

પ્રકાશક

અમૃતલાલ મગનલાલ ગાંધી

માનક મંત્રી

ઓ સોશાઈટી સ્થા. જૈન સંઘ

અમદાવાદ

આવૃત્તિ ૧ લી : પ્રત ૩

વિ. સવત ૨૨ : વીર સવત ૨૪૬

ઈ. સ. ૧૯૬૪

*

પુસ્તક મળવાનું સ્થળ :

ઓ સોશાઈટી સ્થાનકવાસી જૈન સંઘ

અમદાવાદ

મુદ્રક :

મણિલાલ હનનલાલ શાહ
નવપ્રભાત પ્રિન્ટર્સ પ્રેસ,
બી.કોલોન રોડ : અમદાવાદ

અનુક્રમણિકા

—(*)—

વ્યાખ્યાન	પૃષ્ઠ	વ્યાખ્યાન	પૃષ્ઠ
૫૮	૩	૭૮	૧૪૮
૫૯	૧૧	૭૯	૧૫૪
૬૦	૧૯	૮૦	૧૬૩
૬૧	૨૬	૮૧	૧૭૦
૬૨	૩૪	૮૨	૧૭૭
૬૩	૪૦	૮૩	૧૮૪
૬૪	૪૯	૮૪	૧૯૩
૬૫	૫૬	૮૫	૨૦૦
૬૬	૬૫	૮૬	૨૦૬
૬૭	૭૦	૮૭	૨૧૬
૬૮	૭૮	૮૮	૨૨૩
૬૯	૮૪	૮૯	૨૨૯
૭૦	૮૯	૯૦	૨૩૪
૭૧	૯૭	૯૧	૨૪૧
૭૨	૧૦૩	૯૨	૨૪૮
૭૩	૧૦૯	૯૩	૨૫૫
૭૪	૧૧૫	૯૪	૨૬૧
૭૫	૧૨૦	૯૫	૨૬૭
૭૬	૧૨૯	૯૬	૨૭૩
૭૭	૧૩૯	૯૭	૨૭૯

૪

વ્યાખ્યાન	પૃષ્ઠ	વ્યાખ્યાન	પૃષ્ઠ
૬૮	૨૮૬	૧ ૭	૩ ૫
૬૯	૨૯૫	૧ ૮	૩૪૧
૧	૨	૧ ૯	૩૪૮
૧ ૧	૩ ૫	૧૧	૩૫૪
૧ ૨	૩૧	૧૧૧	૩૫૬
૧ ૩	૩૧૫	૧૧૨	૩૬૫
૧ ૪	૩૨	૧૧૩	૩૬૬
૧ ૫	૩૨૪	૧૧૪	૩૭૧
૬	૩૨૬	વિદ્યમ વેળાએ	૩૮૧

★

પ્રવચન-પીયૂષ

ભાગ ૨ બે

વ્યાખ્યાન : ૫૮

(ગ્રવિવાર, તા ૧-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત ગ્રંથ્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાતઃસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે ભગવાન મહાવીરે નરકમા જવાના ઘણા ભાવો કહ્યા છે તેમા નીચેના ચાર કારણો મુખ્ય છે (૧) મહાઆરભિયાએ, (૨) મહાપરિગ્ગહિયાએ, (૩) કુણિમાહારેણ, (૪) પચેન્દ્રિયવહેણ

(૧) મહાઆરભિયાએ—મોટા પાપા પર સમારભો કરવા, મોટી પેઢીઓ આપવી, મિત્રો, મશીનો અને કારખાનાઓ ચલાવવા; અનેક છવોનો હુ પાલનહાર છુ એમ માનવુ અને પાપ કરતા કરતાં આનંદ માનવો, એ મહાઆરભિયાએ ભાવ છે

(૨) મહાપરિગ્ગહિયાએ—મહાન પરિગ્રહ કરવો તે પરિગ્રહ કરમો છે એ કામને પ્રદીપ્ત કરનાર, જન્મ, જરા અને મૃત્યુના મૂળને સીચનાર છે અણુ અને પરમાણુના બોમ બનાવનારાઓ કેટલા ભવ માટે પાપ બાધે છે ? એક દેશ ખીન્ન દેશ પર હુમલો કરે છે અને લાખો છવોનો કચ્ચરધાણુ વાળી દે છે કોઈ ધરતીનો ટુકડો ભેગો બાધી જતો નથી, છતાં એને મેળવવા માટે કાળા કામો કરે છે મહમ્મદ ગિઝનીએ ભારત ઉપર સત્તર વાર ચડાઈ કરી હીંગ, મોતી અને ઝવેગતના ભેગુ ડ્યુ મૃત્યુ વખતે તેનો વ્યાધિ વધી ગયો ત્યારે પોતાની બાણુમા હીંગ, મોતી અને ઝવેગતના ઢગલા કરાવીને કહેવા લાગ્યો,

ઓ ક્ષેસત ! ઓ સોનામહેરા ! મને બચાવો ! ખજુ હવે એનું કોણું
સાંભળે ? જીવતો હતો ત્યારે એનું નામ સાંભળે ત્યાં લોહી ધરધરતા
હતા ખજુ હવે એને કોણું બચાવે ? એની વેદના કોણું લઈ શકે ?

પોતાના અપ્પાત તોને અને ઇનિઝને બેઠાણીને એ કહેવા લાગ્યો
તમારા બધાના માટે મેં લોહીની નીકી વહવડાવી, દાડકાંની પાણી
બાંધી. હવે મને બામાંથી બચાવો. અ તે એ લાજ પસંદો માફ્યા ગયો.
ખજુ કોઈ એને બચાવી શક્યું નહીં

તમે તે છેતરપીટી કરીને પેસા કમાતા હસો તે બાનારા ખાઈ
જરી અને કાળા લાજ કરીને કમના જે જથ્થો ભેજો ક્યો હતો તે તો
તમારે જ ભોજવવો પડે. માટે પાપથી હરે તે પશિત અને નર્યાં કમી
ન બાધે તે ચાલી. બકી તો એકનુ ખૂન કરે તેને ખજુ એક ફાંસી અને
હજારના ખૂન કરે તેને એક જ ફાંસીની સગલ ઘામ છે ખજુ ત્યાં
એવું નથી. નરકમાં ગયા ખજી તેને બાસાની બધીમાં બરાલીને કલકલારી
બાજમાં શકે છે બકી તો બીડીનું દુકાં પગમાં બાવી ગયું હોય,
તેમ પાંચે બાંધીને હસે છે. બાંખમાં જણ પડ્યું હોય તેમ દેટલાજ
ઉપચારો કરાવે છે. ખજુ ત્યાં કોઈ વેદનાનું સમન નથી. ચાકચાક
મુઘારે તેમ કાપીને દુકાં કરી નાખે છે. બકી જેવાક મોલી નાખે છે
કે તારા તો ચર્ચ રાઈ જેટલા દુકાં કરીને ઉપરથી મીઠું બજારવું તેમ
મૂરી બાજ બોલાવી નથી, ત્યારે નરકમાં તો એવું પ્રત્યક્ષ અને છે
ગોચોગ્રમાં શેરડીની જેમ પીસી નાખે છે પીળી કપાં ધૂવે તેવી રીતે
ખજુ કલ્પને પગડે છે નિઃકલિત બાહુનનો કલ્પી હોવાથી બાવી
વેદનામાં ખજુ જીવ મરતો નથી.

નાએમીનો જીવ સાતમી જાદી પાંચમી ચોથી ત્રીજી બીજી અને
પહેલી નરકે જાગે વાર જઈ ગામો. સાતમી નરકે નજ છે ત્યાં
કપાવું ઉઘાવું બેઠાવું ચામડી ઉપરથી ઉપરથી વીરજી કારો બંટવા
અને આવી તો બનક વેદનાઓ વેંટે છે કુબીનું મુખ સાંકડું અને
પેટાળ મોટું હોય છે તેમાં જીવ ઉપન જાય છે બજર હરતા કંટા હોય

છે અદર ને અદર શરીર મોટું થવા લાગે છે ને જીવ અદર ગૂંચળાય છે પરમાધામીઓ ભાલા લઈ લઈને એના ટુકડે ટુકડા કરી નાખે છે જીવ કાળી ચીસો નાખીને પોકારો કરે છે ‘બચાવો, બચાવો !’ પણ ત્યાં એને કાણ બચાવે ? છાના કે જાહેર પાપો ત્યાં છાના રહેતા નથી કેટલાય જીવો સત્તા, સપત્તિ, સુરા, સુદરી અને માસભક્ષણની પાછળ મતવાલા બનીને મહાલે છે અને આવી અણુમોલ જિંદગી ગુમાવી દે છે. જે જીવો જીવવાની આશાવાળા અને મરણના ભયવાળા હોય તેની કૂર હિસા કંઈ છે આજનું રાજ્ય તો જાણે હિસાનું રાજ્ય બની ગયું છે મત્સ્ય-ઉદ્યોગ દ્વારા માછલીઓ ભેગી કરીને અને તેને શીતાગારોમા રાખીને પરદેશ મોકલે છે આ બધા પાપો તેને કયા મૂકશે ?

તમે અહીં તો ઉનાળાની સાધારણ ગરમી પડે ત્યાં એરકડિશનમા ભરાઈ જાય છે, સુગંધી વાળાની ટફ્ટોની પાછળ શીતળતા મેળવવાના ફાકા મારો છો, હવાખાવાના ચ્ચળોમા ફરવા જઈ આવો છો, પણ નરકની ગરમીનો અનુભવ બહુ કપરો છે લાખ યોજનનો લોહાનો ગોળો નરકમા નાખવામા આવે, તો એ એક સેકન્ડમા પીગળીને રસ બની જાય એટલી ગરમી ત્યાં છે સાતાના રસિયા જીવો એકમાત્ર પોતાની સાતા માટે કેટલા જીવોને ગિયાવે છે ?

દૃષ્ટાન્ત—શિકાર કરવા જતા શ્રેણિક રાજ્યએ એક ગર્ભવતી મૃગલીને બાણ માર્યું આથી મૃગલી તરકડવા લાગી, અને ગર્ભના કોમળ બચ્ચાઓને વીધીને તેનું બાણ જમીનમા ખૂંપી ગયું । આથી શ્રેણિક રાજ્ય કુલાવા લાગ્યો કે મારામા જોરે દેટલું । એક બાણથી ત્રણ ત્રણ જીવો વીધાયા અને મારું બાણ જમીનમા ખૂંપી ગયું । જૈનધર્મ પામ્યા પહેલાં શ્રેણિક રાજ્યએ ઘણા શિકાર કર્યા તેને અનાથીમુનિનો ભેટો થઈ ગયા પછી તેના દેશની હદમા તેણે શિકાર કરવાનો પ્રતિબંધ કરી દીધો આથી તેણે તીર્થંકર ગોત્ર બાધી દીધું । મારે સત્સંગમા પ્રીતિ રાખો મત્સ્યગથી કૃષ્ણપક્ષી હોય તે શુક્રપક્ષી થઈ જાય છે,

મિથ્યાત્વી દોષ તે સમજી જાતી જાય છે પ્રેક્ષી રાગ દીપ્તિવાળીના
બેટાથી એકાવતારી જાતી જાય.

દૃષ્ટાન્ત—અગુહિમાલ એક પ્રેક્ષના કૂર જવારવટિયો હતો.
રસ્તામાં કોઈ યુવાકર અને તેને મારી નાખી તેની આંજીઓએ કાપીને
જાને તેને સોલવડે દોગથી પરીણીને તેની તે મળ્યા પડેરતો આ ઉપરથી
તેનું નામ અગુહિમાલ ' પડ્યું હતું મનુષ્યને ત્યાંસુધી જોજનાં
ચરમાં ચડેલાં દોષ ત્યાંસુધી એ માને છે કે મારે દુસ્તુ જાને જઈથી
મારવાં. આ જાવ ન જાય—જોજનાં ચરમાં ન કીતરે ત્યાંસુધી ચોખ
જુધાતો નથી. તે દેશનો રા ન પ્રસેનગિત આવા જાકર જવારવટિયો
ગ્રાસી જાયે અને વિશાલ સેના તૈયાર કરીને તેનું પાકવા માટે તથા જાયે.

આ તરફ જાવવાનું જુદું વિચાર છે કરનાં કરતા તેઓ અગુહિ-
માલના પ્રેક્ષ તરફ જાવ્યા રસ્તે ત્યાં જિત્વાગિલાઓએ જાવવાનું
જુદું જુદું. આ રસ્તા પર જાવકર ડાકુ અગુહિમાલ રહે છે માટે
આપ એ રસ્તે ન જાવ તો સારું કારણ કે એ સાધુને ત્યાં છેડાને
નથી. જાવવાનું જુદું વિચાર કરે છે કે જાવને જોડો ન કરતા જવાર
વટિયાના જાય છે તે જો જાવના ડાકુઓનો કેમ નથી જોય ? જાવ
ધનને જુદાવાર એ જુદા જોય માન માવા જાને સાલ કર્યાં જોજ
જાયકર છે ? પોતે પ્રતિક્રમણ કે સામ્યવિષ્ણુ મોડા હાથ ૭ કોષ
નામનો ડાકુ આવે છે જાવા ડાકુઓ એક પ્રતિમાથી જોજ પ્રતિમા
જાને જામ ન જામ આ રસી સાખ માનિમાં જા જાય છે આવે કોષ
આવે ત્યારે કોઈ ન અમ જાય છે કે મારો પોતે કે મડુ પ્રતિક્રમણ
જામ છે ? મોટી મોટી જટાળા વધારવાના જાને નિષક કરી માળાએ
ખેરવાનાં જાને પજુ જા જાવના જવારવટિયાઓથી જાવા નથી જવારનો
સસાર છેડીને તેઓ જાતરિક સસારના વધારી જાય છે.

સપ તજ જાયે કામળી, તોય નામનો નામ.

કદાચ કામળા તજ દે, તેનાથી એ સપ જાયે ન જાવકાઈ જાય
છે ? વેર તો માત્ર વાળુ જામ કરે છે સામ્યવવાનું જાજોજુ રાત

તો અદર છે એ લૂટાઈ ન જાય, એના માટે જે સાવધાન રહે તે સાધુ છે એટલા માટે તો મહાત્મા આનંદધનજી કહે છે—

જેને તે જીત્યા રે તેણે હુ જીતીઓ રે,

પુરુષ કીશ્યુ મુજ નામ ?

પથડો નિહાળુ રે બીજા જિનતણો રે

હે ભગવાન ! કામ, ક્રોધ, મોહ આદિ કપાયોને આપે તો જીતી લીધા, પરંતુ એ જ કપાયોએ મને જીતી લીધો છે, માટે હુ પુરુષ કહેવડાવવાને યોગ્ય રહ્યો નથી !

દૃષ્ટાન્ત—ધરમા બધુ ઝવેરાત મૂકીને બાપ બહારગામ ગયો. જતી વખતે જીવાન છોકરાને લલામણુ કરી કે આ મકાનના બધા કમાડ સાચવીને સૂજો પાછળથી છોડરાએ વિચાર કર્યો કે બાપા કમાડ સાચવીને સૂવાતુ કહી ગયા છે, માટે બધા કમાડને સાચવીને જ સૂવું જોઈએ બધા મિત્રગરા કાઢીને તેણે કમાડોનો ઢગલો કર્યો અને તેના ઉપર પથારી કરીને એ સૂઈ ગયો પાછળથી ચોરા બધુ સાફ કરી ગયા બાપે આવીને છોકરાને ઠપકો આપતા કહ્યું કે, ‘અરેરે, આ શું કર્યું ? ચોર લોકો બધુ ઉઠાવી ગયા, ને તે સલાહ્યુ કેમ નહી ?’ છોકરો બોલ્યો, ‘તમે કમાડ સાચવવાતુ કહી ગયા હતા એ કમાડોને બરાબર ગણી જુઓ. એક તો તમે બહારગામ જવ ત્યારે અમે તમારુ કહ્યું કરીએ ને ઉપરથી ધમકાવો છો ?’ હવે બાપ શુ બોલે ?

તમે પણ બાહ્ય સાચવવામા પડ્યા છો ને આંતરિક લૂટાઈ રહ્યું છે તાત્વિકમા કોઈ ડખો નથી જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર એ બધા જૈનોની મૂડી છે, પણ તમે તો કમાડ સાચવનારા ડાહ્યા દીકરાઓ છો ને !

ગચ્છના ભેદ બહુ, નયન નિહાળતા,

તત્ત્વની વાત કરતા ન લાજે !

અહિંસાદિ પાંચ વ્રતોનુ પાલન અને સ્થાપન કરાવવા માટે જૈનધર્મ છે તેમા ગચ્છો કેટલા ? ગચ્છમા પણ કેટલા ભેદો ? આનુ ખરિશુામ એ આલ્યુ કે એક અવાજનુ જે બળ હતુ તે આલ્યુ ગયુ,

મારા-નારાની એચનાણ વધી પડી. એમાં કહેવાતા સાધુઓએ પણ મદત્વનો ભાગ ભજવ્યો. જોડાઓ તો ઝપડો કરાવીને દૂર રહે છે અને તે ગામની કોલેજમાં ભણતો વિદ્યાર્થી દોખ, પણ પરીક્ષા તો એક જ યુનિવર્સિટીની છે ને ? એમ છતાં કુચુરુઓએ અંખે પાગ બધારી દિધા છે તમે ધર્મમાં રમણ ન કરો તો કંઈ નહીં પણ ધર્મમાં ઝપડા તો કરશો જ નહીં ધનવાનોને આવા ઝપડાઓ બહુ અને છે પણ આવા ઝપડાઓ એર વધારે છે

દુષ્ટાન્ત—હોકરો પરદેશથી કમાઈને આવ્યો અને મુંબઈથી નીકળતી વખતે જાપને તાર કપોં કે અમુક ગાદીમાં ૬ અણુ છુ જાપ દારતોરા લઈને રોકેને ગયો. ગાદી જાતી ને નિમ્ને ભતરીને હોકરો જાપના પગમાં પડીને કહે છે જાપા ! આ વખતે તો સાચા તપાશા કમ્પો એક લાખ રૂપિયા લઈને આવ્યો છુ

જાપ કહે છે સામાય એટા ! તુ સપૂત છે

પણ કંઈ જાપે એમ પૂછ્યુ કે એ એક લાખમાં કળામતરનાં કેટલા નાણાં છે ? જોડુ મોશીને મેળવેલા પૈસા કેટલા છે ? એને જુલ કાઢી નાખ્યા આ કરવાની જરૂર છે

ક્ષત્રવાન છુદ્ધ નિરતારથી આગળ વખા. અઘાની જ્વાતાઓ પડખ માથી પણ રે છે ત્યારે તારનીઓ મુલ્યથી પણ દરતા નથી. એ તો કહે છે—

અળ દમ અમર ભયે ન મરેજે

મા કમલ મિખાતર ડિયો ત /

કપો કર દેહ ધરેજે અળ

રામ ? / અમય કરત

મનો નાસ કરેજે

મશે અનત કાલ તે પ્રાણી

સો દમ કાલ કરેજે અળ

જેના હૃદયમાં અમરતવના સિદ્ધાન્તો કૃત્યો દોખ તેને કપ રાતો

હોય ? શિવાજીની માગે હાલગામા પુત્રને અમરતના પાઠ પઢાવ્યા, ત્યારે તમે શુ ક્યુ ? ' બાવો આવ્યો ' કે ' હાઉ આવ્યું ' કહીને બાળકને ડરપોક બનાવ્યું ?

ભગવાન બુદ્ધ ચાલ્યા આવે છે એક પથ્થર પર બેઠેનો અગુલિ-માલ વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ મે માયાનો ડ્રાણ નીડળ્યો ? એણે તરત જ પડકાર કર્યો, ' એય ! ખડે રહો ! તુમ જૈન હો ? ' પણ બુદ્ધ ભગવાન તો ચાલવા જ માડ્યા, અને ચાલતા ચાલતા તેએ મોટ્યા, ' મૈ તો ખડા હૂ, ઔગ તુમ ચલ રહે હો ! ' આ સાંભળીને અગુલિમાલ ઊભો થઈ ગયો અને બોલ્યો, ' હુ ઊભો છુ, તેને તમે ચાલતો હોવાનુ કહો છો, ને તમે ચાલતા હોવા છતાં જિભા હોવાનુ કહો છો આ શુ બોલો છો ? જરા સમજાવો તો ખરા ? '

ભગવાન બુદ્ધ બોલ્યા, ' હુ અહિસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહવ્રતમા ઊભો છુ, અને તુ માયા, મોટ, લોભ આદિના પ્રવાહમા ચાલી રહ્યો છે '

અગુલિમાલ તો સ્તબ્ધ બની ગયો બુદ્ધે તેને અહિસાનો ધર્મ સમજાવ્યો, અસ્તેય અને અપરિગ્રહના પાઠો પઢાવ્યા અને સત્યનો ઉપદેશ આપ્યો. અગુલિમાલે પોતાની તવવારના ટુકડા કરી નાખ્યા અને એ બુદ્ધ ભગવાનના ચરણોમા નમી પડ્યો અગુલિમાલ બૌદ્ધ ધર્મનો સાધુ બની ગયો !

આ તરફ પ્રસેનજિત રાજા અગુલિમાલને પકડવા માટે સેના સજ્જ કરીને ભગવાન બુદ્ધને વદન કરવા અને માગલિક સાંભળવા આવી રહ્યા હતા બુદ્ધે પૂછ્યું, ' અત્યારમા કઈ તરફ ? '

પ્રસેનજિતે કહ્યું, ' ભગવન્ ! ડાકુ અગુલિમાલની પ્રજા ત્રાહિ ત્રાહિ પોકારી રહી છે તેને પકડવા જઈ રહ્યો છુ '

' એક ડાકુને પકડવામા આટલુ મોટું સૈન્ય ! ' બુદ્ધે હસીને અશ્ન કર્યો.

મારા-નારાની ખેચાણ વધી પડી એમાં કહેવાતા સાધુઓએ પણ
મહત્વનો ભાગ લાગ્યો. ખોટાઓ તો ઝખડે કરાવીને દૂર રહે છે
અને તે ગામની કોલેજમાં લાવતો વિદ્યાર્થી દોષ, પણ પરીક્ષા તો એક
જ યુનિવર્સિટીની છે ને ? એમ છતાં કુચ્છુઓએ આજે પાટા બધાવી
દીધા છે તમે ધર્મમાં રમવા ન કરો તો કાંઈ નહીં પણ ધર્મમાં ઝખડ
તો કરો જ નહીં ધનચાનોને બાવા ઝખડાઓ બહુ અને છે પણ
આવા ઝખડાઓ ઝેર વધારે છે

દૃષ્ટાન્ત—દીકરા પડેલથી કમાઈને આવ્યો અને મુંબઈથી
નીકળતી વખતે બાપને તાર કપો કે અમુક ગાડીમાં લુ આવુ છું
બાપ દારતોરા લઈને રેસને ગયો ગાડી બાવી ને નીચે ભીતરીને
છોકરા બાપના પગમાં પડીને કહે છે બાપા ! બા વખતે તો સારો
વધાઈ પડ્યો એક લાખ રૂપિયા લઈને આવ્યો છું

બાપ કહે છે શાખાશ બેટા ! તું સપૂત છે

પણ કાંઈ બાપે એમ પૂછ્યું કે એ એક લાખમાં કળામબસ્તી
કેટલાં નાણાં છે ? ખોટું બોલીને મેળવેલા પૈસા કેટલા છે ? એને જુદા
કાઠી નામ બા કરવાની જરૂર છે

ભગવાન જુદા નિરતાથી આજળ વખતે અચાની આત્માઓ પાછા-
વાથી પણ રે છે ત્યારે ચાનીઓ મૃત્યુથી પણ ડરતા નથી એ તો કહે છે—

અળ દમ અમર ભયે ન મરેજી

યા કારન મિઆત દિયો ત /

કયો કર દેહ ધરેજી અળ

મ / અમથ કરત દે

ધનસ નાસ કરેજી

મયો અનત કાલ તે પ્રાણી

સો દમ કલ કરેજી અળ

જેના હૃદયમાં અમરતના સિદ્ધાન્તો બેઠાં હોય તેને ભગવાન

હોય ? શિવાજીની માએ હાલગડામાં પુત્રને અમરતના પાક પઢાવ્યા, ત્યારે તમે શુ કર્યું ? ‘ બાવો આવ્યો ’ કે ‘ હાઉ આવ્યુ ’ કહીને બાળકને ડરપોક બતાવ્યુ ?

લગવાન બુદ્ધ ચાલ્યા આવે છે એક પથ્થર પર બેઠેનો અગુલિ-માલ વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ બે માથાનો કાણ નીકળ્યો ? એણે તરત જ પડકાર કર્યો, ‘ એય ! ખડે રહો ! તુમ જીન હો ? ’ પણ બુદ્ધ લગવાન તો ચાલવા જ માડ્યા, અને ચાલતા ચાલતા તેએક ભોલ્યા, ‘ મે તો ખડા દૂ, ઝીર તુમ ચલ રહો હો ! ’ આ સાલળીને અગુલિમાલ ભ્રમો થઈ ગયો અને બોલ્યો, ‘ હુ ભ્રમો છુ, તેને તમે ચાલતો હોવાનુ કહો છો, ને તમે ચાલતા હોવા છતાં જિભા હોવાનુ કહો છો આ શુ બોલો છો ? જરા સમજાવો તો ખરા ? ’

લગવાન બુદ્ધ બોલ્યા, ‘ હુ અહિસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહનમાં ભ્રમો છુ, અને તુ માયા, મોહ, લોભ આદિના પ્રવાહમાં ચાલી રહ્યો છે ’

અગુનિમાલ તો સ્તબ્ધ બની ગયો બુદ્ધે તેને અહિસાનો ધર્મ સમજાવ્યો, અસ્તેય અને અપરિગ્રહના પાઠો પઢાવ્યા અને સત્યનો ઉપદેશ આપ્યો. અગુલિમાલે પોતાની તત્ત્વવાદના દુકડા કરી નાખ્યા અને એ બુદ્ધ લગવાનના ચરણોમાં નમી પડ્યો અગુનિમાલ બૌદ્ધ ધર્મનો સાધુ બની ગયો !

આ તરફ પ્રસેનજિત રાજા અગુલિમાલને પકડવા માટે સેના સજ્જ કરીને લગવાન બુદ્ધને વદન કરવા અને માગલિક સાલળવા આવી રહ્યા હતા બુદ્ધે પૂછ્યું, ‘ અત્યારમાં કઈ તરફ ? ’

પ્રસેનજિતે કહ્યું, ‘ લગવન ! ડાકુ અગુલિમાલથી પ્રજા ત્રાહિ ત્રાહિ પોકારી રહી છે તેને પકડવા જઈ રહ્યો છુ ’

‘ એક ડાકુને પકડવામાં આટલું મોટું સૈન્ય ! ’ બુદ્ધ હસીને પ્રશ્ન કર્યો.

ડાકુ બધુ લાવ કર છે ? પ્રસેનજિત બોલ્યો. કદાચ બાટકુ
કેન્દ્ર પસુ જોણુ પડશે !

એ બગુસિમાલ પકાઈ જાય તો તેને શી સગ્ન કરશો ?
ભગવાન છુદે પ્રશ્ન કર્યો.

એ બદમાશ પકાણ તો ફસીને પાટિયે ચાલી રહ્યો !

બને એ સધુ થઈ ગયો હોય તો ? ભગવાને દસતા દસતા પૂછ્યું

બરે પ્રશ્ન ! પ્રસેનજિત બોલ્યો. એવા નિદ્રાને ધર્મ ક્યાંથી

સહે !

પસુ આ બીજ સધમાં જ એ બગુસિમાલ હોય તો ?

પ્રશ્નને પૂછ્યું

તો એવા પશમાં પસુ પ્રસેનજિતે કહ્યું ભગવાન છુદે બિહુના

વેળમાં બગુસિમાલને મનાયો. પ્રસેનજિત રાત્રીએ તેને વદન કર્યો

વેન્ધી વેર રાત્રે ન કાપિ આમથી આમ છુટાય ના

કિસથી કિસા કસાય નહિ શસ્ત્રથી શાન્તિ રથપાલ ના

બોમ્બના મનાવનારા પેશાનિકાને એક દી બર પસાવુ પડશે !

લગ્ની ઝપડી આ દુનિયાને એક દી

પ્રશ્ન મહાવીર ગ્રીષ્મા રાહે જવુ પડે !

ચેરામા ઘેરે ઘડૂલ — વેન્ધી વેર વધે છે વેરુ શુભન થાય

છે પ્રેમથી સરોના હાજાઓ શાન્તિ રથપાલ સમય નથી ભગવાન
મહાવીરના બલસમાર્થ શાન્તિ રથપાલે છે

નામથીએ મુનિના ધાત કર્યો નારકીના ૧૪ બને તિલ મના ૧૪

મળીને ૨૮ ભર તેણે કર્યો આવા નરકમાં ન જવુ હોય તો—

એક વચ્ચે એ સદ્ગુરુ કેડુ જો બેસે દિલમાં ૨ પ્રાણી !

નરક ગતિમાં જ નહીં આવે એમ કહે જિનરાય ૨ પ્રાણી !

સદ્ગુરુ એકાદ વચ્ચે હાથમાં કિતરી જાય અને જીવન પસંદગી

નાખે તો ગરર કમાણુ થઈ નય

શાન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૫૯

(સોમવાર, તા ૨-૯-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે નાગશ્રી પ્રાક્ષણી મુનિની હાથે કરીને એક એક નરકમા બળખે વાર ગઈ આરભ અને પરિવ્રજમા રક્ત રહેનાર ધર્મનો દ્રોહી બની જાય છે પરિવ્રજીને ધર્મ ગમતો નથી નરકમા જવાના ચાર કારણોમાના પ્રથમના બે કારણો ગઈ કાલે કહેવામા આવ્યા આજે એના ત્રીજા અને ચોથા કારણનો વિચાર કરીએ

(૩) કુણ્ડિમાહારેણુ—ભક્ષણ કરવામા શુ યોગ્ય છે અને શુ અયોગ્ય છે તેનો વિચાર ન હોય અને માત્ર-મદિરા આદિનુ ભક્ષણ કરે તે કુણ્ડિમાહારેણુ કહેવાય છે

(૪) પચેન્દ્રિયવહણેણુ—સજી પચેન્દ્રિયનો વધ કરે અને તેમા ખરાઈ માને તેને પચેન્દ્રિયવહણેણુ કહેવામા આવે છે

આ ચારેય કારણો મનુષ્યભવમાથી સીધા નારકીના ભવમા લઈ જનારા છે નારકીના જીવને કાયમતે માટે આ દસ પ્રકારની વેદનાઓનો અનુભવ કરવો પડે છે (૧) અનતી ભૂખ, (૨) અનતી તરસ, (૪) અનતી ટાઢ, (૪) અનતી ગરમી, (૫) અનતો દાહ, (૬) અનતો ભય, (૭) અનતો જર, (૮) અનતી ખગજ, (૯) અનતી પગધીનતા, અને (૧૦) અનતો રોક માનવ જ્યારે પાપ કરે છે ત્યારે તેને નરકમા-

પાનારી આ વેળાએનો ખ્યાલ રહેતો નથી, ફળને વિચાર્યા વિના જ એ કમ બધિતો રહે છે

જે તે અશક્ત વસ્તુઓ મફતે કાપા નચાવે તેમ કળીને રે,
રાત્રિ ન જોઈ દિવસ ન જોયો બટકો બાનને ખોઈને રે,
એ કામા છે નિજનુ રે એની શુભે કરામત હોય રે

આ કામા પિજર સમાન છે તેમાં રહેનાર પક્ષીને આકાશમાં
જીમત કરવું છે નિજરમાં પાપુ પાપુ એ મુક્તિન જાણી રહ્યું છે

કેક ફેટલા આઘ્યા જ્યા નજર ફળી નથી
કેક ફેટલા આઘ્યા જસે ખખર પછી નથી
તાગ એથર્મનું તુ એજુ અભિમાન ન કર,
સિકંદર શાહ જેવાની કમર પશુ જળી નથી

જે સિકંદર વિશ્વવિજેતા ગણાતો હતો તે સિકંદર મરી ગયો
જાને તેની કમરનો પતો પશુ આડે લાગતો નથી. માટે ૪ મ લીધા
પછી ખોલાં સાધેનાં અભિમાન ન કરે. જિંદગીને તણનાં ૧ માણતાં
શીખે. આવી મોઢી જિંદગીમાં આટલા કાલાંદાવા શા માટે ?

ખાતાની લાલચથી ઉઠે ઉઠિયામાં સમાઈ જાય છે. પશુ એ
ઉઠિયાનું બાણુ ખોલો કે તરત ૪ એ લામી છૂટે છે એને બધન
મમતુ નથી. દેહરૂપી ઉઠિયામાં સમાઈ ગયેલા જીવનું પશુ એમ જ
છે કર્મના બધનેથી એ ગાદ રીતે ત્રહાસેથી છે તમે એ બધનેને
વધારે મગજનૂન બનાવવાના વિચાર કરે છે કે છોડવાના ?

કેદીએ કેદથી છૂટે જળદનુ પૂશરુ વડે
સામુ જ્ઞાન થતાં બધન નથી ગમતા નથી ગમતા
આદમાનુ જ્ઞાન થતાં બેઝો નથી ગમતા નથી ગમતા

દુષપાનુ જાતુ ક્ષી ફળી જીવારનો રેલથી ને જસ આકાર
સાત્ર છે કાલજ કે પ્રથમનો ત્યાહ ગાદ આવે છે તેમ આત્માન દ
મેળવવા માટે પ્રથમ સમજદશ નથી ખાસ તર છે એથી મેદવિજ્ઞાન

થશે આત્મા શરીરથી લિન્ન છે, પણ તમે તો શરીરની સગવટ, રત્નણુ અને ગોલા વધાગ્વામા જ સમય વિતાવો છો એટલો સમય ને આત્માના ગુણોનો વિકાસ કરવામા આવે તો કયાણુ થઈ જાય એક વાગ સમ્યગ્દર્શન થઈ જાય, તો શરીરનો મોઢ છૂટી જાય, જ્ઞાનનો પ્રકાશ પચરાઈ જાય એમ છતાં સમક્રિત વિનાયુ જ્ઞાન શુદ્ધ છે સમક્રિત વિના શ્રેણિક રાજને નરકનો બધ પડી ગયો સમક્રિતી જીવને નગડનો બધ થતો નથી

જેને પરિગ્રહ રુચે છે તેને ધર્મ રુચતો નથી જે કોઈ મિલ, કારખાના આદિ જોલે તેને અલિનદન આપનાર પણ પાપનો ભોક્તા થાય છે એક કારખાનાના ઉદ્દઘાટનમા ચા-નાસ્તો ઉડાવીને બધા અલિનદન આપે છે અને જાતે પાપ વહોરે છે પણ તમારા આ કારખાનામા ૩ અને મગફળી પિલાતી નથી, પણ તમ રુ પુણ્ય પિલાય છે, કારણ કે એમા મગફળી કે રૂને બન્યે કેટલા જીવો પિલાશે એમ કોઈ કહે છે ખરું ? આવા લોકોના પુણ્ય ખવાઈ જાય છે એટલે એ નરકના અધિકારી બની જાય છે એમને કોઈ શાપ દેવા જતુ નથી

દૃષ્ટાન્ત—રાજગૃહી નગરીમા મહાશતક નામનો ગાથાપતિ રહેતો હતો એ સમર્થ અને બુદ્ધિમાન હતો તેને ત્યાં તેર સ્ત્રીઓ હતી બાર સ્ત્રીઓ એક એક કરોડ સોનૈયા અને એક એક ગોકુળ જેટલી ગાયો લાવી હતી બાકીની એક સ્ત્રી આઠ કરોડ સોનૈયા અને આઠ ગોકુળ ગાયો લાવી હતી. દસ હજાર ગાયોનુ એક ગોકુળ ગણાય છે આ ઉપરાત મહાશતકની પોતાની મિલકત પણ ચોવીસ કરોડ સોનૈયાની હતી તેમાના આઠ કરોડ સોનૈયા તેણે ધરતીમા રાખ્યા હતા આઠ કરોડ વેપારમા રોક્યા હતા અને આઠ કરોડ ધરવખરીમા રાખ્યા હતા સિદ્ધાન્ત કહે છે કે એ આવકો જેટલો વેપાર કરતા તેટલી જ રકમ અનામત પણ રાખતા, કદાચ આસ્માની સુવતાની થાય તો અનામત-માયી ભરપાઈ થઈ શકે ! આજે તો ખીસામા એક હજાર હોય ને દસ-હજારનો વેપાર કરે છે પછી એમા કેટલી રાડીરાડોને રણુ પડે છે ?

ધમ્મ કરે. એ આરભ છે અને આરભમાં મમતા એ પરિમ્લ છે એક ધનવાનને જોઈને ધનવાન થવાની ઈચ્છા કરવી, એક મોટર કે બગલાવાળાને જોઈને મોટર કે બગલાવાળા બનવાની ઈચ્છા કરવી એ જ આરભ છે. આવો આરભ પરિમ્લમાં પ્રસ્ટાઈ નથી છે અને એ પરિમ્લ પાપત્તુ મૂળ છે. જોટા સતારાઓને જોવા છે ? શરૂઆતમાં એ જોતા જોવા કળાકારા મારે છે. ખલુ પાણી અને કે કળા ધમ પડી નથી. એવી જ રીતે—

જૂઠી બાથા ને માનમાં કુલાયે
 દિને બાસમાને તારા દેખાયે
 એમાં તારુ છે પતન કર ધમનુ જતન
 વહી નથી રે અમોસ પડી ખરી રે
 ફરી ફરી રે અસજ નાવિ ફરી ફરી રે

તમે જૂઠામાં મોઢી રહ્યા છો. પૈસાને જુએ છો. શ્વ સસ્કારને જોતા નથી. તમને પરિમ્લના કારમાં મોઢા લાગ્યા છે તમારે ત્યાં એમ એ થયેલી વધુ બાવે તો તમે કુલાના ફરો છો. મરણ કે કાંકવા નાં અંગેને ઉપાડાં રાખે એ બાળે સારી ચલુત છે ! આવો કળા કળ જમાનો. તમને ગમે છે બન છતાં મોઢામાં જવાની બાથા રાખી રહ્યા છો !

રા તુલ્કી નગરીના ગુણુશીલ નામના ઉપનમાં ભગવાન મદ્દાવીર પંચાશી ભગવાને બ્યારે દાઢ્યા લીધી હતી ત્યારે હન્દે દેવદૂધ નામનું એક દિવ્યવસ્ત્ર ભગવાનના ખભા પર ગોખ્યું હતું પરંતુ ભગવાને એ વસ્ત્રને ઉપેચીને જોયું નથી કે આ વસ્ત્ર કેવું છે અને કેવું છે ? ફરો છે ભગવાનનો અપરિમ્લ ! ત્યારે તમે એક નવું કપડું પહેલું હોય તો તેના પર દબર વાર તો દાઢ ફરવો છો !

બાળસમ્યા બાઈખા ગયા દિવિદિ દોહા કામ,
 ફાટયા રહેશે કાકયા પછી કે હી ભજસી ભગવાન !

ગજગૃહીના ઉદ્યાનમાં ભગવાન પંધાર્યા રાગી અને ભોગી, ગામ ને પ્રામ બધા જિલટભેર ભગવાનની વાણી સાંભળવા આવવા લાગ્યા બધા ફેશનના ભલકાથી ભરપૂર બનીને જાય છે અને નીકળે ત્યારે બધું ફેફાળે ! ત્યાગભાવનાને હૃદયમાં ધારણ કરીને બધા નીકળે છે, પ્રભુની વાણીથી જેમ ધન ગાળે ને મોર નાચી જાડે તેમ બધા નાચી જાડે છે પ્રભુ મુખની રાખ્યામાં ભાન ભૂલેલ જીવોને સમજાવે છે કે ‘તમારું પુણ્ય કપાટાબધ બધાઈ ન્હોતું છે જ્યારે અતિમ ઘડીએ તમારા પાપો પાકશે ત્યારે તમારે ‘પસ્તાવું’ પડશે તમે કમાણી કરી કે ગુમાવ્યું ? આકૃતિના માનવ ને પ્રકૃતિના પશુઓ ! જરા જાગો તમારું આત્મધન લૂટાઈ રહ્યું છે’

પ્રભુની વાણીના અજગ જાદુથી જન્મનત વૈરા ભૂલીને વાધની પાસે બઝરું, સિંહની પાસે હરણું, સર્પની પાસે નોળિયું, બિલાડીની પાસે ઉદર વગેરે પ્રાણીઓ એમી જાય છે અર્ધમાગધીમાં પ્રભુ વાણીનો પાવન પ્રવાહ વહાવે છે, ને સૌ પોતપોતાની ભાયામાં સમજી રહ્યા છે

ચુમાળીસ કરોડ સૈન્યો અને તેર રમણીઓનો આમી મહા-શતક પણ પ્રભુ મદાવીરની વાણી સાંભળવા ચાલતો થયો વાદનો ઘણાં હોવા છતાં આજે એ પગે ચાલીને જવા લાગ્યો મૂલ્યવાન વસ્ત્રો અને ફાગીનાઓ તેણે ધાગણ કર્યા હતા પ્રભુને ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરીને તેણે વદતા કરી પછી એ યથાસ્થાને બેસી ગયો

પ્રભુ બધાને એકસરખું જ્ઞાન આપે છે—‘જહા પુણસ્સ કત્થત્તિ તહા તુચ્છસ્સ કત્થત્તિ ।’ જેવું ધનવાનને કહે છે તેવું જ નિર્ધનને કહે છે, કારણ કે તેઓ કોઈ દષ્ટાંતથી બોધ આપતા નથી પ્રભુના બોધથી કેટલાયે લોકો ત્યાગી બની ધરખાર છોડીને પ્રભુના શિષ્યો બની ગયા

‘ત્યાગી તો નીકળે બહાર, ધરમાં તો બેસી રહે કાયર’

પ્રભુના જ્ઞાનનું શ્રવણ કરીને ઇન્દ્રભૂતિ ગૌતમાદિ અગિયાર બ્રાહ્મણો, જેને ઇન્દ્રજિણિયો માનીને સાંભળવા ગયા હતા તેઓ, પણ ગયા તે

ગયા । પ્રભુના સિખો બની ગયા । મદાસતકનુ હાલ પશુ બીજાઈ ગયું
 ભગવાનના પગમાં પગિ એ કહેવા લાગ્યો ભગવન । હું બધાની
 ત્યાગ કરી ચક્ર તેમ નથી, હું કાચર છું પરંતુ આવકાર્યા જાગ પ્રતો
 ધારણ કરી ચક્ર ૭ મદાસતક રાગી બનીને પ્રવેશ કર્યો હતો તેણે
 ભાર વાવધારી ત્યાગી બનીને રાજગૃહીમાં પ્રવેશ કર્યો, ત્યારે તમે શું છે ?

અમે રમરામના રાગી અમે અગમ્ય અનુરાગી
 પછે નારી કને શું આગીએ વીનરાગી ।

તમે ત્યાગીની પાસથી ભોગ માગો છે પ્રભુ મદાવિરના આગળના
 કહેવાતા ફકીરો તમને આંકે દરક અને આપન-કસોડના આંકડા કાઢી
 દે છે । આવા આકાશા ભક્તિને ખબર નથી કે જગદ્ગુરો સાધુ બનાડે
 ટોળી ને ભગદ્યુ પાન બનાડે યોળી । આવા કહેવાતા ત્યાગીએને
 પૂતવા અને સાધુ માનવા એ પશિમ્યને પોતાવા સમાન પાપ છે

ત્યાગનો હાલો છિયો ને ભોગનો હોલો નસ્યો છે તમે બહો
 આવીને મથા નમાવા છે એ ત્યાગને નમો છે અને હાલથી સ્વીકાર
 કરો છે કે હું નબળો છું અને ત્યાગ કરી ચક્રો નથી, માટે આપને
 વહન છું છું શ્વ રાગીને ને મોહાધિ છવ સાધુ ભેઈ ચક્રો નથી

મ । રાગી ભાગવતધારી દેશવિરતિ આરક બનીને ઘેર આગ્યો
 તેણે પશિમ વધારવો બધે કર્યો, વેપારને મર્યાદિત બનાવી દીધો, પશુ
 મેઈવિર એક જ પરમા એક ધર્મીઆ અને એક પાપાત્મા પશુ
 વસતો હોય છે અમારે મદાસતક આવકર્ષર્મને ધારણ કરનારો હતો
 ત્યારે તેની રેવની નામની સ્ત્રી વિદ્યાસી, ભોગમસ્ત અને મંદગમ્ય
 કરનારી હતી. તન શ્વ કે મારી આ ભારેય શોકનો મારા સુખની
 આડે આવે છે આથી તેણે મુત રીતે છે શોકનો સભથી અને
 અને વિરપ્રવેશથી દણ્ડાવી નાખી । પોતાના સુખમાં કોઈ અજ ન પાડે
 તેના માટે રેવનીએ કેટલું પાપ કર્યું ? અમારે છવ વિષયમાં રાગતે
 આપ છે ત્યારે એ સાન અને શાન મુખાવી બેસે છે બધી શોકનોના

સોનૈયા અને ગોકુળના ભોગો હવે એકઠી રેવતી ભોગવવા લાગી મહા-
શતકને એ વાતની ખબર પણ પડી નહીં કે આ આગ સ્ત્રીઓનો વધ
કાણે કર્યો છે

થોડા સમયમા મહારાજ બ્રહ્મિષ્ઠે લગવાનનો ઉપદેશ સાલળીને
પોતાના રાત્ર્યમા પચેન્દ્રિય સસી જીવેનો વધ કરવાનો પ્રતિમધ મૂક્યો
અને અમારિપણહ વગડાવીને પ્રજ્ઞને તેની જાણ કરી, એટલે રાજગૃહીમા
માસ વેચાતુ બધ થયુ રેવતીને માસ વિના ઘડી પણ ચાલતુ ન હતુ-
અને હવે બજારમા માસ મળવુ શક્ય ન હતુ તેથી તેણે મેવકાને
સમજાવીને એક નવી ચોજના કરી પોતાના પિયરમાથી આવેલા
ગોકુળની ગાયોના તગ્ત જન્મેલા બબ્બે વાછડાનો વધ કરીને પણ તેણે
પોતાનો માસાહાર ચાલુ રાખ્યો

મહાશતકને આ વાત ધ્યાનમા પણ આવી ગઈ એમ છતાં પોતાના
આત્મામા તેણે આર્ત અને રોદ્ર ધ્યાન આવવા દીધુ નહીં વ્રતધારણ
કર્યે પદર વર્ષ થયા તેણે હવે પૌષધશાળામા જ બેસીને તપ-ધ્યાન
કરવાનુ ચાલુ કર્યું, અને છેવટે એક મહિનાના સથારામા બેઠો

વિષયી જીવને વિષય વિના ખીણુ કાઈ સૂઝતુ જ નથી એકવાર
રેવતી દાઝ પીને મગ્ત બની મહાશતકના બોળામા આવીને બેસી ગઈ,
પરંતુ શ્રાવક મહાશતક ધ્યાનમાથી જરા પણ ચળ્યો નહીં છેવટે રેવતી
જેમતેમ બકીને ચાલી ગઈ

અને થોડા જ દિવસોમા મહાશતકને, અવધિજ્ઞાન થઈ ગયુ
ખીજવાર રેવતી વધારે દાઝના નગામા ઉન્માદી બનીને આવી અને
મહાશતકને ઉદ્દેશીને જોરજોરથી જેમતેમ બોલવા લાગી મહાશતકે
અવધિજ્ઞાનનો ઉપયોગ મૂક્યો રેવતીનો ઉન્માદ અને તેણે કરેલા પાપો
તેના જાણવામા આવી ગયા આથી તેનાથી બોલાઈ ગયુ, 'અરે
રેવતી ! આવી ઉન્મત્ત દશામા તુ ધ્યાનીનુ ધ્યાન તોડાવવા માટે પ્રયત્ન
કરી રહી છે, પરંતુ આજથી સાત દિવસમા મરીને તારે પહેલી નરક

લોહુચ્ચ નામના નરકવાસીમાં ચોરાસી દળાર વાની સિથિતિએ નારકીપણે બિખળુ પડ્યો. આ સાંભળી રેવતી ડરી ગઈ અને ત્યાંથી આવી ગઈ.

સાત દિવસ સુધી રેવતીએ ખૂબ વેદના બોમવી ખાતું અને રોડ ખાનખા તે પરી મરી મરીને એ પહેલી નરકે ગઈ. આવા આવકના મુખમાંથી આવી વાણી નીકળી એ કમવાન મદ્યવારે પોતાના જ્ઞાન દ્વારા જાણી થીધુ. આજુ કાલ જતાં અમનોગ બોલવા માટે તેને પ્રાચલિત દેવ મૌતમરવામીને મોકલ્યા. મૌતમરવામીએ આવીને મન સનકને કહ્યું. તમને રેવતી પર ક્રોધ આવી ગયો. તમે તેના માટે સ્વ જતાં અમનોગ વાણી વાપરી માટે હું તમને કમવાનની આજ્ઞાથી પ્રાચલિત દેવ આ-ઓ છું. સોનાની સગદી પ્રિય લેવા જતાં ધનધનની હેલ તો તેને તણ દેવી પડે છે કારણ કે એ હું ખરું છે માટે તમે પ્રાચલિત લે. મદ્યસતક આવશે તરત જ પ્રાચલિત લીધુ કળ કરીને એ પહેલે દેવલોકે દેવ જ-ઓ. ત્યાંથી મહાવિદેહ ધરમાં મનુષ્ય થઈને મોકલાઈ જશે.

એક આવક અપરિમલ જનથી કેટલો કિંમ્વ મનિએ તપ છે અને એક રામી જન બોમી રેવતીએ જેવું અધ-પતન ક્યું એ તમને આ દુષ્ટાન્તથી સમજાયું ?

નાચથી અઠાણી પસુ એ જ ધરખા કારણથી નરકની અધિકારિણી બની ગઈ.

ૐ શાન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૬૦

(અગળવાર, તા ૩-૯-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રત્યે ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતામૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે નાગશ્રી બ્રહ્મણીના ૧૪ નારકી અને ૧૪ તિર્યચના ભવ ધયા દરેકમાં શરીરમાં જ્ઞાન અને શસ્ત્રથી તેનો ધાત થયો ત્યાંથી એ પૃથ્વીમાં જન્મી પૃથ્વી એ પ્રકારની છે સુવાળી અને ખરખરી ૧૬ જાતના રત્નો આદિ પૃથ્વીકાયના ૪૩ પ્રકારો છે હીંગ, માણેક આદિ રત્નોનું આયુષ્ય આવીસ હજાર વર્ષનું છે

સૂક્ષ્મ અને બાહ્ય એમ પૃથ્વીકાયના બે ભેદ છે સૂક્ષ્મ પૃથ્વી હુણી હુણાય નહીં, શસ્ત્રથી છેદાય કે ભેદાય નહીં તેવી જ રીતે સૂક્ષ્મ પાણી, સૂક્ષ્મ વાયુ, સૂક્ષ્મ અગ્નિ અને સૂક્ષ્મ વનસ્પતિ છે સોનું, રૂપ આદિ ધાતુઓ અને હીંગ, માણેક આદિ રત્નો એ બધા પૃથ્વીકાયના જીવો છે એમાં આસક્તિ કરનારો દેવ હોય તોપણ પૃથ્વીકાયમાં જન્મ પામે છે અથવા અપકાયમાં કે વનસ્પતિકાયમાં આવે છે

તમે હાલતા-ચાલતા, ફરતા, સૂતા અને બેસતા, કામકાજ કરતાં કેટલી હિસા કરો છો ? પાણીનો લોટો પછાડો છો કે પાણીને ફેંકી દો છો, એમાં કેટલા જીવોને મારી નાખો છો ? બગલાઓ બધાવવામાં, મિલો કરવામાં અને એવા અનેક આરભ અને સમારભમાં કેટલા કર્મો

બધા છે ! નારાજી સિવાય રઠ દડકના છવે પૃથ્વી પાણી ને વનરપતિમાં
જન્મ છે મનુષ્ય મરીને અગ્નિઠાણમાં જન્મ પણ અગ્નિઠાણ મરીને મનુષ્યમાં
ન જન્મ. મનુષ્ય મરીને વાણિકાણમાં જન્મ, પણ વાણિકાણ મરીને મનુષ્યમાં
ન જન્મ. તમારે જિંઝા ચણું છે કે નાચે પણ છે ! આદ્રમાને જિંઝે લઈ
જવા માટે જિંઝા નખરની ટિકિટ લેવી પડશે, એની કિંમત ચૂકવવી
પડશે. અહીં તો કરે ને જો 'આપ અને લે'નો ન્યાય છે માટે આદ્રમાને
માટે પ્રવલ્નથીયે જો.

સુખ દાધિ સુખ બિપજે દુખ દાધિ દુખ હોય,

ઝેર આરોગી ને સુવે, જીવા વાટ ન જોય.

માટે હાલના છવેને આત્મસમાન માને. જ્યાં જ્યાં સમારજ
હોય ત્યાંથી દહી જન્મ. આરજ પાપુ મૂળ છે આરજમાં જશે. તે
રાજ કે દેવમાં સપડવું પડશે.

દુહાન્ટા—એક રા નજે ચૌદ સાળ શ્પિયા ખર્ચાને એક જગલો
જાયાએ તેમાં કીમતી ફર્નિચર વગેરે ગોઠવીને પ્રગળતોને જોવા
માટે એ જગલો ત્રણ દિવસ માટે ખુલ્લો રખાવ્યો. તમામ મનુષ્યો આ
જગલો જોઈ જોઈને વખાણ કરવા લાગ્યા.

આ ગામનો નગરશૈલ આવક દતો. એ જગલો જોવા માટે ગયો.
ત્યાં એણે જણ્યું કે રાગનો જગલો છે એમાં મારે શું નેવું જોવું
છે ? એના સમારજમાં મારે જાણવા શા માટે જવું ?

તમે પરદેશમાં પરમામમાં બાગબગીચામાં જને સમુદ્ધિનારે
કે પદ્મડેની ટોચ પર બધે ખૂન કર્યાં પણ ક્યાંય દુર્ગો ખરા ? ફરવામાં
માસ નથી માટે દહે વાંચા દશે. નેવું ને જણવા જોયે આદ્રમા
છે મારે કરી ન મરી ન અને સમજીને સમાઈ ન. કરવા જને
જોવામાં કાં તો સારું કહેવું પડશે અથવા ખરાબ કહેવું પડશે. કાઈ
નવા માણસને કે નવા નનવન જોવા દોડશે. તેપણુ જીવશિક્ષિયા
ક્રિયા લાગે છે વરનો વરધોએ કે નેવડાં સરખસોમાં જોવાનું શું છે !

જોવા હોય તો તેના ગુણો જુઓ ‘ગુણા પૂજાસ્થાનં, ગુણિષુ ન
 ચ લિંગં ન ચ વય’—પૂજા કરવાયોગ્ય ગુણો છે, લિંગ, ૩૫ કે વય
 જોવા કે પૂજવા યોગ્ય નથી જૈનશાસન શરીરના રૂપને વખાણતું નથી,
 પણ આત્માના સૌંદર્યને વખાણે છે આકૃતિ ગમે તેવી હોય, છતાં જો
 ગુણમા અગ્રેસર હોય તો એ મોક્ષનો અધિકારી છે ઉપરના ઊજળા
 છતાં સમજિત વિનાના હોય તેને જૈનશાસન માન્ય રાખતું નથી
 શ્રદ્ધાનું સ્થાન સર્વોપરિ છે

આ નગરશેઠ જૈનધર્મના જાણકાર હતા લોકો રાજના બગલાના
 ખૂબ વખાણ કરતા હતા, છતાં તેને આ બગલો જોવાની ઇચ્છા થઈ
 નહીં છેલ્લે દિવસે રાજ પોતે બગલા પર આવ્યા અને પ્રધાનને પૂછ્યું,
 ‘આ બગલા માટે લોકોને કેવો અભિપ્રાય છે?’ પ્રધાને કહ્યું, ‘લોકો
 તો બગલાને વખાણે છે, પણ આ શહેરના નગરશેઠ હજી બગલો જોવા
 આવ્યા નથી જ્યાં સુધી એ ન વખાણે ત્યાં સુધી બરાબર ન કહેવાય’
 રાજાએ પોતાની મોટર મોકલીને નગર શેઠને બોલાવ્યા હવે તો ગયા
 વિના ચાલે તેમ ન હતું નગરશેઠ આવ્યા અને તેણે પ્રશ્ન કર્યો,
 ‘બોલો રાજન્! મારું શું કામ પડ્યું?’ રાજાએ કહ્યું, ‘ઉપર
 ચાલો મારે તમને બગલો બતાવવો છે’ ઇચ્છા ન હોવા છતાં સાત
 માળ ચડી-ઊતરીને નગરશેઠે બગલો જોયો, પણ તેણે બગલાની નિંદા
 કે વખાણ કાંઈ કર્યું નહીં

રાજાએ હવે સામેથી પ્રશ્ન કર્યો, ‘બોલો શેઠ! આ બગલો તમને
 કેવો લાગ્યો?’

હવે તો બોલ્યા વિના છૂટકો જ ન હતો આથી નગરશેઠ બોલ્યા,
 ‘રાજન્! આ બગલો ધણા જ આરભ-સમાજલથી બધાયેલો છે
 આવો બગલો બધાવવો એ મારા જોવાનું કામ નથી આ કામ તો
 આપ જ કરી શકો!’ રાજા પણ શેઠના વચન સાંભળીને ખુશ થયો,
 પણ શેઠના કથનના હાર્દને એ કયાથી સમજી શકે?

તમારો આત્મા જાતિની વખાણ કરતાં હશે કે ? નેવો મારો આત્મા છે તેવો જ પૃથ્વીકાલ, અપકાલ વાયુકાલ અગ્નિકાલ વનરપતિકાલ અને ત્રસકાલ બાદિ એવોના છે એમ તમને લાગે છે ?

જે હરે છે તે જાને સમજી શકતો નથી પણ જે હરે છે તે સમજી શકે છે. ગૌતમસ્વામીએ પૂછ્યું જુવારના દાણા ડેહલી મીઠાની ક્ષીમાં ડેહ્યા જીવે છે ? બગવાન મોલ્યા એટલી ક્ષી મીઠી જીવે બદાર નીકળીને કમ્પારના નેવડે દેહ ધારણુ હરે તો આળીસ કોઈ ગાઉના જ મુઢીપમાં પણ એ જગ્યા જીવે સમાઈ શકે નહીં

દશે વિચાર કરો કે જુવાના પથ્થરમાં, પાણીમાં અને માટીમાં રહેલા ડેહ્યા જીવેની ધાતુ કરીને એક બચ્ચો બન્યાતો દરી ? તમે જમાવ કરો છો કે બાગના મકાનમાં સકાસ પડે છે માટે બચ્ચો બધાવવો પડે છે પણ જ્યારે નિએદમાં દત્ત ત્યારે ડેહલી સકાસ પડતી હતી તેનો કાઈ વિચાર આવે છે ખરો ?

પણ જા તો આવજાની વાત થઈ ડેહ્યાલ સહુએ ઉપાસનમાં એસીને પણ જાવી જ દિશા કરી કે છે જાદી જારી કે વાસુ મુકાલ્યુ હોય તો બરાબર પવન આવે. આમ જલુ એ પણ સહુ માટે પાપ છે તમારી અસાધ્ય મુશ્કેલી માટે તમે ડેહ્યા જીવેની ધાતુ કરી મુકો છો ? સરીસી સાતા માટે કોઈનાં પાપો સરીરને નહીં પણ આત્માને લાજ છે બગવાન મલાવીરે તો *वसुधैव कुटुम्बकम्* નો મહામંત્ર યાજના છે પૃથ્વીનું ખોદાવો છો પાણીમાં મદારો કરો છો અને દવા ખાવા માટે પખાઓ ફેરવો છો તેથી તેમાં રહેલા જીવેની દિશા ધામ છે સજાવ છે કે એ મરતા જીવોમાં કોઈ તમારા પૂવ જાનનાં માતાપિતા પણ હાય ?

ધમ છે જાનો કુડ અહમ્મ સુસ્મિ છે
એમ ન્હારે નો દાવો સાન્નિ ને શુદ્ધિ પામશે.

—સાધક

આ ધર્મરૂપી કુડમા સદાય સ્નાન કરતા રહો નહાવાથી શરીરની અશુચિ મટવાની નથી નહાઈને દુવાલથી શરીરને લૂછતા નખ વાગી જાય તે લોહી નીકળે, એ અશુચિ ક્યાથી નીકળી ? આખું શરીર અશુચિનું પોટલું છે જેમ લોહીથી ખરડાયેલું કપડું લોહીથી શુદ્ધ થતું નથી, તેમ પાપથી ખરડાયેલો આત્મા પાણીથી પવિત્ર થતો નથી એક ખૂતી ખૂત કરીને ગંગામાં નહાઈ લે, તો એ ખૂતની સજ્જમાથી બચી શકે ખરો ? ગંગામાં નહાયા પછી હવે એ તમારી ધારણા પ્રમાણે પાપી તો રહ્યો નથી, છતાં એને સજ્જ કેમ થાય છે ? માટે ગંગામાં નહાવાથી પાપ દૂર થાય છે એ માન્યતા બરાબર નથી શુદ્ધ આચરણ વિના આત્માની પવિત્રતા આકાશકુસુમવત્ મિથ્યા છે

દૃષ્ટાન્ત—મહાભારતના યુદ્ધ પછી પાંડવો ગોત્રમર્દનના પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા માટે તીર્થમાં જવાનો વિચાર કરવા લાગ્યા તેમણે શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ પાસે તીર્થાટનમાં જવાની આજ્ઞા માગી અને તેમને પણ તીર્થાટનમાં સાથે આવવાની પ્રાર્થના કરી શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું, ‘મારી આ તુબડીને તમે મારા વતી તીર્થાટનમાં નવરાવજો હું હમણા નીકળી શકું તેમ નથી’ પાંડવો જે જે તીર્થમાં ગયા ત્યાં ત્યાં તુબડીને નવરાવતા રહ્યા. છેલ્લે દ્વારકામાં આવીને એ તુબડી શ્રીકૃષ્ણને આપી શ્રીકૃષ્ણે આખી સભાના દેખતા એ તુબડીના ટુકડા કરી વાટીને ચૂર્ણ બનાવરાવ્યું અને સભાજનોને એક એક ચપટી આપતા કહ્યું, ‘આ તુબડી અડસઠ તીર્થો કરીને આવી છે, માટે એનો પ્રસાદ લેવો જોઈએ સભાજનોએ તેને મોંમાં નાખ્યું તો બધાને એ ચૂર્ણ કંઠે લાગ્યું બધાની સિક્કલ બદલાઈ ગયેલી જોઈને હસના હસતા શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું, ‘હવે એ ચૂર્ણને થૂંકી નાખો મેં તો પાંડવોને સમજાવવા માટે આ યુક્તિ રચી હતી જેમ આ તુબડીએ તમામ તીર્થોમાં સ્નાન કર્યું છતાં તેની કંઠવાશ ગઈ નહીં, તેમ બાહ્ય તીર્થોથી અંતરાત્મા શુદ્ધ થતો નથી આત્માની પવિત્રતા માટે ‘ધર્મ’ છે જળનો કુડ, અહ્યયર્થ સુતીર્થ છે’

ધર્મના જળથી પવિત્ર થયેલો આદ્યા નરમણી નારાયણ જને
છે આત્મામણી પરમાત્મા જને છે જ્ઞાનમણી જ્ઞાનદેવ જને છે મારે
સર્વ પ્રકારનો સર્વમ પાશો એ સાચુ જ્ઞાન છે ચોપડીને વંચા
પડી પછાડવી કમાને જામ કરતાં અવાજ કરવો, કાઈએ માગેલી
વસ્તુને પછાડીને આપવી, કાઈને કશું લાગે તેવું બોલવું એ જલ
આત્માનો અસર્વમ દર્શાવે છે મારે સર્વમધ્યમને સૂઝેલો નહીં

મોનમગ્ધામીએ પૂછ્યું અગ્નિના તલુખામાં ફેટલા છોકો
સમાયેલા છે? સમયને જવાબ આપ્યો, અગ્નિના એક તલુખામાં
રહેલા બધા છોકો એ અસખસ્યા દાણા જેવા જની જમ તે આ
જ જુઓપમાં સમાઈ રહી નહીં આટલા સૂઝ છોકો અગ્નિના એક જ
તલુખામાં સમાયેલા દોષ, તે તમે એક દિવસમાં કેમથી દિશ્ય કરો
છો? વાલુની પશુ તેવી જ દિશ્ય થાય છે એકવાર ખુદમે મોઢે
બોલો તે આખા જગતની મીઠીએના દાણા જેટલા સૂઝ છોકોની દિશ્ય
થાય છે જો સિદ્ધાન્તે એના મારે જ મુકપતિ જાગ્યો આદેશ આપ્યો
છે વાલુકાની જાતના મારે દોરાસરિત મુકપતિ રાજવી જરૂરી છે
ફેટલાક કો છે કે મુકપતિના દોરા મારે કમલ લખ્યું નહીં, મારે જામે
મુકપતિને દાઢમાં રાખીએ છીએ અને જ્યારે બોલવું હોય ત્યારે
દાઢમાંથી મો આ? થરી ફાઈએ છીએ, પણ એવું નામ જ મુકપતિ
હ દાઢપતિ નહીં એને કમળને મારે મોઢે બાધવા મારે દોરા રખાવ
છે દોરોને આણમાં પચીસ ચણિયા કપી, જામે એ સખ્યા વેરાઈને
લખી જખાતરી દોષ તે ચણિયાની સાથે શું તેમાં નાગને પણ લખવાં
પા ખા? એમ સાલ્યોમા મુકપતિ લખી ને દોરો ન લખ્યો તેવી
શું ગેરો ન ન તેવાય? ફગક સાધુએ કનઈ છેદ પાડીને, દોરો
બાધીત મુકપતિ એ છે તે કમલાક માત્ર વાચતી વખતે જ બાધિ
છે જગદુકળી વખતે ફદેશ ત્યાં ફેટલાક મુકપતિ બાધી લખવા
નહીં તેમજે જામે લખ્યું કે અમ મુકપતિ જાગ્યા નહીં પણ જાતના
જગમ ગખાવ્યું છીએ, તે જ્યારે મુકપતિની જરૂર છે કે નહીં?

તેનો જવાબ લખાયો કે ‘જતના રાખી શકાતી હોય તો મુહપત્તિની જરૂર નથી’

મોમાથી નીકળતો ઊતો પવન બહારના ટડા પવનને હણે છે. વાયુકાયની જતના માટે મુહપત્તિ રાખવી જોઈએ પારસી ધર્મમાં વાયતી વખતે નાક સુધી કપડું બાંધીને જ વચાવ છે ડોક્ટરો ઓપરેશન વખતે મો પર કપડું બાંધીને જ ઓપરેશન કરે છે બહારના સૂક્ષ્મ જતુઓ અદર ન પ્રવેશે અને અદરના સૂક્ષ્મ જતુઓથી બહારના જતુઓને ઈન ન પહોંચે તેથી આરોગ્યને અને આત્માને અને લાલ છે સાધુના હાથમાં રત્નેશ્વર ન હોય તો પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું પડે રાતમાં કઈક કરડી ગયું હોય તો શરીરને પૂછને પછી જ ખણાય, પૂંજ્યા વિના બણ્યું હોય તો પણ પાપ લાગે રાતમાં પડખું પલટતા પણ સાધુ સલાળ રાખે સાધુથી એક જ પ્રહરની નિદ્રા સેવાય, બાકીનો સમય સ્વાધ્યાય ને ધ્યાનમાં ગાળવો જોઈએ

નિદ્રાનો શોખ ન રાખે, તજે હાસી મજકતે,
રમે ન ગુપ્ત વાતોમાં સ્વાધ્યાયગત સાધક

—સાધક

સાધુને સૂતાનો પણ કટાળો આવવો જોઈએ જેમ સાધુને સલાળવું પડે, તેમ જ સાધકને પણ સલાળવું બહુ જરૂરી છે. પણ તમે તો ઊંઝા કે તરત જ ચા-દેલીની આરાધનામાં લાગી જાવ છો !

થાય પૂજા પ્રભાતે તમ તણી રે,
ખરી ખતિથી રોજ પિવાય,
ચા બાઈ તમે તો ચાગલા રે,
હવે હૈયુ કિદ્દુનુ ઊકળે રે,
તેથી થાઓ તમે પલાયન ચા

નાગશ્રીએ પૃથ્વીકાયનું શરીર બાધ્યું તે પછી અનેક લાખ લવ મણીના, પછી અનેક લાખ લવ અગ્નિના, વાયુના અને વનસ્પતિના

જનમાં આવી. વનસ્પતિમાં પણ કડવી લીંબોળી તુંબડી, ઇન્દ્રામણી વગેરેમાં કિપ્પન થઈ ચીકું ફેરી કે ફળમાં નહીં ! પણ એ દ્વિન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય અને ચતુરેન્દ્રિયમાં આવી અનેક લાખ ભવેા જળચરોના કપો, અનેક લાખ સ્થળચરોના અનેક લાખ ખેચર પક્ષીના કપો, એમ અનેક જાત કપો પણ ફાઈ શુભ કમ ના ઉપે મનુષ્યસવ પામશે તેનો અધિકાર અવસરે હો શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન : ૬૧

(પુષ્પચર તા ૧૭-૮-૧૭)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત ગ્રંથમાં ત્રણેય લોકમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ગાતાસૂત્રના ૧૬ મા અધ્યયનનો અધિક આસે છે અનેક ભવેા રખડી રખડીને નામનો ઘ.કલ્પીના જીવની પ્રકૃતિ કુણી પણ લાગી એના જીવ માનવજાતમાં આવવાનો અધિકારી બન્યા હોય તે ? માનવજાતમાં એક તપસ્વી યુનિની હત્યાના પાપે તેને કેટલી ભટકાવી ? તમને આવે મોઢા માનવજાત મળ્યો છે એ રત્ન એને ન તપ તેની સાવધાની તપ ન માનવજાત મળવાના ચાર કારણે છે ૧ પગદ મદિયાળ અધાત નિતિની હત્યા ૨ પગદધિષ્ણિયાળ અધાત પ્રકૃતિના વિનીતભાવ ૩ માણુકોસિયાળ અધાત અનુકોપભાવ અને ૪ કમચ્છરિયાળ અધાત અમત્સરજ્ઞાત જીવમાં લ્યારે આ ચાર ગુણ આવે ત્યારે / ના મનુષ્યજાત મળે છે આવતી જીવા મનુષ્ય થઈ શક્યા નથી. માસવું કઈ મનમાં કઈ અત આચર્યુંમાં કઈ હાથ આ જીવનની અસળ પ્રકૃતિ નિષ્કળી ગતિમાં કઈ તપ છે સન્નતા વિના મનુષ્ય બની શકાતું નથી. જોષા લોહિમણુપત્તર આયર્યાત મણુસ્સય અધાત ત્યારે પ્રકૃતિધર્મ મદ પડે ત્યારે જ તન મનુષ્યજાત મળે છે આશુધી પુણ્ય અને પાપનો ગુરુધુમાવ હોય

ત્યાગુધી મનુષ્યભવ મળી શકતો નથી, કારણ કે પુણ્ય વધારે હોય તો એને દેવલોક મળે છે, ને પાપ વધારે હોય તો એ નારકી બને છે પાપ અને પુણ્ય બન્ને પલ્લા સરખા થાય તો જ મનુષ્ય થવાય છે ' બહુ પુણ્ય કેરા પુનથી ' આ માનવભવ મળ્યો, છતાં જો ભવચક્રનો આરો નહીં આવે તો પછી ક્યારે આવશે ? ટૂંકી જિંદગીમાં ઘણી કમાણી કરવાનો આ જોગ છે તમાગ કેટલા જિયા પુણ્ય છે કે તમને આવો દુર્લભ મનુષ્યભવ મળ્યો છે ?

આરજ ક્ષેત્રે શ્રેષ્ઠ કુલ, ઔર નિરોગી કાય,
નવ ધાટી ઉલ્લઘ કર, અવસર મિલ્યો આય

આર્યક્ષેત્રમાં જન્મ, ઉત્તમ કુળ અને તમામ અગોથી નીરોગી-
પાણું—આ બધો અવસર મળ્યો છે, તો તેમાં આત્મસાધના નહીં કરનારને આત્મધાતો જ ઝડી શકાય કે બીજું કંઈ ?

જન ભટકત ભટકત ભવ ભવ શ્રમ શ્રમ,
ચેતન ચેતો અબ સમ મેટો આવન જાવન રે,
દિન જિન જિન પલ પલ, ઘટત ઘટત જન,
મનુષ્યજન્મારા વારવારા, મુશ્કિલ પાવન રે

માટે જલદીથી ચેતી જાવ માનવભવ મળ્યો હોત ને કાને બહેરા થયા હોત તો વ્યાખ્યાન સાભળી શકત ખરા ? એક એક ઇન્દ્રિયની ખોટ પણ બગાડ સાધના થવા દેતી નથી મ્હેન્દ્ર દેશમાં જન્મ્યા હોત તો ? અને ' માનવ માનવમાં અતર, કોઈ હીરો કોઈ કકર ' માનવ માનવમાં પણ કેટલો કેર છે ?

આનંદ પૂછે પરમાનંદને, માણુસે માણુસે ફેર,
એક સાખ્ય લાભે નહિ, અને એક ત્રાપિયાના તેર !

એક મિલમાલિક રગરાગમાં તરબોળ હોય, તો તેની કિમ્મત-
કાઠીની છે આત્મા ઉપર વિજય મેળવે, એ જ સાચો શક્તિમાન છે કારણ કે —

મહાસગ્રામમાં જીતે, જે પોદો દસ લાખને;
તેથી મેંજ દુરાત્માનો વિજેતા જન્મ મેળવે.
હાલે સૌ જ્ઞાતસગ્રામે, જીજ્ઞસગ્રામ શા કઠોર
મુદ્ધાત્માથી દુરાત્માને જીતીને સુખ મેળવે.

વજવાન કહે છે કે હે પુરુષ ! તુ તારા આત્મા સાથે મુક્ત કર
શીલ સાથે લગ્નથી તુ પ્રયોગ્ય છે ! હવે લાખ મુખ ને જ્ઞાનારા
યોદ્ધા કરતાં એક આત્મવિજયી મેષ છે જે હમાનુ દમિયાર લાખમાં
રાખે, તેનું મુખ સૌથી વધારે છે. જ્યારે ને પગે કોષર્તા નિમિત્ત
મળે ત્યારે જ શરીરતાની સાચી કસોટી છે. પણ બહિરાત્માએ તો
કાળે કેર વર્તી-એ છે બચસો મળે, ત્યાં એ સુખી થઈ નય છે ને
બચવાનું લીલામ થઈ નય તો એ દુઃખી-દુઃખી થઈ નય છે. આવી જ
રીતે શરીર, શ્વેત પુત્ર આદિ જડ પદાર્થોના સુખેને તેણે સુખ માની
લેલું છે. ત્યારે જ પોતાના સુખદુઃખને સાકળીતે જ એ દુઃખના
હસ્થિમાં પૂરી મયો છે તેમાં જ એ જર ની ચિન્તા બૂલી ગયો છે
જરા વિચારો કે—

સાવરના જળથી ધણું છ મે પીધા માવસાં જાન
તૃપ્તિ ન યાચો જાતના છ અધિક અપરોગ્યાધાન,
હે મત્તી ! સ્વ લાખેલું રે નવ

આ શ્રવે સમરતાં જળારી વધી તથા એટલાં તો માનાં હૃદય
પી નાખ્યા. જ્ઞાન કુનિપાશરની ઢાડીઓમાં પડ્યું ન સમાય તેમજ
જ્ઞાનના આર્ષ નાખ્યું તોપણ તેને તૃપ્તિ થઈ નથી. આ તે કેવી
મમતાની ભૂખ છે ? એ મમતાને મારો તો જ એ ભૂખ મરે !

તમને સમાવડામાં મળે ત્યારે તમે પૂછો છો કે ઉપશિષ્યો તો
મનમાં કે ? વેપા પાણી કેમ ચામે છે ? તમારી તબિયત કેમ છે ?
ખજા કાઢી એમ પૂછીને કે તમે હર્ષધ્યાન કેટલું કરો છો ? કાઢી એમ
કહેશે કે જ્યાં તર પુણ્ય તો આવતી કામે અશ્વત્થ થશે ત્યારે
પિત્તાની નાળા તરુ છોડીને કાઢી આત્માની કમાણી કરેલ માર્ગ

સોળ દેશ અને ત્રણસો ત્રેસઠ ગામનો ધણી ઉદાયન રાજા ભગવાન મહાવીર પાસે દીલા લેવાનો વિચાર કરે છે 'મેં તો મારું ક્યું, પણ મારા પુત્રનું કલ્યાણ કેમ થશે? જો એ રાજકાળમાં ફસાઈ જશે, તો તો એનું બગડશે?' આમ પોતાના પુત્રની ચિંતા કરીને તેણે પોતાનું રાજ્ય પોતાના ભાણેજને આપી દીધું તમે તમારા છોકરા માટે શું કરો છો? મોલની વાત એ તમારા જ ઘરની વાત છે, પરની વાત નથી પણ તમે તો તમારી તિજોરીમાં આખા ઘરનો કચરો દસોદસ ભરી દીધો છે હવે હીરાને મૂકવાની જગ્યા જ ક્યા રાખી છે? માટે પહેલા તો એ કચરો સાફ કરો તમને આવા વીતરાગ દેવ મળ્યા, જૈનશાસનડાંપી હીંગો મળ્યો, એમ છતાં તમે તમારા ધનવાતી કર્મો ન છોડો તો તમારો આરો ક્યારે આવશે?

તુ નિરાગી નાથ જિનેદ્ર, મને ઉગારો ભવથી અનંત,
મહા મોહો ભગ્યો, ધોર કર્મે રમ્યો, સહ્યા હુ ખો અપાર અનંત,
ભવસાગર વિશાળ જણાય, ઉપર આભ નીચે પાણી ન માય,
મધદરિયે હુ નાથ! ઝોલા ખાઉ અનાથ, હાથ ઝાલી મુજ કરજે મનાથ.

ભવસાગરના ભયકર મોજા ઊછળી રહ્યા છે, મોટા મોટા મગરમચ્છો મોઢા ફાડીને ફરી રહ્યા છે તેમાં હું અનાથ ડૂબકા મારી રહ્યો છું હે નાથ! મારા હાથ ઝાલીને મને ઉગારી લેજો તુ વીતરાગી છે ને હું રાગી છું, તુ નાથ છે ને હું અનાથ છું, તુ દિવ્યદષ્ટિ અને હું અદ્વિષ્ટિ છું, છતાં મારો ને તારો આત્મા દ્રવ્યદષ્ટિથી એક જ છે -

મોહ મેલ રાગાદિનો, જે ક્ષણ કીજે નાશ,
તે ક્ષણ તે પરમાત્મા, પોતે લહે પ્રકાશ
એક માહિ અનેક રાજે, અનેક માહિ એક તુ,
એક અનેકકી નાહિ સખ્યા, નમો સિદ્ધ નિરજન

આપણું ધ્યેય શું હોવું જોઈએ? જન્મજન્મમાં અત્યંત જન્મમા પણ પૌદ્ગલિક પદાર્થો તો તમને ધણા મળ્યા, પણ તે તે નાશવત્તર

બોમોને મેળવવામાં બધનો કેટલા બાંધ્યાં, પરબીન કેટલો બની ગયો, એનો કાંઈ દિવસ વિચાર કર્યો છે? દવે એ પ્રાપ્ત થયેલા બોમોન છેડો સાચો ત્યાગ પણ એ જ છે તમે નહીં છેડો તે બોમો તમને છેડી દેશે!

મુદર પ્રિય બોમોને જે પામી અભાગ કરે
સ્વર્ગીન પ્રાપ્ત બોમોને ત્યાગે તે ત્યાગી છે ખરો.

માટે એ બોમોની શેઠમાં તણાતાં અગ્રહ રહે કે નહિ એની તમારે થી પડી છે? પાડેથીનું વી દેળાવ તેમાં તમારે શું રચવું છે? શરીર પણ તમારો પાડેથી છે એ પરબાગ શરીર એના ભાવે પરિશ્રમે ને તમે તમારે ભાવે પરિશ્રમે શરીરમાં તમારી મરણ મુગ્ધા કાંઈ જવાનું નથી, જ્યાં એની પાછળ શું કામ પડી ગયા છે? ત્યાં રચરાગ છેડો તે જ મૈત્ર્યની મળ માળી સકામ જે એનનામાં ફરી ગયો એન સ્વચ્છલકર્મ — મને તોય શું ને ન મને તોય શું? એ મસ્ત આત્મા તો આત્મસાધના સિવાય ત્યાં સાધના કશાપિ કરતો નથી. ધરતુ માણસ માંડુ પડે ને તમે મદિનાઓ સુધી ઉત્તર કરો પણ આત્માની ચિંતા કેટલી કરી!

દૃષ્ટાન્ત—એક રા ન મુનિનો ઉપદેશ સાંભળીને આત્મચિંતનમાં બેસવાનો વિચાર કરે છે રાત્રિ પડી ને તેણે વિચાર દંડ કરી લીધો કે આ દીવામાં એક પ્રકર આમે તેટલું તેજ છે જ્યાં સુધી આ દીવો ચાલે ત્યાં સુધી આનમાં બેસી તુ અને એ રા ન ખરેખરી જગતી અગ્નિ બેસી ગયો.

એક પહેલર ચવા ખાળેલ અગ્ની મુશળ દાસીએ બોયું કે રાગાજી તો હજી બેઠો છે ને કેઝિયામાં તેજ ખૂવા જાતુ છે માટે ભાવ તેમાં તેજ પૂરી રહી અને આમ દીવામાં એક પ્રકર આવે તેટલું તેજ વધી ગયું રાગને અનાયાસે ચેત મળી ગયો અને તેણે બીજા પ્રકર સુધી આન ચાલુ રાખ્યું પણ ત્યાં તો બીજી વાર દાસીએ આવીને

દીવામાં તેમ પૂરી દીધુ રાજીને આત્મધ્યાનમાં નવા નવા હિચ્ચ લાવે વધવા લાગ્યા. મનથી નિશ્ચય કર્યો હતો, તેના પર અડગ રહીને એણે ત્રીજા પહોરમાં પણ ધ્યાન ચાલુ રાખ્યું દસીને તો આ વાતની ખબર ન હતી, છતાં રાજીએ દસીની મનથી પણ નિદા કરી નહીં

નિદા કરવી તે વિષ્ટા ખાવા સમાન છે, માટે પાસકી નિદા છોડો પોતાનું હોય તેનો સગ્રહ ડંગે અને પરનું હોય તેને છોડો પતન કરનાર વિચારોને ફેંકવા માડો અને પુષ્ટિ કરનારા વિચારોને પકડો આનું નામ જ ભેદવિજ્ઞાન છે આ ભેદવિજ્ઞાનને જાણો એથી તમારું આત્મધન વધશે અને તમારા દોષોનો કચરો દૂર થશે

આત્મા મનીષિભિરયં ત્વદ્ભેદવુદ્ધયા

ધ્યાતો જિનેન્દ્ર ! ભવતીહ ભવત્પ્રભાવં ।

પાનીયમપ્યમૃતમિત્યનુચિન્ત્યમાનમ્

કિંનામ નો વિષવિકારમપાકરોતિ ॥ ૧૭ ॥

હે જિનેન્દ્ર ભગવાન ! આપના ધ્યાનથી જ આપના જેવું થવાય છે સામાન્ય પાણીનો ડોઝો પણ મત્ર દ્વારા કે લાવના દ્વારા અમૃતમય બનીને લય કરે અને દૂર કરવા સમર્થ થઈ શકે છે, તો પછી આપના નામના પ્રભાવથી શું આત્મા પવિત્ર નહીં બને ? અવશ્ય બની જશે

આદોલન મત્ર સમાન અસર કરે છે એમાં એક જ શરત છે કે તીવ્રલાનપૂર્વક એવી લાવના કરવી જોઈએ આત્મા નિત્ય અને અમૃતમય છે તેનું ધ્યાન શુદ્ધબુદ્ધિથી કરવામાં આવે તો જરૂર આત્મ-દર્શન થાય છે

દૃષ્ટાન્ત—એક ડોસીમાં હાસ કરતા હતા ત્યાં તેના ઘર આગળથી બે મુસાફરો નીકળ્યા મુસાફરોને પણ તરસ લાગી હતી, આથી તેમણે કહ્યું, ‘ માણ ! અમને તમારી તાજું હાસ આપશો ? ’

‘ હા બેટા । ’ માણ બોલ્યા, ‘ મીઠી અમૃત જેવી હાસ છે, ખુશીથી પીઓ ને ? ’ અને બન્ને મુસાફરોને તેણે ગોળીમાંથી હાસ આપી મુસાફરો તૃપ્ત થઈને આગળ ચાલ્યા

પણ પાછળથી હસમાં જોનાં એ ઝોળીમાંથી એક મરેલો સાપનો ક્યો નીકળ્યો ! માછ વિચાર કરવા લાગ્યા કે બીયારા બન્ને મુસાફરો તો જુદા હર નીકળી ગયા હવે શું કરવું ?

પણ મુસાફરોને એ ઝેરની લેશ પણ ખસર થઈ નહીં બરાબર માર મારવા વીતી ગયા અને એ જ મુસાફરો પાછા ફરતાં દેસીમાને ત્યાં આવ્યા એ / મુસાફરોને જોઈને માછ બોલ્યા, અરે ! હજી તમે છવતા છો !

મુસાફરોએ આશ્ચર્ય પામીને પૂછ્યું માછ ! જામ કેમ બોલે છો ? જામે તો પરદશમાં ગયા હતા તમારી હાસ પીને જામને જુદા સતોપ થયો હતો તેથી જ મળવા આવ્યા છીએ.

પણ પણ એ હાસમાંથી મરેલા સાપનો ક્યો નીકળ્યો હતો એ હાસ ઝેરી હતી.

માછની વાત સંજાગીને મુસાફરોના પેટમાં ફોકો પડ્યો ! અને એક વધ વીત્યા પછી એ જ ઝેરની ખસરથી બન્ને મૃત્યુ પામી ગયા ! આ છે વિચારોના ભાવના કે અદિશ્વરનું પરિણામ !

આ / તો દાસે કરીને આત્મના પતનનાં અદિશ્વરો ઊભાં કરવા- મા આવે છે કુવાન જાળોના વિજ્ઞાપિ મૈત્રી હદાપિ ચોખ નથી, છતાં જામને દોસેજના સહચરિણમાં એમ બની રહ્યું છે વીસ વીસ વધની હાઝરીઓ અમલી વેપશૂના પહેરે છતાં એને અટકાવનારાં માન્યો દેસા ?

વતવાન કહ છે કે સરીગને એવી વેપશૂનાથી ન સહુવારો કે નથી બી નને નાદ થાય મદ ચડે તેવાં જાનપાન ઊંડા જડના સસમથી દૂર થાવ જરૂર / સદા સદા અધ્યાય તો તેની ખસર થઈ નથી હરનો કારેન્દ્ર શીશા હોય તોપણ શીશાને નથી ચડતો નથી પણ એ જ હાથ પટમાં પડે તો માનવને દાનવ બનાવી દે છે ! છવે અનાદિ કાળથી જામને પંપાળવામાં જ કૃતાર્થતા માની છે એને હવે

ભોગને માર્ગેથી પાછો વાળો ભૂતકાળમા ભોગવેલા ભોગોને યાદ કરશે તોપણ વિહ્વળ થઈ જશે એનું સ્મરણ પણ મરણસમાન માનો. સાધુઓને માટે ભગવાને કહ્યું છે કે પૂર્વની રતિકીડા સભારે તો—

**‘ઢમ્માયં વા પાડણીજ્ઞા દીઠ્ઠકાલીયં વા રોગાયકં
હવેજ્ઞા કેવલીપણ્ણત્તાઓ ઘમ્માઓ મંસેજ્ઞા.’**

ઉન્માદ પામે, દીર્ઘકાલિક રોગ થાય અને કેવળીના પ્રરૂપિત ધર્મથી બ્રહ્મ થાય માટે અશુભ વિચારોને છોડીને ઉમદા ભાવના ભાવો ઉમદા ભાવનાથી હલકા વિચારોને ધક્કો લાગશે પણ તમે ઉમદા વિચારો બાર કલાક કરો ને હલકા વિચારો બાર કલાક કરો, ત્યાસુધી તો બન્ને બરાબર થશે એક બાજુ ધર્મરાજનું સૈન્ય છે, ને એક બાજુ મોહરાજનું સૈન્ય છે તમારો આત્માનો લાલ શામા છે એનો વિચાર કરો આ બધું જો સાચી રીતે સમજાયું હોય તો ક્રોધ, માન, માયા અને લોભનો ત્યાગ કરો.

રાજા ધ્યાનમા બેઠો હતો ત્રીજો પ્રહર પૂરો થવા આવ્યો, સાચતુર દાસી કરીવાર તેલ પૂરી ગઈ! રાજા જાગે છે, ને એને અધારામા કેમ રહેવા દેવાય ? પણ અહીં રાજાને તો નવો જ પ્રકાશ મળી રહ્યો હતો સવાર થતા થતા તો આત્મધ્યાનદ્વારા એ દૃઢ સધયણના ધણીએ લાલ મેળવી લીધો ચાર પ્રહરના ધ્યાનથી તેનો દેહાધ્યાસ છૂટી ગયો ! ગજસુકુમારની જેમ રાજાનો આત્મા શીતળીભૂત બની ગયો.

ગુરુ તો ચાવી બતાવે છે ચાલવું એ તમારા હાથમા છે અમે તમને લેસન તો રોજ આપીએ છીએ, પણ આ એક એવી શાળા છે કે તમે કાલે શુ સાલજ્યું હતું એનું કોઈ પૂછનાર નથી ! કોઈ બીજું નિશાળમા લેસન કર્યા વિના જનાર વિદ્યાર્થીને કલાસ બહાર બોલો રખાય છે, પણ અમે તમને કયા બોલો રાખીએ ? તમારે જાતે જ વિચારણા ચક્રાવલી જોઈએ કે રૂપિયાનો વિયોગ થતી વખતે તમે રડો છો ને રૂપિયા તો રડતા નથી ? જડની પાછળ ચેતન રડે, ને ચેતનના વિયોગે જડ ન રડે, એ કેવી બલગી વાત છે ?

સવાર થતાં જ રાજાને શપક મેળી શાવિકલાવ કેવળાન કેવળ
નર્તન પ્રાપ્ત થઈ ગયું । એક જ ઉત્તમરામાં રાજાનો બેડો પાર થઈ
ગયો. નામની આઠણીનો જીવ ચપાનગરીના સાગરદત્ત મેળીને ત્યાં
જ્યાં નામની સ્ત્રીના પેટે ઉત્કૃષ્ટ સાવણવણી પુત્રીરૂપે જન્મ્યો. તેનાં
મુકુમાર અંગે હોવાથી તેનું નામ મુકુમાસિકા પાડવામાં આવ્યું

ૐ શાન્તિ

*

૮૪૫૫૫૫૫ : ૬૨

(મુકુમાર, તા. ૧-૬-૧૭)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રદેખ્યા. ત્રણેય કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિભર આસે છે સાગરદત્ત
મેળીને ત્યાં નામનીના જીવે પુત્રી તરીકે જન્મ લીધો નહિના પ્રવાહમાં
જસ્યાતો ધસાતો જેમ ખજાર જોળ બની જાય છે તેમ નારકી અને
તિમંત્રનાં દુ ખો ભોગવીને જીવ નરમ બની જાય છે આ સાગરદત્તની
પુત્રી મુકુમાસિકા અરેખર રૂપવતી હતી. પિતાને ત્યાં ધનનો પાર ન
હતો પુત્રીના રક્ષણ માટે તેણે પાંચ ધાત્રી-દાસીઓ રાખી દીધી. કમ
જસ્યાતાં ધસાતાં માનવના મુખનો હિમ્મ થાય છે માતાના મર્મમાં નવ
માસ રહેવાના કારણથી માનવી કહેવાય છે તેના રૂપવાન શરીરની,
ધનની કે ભોગવિશાસોની કોઈ કિમ્મત નથી. આવી કિમ્મત આત્માના
સૌંદર્યની છે માનવતા ન પ્રગટે તો આત્મામાં સુદરતા આવડી નથી.
જનને પહેરે આપણે સતીઓ સતો અને તીર્થંકરોને એટલા માટે
યાદ કરીએ છીએ કે તેઓ સાચા માનવ બન્યા હતા માનવ મુકુથી
પૂજ્ય છે વય ધન કે સુદરતાથી નહીં

દૃષ્ટાન્ત—એક રાંધોને ગાય પુત્રો હતા. ત્રણેયને એક એક હજાર
રૂપિયા આપીને તેણે પરદેશમાં મોકલ્યા તેમાં મોટા પુત્ર નામવાનમાં

રૂપિયા ગુમાવી દીધા, વચલા પુત્રે પિતાની આપેલી મૂડીને જેમ તેમ સલાળી અને પોતાનું પોપણ કર્યું, અને નાના પુત્રે પિતાના એક હજાર રૂપિયામાથી ઝવેરીનો ધધો કરીને લાખો રૂપિયા મેળવ્યા ત્રણેય જણા મુદત પૂરી થયે ઘેગ આવ્યા આ ત્રણેમા કયા પુત્રને પિતાએ ધન્યવાદ આપ્યો હશે ? નાના પુત્રે પિતાની મૂડી વધારી હતી, એટલે એ જ ધન્યવાદને પાત્ર હતો.

આપણે પણ પૂર્વલવની મૂડી લઈને આ પરદેશમા કમાવા આવ્યા છીએ જેનામા અનુકંપા, દયા અને ભદ્ર પ્રકૃતિ હોય તે જ મનુષ્ય મટીને દેવ થાય છે તીર્થક્રમે ઉપદેશ આપતા હોય, ત્યારે તેઓ માનવને ઉદ્દેશીને જ કહે છે સસાર તો મનુષ્ય, તીર્થસ્થ અને દેવલવમા પણ સરખો જ છે, પરંતુ ભૌતિક વસ્તુઓથી આત્માની ગરજ કાઢી દિવસ અરતી નથી આ તત્ત્વ સમજીએ દેવો માત્ર સમક્રિતી જ બની શકે છે, પરંતુ જીવનમા ઉતારી શકતા નથી માનવ જ સ્વ-પરંતુ ભેદવિજ્ઞાન ધારણ કરીને સર્વવિરતિ બની શકે છે અનંત તીર્થક્રમે પણ માનવ-લવમા જ થઈ ગયા છે આવો માનવલવરૂપી હીરો હાથથી ચાલ્યો ન જાય તેનો ખ્યાલ રાખજો તેને સુધારવાનું પહેલું પગથિયું સાત્સંગ છે.

દૃષ્ટાન્ત—એક પરાપકારી ડોક્ટરનું પોતાનું દવાખાનું ગામ બહાર હતું ડોક્ટર ગરીબોની દવા અને સારવાર પૈસા વિના કરતો હતો એ જ દવાખાનાની નજીકમા આવેલા એક જગલમા એક ભયંકર ડાકુ રહેતો હતો આજીવનના લોકો એ લૂટારાથી ધરધરતા હતા એકાકી મુસાફરોને એ મારીને લૂટી લેતો હતો, પણ ડોક્ટરને એ લૂટારાનો ભય ન હતો જેણે પોતાના જીવનમા **‘વસુધૈવ કુટુંબકમ્’** એ સૂત્રને વણી લીધું હોય તેને જગનમા કાઈનો ભય નથી.

એક વાર એ લૂટારો કાઈ દુશ્મનને હાથે ધવાયો ધસડાતો ધસડાતો એ ડોક્ટરની પાસે આવ્યો ડોક્ટરે એની સેવા-શુશ્રૂષા શરૂ કરી લૂટારો કહેવા લાગ્યો, ‘ડોક્ટર ! મને બચાવી લેશો તો હું તમને એક

લાખ રૂપિયા આપીયા. મારાથી બીજા કોઈ દવાખાનામાં નહીં સક્ષમ
તેમ નથી કારણ કે મને પકડાઈ જવાનો ભય છે. ડોક્ટરે કહ્યું મને
તારા પૈસાની જરૂર નથી. હું તો મારી ફરજ સમજીને તારી સારવાર
કરું છું અને ઘોડા દિવસમાં લૂટારાને આરામ થઈ ગયો. ડોક્ટરના
ધનનિષ્ઠ અને સેવાભાવી જીવનની યાદુના કલ્પમાં સારી જાપ પડી
થઈ આથી તેણે એ ધધા છેડીને નાતી સરખી કુખન ચલાવવાનું રક્ષ
કરી દીધું. સ્વસ્થના સગથી કઠોરમાં કઠોર અત્યુચ્ચ પશુ નરમ બની
જાય છે તેનું આ જ્વલત ઉદાહરણ છે. જીવને કુખી કે વામાં કારણરૂપ
એનાં પ્રયો છે એકેન્દ્રિય જીવને કુખ કોણ બાપે છે ? કુખ દેનારને
એ દેખી શકતો નથી કે સાબળી શકતો નથી. બાવા એકેન્દ્રિય જીવો.
એક અત્યુદ્ભૂતમાં ૧૨ (૧૨) વા જન્મે-મરે છે વનસ્પતિના એ પ્રકાર
છે (૧) પ્રત્યેક અને (૨) સાધારણ. નિગોદ એ સાધારણ વનસ્પતિ છે
એક જ શરીરમાં જનન જીવે છે અને સાધારણ વનસ્પતિ એક
અત્યુદ્ભૂત-અપ્રત્યક્ષ મિનિટમાં ૬૫,૫૦૬ ભવ કરે છે ! તેનું બાપનું
જસો ૭૫૫ બાવલિકાનું છે બીજા પ્રત્યેક વનસ્પતિ એક અત્યુદ્ભૂતમાં
૩૨, ભવ કરે છે પણ નિગોદના કુખોમાં તે પાર જ નથી.
સાધારણ વનસ્પતિમાં જેટલી કુખાસ વધારે તેટલા વધારે જીવે તેમાં
છે જેટલી કુખાસ બોલી, તેટલા જીવે બોલ.

શાશ્વત ધણી જૂને બિજા દણા અપાર,

પણ પાઠ તેમાં પડે, નીકળે કાક જ જાહેર.

એમ સક્ષમ નિગોદથી નીકળે રાજ પથી અને પરદેશના,

જમ શૂંભની ઝલનો દાણ છે રાજ પથી અને પરદેશના.

શાશ્વતને ધણી શકતો ગેયો છે તમે ? એના તાવ્યામ્ય દાણા
નાખે અને એ દાણા બિજાની બિજાની તાવ્યામાં જ પડે છે એને એમાં
સંકલ્પ જ પડે છે તેની જ રીતે—

વળસ્સઈ કાયમહગથો ડક્કોસં જીવો ડ સંવસે ।

કાલમણંતં દૂરન્તયં સમયં ગોયમ ! મા પમાયપ ॥

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧૦, ગા. ૯

નિગોદમાથી મરીને પાછા નિગોદમા જ જન્મે આવા નિગોદના લેવો તમે કેટલા કર્યા ? એક છોકરો આકાશ તરફ પથ્થર ઉછાળે, તેમા કેટલો સમય લાગે ? એમ જો જીવ ત્રસપણે રહે તો બે હજાર સાગરથી ઝાંઝેરો રહી શકે પાછો મરીને સ્થાવરમા જન્મ લેવો પડે તમારે ત્રસમાથી સ્થાવરમા જવું છે કે શુ કરવું છે ? આવા મોઢા માનવલવને શુ સ્થાવર બનાવવાનું તમને ગમશે ?

દ્રીન્દ્રિય જીવ એક અતર્મુહૂર્તમા ૮૦ લવ કરે છે

ત્રીન્દ્રિય જીવ એક મુહૂર્તમા ૬૦ લવ કરે છે

ચતુરિન્દ્રિય જીવ એક મુહૂર્તમા ૪૦ લવ કરે છે

અસંજી પચેન્દ્રિય જીવ એક મુહૂર્તમા ૨૪ લવ કરે છે

સંજી મનુષ્ય ને તિર્યચ એક અતર્મુહૂર્તમા એક જ લવ કરે છે.

આ લેવો ભોગવતા ભોગવતા તમે માનવલવમા આવ્યા, તેમાં આર્યક્ષેત્ર મળ્યું, તેમા ઉત્તમ કુટુમ્બમા જન્મ મળ્યો સવારમા માતા-પિતા અરિહંતનું નામ લેવડાવે એવા સન્કારી કુટુમ્બમા જન્મ મળે, એમા પણ પુણ્યનો જોગ જોઈએ તેમા પણ લવની ભેખડોના ભુક્કા હિડાડી દે તેવો માર્ગ બતાવનાર સદ્ગુરુ મળ્યા માટે તકને જાણીને કામ કરો હાથમા આવેલી તકને જવા દેશો તો હાથ ધસતા રહી જવું પડશે મનુષ્યલવમા જો કંઈક કરશો તો ઝોઝામા પતી જશે, અને જો તિર્યચ કે નારક્ષીમા ગયા, તો પછી પાપ નહી આવે

દૃષ્ટાન્ત—એક ગામમા એક વાણિયો અને એક લોહાણો અને મિત્રો હતા અને એકબીજાના સુખદુઃખમા સહાયક હતા પણ ધીમે ધીમે વાણિયો પૈસામા ઘસાવા લાગ્યો, અને લોહાણાની આર્થિક સ્થિતિ સુધરતી રહી લોહાણો ટાંછમે ટાંછમે વાણિયાને વગરવ્યાજે સો-પચાસ રૂપિયા આપવા લાગ્યો, ને એમ કરતા કરતા તેના પર

હસ દગરનુ ફરજ ઈઈ ગયુ છતાં તેની સ્થિતિ સુધારા પૂ ન બાવી.

એકતાર સોદાણો બીમાર પડ્યો. વાણિયો મિત્ર તેની ખબર ફાટવા આવ્યો. સોદાણાએ એકાંત જોઈને વાણિયાને કહ્યું, બાઈ! તારા ખાતામાં હસ દગર રૂપિયા નીકળે છે હવે મારા સરીગનો માર્ક બારેસો નથી, મારે તું હસ દગરને બદલે ગમે તેમ કરીને પૂંચ દગર આપી દે તો હું હાથ પકડી લાંબ તારુ ખાતુ કરપાઈ કરી દઉં. મારા મવા પકી મારો ઊકારો જ્યેન દગર વ્યાજ સાથે મગશે !

વાણિયો બોલ્યો. હું પૂંચ દગર ક્યાંથી લાવુ ? એટલા રૂપિયા હોત, તો તો મેં વપાર ન કર્યો ન હોત ! મારે રૂપિયા તો હું હાથમાં આપી ચકુ નહીં સોદાણાએ કહ્યું તો બંને મેં દગર લાવી દે તોપણ હું ખાતુ ચૂકતે કરી આપુ. પણ વાણિયાએ જવાબ આપ્યો. મારાથી જની સંકે નહીં સોદાણાએ એક દગર લાવરા કહ્યું પણ મારાથી જની સંકે નહીં એ જ જવાબ મળતો રહ્યો. આખરે સોદાણાએ કહ્યું તું કંઈ ન આવે, તો તો મારાથી ખાતુ ન બોધાય. છેવટે તારુ ધરખાર કે દલીલા વેચીને પણ એકસા રૂપિયા લાવી દે, તો હું તારા બધા રૂપિયા કરપાઈ કરી દઉં. પણ વાણિયાએ એક ન જવાબ આપ્યો. એટલી પણ મારી ત્રેવડ નથી.

આખરે સોદાણો મરી ગયો તે ઊકારના હાથમાં વડીચટ આવ્યો. ખાતાંઓ તપાસતાં વાણિયા પાસે હસ દગરનું લેણું નીકળ્યું. ઊકારાએ વાણિયાને બોલાવીને કહ્યું, કાકા ! મારા આપને બંને તમારે બાઈનીથી હતી પણ મહાં વાનું લેણું તમારે હવે ચૂકતે કરી આપુ જોઈએ.

વાણિયાએ તો એ જ પહેલાનો જવાબ આપ્યો. મારી ત્રેવડ નથી ! આ જવાબ સાંભળીને ઊકારાએ માર્કમાં હાલો નોંધાવી, જપ્તી લાવીને ધરખારનું લોભાગ કરાવી નાખ્યું તે લેણું વસૂલ થયું.

સોદાણાની મેમ તમને સતમદ્યાત્મ્યાઓ સમજાવે છે કે બાઈ! આ માનવજાતના તમે કંઈક કરો. પણ તમે તો ખૂબ જ જવાબ આપો.

છો કે અમારી ત્રેવડ નથી અમે કહીએ છીએ કે તમે અદ્ભુત, છદ્ધિ આદિ ઉપવાસ કરો, તો તમે કહો છો કે ત્રેવડ નથી અમે કહીએ છીએ કે તમે એક અપવાસ કરો, તો તમે જવાબ આપો છો કે ત્રેવડ નથી અમે કહીએ છીએ કે તમે એકાસણા કરો કે રાત્રિભોજનનો ત્યાગ કરો, તોપણ તમે એક જ કહ્યો ગોખ્યો છે કે અમારી ત્રેવડ નથી અમે કહીએ છીએ કે તમે આયબિલ કે બિણાદરી કરો, તોપણ તમારી ત્રેવડ નથી અરે કાઈ ન કરો તો સામાયિક તો કરો, પણ તમારો જવાબ તો એ જ મળે છે કે ' નો ટાઇમ ' પણ આ ભવમા તમને ટાઇમ નથી, ત્યારે પછી શું નિગોદના ભવમાં ટાઇમ મળશે ? ત્યારે તો તમારી ઇચ્છા નહી હોય, તોપણ બધા કર્મોના ફળો ભોગવી જ લેવા પડશે માનવભવમા જે થોડામા પતે છે, તે નારકીમા ચૂકતે ભરપાઈ કરવા પડશે નારકીના દુખો તો તમે સાલવ્યા છે ને ? ચીથોડામા પીત્રે, ઘાણીમા ઘાલે, ઘોળી કપડાને પછાડે તેવી રીતે પછાડે, ભયકર ભટ્ટીમા શેકી નાખે આ બધા દુખો સહીને કર્મોને ભરપાઈ કરવા કરતા આ દુર્લભ માનવજન્મમા જ કઈક કરો, તો થોડામાં ધણું કમાઈ શકશો એક જ સામાયિક કરવાથી ૯૨,૫૯,૨૫,૯૨૫ પશ્ચોપમ ઝાઝેરા નગ્નના પાપો કપાઈ જાય છે એક આતુપૂર્વી ભણવાથી ૫૦૦ વર્ષમા નારકી જીવ જેટલા પાપો અપાવે તેટલા પાપો અપી જાય છે રોજના આહાર કરતા એક જ રોટલી ઓછી ખાવ, તો નારકીના સો વર્ષનું દેણું કપાઈ જાય છે અહી—આ ભવમા આવું કઈક કરશો તો નરકના દુખોમાંથી બચી જશો, નહી તર પરમાધામી-ઓના હાથે છેદાવુ—ભેદાવુ પડશે ! સુયગગગસૂત્રમા કહ્યું છે કે—

દ્રુણ છિન્દહ મિન્દહ ણં દહેતિ,

સહે સુનેન્તા પરધમિયાણં ।

તે નારગાઓ મયમિન્નસન્તા,

કંઠાન્તિ કં નામ દિસં વયામો ॥ ૬ ॥

—સુયગ, સુયક્ષ્મ અ ૫, ઉદ્દેશ ૧

મારી નાખો, કાપી નાખો બાળી નાખો—આવા પરમાધામીઓના
શબ્દો ચારે બાજુથી સંભળાય છે

આવા જન્મના હાથનાં દુ ખો ભોજવરાં પડે, તે પહેલાં બાજુથી
જ—અપારથી જ ચેની જાવ. પરમાધામીઓ એકાન્ત મિથ્યાત્વી હોય છે
એમના હાથે પરાધીન બનીને દુઃખ ભોજવવા કરતાં સમજીને સંયમ બંને
વપશ્યોમાં, ત્યાજ બંને વૈરાગ્યમાં આગળ વધો

ૐ શાન્તિઃ

•

વ્યાખ્યાન : ૬૩

(શુક્રવાદ તા. ૧-૬-૧૪)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આસે છે જે જન્મનશ્ચી
સાથે ફરતો જાય તેનું નામ સિદ્ધાન્ત કહેવાય નહીં ત્રિજગત્પ્રાપ્તિ
બંને ત્રિભોક્ષપ્રાપ્તિ હોય તેનું નામ સિદ્ધાન્ત છે સિદ્ધાન્ત કદાપિ
અક્ષિત થાય નહીં ને અપ્રલય નહીં દિવ્યાં પશુ બે ને બે ચાર થાય,
તેવી જ રીતે કુરોપ, અમેરિકા રશિયા આદિ દેશોમાં પશુ બે ને બે
મળીને ચાર જ થાય.

નાથશી બ્રહ્મસ્પીનો જીવ સાચરહત કૈષીની પુત્રી સુકુમાચિકા તરીકે
જન્મ્યો. પુત્ર્યનો ઉદય થાય એટલે સારુ ધર ને સારુ મુદુગ્ન મળે,
પશુ એટલેથી જ પત્ની જન્મું નથી મેધિા મનુષ્યજાત સા માટે મળ્યો
છે ? તાનીઓના ઝીંખા માર્ગે પશુ બા માનવજાતમાં જ જઈ ચક્રમ
બંને તે ૪ કમંદિત કર્યા પ્રાપ્ત થઈ શકે. કસા-કપાસની મોતમ
હોય ત્યારે વેશરીઓ રાતદિવસ જોમા વિના તોય કપાં કરે છે તેવી
તાસાવેલી બાદમાં માટે જોઈએ. જન્મવાને ગમે તેટલું કષ્ટ હોય ખર્ચ

તમે પ્રયત્ન કરો નહીં અને પ્રયત્ન કરતા હો તો એ પ્રયત્ન સફળ કેમ થતો નથી એ જોતા ન હો, તો શું કામનું ? ભગવાન કહે તે તમે ન માનો તો ?

દૃષ્ટાન્ત—એક ગેઠાણી બહુ કૂવડ હતી ધરના કામગાજમા હુર્લક્ષ તો આપે જ, પણ કરેલી રમોઈ પણ ઢાક્યા વિના રાખી દે. આથી કૃતરાઓ ખાવાનું ખાઈ જાય આથી કટાણીને શેકે એક જાળી બનાવીને બારણામા ગોઠવી દીધી આથી કૃતરાઓ ગભગવા લાગ્યા કે શેકે બારણામા જાળી કગવી છે, એટલે હવે આપણને ખાવાનું મળશે નહીં એટલામા એક આગેવાન કૃતરો બોલ્યો, ‘ગભરાવાનું કારણ નથી. શેઠાણી એટલી આળસુ છે કે એ જાળી બધ કરશે જ નહીં’

એમ આપણા આત્મિક ધનને ક્રોધાદિ કપાયો લૂટી રહ્યા છે એ જોઈ ભગવાન મહાવીરે આપણા માટે વિરતિની જાળી તો મૂકી છે, જના કર્મના પ્રવાહને આપણે અટકાવી શકતા નથી ‘उद्धृतोत्ता अहं-सोत्ता’—ચારે બાજુથી કર્મનો પ્રવાહ ચાલ્યો આવે છે કર્મરહિત બનવા માટે આશ્રવના દ્વારો બંધ કરવા જોઈએ પણ પ્રભુએ બનાવેલા માર્ગે આપણે ચાલવું નથી માનવી પાસે મન, વિચારશક્તિ અને આચરણ કરવાની શક્તિ તો છે, તેને માનવભવ પણ મળી ગયો છે, પણ માનવતા મેળવવી એ હવે માનવનું પોતાનું કામ છે દુર્ગુણોને પ્રવેશવા ન દે અને સદ્ગુણોને સભર ભરી દે, તો જ માનવભવ સિદ્ધ કર્યો ગણાય. માટે ઊંઘતા હો તો જાગો, જાગતા હો તો બેઠા થાવ અને બેઠા હો તો પ્રયત્નશીલ બની જાવ જેને આજીવિકાનું સાધન ન હોય તેને તો ભટકવું પડે, પણ ધણાને પૂરતા સાધનો હોવા છતાં પણ તે ક્રોધ, માન, અને માયામા રાચતા રહીને કર્મના બંધનમા જકડાય છે

દૃષ્ટાન્ત—જગદીશ નામનો એક યુવાન ડોક્ટર હાથમા બેગ લઈને ઉતાવળે જઈ રહ્યો હતો ત્યાં તેનો એક જૂનો મિત્ર સુરેશ મોટરમા બેસીને તેને સામો મળ્યો મોટર જાળી રાખીને સુરેશ પૂછ્યું,

અરે જમદીય અત્યાગ્રાં કઈ તરફ જાય છે? મારી મોટરમાં બેસી જાઉં તારે ત્યાં જવું હાલ ત્યાં તને પહેંચાડી દઉં. મોટરમાં બેસતાં જમદીયો કહ્યું. ગામ બહાર ત્યાં ગરીબોનાં ઝૂંપડાં છે ત્યાં મારે જવાનું છે. થોડી વારમાં મોટર ગરીબોનાં ઝૂંપડાં આગળ આવીને ઊભી રહી. જમદીય બેઠાં લઈને નીચે ઊતર્યાં. સુરેશ કહ્યું. હું પાછો ફરે ત્યાં સુધી હું અહીં જ બેસી છું. ગરીબોની સારવાર કરીને એ જમદીય પાછો ફર્યો. વાતો કરતાં જન્મે મિત્રો જમદીયને જમસં આપ્યા.

બે વડે પહેલાં સુરેશ જમદીયને મળ્યો. દુનો ત્યારે જમદીયની પ્રિન્ટિસ ધનમીકર આશુ દની રિસાળ જમતો જન્મે મોટર હત્યા પછી આ? એ બધું સુરેશને પછાઈ ગયેલું દેખાયું. આથી તેણે પૂછ્યું.

અરે જમદીય આવો સારો જમસો. જન્મે સમસી વિદેશી તારું જીવન કેમ બની ગયું? બે વડે પહેલાં તો જવું. / દુ ને આજે આ હું શું જોઈ ગયો છું?

વાત /૪ કોળી છે જમદીય બોલ્યો. હું બાર વાગ્યા થયો. ને મારા પિતા નિધન કાલતમા મરી ગયા. મારી માતા બીજાનાં કામકાં કરીને મને લક્ષ્યાવવા લાગી, પછી થોડી વારમાં એ વૃદ્ધ માતા થાકી /તી હતી. થોડા નિસા. સ્ત્રી એ બીમાર પડી અને હું ગેમતેમ કરીને તેને સહે મા લાગ્યો. એક દારિય કામાં આવીને મારી માતાને એક માન્ય સુવાદીને હું ડોક્ટરને મળવા મારે બેસો. કો. આમ દરતાં જોવારના બાર વાગ્યા. ડોક્ટર હવે દવાખાનામાંથી પાછા ફરતા હતા. મેં ડોક્ટર ન કહ્યું. ડોક્ટર સાહેબ મારી માતા બધું બીમાર છે માર્મના છીનીયા પેસા લઈને હું માર્મના ગામડામાંથી તેને જઈ લાગ્યો છું. મારે તેની સારવાર કરે.

પછી મને આત્મારે ટાઈમ નથી, જીવે ડોક્ટર આવ્યા ગયા. મારી માતાએ કહ્યું. બેટા! આવા સહેરમાં ગરીબોની કાઈ સલામતે નથી. તારે જન્મે કાઈ બીમતે બે ડોક્ટરના લાગમાં થોડી નોટી

સરકારી દીધી હોત તો એ જ ડોક્ટરને ટાઇમ મળી જાત હવે મને-
ધેર પહોચાડી દે.’

અને હું મારી માતાને ઘેર લાવ્યો. મરતા મરતા મારી માતાએ
મને કહ્યું, ‘ખેટા ! તું મોટો થઈને ડોક્ટર થાજે અને જેવી દશા મારી
થઈ તેવી દશા કાઈ ગરીબની ન થાય તેનો વિચાર કરજે તારાથી
બંને એટલી સેવા કરીને તેમને આગમ પહોચાડજે,’ કહીને મારી માતા
મૃત્યુ પામી.

હું જાતમહેનત કરીને લાલુવામા આગળ વધવા લાગ્યો. ઇન્ટર
થઈને મેં ડોક્ટરી લાઇસન્સ લીધી અને થોડા વર્ષોમા ડોક્ટર પણ બની
ગયો. પણ મરતી વખતની માતાની આજ્ઞા ભૂલી ગયો. માત્ર ધ્યાન
મોટર, બગલો અને માન-સન્માન મેળવવામા વળી ગયું. થોડા જ
વખતમા મને એ બધું મળી ગયું. માર જીવન સુખચેતના વીતવા
લાગ્યું. કાઈ ગરીબની સામે જોવાની મને કુરસદ ન હતી. હું તો ધનની
લાલચમા જ મારું કામ કર્યું જતો હતો. પણ એવામા એક બનાવે
મારી આખો ખોલી નાખી બપોરના એક વાગ્યાનો સમય હતો. હું
ન્યા હોમિપટલના પગથિયા ઊતરીને મોટરમા બેસવા જતો હતો ત્યાં
એક વૃદ્ધ માતા અને તેનો એક દસ વર્ષનો પુત્ર એક બાજુ પર બેઠેલા-
મને જોવામા આવ્યા. મને જોઈને એ છોકરો જિભો થઈને કહેવા
લાગ્યો, ‘ડોક્ટર સાહેબ ! મારી મા બહુ ખીમાર છે. હું ગામડામાથી-
માડમાડ તેને અહીં પહોચાડી શક્યો છું એની સારવાર નહીં કરો
તો એ મરી જશે ને હું અનાથ બની જઈશ.’

‘લાઈ સુઝેશ !’ આખમાના આમુને લૂછતા જગદીશ બોલ્યો,
‘મારી મરતી માતાની સ્મૃતિ મને એ જ વખતે તાજી થઈ આવી
જાણે એ મતા મને કહી રહી હતી, ‘ખેટા, મોટો થઈને તું ડોક્ટર
બનજે અને મારી માફક કાઈ ગરીબને સારવાર વિના મરવું ન પડે
એ વિચારજે.’

ચાનીઓ કહે છે કે બધે સમયે ચેતીએ કમતા બધ પડે, તે વખતે મનુષ્યે સાવધાન બની જવું જોઈએ. નાગથી બાઝાણી બધ વખતે ચેતી નહીં તો એને અનતા ભર કરવા પડ્યા એનાં કમીં સોગવવામાં કાઈ એનું સાથીદાર થવું નહીં તમારું સક્ષમમાં સક્ષમ માન જણશે તો જ જ્ઞાન મળશે.

અને તે દિવસે મારી મોટરને પાછી વાળીને મેં એ વૃદ્ધ માણની સારવાર ચાલુ કરી. જરીબોની સેવા-શુભ્રાનું ક્ષત લઈને કુ પરિચ્છેને માર્ગેથી પાછો ફર્યો. જરીબોની અને શેઠીબોની સેવામાં મેં મારું ચિત્ત લગાવ્યું. મોટર અને વિશાળ બજારો વચ્ચે મેં સારવાર માટેનાં સાધનો વસાવ્યાં. જમદીથી પોતાની વાત પૂરી કરી.

માનવ પાસે ત્યાં ધનવૈભવ આવે છે એની એને મદદ ચાર આંખો કઈ જામ છે એ માનવતાના ગુણોને પણ ગુમાવી કે છે ત્યાં સુધી અન્યાયિક્ષણનો મિથ્યાત્વ છવ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત ન કરે ત્યાં સુધી એ સસાર પરિત્ત કરી શકે નથી.

સુકુમાસિકા પુરવના જીવની સાચરત્ત જોડીને ત્યાં જન્મી અને જેમ જેમ મોટી થવા લાગી તેમ તેમ તેનું જીવન રૂપસાવડું પીસવા લાગ્યું. બાલ્યકાલ પીતતાં તેણે એકાદ કળાઓ જાણી લીધી. એકવાર સાહેલીઓની સાથે એ અમાસીમાં દાંતી રમત રમી રહી હતી. બાપ તરફથી પૈસાની છૂટ હતી. હામલી વચ્ચે અને આશુરજો તેણે ધારણ કરી હતી. સોનાના તારથી ગૂંથેલા દાંતી એ રમી રહી હતી. ત્યાં માત્ર પરથી જતા િનદત્ત શેઠની દષ્ટિ સુકુમાસિકા પ ની િન ત મેં વિચારમાં પડ્યો કે આ તે કાઈ જાણેલી કસો કે વનદેવી દેવી? કાઈ દેવકન્યા કસો કે કાઈ મધવકન્યા દેવી? તેણે બાલ્યમાં ચાલતા જતા કુટુંબી અને મુજબ કે આ રૂપવતી કન્યા કોણ છે? જાણ મળે! કે સાચરદત્ત જાણી કન્યા છે.

માનસરવજીવ જ એવો છે કે જો સારી વસ્તુને ભુલે તેને એ

પોતાની ખનાવવાની ઇચ્છા કરે છે જિનદત્ત શેઠે વિચાર કર્યો કે મારો પુત્ર સાગરદત્ત પણ અરૂપવાન અને ગુણુવાન છે. તેની સાથે આ કન્યાના લગ્ન થાય તો કેવું સારું ?

લૌકિક સુખોની પાછળ જીવને કેટલું અથડાવું પડે છે ! પણ સત્=દર્શન, ચિત્=જ્ઞાન અને આનન્દ=ચારિત્રરૂપ આત્માને તેણે જોયો નથી, જાણ્યો નથી અને જાણુવાની તેને ઇચ્છા થતી નથી માનવને અધારી કાટડીમા રહેવું ગમતું નથી, પણ અનતા લવથી આત્મા અધકારમા ડૂબેલો પડ્યો છે તેમા પ્રકાશ મેળવવાનો એ પ્રયત્ન કરતો નથી Knowledge is power—જ્ઞાન એ જ બળ છે જ્ઞાનના અજવાળાથી અજ્ઞાનનો અધકાર દૂર થઈ જાય છે એક હજાર વર્ષથી-ભોયરામા અધકાર હોય અને બેટરીની ચાપ દબાવે કે તરત પ્રકાશ પથરાઈ જાય છે હજાર વર્ષના કુખ્ત મારે અધાર દાવે કે દલીલ કરતું નથી

વરસાદ આવે ત્યારે છોકરાઓ પાણીના ખાળોચિયામા કાગળની હોડીઓ તરાવે છે ને રાજી થાય છે એ જ રીતે ખેડૂત પણ રાજી થાય છે પણ બન્નેની પ્રસન્નતામા તમને કાંઈ ફેર જણાય છે ? પણ જે ખેડૂતે કાંઈ ન વાવ્યું હોય ને માત્ર વરસાદથી રાજી થતો હોય તેને પૂછીએ કે કાંઈ વાવ્યું છે ? તો એ જવાબ આપે કે એાણુ સાલ તો કાંઈ વાવ્યું નથી, તો એ રાજીપો શા કામનો ? અમે તમને પણ એ જ પૂછીએ છીએ કે આ સાલ એમાસુ તો સારું થયું, પણ એમા તમે કાંઈ વાવ્યું ખરું ? આ માનવસવ એક પ્રકારનું કૃણકૃપ ખેતર છે તેમા વાવશો તે પ્રમાણે કષ આવશે

દૃષ્ટાન્ત—પોતાના ખેતરમા થયેલા કળોની ટોપલી લઈ ને એક ખેડૂત રાજીને બેટ આપવા માટે ગયો આરસપહાણના રાજમહેલમા બેઠેલા રાજાએ એ કળો ચાખ્યા, અને એ પ્રસન્ન થઈ ગયો ખેડૂતને તેણે પૂછ્યું, ‘આવા સ્વાદિષ્ટ કળો કયા વાવ્યા હતા ?’ ખેડૂતે કહ્યું,

મારુ કાળી જમીનવાળુ જે ખેતર છે તેમાં મેં જા હોતો જમીયો બનાવ્યો છે રા ન બોલ્યો તે એવા જમીયો મારા રા તમહેઠમાં બનાવી આપ. કાળી જમીન કરતા તે આ રાજમહેસ કીમતી ખારસ પકાણુનો બનાવેલો છે જેડૂન બોલ્યો નામ રા ! આવાં હોવા વાનવા મારે કાળી અને હળુપ જમીન જોઈએ. એમાં કીમતી ખારસની જમીન આપી શકે નહીં

તેની જ રીતે દેવદાના જવમાં ધર્મધ્યાન થઈ શકુ નથી. દેવદા જવમાં તેથીસ કાળર વર્ષે એકવાર આહાર લેવાની ઇચ્છ થાય છે તે તમે જ વિચારો કે ઉપવાસની દૃષ્ટિએ તેના કેટલા ઉપવાસ થયા ! ખસુ દેવદા જવમાં પચ્ચદ્ધખાણુ નથી, તેથી ઉપવાસ ચલુપ નહી

એક મારો ચોવીસ કલાકનો પોસો કરીને પચ્ચદ્ધખાણુ લીધા ચોવીસ કલાક મારે તેણે જાન, પાણી મેલો મીઠાઈ હળ મુખરાસ આદિ બધે ક્યો ત્યારે શીળ એક દાંતિ ઢોક રે ચોવીસ કલાક ખાવા પીવાનુ બધે ક્યું અને શીળ એક શીખારીને શીખ માગવા છર્વાં આપો દિવસ આહારપાણી મળ્યાં તમ્હીં ચલેવના ખાનપાન બધે છે ખસુ તેમાંથી નિર્જરતો હેતુ કોનો હોય ! તમે પરાધીનતાથી તે ખસી વાર ઉપવાસ ક્યાં હશે પરન્તુ જીને સાચો ત્યાજ ચણી રાક્ષ નહીં કરશુ કે—

વત્સગચ્ચમલંકાર, હાથીનો સપમાણિ થ ।

અચ્છંદા છે ન મુર્ચ્ચતિ ન સે વાદ સિ કુરચ્ચહ ॥

—દશૈકસિદ્ધાન્ત અ. ૨ ગા. ૨

વચ્ચ, અસકાર, શી કે રચન આદિ નથી મળુ ને તંથી નથી બોજવતો તે ત્યાગી નથી. ખસુ—

જે મ કલે વિપ મોપ કલે વિ પિટ્ટિકુચ્ચહ ।

સાહીએ અપદ મોપ છે હુ વાદ તિ કુરચ્ચહ ॥

—દશૈકસિદ્ધાન્ત અ. ૨ ગા. ૩

સુદર પ્રિય ભોગો જે, પામીને અળગા કરે.
સ્વાધીન પ્રાપ્તભોગોને, સામે તે ત્યાગી છે ખરા

મળ્યુ છતાં જે ત્યાગી દે તે સાચો ત્યાગી છે.

દરિદ્રીને, દર્દીને અને પોસો કરનારને એકસરખુ જ વેદવાનુ હોવા છતાં ત્રણેયના કળમા મોટુ અતર છે ડૉક્ટર દર્દીને ખાવાપીવાની ના પાડે છે અને ભીખારીને ખાવાપીવાનુ મળતુ જ નથી એ બન્ને ઉદ્ધવના કારણો છે, પરંતુ 'इच्छानिरोधस्तप'—સાધન હોવા છતાં ઇચ્છાનો નિરોધ એ સાચુ તપ છે, અને 'तपसा निर्जरा च'—તપથી નિર્જરા થાય છે તમે તો ખાવુ, પીવુ અને એશઆરામ કરવામા જ જીવનનુ ધ્યેય સમાપ્ત થયેલુ માનો છો, તો એમ પતશે નહીં અગ્નિ જેમ ના ન પાડે તેમ આવા આત્માઓ જે આવ્યા કરે તે ખાઈ લઈને સર્વલક્ષી બની જાય છે નવ વાગ્યા સુધી સૂવાની ઇચ્છા હોય, પણ તેયાર થઈને સાત વાગ્યે નોકરી પર જવાનુ હોય તો ? તો તમે તમારી સ્વચ્છદાને તરત જ છોડી દો છો, પણ સવારમા પ્રતિક્રમણ કરવુ તમને અચતુ નથી

એક માણસ ફૂવામા પડી ગયો, પણ ફૂવામા પાણી નહીં હોવાથી તથા અદર ઘાસ ઊગી ગયેલુ હોવાથી એ બચી ગયો હવે એ 'અચાવો, અચાવો'ની ખૂમો પાડવા લાગ્યો એટલામા એક માણસ ત્યાથી નીકળ્યો અવાજ સાલળીને તેણે ફૂવામા દોરડુ નાખ્યુ વિશ્વાસ કરીને તેણે એ દોરડાને પકડી લીધુ અને એ બહાર નીકળી ગયો બન્ને જાણુ ચોતપોતાને રસ્તે પડી ગયા તેવી જ રીતે—

સસાર રૂપી જીડો ફૂવો, જે પડિયો તે મૂઓ,
રડતાને તમે શીદને રૂઓ છો, જીવતાના સુખ ભુઓ

સદ્ગુરુદેવ આ સસારરૂપી ફૂવામાથી જીવને બહાર કાઢે છે, પણ જીવને પાકી શ્રદ્ધા જોઈએ તમને ગૂમડુ થાય તો તરત જ ડૉક્ટર

[illegible]

પ્રારંભે જાડફુના છપને લુધ લુધ ભવેઆ જનવી વેળાએ
સરન કરી કરીન થસાઈ થસાતા કિંઈક રૂપવાપસનયો મુખના
અર્થે સર રાધ દોડી નુકાચિત્ર નાખી મુચી વરીને જે વળી
પણ વળી તને કેમ દાવસન કરાવનારો મળે નથી.

સુકુમારિકાના રક્ષોદયથી જાણ્યોઈને નિર્ભય સ્વરૂપ
 કેળવી પસે જાવ્યો। અને પોતાના પુત્ર સ્વરૂપ વરે સુકુમારિકા
 માયુ કુ કેળીએ જવાળ જાવ્યો। શેષા! મેં તમારા સ્વરૂપ
 પુત્રને જોયો। છે સુકુમારિકા। અને સ્વરૂપ રક્ષુલુપ સમાન છે
 પરંતુ મારે જા અંજી એક પુત્રી છે એનાં જન્મ શાઈ એવ મુલકિય
 સ્વયે કરવા છે કે ને મારે ત્યાં પુત્ર તરીકે રહે અને ધરજમાઈ નને
 હવે નિર્ભય શેષ કેનો શે। જવાળ જાણી તે અધિકાર જાવસરે।

ॐ शान्ति.

બ્યાખ્યાન : ૬૪

(શનિવાર, તા ૭-૯-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો આધિકાર ચાલે છે સુકુમાલિકાતું માણુ ક્યાં પછાં જિનદત્ત શેઠે પોતાના પુત્ર સાગરદત્તને પૂછી જ્ઞેયુ અને પુત્રે મૌન રહીને સમ્મતિ આપી ત્રિષયના લોભુપ મનુષ્યો ઈન્દ્રિયજન્ય સુખોને જ સુખ માને છે આવા જીવો સયોગમા સુખ અને વિયોગમાં દુઃખ માનતા હોય છે પાણીનુ મથન કરવાથી કદાપિ માખણુ નીકળતું નથી અને રેતી પીલવાથી કદાઈ દિવસ તેલ નીકળતુ નથી મોહવશ બનેલો માનવ એનો વિચાર પણ કરી શકતો નથી જ્ઞાનીઓ કહે છે—

કાળ અનતો ગુમાવ્યો એના સગમા રે,

તેમા કાઢ્યો તે કેટલોક સાર, ઓ ગમાર !

મૂઝી દે સગત મહા મોહની રે

દર્શનમોહનીયે દર્શન તારુ આવર્યું રે,

ચારિત્રમોહે ચુકાવ્યો સદાચાર ઓ ગમાર !

દર્શનમોહનીયથી જીવનુ દર્શન અવરાઈ જાય છે અનત પુદ્ગલ-પરાવર્તન થઈ ગયા, છતાં જીવને પોતાનુ જ્ઞાન થયુ નથી જેને મોહના ચાળામા રસ આવે છે, જીલના, સ્પર્શના અને શ્રવણેન્દ્રિયના સ્વાદમા જે તરખોળ રહે છે, તે આત્માનુ જ્ઞાન ગુમાવી બેસે છે ભગવાન કહે

છે કે ઇન્દ્રને તો કશુંક મુખ છે પણ મારા સતો અને મુનિઓનું આદ્યમુખ અનેત છે એક માણસને કે-સરતુ હઈ મધુ હોય તો તેનો અડધાક ખળનો પણ તેનો રાજ દૂર કરી શકતો નથી પણ જેના આદ્યમાનો અમુક ખળનો ખૂલી ગયો હોય તેને રાજો કાંઈ કરી શકતા નથી. કયા કયા કામિની અને કુટુમ્બ એ આરેય કષ્ટને સાથે લઈ જવાની સખત નિઃસખાથી છે કાંઈ પરિઝક સાથે લઈ જવાતો નથી. આ છવ રાજમાં રમાઈ ગયો મોક્ષમાં મૂકાઈ ગયો અને છવનભર લુટ ને લુટ જ અભારી. તમારી પ્રવૃત્તિ પણ જેટલી પાના વિચારમાં લઈ છે તેના હ નરમો ભાગ પણ 'સ્વ'માં પ્રવૃત્તિ સાધી નથી. એમાં માત્ર દિશા બદલવાની જરૂર છે માનવ ધનને મદત આપનારો અન્યો ત્યારથી 'સ્વ'ની પ્રવૃત્તિ રૂપાઈ ગઈ હરખાભાઈ હરખચહાઈ જતી અમા! ધનનાં રચાનોની આજેવાની પણ પૈસાદારને જ મળે! વધારે પૈસા આપે એ જ પ્રતિક્રમણ મોલાવે સદાચારી મરીબને કેઈ અધિકાર નથી! પણ જેણે છવનમાં સદાચાર કેળવ્યો હોય તેને જ ખાલી કાઢીને ચાલવાનો સાચો અધિકાર છે પૈસાદારને નહીં.

સનકુમાર ચક્રવર્તીને ત્યાં ૮૪ લાખ હાથી, ૮૪ લાખ ઘેડા, ૮૪ લાખ રથ અને ત્રણ કરોડ ઓકળો હતા. તેનું ૨૫ પણ અઠત્તુનિમ હતું એક વાર દેવતાઓ ઇન્દ્રની પ્રવૃત્તિ સાંભળીને અઠત્તુનું ૨૫ તેનું મુખ જેવા આબ્યા તેમને ભેઈંતે સનકુમારે પૂછ્યું તમે કેમ આ-ના છો? દેવતાઓ મોલ્યા તમારું મુખ જેવા સનકુમારે પૂછ્યું તમે કયાથી આબ્યા છો? જવાબમાં દેવતાઓએ ભેદાનું પોટું બોલી જતાવીને કહ્યું આપને જેવા આવતાં આટલા ભેદા પસાઈ ગયા! એટલે દૂરથી જામે આબ્યા છીએ. સનકુમારે કહ્યું હજી તો મારી ખેળભરી કાષા છે હું નાલીન કુમાર પારણ કર ત્યારે મારું સ્વરૂપ જેવા જેવું થશે.

સનકુમારે સ્નાન કરી, સૂચાથી તેણેનું ભોજન કર્યું અને અદ્ભુત વસ્ત્રાભૂષણો પારણ કર્યાં ઘસીએ આવીને તેને વજીસાનો ચાંદ્યો કર્યો.

ન્યારે તેઓ સિંહાસન પર બેઠા ત્યારે દેવતાઓને બોલાવ્યા, પણ સનતકુમારને જોઈને દેવતાઓ મો ફેરવી ગયા આથી સનતકુમારે પૂછ્યું, 'મારુ રૂપ જોઈને તમે મો કેમ ફેરવી ગયા ?' દેવતાઓ બોલ્યા, 'અમે તમારુ જે સ્વરૂપ પહેલા જોયુ હતુ, તેના હજારમા ભાગતુ સ્વરૂપ પણ અત્યારે નથી, કારણ કે—

સોળ રોગ તારી કાયામા ઊપન્યા, ગર્વ ન કર, કાચી કાયા,
રગીલા રાણા રે હો, રહો રહો મેરે 'સનતકુમાર'

કાયાનો પલટો ફેટલી વારમા થઈ ગયો ? તમે કાયાને ફેશનમાં ફેટલી ફટાવ્યે રાખી છે ? આ જડ શરીરને તાજિયાની જેમ કેવુ શણગારે છો, પણ એનુ પરિણામ વિચાર્યું છે ?

માનવ તનકે રોમરોમ મેં ભરા हुआ है रोग अपार ।
कारण पा कर वही रोग सब आते हैं बाहिर दुःखकार ॥
फूटे घटके जल सम ही है आयु क्षीण होती दिनरात ।
रोगभरे इस नश्वर तनमें, करता मोह अरे क्यों भ्रात ॥

માનવના શરીરમા સાડાત્રણ કરોડ રૂવાડા છે એક એક રૂવાડે પોણા બપ્પે ઝાઝેરા રોગો ભર્યા છે આવા રોગમય શરીર પર આટલો અઘો મોહ શા માટે ? ધડાને તળિયે તિરાડ પડી હોય તો તેમાથી પાણી ચાલ્યુ જશે, તેમ આયુષ દાણે ક્ષણે કપાઈ રહ્યુ છે 'કટ-કટ' કરતી ધડિયાળ એની સાક્ષી પૂરે છે કાચી માટીની આ કાયા ઉપરથી સુદર દેખાય છે, પણ અદર તો અશુચિનો ભગાર ભર્યો છે જેના ઉપર તમે મોહ પામો છો તેમા માસ, રુધિર અને લોહી-હાડકા આદિ સાત ધાતુ વિના ખીજી કાઈ જ નથી આવા નશ્વર શરીરને પડતા પણ કાઈ વાર લાગે છે ?

મોહભાવ ક્ષય હોય ન્યા અથવા હોય પ્રચાત,
તે કહીએ જાની દશા, બાકી વાચા જ્ઞાન
જેનો મોહ ઉપશમી ગયો હોય તે જ સાચો જ્ઞાની છે.

દુઃખાન્ત-માર્ગ જતાવનાર એક બેઠાં જ્યાં રસ્તો ભુલે પડતો હતો ત્યાં, ઈશુ કહેલું હતું તેની નજીકમાં જ એક વેશ ઊઠતો પાટિયાની ઉપર ચડવા સાચી આથી પાટિયું બોલ્યું, એ વેશ ! હજી તો ઊઠીને ઊભી થઈ ત્યાં તું મારા ઉપર ચડી બેઠી ! ધણી વખતથી હું ખાલી મુસાફરોને આમ જ્ઞાન આપું છું મારે ખસી જાવ અહીંથી.

વેશ બેઠી, પાટિયાભાઈ ! તમે જડ છો ને હું પ્રતિયક્ષ છું તમારા ઉપર થઈને મારે પેલા ક્ષય પર ચાલું છું તમે મુસાફરોને જાણે માત્ર જનાવો, પણ વળી ક્યાં જ્યાં છો ત્યાં ને ત્યાં જ છો. તમારામાં પ્રગતિ નથી. માત્ર બીજાને ઉપદેશ આપવામાં જ તમે તમારા જીવનને પૂરું કરી શકો છો પરંતુ એ ઉપદેશનો સેવક પણ અથ તમારામાં કિતરવાના નથી. તમે જ્ઞાન ને જ્ઞાન સહિત પડી જશો ને તમારે બદલે બીજા બોડ મુકાઈ જશે ત્યારે મારી કામળતા અને મારાં પ્રુપ્તોની સૌભાગ્યી કાઈ ને એ બધી જ્ઞાનદ મળશે !

વક્તા જમે તેટલું મજી નય પણ જો તેના જીવનમાં ન કિતરું - હોય તો તમો બોડ જ્યાં છે આ ? તો "શોતાસ્સજ્જ વુર્લમા" નવો માટ થશે છે શોતાઓ થટ્યા ને વક્તાઓ વધી પડ્યા છે વતન બધા ને વધ્યા વધી ગઈ હજારો વાનગીઓનાં નામો બોલી જનાર સગે કે સડો પણ સાચો ભુવારના રેલ્તો પીરસનાર સારો !

હાલક નાં જનાવીન રજેલા શ, બદામ, કાલુ, ફેરી, સીતાફળ વગેરે દેખાવમાં તો સમા ફગત ટક્કર માર એવાં હોય છે પણ તેની ાતી ગામ હોવા છતાં જાખ્ખાની જૂખ લાગતી નથી. રજ્જ-જાળની ાવજાળો તો નવી મારી હોય પણ તે એ આચરણમાં ઉતાવળ ન દેય તંત્રા બંધના ક તો મોન શુ મદુ ? અનુભવની એરજ પસંદી પસ મરસા સખ્દ ન હોય તો આ ગર કિતરી નય છે જ્ઞાને તે જીવનમાં મહા મુકય હોય તવા ઉપદેશો કા અધર્મની જેમ કિતર્યાઈ પાય છે

ભગવાન કહે છે કે પ્રથમ તું સૂત્રનું અધ્યયન કર, પછી તારા ચિત્તને સ્થિર કર, અને આત્માની સ્થિરતા મેળવ્યા પછી જ તું કોઈને ઉપદેશ કરજે તેમા પણ જો તારામા ઉપશમભાવ હોય તો કોઈને ક્ષયોપશમનો બોધ આપજે, અને ક્ષાયિક ભાવ હોય તો જ ઉપશમનો ઉપદેશ આપજે તમે જાણતા હો તેથી ઓછો ઉપદેશ આપજો, કારણ કે સર્વોત્તમ મૌન પણ ઉપદેશ છે

ભગવાન મહાવીરે કદી પણ ઉપદેશની ઉતાવળ કરી નથી એમની મૌનસાધના તો જુઓ તેમણે જગતનો પગિચય જ ન સાધ્યો, કારણ કે વસ્તીનો સગ આત્માની પ્રગતિને અટકાવનારો છે.

ભગવાને તમામ ઉપસર્ગો સડન કર્યા, કોઈની પણ મદદ માગી નહીં ચાર જ્ઞાનના ધણી છતાં તેઓ મૌન જ રહ્યા ભગવાન ઋષભદેવને ચાર હજાર શિષ્યો હતા, છતાં તેઓ એક હજાર વર્ષ સુધી મૌન રહ્યા વાણીના મૌન સાથે જો મનનું મૌન ન હોય તો સકલ્પ-વિકલ્પોની હારમાળા ઊભી થાય છે માટે જોઈને બોલો, જોખીને બોલો, સમજીને બોલો તમારી વાણી ખીખીને કડવી, કાટા જેવી કે ભારરૂપ ન લાગે તેનો ખરાબર ખ્યાલ રાખો પરીકથાઓમા પરીઓના મોમાથી ફૂલ ઝરે છે તેવી વાત આવે છે તે કાંઈ પેટમા ફૂલ ભરી રાખતી નથી, પણ તેની વાણી ફૂલ જેવી કામળ અને સુવાસવાળી હોય છે પરંતુ અનાદિકાળથી જીવની અવળાઈ ચાલુ છે એને ચાર ગતિ, ચોવીસ દડક ને ચોરાસી લાખ યે નિમા ભટકવું ગમે છે એ જ કારણથી એ જ્ઞાનની વાતોમા બેદરકાર રહે છે

પ્રભુએ સાડા બાર વર્ષ સુધી ઊંઘ લીધી નહીં તેમનું અપ્રમત્તપણું ફેટલું ! તમે તો આનંદ મેળવવા માટે થિયેટરમા ચાલ્યા જવ છો, પછી ત્યાંથી આનંદ લાવો છો કે ઉપાધિ ? જો દિવસ ધરમા રહ્યા, ને ગમતું નથી એટલે બજારમા દોડો છો એટલે તમારી તો ચાવી જ ખોવાઈ ગઈ છે પણ યાદ રાખજો, દાગીના ગમે તેટલા હોય પણ ચાવી ન મળે ત્યાંસુધી તમે બીજારી જ રહેવાના છો તમારે તમારા

પોતાના જ ઘેર જવું કે એમાં જાટલી જાગસ કેમ ? નાનું ઊંઠુ
બહારના જવું હોય તો એ ઘેર જવાનો કનિયો કરે છે તો તમને
સ્વ-ધર વિના કેમ ગમે છે ? તમારુ શાશ્વત ધર સિદ્ધિએમાં છે

દૃષ્ટાન્ત—મા અને માર વપની દીકરી મેળામાં ગયા. ચાલતાં
ચાલતાં ઊંઠરી પાછળ રહી ગઈ માએ માન્યુ કે ઊંઠરી પાછળ પાછળ
ચાલી આવે છે એટલે એ ઘેર ચાલી ગઈ જ્યાં ઊંઠરી મેળામાં જૂઠી
પડી ગઈ અને ખૂન રાવા લાગી. ઠાઈ સજ્જન માણસોએ પૂછ્યું
તું ક્યા રહે છે ? ઊંઠરીએ જવાબ આપ્યો, મારી મા ! ઠાઈએ
કહ્યું તારે ખાવું છે ? ફલુ ઊંઠરીએ તો એ જ જવાબ આપ્યો
મારી મા ! ઠાઈ એને બોલાવે, ચલાવે, રગરાગ બદાવે, ફલુ એને
તો મારી મા સિવાય ઠાઈ ગમતું જ નથી આખરે જ્યાંએ મળીને
એને પેશીસ્ત્રોત્રીએ મૂકી.

મા તરફ ઘેર જઈને માએ જોયું તો ઊંઠરી નથી માતા જુદે
રસ્તે શોધવા નીકળી અને જાપ જુદે રસ્તે શોધવા ગયો. પેશીસ્ત્રોત્રી
પર બેઠેલી ઊંઠરીએ રક્તા રક્તા દૂર દષ્ટિ કરી, તો એની મા ચાલી
આવે છે બનેલી પરસ્પર ઝોળખાણ થઈ ઊંઠરી દોડતી દોડતી માતાની
પાસે પહોંચી ગઈ

તમને કેઈની ઝોળખાણ પડે છે ? જા ? તો સાચાને ઝોળખવાની
ફલુ સકિત રહી નથી, કેમકે જાટલાની ટેવ પડી ગઈ છે હરમાં
દોરને ખીમ જાવવું ગમતું નથી, તેમ તમને સ્વધરમાં ગમતું નથી કેમ ?

સનકુમ ચક્રવર્તીના શરીરમા સોળ રોગ ઊપ્પન થ્યા હમર
દાસદાસીએ અને તેની જાંઘીનાઓ ફલુ તેનો રોગ જઈ રહી નહીં
ભ્યા તેણે પાનની પીચકરી મારી ત્યાં તેમાંથી છજો નીકળી ! જેને
આત્માને ઝોળખવો હોય તત્ત દેવાની ઝોળખાણુ ફલુ નક્કમી નીવડે છે
મા માને ઝોળખનાર તો જગતકાયસ્વમાલો સર્વેગૈરાગ્યાર્યમ્ —
જગતને જુએ ત જુ વેગમ્ મારે જ જુએ છે આવા અસાધ્ય સોળ
રોગોન નેઈને સનકુમાર દીક્ષા ગઈ લીધી.

દીક્ષા લીધા પછી સનત્કુમારમુનિને ૭૦૦ વર્ષ સુધી રોગો રહ્યા. તેને સહન કરતા કરતા તેમને લઘ્વિધઓ ઉત્પન્ન થઈ, છતાં રોગ મટાડવાની તેમને ભાવના થઈ નહીં. તેમને રોગ થાય કે તરત તેને મટાડવા માટે ધમપછાડા કરી મૂક્યા હતા.

એક વાર દેવતાઓ વૈદ્ય બનીને સનત્કુમારમુનિ પાસે આવ્યા અને તેમને કહ્યું, ‘આ રોગથી તમારી સાધનામાં ખામી આવે છે, માટે અમે તમારા રોગ મટાડવા આવ્યા છીએ. આપ નિરવદ્ય ઔષધ લો.’ સનત્કુમાર બોલ્યા, ‘જો તમે રોગ મટાડવા આવ્યા હો તો શ્વાસોચ્છવાસ લેવા પડે એ પણ એક પ્રકારનો રોગ છે. મારે શ્વાસોચ્છવાસ ન લેવા પડે એવી દવા આપો. આ રોગો મટાડવા એ તમારું કામ નથી.’ એમ કહીને તેમણે પોતાના જ થૂંકવાળી આગળી કરીને શરીર પર ફેરવી અને તેમની કાયા કચન જેવી થઈ ગઈ. દેવતાઓ તો આશ્ચર્યમુગ્ધ બની ગયા.

ત્યારે તેમને રોગમાં કેટલા આળા સૂઝે છે ? બીમાર પડ્યા છે તે આ ખાવું ને તે ખાવું તમારું મટતું નથી. ‘રોગીની ખબર ખાટલે ને બોગીની ખબર પાટલે’ એની ખાતરી જ્યારે માણસ બીમાર પડે ત્યારે થાય છે. વાતો કરનારા તો ઘણા છે. માર્ગસૂચક પાટિયાઓનો પાર નથી, પણ પ્રગતિ કરનારી વેલો બહુ ઓછી છે.

આમ સાતસો વર્ષની વેદના વેદ્યા પછી સનત્કુમારમુનિ મોક્ષે ગયા. તેમને આ બધી તાલીમ અપાય છે તેમાં ઉપરટપકે કાંઈ નહીં ચાલે. માટે આજથી જ નક્કી કરો કે—

મહાવીર કે હમ સિપાહી બનેગે,
જો રક્ષા કદમ ફિર ન પીછે હરેગે,
અહિ સાકી બિજલી નસોમે ભરેગે,
મહાવીર કે હમ સિપાહી બનેગે

એકમે વેપ પહેલોથી પોલીસ જનાતુ નથી તાથીમ લઈને અદમાના
ચતુરોની સામે યુદ્ધને ગોરમે જવાતુ છે મહાવીરના સૈનિકો પીઠેલા
કરતા નથી મારે તેમાર થાવ

કમર કસો ને કરો કસરિયા
પછી જરૂર પારેલી છત મેગવી ચક્રો

ૐ સાન્નિઃ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૫

(સંવિધાર, તા. ૮-૫-૧૩)

અહીં તામે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત. ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિષ્ઠર ચામે છે દેવદીગ્ધ
સુક્રમાસિદ્ધ સાથે સંબંધ કરવાનો સામરથ્ય સ્વીકાર કર્યો અને પર-
જમાઈ તરીકે રહેવાની પક્ષ ગ્રીન રહીને કબૂલાત આપી. મૌર્મ
સમ્મતિલક્ષણમ્ માનીને જિનદત્ત શેઠે સંબંધ કરવાનું નક્કી
કયું જે માધુસ દ્વિવનો ગુલામ હોય તે જમાઈ નય છે કમવાન
કહે છે 'જાનમિત્તસુક્ષ્મા બહુકાલયુક્ષ્મા'—સસારનું સુખ ક્ષણિક
અને કામિદ કળ કુખ આપનાર છે મારે દ્વિવજનિત વિષયોમાં
સુખ નથી. ક્ષેત્રિવને રેડિયોનાં ગાલનો સાંભળવા મને છે પણ
આરે મસ્તકથા બિપાયુ હોય ત્યારે એનો એ રેડિયો અગ્નિ બની
નય છે જે કીમાં સુખ દેખાય છે તે જ એ આરે દુરાચારિણી બને,
ત્યારે કુખરૂપ બની નય છે દૂરવાક-પૂરીમાં સુખ માનવારને આરે
અજ્ઞાત થાય છે ત્યારે એ / બો / ન અર્થગ્રહ બની નય છે શરીરનું
દર્દને ફોટાદારા જનાવનાર કોઠરનો તમે આભાર માનો છે ત્યારે
તમારા અદમાના દોષથી રોગ જનાવનારને તમે કુશળ માનો છે

ખરી રીતે આત્માના દોષો બતાવનારને ગુરુ માનવો જોઈએ, પણ તમને આત્મશક્તિનું બહુ માન નથી, તેથી આત્માના દોષોને તમે નભાવતા શીખી ગયા છો. આ બધું આત્મભાન આવે તો સમજાય.

દૃષ્ટાન્ત—એક સિંહણે બચ્ચાને જન્મ આપ્યો અને તરત જ એ શિકારીનો શિકાર બની ગઈ આ બચ્ચુ એક ભરવાડને મળ્યું. ભરવાડે તેને દૂધ પાઈ મોટું કર્યું અને ઘેટાના ટોળાની સાથે તેને ચરાવવા લાગ્યો. બચ્ચાને પણ એમ થઈ ગયું કે જેમ આ બધા ઘેટાં છે તેવું જ હું પણ એક ઘેટું જ છું ! આમ કરતા ઘણા દિવસો વીતી ગયા એકવાર જગલનો સિંહ આ બચ્ચાને જોઈ ગયો. એને લાગ્યું કે આ સિંહનું બચ્ચુ ઘેટાનું ટોળામાં કેમ લગી ગયું હશે ? આથી તેણે એક ગર્જના કરી અને બધા ઘેટાની સાથે એ પણ લાગવા લાગ્યું. પાછળ દોડીને સિંહે તેને પકડી લીધું.

સિંહનું બચ્ચુ કહેવા લાગ્યું, ‘ મને જવા દો મારી જાતના ઘેટા મારાથી જુદા પડી જાય છે ’ સિંહ બોલ્યો, ‘ તું ઘેટું નથી, પણ મારા જેવો જ સિંહ છે તને ખાતરી ન થતી હોય તો ચાલ મારી સાથે ’ આમ કહીને સિંહ તેને નદીકિનારે લઈ ગયો અને સ્થિર પાણીમાં તેને પોતાનું પ્રતિબિંબ બતાવતા કહ્યું, ‘ જોઈલે તારું અને મારું મુખ, કેશવાળી અને પગ બધું સરખું છે માત્ર તારો ઉઢેર જ ઘેટાના ટોળામાં થયો છે, માટે મારા જેવી ગર્જના કર આથી તને તારા સ્વરૂપની પ્રતીતિ થઈ જશે ’ સિંહના બચ્ચાએ ગર્જના કરી અને એની શ્રાન્તિ લાગી ગઈ.

તેમ અનન્તા સિંહો જેવી જ આપણામાં શક્તિ છે, પણ ન્યારે તમને ધ્યાન, તપ, સયમ આદિ કરવાનું કહેવામાં આવે, ત્યારે તમે કહો છો કે, ‘ બનતું નથી, ’ પરંતુ એ વાત સાચી નથી તમે કરતા નથી એ વાત સાચી છે. માનવ મોહની સેનાને મારી-હાલીને સાચો સિંહ બનવા શક્તિમાન છે, પણ તેના માટે સાધના કરવી જોઈએ.

સિંહની જેમ ચાલી પુરો તમને જાણત હશે કે નરક-નિર્જાલા.
ભવપી રાત્રિ વીતી ચૂકી છે અને દવે માનવભવપી પ્રભાત ચ્યુ છે
મોઢે જાગે અને તમારામાં બરાઈ રહેલા દોષોને કાઢી નાખે. કાઈ
મેઢા માણસને આમત્રણ આપ્યા પછી એને બહીલાળા મકાનમાં
ઉતારે ન જાપાય તેવી જ રીતે પરમાત્મા પી દેવને દોષોથી ભરેલા
દેહમંદિરમાં ન સ્થપાય. આજ વિષય સુધી તો ખૂબ ઠાકારે આધી,
બહુ બહુ ઠાકારે બટક્યા. દવે સમજો.

દૃષ્ટાન્ત—એક સાધક ઠેર ઠેર જઈને કહેતો હતો કે મુઠ્ઠે ચેતના
ચિહ્ન હો! આ સાંજળીને સૌ તેની આમળ પોતપોતાના મત.
જાણવા લાગ્યા, પરંતુ તેને સતોષ થયો નહીં. આખરે એકવાર તેને
એક મદધિકે યોગી મળી ગયા.

મહાત્મા જ્ઞાનદેવનજી કહે છે કે—

મત મત બેઢે રે ને જઈ પૂછીએ

સહુ ઘાસે જાડોત.

અભિનવનિલિદરચતરસીએ

હું જ્યાં જ્યાં ગયો ત્યાં ત્યાં સૌ પોતાનો મત સ્થાપવા મગ્ગે
છે સાધકે મદધિકે યોગી પાસે જઈને પ્રશ્નના કરી. મુઠ્ઠે ચેતના
ચિહ્ન હો! યોગીએ વિચાર કર્યો કે બહુ બહોસો જ્યાં આ વિદ્યાસુ
સાધક છે કદાચ મારું કહેશે એ સંધિસીધું ન પસંદ માને. આથી વેણે
સાધકને કહ્યું. જાડીથી ભેરે દૂર જાવેલા સરોવરનો એક મનુષ્ય તને
સમજાવશે. સાધક સરોવર પાસે જાવો અને બોલો, મુઠ્ઠે ચેતના
ચિહ્ન હો! અને તરત જ એક માણસ બધાર જાણુ માજાએ
કહ્યું. તું મારું એક કામ કર, પછી હું તારું કામ કરી દઈશ. અને
પાણીની ખૂબ તરસ લાગી છે અને પાણી પાઈ દે!

માજાવાનું વચ્ન સાંજળીને સાધકને દસવું જાણુ એ બોલ્યો.
પાણી તો તારી પાસે જ છે જરા ઠેકાને નીચી નમાવ કે તરત
જ તને પાણી મળી જશે! માજાએ કહ્યું તો સાંજળી બે

સાધક ! તું આખા જગતમા ભટકીશ, તોપણ તને ચેતના મળશે નહીં, કારણ કે જેને તું શોધે છે તે ચેતનાથી જ તું સભર છે. માટે દષ્ટિ પલટાવ'

તમે પણ એવા જ સાધક છો સુખ મેળવવા માટે તમે જડ વસ્તુઓ પાસે લિખારી બનીને માગો છો કે મને સુખ આપો ! પણ જે સ્વયં નાશવત છે તે તમને શાશ્વત સુખ ક્યાથી આપી શકે ભક્ષા ? તમે તમારી અદરજ ડૂબકી લગાવો, તો ચેતના પ્રાપ્ત થઈ જશે. સાધકને સાચુ સમજાયુ. એને પોતાની ભૂલ જણાઈ.

જગદીશને જોવા માટે, દશે દિશા આથડયા રે,
જાગીને જોયુ તો એ તો ધરમા જડયા
અમે ભવના મુસાફર ભૂલા રે પડયા,
ક્યા રે જવુ'તું ને ક્યા જઈ રે ચડયા અમે

જિનદત્ત શેઠના પુત્ર સાગરદત્તને પણ સુકુમાલિકાના મોહમા આનદ-દેખાયો, પણ જ્યાં મોહ બિમો છે ત્યાં કર્મ પણ બિમુ છું માટે મોહનીય કર્મની અઠાવીસ પ્રકૃતિ પર પ્રથમ વિનય મેળવવાની જરૂર છે, કારણ કે—

વિષયરૂપ અકુરથી ટળે જ્ઞાન ને ધ્યાન,
લેશ મદિરાપાનથી, છાકે જેમ અજ્ઞાન

જેમ રાજાને જીતવાથી તેની પ્રજા અને તમામ સૈન્ય જિતાઈ જાય છે, તેમ આ મોહનીય કર્મને જીતવાથી વિષયો વિરામ પામી જાય છે વિષયી માણસ સાચુ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શક્તો નથી, માટે મોહને તોડો

અષ્ટ કર્મમા શિરોમણિ મોહનીય જો,
કથયિત મોહ એ જ સસાર.

ઓ ગમાર ! મૂકી દે સગત મહા મોહની જો !

મોહ એ જ સસાર છે બારમે ગુણુચ્ચાને જાય ત્યારે મોહ ક્ષીણ થાય છે. મોહની સિત્તેર કોડાકોડી સાગરોપમની સ્થિતિ છે તમને કાને

કોનો મોદ નોં છે ? એકવાર કહેવું પડે તો તેને દીકર કહેવાય. દીકર ક્રીમે ચોર અને વારવાર કહેવું પડે એ દક દક કહેવાય. તમે દક ક્રી ટેવાઈ ગયા હાઓ છે.

દુશાન્ત—સચારનો સમ્મલ દતો, રાજ પોતાની અધારીમાં ભોમો દતો, તેવામાં રાજમહેસના કપાકે અને વાળવા માટે એક કમડી— ચાંદિની આવી. એ નએ બેવું કે કમડીની અંતમાં પશુ ફેરવું આકર્ષક સ્વરૂપ હોય છે.

ફેરવાઈ જાયે આમણં બેવામાં નાં િદમી ગુપ્તવે છે એવા જીવે ગમ તે નિનિય હોવા છતાં તેને ચપ્પાર કહેવામાં શુ ખોટું છે ? રાજ પશુ કમડીના રૂપમાં મેના બન્યો. તેણે તેનું સરખાતું મેળવી લીધું અને અર્ધાં રાતે કીપડબો કમડીચણમાં ઘેર અનેક સ્વપ્નવતી રણીઓ કોરા છતાં અને પોતે ઉત્તમ ભક્તિનો હોવા છતાં રાજએ હવે મનોદા છેડી દીધી. કામાનુગણાં મ મયં મ હજજા — કમનના નુસાએને ભજ કે કમન હોવાં નાં નથી હવે તે એ રાજ રાતના બાર વાગે કમડીચણમાં નમ છે ને સચારના ચાર વાગે ખાઉ ફેરે કે પશુ તેના અત્યાત્મા અને નિરુપમાનિ એક—અત્યાત્મા— રાજવા હામ્યા કે કુ કે કુ કુ તે કીક કરતો નથી, છતાં એ પોતાની ભાન પાડી ફેવી સજબો નહીં તમારામાં હોય નથી એમ તે કહી સજસ નાં ત્યારે દેવા છે એ તા નહીં છે તે પછી એ દોરો તમન રાજના કેમ નથી ? શુ વિપક્ષપી સંનિતુ ઝેર ચાપુ છે ? તમે નહો છો કે તન સનિતુ ઝેર ચાપુ હોય તેને કાવો લીંબા પશુ મીઠા

પાછો ફરી શકુ, પણ રાજને અટકાવે કાણુ ? સિ હને કાણુ કહેવા જાય કે તારુ મો ગધાય છે ? આખરે રાજએ એક નિશ્ચય કર્યો

એક દિવસ ભરી સલામા રાજએ કહ્યું, ' જે માણસ રાતના મારી ચોકી કરશે તેને હું એક હજાર રૂપિયા ઇનામ આપીશ ' એક રાતના હજાર રૂપિયા લેવા કાણુ તૈયાર ન થાય ? આખરે એક માણસે રાતના ચોકી કરવાનું સ્વીકાર્યું અને પોલીસનો ફ્રેસ પહેરી, બદ્દક લઈને રાજમહેલના દ્વાર આગળ ઊભો રહ્યો

આજે રાતના બાર વાગ્યા સુધી તો પડખા ધસતા ધસતા સમય પસાર કર્યો પછી રાજ બહાર નીકળ્યો નવા આવનાર રક્ષકે રાજને સલામ કરીને પૂછ્યું, ' અત્યારે આપ ક્યા પધારો છો ? ' રાજએ કહ્યું, ' રોન ફરવા ' રક્ષકે પૂછ્યું, ' હું સાથે આવું ? ' રાજએ જવાબ આપ્યો, ' ત્યાં કોઈનું કામ નથી ' રાજ ચાલ્યો ગયો અને સવાર પડતા પાછો આવ્યો સલામા જઈને એ રક્ષકે કહ્યું કે ' મારા હજાર રૂપિયા આપો મેં તમારી આખી રાત ચોકી કરી છે ' પણ હજાર રૂપિયાને બદલે રાજએ એને માર મરાવીને કાઢી મૂક્યો

આમ ધણા દિવસ સુધી ચાલ્યું હવે કોઈ માણસ ચોકી કરવા તૈયાર થતો નથી રૂપિયાને બદલે માર ખાવા કાણુ જાય ? આખરે રાજએ આખા શહેરમા પડો વગડાવીને કહેવડાવ્યું કે જે કોઈ રાજની ચોકી એક રાત કરશે તેને હજાર રૂપિયા ઇનામ મળશે આ વાત એક ગરાસણીએ સાંભળી ચતુર ગરાસણીએ પોતાના પતિને કહ્યું, ' તમે ચોકી કરવાનું કબૂલ કરો તમારે માર ખાવો પડશે નહીં તમારે બદલે હું ચોકી કરવા જઈશ ' ગરામિયાએ આજે ચોકી કરવાનું કબૂલ કર્યું રાત્રે ગરાસણી બાઈ ચોકી ભરવા આવી ગઈ બાર વાગ્યાનો સમય થયો, અને રાજ રાજમહેલમાંથી બહાર નીકળ્યો ગરાસણી વેપ બદલીને દ્વાર પાસે ઊભી હતી તેણે ધીમે અવાજે પૂછ્યું, ' ક્યા જવ છો ? ' રાજએ જવાબ આપ્યો, ' રોન ફરવા જઈ છું '

કાતો મોઢ નહે છે ? જોકવાર કહેવું પડે તો તેને ટીકાર' કહેવાય. ટીકાર શીમે ચોર અને વારવાર કહેવું પડે એ ટક ટક કહેવાય. તમે ટક કંપી ટેવાઈ ગયા હાએ છે.

દૃષ્ટાન્ત—સવારનો સમય હતો. રાજા પોતાની ખટારીમાં બિંભો હતો. તેમાં રાજમહેસના કંપાઉંને વાળવા માટે એક કમડી—ચાંદ્રાવિની ખાલી. રાજાએ જોયું કે કાંચીની જાતમાં ફલુ કેટલું આકર્ષક સ્વરૂપ હોય છે.

કેટલાક છવો ચામડાં જોવામાં જ િરહી ગુમાવે છે એવા છવો ગમે તે જાતિના હોવા છતાં તેને અમાર કહવામાં શુ ખોટું છે ? રાજા પણ કમડીના રૂપમાં ધેતા બન્યો. તેણે તેનું સરનામું મેળવી લીધું અને અર્ધાં રાત્રે કોપડ્યો કાંચીવાસમાં, ઘેર અનેક સ્વપ્નપત્ની રાસ્ટીઓ હોવા છતાં અને પોતે ઉત્તમ જાતિનો હોવા છતાં રાજાએ હવે મર્યાદા ઝાડી દીધી. કામાનુરાળાં ન ધ્રુવ ન છજ્જા — કામના ગુલામેને કમ કે કમળ હોવા જ નહીં હવે તો એ રાજ રાતના માર વામે કાંચીવાસમાં જાય છે ને સચરના ચાર વામે ખાઉં ફરે છે. પણ તના અનરાગ્યા અને અદિરહમામતિ એક—અતરહમા—અથવા હાગ્યો કે કુ ? કરુ છું તે ઠીક કરેલો નથી, છતાં એ પોતાની જાનન પાત્રી કે વી સક્યો નહીં તમારામાં દોષ નથી એમ તો કહી સકાય નહીં ત્યારે દયા છે એ તો નહીં છે તો પત્રી એ દોષો તમન અથવા કેમ નથી ? શુ વિચરવી સર્વિનું ઝેર અપુ છે ? તમે જાણો છો કે તે સર્વનું ઝેર અપુ હોય તમે કાવો લીંબો પણ મોઢિ હામે છે અને તથી બિસદુ સાકર અવધવો તો તેને કંપી હામે છે આ વિચરતાં ઝેર ન બિનરે તાનુરી તમન સસાર મોઢો જ હાવવાનો છે આ કાણુરી / તમે હોસ હોલ નાપ કરો છો. કમડી જાનવરો નિરાશરો અને બાંધવારી માણસાન રાતનું અમારુ જીવ બમે છે. રાત પણ હવે ટેવાઈ ગયો છો તો આ કાંઈ સારુ હામનું નથી. તેણે વિચયુ કે મન કોઈ જ હાવનાર હોય તો કુ હવે આ માંજેથી

પાછો ફરી શકુ, પણ રાજને અટકાવે કાણુ ? સિ હને કાણુ કહેવા
જાય કે તારુ મો ગધાય છે ? આખરે રાજએ એક નિશ્ચય કર્યો

એક દિવસ ભરી સભામા રાજએ કહ્યું, ' જે માણસ રાતના
મારી ચોક્કી કરશે તેને હુ એક હજાર રૂપિયા ઇનામ આપીશ ' એક
રાતના હજાર રૂપિયા લેવા કાણુ તૈયાર ન થાય ? આખરે એક માણસે
રાતના ચોક્કી કરવાનુ સ્વીકાર્યું અને પોલીસનો ફ્રેસ પહેરી, બદ્ધ
લઈને રાજમહેલના દ્વાર આગળ ઊભો રહ્યો

આજે રાતના બાર વાગ્યા સુધી તો પડખા ધસતા ધસતા સમય
પસાર કર્યો પછી રાજ બહાર નીકળ્યો નવા આવનાર રક્ષકે રાજને
સલામ કરીને પૂછ્યું, ' અત્યારે આપ ક્યા પધારો છો ? ' રાજએ
કહ્યું, ' રોન ફરવા ' રક્ષકે પૂછ્યું, ' હુ સાથે આવુ ? ' રાજએ
જવાબ આપ્યો, ' ત્યા કોઈનુ કામ નથી ' રાજ ચાલ્યો ગયો અને
સવાર પડતા પાછો આવ્યો સભામા જઈને એ રક્ષકે કહ્યું કે ' મારા
હજાર રૂપિયા આપો મે તમારી આખી રાત ચોક્કી કરી છે ' પણ
હજાર રૂપિયાને બદલે રાજએ એને માર મરાવીને કાઢી મૂક્યો

આમ ઘણા દિવસ સુધી ચાલ્યુ હવે કોઈ માણસ ચોક્કી કરવા
તૈયાર થતો નથી રૂપિયાને બદલે માર ખાવા કાણુ જાય ? આખરે
રાજએ આખા શહેરમા પડો વગડાવીને કહેવડાવ્યું કે જે કોઈ રાજની
ચોક્કી એક રાત કરશે તેને હજાર રૂપિયા ઇનામ મળશે આ વાત
એક ગરાસણીએ સાંભળી ચતુર ગરાસણીએ પોતાના પતિને કહ્યું, ' તમે
ચોક્કી કરવાનુ કબૂલ કરો તમારે માર ખાવો પડશે નહી તમારે
બદલે હુ ચોક્કી કરવા જઈશ ' ગરાસણીએ આજે ચોક્કી કરવાનુ
કબૂલ કર્યું રાત્રે ગરાસણી બાઈ ચોક્કી ભરવા આવી ગઈ બાર
વાગ્યાનો સમય થયો, અને રાજ રાજમહેલમાથી બહાર નીકળ્યો
ગરાસણી વેપ બદલીને દ્વાર પાસે ઊભી હતી તેણે ધીમે અવાજે પૂછ્યું,
' ક્યા જાય છે ? ' રાજએ જવાબ આપ્યો, ' રોન ફરવા જાઉ છુ '

અરાસણી વિચાર કરવા લાગી કે મારે તો રાગની ચોક્કી ભરવાની છે રાગમહેસની નથી.

વિવા પદ્યવતિ નોત્સૂક કાલો મજત ન પદ્યવતિ ।

અપૂર્વ કોડવિ કામાન્ધો વિવા મજત ન પદ્યવતિ ॥

પૂવ દિવસે જોઈ સજા નથી, અગર રાતના જોઈ સજા નથી પરંતુ કામાન્ધે એ એવો અપૂર્વ અભિભા છે કે જે રાતના કે દિવસના જોઈ ન સજા નથી.

રાગ આગળ ગાયો. ધીમે પગમે છુપાઈને અરાસણી તેની પાછળ પાછળ જવા લાગી. રાગ અગીવાસમાં આવ્યો. પોલીસના વેળમાં અરાસણી છુપાઈને નહુ જોવા લાગી. રાગ અપૂર્વમાં ગયો. પોલી અગર માર્ગમાં નિદામાં પડી હતી. તેણે સજાવામાં તો રાગને ન કહેવાના સબંધે કહ્યો, હવે રાગને તે સબંધેને સજા મળે. રાગને અગરને કહ્યું આજે તો મારે તારા કાચુ આવુ છે મારે તારા ધરમાં જે કંઈ હોય તે મને આવા મારે આપ. અગર બોલી, આજે મારા ધરમાં કંઈ આવવા નથી. એક વાલિયાને ત્યાંથી એકવાડના સાત આવ્યા હતા. હોરના આર્તા આર્તા વેનાયી પાસે જમ્યા છે રાગ બોલ્યો. સાત તો સાત પક્ષુ છ મને તારા કાચી અચાપ તો મજા પડે ।

અગર પોતાના કાચે રાગને એકવાડના સાત અવાચવા લાગી. અરાસણીને વિચાર મળ્યો કે રાગને તો હવે છાદી છે સાત તો વાલિયાના ધરના છે પક્ષુ દમણી અગરના ધરના પાણી પક્ષુ પી લેશે. આથી તેણે સાધુ મારીને જાળામાં કાચુ પાડી દીધું. પાણી નહુ ટેળાઈ નહુ.

આ વરુ રાગને સાત આઈ લીધા અને તેણે અગરને કહ્યું, ન મને પાણી આપ. અગર જાળામાંથી પાણી લેવા મારે આવી, પક્ષુ તેણે ત્રાસ આપી જોયો. આથી તેણે રાગને કહ્યું પાણી તો ધરમાં નથી, પક્ષુ આ સામે ધીમીપાટ છે ત્યાં જઈને પાણી પી આવા. રાગને ધીમીપાટ પર જઈને જોને જોને પાણી પીધું અને પાછો આવ્યો.

હવે એ લગડીની ત્રણ પાયાવાળી અને એક પાયાને બદલે
પથ્થર મૂકેલી તથા ગંધાતી ગોદડી પાથરેલી પથારીમા સૂતો ! આખા
ગામના રાજની આ દશા કેમ થઈ તેનો વિચાર કરજો

મોતીડાંનો ચારો ચરવો મૂકી દઈને,
ચૂથવા ગમે છે હાડ ચામ રે,
મૂરખ થઈને રે હસને ક્યોં છે હેરાન,
નક્કી પ્રભુ નિર્લજ્જ થઈને રે, હસને ક્યોં છે હેરાન

એક ડોક્ટર લખે છે કે માણસ રોજનુ એક શેર અનાજ ખાય,
આવુ ચાળીસ શેર અનાજ પચાવી જાય, ત્યારે ચાર શેર લોહી થાય
અને એ ચાર શેર લોહીમાથી એ તોલા વીર્ય બને છે આવા મૂલ્યવાન
વીર્યની અધોગતિને બદલે જે ઊર્ધ્વગતિ કરે છે તે જ સાચો મર્દ છે
તમને મર્દ માનવા કે મડદા ? નરસિંહ ભગત લખે છે કે—

‘વાય કાઢ મન નિશ્ચલ રાખે, પરસ્ત્રી જેને માત રે’

પુરુષે પરસ્ત્રીને માતા અને બહેન સમાન માનવી અને સ્ત્રીએ
પરપુરુષને પિતા કે ભાઈ સમાન માનવો જોઈએ એવા સ્ત્રી કે
પુરુષની માતાને ધન્ય છે આજે તો દેખાવમા સાફસૂફ થયેનાની વાણીમા
ઝેર અને આખોમા અગારા હોય છે રાવણે સીતાનુ હરાણુ કર્યું તો
એના હાથમા શુ આવ્યુ ? રામાયણનુ રમખાણુ રાવણુની કામાધતાને
લઈને જ થયુ

ગરાસણીએ રાજનુ રાત્રિચરિત્ર જોઈ લીધુ અને બીજે રસ્તે
થઈને એ પોતાના પહેરા પર હાજર થઈ ગઈ સવાર પડતા એ
પોતાને ઘેર આવી અને જે રીતે તેનો પતિ સમજી શકે તે રીતે તેને
બધી સમજણ આપીને તેને રાજસભામા મોકલ્યો તે ઉપરાત તેણે
કહ્યું કે મેં કહેલા શબ્દોથી રાજ જરૂર કુમાર્જેથી પાછો વળી જશે,
કારણ કે એ સરળ ચિત્તવાળો છે મનનો પરાધીન બની જવાથી જ
તેણે આવો ઉપાય યોજ્યો છે

નરાસણી વિચાર કરવા લાગી કે મારે તો રાગની ચોકી ભરવાની છે
રાત્રીભરતી નહીં

વિધા વદ્યવતિ મોલુક કાકો નક્ત ન વદ્યવતિ ।

અપૂર્વ કોડવિ કામાન્ધો વિધા નક્ત ન વદ્યવતિ ॥

રૂઝ દિવસે જોઈ શકતુ નથી, કાગડો રાતના જોઈ શકતો નથી,
પરંતુ કામાન્ધ એ એવો અપૂર્વ વ્યક્તિ છે કે જે રાતના કે દિવસના
જોઈ જ શકતો નથી.

રાગ આગળ ગાઓ, ધીમે પગથે હુપાઈને નરાસણી તેની
પાછળ પાછળ જવા લાગી. રાગ સમીપસ્થમાં આવ્યો. ચોલીસના
વેળમાં નરાસણી હુપાઈને જુલુ જોવા લાગી. રાગ મૂંપડીમાં ગયો.
પેલી સગદી માંડમાંડ નિતમાં પડી હતી. તેણે સરખાતમાં તો રાગને
ન જોવાના સબંદો કહ્યા હતાં. રાગએ તે સબંદોને સફળ કર્યા. રાગએ
સગદીને કહ્યું આ? તો મારે તારા કાચનુ આવુ છે મારે તારા
ધરમાં જે કંઈ કોણ તે મને ખાવા મારે ખાપ. સગદી બોલી,
આજે મારા ધરમાં કંઈ ખાવાનુ નથી. એક વાલ્કિયાને ત્યાંથી
એકવારના ભાત ખાળ્યા હતા. એકવારના ખાતાં ખાતાં તેમાંથી થોડાક
જમ્યા છે. રાગ બોલ્યો. ભાત તો ભાત પણ તું મને તારા
કાચથી અચ્છાવ તો મજા પડે !

સગદી પોતાના કાચે રાગને એકવારના ભાત અચ્છાવવા લાગી.
નરાસણીએ વિચાર કર્યો કે રાગએ તો હવે છાદી છે ભાત તો વાલ્કિયાના
ધરના છે પણ હમણા સમીપના ધરનુ પાણી પણ પી લેશે. ગાંધી
તેણે કાચુ મારીને જોળામાં કાચુ પાડી દીધુ. પાણી જુલુ ઢોળાઈ ગયું.

આ તરફ રાગએ ભાત ખાઈ લીધા જન તેણે સગદીને કહ્યું,
મને પાણી ખાપ. સગદી જોળામાંથી પાણી લેવા મારે આવી, પણ
તેણે જોશ ખાલી જોયો. આથી તેણે રાગને કહ્યું પાણી તો ધરમાં
નથી, પણ આ સામે ધોળીપાટ છે ત્યાં જઈને પાણી પી આવો.
રાગએ ધોળીપાટ પર જઈને જોને જોને પાણી પીધું અને પછી આવ્યો.

હવે એ ભગડીની ત્રણ પાયાવાળી અને એક પાયાને બદલે
પથ્થર મૂકેલી તથા ગંધાતી ગોઠડી પાથરેલી પથારીમાં સૂતો ! આખા
ગામના રાજની આ દશા કેમ થઈ તેનો વિચાર કરજો

મોતીડાંનો ચારો ચરવો મૂકી દઈને,
ચૂથવા ગમે છે હાડ ચામ રે,
મૂરખ થઈને રે હસને ક્યોં છે હેરાન,
નક્કી પ્રભુ નિર્લજ્જ થઈને રે, હસને ક્યોં છે હેરાન.

એક ડોક્ટર લખે છે કે માણસ રોજનું એક શેર અનાજ ખાય,
આવું ચાળીસ શેર અનાજ પચાવી જાય, ત્યારે ચાર શેર લોહી થાય
અને એ ચાર શેર લોહીમાંથી બે તોલા વીર્ય અને છે આવા મૂલ્યવાન
વીર્યની અધોગતિને બદલે જે ઊર્ધ્વગતિ કરે છે તે જ સાચો મર્દ છે
તમને મર્દ માનવા કે મડદા ? નરસિંહ ભગત લખે છે કે—

‘વાચ કાંઈ મન નિશ્ચલ રાખે, પરસ્ત્રી જેને માત રે’

પુરુષે પરસ્ત્રીને માતા અને બહેન સમાન માનવી અને સ્ત્રીએ
પરપુરુષને પિતા કે ભાઈ સમાન માનવો જોઈએ એવા સ્ત્રી કે
પુરુષની માતાને ધન્ય છે આજે તો દેખાવમાં સાફમુક્ક થયેવાની વાણીમાં
ઝેર અને આખોમા અગારા હોય છે રાવણે સીતાનું હરણું કર્યું તો
એના હાથમાં શું આવ્યું ? રામાયણનું રમખાણ રાવણની કામાધતાને
સાઈને જ થયું

ગરાસણીએ રાજનું રાત્રિચરિત્ર જોઈ લીધું અને બીજે રસ્તે
થઈને એ પોતાના પહેરા પર હાજર થઈ ગઈ સવાર પડતાં એ
પોતાને ઘેર આવી અને જે રીતે તેનો પતિ સમજી શકે તે રીતે તેને
બંધી સમજણ આપીને તેને રાજસભામાં મોકલ્યો. તે ઉપરાંત તેણે
કહ્યું કે મેં કહેલા શબ્દોથી રાજા જરૂર કુમાર્જેથી પાછો વળી જશે,
કારણ કે એ સરળ ચિત્તરાજો છે મનનો પરાધીન બની જવાથી જ
તેણે આવો ઉપાય યોજ્યો છે

અરાસિયો રાજસભામાં આવ્યો અને ચોક્કી કરવા બદલના એક દહાસર હપ્તિયા માગ્યા પણ રાજના નિયમ પ્રમાણે રાજાએ જવાબ આપ્યો. અને તેને માર મારવાની આજ્ઞા આપી. પરંતુ અરાસિયાએ પોતાની પત્નીના કબા પ્રમાણે રાજા પાસે આવીને કહ્યું. મેં રાજમહેશની ચોક્કી કરી નથી પણ આપની ચોક્કી કરી છે હવે આપ કહેો તો સભાની વચ્ચે અને આપ કહેો તો એકાંતમાં આપને કહેવાનું છે તે કહી સભાનું.

રાજના કરતાં ભુલો જવાબ સાંભળીને રાજા ચોક્કી આપ્યો. અરાસિયાને એ એકાંતમાં લઈ ગયો. અરાસિયો કહેવા લાગ્યો—

હમી ન જાણે જાત કાળત ઈશ ન જાણે વૃદ્ધ ખાદ,
બૂખ્યો ન જાણે એકો જાત વરસો ન જાણે પિણીખાદ.

રાજાએ આજે ૪ પોતાની બૂધને ખાનગીમાં કબૂલ કરી. એણે મનથી જ આ કુદમ્બ ઉઘાડી દેવાનો નિશ્ચય કર્યો અને અરાસિયાને એક દહાસરને બદલે દસ દહાસર બે પેરવાં કહ્યું. લાઈ. તમે મારી કુટુંબ ઉઘાડી છે મારે તમારો કુ આભાર માનું છું. અરાસિયાએ કહ્યું, રાજા! જેને કાંઈ જાણે સતોષ ન થાય તેને જામડીના એક જાત ખાવાથી સતોષ મળે. તમારે ત્યાં પશ્ચિમી જેવી રાણીઓ હોવા છતાં એક નિશ્ચય જુઘનારી જામડીથી તમને સતોષ થાય. જો તેની સ્વપક્ષી હોવા છતાં એ તમારી પ્રજા છે અને પ્રજાની ક્ષી તો તમારી પુત્રી સમાન છે.

રા. એ તે દિવસથી પોતાના દેવ સુધારી લીધા. તમે પણ તમારા દેવોને આ ત્યાં દૂર કરવાનો નિશ્ચય કરી લાંબો આ ? તો સિનેમમાં સમારનું સમાનાર વાળું છે. આજની જુવાન છોકરીઓની વેલપૂતા પણ ભટક મળી અને આજપણ કરનારી છે. આવાં જાત્રાં કસ્ટોમી. તે તમારે ત્યાં મુવાન પુત્ર કે પુત્રી હોય તો તેને જમાવ ને. વિવશ પ્રતા બહુ ખરાબ છે. આ રોગો કહેવાનો પ્રેમ એ મોદન જ પ્રવચિત સ્વ. ન છે.

સુકુમાલિકા સ્વરૂપવતી હતી, માટે સાગરદત્તે ધરજમાઈ રહીને, પશુ તેની સાથે લગ્ન કરવાનું નક્કી કર્યું સારુ મુદ્દત જોઈને લગ્ન લેવાયા વરધોડો મડપમા આવ્યો કન્યાદાન આપતી વખતે માતા-પિતાએ કન્યાનો હાથ વરના હાથમા મૂક્યો. અનેક વાજિત્રો અને મગળગીતો ગવાવા લાગ્યા હવે ત્યા શુ બનાવ બનશે તે અવસરે

૦ ઐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૬

(સોમવાર, તા ૯-૬-૬૩)

અહી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય ઝાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે સુકુમાલિકાના અને સાગરદત્તના લગ્નસમારભમા હાથેવાળો મેળવવાનો સમય આવ્યો. સુકુમાલિકાના આનદનો આજે પાર નથી, પણ દુન્યા સાગરદત્તના હાથમા તેનો હાથ મુકાયો ત્યા જાણે સાગરદત્તનો હાથ ધગધગતી આગમા મુકાયો હોય તેવો અનુભવ થયો સાગરદત્તને જાણે વીજળીનો આચકો લાગ્યો હોય તેમ લાગ્યું પણ અનેક વડીલો અને સગા-વહાલાઓની વચ્ચે હવે શુ કરવું ? ચીસ પાડે તો મર્યાદાનો ભગ થાય તેમ વિચારીને સાગરદત્તને થોડીવાર શાન્તિ રાખવાનો વિચાર થયો તેણે મૂગે મોઢે સહન કર્યું થપ્પડ મારીને જેમ મોઢું લાલ રાખે તેમ હાથેવાળાની અનતી વેદના તેણે સહન કરી હાથેવાળાનો વિધિ સંપૂર્ણ થયો ચાર મગળકેગ ફરાર્થ ગયા બન્નેને પરણવાના આનદનો પાર નથી જન વિદાય થઈ, પણ સાગરદત્તને તો ધરજમાઈ તરીકે જ રહેવાનું હોવાથી એ સસરાને ત્યા જ રોકાઈ ગયો

રાત્રી પડી સુદર વસ્ત્રો અને અલઢાગે ધારણ કરીને સુકુમાલિકા પ-અ

સમનગૃહમાં જાતી. સમનગૃ સજ્જારેશુ દ્વા પત્રમ પર મખમલમાં
માલમાં મિઠાવેલાં દનાં. ઉપર પુષ્પની મુદ્રાસિત મિઠાન મિઠાવેલી
દની. સુક્રમાસિકા સપ્તા પર આવીને બેઠી. સામરદય પશુ આવીને બેઠે
જાને જ્યાં તેણે સુક્રમાસિકાને રપક કર્યો ત્યાં જાણે સાવરદયને રસ
કર્યો હોય તેમ તેને સાચું. સુક્રમાસિકાને નિદા આવી મર્ધ એ/મે
સામરદય નિગાહવડને ત્યાંથી કહીને બીજી સર્પમાં સૂતો પણ લિપ્તા
તુલાળાં ન સુલ ન મિદ્રા — ચિન્તાથી આતુર થયેલા મનુષ્યને સુખ
કે નિદા ક્યાંથી આવે ? જનનની ચિન્તામાં આતુર તો પ્રજાં હોય છે
પશુ કહે આત્માની ચિન્તા કરે.

સામરદય બીજી સપ્તામાં સૂતો સૂતો વિચાર કરે છે કે જા
આપતો ભારે મને ક્યાં વળગ્યો ? હવે મારે શું કરવું ? આમ તે આમ
ચિન્તા કેમ વિનાયકી ? અને આ ને આ વિચારમાં જર્મી રાત
વધી મર્ધ એ સામાં સુક્રમાસિકા નથી તેણે જોયું ત્યાં પેતાનો નિ
સપ્તામા નથી. સુક્રમાસિકાને આ વાતની કંઈ ખબર નથી, એ/મે એ
જોરમાં મારે તરફ નેચા સાગી જોતાં જોતાં જ્યાં સામરદય સૂતો
હતો ત્યાં આવી એના અજિજનમા કામતો બાંધિ પ્રત્યક્ષિત મન્યો હતો
સ્વવાન કહે છે કે જ્યાં હાથનમ સળગ્યો હોય ત્યાં પેટાજન

જાણ્યો જ વામા આવે તો તેથી એ બાંધિ જોડવાતો નથી, એ
તો વધારે જોડી સળગી જોડે છે તેથી જ રીતે કામનાઓનું સેવન
કરવાથી વિચો સાત થતા નથી પણ વધારે કામનાથી પ્રત્યક્ષિત થાય
છે કમ્પન્ના-કામનાઓનો વિનાશ કરવો હોય તો સમય પાલક કરે.
સમયદાર કમ્પન્નાઓનં જોડી કરે.

એક માણસ બાનુદી જાને પૂરી ખાવાની કમ્પ કરે ત્યાં તેને
વિચાર થાય કે ખમણુ જોયું કાંઈક હરણાણુ કહું હોય તો ઠીક પડે.
ખમણુ તેમજ થાય, ત્યાં ચરણી વિના કેમ આવે ? થાડી મગની ફૂલી
ફાળ અને થાડા વાળ તો તેઈએ જ ને ? જાને એ ન્દ્ર પમાવવા
માટે મરમામરમ કહી ન હોય તો તો જ્ઞાનક જ આવ્યો નય ને ?

આમ એક પછી એક તૃણા વધતી જ નય છે મહાત્મા આનંદનંદ
કહે છે કે—

સસરો મારો બાળો ભોળો, સાસુ બાળકુવારી,
પિયુષ મારો ઝૂંસે પારણિયે, હુ છુ ઝુલાવનહારી
નહી પરણેલી નહી રેકુવારી, પુત્રજણાવણુકારી
કાળી દાઢીનો કાઈ ન મૂક્યો, હજુયે છુ બાળકુવારી

તૃણાનુ રૂપક આપતા શ્રી આનંદનંદ કહે છે કે ‘ મારો ક્રોધ
નામનો સસરો એવો ભોળો છે કે જ્યાં જાય ત્યાં જટ દેખાઈ આવે,
અને મારી માયા નામની સાસુ બાળકુવારી છે, અર્થાત્ ચચળ હોવાથી
કોઈનું ધર બાધીને સ્થિર રહેતી નથી અને તૃણા કહે છે કે મારો
પતિ જીવાત્મા તો અજ્ઞાનના પાગળામા ઝૂંસે છે અને હુ પોતે જ તેને
ઝુલાવુ છુ હુ પોતે તો પરણેલી પણ નથી ને કુવારી પણ નથી
એમ છતાં મારે સદૃષ્ય-વિકૃષ્ટ નામના પુત્રો છે મેં આ જગતમા
કોઈને છોડ્યા નથી, એમ છતાં હુ બાળકુવારી ગણાઉ છુ, કાગળુ કે
માન પેટ કોઈ દિવસ ભરાતુ નથી ’ તૃણા દેવતાઓને પણ છોડતી
નથી તેમને ખાવાપીવાની ચિન્તા નથી, છોકરા-છોકરીને પરણાવવાની
ઉભાધિ નથી, તેમને દાગીના ધડાવવા પડતા નથી, રહેવા માટે શાશ્વતા
આવાસો છે, છતાં તેમને તૃણા એટલી બધી હોય છે કે તેઓ પોતાથી
ઊંચી ઋદ્ધિવાળા દેવને જોઈને સગળી જાય છે સ્ત્રીઓ કહે છે કે
આ તૃણા બચકર છે

એમ છતાં તમારી તૃણા ઓછી થતી નથી તમે દસ હજારનો
એક લઈને એકમા જાય ને પૂછો કે આના કેટલા રૂપિયા આવશે ? તો
જવાબ મળશે કે દસ હજારનો આ એક છે, એટલે તમને પૂરા દસ
હજાર મળશે પણ તમે કહો કે મારે તો એક લાખ જોઈએ, તો
મળશે ખરા ? તેમ તમારા પ્રારબ્ધમા જેટલું છે તેટલું જ મળવાનું
છે ગમે તેટલા કાવાદાવા કરશો, તોય વધારે મળવાનું નથી તમારા

ચપત્તમાં આવી. ચપત્તમાં સ્વચ્છતાએ હતું પણ પર મનમત્તા
 માદમાં મિઠાવેલાં દનાં ઉપર પુખ્તી સુવાસિત મિઠાત મિઠાવેલી
 હતી. સુક્રમાસિક સપ્તા પર આવીને બેડી સાગરદત્ત પણ અત્યંત બેડો
 અને ન્હાં નેણે સુક્રમાસિકને સ્પર્શ કર્યો ત્યાં જાણે સાવારત્તને સ્પર્શ
 કર્યો હોય તેમ તેને સાચું સુક્રમાસિકને નિદા આવી ગઈ એટલે
 સાગર ત નિગરાવદને ત્યાં જીડીને બીજી સપ્તામાં સૂતો પણ ચિન્તા
 તુરાણાં જ સુખ જ મિદ્ધા — ચિન્તાથી આતુર થવેલા મનુષ્યને સુખ
 કે નિદા ક્યાંથી આવે ? જનનની ચિન્તામાં આતુર તો ધણી હોય છે
 પણ હવે આત્માની ચિન્તા કરે.

સત્ત્વ રત્ત બીજી સપ્તામાં સૂતો સૂતો વિચાર કરે છે કે આ
 સાપનો કાગે મને ક્યા વગરો ? હવે મારે શું કરવું ? આમ ને આમ
 વિચારી કેમ વિનાશી થી અને આ ને આ વિચારમાં અધી રાત
 વીતી ગઈ એટલામાં સુક્રમાસિક જાગી તેણે જોયું ત્યાં પેતાનો પતિ
 સપ્તામાં નથી સુક્રમાસિકને આ વાતની કંઈ ખબર નથી, એમને એ
 ઓર માં થાય ત હ નેવા સાગી જોતાં જોતાં ન્યાં સાગરદત્ત સૂતો
 દનાં ત્યાં આવી એના અન્નમય મામનો અગ્નિ પ્રસ્વસિત બન્યો હતો.

જનવાન કહે છે કે ન્યા હાવાનસ સુજાણે હોય ત્યાં પેટાશના
 અન્નમયો જ રામા આવે તો તથી એ અગ્નિ ઓસરાતો નથી એ
 તો વધારે ન થાય સુજાણી જોડે છે તેવી જ રીતે કમનાઓતુ સેવન
 કરવાથી વિરતા રાત થતા નથી પણ વધારે અગ્નિથી પ્રસ્વસિત થાય
 છે ઇન્દ્રિયાઓ-કમનાઓના વિનાશ કરવો હોય તો સત્ત્વ ધારણ કરે
 સમમાન ઇન્દ્રિયાઓન ઓછા કરે.

એક માણસ બાસુની અને પૂરી ખાવાની હજી કરે ત્યાં તેને
 વિચાર થાય કે અમણુ જનુ કાઈક ફરસાણુ કયુ હોય તો ઠીક રહે
 અમણુ તેવા થાય ત્યાં અણી વિના કેમ આમે ? થોડી મસની જૂડી
 ફળ અત્ત થોડા કાત તો નઈએ ને ? અને એ જનુ પચાવવા
 માટે પ્રમાણ મ કની ન હોય તો તો આનંદ ન માર્યો જાય ને ?

આમ એક પછી એક તૃણા વધતી જ ન્ય છે મહાત્મા આનદધનજી કહે છે કે—

સસરો મારો બાળો બોળો, સાસુ બાળકુવારી,
પિયુજી માગે જૂએ પારણિયે, હુ છુ જુલાવનહારી
નહી પરણેલી નહી રે કુવારી, પુત્રજણાવણહારી
કાળી દાઢીનો કાઈ ન મૂક્યો, હજુયે છુ બાળકુવારી

તૃણાનુ રૂપક આપતા શ્રી આનદધનજી કહે છે કે ‘ મારો કોઈ નામનો સસરો એવો બોળો છે કે ન્યા ન્ય ત્યા ઝટ દેખાઈ આવે, અને મારી માયા નામની સાસુ બાળકુવારી છે, અર્થાત્ ચચળ હોવાથી કાઈનું ધ્વજ આધીન સ્થિર રહેતી નથી અને તૃણા કહે છે કે મારો પતિ જીવાત્મા તો અજ્ઞાનના પારણામા જૂએ છે અને હુ પોતે જ તેને જુલાવુ છુ હુ પોતે તો પરણેલી પણ નથી ને કુવારી પણ નથી એમ છતા માટે સકલ્પ-વિકલ્પ નામના પુત્રો છે મે આ જગતમા કાઈને છોડ્યા નથી, એમ છતા હુ બાળકુવારી ગણાઉ છુ, કારણ કે મારા પેટ કાઈ દિવસ ભરાતુ નથી ’ તૃણા દેવતાઓને પણ છોડતી નથી તેમને ખાવાપીવાની ચિન્તા નથી, છોકરા-છોકરીને પરણાવવાની ઉપાધિ નથી, તેમને દાગીના ધરાવવા પડતા નથી, રહેવા માટે શાશ્વતા આવાસો છે, છતા તેમને તૃણા એટલી બધી હોય છે કે તેઓ પોતાથી કીચી ઋદ્ધિવાળા દેવને જોઈને સળગી જાય છે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે આ તૃણા ભયકર છે

એમ છતા તમારી તૃણા ઓછી થતી નથી તમે દસ હજારનો ચેડ લઈને બેકમા જાય ને પૂછો કે આના કેટલા રૂપિયા આવશે ? તો જવાબ મળશે કે દસ હજારનો આ-ચેડ છે, એટલે તમને પૂરા દસ હજાર મળશે પણ તમે કહો કે મારે તો એક લાખ જોઈએ, તો મળશે ખરા ? તેમ તમારા પ્રારબ્ધમા જેટલુ છે તેટલુ જ મળવાનુ છે ગમે તેટલા કાવાદાવા કરશે, તોય વધારે મળવાનુ નથી તમારા

પુરુષે તમને અનુખ મનાવ્યા. એ જ પુરુષ તમને ષાલ્વાપીવાનુ નહીં
આપે ? તમે જાણ્યા તે પહેલાં હું કહેલું તેનાર ક્યુ ? તમારાં અમલો
કાલે તેનાર કરાવ્યાં ? માટે સતેલ રાખો. સતોલ વિના સિદ્ધિ નથી.

એક માણસે ખાદાર રૂપિયાની ગાય લીધી. તને કાપીને તેનું
માંસ વેચ્યું. તો તેને પાંત્રીસ રૂપિયા મળ્યા. ગાયના વધથી નહોં મળ્યો.
પણ જે પાંત્રીસ રૂપિયા મળ્યા તે તો તેના કાઝમમાં નહીં કચેલા જ
હતા. અને ગાયના વધના પાપથી ભવિષ્યમાં નરક મળશે એ નકામાં !
સરકારની આંખો ખાંછીને ભુલ્ય ચોપાસ કરે. પણ મિત્ર ચોરે મૂઠીથી
ને અપ્પા ચોરે છોટે ! ચોરીનું ધન આંધળને ત્યાં જાય. ચોરી કરનાર
કોઈ દિવસ જીવો ખાંચો નહો. કબૂતર ચોરી કરવા જતાં નથી, તો
તેને ચણુ નાખનારા મણુ મળી રહે છે. એક માણસ ચોરી કરતાં
પકાય, તો તેની જિંદગીભરની સાખ ચાલી નય છે. તેનું દિલ સાફ
હેતુ, તેને શાદમો મળ્યા વિના રહે જ નહીં. ભગવાન કહે છે કે તમે
જ ચોસ લઈને આવ્યા છો. તૃપ્તિ રાખશો તો પણ આસ્ખમાં લખાયું
છે તેથી વધારે મળશે જ નહીં. જશોરનો મોઢા લઈને ભરવાડને ત્યાં
જઈને કહો કે આમાં ત્રણશોર હું ભરી દે તો એ કેવી રીતે આપશે ?
જ્યાં તમારાં પુરુષ જ જશોરનાં છે ત્યાં ત્રણશોર ક્યાંથી મળશે ?

મન ઉપરાંત ખાનારને ખાંછણુ થવા પછે કિલ્લી ન થાય કે
ચોડે ન થાય ત્યાંસુધી તેને જીયાનીઆ થવું પડે છે. પેટની
સ્થિતિ છે તેવી ન સ્થિતિ પેટીની છે એ પેટી ખનથી ખોચોખોચ
ભરી હોય તો ચોરની નજર પડેથી પડે. કોઈ મિત્ર જનીને આવે,
ને છેતરી નય. પટની માફક એ પેટીનું પણ વિરેચન કરવામાં આવે
તો જ એ ખનની સાથેના છે. આવ્યા તો કેસાય કરોડપતિઓની પીઠની
કરો. ગ્દી મર્ષ ન કરો. ચાલ્યા ગયા !

નિમિત્ત રીતના પુત્ર સાચ કલે સાચરદલ મળેન્દ્ર કરેલ રૂપિયા પર
દષ્ટિ રાખી જન તે મુકુમારિકા. વી રૂપવતી પત્ની મેળવેનિ ધરજમાઈ

અન્નો, પણ પહેલી રાતે જ એને ચિતામાં મૂકી દીધો સુકુમાલિકા સાગરદત્તની ખીણ શય્યામાં આવી, પણ એના સ્પર્શના તાપથી ગભરાતો સાગરદત્ત ત્યાંથી ભાગી છૂટ્યો

સવારના પહોરમાં જિનદત્ત શેઠ દાતણ કરતા હતા, ત્યાં સાગરદત્તે પિતાના ધગમાં પ્રવેશ કર્યો શેઠે વિચાર્યું કે અત્યારમાં સાગરદત્ત ઘેર કેમ આવતો ગયો હશે? પણ દાતણ કરી લીધા પછી પૂછવાનું નક્કી કરીને તેઓ દાતણ કરવા લાગ્યા

અહીં સુકુમાલિકા અને સાગરદત્તના માટે દાતણ, પાણીના લોટા અને ટુવાલ વગેરે લઈને દામી ઉપર આવી સુકુમાલિકા કચારની જાગી ઊડી હતી તેણે બન્ને પથારીઓમાં જોયું, પણ પોતાનો પતિ જોવામાં આવ્યો નહીં આથી રડી રડીને તેની આખો લાલ બની ગઈ હતી

સુકુમાલિકાને રડતી જોઈને દાસી એકદમ નીચે આવી અને તેણે અધી વાત કરી પુત્રીને રડતી જોઈને સાગરદત્ત શ્રેષ્ઠી એકદમ ઉપર આવ્યો અને તેણે પૂછ્યું, ‘બેટી, કેમ રડે છે? તમારે કાંઈ બોલવાલ મળી હતી?’

સુકુમાલિકા બોલી, ‘ના પિતાજી, હું કાંઈ જાણતી નથી, પણ એટલું જાણું છું કે તેઓ મને છોડીને ચાલ્યા ગયા છે’

વાટડી જોઈને નૈન ઝખાયા, હૈયું અધીરું થાય,
મૂકી મૂકી મારી ડોક દુખે ને જીવ માનો મૂઝાય,
ધીરે ધીરે પધારે નાથ

શ્રેષ્ઠીને થયું કે ‘આમાં જમાઈનો જ વાક છે, માટે હમણા જ તેને ઘેર જઈને તેની ખબર લઈ નાખું ધરજમાઈ રહેવાનું કબૂલ કરીને એણે મારી પુત્રીનું જીવન ઝેર બનાવી દીધું’ આમ કહીને એ જિનદત્ત ગેફને ઘેર આવ્યો

અહીં પિતા અને પુત્ર બન્ને વાતો કરી રહ્યા હતા સક્ષેપમાં હાથેવાળા વખતની વાત કરીને પુત્રે પિતાને કહ્યું, ‘હું હવે સાગરદત્ત

જેથીને ત્યાં કદાપિ જઈય નહીં તમે મને કહો તો આ જી રેઠમાં
 મારીને પ્રાણ આપી હશે તમે કહો તો અહીંથી આઈને પ્રાણવાજ
 કરે તમે દેશવડે આપો તો આ ધર છોડીને ચાલ્યો જઈ તમે જાણ્યા
 કરે તો કમલગતા અમારા પર પગ મૂકીને ચાલુ તમે કહો તો હિમા
 સર્ધ સર્ધ પશુ સુકુમાલિકાનો સ્પર્શ કરીને મારે મારા સરીરને સળગાવી
 મૂકવું નથી.

સાગરહત નામના જમાઈની આ વાત સાંચર ત જાણીએ—સસરાએ
 સાંજળાં જેથીએ વિચાર કર્યો કે આમાં જમાઈનો વાંક નથી પુત્રીના
 ભાગ્યનો જ આ દોષ છે બાકી જમાઈ કહે મારે શેઠ પગ મૂકી નહીં
 એમ વિચારી તે વગરજોયે ત્યાંથી પોતાના ધર તરફ રવાના થયો.
 ૬૦ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૭

(શુધવાર તા. ૧૦-૬-૧૩)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રરખ્યા તથા કળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
 સિદ્ધાન્ત કહે છે.

સાત્તસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે લગ્નની પહેલી
 જ રાત્રિએ સુકુમાલિકાનો સંસાર મારો જાતી ગયો. સાગરહત જેથીએ
 નહીં ક્યું કે પુત્રીને કાઈ એવો રાજ કરી કે ૭૮૦૦૦થી કહે જિનહત
 રહેતો પુત્ર તો તેને કળી તરીકે સ્વીકારી નહીં ધેર આવેને તેણે પુત્રીને
 આશાસન આપ્યું એમ કળાં સુકુમાલિકાની વ્યક્તતા મટી સડી નહીં
 ભોગના બીખારીઓ જે વિસ્મની વાંજના કગતા હાથ છે તે સ્વિત્વન
 અન્ન સુખસાધના પશુ તેમને મુજ આ રી રાજતાં નથી કરોમનાં સપ્તસિ
 સાધનામાં જિજ્ઞેસી સુકુમાલિકાને પશુ રાખ્યા વગરો, દાસદાસીઓ આપી
 મુખશાન્તિ આપી રાખ્યા નહીં એ તો એકમાત્ર પતિમુખની પાછળ
 જ પાવલ બની ગઈ

આજના યુગમાં પણ ખાનપાન, વસ્ત્રાભૂષણ અને રહેણીકરણીમાં માત્ર વાસનાનો જ વાયરો વાઈ રહ્યો છે આ અધ અનુકરણ—આ ખાનપાન અને વસ્ત્રોની સળવટની વિષમતા નાના ધરોથી લઈને બગલાઓ સુધી અને સેવાસસ્થાઓથી લઈને શિક્ષણસંસ્થાઓ સુધી પહોંચી ગઈ છે. સ્વયં સરકાર તરફથી પણ માસાહાર જેવી અનર્થકારી વસ્તુઓને પ્રોત્સાહન અપાઈ રહ્યું છે એ એપીરોગ જેવી પ્રવૃત્તિ આજના યુવક-યુવતીઓને વધારે આકર્ષી રહી છે સુધાગને નામે સારા સારા ધરો વાસનાની ગંધાતી ગટર જેવા બની ગયા છે વિચારકોની મતિ પણ આ બાબતમાં મૂઝવનારી બની છે સમજી માતાપિતાએ આ બાબતમાં કાયમ સાવધ રહેવું ઘટે છે

તીર્થંકર દેવોએ આ ભોગવિલાસોને તણખલાની જેમ ત્યાગ્યા, ચક્રવર્તી રાજાઓએ છ છ ખડના રાજ્યસુખોને વિષ સમાન માનીને છોડ્યા, કાગળ કે તેમને સાચા સુખની સમજણ પડી ગઈ

ભડકે બળી રહેલા દાવાનલમાં આજે તો માનવ પોતે જ હાથે કરીને હોમાઈ રહ્યો છે એની ભોગની લિલાઓળી કોઈ દિવસ જલકાઈ નથી, કાગળ કે તૂપણા આકાશસમાન અનતી છે એનો છેડો બગલાઓ બધાવાથી, ફર્નિચર ગોઠવવાથી, રેડિયો કે પંખાઓ ગોઠવવાથી કે મોટરોમાં મહાલવાથી આવતો નથી રણમાંથી ખોદીને ખેતર સુધી પહોંચાડેલી નહેરથી જેમ ખેતરના પાકને તૃપ્તિ થવાની નથી, તેવી જ રીતે ભોગવિલાસોની પાછળ કરેલો પરિશ્રમ માથે જ પડવાનો છે આવા જીવો પર્યેન્દ્રિયના લાલ માટે આત્માનો અનતો લાલ ગુમાવે છે

સાગરદત્ત ગ્રંથી અગાસીમાં બેઠા બેઠા વિચાર કરી રહ્યા છે. આટલા સુખોમાં ઊછરેલી પુત્રી પતિસુખથી વચિત બને એ કેમ ચાલે ? પણ ઉચ્ચકુળનો કોઈ છોકરો હવે સુકુમાલિકા સાથે લગ્ન કરવા તૈયાર ન થાય, તો હવે શું કરવું ? એવા વિચારોમાં એ ડૂબેલો હતો, એટલામાં એક હાથમાં લાકડી, બીજા હાથમાં લિફ્ટાનું પાત્ર વગેરે લીધેલો એક લિખારી

તેના બેરામાં આવ્યો. સુકુમાલિન પ્રયેના રોડથી સામસુરો વિચારું
 કે આ જિજ્ઞાસીને બે પ્રસાદના આપવામાં આવે, એ બે સુકુમાલિનને
 પતિ થયા તેવાર માય !

કેશીસ્વામીને પ્રભા ક્યો, પાસા ય હદ કે કુણા ?-પ્રસન્ન
 છે ? મૌનસ્વામીને કહ્યું રાત્ર અને દેવ એ બે પ્રકારના પાણીમાં
 'નેહપાસો મયંકરો -રોડ (રાત્ર)નો પ્રસન્ન બહુ ભય કર છે

ખસ, આ રોડપાસના બધામાં બધાએલા સાસ્વત્ત્ય બેધીએ
 પોતાની કુચીને જીભારી સાથે પરલાવવાનો વિચાર ક્યો. રાત્રીએ કહે
 છે કે તમારે મન જાતમત્તવ તરફ વળવું જોઈએ. ખાતાં ખાતાં
 દાઢમાં તણખસુ રહી ગયું હોય, તો જાળા મોંમાં ફરીને છસસુ કેડ
 કયુ રચાન બને છે ? જ્યાં સુધી દાઢમાં રહી ગયેલું તણખસુ દૂર ન
 આવે ત્યાં સુધી છમને જ પ વળવો નથી. પણ જાણતી છવેને જાતમાં
 રહેલો જન ત કમરો રાખી ચૂકવા ગમે છે કારણ કે એની દષ્ટિ સસાર
 તરફ છે સમુદ્રના મધ્યમાં ફૂળતા મનુષ્યનું કદ્દમ કિનારા તરફ હોય છે
 તો મધક વાર એ કિનારે પહેચે છે પરંતુ માણસોને તો સમુદ્રમાં
 જ છવવુ છે જન સમુદ્રમાં જ મરવુ છે છવની દયા આ માણસો નેવી
 છે એને કિનારો ગમતો નથી, એને તો ભવસાગરમાં ફૂળતાં ખાતાં
 ખાતાં જ છવવુ છે ન મરવુ છે મોંમાં મનરજ મને ગુમાવનાર આવ્યા
 છવને તમે શું કહેશો ?

દૃષ્ટાન્તા—એક ભરવાડ બહાર ચારવાં ચારતાં એક ઝાડ નીચે
 વિશ્રાન્તિ લેવા બેઠો. એટલામાં પાંદડાની નીચે દહાવેલ એક તેત્તલી
 વરુ તેના નરામાં આવી. ઘોઘ સમ્મ પહેલાં એક રાત્રે એ ન
 રચાન પર વિશ્રામો તેના પોતાનો મુખ ત્યાં મૂક્યો હતો તેમણી જરી
 પડેલા એ મુખવાન હારો હતો ભરવાડે તેને હાથમાં લીધો. પણ તેને
 એ જાણખી ચકષા નહા એને મન તો એ એક રંગીન કાચનો દુકો
 હતો. આથી તેણે પોતાની એક વહાલી બકરીને એ મણિ બાધી લીધી
 અને એ બકરીમાં લઈને ગામ તરફ ચાલ્યો. રસ્તામાં તેને ગ્રેણ

લઈને જતો એક વેપારી મળ્યો તેણે આ ચમકતી વસ્તુ જોઈને પૂછ્યું,
' બકરીની કોટે આ શું બાધ્યું છે ? ' ભરવાડે કહ્યું, ' મને આ કાચની
લખોટી ઝાડની નીચેથી મળી છે ' ગોળના વેપારીએ કહ્યું, ' મને જો
એ લખોટી આપી દે તો હું તેના બદલે તને બશેર ગોળ આપું ' ભરવાડે
બશેર ગોળના બદલામાં એ મશિ આપી દીધો ગોળના વેપારીએ
અન્નરમાં જતા જતા એક કટલરીના વેપારીને એ મશિ પાચ રૂપિયામાં
વેચ્યો તેણે કટલરી ગોઠવવાના કબાટમાં આ કાચની લખોટીને ગોઠવી.

એટલામાં ત્યાંથી એક વૃદ્ધ છતાં લોભી ઝવેરી નીકળ્યો તેણે આ
મશિને મશિ તરીકે ઓળખી લીધો આથી તેણે પૂછ્યું, ' ભાઈ ! આ
લખોટી વેચવી છે ? ' કટલરીવાળાએ જવાબ આપ્યો, ' મને એ પાચ
રૂપિયામાં મળેલ છે, પણ મારે એના પચીસ રૂપિયા લેવા છે ' લોભી
ઝવેરીએ વિચાર્યું કે આ હીરો છે તો કીમતી, પણ થોડો સસ્તામાં
આપે તો ખરીદી લેવો આમ વિચારીને તેણે પ્રથમ દસ, પદર અને
પછી વીસ રૂપિયામાં માગણા કરી, પણ કટલરીવાળો માન્યો નહીં.
આથી ઝવેરીએ વિચાર્યું કે હમણાં એ ગરજથી આપી દેશે થોડો
ચાલતો થાઉં, એટલે મને આ મશિ સમ્તામાં મળી જશે નહીં તર
અન્નરમાંથી પાછા ફરતા પચીસ રૂપિયામાં તેને ખરીદી લઈશ એટલી
વારમાં એને કાણ ખરીદવાનું હતું ?

મનુષ્યભવરૂપી મૂલ્યવાન રત્ન તમને પણ મળ્યું છે, પણ તમે તો
પુદ્ગલોના ચળકાટમાં જ નાચી રહ્યા છો તમને ધર્મનું મૂળ દેખાતું
નથી, અને બગલાઓના મૂળ દેખાય છે, પરંતુ તમે પૂર્વે કરેલા પુણ્યના
સોગથી જ બગલો બંધાવ્યો છે એ વાતને તમે ધ્યાનમાં લેતા નથી.

જીવન ઝળકાટ ખોયો, સોના ચળકાટ જોયો,
મૂકી દીધાં રત્ન અને કાચને ટુકડે મોલ્યો,
માયાના બંધનમાં મારું જીવન જડાયું જ્યારે,
વધી ગઈ ઉપાધિ, થોડી જિંદગીમાં ઝાઝી રે ઉપાધિ,
મેળવવી ક્યા મારે સુખની સમાધિ રે .

તેના નેત્રામાં જાણી. સુકુમાસિદ્ધ પ્રત્યેના સ્નેહથી સાગરરૂપે વિચારું
 કે જ્યાં સિંહારીને એ પ્રધોક્ષન આપવામાં આવે, તો એ સુકુમાસિદ્ધને
 ખતિ થવા તેમજ થાય.

કેવલિયામને પ્રભા ક્યો, 'પાસા થા દહા કે કુચા'—પાસ જ્યાં
 છે? જોતમસ્વામીએ કહ્યું રાજ અને દેવ એ એ પ્રકારના પદોમાં
 'મેહપાસો મર્ચકરો—સ્નેહ (રામ)ને પાસ બહુ ભય કર છે

મમ્મ જ્યાં સ્નેહપાલના બાળમાં બાધાયેલા સારસ્વત્ય મેઘને
 પોતાની કુત્રીને બીજારી સાથે પરણાવવાનો વિચાર ક્યો. રાત્રીએ કહે
 છે કે તમારો મન આત્મતાત્વ તરફ વળવું નોઈએ. ખાતાં ખાતાં
 દહમાં તણખણ રહી મધુ હોય, તો આખા મોમાં ફરીને જીવ્યું કેવ
 ક્યું સ્થાન બને છે? જ્યાં સુધી દહમાં રહી મરેણું તણખણુ દર ન
 થાય ત્યાં સુધી જીવને જ પે વળતો નથી. પણ બાળાની જીવને બાળમાં
 રહેશે. જન ત કચેરા રાખી ચાલે. મને છે કારણ કે એની હિંદુ સંસાર
 તરફ છે સમુદ્રના મધ્યમાં દૂબતા મનુષ્યનું લક્ષ્ય જિહારા તરફ હોય છે
 તો મોઢાં વાર એ જિહારે પહેલે છે પરંતુ માણસોને તો સમુદ્રમાં
 જ જીવું છે અને સમુદ્રમાં જ મરવું છે જીવેલી દહા જ્યાં માણસો નેવી
 છે એને જિહારે જમતો નથી, એને તો જલસાગરમાં દૂબ્યાં ખાતાં
 ખાતાં જ જીવું છે ને મરવું છે મોઢાં માનવજાત અને ગુમાવનાર બાળા
 જીવને તમે શું કહેસો?

દૃષ્ટાન્ત—એક જરવાડ નાકરો ચારતાં ચારતાં એક ઝાડ નીચે
 વિશાન્તિ સેત્રા બેઠો. એટલામાં પાંડાની નીચે દહાયેલ એક તેજસ્વી
 વસ્તુ તેના નેત્રામાં જાણી. થોડા સમય પહેલાં એક ગળાએ એ જ
 સ્થાન પર વિશામો મેળા પોતાનો મુગટ ત્યાં મૂક્યો હતો તેમાંથી ખરી
 રહેશે એ મુગટવાન હારે હતો જરવાડે તેને હાથમાં લીધો. પણ તેને
 એ જાણખી રાક્યો નહીં એને મન તો એ એક રંગીન કાચનો હુકો
 હતો. આથી તેણે પોતાની એક વધાલી નાકરીને એ મણિ નાંખી દીધો
 અને એ નાકરાએત લઈને ચાલ તરફ ચાલ્યો. રસ્તામાં તેને મોળ

લઈને જતો એક વેપારી મળ્યો તેણે આ ચમકતી વસ્તુ જોઈને પૂછ્યું, 'બકરીની કાંટે આ શું બાધ્યું છે?' ભરવાડે કહ્યું, 'મને આ કાચની લખોટી ઝાઝની નીચેથી મળી છે' ગોળના વેપારીએ કહ્યું, 'મને જો એ લખોટી આપી દે તો હું તેના બદલે તને બશોર ગોળ આપુ' ભરવાડે બશોર ગોળના બદલામાં એ મશિ આપી દીધો ગોળના વેપારીએ બજારમાં જતા જતા એક કટલરીના વેપારીને એ મશિ પાચ રૂપિયામાં વેચ્યો તેણે કટલરી ગોઠવવાના કપાટમાં આ કાચની લખોટીને ગોઠવી.

એટલામાં ત્યાંથી એક વૃદ્ધ છતાં લોભી ઝવેરી નીડલ્યો તેણે આ મશિને મશિ તરીકે ઓળખી લીધો આથી તેણે પૂછ્યું, 'લાઈ! આ લખોટી વેચવી છે?' કટલરીવાળાએ જવાબ આપ્યો, 'મને એ પાચ રૂપિયામાં મળેલ છે, પણ મારે એના પચીસ રૂપિયા લેવા છે' લોભી ઝવેરીએ વિચાર્યું કે આ હીરો છે તો ફીમતી, પણ થોડો સસ્તામાં આપે તો ખરીદી લેવો આમ વિચારીને તેણે પ્રથમ દસ, પદર અને પછી વીસ રૂપિયામાં માગણા કરી, પણ કટલરીવાળો માન્યો નહીં. આથી ઝવેરીએ વિચાર્યું કે હમણાં એ ગરજથી આપી દેશે થોડો ચાલતો થાઉં, એટલે મને આ મશિ સસ્તામાં મળી જશે નહીં તર બજારમાંથી પાછા ફરતા પચીસ રૂપિયામાં તેને ખરીદી લઈશ એટલી વારમાં એને કાણ ખરીદવાનું હતું ?

મનુષ્યલવરૂપી મૂલ્યવાન રત્ન તમને પણ મળ્યું છે, પણ તમે તો પુદ્ગલોના ચળકાટમાં જ નાચી રહ્યા છો તમને ધર્મનું મૂળ દેખાતું નથી, અને બગલાઓના મૂળ દેખાય છે, પરંતુ તમે પૂર્વે કંઠેલા પુણ્યના સોગથી જ બગલો બધાવ્યો છે એ વાતને તમે ધ્યાનમાં લેતા નથી.

જીવન ઝળકાટ ખોલો, મોના ચળકાટ જોયો,
મૂંઠી દીધા રત્ન અને કાચને ટુકડે મોલો,
માયાના બંધનમાં મારું જીવન જડાયું બ્યારે,
વધી ગઈ હિપાધિ, થોડી જિદ્દગીમાં ઝાઝી રે હિપાધિ,
મેળવવી ક્યા મારે સુખની સમાધિ રે .

તેના નેત્રમાં જાણ્યો. સુકુમાસિદ્ધા પ્રત્યેના સ્નેહથી સાગરકવે વિચારું
 કે આ સિખારીને જો પ્રધાનના આપવામાં આવે, તો એ સુકુમાસિદ્ધનો
 ખતિ થયા તેવાર થાય.

પ્રેમીસ્વામીએ પ્રશ્ન કર્યો 'વાસા ય દહ કિ કુષ્ઠા' - પણ આ
 છે? મૌનપ્રત્યક્ષીએ કહ્યું રાજ અને દેવ એ બે પ્રકારના પદાર્થો
 'મેઘપાસો મયકરો - એક (રાજ)નો. પણ બહુ ભય છે

જ્યાં આ એકપાસના ગજનમાં બાધાયેલા સાત્ત્વક વેદીએ
 પોતાની પુર્વે બીજારી સાથે પરણાવવાનો વિચાર કર્યો. યાત્રીએ કહ્યું
 છે કે તમારે જન આત્મતત્ત્વ તરફ વળવું જોઈએ. ખાતા ખાલી
 દાદમાં તણખમુ રહી ગયું હોય, તો આખા મોંમાં ફરીને જલ્દી દેવ
 કમુ સ્થાન મને છે? જ્યાં સુધી દાદમાં રહી ગયેલું તણખમુ છે ન
 સાચ ત્યાં સુધી જામને જ પ વળવો નથી. પણ જાણની જીવેને આત્મામાં
 રહેસો. અતત કચરો રાખી જાવો અને જે કાચુ કે એવી દષ્ટિ સંસાર
 તરફ છે સમુદ્રના મધ્યમાં ફૂંટતા મુખમુ લક્ષ્ય કિનારા તરફ હેલ છે
 તે મધકે વાર એ કિનારે પહેંચે છે પરંતુ માછલાંએને તે મુખમાં
 જ જીવવું છે અને સમુદ્રમાં જ મરવું છે જીવની દયા આ માછલાં જેવી
 છે એને કિનારો મમતો નથી. એને તો લક્ષ્યગરમાં ફૂંટ્યાં ખાતર
 ખાતા જ જીવવું છે ને મરવું છે મોંમાં માનવજ મને ગુમાવનાર આજ
 જીવને તમે શું કહેશો?!

દુષ્ટાન્ત-એક ભરવાડ બહાર ચારતાં ચારતાં એક યાત્રી
 વિશ્વાન્નિ લેવા નોકો. એટલામાં પાંદડાની નીચે હાથેસ એક વેલની
 વસ્તુ તેણે નેત્રમાં જાણી. ઘાટ સમખ પહેલાં એક ગાળએ એ જ
 સ્થાન પર વિશ્વામો નેનાં પોતાનો મુઠ ત્યાં મૂક્યો હતો. તેમણે ખરી
 પડેલાં એ મુજવાન બીરો હતો. ભરવાડે તેને હાથમાં લીધો. પણ તે
 એ આગળથી લાકડો નહીં એને જન તો એ એક રમીન કાચો કુચે
 હતો. આથી તેણે પોતાની એક વડાથી બહારીને એ મણિ નાંખી દીધી
 અને એ બહારએને મળીને મામ તરફ ચાલ્યા. રસ્તામાં તને નજ

લઈને જતો એક વેપારી મળ્યો તેણે આ ચમકતી વસ્તુ જોઈને પૂછ્યું, 'બકરીની કાંટે આ શું બાધ્યું છે?' ભરવાડે કહ્યું, 'મને આ કાચની લખોટી ઝાડની નીચેથી મળી છે' ગોળના વેપારીએ કહ્યું, 'મને જો એ લખોટી આપી દે તો હું તેના બદલે તને બશેર ગોળ આપું' ભરવાડે બશેર ગોળના બદલામાં એ મણિ આપી દીધો ગોળના વેપારીએ અબ્બરમા જતા જતા એક કટલરીના વેપારીને એ મણિ પાચ રૂપિયામાં વેચ્યો તેણે કટલરી ગોઠવવાના કબાટમાં આ કાચની લખોટીને ગોઠવી.

એટલામાં ત્યાંથી એક વૃદ્ધ છતાં લોભી ઝવેરી નીકળ્યો તેણે આ મણિને મણિ તરીકે ઓળખી લીધો આથી તેણે પૂછ્યું, 'લાઈ! આ લખોટી વેચવી છે?' કટલરીવાળાએ જવાબ આપ્યો, 'મને એ પાચ રૂપિયામાં મળેલ છે, પણ મારે એના પચીસ રૂપિયા લેવા છે' લોભી ઝવેરીએ વિચાર્યું કે આ દીરો છે તો કીમતી, પણ થોડો સસ્તામાં આપે તો ખરીદી લેવો આમ વિચારીને તેણે પ્રથમ દસ, પછર અને પછી વીસ રૂપિયામાં માગણા કરી, પણ કટલરીવાળો માન્યો નહીં. આથી ઝવેરીએ વિચાર્યું કે હમણાં એ ગરજથી આપી દેશે થોડો ચાલતો થાઉં, એટલે મને આ મણિ સમ્તામાં મળી જશે નહીં તર અબ્બરમાંથી પાછા ફરતા પચીસ રૂપિયામાં તેને ખરીદી લઈશ એટલી વારમાં એને કાણ ખરીદવાનું હતું ?

મનુષ્યલવરૂપી મૂલ્યવાન રત્ન તમને પણ મળ્યું છે, પણ તમે તો પુદ્ગલોના ચળકાટમાં જ નાચી રહ્યા છો તમને ધર્મનું મૂળ દેખાતું નથી, અને બગલાઓના મૂળ દેખાય છે, પરંતુ તમે પૂર્વ કરેલા પુણ્યના સોગથી જ બગલો બધાવ્યો છે એ વાતને તમે ધ્યાનમાં લેતા નથી.

જીવન ઝળકાટ ખોયો, સોના ચળકાટ જોયો,
મૂંઢી દીધા રત્ન અને કાચને ટુકડે મોલ્યો,
માયાના બંધનમાં મારું જીવન જડાયું જ્યારે,
વંધી ગઈ ઉપાધિ, થોડી જિંદગીમાં ઝાઝી રે ઉપાધિ,
મેળવવી ક્યા મારે સુખતી સમાધિ રે ...

Life is short and art is long—જિંદગી ઘોડી ગ્ધી,
ને જાળવ વધી ગઈ માનવજાતમાં સાક્ષાત્તા ન મળે, તો પાછળથી
ક્રિષ્નારીઓ કરવી પડે છે મારે બા માનવજાતની કિમત સમજે.

પેતા લોખી ઝવેરી ગયો ન એક બીજે ઝવેરી ત્યાંથી નીકળે.
તેણે દીરાને લાવ્યાં લઈને તપાસ્યો અને કટકરીવાળાને પૂછ્યું
બા કમોટીની શી કિમત છે ? કટકરીનો વપારી દેવે વિચાર
કરવા લાગ્યો કે પચોસ રૂપિયાને બે પચાસ રૂપિયા કદી નોઈ
છેવટે તો એને પચોસમા પચુ બાપો દેવો છે આમ વિચારીને તેણે
કહ્યું અને કિમત પચાસ રૂપિયા છે.

ઝવેરીએ તેના તાન ૮ પચાસ રૂપિયા ચૂકરી લીધા. ચોક્કિવાર
પછી પેતા લોખી ઝવેરી પાછો આવ્યો અને બોલ્યો. લે બા પચોસ
રૂપિયા અને લાવ લખોટી. કટકરીવાળો બોલ્યો એ લખોટી તો
પચાસ રૂપિયામાં વેચાઈ ગઈ.

હે લોખી ઝવેરી સ્તબ્ધ રહેવા લાગ્યો તું કેમો
મૂખ છે ? એ લખોટી ન હતી પણ સાચો દીરા દેવો ! એની એક
લાખ રૂપિયા કિમત હતી અને તે તો એને પચાસ જ રૂપિયામાં
વેચી નાખ્યો ! તારા જેવી મૂર્ખાઈ બીજામાં હોય ખરી !

હા કટકરીવાળો બોલ્યો મારા કરતાં મોટા મૂખ તમે ૮
છો. કહ્યું કે મન તો પાંચ રૂપિયામાં ખરીદેલ વસ્તુના પચાસ તો
મળ્યા છે. સ્વ તમે તો સાચ રૂપિયાના ભેદભાગ એક લાખનો દીંગ
ગુમ બા અને તો એ દીરા દેવો એની ખજા ન હતી ત્યારે તમને
તો એની કિમતની ખજા હતી મારે મારા કરતાં તો તમે જ મૂખ તો
વધારે છો.

હવે પચુ બા નાની ઝવેરી કરતાં બોલો કિતરે તેવો નથી
કહીને પૂરના બોલો તમને અનાદી નીચ કરોનાં દરન ક્યાં કરો
હવે નમના જાનના લાભ એ કદાચી ચક્રો નહીં એ જલદારનો દારો
તેવ મા જ રોકાઈ ગયો.

આકર્ણિતોઽપિ મહિતોઽપિ નિરીક્ષિતોઽપિ,
નૂનં ન ચેતસિ મયા વિધૃતોઽસિ મક્ત્યા ।
જ્ઞાતોઽસ્મિ તેન જનવાન્ધવ ! દુઃસ્વપાત્રં
યસ્માત્ ક્રિયાઃ પ્રતિફલન્તિ ન ભાવશૂન્યાઃ ॥

—અત્યાણુમદિસ્તોત્ર, શ્લો ૩૮

હે પ્રભુ ! આપને જોયા, સાલવ્યા કે પૂજ્યા હશે, પણ એ ક્રિયા
બધી ભાવશૂન્ય કરી, માટે ફળ મળ્યું નહીં

જો કે કાંઈ ક્રિયા વાઝણી નથી ગમે તે ક્રિયા ફળે નો છે જ,
પણ ભાવ વિનાની ક્રિયા આત્માને નિર્મળ બનાવી શકતી નથી તમે
અજ્ઞાપ્યા પ્રવાસાને પૂછો છો કે ‘ક્યા રહો છો ? ક્યા જવાતું છે ?
શુ કામ કરો છો ?’ પણ તમારી અદર રહેલા પ્રવાસી આત્માને કાંઈ
વાર એ પ્રશ્નો પૂછી જોયા છે ‘જ્યાસુધી મન સ્થિર ન હોય ત્યાસુધી
એ પ્રશ્નો ઉદ્ભવતા જ નથી મેલા અને અગ્નિર પાણીમા પ્રતિબિંબ
દેખાતું નથી માટે પ્રથમ મનને શુદ્ધ અને સ્થિર બનાવો

આત્માના પ્રદેશો જ્યાસુધી જ્ઞાનાવગ્ણીય કર્મથી ઢકાયેલા હોય,
ત્યાસુધી કેવળજ્ઞાન અશક્ય છે સિદ્ધ સૂતેલો હોય ત્યાસુધી શિયાળોતું
સામ્રાજ્ય આવે છે માટે આત્માએ સિદ્ધને જગત કરો એ આત્મા
સુપ્રત્પન્નમા હશે, ત્યાસુધી કર્મરૂપી શિયાળો સત્તા જમાવી એસશે

‘સમયં શોચમ ! મા પમાયણ—’ પ્રભુએ આ શબ્દો ગૌતમને
ઉદ્દેશીને રહેલા હોવા છતાં માનસને લાગુ પડે છે તમને બહુ લાગે
સમયે આ મનુષ્યભવ મળ્યો છે આ ભવમા તમે જે કરી શકશો તે
ખીજા ભવોમા થઈ શકશે નહીં આજ દિવસ સુધી તો તમે ધર્મને વાયદો
ચડાવ્યો, પણ ધર્મના વાયદામા કાયદો નથી વાયદાના કાયદા તો સદા-
બળગ્નમા અભવે, આ કાંઈ સદાબળગ્ન નથી

સાગરદત્ત શ્રેષ્ઠીએ ભીખારીને પોતાના મહાભયમા બોલાવ્યો કરતો
કરતો એ અદર આવ્યો શેઠે સેવકોને આજ્ઞા કરી, ‘આના જૂના

Life is short and art is long—નિહીં મોટી રહી

ને જાળવ વધી ગઈ માનવજાતમાં સજ્જતા ન મળે, તો પાછળથી
સીકિયારીઓ કહી પડે છે માટે આ માનવજાતની કિંમત સમજો.

પેમા ભોળી ઝવેરી ગયો ને એક બીજો ઝવેરી ત્યાંથી નીકળ્યો.
તેણે કીંગને કાશમાં સર્પને તપાસ્યો અને કટકરીવાળાને પૂછ્યું

આ કપોટીની શી કિંમત છે ? કટકરીયા વપારી દેવે વિચાર
કર્યા હાઓ કે પચોસ રૂપિયાને જ ને પચાસ રૂપિયા હતી જોઈ
છેવટે તો એને પચોસમા પચુ આપી દેવો છે આખ વિચારીને તેણે
કહ્યું એની કિંમત પચાસ રૂપિયા છે.

ઝવેરીએ તેના તરત જ પચાસ રૂપિયા ચૂકવી દીધા મોક્ષવાર
પછી પેમા ભોળી ઝવેરી પાછો આવ્યો અને બોલ્યો મેં આ પચોસ
રૂપિયા અને હાવ કપોટી કટકરીવાળો બોલ્યો એ કપોટી તો
પચાસ રૂપિયામાં વેચાઈ ગઈ.

હ ભોળી ઝવેરી પરનાઈને કહેવા હાઓ તું કેમો
મૂખ છે ? એ કપોટી ન હતી પણ સાચો કીશ દતો ! એની એક
હાખ રૂપિયા કિંમત હતી અને તે તો એને પચાસ જ રૂપિયામાં
વેચી ન પ્યો ! તારા જેવી મૂખાઈ બીજામાં હોય ખરી !

હા કટકરીવાળો બોલ્યો આ કરનાં મોટા મૂખ તમે જ
છો. કાણ કે મન તો પાંચ રૂપિયામાં ખરીદીશ વસ્તુના પચાસ તો
મળ્યા છે પણ તમે તો પાંચ રૂપિયાના કોલમા એક હાખનો કીશ
ખુમારો અને તો એ કીશ દતો એની ખબર ન હતી ત્યારે તમને
તો એની કિંમતની ખબર હતી માટે મારા કરતાં તો તમે જ મૂખ તો
વધારે છો.

હવે પચુ આ ભોળી ઝવેરી કરતાં જોએ કિતરે તેવો નથી
કારણ કે પૂરના કાલોમાં તેણે અનંક તીથ કરોનાં દશન ક્યાં દસ
હા તમના યાનનો લાભ એ ઊંચાની સહ્યો નહીં એ નદારો હારો
જેવામાં જ રોકાઈ ગયો.

આકર્ણિતોઽપિ મહિતોઽપિ નિરીક્ષિતોઽપિ,
નૂનં ન ચેતસિ મયા વિદ્યતોઽસિ મક્ત્યા ।
જાતોઽસ્મિ તેન જનશાન્ધવ ! દુઃસ્વપાત્રં
યસ્મત્ ક્રિયાઃ પ્રતિફલન્તિ ન ભાવશૂન્યાઃ ॥

—કલ્યાણમદિરસ્તોત્ર, શ્લો ૩૮

હે પ્રભુ ! આપને જોયા, સાલળ્યા કે પૂન્યા હશે, પણ એ ક્રિયા
બધી ભાવશૂન્ય ડરી, માટે ફળ મળ્યું નહીં

જો કે કોઈ ક્રિયા વાઝણી નથી ગમે તે ક્રિયા ફળે નો છે જ,
પણ ભાવ વિનાની ક્રિયા આત્માને નિર્મળ બનાવી ગઈતી નથી તમે
અજાણ્યા પ્રવાસાને પૂછો છો કે ‘ક્યા ગેહો છો ? ક્યા જ્યાનુ છે ?
શુ કામ કરો છો ?’ પણ તમારી અદ્ભુત ગેહલા પ્રવાસી આત્માને કોઈ
વાર એ પ્રશ્નો પૂછી જોયા છે ? જ્યાનુધો મન ચિથર ન હોય ત્યાનુધી
એ પ્રશ્નો ઉદ્ભવતા જ નથી મેલા અને અચિથર પાણીમા પ્રતિબિમ્બ
દેખાતુ નથી માટે પ્રથમ મનને ગુદ્ધ અને ચિથર બનાવો

આત્માના પ્રદેશો જ્યાનુધી જ્ઞાનાવગ્ણીય ઈર્મયી ઠકાયેલા હોય,
ત્યાનુધી કેવળજ્ઞાન અગત્ય છે સિદ્ધ મુતેલો હોય ત્યાનુધી શિયાળોનુ
સાત્રાજ્ય ચાલે છે માટે આત્મારૂપી સિદ્ધને જગત ડરો એ આત્મા
મુકુતદશામા હરો, ત્યાનુધી ઈર્મરૂપી શિયાળો સત્તા જમાવી એસશે

‘સમયં ગોચમ’ મા પમાયણ—‘પ્રભુએ આ શબ્દો ગૌતમને
ઉદ્દેશીને ગેહલા હોવા છતાં માનરને લાગુ પડે છે તમને બહુ લાભે
સમયે આ મનુષ્યભવ મળ્યો છે આ ભવમા તમે જે ડરી શકશો તે
બીજા ભવોમા થઈ શકશે નહીં આજ દિવસ મુધી તો તમે ધર્મને વાયદે
ચડાવ્યો, પણ ધર્મના વાયદામા કાયદો નથી વાયદાના કાયદા તો સદા-
બળગતમા ચલે, આ કોઈ સદાબળગત નથી

સાગરદત્ત શ્રેષ્ઠીએ બીખારીને પોતાના મહાલયમા બોલાવ્યો ડત્તો
ડત્તો એ અદ્ભુત આવ્યો શેઠે સેવકોને આજ્ઞા કરી, ‘આના જૂના’

Life is short and art is long—જિંદગી ઘોડી ઝી, ને જાળવ વધી ઝઈ માનવભવમાં સજ્જતા ન મળે, તો પાછળથી કીડિયારીઓ કરવી પડે છે માટે આ માનવભવની કિંમત સમજો.

પેલા સોભી ઝવેરી ગયો ને એક બીજો ઝવેરી ત્રાંધી નીકળ્યો. તેણે કીડિયારીને દાજમાં લઈને તપાસ્યો અને કંઠરીતણાને પૂછ્યું આ સખોટીની શી કિંમત છે? કંઠરીતો વપારી દેવે વિચાર કર્યો સાચો કે ખોટો રૂપિયાને જામે પચાસ રૂપિયા કહી લેશે ઉપર તે એને પચોસમા ફક્ત બાપો દેવો છે આમ વિચારીને તેણે કહ્યું અતી કિંમત પચાસ રૂપિયા છે.

ઝવેરીએ તેના તરત જ પચાસ રૂપિયા ચૂકવી દેવા સોબીવાર પછે પેમે સોભી ઝવેરી પાછો આવ્યો અને બોલ્યો મેં આ ખરીદ રૂપિયા અને લાવ સખોટી. કંઠરીતણા બોલ્યો એ સખોટી તે પચાસ રૂપિયામાં વેચાઈ ઝઈ.

હા સોભી ઝવેરી પસારીને કહેવા લાગ્યો હું કેટલો મૂખ છે? એ સખોટી ન હતી ફક્ત સાચા દોરા દતો. એની એક લાખ રૂપિયા કિંમત હતી અને તે તે એને પચાસ જ રૂપિયામાં વેચી નાખ્યો! તારા જેવી મૂખોઈ બીજામાં હોય ખરી?

હા કંઠરીતણા બોલ્યા મારા કરતાં મોટા મૂખ તમે જ છો. કંઠરીતે મન તે પાંચ રૂપિયામાં ખરીદેલ વસ્તુના પચાસ તે મળ્યા છે ફક્ત તમે તે પાંચ રૂપિયાના સોજમાં એક લાખનો દોરા મુઠાવ્યા અને તે એ દોરા દતો એની ખજા ન હતી ત્યારે તમને તે એની કિંમતની ખજા હતી માટે મારા કે તારા તે તમે જ મૂખ તર વધારે છો.

હવે ફક્ત આ સોભી ઝવેરી કરતાં બોલો કિતરે તેણે નષ્ટ કે જુ કે પૂરતા બેસાયા તણે જાનક નીચ કરોનાં દર્શન કર્યું હતું હા તમના જાનના લાભ એ ઉઘાડી સજ્જા નહીં એ જાનનો હારો જાનના ૧ રોકાઈ મળે.

આકર્ણિતોઽપિ મહિતોઽપિ નિરીક્ષિતોઽપિ,
નૂનં ન ચેતસિ મયા વિઘૃતોઽસિ મક્ત્યા ।
જાતોઽસ્મિ તેન જનબાન્ધવ ! દુઃખપાત્રં
યસ્માત્ ક્રિયા' પ્રતિફલન્તિ ન ભાવશૂન્યાઃ ॥

—કલ્યાણમ દિરસ્તોત્ર, શ્લો ૩૮

હે પ્રભુ ! આપને જોયા, સાલજ્યા કે પૂજ્યા હશે, પણ એ ક્રિયા
બધી ભાવશૂન્ય કરી, માટે ફળ મળ્યું નહીં

જેકે કોઈ ક્રિયા વાઝણી નથી ગમે તે ક્રિયા ફળે નો છે જ,
પણ ભાવ વિનાની ક્રિયા આત્માને નિર્મળ બનાવી શક્તી નથી તમે
અનન્યા પ્રવાસને પૂછો છો કે 'ક્યા રહો છો ? ક્યા જવાનું છે ?
શુ કામ કરો છો ?' પણ તમારી અદર ગ્રહેલા પ્રવાસી આત્માને કોઈ
વાર એ પ્રશ્નો પૂછી જોયા છે ' જ્યાંસુધી મન ચિથર ન હોય ત્યાંસુધી
એ પ્રશ્નો ઉદ્ભવતા જ નથી મેલા અને અગ્નિય પાણીમા પ્રતિબિંબ
દેખાતું નથી માટે પ્રથમ મનને શુદ્ધ અને સ્થિર બનાવો

આત્માના પ્રદેશો જ્યાંસુધી, જાનાવગણીય કર્મથી હઠાયેલા હોય,
ત્યાંસુધી કેવળજ્ઞાન અરાગ્ય છે સિદ્ધ સૂતેલો હોય ત્યાંસુધી શિયાળોનું
સાકાન્ત્ય વાલે છે માટે આત્મારૂપી સિદ્ધને જગત કરો એ આત્મા
મુપ્તદેશના હરો, ત્યાંસુધી કર્મરૂપી શિયાળો સત્તા જમાવી બેસશે

‘સમયં ગોચમ । મા પમાયષ— પ્રભુએ આ શબ્દો ગૌતમને
ઉદ્દેશીને ગ્રહેલા હોવા છતાં માનવને લાગુ પડે છે તમને બહુ લાગે
સમયે આ મનુષ્યભવ મળ્યો છે આ ભવમા તમે જે કરી શકશો તે
બીજા ભવોમા યઈ શકશે નહીં આજ દિવસ સુધી તો તમે ધર્મને વાયદે
ચડાવ્યો, પણ ધર્મના વાયદાના કાયદો નથી વાયદાના કાયદા તો સદા-
બળગમા અભવે, આ કોઈ સદાબળગર નથી

સાગરદત્ત શ્રેષ્ઠીએ બીખારીને પોતાના મહાલયમા બોલાવ્યો હતો
હતો એ અદર આવ્યો શેઠે સેવકોને આજ્ઞા કરી, ‘આના જૂના

કોટલા કપડાં ઉતારાવીને સુવ્યસિત તેવોથી તેના શરીરનું મર્દન કરે અને સુગંધી જળથી સ્નાન કરાવે. શીખારીનાં કપડાં લાકડી અને બિજાપાત્ર એક જાણુ પર મુકાવીને સેવકોએ તેને સ્નાન કરાવ્યું. પણ શીખારીની દષ્ટિ તેનાં રામપાત્ર લાકડે અને કપડાં પર જ હતી. એણે વિચાર કર્યો કે મારી લાકડે કપડાં ને રામપાત્ર મેઈ લઈ જશે તો ? આથી એ રડવા લાગ્યો.

આસક્તિ કેવી વસ્તુ છે ? તથા બદામી વસ્તુઓ માટે રાનારા આ શીખારીમાં અને નુકસાન જવાથી રડતા કૌલપતિ બોજના શીખારીમાં તમને કંઈ અતર લાગે છે ? ૧ દુ ખ શીખારીનું શિક્ષાપાત્ર જતાં શીખારીને શામ છે તે જ દુ ખનો અનુભવ બોજસામગ્રીનો નાશ થતાં બોજના શીખારીને શામ છે. ૨ અને સામગ્રી મળી નથી પણ આસક્તિ ધણી જ છે તેમને ભગવાને મહાઆરબી અને મહાપરિમલી કલા છે અને ૩ ખડ રાજ્યની ધુર સભાજનાર પણ અનાસક્ત ચક્રવર્તીને અરૂપ આરબી કલા છે તથા વધારે મેળવવાની કમ્બરદિન આવકોને અરૂપ આરબી અને અરૂપપરિમલી કલા છે કારણ કે તેમણે ભગવાન પાસે પોતાની કામરતા જનૂસ કરી છે તેમનું ચિત્ત તે સંપૂર્ણ ત્યાગને પસંદ કરે છે. ૪ નવું સર્વવિરતિ સાધી શકે તે સૌ એ તૈયાર કે સક્તિમાન નથી.

પ્રશ્નાન્ત—એક મધ્યમવર્ગનો માણસ જ નરમાં શેષુ ખરીદવા નીકળ્યો ત્યાં જગતમાં એક પાંચસો રૂપિયાનું જળા શી શેષુ છે અને એક સો રૂપિયાનું સાદુ શેષુ પણ મળે છે. જોકે તેની પાસે પૈસા હોત તો એ પાંચસો રૂપિયાનું જળારણ્ય શેષુ જ ખરીદી લેત, પરંતુ ધનના અભાવે એન સો રૂપિયાનું જ શેષુ ખરીદ્યું પડે છે તેનું તેને દુ ખ છે તેમ આવક પોતાની અસક્તિના કારણથી સર્વવિરતિ બની શકતો નથી જતા તેન પોતાના અરૂપ આરબા અને અરૂપ પરિમલનું દુ ખ છે.

ભિક્ષુકને સ્નાન કરાવીને નવા કપડા પહેરાવ્યા, છતાં એ પોતાના જૂના કપડા, લાકડી અને ભિક્ષાપાત્ર છોડતો નથી એને મનમા થાય છે કે આ પહેરેલા મૂલ્યવાન વસ્ત્રો તો શેઠના છે કાણુ જાણે ક્યારે એ પોતાની પાસેથી છીનવી લે ! માટે પારકી વસ્તુનો ભરોસો શો ? તમે જે જે પદાર્થોને પોતાના માનો તેને છોડવામા દુઃખ થાય છે, પણ પરાયુ જન્ય તેનુ દુઃખ થતુ નથી ધર્મશાળાના ભાડે લીધેલા સુદર ગાદલા, વાસણો વગેરેને છોડતી વખતે તમને દુઃખ થતુ નથી, પણ જેને પોતાનુ માનો છે તેને છોડતા વેદનાનો અનુભવ થાય છે

આ બીખારીએ પોતાના રામપાતર અને લાકડી વગેરેને છોડવાની દૃષ્ટા કરી નહી આથી સાગરદત્ત શ્રેષ્ઠીએ કહ્યું, 'એને જે પોતાની વસ્તુઓ પોતાની પાસે રાખવી હોય તો ભડે રાખે, હવે એને સારા સારા ભોજનથી તૃપ્ત કરો' બીખારી ભોજન કરવા ખેડો, પણ તેનુ ધ્યાન તો તેના રામપાતર તરફ જ હતુ તમારુ ધ્યાન કઈ તરફ છે એનો વિચાર કરજો પુદ્ગલ તરફ જે દષ્ટિ છે તેને ઉઠાવી કઈ આત્મા તરફ દષ્ટિ દેશો તો જ કલ્યાણ થશે

આ બીખારીને તૈયાર કર્યો પછી ભોજન કરાવ્યુ ઘણા દિવસના મૂખ્યા બીખારીએ પેટ ભરીને ખાધુ ત્યાગ પછી શ્રેષ્ઠીએ તેને સુકુમાલિકા સાથે વસવા કહ્યું આ બીખારીને કલ્પનાના સુખો દેખાય છે, ડઈક આશાની ધંભારતો એ રચી રહ્યો છે અને પોતાના ભાગ્યને જાણે ધન્યવાદ આપી રહ્યો છે આમ કરતા રાત્રી થઈ સુદર શયનગૃહમા જતા વાર જ તેણે સુકુમાલિકાના હાથનો સ્પર્શ કર્યો, પણ તેના હાથને જાણે વીજળીનો આવચો લાગ્યો ! છતાં એણે મૌનભાવે તે સહન કર્યો સુકુમાલિકાને તો કાઈ ખબર જ નથી એ તો નિદ્રામા પોદી કે પેનો બીખારી ખીણ શય્યામા ચા-થો ગયો એની તમામ આશાઓ ગળપતાના મહેલની જેમ ધૂળમા મળી ગઈ એને લાગ્યુ કે આ ભવ્ય મહેલનો એને સુખો માત્ર દેખાવના જ છે આ તરફ સુકુમાલિકા જાગી એને થયુ કે આ પણ ક્યા ગયો ? એ ઊઠી અને બીખારીની નજીક આવવા જાય છે

ત્યાં તે બન્યો મારો પેસો બીખારી બાપો. સૌના દારીના અને વસ્ત્ર
ઉતારી, પોતાનાં કપાં પહેરી દડીયાને રામખાતર લઈ ૪૫ કસાઈના
લાથમથી બોલ્યો છૂટે તેમ નાસી છૂટ્યો. એને બા મહેમાન કરતાં
ચમપાતર વધારે સારું લાગ્યું કારણ કે ૬૨૬ ૭૨ મુખના અભિલાષી
છે હવે ત્યાં શું બનશે તે ખાવસરે

હૈં સાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન ૬૮

(શુકલ તા. ૧૩-૬-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા, ત્રણેય લોકમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાત્તાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે બીજે બીખારી
ચાલ્યો જવાથી સુકુમાસિક્ષા સીકમન બની ગઈ હસપત્ની મૂઝવણ એ
વિપદમોક્ષ સ્થાન કારણ છે જ્યારે વૈરાગ્યભાવ એ ખાતમાનો ખ્યાન બતા
છે તેને બીખારી પણ ન દેખે એવું સુકુમાસિક્ષાનું ૧૫ અને સૌમાન્ય
તે સાચાં ૧૫ કે સૌમાન્ય ક્ષણથી જણાય ? જન્મત જુએ કે જ કન્ધમાં
કાઈ કહેવાય નથી, જતા તેનું એક કુખ બધાં સુખોત દાકી કે છે
બધાં પાણી માગે, ત્યાં ૬૫ કા ૧૨ થાય, સુખ-સપ્તધિનો પાર ન હોય,
જતા સુકુમાસિક્ષાનું કુખ દિનપ્રતિદિન વધતું ચાલ્યું દાસીઓએ તેને
ખાનદમાં રાખવા અનેક ઉપાયો કર્યા પણ તેને ખાનદમાં લાવી રાકી
નહીં સાચરદય તો ગયો પણ એક બીખારી સુખમાં આવી સમૃદ્ધિથી
લક્ષ્યાઈને શોભ્યો નહીં ! એક બીખારી પણ મન ન દેખે બા કપા
કમળો દોષ ? જાણી એ ચિતામન બની ગઈ માતાપિત એ વિચાર
કર્તા કે બા પુત્રી આત અને ૧૬ ખ્યાનમાં પોતાનું મૃત્યુ પણ જવારી
દેશે એના કરતા એવું ખ્યાન કાઈ રીતે પણ થમ તરફ રજે તો સારું
કર્મ એ એક એવો ન્યાયાધીશ છે કે ત્રી આગળ ચમરણની

પણ છઠ્ઠા દૂટી જય જેની એક કૃપાદષ્ટિ માટે મનુષ્યો પોતાના અહોભાગ્ય માને તેવા છ છ ખડના ચક્રવર્તીઓના પણ ન્યાયે પુણ્યનો અત આવે છે, ત્યારે એના સામે શ્રુત્વા માટે પણ કોઈ તૈયાર થતુ નથી જેની બોલખાલા બોલાતી હોય એવા માણસો ધડીના છઠ્ઠા ભાગમા ફેકાઈ જાય છે એક હુકારો કંઈ ને લોકો થરથરવા લાગે એવા શ્રીમત કે સત્તાધીરાને ધડીવારમા લકવો થાય ને એ પટકાઈ પડે છે । કર્મના આ ન્યાય આગળ રાજ્યથી લઈને ૨૮ મુખી દરેકને નમવુ પડે છે જે ટાકીમા પાણી હોય તો જ નળમા આવે છે તમે તમારી પ્રાન્ધની ટાકીમા ગુ લયું છે ? તમે તો પૈસામા જ સર્વસ્વ માની બેઠા છો, પણ કોઈ શ્રીમતો શ્રીમતાઈવી કે સત્તાધીરો સત્તાથી મોક્ષમા ગયા જ નથી જે ગયા છે તે સત્તા અને શ્રીમતાઈને અહી ફગાવ્યા પછી જ ગયા છે તો પછી તમે પૈસાની પાછળ આટલા બધા શુ પડી ગયા છો ? તમને એક માળા ફેરવવાની કે પ્રાર્થના કરવા જેટલી પણ કુન્સદ નથી ? આને તે ઈ જાતની શ્રેણી સમજવી ? ભગવાન શાન્તિનાથ, કુથુનાથ ને અરનાથ આદિ ચક્રવર્તીપદે દતા, પણ તેમણે ધન અને સત્તાને ચારિત્રની આગળ તુરંજ માનીને તીથે કરપદની પ્રાપ્તિ કરી તમારું જીવન પૈસા માટે છે કે પૈસા તમારા જીવન માટે છે ? તમને પૈસાની વધારે ડિમત છે કે જીવનની ? જેનાથી તમારા જીવનને નુકસાન થાય, તેને નહાલ છોડી દો અજાની જીવે લાણે લાણે ભાવમરણ મરી રહ્યા છે અને પોતાના આત્માને જોડી ગર્તામા ધેકલી રહ્યા છે ત્યાગના માલમા પુણ્યબધ કે નિર્જરા એ બેમાથી એક નફો તો જરૂર મળે છે પણ તમે જે માલ ખરીદી રહ્યા છો તેમા કોઈ નફો ખતાવી શકશો ? એક સાધો ને તેર તૂટે, કાલસા લાવો ને તેલ ખૂટે, તેલ લાવો ત્યા ઘી ખૂટે એવુ તો તમારુ પુણ્ય છે । તમારી સાણખી છ ખડના ચક્રવર્તી રાજ્યો આગળ શા હિસાબમા છે ? છતાં તમે તમારા પાપના પરિણામની બાબતમા આટલા બધા નિર્ભય કેમ બની બેઠા છો ? શુ તમે ભોગુ કરેલુ ધન તમને નરકથી બચાવશે ?

દૃશાન્ત—એક ખૂન પેસાદાર શેઠ હતો. તેને ત્યાં એક વપાદાર
આરતી ચોકીદાર તરીકે હતો. સમય જતાં શેઠ અરણ્યપચારીમાં પ્રવે-
શે. પોતાના વપાદાર આરતીને બોલાવીને કહ્યું, ‘જે બાઈ! મારી
અવનિશ્ચય ક્યાં મુકાય છે એ તારાથી અનુભવ નથી. હું તો હવે
એકને સ્વિકારી મહેમાન છું. મારો પુત્ર રમેશચંદ્ર દોઢ વર્ષનો છે.
એને તું સંભાળે અને એ મોટો થાય ત્યારે મારી નિશ્ચય એના
દાસમાં સોંપશે.’

શેઠ મૃત્યુ પામ્યા પછી પેદીનો વહીવટ જરાબર ચાલતો જો-
યા તરફ રમેશચંદ્ર ૧૫ વર્ષનો થયો. એક વાર મુનીમની દાનત જમી
તેણે એકાન્તમાં બોલાવીને આરતીને કહ્યું, ‘મારે તને એક વાત કહેવાની
છે. પણ તું એ વાત પ્રાણાન્તે પણ કાંઈ ને ન કહેવાનું વચન આપે
તો જ હું તને વાત કહું. આરતીને વચન આપ્યું મુનીમ બોલ્યો,
‘શેઠની ખાનગી નિશ્ચય તારા દાસમાં છે અને શેઠની પેદીની નિશ્ચય
મારા દાસમાં છે. જે તું રમેશચંદ્રને અવાસ કરી નાખે તો જાણી
નિશ્ચયના મારો ને તારો અરધાઅરધ ભાગ રહશે.’

આરતી અરેઅરે પ્રામાણિક અને સ્વામીભક્ત હતો. મુનીમની
આવી વાત સંભળીને તેની આંખો લાલ જની ગઈ એ બોલ્યો. તમે
જાણો બોમો છો? એકવાર બોલ્યા પણ ને બીજાવાર મારા નાનાસરો-
ઘાટે કાંઈ પણ બોલશે. તો તમારી જાણ એની લઈશ.

બાહ્ય દાસમાંથી ચાલી જતી નેઈને મુનીમે સ્વ દ નરુ વધારે
પ્રયત્ન પણ આપી નેણ પર તું આપી તો આરતી વધારે કોરોઈને
બોલ્યા. જુઓ મુનીમ! તમારે મુખેથી કામ કરવું દોષ તો તમે
પેદીનું કામ કરો. પણ જાણીશો તમારે કાંઈ પણ કહેશો તો તેને
હું સાખી રાખીશ નહીં. આવી કોરોઈને મુનીમે ડરો લઈને આરતીને
માન્ય માર દોઢ મહી પણ આરતી પોતાના જવાબ માટે એ જો.
આચારી લીધો અને એ / જરાથી જરાજીપીમાં મુનીમનું મૃત્યુ થયું
મોટા બચા થઈ ગયા. સ્વ દ નરની યેથી જાન ડરો એ જાને આરતીને

ગુનેગાર ગણવાના મનખૂત કારણો તો હાજર જ હતા પોલીએ આવીને આરખને પડી લીધા શેઠાણીએ પોતે આવીને આગળને પૂછ્યું ' તમે સુનીમજને જા માટે માર્યા ? પૈસાના લોભમા તમે કાઈને મારો નહી, પણ એવું કાગલુ જણાવો તો તમારો ખચાવ વર્ષ શકે ' પણ સુનીમને આપેલા વચનને લીધે આરખે તેના જવાબમા એક પણ શબ્દનો ઉચ્ચાર કર્યો નહી. આખરે કેસ ચાલ્યો ને આરખને જન્મદીપની સજા વર્ષ કેદમા ગયા પહેલા આરખે દેશમાથી પોતાના પુત્રને બોલાવીને રમેશને સલાખવા માટે મૂક્યો

અહી રમેશચંદ્ર મોટો થયો અને ભણીગણીને વધીવટદાગના હોદ્દાની નોકરીમા ચડી ગયો એક વાગ મિત્રમંદૂરો અને માલિકોની વચ્ચે ઝઘડો થયો અને એ ઝઘડામા મંદૂરોના ધણા આગેવાનો કેદમા પુગયા મંદૂરોએ હડતાલ પાડી આથી મંદૂરોના આગેવાનોને સમજવવા માટે રમેશચંદ્રને કેદમા જવાનું થયું કેદમા જઈને રમેશચંદ્રે મંદૂરોના આગેવાનોને સમજાવવાનો પ્રયાસ કર્યો, પણ આથી મંદૂરો વધારે આવેગમા આવી ગયા

પરિચિત અવાજ સાલળીને જન્મદીપની સજા પામેયો વ્રદ આરખ જોયા આવ્યો અહી ઉરકેરાયેલા મંદૂરોએ રમેશચંદ્રની સામે બદ્ધક તાકી, પણ વચ્ચે આવી જઈને આરખે રમેશચંદ્રને બચાવી લીધો. આરખને ગોળી વાગી ગઈ એ બેલાન થઈને પડી ગયો

રમેશચંદ્ર તો આ આરખને ઓળખી પણ ન શક્યો નહી, પણ પોતાના પ્રાણુદાતા આરખની તેણે હોસ્પિટલમા જઈને સારવાગ શરૂ કરી આરખને ઓપરેશન કરીને બચાવી લેવામા આવ્યો આરખે રમેશચંદ્રને પૂછ્યું, ' મને ઓળખો છો ? ' રમેશચંદ્રે કહ્યું, ' હું તમને ક્યાથી ઓળખું ? મે તમને ક્યાય જોયા હોય તેવું મને યાદ આવતું નથી ' આગળ બોલ્યો, ' તમે મને અત્યારે ઓળખી ન શકો, પણ તમે નાના હતા ત્યારે વાર્તા કહીને તમને બિધાડનાર કુ હતા તમારા સદ્ગત

પિતાછતો જૂનો નોકર હું આરબ છું ' રમેશ પોતાના જૂના વડીલદારને
ઓળખી ગયો અને એની સાત્તવાર માટે વધુ કાળજી રાખી.

આખરે આરબની સન્મતતાથી તેની બાઈની સુ ન માફ થઈ
આ છે વફાદારીનો નમૂનો. આ ૭ તો સદે ને નોકરો વચ્ચેનાં બંધનો
વધી ગયાં છે શેઠની મોટર મંદી પડે તો તરત જ દુકાનનો ખર્ચ
કરી લેવાય, પણ નોકર મંદી પડે તો તેને એ ફિરિયાની ક્યા ન
અપાવત્ય ! મુશ્કાવિતકાર કહે છે કે—

યૌવનં ધનસમ્પત્તિ પ્રમુલ્ચમવિવેકિતા ।

પદ્ધત્કમપ્યમર્થાય કિમુ વથ સત્તુષ્ટયમ્ ॥

અર્થાત્—ધન જોગન ને કસાર્થ મળે સાથે અવિવેક

આરે મળી સાથે રહે જનથ કરે અનેક

ધન કુવાની અને સત્તા એ ત્રણેય મહિય કરતા ચડિયાતા નસા છે
જોખતો એક પણ નથી. જનથ કરે અને જો તેમાં અવિવેકનો નથી મળી
જાય તો ખડી બાકી શુ રહે ! પરન્તુ—

ધન જોગન ને કસાર્થ સાથે મળે વિવેક

આરે મળી સાથે રહે તો જર્થ કરે અનેક

ધન યોગન અને સત્તાની સાથે જો વિવેક હોય, તો એ જનથ
દાપી નીકળે છે તમારી પાસે પૈસા છે તમારાં બાળક પાસે સત્તા
આવવાનો તથા સંભવ છે પણ તમે તેને વિવેક આપ્યા નથી. ધન,
કુવાની અને સત્તા સાથે તેનામાં અવિવેક તો જનથાસે જળી નય છે
પણ એ જમીની ઊંકરી સાથે પ્રેમસંજ કરે, તો તેમાં દેવ કાતો !
તમે તેને સરકાર આપ્યા નહીં તેનું તો એ પરિણામ છે પોતાનાં
બાળકને અવગ્રાવવા-પીડાવવાનું તો જનથનાં પદ્ધતિઓને પણ આવડે
છે એમાં તમે નહુ શુ કહ્યું ! ઊંકરો ખૂબે કાઈ પરાક્રમ નથી કૂવરી
પણ એકીલાથે સ્વ મલગિયાં જન્માવી શકે છે અને ધન મેળવવામાં
પણ તમારું કાઈ પરાક્રમ નથી. પણ આજનો માનવ ધન મેળવવા

પાછળ એવો અસદાચારી બન્યો છે કે તેના જીવનમાંથી ધર્મ છેટો પડી ગયો છે માટે તમે તમારા બાળકોને ધર્મના સારા સચ્કારો આપવા પાછળ એકાદ કડાક કાઢો, તો એ તમારા જ લાભમાં છે આગળના શ્રાવકો પોતાના બાળકોની સામે બેસીને રોજ સમજાવતા કે—‘અય-માહસો નિર્ગંગ્યે પયવણે, પસ અઢે, પસ પરમઢે, સેસે અણઢે ।’

હું આયુષ્યમાનો ! નિર્ઘન્ય પ્રવચનમાં જ સાચો અર્થ છે, બાકીનો બધો અનર્થ છે આ જ્ઞાન જો તમે તમારા બાળકોને આપો, તો તમારા બાળકો તમારી સાથે ધર્મ સાલણવા આવે, પણ તમને તો પૈસા કમાવામાંથી ક્યા કુસદ મળે છે ?

વિપયની આગમાંથી બચાવવા માટે અને સુકુમાલિકાને ધર્મને માર્ગે વાળવા માટે સાગરદત્ત શેઠે એક દાનશાળા ચાલુ કરી અને તેઓ પુત્રીને સમજાવવા લાગ્યા, ‘બેટા ! તારા કોઈ કર્મના ઉદ્ધયથી આ બધું બનવા પામ્યું છે જે ખેતરમાં બટી વાવી હોય તેનો પાક આવી ગયા પછી તેમાંથી બાજરો લણી શકાતો નથી માટે હવે પછીથી નવો સારો પાક તૈયાર કર તુ આ દાનશાળામાં તારો જીવ પરાવ કામનું ઔષધ કામ છે નવરુ મગજ શયતાનનું કારખાનું બની જાય છે, માટે આ દાન-શાળામાં ગરીબો, ભૂખ્યાઓ અને અનાથોની સેવામાં તારું ચિત્ત લગાવ’

આગળની વિધવાઓને આપો દિવસ ઘરકામમાં રોકાઈ રહેવું પડતું આથી રાત્રે થાકીને સૂવા સિવાય તેને બીજા વિચારો આવતા નહીં મનની સ્થિતિ લોખંડના જેવી છે લોખંડ જો વપરાય નહીં તો તેના ઉપર કાટ ચડી જાય છે, એમ નવરા મગજમાં અનેક કુવિચારો આવે છે

પિતાની આજ્ઞા માનીને સુકુમાલિકાએ દાનશાળામાં આવીને ગરીબોની સેવામાં પોતાના મનને પરાવી દીધું

ૐ શાન્તિ.

વ્યાખ્યાન : ૬૯

(શનિવાર, તા ૨૪-૧-૧૧)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત્ય ત્રણેય ક્ષણમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આસે છે કલ્પવાન મહાવીર ધર્મકથાનુચોગમાં કર્મ કેવી રીતે બધાય છે અને તેના વિષયો કેવી રીતે બોધવના પડે છે તેનું નિર્દેશ કરે છે કે જમ છવે ઉપન્ય કહેલ છે છવ નામના પદ્મ કોઈએ ધાવો નથી મૈત્રવ્યકથુનુકા છવ સાતા અને કથા છે અને છવ નામના ન હોય તો જા થઈ નય છે નિમોહનુ રામ પશુ ઉપાધુ રહે છે ઉપમેલ એ છવનુ વક્ષુ છે છવ ન્યારે સ્વભાવમાં રમે ત્યારે સ્વભાવનો કર્તી અને કામ, ક્રોધ અને મુદામા રમે ત્યારે વિભાવનો કર્તી અને છે છવને ફેરીસ્યાર કરનાર કોઈ નથી દેહસાકને એનો વિચાર થાય છે કે ન્યારે ધમ્મ જેવી વસ્તુ બનાવવી હોય તોપશુ તેનો કર્તી કુભાર છે એમ માનવુ પડે છે તો છવને જન્મવનાર કોઈ હોયો જ નોઈએ. પણ પ્રદે સાકાર છે અને કુભાર પણ સાકાર છે ત્યારે છવ નિરાકાર છે નિરાકારને બનાવનારો સાકાર હોઈ શકે નથી દેહસાક વાનગાતમા ઈધિસ્તી મરણને વચ્ચે મૂકી છે તુલ્યાન થાય કે હોકરો મરી નય તોપશુ એ કહે છે કે જેવી ઈધિસ્તી મરણ ! પણ કુન્થ બાપ એ ઈધર ન હોવાય. પાપ તમારે કરવાં નેરોપના રોપમો ઈધરને માથે ઝોલ્યાએ એ કથાનો ન્યાય માટે દેવ, શુરુ જન ધમ ઉપર મદા રાખે નેરો

ધાતીકર્મનો કાચ કર્યો છે, જેના આત્માનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન અને સંપૂર્ણ દર્શન ઊઘડી ગયું છે તે અરિહંત સાચા દેવ છે એ વાનિત્રી રીઝના નથી ને ગાળો દેવાથી ખીઝના નથી તમારું લલુ કરનાર તમારી અદર એકો છે ઈશ્વર પણ તમારો આત્મા જ છે મન, વચન અને કાયા એ કર્મ બાંધવાના સાધનો છે શુભ ભાવનાથી શુભ બધ અને અશુભ ભાવનાથી અશુભ બધ બધાય છે

મહાત્માઓ, સિદ્ધો અને તીર્થ કરોને એકા એકા મોઢા મળ્યો નથી આત્મશુદ્ધિના ભગીરથ પ્રયાસો વિના મોક્ષની સિદ્ધિ સડળ નથી પરંતુ વિભાગમાં આવીને જીવ પોતે જ પોતાનું ખૂન કરી નાખે છે માન કથાવના પગિણામે એક મુનિને કડવા તુળાનું શાક વહોરાવીને નાગશ્રી આજ્ઞાણીએ કેવો કર્મનો પરિપાક ભોગવ્યો એ તો તમે સાંભળ્યું ને? આટલા બધા નારકીના ભવો અને તિર્થયાત્રા ભવો પછી પણ સુકુમાલિકાને કર્મનો ઊઘાળો કેવો નડ્યો? કર્મ બાંધતી વખતે તો મીઠા લાગે છે, પણ ભોગવતી વખતે તમે કહો છો કે અમે આવું નહોતું જાણ્યું ! વળી કેટલાક તો કહે છે કે આત્માને કર્મ લાગતા જ નથી આત્મા તો અબધ છે પણ પહેલે ગુણગ્રાને એકા હો ને ચૈત્ત્યમાં ગુણસ્થાનની વાતો કર્યે કેમ ચાલે? વાતોના વડા બાઈને પેટ ભગાયું જાણ્યું છે કાઈએ? તમારા ગુરુ નિર્ઝન્ય છે મોટરમાં ફરનારા, ઘેર ઘેર પૂજનારા અને પોતાની આરતી ઉતરાવનારા કે પગમાં પૈસા મુકાવનારા ગુરુ હોઈ શકે નહીં પચમહાવ્રતધારી જ ગુરુ કહેવાય. આ વસ્તુ કેના માટે કરી છે? શા માટે કરી છે? વર્ગે પૂછીને વહોરનાર ગુરુ જોઈએ લૂટી જાય તે ગુરુ હોઈ શકે નહીં

ગુરુ લોભી ચેલા લાલચી દોનો ખેલ દાવ,
દોનો ખૂડે બાપડે ખેલ પથરકી નાવ

માટે ગુરુને ઓળખશો તો જ આત્માને જાણી શકશો જે ગુરુ સિદ્ધાન્તથી વિરુદ્ધ ચાલે તેને નમસ્કાર ન હોય સિદ્ધાન્ત અને ગુરુમાથી

તમે કોને નમસ્કાર કરો ? દેવોની પાસે તથા જ્ઞાન છે અને સાધુઓ પાસે બે જ્ઞાન છે જ્યાં દેવો અને સાધુઓ મળે ત્યારે સાધુઓને જ દેવો વદન કરે છે કારણ કે દેવોની પાસે ચારિત્ર નથી, ત્યારે સાધુઓની પાસે ચારિત્ર છે તમે કહે તો સમજી ગયા હોય કે જ્ઞાન અને ચારિત્ર એ બેમાં શું મોટું ? માટે—

એમ દેખી મત સુસજ્જે, ઝોળખજ્જે આચાર
જુઓ તે કેમ તારણ તારણે તારણકાર.

જ્યાં તો શુદ્ધ જ્ઞાન આપનાર અને એવો જ્ઞાનનો હોય તો જુઓ. એમાં શુદ્ધ ને શાસ્ત્રી એવા દોર્ણો નરખે છે. એવા આજે જ્યાં ઘાટ હોય ત્યાં જાત્રીઓ દરન કેમ સહાયે ? ત્યાં સિદ્ધાન્તોને અપરધાન હોય ત્યાં આજનાર કે ગણને અવદાસ નથી એ દેખતા નહીં સોનાને નહીં રાત્રી કરવા પડે નથી. દીવાને દાંડી પિટાવે છે એવું પણ નથી કે જે પ્રધાન જાણે છે દીવાદાંડી પોતાની કરીને કહેતી નથી કે જે વક્તવ્યને ખોટી જાણે છે એવું મોન એ પણ કમ છે અજ્ઞાન પુરુષ મોન નહીં કમ કરે છે પાણી મોન નહીં / તરસ્યાની તૃપ્તિ હિંમત છે માટે નિઃશ્ચય / જલિત અને નિરપદ અગ્ર કરે. મનના બીજારી — જ્ઞાન પાતાની કિંમતી અને પોતાની સેવથી સંતોષ નથી માટે એ બીજની પ્રવચનો અને જ્ઞાનપત્રો મળે તો જ સંવાદ થઈ એમ જ્ઞાન છે એ એટલું પણ સમજાતા નથી કે પશ્ચરો ખાઈને પણ જાડ જળ જ્ઞાન છે તમને સમજા પશ્ચરો વાગતાં દોષ તો ખીંખર જોયા તમને જાણે પાણી પાણી પાણી પશ્ચરો તો જળવાળા તો પર જ પડે છે હા આ બીજ કાઈ પણ શું કેમ માટે બધા ?

મ) ચમ્પ્ય ધર્મે સદા મમ — જ્ઞાન મન સદા—સદા ધર્મમાં
૮ તન તો દેવાડપિ જ સમસ્થાનિ — જ્ઞાનના શ્વ વદન કરે છે તમ સસ જે એક છે એ સસ તો સાધુઓ પામી નથી, જ્યાં તમે સાધુઓ તો જ્ઞાન વદન કરે છે ? કા જુ કે સાધુઓ પાસે તમા

ને વૈરાગ્ય છે અને એ તમારામા નથી જેનામા ત્યાગ અને વૈરાગ્ય ન હોય તે સાચો સાધુ હોઈ શકે નહીં સાધુઓ કેવા હોય ? તેના માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે—

ત્રિવિધ તાપ સૌના એ દૂર કરે છે,
શરણે જનાર સૌએ શિવલક્ષ્મીને વરે છે,
જૈન શાસન એ શીતળ વડલાની છાય છે,
જે લાન ને ખેલાન બની ભૂલ ખાય છે,
અમૃત મૂકીને ઝેર પીવાને તે જાય છે

શારીરિક વ્યાધિ, માનસિક આધિ અને કૌટુંબિક ઉપાધિ એ ત્રિવિધ તાપને દૂર કરનાર જૈનશાસન છે થાકેલા જીવને જેમ વડની છયા શીતલતા આપે છે, તેમ સસારના તાપથી થાકેલો જીવ આ શાસનરૂપી ડહપતરની છાયામા પરમ શાન્તિનો અનુભવ કરે છે

બળતો ઝગતો આતમા, સન્ત સરોવર જાય,
અમકિન કેરી લહેરમા, સ્વરૂપ ઝીકાળા ખાય

સતોના ચરણોમા શીતલતા છે સસારના જગલમા થાકેલો જીવ સતોના ચરણોમા આવીને શાન્તિ પામે છે માટે જ જ્ઞાનીઓ કહે છે—

શાન્તિ પમાડે તેને તો સન્ત કહીએ
તેના દાસના દાસ થઈ રહાએ

આવા એક સત—ગોવાલિકા નામના સાધ્વીજી કરતા કરતા ચપાપુરીમા પધાર્યા ભગવાને મોક્ષમાર્ગમા સાધુ અને સાધ્વી, આવક અને અવિકાને સરખો અધિકાર આપ્યો છે જેને મોક્ષ લેવો હોય તે દન્ત્રિયોની કૂદાકૂદ મૂકી દે, પછી એ સ્ત્રીશરીર હોય કે પુરુષશરીર હોય

જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અતરાય એ ધનધાતી કર્મો ક્ષણે ક્ષણે આત્માનો ધાત કરે છે ગોવાલિકા સાધ્વીજી જ્ઞાની છતાં સરળ હતા સરળતા વિના જ્ઞાન શોભતુ નથી સરળતા હોય તો જ આત્મા કર્તવ્યની દિશામા વળી શકે છે સરળતા વિનાનું જ્ઞાન અભિમાનમા પરિણમે છે

દૃષ્ટાન્ત—મઘીમાં ખાર વર્ષ સુધી ભણ્ણિ એક પક્ષિ પોતાના ગામમાં આવ્યો. પણ તેનું શુષ્ક યાન એના ચર્વનું કારણ બન્યું. સામાયિકો એ મહાસ્થી હતો. દેશોદેશના પક્ષિઓ આ પક્ષિજીથી ગજરાતા હતા અને પક્ષિજી પણ માનના હતા કે છે માર્ગ મારા પાસરનો ઝીસનારો ? જે હોય તે મને સામાયિકમાં કરાવે.

અને પોતાથી દારેશ પાસેથી તે દરરોજ સોનાનું પૂતળું લેતો હતો. આવાં તે અનેક સોનાનાં પૂતળાંઓ મેળવીને પક્ષિજી તરફે બાંધી માનનું પૂતળું બની ગયા હતા.

એક વાર ગામમાં ધાડપાકુઓ આવ્યા. બધાને ખબર હતી કે પક્ષિજીએ દેશોદેશના પક્ષિઓને કરાવીને સોનાનાં પૂતળાં લેતાં હતાં છે એ મેં પચાસેક જેટલા ધાડપાકુઓ પક્ષિજીના ઘરમાં પેસી ગયા. બધા લોકો બસના માથાં સતાર્ધ ગયા અને પક્ષિજીનું ઘર લૂટાડુ ધાડપાકુઓએ પક્ષિજીને સુરેકટાટ બાંધીને ચારે બાજુ પ્રહારીવાળા એક ઢિલગડ બેટમાં મૂકી દીધા.

હવે આ ઢિલગડ બેટમાં પક્ષિજીનું યાન શા કામનું ? બધાં સુધી જવમાં કુ કાર્ધિક છુ બાજવા કુ બધું બાજુ છુ એવો ભાવ હોય ત્યાં સુધી એ આત્માથી દૂર ને દૂર છે પક્ષિજીને જૂખ લાગી પણ હવે એકલા શુષ્ક ગાનથી થોડી જૂખ મો છે ? તરસ લાગી પણ આનુમાનુમા તો ખાર પાણી હતું તરીને એ પોતાને ધેર જઈ રહે, પણ તરતાં તો એ જલુતા ન હતા એટલે જરૂરના દુઝ્યાની જેમ તેમનું બાંધીમાન પીચગવા લાગ્યું. અને તરતાં આવડતું નથી ત્યાંથી પક્ષિજીની તમનિની રાગમત્ત થઈ છેવટે સમજતાં સમજતાં તેમને એ સમજાર્ધ થયું કે કુ કાર્ધ નહીં. એમનો જે ખમડ જરૂરના કુચ્છા જેવો હતો તે હવે કામમાં વિધીન બની ગયો. પક્ષિજીમાં હવે સરળતા આવી ગઈ કારણ કે—

બધાં તો જવમાન નથી જવમાન બધા

બધાં તો જૂઠે નહાં ને જૂઠે તે ગયા.

ફૂટખોલના દડાને આમતેમ અથડાતો-કુટાતો જોઈને કવિએ પૂછ્યું, 'ઓ દડા ! તારે જેના તેના ધક્કા કેમ ખાવા પડે છે ? કોઈ તેને લાકડીથી ફગાવે છે, તો કોઈ લાતથી ઉડાવે છે તારી આવી દુર્દશા કેમ ?' દડાએ જવાબ આપ્યો, 'મારા પેટમા હવા છે, એટલે બધાની ઠોકરો ખાવી પડે છે જ્યારે એ હવા નીડળી જશે ત્યારે મને કોઈ ઠોકર મારશે નહીં' એમ માનવીમા જ્યાં સુધી અભિમાનનો પવન ભર્યો છે ત્યાં સુધી એને ચાર ગતિની ઠોકર ખાવી પડે છે માન જાય તો જ્ઞાન મળે

મહાસતી ગોવાલિકા મહારાજાની હતી, સાચે રસ્તે દોરનારા અને મોક્ષધર્મની લક્ષણો કરનારા હતા ચ પાપુરીમા આવા સતની પધરામણીથી આનંદ ફેલાઈ ગયો

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૦

(રવિવાર, તા. ૧૫-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રત્યક્ષા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે સુકુમાલિકા દાનશાળાની પ્રવૃત્તિમા રોકાયેલી છે ચ પાપુરીમા પધારેલા ગોવાલિકા સાધ્વીજીની સાથે અનેક સાધ્વીઓનો પરિવાર છે તેઓ અને તેમનું સાધ્વીમંડળ અપૂર્વ ત્યાગી અને સયમી છે તમને ત્યાગમા દુઃખ અને ભોગમા સુખનો ભાસ થાય છે, કારણ કે તમારી દષ્ટિ પુદ્ગલો તરફ છે તમે સળગતા દાવાનંદમા પગ મૂકવામા આનંદ માનો છો દીકરીને સાસરે વળાવતી વખતે 'સસાર દાવાનંદ છે, સાસુની દુઃખની ચક્ષીમા પિસાવુ પડશે, એક સાધતા તેર ત્વરે એવું આ જીવન કારમું છે.'

—એમ દીકરીને કહેનારો કેટલાં માતાપિતા હશે ? પણ નો બોજમાં પડ્યા તેના બોજ સાચી જાણ છે હજી એ જ્યારે છે અને મમતા એ પ્રેમ છે જ્યારે જાને પ્રેમનો ત્યાગ એ સાચો ત્યાગ છે સાચી જોવાસિકા સમજાવે છતાં છવનારા અને ત્યાગમાં સુખ માનનારો હતા.

આત્મસ્થિતિ તથા સંશ્લિષ્ટ યોગની,
મુખ્યપદ્યે વેા વર્તે દેવપદ્યે ત ને,
ધોર પરિપદ્યે કે ઉપસર્ગ બધે કરી,
આત્મ સંકેતો એ સ્થિતિના આત્મને
અર્પણ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?

આત્માના જ્ઞાનને જ સાચો જ્ઞાનદ માનનાર આત્માઓ જ નિરજન અને નિર્લોકાર જની શે છે

સૂક્ષ્મ, અશબ્દ, સૂચ્ય, દુષ્ય, માન, અમાન, નિદ્રા પ્રવૃત્તિઓ સમજાવ રાખનારા આત્માઓ જ આત્માને સ્થિત કરી શકે છે કમની વર્તણૂકના વાચકોગ્રમ્ય તેમ બેચસ ખસી નહીં એટલે બાળ અને જોટ વિમાનો જેવી વ્યાનિક સિદ્ધિઓ મેઈને તમે નાચવા મરે છે પણ એ જાણી પુણ્યસની ખૂંચીએ છે. આથી જનતમણાં આશ્ચર્ય અને જનત સિદ્ધિઓના કાગર આત્મામાં લખાં છે આત્મદનમાં જનતા ગુણ છે પણ કોઈપણ કાગરોમાં સ્વાપ્તમાં જોને આત્મ તરફ લક્ષ જ કર્યાં રાખવું છે ? અને પારકા દૂષકાની વાટકી આવે તો મોટે ભાગે તેમ આત્મા જનત કાગરના ધણી જનત ગાનનો જલ્દર છે પણ તમારા પેશવ તમને આશ્ચર્ય નથી નાના નાના હોયને જરૂરી વડે પાણી પાવું પડે છે પણ એ / ક્યારે મોટું જ્યાં થઈ જાય ત્યારે પોતાના જી મૂળ વડે જાદુરું પાણી શોષીત સ્વામી જની નજ છે તમે વારવાર ક્યાં સંભળો છો છતાં કોઈ દિવસ સ્વામી જનના નહીં કાગર કે તમારો મૂળ સાચેના સમર્પનો વિરતિ થયેલા છે કોઈ પેસાદરની મોટર જુઓ કે તેની સાથે થોડોક સમય લાગે, જ્યાં તમે લોકોને કહો છો કે જ્યાં થોડું જમારા વેચાઈના વેચાઈ થાય

છે તે એટલા ધર્મનિષ્ઠ છે કે માળા કર્યા વિના પાણી પણ પીતા નથી આ સાલળીને વળી મોટરવાળા ભાઈ રખતરના કુગ્ગાની જેમ ફૂલાય છે કે મારી ગણતરી ધર્મનિષ્ઠમા કરી એ મોટરવાળા વળી વખાણુ કરનારના વખાણુ કરવા માટે ! આ સામસામેના વખાણુઃ ચેતનના થયા કે જડના ?

દૃષ્ટાન્ત—એક જિટના લક્ષ થવાના હતા, પણ જિટના ગીત ગાવા માટે તો કાઈ નેઈ એ ને ? આથી તેણે ગઘેડાની મડલીને ગીત ગાવા માટે બોલાવી—‘**उद्धूणां च विवाहेषु गीतं गायन्ति गर्दभाः ।**’ ગીત ગાનાગ ગઘેડાઓ ગીતમા જિટના સ્વરૂપના વખાણુ કરવા લાગ્યા. હવે વખાણુ કરનારના પણ વખાણુ તો કરવા જ નેઈ એ ને ? એટલે ‘**परस्पर प्रशंसन्ति अहो रूपमहो ध्वनिः—**’ જિટે ગઘેડાના સ્વરના અને કંઠના વખાણુ શરૂ કર્યા ! આ પરસ્પરની પ્રશંસામા સાચુ કોને ગણવુ ? જિટના રૂપને કે ગઘેડાના ગીતને એ તો સજ્જનો જ સમજી શકે !

જ કશનમા ઘણી ગાડીઓ હોય, પણ જેને જ્યાં જવાનું હોય, એ ગાડીમા બેસાય તો જ ઠેકાણે પહોંચાય, પણ તમે તો મોલના ગાડો જ ચૂકી ગયા છો, માટે ગાડીને ઓળખ્યા વિના ચડી બેસશો તો ખતારો જાન, દર્શન અને આગ્રિમા બુદ્ધિ રાખશો તે તમને પડિતવીર્ય પ્રદરો, અને જે ભોગના બીખારી બનશો તો બાલવીર્યમા ખપી જશો આગ્રિ વિના પડિતવીર્ય મળતુ નથી છદ્દા ગુણુ-સ્થાનેથી પડિતવીર્યની શરૂઆત થાય છે જેટલી વિરતિ તેટલુ પડિતવીર્ય, અને જેટલી અવિગતિ તેટલુ બાલવીર્ય તમારી દષ્ટિ મોનાના ઘાટ પર છે, પણ ઘાટ પર દષ્ટિ કરવી એ પર્યાયદષ્ટિ છે, ઘાટમા રહેલા મોનાને જુઓ તો દ્રવ્યદષ્ટિ આવે તમે પુદ્ગલના ગાણુ ગાઈ રહ્યા છો, પરન્તુ ગાણુ તો અદ્દ બેઠેલા આત્માના હોય, નાશવત પુદ્ગલના નહી

દેખાન્ત-કાશીમાં પાંડુ કરીને એક જાણનાં માતાપિતા
જયપ્રભુથી મરી ગયાં અને એ એક ઝવેરીને ત્યાં નોકરીએ રહ્યો મોટો
ઘાતાં એ એવો તો રત્નોનો પરીક્ષક બન્યો કે એની કરેલી સીસા કોઈ
દિવસ ખોટી જ પડે નહીં આમ જયપ્રભુમાંથી આજગ વધીને એ
પાંડુ ઝવેરી બની ગયો. શીમતાઈ આવી મઈ પૈશવ વધવા લાગ્યો.
દવે તો તેનું કોઈ સત્તુ ન હતું, ત્યાં હજારો સમા જવા લાગ્યા બધાં
મંદ હોય ત્યાં મંદમાંખીઓ વિના બોલાયે આવે છે

એકવાર બી ન સહેરણી રથમાં બેસીને એ કાશી જઈ ત્યો હતો
તેના ખેળામાં સોનામહોરની થેલી હતી મહાદત્ત નામનો સારથિ
રથ ચલાવી રહ્યો હતો એટલામાં એ / રસ્તે ચાલ્યો તો એક મૌઠ
સાધુ તેને મળ્યો. સસના તાપથી તપેલી રેતીમાં એ ઉપાડે પડે ચાલ્યો
જતો હતો. સરીર પર ઘીનું વસ્ત્ર ઓઢ્યું હતું તેને તેઈને પાંડુ
ઝવેરીએ રથને બોલો રાખ્યો અને તેણે કહ્યું સાધુ મહારાજ / ઉપાડે
પડે આપ ચાલી નહીં હા મારો રથ કાશી ત્યાંનો છે આત્મે સ્વ
જો એ તરફ જવાનું હોય તો મારા રથમાં બેસી જાવ અને એ
સાધુ રથમાં બેસી ગયો. રથમાં બેઠાં બેઠાં પાંડુ ઝવેરીએ પૂછ્યું મહારાજ /
તમે રસ્તામાં મળ્યા ત્યારે કેમ બોલ્યા નહીં કે હું ચાલી ગયો છું મારે
મને રથમાં બેસાડો. સાધુએ જવાબ આપ્યો ભાઈ / જ્યારે કોઈને
કુખ આપીને સુખ બોમરવા ઈચ્છ્યા નથી. વળી ચાલીને ત્યાંમાં
જ્યારે દેવાપેદા પશુ જીએ મારા સુખ મારે કોઈને અમરબા મૂકવાની
ઈચ્છા ન હતી. પશુ શેઠ / તમે મારા પર મોટો ઉપકાર કર્યો છે હું
તમારું ત્રણ વાળવું નાં જૂથ તે સંજગી સેડને દસવું આપુ કે
મૂડીમાં માત્ર એ લગાડી હતી તે શું મારું ત્રણ વાળવાનો દનો ?
પેસાથી જ ત્રણ વાળી શકાય હો તેમ સેઠ માનતા હતા. રાનચચો
કરતાં કરતાં રથ આજગ ચાલ્યો. નદીને પેઠે પાર એક નેળિયું આજી
નળિયામાં જતાં રથ બોમ રહી ગયો. પાંડુ ઝવેરીએ પૂછ્યું મહારાજ /
રથને કેમ બોલો રાખ્યો છે ? મહાદત્ત સારથિ બોલ્યો આજગ

ચાલ્યુ જતુ એક ગાડુ અટક્યુ છે ગાડાવાળો ગાડાને બહાર કાઢવાની મહેનત કરે છે, પણ ખાડામા પડેલુ ગાડુ નીકળી શકતુ નથી જ્યાસુધા એ ગાડુ આગળ ન ચાલે, ત્યાસુધી રથને રોકાવુ પડશે'

પાડુ ઝવેરી રથમાથી નીચે ઊતર્યો અને જોયુ તો ગાડામા ચોખ્ખાની ગુણીઓ ભરી હતી ગાડુ ખાડામા ફસાઈ ગયુ હતુ આથી તેણે મહાદત્ત સારથિને આજ્ઞા કરી, 'ગાડામાથી ચોખ્ખાની ગુણીઓને નીચે કે જા દો, અને ગાડાને કાઢીને એક બાજુ પર મૂકી દો મારે જલદી પહોચવુ છે ગાડાવાળાને વાકે અહા અટકી રહેવુ મને પાલવશે નહી' આમ શેઠનો મિજબાજ ગયો તે બોલ્યો, 'ગાડામા વધારે ભાર છે તો ઓછો કરી નાખ બમણો તમણો ભાર ભરીને ધાતકીઓ બળદને મારી નાખે છે બાપડા મૂંગા ગ્રાણીની જરા દયા રાખો ને !'

ગાડાવાળો કરગરતો રહ્યો ને મહાદત્ત સારથિએ ચોખ્ખાની ગુણીઓને નીચે ફગાવી નાખી ગાડાને એક બાજુ મૂકીને તેણે રથને આગળ જોગથી ચલાવ્યો ગાડાવાળો માથે હાથ દઈ નીચે બેસી ગયો પાડુની આ નિર્દયતા પર બૌદ્ધ સાધુને દયા આવી નેળિયુ પૂરુ યતા સાધુએ કહ્યુ, 'રથને ઊભો રખાવો મારે નીચે ઊતરવુ છે' પાડુ ઝવેરી બોલ્યો, 'મહારાજ ! તમે તો કહેતા હતા કે મારે ઝાશી જવુ છે અને આ રથ પણ ઝાશી જઈ રહ્યો છે, તો પછી આપ કેમ ઊતરી જવ છો ?'

'ભાઈ !' રથમાથી નીચે ઊતરતા ભિક્ષુ બોલ્યો, 'મારે તારુ ઋણ ચૂકવવા માટે જવાનુ છે' પાડુ બોલ્યો, 'મારુ ઋણ તે તમે કેવી રીતે ચૂકવવાના છો ?' રથમાથી નીચે ઊતરતા ભિક્ષુએ કહ્યુ, 'એ તમને હમણા નહી સમજાય, ભાઈ ! તમે તમારે રસ્તે જવ હુ મારે રસ્તે જઈશ તમારા નસીબ સાથે તેનુ નસીબ જોડાયેલુ છે'

ભિક્ષુ ત્યાંથી પાછો ફરીને ગાડાવાળા પાસે આવ્યો નીચે કે ની દીધેની ચોખ્ખાની ગુણુને એક એક કરીને તે ગાડામા ચડાવવા પ્રયત્ન કરી રહ્યો હતો, પણ પાંચ મણુની ગુણી એટલે હાથે કેવી રીતે ઊંચકાય ? સાજ પહેલા તો તો કાશીએ પહોચતી કરવાની હતી એટલામા ભિક્ષુ

આવી પહોંચ્યો. માતાવાળાએ પૂછ્યું મહારાજ ! તમે તો ગંધર્વા
 મેદા હતા ને પાછા કેમ ગયા ? આ પૈસાદારો કેરા કુલ હાથ છે
 તેમનામાં ક્યા કે લાગણીનો છોટો હોતો નથી. જિલ્લો બોલ્યો. બાઈ ! કુ
 તારી ગુણીઓ ચાવવા લાગુ છું. પણ તારી ગુણીઓ કે કાલી દેના
 પાંડુ ઝવેરી પાંડુ દેવ ન કરતો, કારણ કે તારો અને વનો બનેનો
 હમણે થીતનાર દરજી એક જ છે એ દરજીનું નામ છે કર્મદેવ રત્ન
 અને દેવ એ કર્મદેવના બધનો છે. આમ કરીને સાધુએ ચોખ્ખાની
 બધી ગુણીઓ ચાવવામાં સલામતા કરી અને ગાંડુ કથી તરફ આગળ
 ચાલ્યું. રસ્તે ચાલતાં પણ જિલ્લોએ ખેડૂતને ગ્યાન આપતાં કહ્યું. બાઈ
 રાત્ર અને દેવની નવાં કર્મો બધાં છે. પાંડુ ઝવેરીએ તને હાન કર્યો
 એ પણ તારાં કાઈ કર્મનું ફળ હશે. એ ફળ તો તને પાંડુ તરફથી
 નહીં તો બીજા કાઈ તરફથી પણ મળવાનું. / હવે તેમાં પાંડુ તો
 માત્ર નિમિત્ત જ બન્યો છે. મુખ્ય ઉપાદાનકારણ તો તારા / કર્મનું
 અગ્રેયર ફળ છે.

આમ વાતો કરતા કરતા તેઓ આગળ ચાલ્યા. ત્યાં હવે
 ત્યાં રસ્તામાં એક સોનામહોરની ચેલી પડેલી જોવામાં આવી. ગાંડુ
 વાળાએ તેને બેચેન લીધી પરંતુ જિલ્લોએ કહ્યું. આ ચેલી પાંડુ
 ઝવેરીની જ રક્ષાથી પડી ગઈ છે. મારે દેવ કરીને ત્યાં / કર્મનાં નવાં
 બી વાવીશ નહીં. આ સોનામહોરની ચેલી કાઢીમાં પડ્યાં/નવાં વાર જ
 તેને પહોંચાડે. > એ બીજારો બોલ્યો. કીખારો છે ચેલી આવવાની
 અમર પદ્મનાં વાર જ એ માર્ગ કૂદવા લાગશે. તું તારી નાનને એ
 પાંડુ ઝવેરીને ઠેકાણે મૂકી ને તારી ચેલી ત્યાં તો તને કે મુકુબ
 થાય ? આ ચેલી ને તું રાખીશ તો નવું કર્મ / વધશે.

માતાવાળાની વૈરવૃત્તિ જિલ્લોના સ્વચ્છ મહારાજ દ્વારા મળી ગઈ તેનાં કર્મનાં
 નવાં વાવણા મુખરી થયા. / નરની સ્મૃતિ પણ ત્યાં કર્મબંધનનું કારણ
 બને છે. મારે પૂવ પૈરનું સ્મરણ પણ કરીશ નહીં.

મૌનમે પ્રથમ કર્યો, બચવનું કામગામ ક્યા મુકુબ થાય ? બચવાને

જવાબ આપ્યો. 'ક્ષમાપના કરવાથી આહ્વાદભાવ ઉત્પન્ન થાય, આહ્વાદભાવથી મૈત્રી જન્મે, મૈત્રી થતા આત્મભાવ આવે, તેથી ભાવ-વિશુદ્ધિ થાય અને તે નિર્ભય બની જાય' તમે તો અમારા કહેવાથી વર્ષમા એકવાર ક્ષમાપના કરો છો અને તે પણ ભાવનાવિહોણી ! વૈદે કોઈ બીમારને દવાની પડીકરી ખાઈ જવાનું કહ્યું દરદી અદરની દવાને ફેંકી દઈને એકલી કાગળની પડીકરી ખાઈ જાય તો એનું દર્દ કોઈ દિવસ મટે ખરું ? એમ ક્ષમાપના ભાવપૂર્વક થવી જોઈએ ભાવવિશુદ્ધિ વિના સાચી ક્ષમાપના અસંભવિત છે

એ જ ડાશી નગરમા એક મહિલક નામનો વેપારી રહેતો હતો તેણે ચોખ્ખાનો વેપાર કર્યો હતો અને અમુક મુદ્દતમા ચોખ્ખા ન પહોંચે તો તેને મોઢું તુકસાન પડે તેમ હતું ચોખ્ખાનું ગાકું મોઢું પડવાથી મહિલક પાકું ઝવેરીની પાસે આવ્યો તેણે કહ્યું, 'ચોખ્ખાના વેપારમા મેં ચોખ્ખા પૂગા પાડવાનું નક્કી કર્યું છે, પણ ચોખ્ખાની ગુણ્ડીઓ આજમુઘી આવી નથી આથી મને પૈસાનું ભયન તુકસાન થશે મારું ગાકું તમે રાત્રે જોયું ?' હા હા, તેના કાથળા તો મેં 'જ ગાડામાયી ફેંકવી દીધા હતા કાણુ જાણે ક્યાં અહીં આવશે ? કાળા રંગનો કપાળમા ધાની નિશાની હતી તે જ ગાકું તમારું હતું ?' પૈસાનું નામ પડતા વાર જ પાકું ઝવેરીને સોનામહોરની થેલી યાદ આવી રથમાં જોયું, ત્યાં થેલી ન મળે થેલી ખોવાયાથી પાકું ઝવેરી બચોનીચો થતા લાગ્યો તેણે મહાદત્ત સારથિને ધમકાવીને પૂછ્યું 'રથમા પડેલી થેલી તે જ લીધી છે, માટે આપી દે' મહાદત્ત સાગ્યિએ કહ્યું, 'થેલીને તો તમે ખોળામા જ રાખી હતી, મને થેલીની કાઈ ખબર નથી' આથી ક્રોધ કરીને પાકુંએ સારથિને અધારી કોટડીમા પૂરી દીધો અને ખૂબ માગ માર્યો મહિલક તો મૌન જ બની ગયો પૈસાની વાત કરવા માટે એ પાકું ઝવેરીની પાસે આવ્યો હતો, પણ એવું જ દુઃખ પાકુંના ઉપર પણ આવી પડ્યું હવે બન્ને સરખા દુઃખિયા બેગા થયા તેમા કાણુ કોનું દુઃખ લાગે ? સુખી સમગ્ર જેની આગળ પોતાનું દુઃખ

રૂઝા બાબો તે પોતે જ દુખી નીકળ્યો.

એટલામાં ગાડાવાળો દોડતો દોડતો બાવી પહેંચ્યો અને લેણું
હજી એ આ તમારી સોનામઢોરાની બેઠી તમારી છે ને ? રસ્તામાં
પડી ગઈ હતી તે મને મળી છે. બેઠી મળવાથી પાંડુ ઝવેરી બાનદાર
બાવી ગયેલ લેણું ગાડાવાળાનો બાબાર માનતાં હજી ભાઈ ! તે
મારી બાબાર રાખી. મેં તો તારા પર અપહાર કર્યો હતો. મારો રથ
ચલાવવા મારે મેં તારી ચાખ્ખાની ગુણીઓને નીચે ફેંકવી દીધી હતી,
ત્યારે તું તને મનેથી સોનામઢોરાની બેઠી મને સોંપવા માટે બાબો !
પણ એ તો કહે કે ચાખ્ખાની ગુણીઓને તે એકસે હાથે ગાડામાં ગણવી
કેવી રીતે ? ગાડાવાળો બોલ્યો, જે કિશ્ત તમારા રથમાંથી નીચે
જતલી તેમણે બાવીને મને મદદ કરી અને તમારા પર દેવ નહીં કરવાનો
ઉપદેશ પણ તેમણે મને આપ્યો. આ બેઠી બાવીને સોંપવાનું પણ
તેમણે જ હજી છે સત્કર્મનો કલેહલુ કીર્તીને પાવરસો એ નહીં છે
બીજાના સુખનો પ્રથમ વિચાર કરજો.

પાંડુ ઝવેરીને કહે જ બાલક બાબો કે રથમાંથી નીચે જતલ્યો
વખતે એ કિશ્તને હજી હતું કે તમારું નસલ ચૂકવવા માટે નહીં
હું બોલો ! આ કિશ્તનો કેટલો મોટો ઉપકાર છે ? ગાડાવાળાનાં પણ
બહોભાગ્ય કે તેને બાલક મદદતાનો સત્કર્મ થયો. બોડા વખતના
સકલાસમા તેનું જીવન સુખરી ગયું. શૈલને પણ એવો સત્કર્મ કરવાનો
શુભ ભાવ થયો ને સતત શૈલ્યા.

ગોવાસિકા નામનાં સાધ્વી બ્રાહ્મણના નવુદયર હતાં. ગોપાપુરના
મોઢા બાલક પુરુષશાળી મદદતાના સત્કર્મ માટે ગંધી રજાં હતી,
અનેકને બ્રાહ્મણના નવુદયની ઈચ્છા હતી.

નર્મદા બગી બાનમા તરત ચીંચો નદી
ત્યાસગી સાધના સવ કામી,
પાર્શ્વના કિટના પથ પડતો નથી,
સાધના સમ ત્યે બાપ સામી.

ગોવાલિકા સાધ્વી આત્મસાધનામાં લીન હતા એમને ભવનો નિવેડા લાવવાનો હતો. ન્યાસુધી આત્મતત્ત્વ તરફ દષ્ટિ દીધી નથી ત્યાસુધી ધાણીના ઊટની માફક આ ચાર ગતિમાં પરિશ્રમણ કરવું પડે છે. હવે સંસાર-અટવીનો પથ કાપવો હોય, ભવનો નિવેડા લાવવો હોય તો આત્મતત્ત્વની ઓળખાણ કરી શાશ્વતપદ પામવાના પુરુષાર્થને ઉપાદેશો, તે અવશ્ય કલ્યાણ થશે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૧

(સોમવાર, તા ૧૬-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે ગોવાલિ નામના સાધ્વી અગિયાર અગના જાણકાર હતા સૂત્રના આધાર, સાધુપણ કેમ પાળવું, કયે માર્ગે મોક્ષમાં જવાય, એ બધું સૂત્રસિદ્ધાન્તમાં બતાવેલું છે સાધુ-સાધ્વીઓના જીવન પણ વીતરાગે પ્રરૂપેલાં સૂત્રોને આધારે હોવા જોઈએ.

પાપ નહીં કોઈ ઉત્સૂત્ર લાપણું જિસો,
ધર્મ નહીં કોઈ જગ સૂત્રસરીખો.
સૂત્ર અનુસાર જે ભવિક કિરિયા કરે,
તેહનો શુદ્ધ ચારિત્ર પરીખો
ધાર તલવારની સોહિલી દોહિલી,
ચૌદમાં જિન તણી ચરણ સેવા

સૂત્રથી ઓછું, અધિક કે વિરુદ્ધ લાપણું કરનાર અથવા કપોલકલ્પિત ગ્રન્થો રચીને વાતો કરનાર મહાપાપના ભાગીદાર છે ઉત્સૂત્ર

રૂપા બાબો તે પોતે જ દુઃખી નીકળ્યો.

એટલામાં ગાડાવાળો દોડતો દોડતો બાવી પહોંચ્યો અને તેણે કહ્યું હો બા તમારી સોનામહેરાની ચેલી તમારી છે ને ? રસ્તામાં પડી અર્ધ દટી તે મને મળી છે ચેલી મળવાથી પાંડુ ઝવેરી બાનદાર બાવી ગયેલ તેણે ગાડાવાળાના બાબાર માનતાં કહ્યું બાઈ ! તે મારી બાબાર રાખી મેં તે તારા પર અપહાર કર્યો હતો. મારો રથ અધાવવા માટે મેં તારી ચોખ્ખાની ગુણીઓને નીચે ફેંકાવી દીધી હતી, ત્યારે તું તને મળેલી સોનામહેરાની ચેલી મને સોંપવા માટે આવ્યો. પણ એ તો કહે કે ચોખ્ખાની ગુણીઓને તે એકમેકાએ ગાડામાં ગાડી રૂપી રીતે ? ગાડાવાળો બોલ્યો જે બિલુ તમારા રથમાંથી નીચે કિતલી તેમણે બાવીને મને મદદ કરી અને તમારા પર દેખ નહીં કરવાને છપ્પેશ પણ તેમણે જ મને બોલ્યો બા ચેલી આપને સોંપવાનું પણ તેમણે જ કહ્યું છે સત્કર્મના કલેશ્વર જીમીને પાગરશો એ નક્કી છે બીજાના સુખનો પ્રથમ વિચાર હતો.

પાંડુ ઝવેરીને હવે જ ખાસ બાબો કે રથમાંથી નીચે કિતલી વખતે એ બિલુએ કહ્યું હો કે હું તમારું નશ્વ ચૂકવવા માટે નર્મ પુ બોલો. બા બિલુનો કેટલો મોટો છપકાર છે ? ગાડાવાળાનાં પણ બહોભાવ કે તેને બાવા મદદમાનો સ્વસન થયો. થોડા વખતના સંક્રાસમા તેનું જીવન મુધરી ગયું. શૈલેને પણ એવો સ્વસન કરવાને શુભ ભાવ થયો ને સતને શોધ્યા.

ગેવાસિકા નામનાં સાખી આત્મતત્ત્વના નવુદાર હતાં. ગેવાપુરીના લોકો બાવા પુરુષશાળી મહાત્માના સ્વસન માટે ગંધી રહ્યાં હતાં અનેકને આત્મતત્ત્વ જાણવાની ઈચ્છા હતી.

બધાં સગી બાનમા તત્ત્વ બોલ્યો નહીં
ત્યામગી સાધના સવ કાળી-
ધાર્મિકા બિટના પથ બદલો નથી,
સાધના સમજણે માત્ર સાચી.

ગોવાલિકા સાધ્વી આત્મસાધનામાં લીન હતા એમને ભવનો નિવેડો લાવવાનો હતો. ન્યાસુધી આત્મતત્ત્વ તરફ દષ્ટિ દીધી નથી ત્યાસુધી ધાણીના બિટની માફક આ ચાર ગતિમાં પરિભ્રમણ કરવું પડે છે. હવે સસાર-અટવીનો પથ કાપવો હોય, ભવનો નિવેડો લાવવો હોય તો આત્મતત્ત્વની ઓળખાણ કરી શાશ્વતપદ પામવાના પુરુષાર્થને ઉપાડશો, તો અવશ્ય કલ્યાણ થશે.

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૧

(સોમવાર, તા. ૧૬-૯-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી પ. સિદ્ધાન્ત કહે છે.

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે. ગોવાલિકા નામના સાધ્વી અગિયાર અગના જાણકાર હતા. સૂત્રના આધારે સાધુપણ કેમ પાળવું, કયે માર્ગે મોક્ષમાં જવાય, એ બધું સૂત્રસિદ્ધાન્તમાં ખતાવેલું છે. સાધુ-સાધ્વીઓના જીવન પણ વીતરાગે પ્રરૂપેલાં સૂત્રોને આધારે હોવા જોઈએ.

પાપ નહીં કોઈ ઉત્સુક ભાષણ જિસો,
ધર્મ નહીં કોઈ જગ સૂત્રસરીઓ.
સૂત્ર અનુસાર જે ભવિક કિરિયા કરે,
તેહનો શુદ્ધ ચારિત્ર પરીઓ.
ધાર તલવારની સોહિલી દોહિલી,
ચૌદમાં જિન તણી ચરણ સેવા

સૂત્રથી ઓછું, અધિક કે વિરુદ્ધ ભાષણ કરનાર અથવા કપોલકલ્પિત અન્યો રચીને વાતો કરનાર મહાપાપના ભાગીદાર છે. ઉત્સુક

અપભ્રાતા જે કાઈ પાપ નથી. તે સૂત્રની મધ્યર્થ અપભ્રાતા
જેવો કાઈ કાર્મ નથી. કૃષ્ણ કહે છે કે મારે હવે કાઈ ઝળી
સાખા પાન કે મૂળની જરૂર નથી. કાચુ કે હવે મારામાં
સુવાસ આવી ગઈ છે કુ સંપૂર્ણ રીતે ખીલી ચૂક્યો છું તો
એ કેમ ચાલશે ? કાઈ એમ માને કે મને હવે અધિકારીઓ વડીલો
બેરિસ્ટરો અને પ્રેક્ટિસ માને છે અને ચરણમાં પડે છે માટે હવે મારે
સૂત્રસિદ્ધાન્તની કાઈ જરૂર નથી તો એ પોતાની તનને અને તેને
માનનારાઓને ક્ષેપિ રાતે દારી રહ્યો છે સૂત્રનો અધ્યાય જગનારને
અનિશ્ચયમાં ભ્રમ કરવા પડવા નથી. આત્માને મોકલમાર્ગી બનાવવાના
સિદ્ધાન્તો એ સૂત્રમાં બતાવે છે પણ દિશાધીન સુખને માનનારાઓ સૂત્ર
તરફ ઉદ્ધસીન રહે છે

તમે કહ્યા છો કે અમારાથી સ્વાધ્યાય થતો નથી અમારાથી
ચેતુક તથા ચલાતુ નથી અને અમુક પ્રકારનાં તપ વગેરે થઈ ચકનાં
નથી પણ આ તો તમે જ્ઞાતદાનને પંખાળીને આધારે ફેંકી દેવા જેવી
વાત કરો છો. તમને તમારા જ્ઞાતદાન-શરીરની કિંમત વધારે છે અને
અદર દેશા આત્માની કિંમત નથી. તમે પુણ્યલની પાછળ પગ ધસી
નાખો છો ૧૦ની પાછળ નીચુ જોઈને દોડ મૂકી લા છો પણ
તમારી આ માન્યતા તરફથી તમારે પાછા ફરવું જોઈએ.

૬ ઠાળા—સ્વ સાક્ષતા એક માણસને એક રૂપિયાની નોટ મળ્યા
એ છ થઈ થે ગયો. આગળ સાક્ષતા તેણે એક રૂપિયાની મોટરીની
ટિકિટ ખરીદી વળા દનામથા તેને દસ દ નર રૂપિયા મળ્યા અને
માસના સાદા કરનાં કરતા તેના પાંચ લાખ થઈ ગયા. ૧૫ની તે એના
કૂદાનો પાગ જ ન રહ્યો. જાગરો મોટર, રેડિયો હનિયર જલુ આવી
તપુ અને પેસા વખતે વખત દસ લાખ થઈ ગયા. હવે એ સાબરમતીના
પૂરની જેમ ઉછળતા મારવા માંડ્યો. થોડા વખત પછી કુખ્ય પસારી
તપુ ન કાઢવાનીના પૂર ઓછરવા લાગ્યા. દસ લાખમની પરીન

ન્યા પાચ લાખ થઈ ગયા ત્યાં તો એ માથુ પછાડવા લાગ્યો. ન્યારે એક લાખમાથી પાચ લાખ થયા ત્યારે એના આનંદનો પાર ન હતો, હવે દશ લાખ થયા પછી ધડીને પાચ લાખ થયા તો એનો શોક સાગર છલકી ઊઠ્યો ! ન્યારે મૂળમા એક રૂપિયો પણ ન હતો ત્યારે પણ તેને આટલો શોક ન હતો આજે આ શોક ક્યાથી આવી પડ્યો ? માટે સુખ અને દુઃખ એ કલ્પનાની વસ્તુઓ છે આવી નાની સરખી ભૂલ પણ તમને સમજતી નથી આ ભૂલ તમને આર્ત અને રોદ્ર ધ્યાન કરાવીને ભવિષ્યમા ભૂલા પાડવાની છે પ્રારબ્ધને આધીન પૈસો આવે ને જાય, પણ તમાગ સુખદુઃખને પૈસા જેવી જડ વસ્તુની સાથે સાકળી દેવા એ હિમાલય જેવી ગભીર ભૂલ છે અતે તો જે કાઈ હોય એ પણ છોડીને જવાતુ છે નાણિયેર બધાય છે એ પણ અહીં ને અહીં છોડી લેજે એમા કાઈ સાથે લઈને જવાતુ નથી

કેટલાક લોકો આનંદ મેળવવા માટે યુરોપ, અમેરિકા, સ્વીટ્ઝરલેન્ડ, જર્મની, જાપાન આદિ દેશોમા જાય છે કાઈ કાઈ વાગ તો ત્યાંથી દુઃખના પોટલા બાંધીને જ પાછા ફરે છે એથી પણ અનંતા સુખોનો ભંડાર આત્મામા છે જડ વસ્તુમા સુખ છે જ નહીં ભગવાન કહે છે કે ચેતનમાથી ચૈતન્ય મળે છે ને જડમાથી જડતા મળે છે આત્મા ચેતન છે, એ સિવાયના તમામ પદાર્થો જડ છે

જડ પાસેથી ચેતન માગે, તુ મને કષ્ટકે દે,
નરસૈયાનો સ્વામી કહે, તારી એક ફૂટી કે એ

જડની પાછળ અનેક જિંદગીઓ ખર્ચી નાખશે તોય સાચો હીરો હાથમા આવશે નહીં ધન, પુત્ર-પરિવાર, સત્તા આદિથી સુખ મળશે એવી જો તમારી કલ્પના હોય તો એ કલ્પના ઉપર કાતર મૂકી દેજો રમકડાને ચાવી આપો એટલે એ દોડવા માડે, પણ ચાવી પૂરી થયા બાદ એ ચાલી શકતુ નથી પરંતુ તમે ચૈતન્યની શક્તિ તો જુઓ રેલવેના પાટા પર એક નાનો કથવો ચાલ્યો જતો હોય અને ગાડી

આવવાનો અવાજ સાંભળીને એ તરત નીચે ઊતરી ગયું છે ત્યારે પાટા પડ્યાં બિચથી પડેલું એનિજન એની મેળે પાટા પર આવી શકશે ખરું ?

પ્રાંતપ્રાનો રાખમય રાગ એવો હતો કે બિંહીના લાલ બિંહીની વચ્ચેથી પોતાને કાઢે જ પચ્ચર જેવી કાઢે મોટા મોટા કાથીઓ પચ્ચર નેની કાંકરી ન ખેલવી શકે તેવા બિંહીમાંથી પોતાને કાઢે પચ્ચર જેવી લેવા એ આજ બળની વાત ગણાય ? એવી જ રીતે તમે છતી પર મોટર સ્થાવતા અને પચ્ચર ભાંગતા તો નેમ્યા હશે, પચ્ચર આ તો શરીર બળની વાત કઈ હવે જરા આત્માના બળની વાત સભળો.

પાંચસો કાથીના બળ નેટલું બળ એક સિદ્ધર્થો હોય છે એવા પાંચસો સિદ્ધાંત બળ એક અષ્ટાષ્ટર્થો અને એવા દસ હજાર અષ્ટાષ્ટ મરામર એક બળદેવ, એ બળદેવ મરામર એક વાસુદેવ એ વાસુદેવ મરામર એક ચક્રવર્તી એક ક્રોડ ચક્રવર્તી મરામર એક દેવ, ક્રોડે દેવતાઓ મરામર એક દન્ડ અને એવા ત્રણ લોકના સર્વ બળવાનોનું બળ મેલું ક્રોડ તેટલું બળ એક વીરવંશની ટચ્ચી આંગળીમાં હોય છે આ છે આત્માનું અમોઘ બળ ! છતનાં લક્ષણો છતવર્તી બનવાનું કહે છે કે—

નામ ચ વૈસર્ગં ચૈવ ચરિત્ત ચ તથો તદ્વા ।

વીરિયં ચક્રયોગો ય યય લીપસ્સ સપ્તજનં ॥

—ઉત્તરાખ્યનસૂત્ર, અ. ૨૮ આ. ૧૧

જ્ઞાન દત્તન, ચારિત્ર તપ, વીર અને ઉપોત્ત એ છતનાં લક્ષણો છે ત્યારે પુરુષનાં લક્ષણો છતવર્તી કહે છે કે—

સદેશ્વરયારજ્ઞગોષો, પદ્મા કાયાતથો દ પા ।

ચળ્લરસગમ્યપાસા પુમ્માલાણ નુ લક્ષ્મણ ॥

—ઉત્તરાખ્યનસૂત્ર અ. ૨૮ આ. ૧૨

સન્નિ, અપહર, ઉપોત્ત પ્રણા બળા આતપ, વચ્ચ રસ વધ અને રપત એ પુરુષનાં લક્ષણો છે ત્યારે પદ્માનાં લક્ષણો આ પ્રમાણે છે—

પગત્તં ચ પુદ્ગલં ચ, સંખા સંઘાણમેવ ચ ।

સંજોગા ચ વિભાંગા ચ પઞ્જચાણં તુ લક્ષણં ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ ૨૮, ગા ૧૩

એકત્વ, પૃથક્ત્વ, સખ્યા, આકૃતિ, સજોગ અને વિભાગ એ
ખ્યાનના લક્ષણો છે

માટે હવે તો જડની ઉપાસના છોડીને ચેતનના પૂજારી બનો
અરિહત, સિદ્ધ, સાધુ, તપસ્વી આદિના ગુણગાન કરે તોય તીર્થ કર
ગોત્ર બધાય, ત્યારે મિથ્યાત્વી જીવો માટીની ગોરને પણ ખગે લાગે । જેમા
વિશેષ ગુણ હોય તે ગુણવિહોણાને ખગે શા માટે લાગે ? તમારુ દર્શન
તમને સમજાવે છે કે તમારા પુણ્યનો ઉદય હોય તો દેવતાઓ સામેથી
તમારા બનવા આવે ! એક માણસ મરી જાય ને આખો દેશ હાહાકાર
કરી જાડે તે એક માણસ મરી જાય ને એનો સગો ભાઈ પણ રમશાને
ન જાય—આ પુણ્ય ને પાપના ઉદયનુ પરિણામ છે ત્યારે તમને થોડુક
દુઃખ પડે ને ખીજનો ઝોરતો કરવા લાગી જાય છે । શા માટે ? તમારા
જ કર્મનુ ફળ છે એટલુ સમજી જાય, તોપણ બેડો પાર થઈ જાય.
અત્યાર સુધી તમને રખડાવનાર અને આ ભવમા દુઃખ આપનાર
તમાગ જ કરેલા કર્મ છે જેને દુઃખમા મૂકનાર તરીકે તમે માનો છો
એ તો નિમિત્ત જ છે આ કર્મના જુઝા ઉડાવવા માટે જો તમે બે
વખત ભાવપૂર્વક પ્રતિક્રમણ કરો, સુપાત્રે દાન આપો અને સાધુ, તપસ્વી
શ્રદ્ધ આદિની યથાશક્તિ સેવા કરો, તોપણ તીર્થ કર ગોત્ર બધાય
અનતશક્તિમાન તીર્થ કર તમે પણ બની શકો છો

પૃથ્વી વિના પગ મૂકવો, વાટ વગરનો દોવો,

જે ઘેર જઈને ઊપજવુ તે ઘેર જીવતા જીવો

આવા સિદ્ધો એક લાલુમાત્રમા સિદ્ધસેત્રમા પહોચી જાય છે આ
શક્તિ વિશુદ્ધ આત્માની છે, પણ તમે તો એક પેડા માટે રૂત આપી
દો છો જડને ખાતર ચેતનની હત્યા થઈ ન જાય તેનો ખ્યાલ રાખો.

દિવ્યોનાં મુખેને ખાતર એકેન્દ્રિય બનવા શા માટે તૈયારી કરે છે ? ફક્તના મોર્માં આવેલુ દાસ્ય ચાલી ચાલીને ફક્ત દાસના ગ્રાહને વખાણતો હોય છે પણ એને અભય નથી કે એ જ દાસ્ય દાનમાં પેસી જવાથી એના જ દાનમાંથી નીકળતા લેખીના એ સ્વાદ છે દાસકામાં કાંઈ સ્વાદ નથી. મારે સ્વાદે સ્વાદ લેનાર અદમ્યો અજગાદ જડ સરીરમાં સ્વાદ લેવાની શક્તિ નથી છતાં ન મનાય તો અજનરો કરી લુઓ. કાંઈ થતુ પામેલા સખના મોર્માં દૂધપાકનો અમ્યો આપી લુઓ. એને સ્વાદ અલગો ખરો ? પરંતુ આ બધુ તમને સમજતુ નથી. હોકરો રખડુ થઈ ગયો હોય તો તેનો દહકો સમ હોવાવા તમે તદ્દર બનો છો પરંતુ અભ્ય રખડુ બની ગયો છે તેનો કુસમ હોવાવા તમે તૈયાર નથી.

આવાધિકા સાધી બધા બ્રાહ્મોના જુલમ દર્શાવે સાધી જ રહ્યું કાણ ન હોય તેનાથી કાંઈ ગામમાં ચાતુર્ભુક્ષ કરવા રોકાવાય નહીં આચારામસૂત્રમાં સાધુસાધીઓને આચરવા પામ્ય આવા બનેક કાલકામો છે અને એ કાલકામોનું પાલન નહીં કરનાર માટે નિશીથ સૂત્રમાં તેનું દર્શવધન છે આજમાં એકાં બાહ પ્રવચનોથી લઈને ચોદ પુર જણના માર્ગના અધિકારી છે પણ તેમાં આચાર્ય પ્રથમો થર્મ — આચારમાં કિનારો વિના મોક્ષપ મળી શકતુ નથી.

આવાધિકા સાધીજીના જ્ઞાન અને ચારિત્રનો મુલેજ હતો આદમ્ય ફરી દસની આ બાળ્ય છે બમાથી એક સ્વ ન હોય તો એ આ મા બિય બિડી શકે નથી. ત્યુ જ્ઞાનને ગાળ્યું હોય અને આમિન છાડી દિધું હોય અથવા ચારિત્ર ગાળીને જ્ઞાનને છાડી દિધું હોય તાપ્તુ તેની અક પામ્ય અડિત થઈ ગયેલી છે પામ્યઅડિત એટલે / નામની જે

દૃષ્ટાન્ત—જ દસા ઠડીથી તૂટતા અને કાલકામો ખરાબેલા હર ઉપર દયા આવી. દૃષ્ટાન્તના માટે તેજુ તેન પાન્યની પાંખની બદલે બેસાડ્યો ઉઠતી દાહ બિડી અને એ ફૂલની ઉઠર હસી ગયો કાતરવા

લાગ્યો આથી હસની ઉચ્ચનશક્તિ હણાઈ ગઈ. જેઓ સિદ્ધાન્તોથી જ આગળ આવ્યા અને હવે સિદ્ધાન્તના વચનરૂપી પાખને કાપે છે તે હંદરના જેવા કૃત્તની છે એવાના સગમા પડશે નહીં, કારણ કે—

ડાહ્યા ડાહ્યાના આ કળબુગમા બિતરી ગયા છે પાણી,

જગતમા સુણુજો સતની વાણી

જડ ને ચેતન બન્ને દ્રવ્યો, ચેતનની કિમત ખરી જાણી જગતમા

ભગવાન મહાવીરનો અહિસામય ધર્મ છોડી દઈ પાખ ડીઝોનો સગ કરશે નહીં આ કળિયુગમા ધર્મના બહાના હેઠળ કંઈક એવા પાક્યા છે કે વીતરાગના સૂત્રો ઉથલાવી, ઉત્સવપ્રરૂપણ કરી, ભોળા જીવોને દ્રસાવી, નવા વાડા પથો કે સપ્રદાયો વધારી, આત્માને અધો-ગતિના પથે ધકેલી રહ્યા છે તેવાથી ચેતનને જેણે ચૈતન્ય તત્ત્વને જાણ્યું- પિછાણ્યું તેને જડની કિમત કેમ હોય ? એ જડવાદમા પલટાય નહીં. એ તો ગતને દિવસ આત્માના જ અને જેનો સ્વભાવ પ્રગટી ચૂક્યો છે તેવા મહાપુરુષના જ ગાણા ગાય ગોવાનિકા સાધ્વીજી સતીશિરોમણિ અને મહાન પવિત્ર છે તે ત્યા પધાર્યા છે હવે શું બનશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૨

(મગળવાર, તા ૧૭-૬-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય જાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આજે છે ગોવાનિકા સાધ્વીજી આત્માથી હતા સાધુઓની દિવસની અને રાત્રિની ચર્ચા ખતાવતા ભગવાન કહે છે કે દિવસને પહેલે પ્રકરે વ્યાખ્યાય, બીજે

ખ્યાન, ત્રીજો ભિક્ષા અને ચોથો પ્રદરે સ્વાધ્યાય. રાત્રિના પહેરે પ્રદરે સ્વાધ્યાય બીજો ખ્યાન ત્રીજો નિદા અને ચોથો પ્રદરે સ્વાધ્યાય. જામ બાદેમ પ્રરમાના એકમાં ભિક્ષા અને એકમાં નિદા એમ બે પ્રદરને છોડીને ૭ પ્રદર ખ્યાન અને સ્વાધ્યાયમાં જ માળવા જોઈએ સદ્ગુણોનાં પાંચ મદ્યમ્ત છે અને આવકનાં બાર વ્રત છે પરંતુ જનતકાળ વધી મથા છતાં છવે પોતાના ધર તરફ દષ્ટિ કરી નથી.

જનવક્ષાણથી બાણજ્યો વિના જાન જમવાન,
સેવ્યા નથી મુનુ-સતને, મુકયુ નહીં અભિમાન.

આત્માને કમનિ સચેત્ય પહેલાં ક્યારે જ્યો તેથી બાદિ નીકળી રહતી નથી, શુ જન્મ જીવોના કમનિ જાત જરૂર છે ત્યારે અમન્ય જીવોના કમની બાદિ પણ નથી ને જાત પણ નથી તેથી તેનો મોક્ષ નથી. સુખમાં પણ દુઃખજન્ય અને નિઃકલમ્ય જેવા બે પ્રકારે છે તેમાં દુઃખજન્ય જીવો તે જીવજ્ઞાન અને સસારમાં પચા-પાચથી રહે છે પણ નિઃકલમ્ય જીવને ખંચ, દસ કે પંદર ભવે પણ મુક્ત થવાનું છે આજી જીવેલી ધર્મમાં દષ્ટિ યાવ છે કર્મરહિત હોય તે મોક્ષ છે અને કર્મચક્રિત હોય તે સસાર છે વમાય પુરને ઠાઈ બાંધી કહે તેા એથી તમે કોમ કરો છો પણ બાંધી શુ સહેલું નથી. કર્મરહિત-બાંધી થયા માટે સિદ્ધોએ અને વીર્ષીકરોએ બહુ પ્રયત્નો કર્યા છે.

સ્વાધ્યાય અને ખ્યાન એ બન્ને કમની નિર્ભર કરનાર છે વાંચવાથી સહ પડે તેા તેને મુરુજનો પાસે પૂજવાનું છે અપ્રમદ્ય અને નવા મુણ જ ન જુદા પડી રહે નહીં સાકર અને મીઠાઈની જેમ ન્ય અને પુણી અમેદ છે મુણ અને પર્ણપના સમૂહને દબ્ય કહેવાય એ જલ્મ કમળા છે અવસ્થાનાર શુ એનું નામ પર્ણ છે સદ્ગુણસમયમ્ —૬૫૦ સદ્ગુણ સત્ છે ઉત્પદ, વ્યવ અને પ્રીત્ય એ ત્રણે તેની પર્ણો છે આ ત્રિપદી અવધાને ગૌતમને આપી હતી ૧૧-

પર્યાયનો નાશ થાય છે, ઉત્તરપર્યાય ઉત્પન્ન થાય છે, અને ધ્રુવપણે ટકી રહ્યો એ આત્મા છે

અવતરે, મરે છે તે જ ધ્રુવતા ધરે છે,
આદ્વાદ રૂપ આ સસાર છે,
ત્ત્વરવાર વિપમવૃત્તિકારને ધિક્કાર છે

એકંતુ ટળવુ, એકંતુ આવવુ અને આત્મા એનો ધ્રુવપણે સાક્ષી છે આ બધુ જોમા થાય તે સત્ છે જ્યારે પર્યાયનો સ્વભાવ પરિવર્તનનો છે, ત્યારે તેમા એદ શા માટે? શરીરના ધર્મો આ પ્રમાણે છે—
પુન્વંપેતં પચ્છાપેતં મિત્તરધમ્મં વિદ્ધંસણભમ્મં અધુવં અણિતિયં
અસાસયં ત્તયાવચ્ચયદ્વયં વિપ્પરિણામધમ્મં ॥

આચારગમૂત્ર, ૧ પ ૨.

શરીર અત્રુવ, અશાશ્વત, વિધ્વસન ધર્મવાળુ છે શરીર વિનાશી છે, અનિત્ય છે, ત્યારે આત્મા અવિનાશી અને નિત્ય છે

ગોવાલિકા માધ્વી સક્રામનિર્જરા કરનારા હતા સર્વપ્રથમ તમે બધના કારણોને તજો, પછી જે ભાવો તમને બધકર્તા છે તે ભાવોને છોડો તેમ નહી કરો તો આર્તધ્યાન થઈ જશે આ ભોગો મને મળતા જ રહે એવા વિચારોને આર્તધ્યાન કહે છે આર્ત અને રોદ એ બન્ને ધ્યાનો સસારમા રઝળાવનારા છે, પણ મિથ્યાત્વી જીવો શુદ્ધધ્યાન કે ધર્મધ્યાન કરી શકતા નથી આઠમે ગુણુસ્થાનેથી શુદ્ધધ્યાનની શરૂઆત થાય સાતમા ગુણુસ્થાનમા એકલુ ધર્મધ્યાન જ છે. આઠમા ગુણુસ્થાનથી ઉપશમશ્રેણી અને ક્ષપકશ્રેણી મડાય છે ઉપશમ એટલે ભારેલો અગ્નિ અને ક્ષપક એટલે ઠારેલો અગ્નિ તેમા ઉપશમ-શ્રેણીવાળો અગિયારમે ગુણુસ્થાનેથી પાછો કરે છે, ત્યારે ક્ષપકશ્રેણીવાળો નવમે-દશમે થઈ અગિયારમાને છોડી દઈને સીધો બારમા ગુણુસ્થાનમા અવેગે છે ત્યાં અતર્પ્યહૃત્ કાળ રહે છેદેને સમયે કેવળજ્યોતિ પ્રગટે એટલે તેરમે જાય, ત્યાંથી ચૌદમે અને ત્યાંથી સિદ્ધમા જાય

અપ્યા કતા વિકતા ય ગુહાણ ય સુહાણ ય ।

અપ્યા મિત્તમમિત્ત ચ ગુપ્તા ય સુપ્તીમો ॥

—દિગ્ગમ્યનસૂત્ર અ. ૨ ચ. ૩૭

આત્મા કતાં પશુ છે ને અકતાં પશુ છે નરકમાં અને મોકમાં
પશુ આત્મા જ નથી છે આત્મા મિત્ર પશુ છે ન સત્તુ પશુ છે
પોતાના જ વિનાશથી પાતાન રખડાઈ કરી રે છે માટે સ્વાધ્યાય
અને ધ્યાનમાં રત રહેલ વિચારોનાં દારો બંધ કરીને / સ્વાધ્યાય
અને ધ્યાન કરતુ જોઈએ સામાયિકમાં તમા ધ્યાન રહ રહ છે
ખરું ! તમે પહેલે જો કરતુ સામાયિક અને બાળતુ કેસા દિવસતુ
સામાયિક એ અને સામાયિકમાં કંઈ ફેર દખાવ છે તમને ? તમારાં
અસ્તુતર અને અસ્તુતર સાચા છે કે કાચાં છે એને નિત્ય ચકાજના રહેવો
ધ્યાનમાં ચિત્તસ્થતા (સ્મૃત્તા) અને ચિત્તની ચક્ષુતા એ
બન્ન નકમાં છે તેમાં તો ઉપોગ એ ધમ છે માટે ને કાંઈ કરો
ત ઉપરાંત પૂરક કરો તો જ એ તમારુ બની રહે ખાણ એટલુ તમારુ
નથી પશુ એટલુ / તમારુ છે

ગૌવાસિક સાધ્યજી અર્જુ સાધ્યજોને બધાવતાં હતાં અમરાને
હો છે કે સાધુએ દુરજના પાછાયા પશુ સેવા નહીં કરવુ કે
માઝા સસા રૂપ અગા થી છુટ્યો છે હવે જોએ અમારાનો પય
કરીય, તે—

ગિદ્ધિનંધણે ન કુન્દ્યા કુન્દ્યા સાદુદિ સયવં ।

સસા નો સન કરીય નહીં પશુ ગાનીઓનો અને સાધુને
સન કરે ? ક્યાબુનદિરમા કશુ છે કે—

આમ્નામધિસ્થમદિમા જિતસસ્તવસ્તે

નામાડપિ પાતિ મવતો મવતો જગન્તિ ।

સીમાડમવાપદ્મતપાન્ધ્યજનાધિવાષે,

પ્રીણાતિ પદસરસ સરસોડનિસોડપિ ॥

—અપાશુભદિરતોજ ચા. ૭

અર્થાત્ જેમ ગરમીની ઋતુમા સૂર્યના પ્રચડ તાપથી પીડાતા મનુષ્યોને પદ્મસરોવરના પાણીની વાત તો દૂર રહી, પરન્તુ તેનો સરસ શીતલ અને મુગધિત પવન પણ આનંદિત કરી દે છે, તેમ જિનેશ્વરનું નામ જ જીવેતું ભવશ્રમણ દૂર કરી દે છે

જેમ ૫૨ વર્ષથી ગુમ થયેલો છોકરો તમને અચાનક તાર કરે કે હું આવતી જાને એક લાખ રૂપિયા કમાઈને આવું છું, તો તમે કેટલા પ્રચન્ન થઈ જાવ ! જે છોકરાની શોધ કરતા પણ પત્તો લાગ્યો ન હતો, એ મરી ગયો છે કે જીવતો છે એ નક્કી ન હતું, એ છોકરાનો તાર આવે ત્યારે તેના માતાપિતાના હર્ષોશ્રુ છલકાવા માટે છે આ આનંદ કળતા પણ અધિક આનંદ સતના સમાગમમાં છે જ્યારે સતના સમાગમમાં આવે, ત્યારે તેનો મોહનો માર્ગ સરળ બને અનાદિની બિધી પરિણતિને સીધી કરનાર સતસમાગમ છે

ગોવામિત્ર સાધ્વીજી સસારીનો સગ કરતા નથી, ગૃહસ્થના પરિચયથી દૂર ગહે છે સાધ્વીઓ પણ તેમની આજ્ઞામાં અધ્યયન, ધ્યાન અને તપ કરે છે શિષ્યાઓને મન ગુરુની આજ્ઞા એ જ પ્રભુની આજ્ઞા છે

ખલતદ્વંપમા લખ્યું છે કે સાધુએ સાધ્વીઓના ઉપાશ્રયમાં કે સાધ્વીએ સાધુઓના ઉપાશ્રયમાં વ્યાખ્યાન અને વાચણી સિવાય જવું નહીં, ખેસવું કે સવું નહીં, અશન, પાન, ખાદિમ કે ખાદિમ આહારપાણી-આદિ કળ્યા નહીં ત્યા કાઉસગ પણ ન કરાય અને ધ્યાન પણ ન ધરાય સાધુએ અને સાધ્વીએ જ્યાસુધી શરીર ચાલે ત્યાસુધી પોતાનો શ્રમ પોતે જ ઉઠાવવો જોઈએ શરીર ન ચાલે ત્યારે શિષ્યવર્ગ એવા કરે તેમાં પણ સાધુની સેવા સાધ્વી ન કરે અને સાધ્વીની સેવા સાધુ ન ન કરે સયમભગને કોઈપણ અવકાશ ન આપે

દૃષ્ટાન્ત—ન દરાજએ ધર્મની દેગના સાલણી અને તેને તીવ્ર ઠેગગ્ય આવી ગયો, પરન્તુ ગંજ્યની મુવ્યવસ્થા ડ્યો પછી દીલા લેવાનો વિચાર કરતો હતો તેવામાં જ અડરમાત્ તેનું મૃત્યુ થયું દીલાનો

વિચાર કરતાં છેક છૂટ્યો તેથી તેને દેવનું શરીર મળ્યું છતાં વૈરાગ્ય આવતી થતીના કારણે એ જીવિમાં લેપાલો નહીં દેવના અવમાં ન દરમન વિચાર કરવા લાગ્યો કે હું તો મનુષ્યજાતમાં દીક્ષા લઈ ચક્રો નહીં પરંતુ મારી રાણીને એ દીક્ષા સુપાત્ર સાધ્વીનો સમાગમ મળ્યા ત્ય તો સારું પણ એવા સુપાત્ર સાધ્વીજી ક્યાં મળે? અત્યી તેણે પોતાની જીવિના લેપાલોદ્ધાર એક સાધ્વીનું રૂપ લીધું અને અહીં એક સાધ્વીના લેપાલમાં તેણે પ્રવેશ કર્યો. સાધ્વીએ રચાખાશ કરતાં લતા ત્યાં દીક્ષા અચાત સાધ્વીજીને આવતાં એઈ મુનિએ પાકાર કર્યો અત્યારે અહીં કેમ આવવાનું થયું છે? દેવરૂપી સાધ્વીજીએ કહ્યું મારે પાક શીખવે છે મુનિએ કહ્યું પાક શીખવાનો જ્યાં સમય નથી મારે તમે બહાર નીકળી જાવ. સાધ્વીએ કહ્યું હું પણ શરીરે જુદું છું અને આપ પણ અવચમાં જુદું છે તો શો વાધ છે? મારે પાક નેઈએ છે.

પરંતુ મુનિએ કહ્યું નિયમનો ભંગ કરીને અહીં તમે આવો છો એ કીક થતું નથી. ને તમે પાક નહીં કરો તો અને બધા સાધ્વીઓ બહાર નીકળી જઈશું મુનિના બાવા દહ નિમ્મલથી દેવરૂપે અનેકા નદરા લતા જીવને બહુ આનંદ થયો તેણે પોતાની રાણીને એ મુનિની નિશ્ચય વિચરતા એક વિદ્વાન સાધ્વીજીના સમાગમમાં મૂકી દીધી.

જ્યાં છે સાધ્વીઓ અને સાધ્વીઓની અખણ સવમસાધના! વિચારતું પડ્યું પચથિયુ એકાન્તમાંથી મગાવ છે આ? સવમધમ સિથિજ જનવા લાગ્યો છે પરંતુ સધના કાયકતાઓ અને મુલ આવકોએ આવા સિથિસાચાર મારે સાવધાન જનવું મારે છે એક જ સાધ્વી કે એક જ સાધ્વીથી શિક્ષા વહોરવા મારે પણ ત્યાં નહીં નાવાસિક સાધ્વીજીની ને સિથિઓ શિક્ષા વહોરવા નીજ્યાં છે તે પ્રગ્તા કરતા મુકુમાશિકાન ત્યાં આવશે ને ત્યાં શું જનશે તે અવસરે.

હું શાન્તિ.

વ્યાખ્યાન : ૭૩

(બુધવાર, તા. ૧૮-૯-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણે કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે શ્રેષ્ઠી સાગરદત્તે પોતાની પુત્રી સુકુમાલિકાને માટે એક દાનશાળા બંધાવી આપી તેમા અનેક અભ્યાગત, સાધુ-સત, અપગ, અનાથ અને ભૂખ્યાઓને ભોજન મળવા લાગ્યું. ગોવાલિકા સાધ્વીની બે શિષ્યાઓ એકવાર આ સુકુમાલિકાના ઘેર ગોચરી માટે આવ્યા. સાધુની ભિક્ષાને ગોચરી કહેવામા આવે છે. ગો+ચરી=ગોચરી જેમ ગાય ઉપર ઉપરતુ ધાસ ખાઈ જાય છે, પરન્તુ ધાસને મૂળમાથી ઉખેડી લેતી નથી તેમ ગૃહસ્થને તક્લીફ પડે તેવો આહાર સાધુથી વહોરાય નહીં. આહાર વહોરવામા તૃષ્ણા કે લોભ રખાય નહીં, અને—

જહ્વા દુમસ્સ પુપ્ફેસુ ભમરો આવિયઈ રસં ।

ન ચ પુપ્પં કિલામેઈ સો ચ પીણેઈ અપ્પયં ॥

—દશવૈકાલિકસૂત્ર અ ૧, ગા ૨

જેમ પુષ્પ ઉપરથી ભમરો રસને ચૂસી લે છે, પણ પુષ્પને મૂળ-માથી ઉખેડી નાખતો નથી, તેવી રીતે સાધુએ ગોચરી કરવી જોઈ એ. ‘આ ભોજન કોના માટે બનાવ્યું છે ?’ વગેરે પ્રશ્નો પૂછીને વહોરો શકાય છે. માદા માણસ માટે કે ગર્ભવતી માટે બનાવ્યું હોય તે ન-લેવાય, પરંતુ તેણે ઉપયોગમા લીધા પછી વહોરી શકાય છે બાળકને-

સઈને માતા બેઠી હોય, તો જાણકને છાયાવીને વહોરાય નહીં દાન
પુણ્ય માટે રાખેલું હોય કે જીભારીઓ માટે રાખી મૂકેલું હોય તોપણ તે
વહોરાવું નથી એ જાણુ ખાવા બેઠા હોય તેમાના એકની અનુમતિ
ન હોય, તો તેવો આદાર વહોરાય નહીં સાધુ તો ટાઢો ટુકડો ખાત
ને આક્રમે જીવો જાય.

પાંચની ભાગીદારીમાં ચારની અનુમતિ હોય અને એક વિશેષ
કરનાર હોય, ત્યાં આદાર વહોરી સમય નહીં અચાતકુળમાં વહોર
વાથી વધારે ધર્મસાજ થાય છે કાન્યકુ કે મળે તો સમમની રૂઢિ અને
ન મળે તો તપની રૂઢિ થાય છે

સાધુ તે મધુકરની પેરે નહીં વચ્ચા નહીં સોભ,
લાધુ ગાધુ ઠીએ કાપને અણુઅણુ સતેવ
ધમ્મો મમ્મ મહિમા નીમે

પ્રથમ નીસ આકા મળ્યો હોય અને પછી સરસ આદાર
મળી જાય, તોપણ નીરસને પદ્માવીને સાધુથી સરસ આદાર લેવાય
નહીં જ્યાંથી આ કાયા છે ત્યાંથી કાયા પાસેથી કામ કાઢી લેવા
માટે આદારપણી લેવાના છે સાધુએ આર્ષણને એજઆગમ માટે
ખોરાકપણી લેવાના ન હોય વહોરવા જતાં આધ્યાત્મી આદાર હોય
તો મરણ નહીં ચૂરમાનો જૂઠા તૈયાર હોય જાણે તેમા ધી, ખાંડ
વનરે અચેત વસ્તુ એજવચાની હોય, પણ સાધુસાધવી માટે લાડ
વા વાના આગળ ધર્મ સહે નહીં લાડ વાળી, તો એ સાધુને ખરે
નહીં સચેત ઉપર અચેત હોય કે અચેત ઉપર સચેત હોય, તોપણ
નવાય નહીં પડેલા પ્રદ ના આદાર વધુ પ્રદ મુખી યત સાધુએ
પ્રદેર ચાલે નહીં સાધુથી વેચાતું ઉછીનું કે જૂટવીને મેચાય નહીં
સામે લાવ્યાં આવે તોપણ મરણ નહીં

સાધુન મળે તોય શુ અન ન મળે તોય શુ ? સાધુ ઠાઈને ત્યાં
નિહોર દવા મેવા જાય ન એ વખતે એ દવા સીધા દરબને ન મળે
અન પાંડ એ ૪ દવા ઉપામખમ દવા માટે આવે તોપણ એ દવા

ઉપયોગમાં લેવાય નહીં સાધુને નિર્દોષ દ્વા લેવાની છૂટ છે, પણ સદોષ દ્વા લઈ ગયાય જ નહીં સાધુનું શરીર ખીમાગ પડે, તોપણ ગૃહસ્થ પામે એવા કઠોરી શકાય નહીં. દેશસ્નાન અને સર્વસ્નાન કદાપિ થાય નહીં સાધુનો ત્યાગ જોઈને સસારોએને ત્યાગનું મન થઈ જાય એવો સાધુસાધ્વીઓનો ઉજ્જવળ ત્યાગ હોવો જોઈએ ગૃહસ્થને ઘેર સાધુથી ખેસાય નહીં જો સાધુ કોઈને ત્યા ખેસે, તો ગૃહસ્થને એના કામમાં અડચણ પડે વળી એ સાધુ બીખાગીઓને અતરાયરૂપ અને ક્રોધનું કારણ બની જાય તે ઉપગન્ત ગૃહસ્થને ત્યાના વાતાવરણથી સાધુના બ્રહ્મચર્યમાં પણ ખામી પડે આવો મુનિનો માર્ગ અતિ સાફડો અને કટકટા ક્યાગ જેવો છે વિદ્યામાં માથે લીધેલી વસ્તુને ખે ગાઉંથી વધારે ઉપયોગ થઈ શકે નહીં

બન્ને સાધ્વીઓ સુકુમાલિકાને ઘેર ગોચરી માટે આવ્યા સુકુમાલિકાએ આવી પવિત્ર તપોમૂર્તિ સાધ્વીઓને જોઈને હર્ષ પ્રગટ કર્યો, પોતાના ભાગ્યની પ્રશંસા કરી અને અન્નપાણી વહોરાવ્યા સાધ્વીજીઓ પાછા કરતા હતા, ત્યાં સુકુમાલિકાએ કહ્યું, 'મારે આપને કંઈક વાત કરવી છે' સાધ્વીજી બોલ્યા, 'જે કહેવું હોય તે ટૂંકમાં કહો' સુકુમાલિકા બોલી, 'આપને કોઈ મત્ર, તત્ત્વ, દોષ, વશીકરણ કે એવું કોઈ આવડતું હોય તો મારે સાગર મને છોડીને ચાલ્યો ગયો છે તે પાછો આવે એવું કંઈક કરી આપો'

સુકુમાલિકાનાં આવા વચન સાંભળીને બન્ને સાધ્વીઓ કાનમાં આગળીઓ નાખીને કહેવા લાગ્યા, 'તમે આવું ન બોલો તમારી સસારની વાતો સાંભળવી પણ અમને કલ્પતી નથી ત્યાગીની પાસે ત્યાગની વાત હોય, ભોગની નહીં જે એવી વાતો કરે તેને સાધુ કહેવાય નહીં

जे लक्षणं च सुविणं अंगविज्जं च जे पउज्जन्ति ।

न ह्यु ते समणा बुच्चंति पवं आयरिपहिं अक्खायं ॥

—ઉત્તરાખ્યનસૂત્ર અ. ૮, ગા. ૧૬

જ્યોત્ સાધુ મસ તસ બાદિ જન્મજાત લક્ષ્યો, રેખાએ
સ્વપ્નસાચ કે જામરુરુ બાદિની વિદ્યા સાધુ જાણતો હોય, આમજ
જાને જૂસ્તરની વિદ્યા જાણતો હોય, છતાં સાધુથી એ કહેવાય નહીં ને
કહે તે સાચો સાધુ નથી. ભોજના બીખારીઓ સાધુઓ પાસે પણ
ભોજની જ માગણી કરે છે પણ સાચો ત્યાગી કદી પણ એવી વાત
સાંભળે નહીં અને ક્રિષ્ણતા જગત કે બધે જ નરના કાવો જતાવે
નહીં ચક્રસ્થનો પરિચય પણ હાનિકારક છે

૬ દાન્ટ—એક સાધુ મહારાજ ક્યા વાંચના હતા. આમાં રોજ
એક બાઈ સાંભળતા આવતી હતી, પણ એ બાઈને રોજ ઉદાસ નોઈને
એક દિવસ સાધુએ પૂછ્યું બહેન ! તમે રોજ ઉદાસ કેમ રહેો છો ?
બાઈએ કહ્યું મારો પતિ બાર વર્ષથી પરેસુ ગયો છે એના અને
માઈ ખબર પણ મળતા નથી. સાધુએ તેનું જીવિષ્ય નોઈને કહ્યું
જાણે બાર વાગે તારો પતિ થોડી પર મેસીને આવશે.

બાઈ તો રાજ રાજ થતી પોતાને ઘેર બઈ બરને સાકસાઈ ક્યું
ધરમાં કસારતુ બો જન તૈયાર ક્યું તેને સાધુ મહારાજ પર પૂછ્યું
મહા હતી અને અરેખર જ્યાં બાર વાગ્યા ત્યાં બાર વર્ષે તેનો પતિ
થોડી પણ મેસીને ઘેર જાણ્યો. બાઈ તો રાજ રાજ થઈ બધી ખતિને
નવઢાળીને ભોજન કરવા મેસાડ્યો પણ કસાર તૈયાર થયેયો નોઈને
તેને ટાક પડી બાઈ તેનું પોતાની સ્ત્રીને ધમકાવતી કહ્યું, બેસ,
મારી નેરહજારીમાં જા કસાર વે ડાન્ય મારે તૈયાર ક્યો દતો ?
સ્ત્રીએ સાચો જવાબ આપતા કહ્યું સ્વામીનાથ ! હું તો તમારા ચિત્ર
સાધુ જીવન જ જીવી રહી હતી. તેમાં સાધુ મહારાજે જીવિષ્ય નોઈ
દીધું કે જા ? તમે જાવસ ઘેર આવશો. બાઈએ જા ભોજન અને
જા તૈયારી કરી રાખી છે

એમ વાત છે ? બાઈના પતિ મોહ્યો જાવા જીવિષ્ય
જાણનારા સાધુ મહારાજના હું પણ આવતી કાલે દર્શન કરવા જઈશ.

ખીજે દિવસે ખાઈનો પતિ સાધુ મહારાજ પાસે આવ્યો અને વદન કરીને એ બોલ્યો, 'મહારાજ ! મારો બાર વર્ષથી પત્તો ન હોવા છતાં આપે મારી સ્ત્રીને અગાઉથી કહી દીધું કે હું અમુક સમયે આવીશ તો મને કૃપા કરીને એ બતાવો કે મારી સગલાં ઘોડીને શું જન્મશે ?' મહારાજે લવિષ્ય જોઈને કહ્યું, 'તારી ઘોડીને ચારેય પગે ઘોળા અને કપાળમા ઘોળા ચાદલાવાળો વછેરો જન્મશે' આ વાત સાલળીને રાજી રાજી થતો એ પોતાને ઘેર આવ્યો અને વિચારે ચડ્યો કે 'આવો કૃપાળો વછેરો તો જોવો જોઈએ સાધુ મહારાજ સાચા છે કે ખોટા એની ખાતરી પણ ત્યારે જ થાય માટે ઘોડીનું પેટ ચીરીને અત્યારે ને અત્યારે જ ખાતરી કરી લઉં !'

પત્ની નદીએ કપડા ધોવા ગઈ હતી આ તકનો લાભ લઈને એ ભાઈએ પોતાના જ ફળિયામા ઘોડીનું પેટ ચીર્યું અને જોવો મહારાજે કહ્યો હતો તેવો જ આબેહૂબ મરેલો વછેરો નીકળ્યો ! મૂર્ખા અને અજ્ઞાની માણસો એક સાધારણ કુતૂહલને ખાતર કેવા કેવા પાપ-કર્મ કરી નાખે છે ! ખાતરી કરી લીધા પછી એ જ જમીનમા ઊંડો ખાડો ખોદીને મરેલી ઘોડી ને વછેરાને તેણે દારી દીધા !

ઘોડી વાર બાદ તેની પત્ની કપડા ધોઈને આવી પતિના કપડાં પર લોહીના ડાઘ જોઈ એ ચમકી તેણે વિચાર કર્યો કે આ બધી જમીન લોહીથી કેમ ભીજીઈ હશે ? ફળિયામા બાધેલી ઘોડી દેખાઈ નહીં બાઈ સમજી ગઈ કે જરૂર મારા પતિએ ઘોડીને મારી નાખી છે આવા ક્રૂર અને ધાતકી પતિની સાથે રહેવું તેના કરતાં મરવું વધારે સારુ આમ નક્કી કરીને મેડા પર જઈને તેણે ગળે ફાસો ખાઈને શરીરનો અંત આણ્યો.

ઉપર ગયેલી પત્ની કલાક સુધી નીચે ન જતરી, એટલે પતિને થયું કે આ હજી કેમ ન આવી ? એ જ્યાં મેડા પર ચડીને જોવા જાય

છે ત્યાં પત્નીને મૃત્યુ પામેલી જોઈ જાથી અમરાઈને તેણે પણ ગમે
હસિા ખાઈને મૃત્યુને હાથે કરીને નાતરુ જાપી દીધુ ।

જ્યા વાતની ખબર પેશા મુનિ મહારાજને પડી. પોતે એક જાઈને
અવિધ્ય જોઈ દીધુ તેણે જાણુ પરિણામ જાણેજી જોઈને જાને આર
આર પચેન્દ્રિય જીવેના માત્રુ નિમિત્ત પોતાને સમજીને તેણે પણ
માવજીવન સધારે કરી લીધા જાણુતા હોવા જ્યાં જોસવાથી જુવે
જનકં થઈ ગયો । મારે સાધુ-સાધ્વીજોએ જાવા પ્રપચેથી કમેસા
દર રહેવુ

જાણી જોયરી મારે જાણેસા સાધ્વીજોએ જાણુ જામદરી પાસે
તેા ધમતુ જારાખન છે ધર્મ વિના ધર્મ ખપના નથી. મુકુમાલિકા
જોલી, તેા મને ધર્મના જોષ જાપો. સાધ્વીજી જોત્યાં જા સસાર
જાગ્નિની જવાસા જેવો છે જ મ, જરા જાને મૃત્યુ વિના જોતું કોઈ
જા મળતુ નથી. જાને જાથી વધારે સંભળવુ હોવ તેા જામદરા
અરુણીજીનો લાજ લેજો. જામ જાણીને જાને સાધ્વીજી વિદાય કર્યાં.

મુકુમાલિકા જોવાલિકા સાધ્વીજી પાસે જાવી ધર્મદેવતા સંભળીને
તેને વૈરાગ્યજાવ જાણ્યો. જાને જો દીક્ષા લેવા મારે માતાપિતાની જાગ્યા
લેવા જાવી. જાથી માતાપિતાને 'મરીશર જાગ્યા' થયુ પણ સાથે
સાથે જાનદ પણ થયો કે જા પુત્રીનો જીવ ધર્મમાં પ્રવેસે. જો પણ
સારુ થયુ તેમજો પુત્રીના ત્યાગની ક્ષોડી કરી જોઈ પણ મુકુમાલિકાનુ
મિત્ત તેા હવે સસારથી વિરક્ત જ થયુ હતુ જાથી મામદુમપૂર્વક
મુકુમાલિકાને દીક્ષા લેવાની ર ન જાવી.

હૈં શાન્તિ.

વ્યાખ્યાન : ૭૪

(શુક્રવાર, તા ૧૬-૯-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે ગોવાલિકા સાધ્વીજી પાસેથી ધર્મદેશના સાલળીને સુકુમાલિકાએ સસારમાં કુ ખનુ દર્શન કર્યું તેનો આત્મા સસાર તરફ હિંદાસીન બન્યો.

વિષયારસ વિષ સરીખો લાગે, ચેન પડે નહીં સસારે,
જન્મમરણપદ સરખુ લાગે, આત્મપદ ચીને ત્યારે
અલખનિરજન આતમજ્યોતિ, સતો તેનું ધ્યાન ધરો,
આ કાયાઘટ આતમ હીરો, ભૂલી કા ભવમાહિ દૂરો

જેને વિષયના રસો ઝેર સમાન લાગતા હોય તે જ આત્મપદને ઝાળખે છે, પણ ભોગના બીખારીઓને આ સસારનું પર્યાટન કરવું પડે છે બાળક નાનું હોય ત્યારે એ પોતાની જ વિષ્ટા ચૂંથે છે, પણ મોટો થયા પછી તેને અશુચિ પર ઘૂણા થાય છે પણ અજ્ઞાની જીવ ભવે ગમે તેટલો મોટો કહેવાતો હોય, છતાં તેને હજી મળમૂત્ર ચૂંથવા ગમે છે આ શરીરમાં પણ એ જ મળમૂત્ર અને અશુચિ ભરેલ છે. શરીરમાં 'જહા અંતો તહા બાહિ' અને જહા બાહિ તહા અંતો'—જેવું અદર છે તેવું જ બહાર અને જેવું બહાર તેવું જ અદર છે, છતાં જડના મોહમાં પડી ગયેલા જીવો આત્માનો સ્વભાવ બાણતા

નથી. આ શરીર કુલ્લ્યાણ, મોહ્યાણ, માર્યાણ, નરગ્યાણ, નરગતિરિ-
ક્ષ્યાણ સત્તર્ક મૂઢે ધર્મ નામિજાણતિ —કુ ખ, મોહ, રાગ,
શોક અને વ્યાધિનું ધર દોવા છતાં મૂઢ અનેમો છવ ધર્મને નજીવા
તકર થતો નથી. કામના પાંચ પ્રકાર છે (૧) રાગ, (૨) રપ્થ
(૩) રપ (૪) રસ, અને (૫) મધ. આ પાંચેય વિષયોની પૂર્તિ માટે
આચારીઓ અનેક ધમપછા કરે છે જેમ કે આંખનો વિષય રપ છે
એકવાર જેણે એ આંખનો સદજ રવચાવ છે પણ એ ને એ રપ-
રવને વારવાર જેણે એ વિષય જાની નમ છે આ વિષયોનો ત્યાગ
કરવો જ જોઈએ અને એવા વિષય મોતવનારનો પણ ત્યાગ કરી દેવો
જોઈએ. પણ હંદગળાની જેમ આચારી છવ વિષયોમાં વારવાર
ફસાય છે તમારી વીટીમાંથી હીરા પડી નમ તો તેને શોધવા માટે
આખી શરીરની ધૂળ જોઈ મઠો છે, પણ તમારા આત્માથી હીરા તમે
ગુમાવ્યો છે એને ક્યારે શોધશો ? તમને જ મક્કમાં લૂટારાઓ મળી
નમ, તો તમને તેનો કેટલો ડર લાગે છે ? કોષાદિ ધણા લૂટારાઓ
તમારા આત્માથી હીરાને લૂટવા તમારી અદર બેઠેલા છે એનો તમને
ડર લાગે છે ? કોઈ જોઈ શકુને લૂટારાઓ જ મક્કમાં જતાં મળી નમ
તો એને જમ શાનો ? લૂટારાઓ પણ કહે છે કે 'તેના સાધુ છે ને ?
ત્યાગે અતી પાસે તમ જ્યાંથી ધાતુની વાટકી પણ નહીં હોમ. જેટલો
પચારે વધારે પાચરશે તેટલો લૂટારાનો જમ વધશે. વધારે પેસા
એના કરશે તો મુખેથી મરવા પણ દેશે નહીં માનવજન્મ જવચક્રમાં
અમવા માટે નથી મળ્યો જવનો નિવેરો લાવવા માટે છે તેથી આત્માની
શુદ્ધિ આદરે.

એક ચીમની જણે છે પણ એનો પ્રકાર આવતો નથી કસણ કે
તેન કુમાડની મઠ લાગો મઈ છે તમારા દિલની ચીમનીમાં ત્રિસના
કુમાડની મઠ નથી મઈ છે તેથી આ માનો પ્રકાર દેખાતો નથી.
એવાસિકા સ્વામીજીએ સુક્રમાસિકાન આ પ્રકારે દેશના આખી આથી
સુક્રમાસિકા ત્યાગન પછે માડ દવે એનું જવ અળખામળો દેખાવા લાગ્યો.

ન્યારે આતમનો દીવડો જાગે, વૈભવ અળખામણા લાગે,
લાગે ખારે સસાર, લાગે ખાગે અણુગાર,
એને સસારત્યાગની રહ લાગી, જાગ્યો રે આતમા આશ જાગી,
મુક્તિના અમૃતની પ્યાસ જાગી અલિસાપ જાગી

ન્યારે આત્માની જ્યોતિ જાગે છે ત્યારે તેને પૌદ્ગલિક વૈભવો
ઝેર જેવા લાગે છે પતિના મૃત્યુ પછી સ્ત્રીને ધન્યોણુ પહેરાવવામા
આવે છે એ વસ્ત્રો અને આભૂષણો એને ગમે ખરા ? એ આભૂષણો
એને આનંદ આપી શકે ? એમ જે સસારથી વિરક્ત થવા ઇચ્છે છે તેને—

सर्वे विलयिं गीयं सर्वं नदं विडम्बयं ।

सर्वे आभरणा भारा सर्वे कामा दुहावद्वा ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧૩, ગા ૧૬

સર્વ ગીનો—ગાયત્રો વિજાપ રૂપ લાગે છે, સર્વ નૃત્યો વિટખણા-
રૂપ લાગે છે તમામ આભૂષણો ભારરૂપ લાગે છે, તમામ કામનાઓ
ધુમાડાના પ્યાચકા જેવી જણાય છે દુખના કારણભૂત જે કોઈ હોય
તો તે કામભોગ છે. સુકુમાલિકાને તેના માતાપિતાએ વૈરાગ્ય-
ભાવમા જેઈ ત્યારે ધામધૂમથી તેનો વરઘોડો કાઢ્યો આજે માતાપિતા
પોતાની વહાલી પુત્રીને ગુરુચરણમા સુપ્રત કરવા જઈ રહ્યા છે ગોવાલિકા
સાધ્વીજી પાસે જઈને માતાપિતાએ કહ્યું—

કોઈ વહોરાવે અન્ન પાત્ર ને કોઈ વહોરાવે કપડાની જોડ,

હું રે વહોરાવું મારી પુત્રીને, તમે કરજો તેના જતન રે

અનુમતિ આપી માએ રાવતા

માતાપિતા કહે છે, ‘કોઈ આપને વસ્ત્ર-પાત્ર વહોરાવે, પણ અમે
તો અમારા સુકોમલ પુત્રીરત્નને આપના હાથમા સોપીએ છીએ જે
અમારા હૈયાનો હાર અને આખના રત્ન સમાન છે એવી વહાલસોથી
દીકરીને આપના ચરણે ધરીએ છીએ આપ એને યત્નપૂર્વક સાચવજો.

ગુરુએ પચ્ચમુષ્ટિ લેવાની ક્રિયા કરી દીક્ષા લીધા પછી સુકુમાલિકાએ
જ્ઞાનાભ્યાસ શરૂ કર્યો. ગોવાલિકા સાધ્વીજી પોતે જ જ્ઞાનનો અભ્યાસ

કરાવવા લાગ્યાં. આમળના સમ્મર્માં ગુરુ પોતે જ સિધ્ધોને યાનાખ્યન કરાવતા. ઉપાધ્યાયમાં પત્નીસ ગુણો નોંધે. તે વખતે જ્યાં સૂત્ર મુખપાઠ કરાવવામાં આવતાં. આજની લૌકિક વિદ્યામાં રાન્નપત્રાંત્રિના જન્મદિવસ માઠ કરાવવામાં આવે, પણ ઉકરાના બાપનો જ મદિવસ ક્યો એની પણ ખબર હોય નહીં.

સુક્રમાવિદ્યાએ સાધુજીવનનાં આચરણે વગેરે શીખી લીધું અને સિદ્ધાન્તનો અભ્યાસ આશુ કર્યો. ઈર્ષ્યાસંમિતિ આદિ સંમિતિ અને ગુપ્તિ વડે મન વચન અને કાયાની અશુભ પ્રવૃત્તિને રૂઢીને શુભ પ્રવૃત્તિ કરવી નોંધે. મુનિઓ તો માસમાણ્યો ન માસેજ્ઞા^૧—એટલા છતાં ન મોટા જોવા લાગે. મૌન રાખવું વિદ્યાર કરવાના નિયમો વગેરે સિદ્ધાન્તોનું યાન તેણે મેળવી લીધું.

આજે તો ફેટલાઠ સાધુઓ બીજાનાં લાભ માટે આત્મલાભ મુખવી રહ્યા છે. લાઘવસ્વીકરણી લાપણો કરીને બીજાનો લાભ લુએ છે. પણ તેમાં ફેટલા અગ્નિઝવના છવોનો આરભ થાય છે એ વિચારવા નથી. વિદ્યારમાં પણ હવે ઢોળીની આઠ જણની મહેનત જમાવવા માટે બાળાગ્રાહિણી ઉપયોગ કરવાની વાતો ચાલે છે. આ જુલુ સિદ્ધાન્તથી વિરુદ્ધ આચરણ છે. આવું આચરણ અક્ષર છે. જમાનો હરે તેમ ધન હરે એમ કહેનારા ધર્મને સમજના નથી.

યાનના બીઠ પ્રકાર છે : (૧) અશુદ્ધને સમયે અશુદ્ધ નોંધે. (૨) યાન સંતા વિનય કરવો નોંધે. ચાવન દોહતી વખતે જેમ દોહનારે ચાવન બાણ મૂકીને, પપાળીને અને દાઢ દેરીને પ્રસન્ન કરે છે તેમ સિધ્ધે ઉપાધ્યાયને વિનયથી પ્રસન્ન કરીને યાન અશુદ્ધ (૩) યાનનું જનુમાન કરવું (૪) યાન અશુદ્ધનાં મથાચકિત તપ કરવું (૫) અથ તથા ગુરુન ગોપતવા નહીં (૬) અર્થશુદ્ધ અખ્યર્ન કરવું (૭) અક્ષરશુદ્ધ અખ્યર્ન કરવું (૮) અથ તથા અક્ષરથી ઉત્પન્ન શુદ્ધ અખ્યર્ન કરવું. સવમી સિધ્ધો આ બીઠ પ્રકારે મેળવેલા યાનથી

જ્ઞાની બને છે ‘તૂટેલ તળિયાનો ઘડો ભરાયે કેમ કરી?’ તળિયુ જ ફૂટેલુ હોય તો પાણી કેમ રહે? એમ અવિનીત શિષ્ય વિદ્યા ક્યાંથી પામી શકે?

દૃષ્ટાન્ત—પૂ કુગરશી સ્વામી પાસે એક ડાહ્યાજી સ્વામી હતા. એક વાર અજરામરજી સ્વામી કુગરશી સ્વામી પાસે આવ્યા તેમણે ડાહ્યાજી સ્વામીની પ્રશસા સાભળી હતી અજરામરજી સ્વામીએ સસ્કૃત પચાસ શ્લોકો આપ્યા અને તેઓ પ્રવચન આપવા પધાર્યા વ્યાખ્યાન પૂરું થયું ત્યાં તો ડાહ્યાજી સ્વામીએ શ્લોકો ગોખી લીધા અને તરત જ બોલી ગયા આનું નામ છે જ્ઞાન વિવેકી શિષ્ય આવું જ્ઞાન મેળવે છે શિષ્યે જ્ઞાનાભ્યાસ કરતા અનેક કષ્ટો આવે તો પણ સહન કરવા જોઈએ.

જેણ વંધં વહં ઘોરં, પરિધાવં ચ દારુણં ।

સિવદ્વિષ્ણુમાણા નિયચ્છન્તિ, જુતા તે લલિહન્દ્રિયા ॥

તેઽવિ તં ગુરં પૂયંતિ, તસ્સ સિષ્પસ્સ કારણા ।

સંસ્કારેન્તિ નમંસંતિ તુદ્ઘા નિદ્દેસવચ્ચિણો ॥

—દશબૈકલિકસૂત્ર, અ ૯, ઉ ૨, ગા ૧૪-૧૫

આ લોકની વિદ્યા માટે પણ ગુરુ શિષ્યને બાધે, ભાર ઉપડાવે, કષ્ટ આપે અને એ કષ્ટોને રાજકુમારો જેવા પણ સહન કરે, તો જ આ લોકની વિદ્યા મળે છે, તો પછી સૂત્રસિદ્ધાન્ત ભણવા માટે કેટલા કષ્ટો વેઠવા પડે?

સુકુમાલિકાએ જ્ઞાનાભ્યાસ શરૂ કર્યો છે ગોવાલિકા સાધ્વીજી એને જ્ઞાન ભણાવે છે હવે ત્યાં શુ બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૫

(સવિવાર, તા. ૨૨-૧-૧૭)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્ના. તલેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂચના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આમે છે એવાસિદ્ધિ આપી પાસે દીક્ષા લઈને સુક્રમાસિકાએ અભ્યાસ કરી ક્યો. ખજાને દીક્ષા લેતી વખતે સિદ્ધ જેવી સ્ત્રવીરતા હોય છે તે પછીથી સિમાળ જેવા બની જાય છે ત્યારે ડેટલાક દીક્ષા લેતી વખતે સિમાળ જેવા સિમિત હોય છે અને પછીથી સિદ્ધ જેવા બની જાય છે. ડાઈ દીક્ષા લે ત્યારે સિદ્ધ જેવા અને દીક્ષા લઈને ખજા સિદ્ધ ને સિદ્ધ જેવા રહે છે ત્યારે ડાઈ દીક્ષા લે ત્યારે સિમાળ જેવા અને દીક્ષા લીધા પછી ખજા સિમાળ ને સિમાળ જેવા રહી જાય છે. આટલે પ્રત્યાખ્યાન લેતી વખતે જ તેનું પાલન થઈ રહેશે કે કેમ એનો સંપૂર્ણ વિચાર કરવો જોઈએ. દીક્ષા લીધા પછી સિદ્ધિશાસ્ત્ર પાસે નહીં. જેમ એક મનુરને પાંચ મળુ મળ્યાં થેસો છપાવવા માટે મનુરી દરખાસ્તે અમુક ડેપુટી મોકલે. મનુરે તેને દરાવતી વખતે તો આખો થેસો છાતી લીધી, પણ પછી તેને અનુભવ થયો કે આ થેસો તો બહુ વજનદાર છે. આથી તેણે એ થેસામાં એક જિંદ પાકી દીધી. થેર પહોંચ્યાનાં રસ્તામાં ૧ મઠ ઢોળાતાં ઢોળાતાં એક મળુ ઓળા થઈ ગયું, તો તેને મનુરી મળે કે હપ્પો મળે કે અરે, એકમો હપ્પો જ નહીં પણ ડાઈવાર ૬૬ પણ મો. ૧૧૦ પડે. દીક્ષામાં મુખ્યત્વે અહિં સા સ્વયં, અસ્તેય, અહમ્ય

અને અપરિચિત એ પાત્ર પ્રતોનું યાવજીવન પાલન કરવું પડે છે. આ બધા પ્રતના પચ્ચક્ષુઆણુ પાળતા પાળતા દેશ-કાળના બહાનાં નીચે જે એને હજવા કે શિથિલ બનાવી દે તે સાચો સાધુ નથી માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

ત્રણ જોગે કરી પાળીએ, પ્રત ખાડાની ધાર;

કૃષ્ટ પડે નવિ ભાગતા, મહાન ફળ મળનાર

પ્રતપાલનમા પડતા કૃષ્ટોને હસતે મોઝે ભોગવી લે એ જ મહાન ફળ મેળવી શકે છે પ્રતિજ્ઞાનુ પાલન તો પ્રાણાન્તે પણ થવું જ જોઈએ.

‘ ભલે કાયાના કટકા થાય, અમે લીધી પ્રતિજ્ઞા પાળશુ રે ’

પ્રતિજ્ઞા પાળવી એ સૂષણુરૂપ છે અને પ્રતિજ્ઞાપાલનમાં શિથિલતા સેવવી એ દૂષણુરૂપ છે

દૃષ્ટાન્ત—એક માણસે બાધા લીધી કે અમુક કામ નહીં થાય ત્યાસુધી હું લાડુ ખાઈશ નહીં જ્યાસુધી લાડુ ન મળ્યા ત્યાસુધી તો બાધા બરાબર ટકી રહી, પણ એકવાર ક્યાંક જમવા જવાનું થતા સામે લાડુ આવ્યા એટલે તેણે મનમા ને મનમા કહ્યું, ‘ બાધા રે બાધા, તું મારી મા ! લાડુ પરથી ઊતરી ને દાળ ઉપર જ ! ’ અને એણે લાડુ ખાવાની શરૂઆત કરી પેટ ભરીને લાડુ તો જમી લીધા થઈ વિચાર થયો કે હવે દાળભાતતો વારો આવશે લાડુ તો એકલા શાક સાથે ખાઈ લીધા, પણ ભાત કેમ ખવાશે ? આથી તેણે કહ્યું, ‘ બાધા રે બાધા, તું મારી મા ! દાળ પરથી ઊતરીને હતી ત્યાં ને ત્યાં જ ! ’ અને એણે દાળ પણ ખાઈ લીધી આવી શિથિલ પ્રતિજ્ઞાઓ પાળવી એ તો વાડમા છીડા પાડવા બરાબર છે ઉપવાસમા અશક્તિ આવે તેથી ઝડકોઝતા ઇન્જેન્ડશતો પણ ન લેવાય મોદેથી નહીં, તો બીજી રીતે પણ કાઈ લેવાય નહીં

પ્રત કરતી વખતે થોડું છોડીને વધારે મેળવવાની આસક્તિ રાખવી એ વાગ્તવિક તપશ્ચર્યા નથી માટે માન, પ્રતિષ્ઠા કે દેવલોકની

દોષદોષ સ્થાવરી માટે વ્રત કરવું ઉચિત નથી. યજ્ઞચત્ર વ્રત ધારણ કરી પછે સિનેમા નોવામાં દેસાક એવો જમાવ કરે છે કે જાને તેા ધાર્મિક ચિત્રો જ નોઈએ છીએ પરંતુ ધાર્મિક ચિત્રોમાં પાક સજવનારાઓ કર્ણા ધાર્મિક છે ! આવા અધાર્મિક અને ચારિત્રની સિધ્ધિસત્તાવાળાઓની પાસેથી જાને શુ મેળવવાના છે ! સાચુ મુખાંકન તેા ચારિત્રનુ છે

ગૌતમસ્વામી પ્રશ્ન કરે છે કે મિચ્છેવ્વ મંસે ! કીંચે પિં કુણપદ ! —નિવેદ્યી છવને શુ ફળ મળે છે ?

ઉત્તર આપતાં જગજ્ઞ કહે છે કે મિચ્છેવ્વં દિવ્યમાણસ-
 મિચ્છેયં હૃદયમાગચ્છત્ત, સમ્પાવિસપ્પસુ
 । સદ્ધવિસપ્પસુ ચિરજ્ઞમાણે સારમપરિગ્ગહપરિક્ષાય
 । સારમપરિગ્ગહં પરિક્ષાય કરેમાણે સસારમર્ગં
 સિદ્ધિમર્ગં પઠ્ઠિવણ્ણે વ મચ્છ ॥૨૪

—ઉત્તરખંડનકથા, અ. ૨૬

પી રચિયોના આત્મા દેવ, મનુષ્ય ને તિથિ અન્ન કામભોજોથી જાડી નજ ને આરક્ષ-પરિચરને ઊંડે તે અતુર્ગતિરૂપ સસારને જે જાને મોક્ષનો માગ પ્રાપ્ત કરી ને પૂર્વજન્મમાં માસ ૩ વખ કરીને ચક્રવર્તીપદ મેળવનારા જ્ઞાનવત્ ચક્રવર્તીને સાતસો ૫૫૫ મનુષ્ય પરંતુ તપનુ પ્રુષ્ઠ મરિચિસિદ્ધિમાં પૂણ કરીને જ સાતમી નરકે ગયો ત્યાં તેમસિ સ્વર્ગોપમતુ ૬૫૫ પડે જાને તિર્થાંગનો જાવ મળ્યો માત્ર સાતસો ૫૫૫ના । તેણે કેવુ અપાર કષ્ટ વહોરી લીધુ । મોઘ સુખ અનતી વેદ્ય વેદી પડે ।

મારવાડી વેપારનુ કામ માટે જદારમામ જતો તેણે એક વાડીમાં વિસામો કર્યો જાને પોતાની સાક ને જાડી જનાર્યા, મારવાડી જાડી

ને શાક બહુ વખણાય છે. આવા શાક-ખાટીની સુગંધ કેસ ચલાવતા ખેડૂતના નાકમાં આવી અને તેણે એ મારવાડીને કહ્યું, ' તમારા ખનાવેલા શાક-ખાટી મને ખાવા આપશો ? એની સુગંધથી મને ઇચ્છા થઈ ગઈ છે ' ખેડૂતની ગરજનો લાભ ન લે તો એ મારવાડી કેમ કહેવાય ? તેણે કહ્યું, ' તારું આ ખેતર મને લખી દે. તો શાક-ખાટી આપુ ! ' ખેડૂતે હા પાડી, ને મારવાડીએ કાગળમાં ચાલુ પાક સહિતનું ખેતર લખાવી લીધું ! એ ખેડૂતને એક વખત ખાવા માટે મળના શાક-ખાટી તો મળ્યા, પણ તેણે લીલીછમ અને પાકથી ભરેલી વાડી ગુમાવી ! એ ખેડૂતને તમે શું કહેશો ? મૂર્ખ ! હવે તમે વિચાર કરો કે કંઈ કાપવા માટે અકૃમ અને એકયાસી આખેસ કરનાર પણ એ ખેડૂતના જેવો જ ગણાય કે નહીં ? આ કાપા તો ચાર દિનનું ચાદરકુ છે.

જેવો કુજર કેરો કાન, જેવો સધ્યા કેરો વાન,
જેવું પાકું પીપળનું પાન, તેવું જોર જીવાનીનું જાણુ
જેવો ધુમાડાનો ગોટો, જેવો પાણીતણો પરપોટો,
જેવો સુદર કાચનો ફોટો, એવો સસાર આ ખોટો

આ યુવાનીનું જોર હાથીના કાન જેવું, સધ્યાના રંગ જેવું, પીળા પડી ગયેલા પીપળના પાન જેવું, ધુમાડાના ગોટા જેવું અને પાણીના પરપોટા જેવું છે આવા અનિત્ય અને અસ્થિર સસારના સુખો માટે પ્રતો કરવા એ તો ગરલક્રિયા સમાન છે

ભગવાન કહે છે કે—

દુમપત્તપ પંહુયપ જહા, નિવહહ રાઘગણાણ અચ્છપ ।
પવં મણુયાણ જીવિયં સમય ગોયમ । મા પમાયપ ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧૦, ગા ૧

જેના પર અનેક રાત્રિદિવસ વીતી ગયા છે એવા પાકા પાનને પડતા વાર નહિ લાગે, એવું મનુષ્યનું જીવન પણ છે

દોમદોમ સાજી થાટે વત કરવું સ્થિત નથી. બહુઅવગત ધારણ
કર્તા પછી સિતેમા જોવામાં કેટલાક એવો અભાવ કરે છે કે જામે તો
ધાર્મિક ચિત્રો જ જોઈએ છીએ પરંતુ ધાર્મિક ચિત્રોમાં પાક
અનુવંશરજો ક્યાં ધાર્મિક છે ? આવા અધાર્મિક અને આરિત્યની
સિમિલતાવાળાઓની પાસેથી તમે શું મેળવવાના છો ? સાચું મુશ્કેલ
તો આસ્તિત્વ છે.

ચૌતમસ્વામી પ્રશ્ન કરે છે કે નિશ્ચેષણ મંત્રે ! જીવે કિં
જાણ્યહ ! —નિવેદ્યી છવન શું ફળ મળે છે ?

ઉત્તર આપનાં અજવાબ કહે છે કે નિશ્ચેષણ વિષ્ણુમાણસ-
તેરિષ્ઠિપસુ કામમોગેસુ નિષ્ચેય હૃદયમાગચ્છત્, સમ્પવિસપ્સુ
વિરજજહ । સમ્પવિસપ્સુ વિરજમાણે આરમપરિગ્મહપરિચ્ચાય
કરેહ । આરમપરિગ્મહ પરિચ્ચાય કરેમાણે સસારમર્ગ
લોચ્છિજહ સિદ્ધિમર્ગ પદ્ધિજ્ઞેય ય મચહ । ૨૪

—ઉત્તરાખ્યનસૂત્ર, અ. ૨૬

મોક્ષની રચિત યો આત્મા દેવ મનુષ્ય ને તિથ ચતા કમજોઓથી
વિરક્ત જતી જાય તે આરમ-પરિગ્મને છોડે તે સ્વર્ગતિષ્ઠ સસારને
છેડી ત્યાં જ અને મોક્ષના માત્ર પ્રાપ્ત કરી લે. પૂર્વજન્મમાં માસ
અમણનાં તપ કરીને ચક્રવર્તી પદ મેળવનારા અહરણ ચક્રવર્તીને સાતસે।
વપનુ આયુષ્ય મનુષ્ય પ તુ તપનુ પુણ્ય ત્રિવિસિદ્ધિમાં પૂણ કરીને
જો સાધે ૪ સાતમી ન કે મરે ત્યા તેગ્રીસ સામરોપમતુ કુળ
જાત-ત્યા ૪૩ જાત તિથ ચતા જર મરે। માત્ર સાતસે। વપના
ચક્રવર્તિના તપ દેનુ આ ૬૦ વહેરી લીધું । યોગ્ય મુખ
માર ફેરી જનની વના વ રી પ ।

પ્રકાશ—અક મ વ । વેર ના કામ માટે જાતરમામ જતો
હતો જા । અર્થ ત્યાથી તપ અક વ રીમ વિસામો ક્યાં જને પોતાની
સાધના સાધન વ તનુ રકે । આ । જન ત્યા આરવાકી બારી

ને શાક બહુ વખણાય છે આવા શાક-ખાદીની સુગંધ કેસ ચલાવતા ખેડૂતના નાકમા આવી અને તેણે એ મારવાડીને કહ્યું, ‘ તમારા ખનાવેલા શાક-ખાદી મને ખાવા આપશો ? એની સુગંધથી મને ઇચ્છા થઈ ગઈ છે ’ ખેડૂતની ગરજનો લાભ ન લે તો એ મારવાડી કેમ કહેવાય ? તેણે કહ્યું, ‘ તારુ આ ખેતર મને લખી દે, તો શાક-ખાદી આપુ ! ’ ખેડૂતે હા પાડી, ને મારવાડીએ કાગળમા ચાલુ પાક સહિતનું ખેતર લખાવી લીધું । એ ખેડૂતને એક વખત ખાવા માટે મળના શાક-ખાદી તો મળ્યા, પણ તેણે લીલીછમ અને પાકથી ભરેલી વાડી ગુમાવી ! એ ખેડૂતને તમે શુ કહેશો ? મૂર્ખ ! હવે તમે વિચાર કરો કે કષ્ટ કાપવા માટે અક્રમ અને એક્યાસી આખેલ કરનાર પણ એ ખેડૂતના જેવો જ ગણાય કે નહીં ? આ કાયા તો ચાર દિનનું ચાદરકુ છે-

જેવો કુજર કરો કાન, જેવો સંધ્યા કરો વાન,
જેવું પાકુ પીપળનું પાન, તેવું જોર જીવાનીનું જાણ
જેવો ધુમાડાનો ગોટો, જેવો પાણીતણો પરપોટો,
જેવો સુદર કાચનો ફોટો, એવો સસાર આ ખોટો

આ યુવાનીનું જોર હાથીના કાન જેવું, સંધ્યાના રંગ જેવું, પીળા પડી ગયેલા પીપળના પાન જેવું, ધુમાડાના ગોટા જેવું અને પાણીના પરપોટા જેવું છે આવા અનિત્ય અને અસ્થિર સસારના સુખો માટે વ્રતો કરવા એ તો ગરલક્રિયા સમાન છે

ભગવાન કહે છે કે—

દુમપત્તપ પંહુયપ જહા, નિવડહ રાહગણાળ અચ્ચપ ।
પવં મણુયાળ જીવિયં સમય ગોયમ । મા પમાયપ ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧૦, ગા ૧

જેના પર અનેક રાત્રિદિવસ વીતી ગયા છે એવા પાકા પાનને પડતા વાર નહિ લાગે, એવું મનુષ્યનું જીવન પણ છે

મયા કુસુમ આકારની, દિન ચારમાં વલ્લુલી જશે;
પાણી પહેલાં પાળ બાંધી સે, મનની મનમાં રહી જશે.
ચિતામણિસમ દેવ આ માયા છતાં પણ નહીં મને
પારસમણિના પાત્રમાં જીવ માગતાં દિન વહી જશે !

માટે જ્ઞાંસુધી કુવાની છે ત્યાંસુધી ધર્મ કરી સે. સિવાળાનું
છાણ ને કુવળીનું નાણું અવિષ્ણના કામનું છે ફરી ફરી આ દેહ
મળશે નહીં માટે સમ્મમાત્રનો પણ પ્રમાદ કરશો નહીં

જરા જ્ઞાંસુધી ના પીડે, જ્ઞાંસુધી બાધિ ના વધે;
ધર્મ ધ્વનિશ્રાવિ ના ત્યાંસુધી ધર્મ આચરે.

જ્ઞાંસુધી જ્ઞાવસ્થા આવી નથી, જ્ઞાંસુધી શેષેએ સરીરને પર
બનાવ્યું નથી અને ધ્વનિયો જ્ઞાંસુધી સક્રિયતાળી છે ત્યાંસુધી ધર્મ
કરી સે. પાંચથી કાંઈ નહીં જતી રહે સમ્મીપ્તે મવને તુ કૂપ
અનન્ય પ્રત્યુદયમ ક્ષીણમ ?—પાંચથી તો પર જળવા લાગે ને
કેવો ખોડવાનો પ્રયત્ન નિષ્ફળ જ જશે ! કળ આવી જશે પછી શું
કાંઈ રહેશે ? માટે સવમ અને તપમાં કાંઈપણ પૌંદ્રગવિક કમ્બ સેવશો
નહીં હાલના ઉપરત પચધિરેથી પાનાર છે નીચે જઈ પડે છે

કેટલાક લોકો પોતાનાં છેકરો પરદેહ ના ત્યારે આવીને કહે
છે મદારા નાં આ છેકરાને એવું માંજલિક સંભળાવી દે કે એ ખૂન
પિણા લાવે પણ માંજલિકમાં શું કહેવાય છે ખબર છે ?

ભાવ ધરીને ૭ ગુણ ગાય તે જીવ તરીકે મેળો ના.

વીતરત્ન સમવાન પાસે આરત-સમારત માગવાનાં ન હોય
અકાયાં પિણા મળવવાની વાતો નથી પણ પ્રમુદ્ધ સવાની વાતો છે

નાસ્યમૃત મુવનમૂષણ ! મૂતગાય !

મૂતગુણૈર્મુવિ મબન્તમમિષ્ણુવસ્તા !

તુસ્વા મયમ્મિ મચતો જનુ તેન કિં વા

મૂત્વામિત ય દદ્ધ નાત્મમમં કરોતિ ॥

—અકતામરસ્તોત્ર શ્લો ૧

હે જગતના ભૂષણરૂપ ભગવાન ! હે પ્રાણીઓના નાથ ! એમા કોઈ આશ્ચર્ય નથી કે તમારા ગુણોની સ્તુતિ કરનાર મનુષ્ય તમારા જેવો જ બની જાય છે ભલા એવા સ્વામીથી શો લાભ કે જે પોતાના સેવકને પોતાના જેવો બનાવી ન શકે ? અર્થાત્ આપની સ્તુતિ કરનાર આપના જેવો જ બની જાય છે એક શેઠને અતુરૂપ થઈને રહેનાર નોકર પણ શેઠની કૃપાથી શેઠતુલ્ય થઈ જાય છે, તો આમા શું આશ્ચર્ય છે ?

ભગવાન પાસે કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન છે, ને તમારે ‘કેવળજ્ઞાન’ (કોળિયો મેળવવાનું જ્ઞાન) જોઈએ છે, તો એ કેમ મળે ? પ્રભુ પાસે ભૌતિક માગણી કરાય જ નહીં કર્મવશાત્ જે કોઈ મળે તેમા સતોષ રાખો સૌને પોતાના પુણ્ય પ્રમાણે મળે છે મોટી મહત્વાકાંક્ષા કરવાથી કોઈ વળવાનું નથી.

સહજ મિલા સો દૂધ વરાવર, માંગ લિયા સો પાની ।

खेंच लिया सो रक्त वरावर, गोरख बोल्या वाणी ॥

ભવ વધારવા માટે પ્રત કરશો નહીં, નહીંતર ‘ધટીની ઉંદરડી થાળામા કે ગાળામા’ જેવી હાલત થશે ‘બળદ ધાત્રીનો બહુ ફરે, તોય પોતાને ઘેર’—એમ તો ધાત્રીનો બળદ પણ ધાણીના ફેરા કરતેલ સેકડો ગાઉ ચાલે છે, છતાં ધાણીથી દૂર એક ડગલુ પણ જઈ શકતેલ નથી ભયે થોડું કરો, પણ સાચું કરો, કારણ કે—

કોડ ક્રિયાથી ના મળે, તે એક પલમાહિ મળે,
દરિદ્રતા દૂર રહે, શોક ને સતાપ ટળે,
એવા દેવાધિદેવના જે જઈ ચરણે પડે,
ભવોભવના કીધા સાડુ પાપ ને પરિપાપ ટળે
જેન સચુકામડળનું કાજ સર્ધું રે,
ભૂલ્યા તારુ નામ, વખત ગયો રે,
મોડ તાણી સુવામા જનમ ગયો રે ભૂલ્યાં

જે કાંઈ ક્રિયા કરે તે સમગ્રજી જોઈને કરે. પેટમાં જન્મ્યા કરે.
 હોય તેન ઠીક કરવા માટે પોતે કરે. તે પેટ સારુ થઈ જાય એટલે
 જ સાત મળશે પણ સમક્ષિતસદિત અને રાજદેવ રહિત થઈને
 એક પૌષ્પ કરે. તે ૨,૭૭ ૭૭ ૭૭ ૭૭૭ પામેપામ ઝાંઝે મુક્તિદેવતાનું
 આપુય જાપાય. કાંઈ દરિદ્રી માલુસને ચક્રવર્તી રાજા કહે કે તું ?
 જોઈએ તે માગી લે અને એ દરિદ્રી માલુસ એક મૂડી ચણા માત્ર
 તો તેન કુદિમાન કેવી રીતે કરી રાખાય ? એમ પ્રશ્નકર્તા કરી સામંત
 નુખ મેળવવાને જાણે ભૌતિક સુખની માગણી કરનાર કેવા કહેવાય ?
 સિદ્ધા સિદ્ધિ મમ વિચિન્નુ ! સિદ્ધ ભગવાન પામેથી તમે શું માગો
 છો ? સિદ્ધ પદ મેળવવા કેટલો પ્રયત્ન કરવો પડે ? થાવો જોઈ મંઈ નહીં
 વળે. શ્રી દેવચંદ્ર મહારાજ ભગવાનની સ્તુતિ કરતાં કહે છે કે—

કમળ પલ્લુ પહોંચે નહીં નવિ પહોંચે હો તિલકાં પ્રમ્મ પ્રમાન ?

૮ પહોંચ તે તુમ સમે. નવિ જામે હો. કાંઈતો બ્યવધાન ?

સમજા જિજ્ઞાસુ શું પ્રીતકી

હે ભગવાન ! જાપની સાથે પ્રીત જાપવા માટે કાંઈ કમળ
 નહોત્યારી શકે અરે ! અને જે જાપની પાસે પહેંચે તે તો જાપન્ય
 ત્વા મ્મી તમ છે એ રાક્ષ જાવી શકેતો નથી. તે પછી હે પ્રભુ !
 જાન નિ ! શ્રી ને કુ સાગી જાપ સમતાથી કરપૂર અને કુ કોખથી
 તમ પૂ. મારે ન તમારે મેળ કેમ મળે ? તમે જેને જોડના એવી સાથે
 મારે જાણેલા રમ ! જા કેમ માલે ? કાંઈ પ્રશ્નને એના સ્નેહીજન
 સાથે બળાલા હોય ન એની ધિરી હસી હસીને એ સ્નેહીજન સાથે
 વાતો કરી હોય તો ક્યુ બમુકા લાગે ! જાપણે પણ એવું જ ક્યુ
 છે પ્રભુ ત્વે પછી તો પાચાં પણ જાવો રામ, દેવ જાદિ સાથે
 મત્રા ! પાં માટે દવ સમજીને જોડે તો સાચી પ્રીત ચણાશે.

મુકુમાલિકા સમયને તથે ગઈ. સ્વાધ્યાય મનન, ચિન્તન અને
 તત્ત્વ શુદ્ધિ દવા. આ કિવસ સાખી મુકુમાલિકા પોતાનાં અસ્ત્રી
 આવાસિકા પાને આવીને કહવા લાગી હે પ્રભુ ! ને જાપની જાપ

હોય તો આ ચ પાપુરીની બહાર આવેલા સુભૂમિભાગ નામના ઉદ્યાનમાં છઠ્ઠ-છઠ્ઠના પારણા કરીને સૂર્યની આતાપના સાથે તપ કરુ ' ગોવાલિકા સાધ્વીજીએ જવાબ આપ્યો, ' તમે જે વાત કરો છો તે આપણને કદયે નહીં આપણે ધર્મીસમિતિ, આદાનસમિતિના પાળનાર અને ગુપ્તિ રાખનારા છીએ. માટે જે મકાનમાં સૂર્યનો તાપ આવતો હોય તે મકાનમાં પછેડી બાધીને આતાપના લેવાય સ્ત્રીજાતિ માટે ખુદ્દી જગ્યામાં આતાપના અને એક પગે બિલા રહીને તપ કરવાની લગવાને આજ્ઞા આપી નથી, કારણ કે સ્ત્રીઓએ બહુ સાવધાનીથી રહેવાનું છે '

આ પ્રકારે ગુરુશ્રીએ સુકુમાલિકાને સમજાવી સુકુમાનિકાને તો હિજાબો જ આપ્યો હતો એથી તે વિચારવા લાગી કે ' મેં જે તપ કરવાનું ઇચ્છ્યું છે તેની ના કેમ પડાય ? ' પણ જે શિષ્ય કે શિષ્યા સિદ્ધાન્તના નિયમ પ્રમાણે ન ચાલે તો એને ચલાવી લેવાય નહીં ગુરુશ્રીની એ ફરજ છે કે પોતાની શિષ્યાઓને સિદ્ધાન્તના નિયમમાં રાખે ગુરુશ્રીની જવાબદારી બહુ મોટી છે માત્ર દીક્ષા આપી દેવાથી બધું જ કર્તવ્ય સમાપ્ત થતું નથી પોતાના શિષ્યો માર્ગે છે કે ઉન્માર્ગે છે એની જવાબદારી ગુરુની છે ચલાવી લેનાર ગુરુ એ સાચા ગુરુ નથી ગોવાલિકા સાધ્વીજીએ સુકુમાલિકાને સ્પષ્ટ કહી દીધું કે તમારાથી તપશ્ચર્યા માટે સુભૂમિભાગ ઉદ્યાનમાં નહીં જવાય

દૃષ્ટાન્ત—ગોડલ સમ્પ્રદાયના કુ ગરરી સ્વામીના ભત્રીજા માનકુ વર-આઈ સ્વામીએ પણ નાની વયમાં દીક્ષા લીધી હતી ફરતા ફરતા તેઓ એક નાના ગામડામાં ગયા માનકુ વરનાઈ સ્વામી જેટલા જ્ઞાની હતા તેટલા જ સ્વરૂપવાન અને તેજસ્વી હતા ગામમાં વાણિયાનું એક જ ઘર હતું ગામમાં તેમણે બોધ આપ્યો તેમના ઉપદેશથી ઈતર ધર્મના લોકો પણ ખૂબ આકર્ષાયા તેમાં ગામનો એક યુવાન કાઠી દરબાર સાધ્વીજીના રૂપની પાછળ આકર્ષાયો ઈન્દ્રિયાભિમુખ જીવોની દૃષ્ટિ વિષયોનું જ ધ્યાન ધરતી હોય છે. દરબારે વાણિયાને કહ્યું, ' આવતી કાલે તમારે ત્યાં બિતરેલા સાધ્વીજીને જવા દેશો નહીં એનું રૂપ મને બહુ ગમે છે '

આ ઠાઠી દરબાર બહુ દૂર અને વિષવાન્ધ હતો અને વાલ્મીકે
 એકસો હતો. દરબારની આગામી ઉત્સવન ડેવુ પરિણામ હાવે એને
 એ બરખુર સમજતો હતો. આથી વહેલી સવારમાં બીડીને તેણે ઘોડા
 ઘોડાનીને એ ગામથી ત્રણ ચાર ગાઉ દૂર જ્યાં કુચરથી સ્વામી હતા
 ત્યાં જઈને તમામ હાજર કહી સજાગી તરતોતરત વિદાર કરીને
 કુચરથી સ્વામી દરબારન ગામ પહોંચ્યા. અગાઉથી જઈને વાલ્મીકે
 સાખીજીને તૈયાર કરી રાખ્યા હતા. ગુરુ પહોંચ્યા ને સાખીજીને
 તરત વિદારની આગામી કરી તેઓ ખરે બપોરે વિદાર કરી ગયા.
 પોતાની સિધ્ધા માનકુવરજીને જણાવીને એ દરબારની હદ બહાર
 પહોંચાડી દીધાં અને પોતાના હવારામાં સાખીજીને સુધાવીને શ્રી
 કુચરથી સ્વામીએ આખી રાત ખડે પગે ચોંટી કરી. ક્યારે કુચરમાં
 આવે એ જ રાત્રી જોવાતી હતી. પણ બાજવશાત્ર એવું કંઈ જન્મ
 નહીં રાતમાં આ દરબારની દૃષ્ટિ બદલાઈ અને એને પોતાની સૂઝ સમ નહીં
 સવાર પાંચુ અને દરબારે વાલ્મીકાને ત્યાં જઈને તપાસ કરી કે પેલાં
 સાખીજી ક્યાં ગયા?

વાલ્મીકાએ જવાબ આપ્યો. અમાનક એ સાખીજીના ગુસ્સેવ
 પંથમાં અને તેઓ તેમને પોતાની સાથે લઈ ગયા છે.

દરબારે કહ્યું તમે મારી સાથે એ ગુસ્સેવની પાસે ગયો. કુ
 વિષવાન્ધ જન્યાં હતો. પરંતુ હવે મન તેના ખતાવે થાય છે. મારે
 તેમની કામ માગવી છે.

હવે ની શુદ્ધ બચેલી જુદી નેઈને વાલ્મીકે. પણ દરબારની
 સાથે ૮ માં ચરથી મદા. ૮ નાસે આપ્યો. દરબારે મદારજીની
 અને સાખીજીની કામગીરી કરી અને તે દિવસથી પરબી પર
 માવ છવન કુદરિ નહીં કવાની પ્રતિષ્ઠા સીધી.

ત્યાં રી માં કુચરથી મદારગે માનકુવરજી સ્વામીને આગામી

કરી કે તમારે જ્યારે જ્યારે વિહાર કરવો હોય ત્યારે ત્યારે હાથે પગે
અને મોઢા પર કાલસાનો ભૂકો લગાડીને જ જવું

આમ પોતાના શિષ્ય-શિષ્યાની સપૂર્ણ જા
હોય છે આર્યા ગોવાલિકાએ પણ એ જ જવાબદારી
સાધીને સુભૂમિભાગ ઉદ્ધાનમાં જવાનો નિષેધ-શ્રી
અનશે તે અવસરે

આ કાઠી દરબાર જનુ કૂર અને વિધવાન્ય દતો અને વાલિયો
 બેઠો દતો. દરબારની આગળ ઊંચકન કેવુ પરિણામ લાવે એને
 એ બરાબર સમજતો દતો. આથી વડેથી સવારમાં જીતે તેણે ધોડા
 દોડાવીને એ ગામથી ત્રણ ચાર માઈ દૂર જ્યાં કુતરણી સ્વામી હતો
 ત્યાં જઈને તમામ દરજીત કાઠી સજાવાની તરતોતરત વિદ્યાર કરીને
 કુતરણી સ્વામી દરબારને ગામ પહોંચ્યા બગાઈથી જઈને વાલિયાએ
 સાબીજીને તૈયાર કરી રાખ્યાં હતાં. ગુરુજી પહોંચ્યા ને સાબીજીને
 તરત વિદ્યારની આગ્ય કરી તેઓ ખરે જયોરે વિદ્યાર કરી ગયા.
 પોતાની સિંધ્યા માનકુવરનાઈને બધાવીને એ દરબારની હદ બહાર
 પહોંચાડી દીધાં અને પોતાના ઉતારામાં સાબીજીને સુવડાવીને શ્વે
 કુતરણી સ્વામીએ આખી રાત ખડે પડે ચેપી કરી ક્યારે કુમલો
 આવે એ જ રહ જોવાની હતી. પણ સાચવવાત્ એવું ઈર્ષ જનુ
 નહીં રાતમાં આ દરબારની ઘટિ બદલાઈ અને એને પોતાની ભૂલ સમજાઈ
 સવાર પાંચ અને દરબારે વાલિયાને ત્યાં જઈને તપાસ કરી કે પેલાં
 સાબીજી ક્યાં ગયાં.

વાલિયાએ જવાબ આપ્યો, અવાનક એ સાબીજીના ગુરુદેવ
 ખ્યાઈ અને તેઓ તેમને પોતાની સાથે લઈ ગયા છે.

દરબારે કહ્યું તમે મારી સાથે એ ગુરુદેવની પાસે ચાલો કુ
 વિધવાન્ય જાઓ દતો, પરંતુ હવે મને તેના પતાવો થાય છે. મારે
 તેમની કુમા માગવી છે.

દરબારની શુદ્ધ ધમેકી છાદિ જોઈને વાલિયો પણ દરબારની
 સાથે જ શ્રી કુતરણી મહારાજ પાસે આવ્યો. દરબારે મહારાજની
 અને સાબીજીની ક્ષમામાગ્યા કરી અને તે દિવસથી પરબી પર
 શાવજીનન કુદરિ નહીં કરવાની પ્રતિજ્ઞ લીધી.

ત્યારથી શ્રી કુતરણી મહારાજે માનકુવરનાઈ સ્વામીને આગ્ય

કરી કે તમારે જ્યારે જ્યારે વિહાર કરવો હોય ત્યારે ત્યારે હાથે પગે અને મોઢા પર કાલસાનો ભૂકો લગાડીને જ જવું !

આમ પોતાના ગિણ્ય-શિષ્યાની સપૂર્ણ જવાબદારી ગુરુને શિર હોય છે આર્યા ગોવાલિકાએ પણ એ જ જવાબદારી સમજીને સુકુમાલિકા સાધ્વીને સુબ્રમિભાગ ઉદ્યાનમાં જવાનો નિષેધ કરી દીધો હવે ત્યાં થું બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૬

(મોમવાર, તા ૨૩-૯-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

નાતામૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે ગુરુના વચનોમાં અખડ વિશ્વાસ રાખવાથી જ પોતાને મોક્ષ મળશે એમ માનવાને બદલે સુકુમાલિકાએ ગુરુવાક્યનો અનાદર કર્યો સિદ્ધાન્તમાં કહ્યું છે કે સાધ્વીએ આતાપના લેવી હોય તો ઉપાશ્રયમાં ફરતી પછેડી બાધીને, સ્થિર રહીને જ લેવી પરંતુ એ વાક્યને સુકુમાલિકાએ શ્રદ્ધાપૂર્વક સ્વીકાર્યું નહીં તેને એ ગમ્યું પણ નહીં સ્વચ્છન્દી જીવોને સિદ્ધાન્તવાક્ય ગમતું નથી શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર કહે છે કે—

સ્વચ્છન્દી મત આગ્રહ તજી, વર્તે સદ્ગુરુ લક્ષ,
સમક્ષિત તેને ભાખીયું, કારણ ગણી પ્રત્યક્ષ,
માનાદિક શત્રુ મહા, નિજ છ દે ન મરાય,
જતા સદ્ગુરુ શરણમાં, અદ્યપ્રયાસે જાય

સ્વચ્છન્દે વિચરોને જ જીવે પોતાનું જીવું વાળ્યું છે, મતાગ્રહ અને દુરાગ્રહ તજીને જે સિદ્ધાન્તને સમજે તો જ મોક્ષે જવાય 'છૂદે

નિરોદ્દેષ્ય ઠપેદ મોકલ્યું—પોતાની ઇચ્છાનો નિશાન કરે તો મોક્ષ મળે. કેળવેલા રેલના ધોડાની કિંમત સાખ રૂપિયા હોય છે. પણ સ્વચ્છડી ધોડાની કિંમત નથી. રાણા પ્રતાપનો ચેતક સિદ્ધિ અને માસિકને વફાદાર ધોડો હતો. તો જ તેને દત્તિલાસમાં સ્થાન મળ્યું છે. સિદ્ધને શુરુ પ્રત્યે વિનય રાખવાનું ભગવાને કહ્યું છે. ઠાણસૂત્રમાં ભગવાને કહ્યું છે કે માન્યાપ શૈલ-સ્વામી અને શુરુ એ તથુના ઉપકારનો બદલો વળી શકતો નથી. જે પુત્ર વિનય કરે છે તે બાળક પર જ ગુરુજનોનું હૃદય ફરે છે. પોતાની ઈના પક્ષ લઈને જે બાળક વડીલોને ધમકાવે છે. ભગવા વડીલો નીચ બેઠા હોય ને પુત્ર ખુરશી પર બેસે અને વડીલનો અવિનય કરે એ પુત્ર વડીલોને કેવો લાગે ? બાળની કોલેજને તો અવિનયનાં ધર જની ગઈ છે.

દટાન્ટ—એક કોમેનિયને એક ડોકરીને અસહ્યતાથી ટાપવી મારી. પ્રિન્સિપાલે તેનો બા અવિનય જોઈને પત્રિકા રૂપિયા ૬૪ અને અંક કલાક કિંમત રહેવાની શિક્ષા કરી. બા સાંભળીને કોમેનિયન મોલ્સો, તમ અમા. પ્રેમની કિંમત માત્ર પત્રિકા જ રૂપિયા આઠી, પણ ઇની કિંમત વુ વધારે બૂલવવા માસુ છું. બાળ કબીને તેણે એ છેલ્લીના ગાલ પર બીજી ટાપવી લગાવી અને ખિસ્સામાંથી પચાસ રૂપિયા પ્રિન્સિપાલના ટેબલ ઉપર ફેંકીને એ મોલ્સો હવે છું એક કલાકને બદલે બે કલાક સજા રહ્યો. બાવા અવિવેધી માટે પદ્ધતિ બદલો અને બધાનું સમ તવો કે ગાર્ડ Character is the best property—ચારિત્ર એ તો ઉમ. બ નના છ સુકુમાચિત્તને મુરમ્મીએ અટકાવી તમા તન ગુમ્મીના અપગાન દ માયા.

ધ ની આ તમા ધ અખળે, કે કાએને ઉછેરે રમેઈ કરે, તમા અન અ કલે કે મારે તમા આ તવા પાશે તો તમ એને શા તમા અમારા અમા ધર જ એનું છે એ કોઈ બધાની આલેથી નાક નથી પડી તમ ની માવણી કરે એ કેવી અસહ્યતા છે તેવી

જ રીતે જે શિષ્ય ગુરુસેવાના કે પોતે કરેલા વિનયના બદલામાં માન કે પ્રશંસા માગે તે અવિનયી શિષ્ય છે

દૃષ્ટાન્ત—અમેરિકાની એક બાઈ સાસુ અને પતિથી કટાણીને એક માનસશાસ્ત્રી પાસે આવીને કહેવા લાગી, ‘મારી સાસુ મારી પાસે ખૂબ કામકાજ કરાવીને મારા પર ટકટક કર્યા કરે છે અને મારો પતિ મારી કદર નથી કરતો નથી, માટે તેનો ઉપાય બતાવો’ માનસશાસ્ત્રીએ કહ્યું કે, ‘તમે કહો છો કે હું નિર્દોષ છું, તો તમારી નિર્દોષતાને હું માની લઉં છું, પણ જેનામાં સતોષ ન હોય એ નિર્દોષ કવી રીતે ગણાય ? તમે બધાને ખરાબ કહો છો, પરંતુ તમે પોતે પોતાનો દોષ જોઈ શકતા નથી કરી છૂટવું એ માનવધર્મ છે, પણ કરીને કંઈક લેવાની ઇચ્છા કરવી એ સ્વાર્થ છે’

વક્ષને કોઈ પથ્થર મારે તો તે પથ્થરના બદલામાં ફળ આપે છે તમને કોઈ પથ્થર મારે તો તમે ફળ આપો છો કે ગાળો ? માનવ-જીવન પરોપકાર માટે છે

પરોપકારાય ફલન્તિ વૃક્ષાઃ પરોપકારાય દુહન્તિ ગાવઃ ।

પરોપકારાય વહન્તિ નયઃ પરોપકારાર્થમિદં શરીરમ્ ॥

ફળ આપીને વૃક્ષો પણ પોતાનું પરોપકારીપણું આપણને બતાવે છે ધાસ ચરનારી ગાય દૂધ આપે છે, મળમૂત્ર ધોવા છતાં નદીઓ નિર્મળ જળ આપે છે મનુષ્યે તેમની પાસેથી પરોપકારનો ગુણ લેવા જેવો છે સતો પણ પરોપકાર માટે ગામેગામ ફરીને તીર્થંકરદેવનો સંદેશો ઘેરઘેર પહોંચાડે છે માટે મહાપુણ્યે મળેલો માનવસવ સુધારી લેન્ને ગોવાલિકા સાધ્વીને સુકુમાલિકાને શિષ્ય બનાવીને દ્વાર્ધ વશ વધારવો ન હતો સતો તો મોક્ષમાર્ગનો સથવારો છે તેઓ કહે છે, કે ચાલવાનું તમારે પગે છે સતોના વાક્યોમાં શ્રદ્ધા રાખશો તો એને સથવારે તમે પણ મોક્ષમાં પહોંચી જશો ગુરુ તો બધા વિદ્યાર્થીઓને એકસરખું જ જ્ઞાન આપે છે, પણ સૌ પોતપોતાના ક્ષયોપશમ પ્રમાણે તેને ગ્રહણ કરે છે

અઝામાં ને ગયુ જળ ગણાયુ તે ગઝાજળ,
 ગટરમાં ગયુ જળ ગડુ તે ગણાય છે
 ખારે દરિયે ગયુ તે ખરેખરુ ખારુ ગયુ
 હાસમાં ગયુ તે હાસ્યપ થઈ હણાય છે
 ફરકોએ શાખો રસ થયો શેરફીના રસ રપ,
 ચૂનામાં ગયુ તે ચૂનારપ થઈ ચણાય છે
 એક જ આકાશની પેદાશ દાખે દલપતરામ,
 નેવા નેને નેત્ર ખળે તેવુ તે ન્યાય છે

વીરરાજની વાણી એક જ હોવા છતાં પાત્ર પ્રમાણે મુલ્ય આપે
 છે કુબાર માઠી લાવીને, તેને ઘાઠા મારીને કામળ બનાવી પાણી
 રેશને તેને પગવડે લાતો મારીને ચીકણી બનાવે છે તે પછી તેને
 પિંડ બનાવી આકાશ પર ચઢાવે બાદ તૈયાર કરે છે તેને ટપકાં મારીને
 સરખુ ક્રમાં બાદ તેની અગ્નિપરીક્ષા કરે છે ત્યારે તે પાણી સરવા થોજ
 થકે તૈયાર થાય છે તેવી જ રીતે કુખ સફળ કરીને અને નમ્રતા
 રાખીને / સિધ્ધ અભ્યાસ કરે છે તેને જ વિદ્યા કહે છે મહાત્મા
 મમદ મેઢાવી છોય કિન્હી સે જાયય —મેધાવી મુખ્ય હોતા નમ્રીને
 જ આશ છે નુસ્તી જાગાનુ પાલન કસુ એ સિખનુ કલબ છે
 જન એવા વિનમવાન સિધ્ધ લોકોમાં જીવિતે પામે છે

દૃષ્ટાન્ત—મારવા પ્રદેશમાં કુલ્યા નામનાં એક સાધ્વીજી પોતાનાં
 ગુરુશ્રી સાથે વિદ્યાર કરતાં હતાં. કુલ્યા સાધ્વી જાગતાં હતાં તે ગુરુશ્રી
 સતા હતા. ત્ર સતી વખતે કુલ્યાજીએ જાત્સનાને સાંજળ મારી, પશુ
 ઉપ ખીધો લગાવવા નેઈ અ એ મળ્યો નથી એટલામાં ગુરુશ્રીએ
 નમીત પૂ કુ બગા મુ કરે છે? કુલ્યાજીએ કયુ અદરથી
 સાજળ તો રાની દીવી ક્ય ખીનો જાવવો છે એ મળતો નથી.
 અર્ધનિદ્રામાં કુલ્યાજી ક્યારે ગયુ કે તારી આમળી તો છે ને?
 જન નુ ખો તો નિદ્રાધીન થઈ ગયા અથવા કુલ્યાજીએ ગુરુવાજીને

શિરોધાર્ય ક્યુ સાંકળ દઈને પોતાની આગળી ખીલીને ઠેકાણે લગાવીને ત્રણ પ્રહર સુધી એમ ને એમ તેઓ ઊભા રહ્યા એથે પ્રહરે ગુરુણી ઊઠ્યા અને જુએ છે તો કુદણા એમ ને એમ ઊભેલ છે તેણે પૂછ્યું, 'ત્યા કેમ ઊભા છો ?' કુદણાજીએ વિનયથી કહ્યું, 'આપની આજ્ઞા મુજબ ઊભી છું' ગુરુણીએ ઊઠીને જોયું તો સાંકળના ઉપર લગાવેલી આગળી સૂજી ગઈ હતી આતુ નામ છે ગુરુની આજ્ઞાનું પાલન ! 'હ્રવઃ કિચ્ચાણં સરણં મૂઘાણં જગદ્ જહા'—જેમ પ્રાણીઓને પૃથ્વી આધારભૂત છે, તેમ વિવેકી શિષ્ય જગતના આધારરૂપ અને છે

અવિવેકી શિષ્ય ગુરુને ભારરૂપ અને છે આવા શિષ્યો જ્ઞાનમાં પણ કોરા રહી જાય છે ગુરુની આજ્ઞાનું પાલન ન કરનાર શિષ્યોને શુદ્ધિનો ઉઘાડ પણ ન થાય તો પછી દેવજ્ઞાન તો ક્યાંથી જ થાય ? માટે વડીલોની આજ્ઞાનું પાલન એ પુત્રનો અને શિષ્યનો ધર્મ છે

દૃષ્ટાન્ત—માકદીપુત્રો જિનપાલ અને જિનરક્ષિત અગિયાર વાર સમુદ્રમાર્ગે પરદેશ જઈ આવ્યા ધન પણ ખૂબ મેળવ્યું અને હવે ખારમી વાર પરદેશ જવા માટે બંને જણા માતાપિતાની આજ્ઞા લેવા આવ્યા માતાપિતાએ કહ્યું, 'ખેટા! આપણી પાસે અખૂટ ધન છે અને ખારમી વાર પરદેશમાં જવું એ અપશુકન ગણાય છે, માટે તમારે ખારમી વાર પરદેશ જવાની જરૂર નથી'

પરંતુ જિનપાલ અને જિનરક્ષિતે હાથગ્રહ કરતા કહ્યું, 'અમે અગિયાર વાર તો સમુદ્રને ખેડી નાખ્યો છે, એટલે અમારા માટે અપશુકનનો ભય નથી માટે આજ્ઞા આપશો તોય અમે જઈશું અને નહીં આપો તોય જઈશું !'

આમ માતાપિતાની આજ્ઞાનો અનાદર કરીને વહાણોમાં માલ ભરીને બંને જણા વેપાર માટે નીકળ્યા થોડા દિવસ બાદ સમુદ્રમાં તોફાન આવ્યું અને એક પછી એક વહાણ ડૂબવા લાગ્યા છેલ્લા વહાણમાં જિનપાલ અને જિનરક્ષિત બંને ખેડા હતા. છેવટે એ વહાણ પણ તૂટી

પાપુ ભાવ્યોએ જ નેના હાથમાં વહાણનાં પાટિયાં ખાલી ગયાં અને તરતાં તરતાં આઠમે દિવસે એક કિનારા પર ફેંકાઈ વધા ન્યારે જન્મે જન્માને શુદ્ધિ પાળી ત્યારે જ ને જન્મા કિનારા પરના વનમાં જવા લાગ્યા ત્યાં જોયું તો એ રત્નદ્વીપ હતો. સુદર ઉદ્યાનમાંથી જન્મે જન્માએ કહેતો. આહાર કયો અને ન્યાં આગળ જવા લાગ્યા ત્યાં સોશિયલ ચક્ષુનારો ધારણ કરેલી અને અત્યંત સ્વપ્નથી સ્ત્રી તેમને સામ મળી હાવભાવ અને કટાક્ષ કરતી એ સ્ત્રી બોલી, આ દીપ્તી કુ આસિધ હુ મારું નામ રમણાદેવી છે જો તમે મારે ત્યાં આવશો અને મારા કહેવા પ્રમાણે કરશો તો તમને સ્વર્ગીય સુખો અને ઉપકોચો મળશે. જન્મ જન્મા રમણાદેવીના હાવભાવમાં મોહ પામી ગયા અને તેના જ રાગભવનમાં રહેવા લાગ્યા સ્વણાદેવી પણ તેમને ખાનપાન અને ઉપકોચો આપવા લાગી.

ભાગના બીખારીઓ વર્તમાનને જુએ છે પરંતુ અવિષ્ય સામ દષ્ટિ પણ કરતા નથી. જિનપાથ અને તિલકિનને ધરના કરતાં પણ વધારે સુખ મળવા લાગ્યું તેઓ ધરનાર ને વ્યાપારને જૂથીને બેગમાં મૂકી જતા.

આ ન્યણાદેવી કમળી હોદ્દાની દેવ નીતિની એક સ્ત્રી હતી. જૂલા પહેલા મુસાફરોન આગવીને એ આવા ૮ કામ કરતી હતી. આવા તો કેન્દ્રાપ ભાગના બીખારીઓના તેણે વિનય સમજ્યાં હતો પરંતુ તિનપાથ અને તિલકિન તે તણે વર્તમાન મુખની આજુ મળી ગઈ દોષ તેમ માનતું હતું.

અ ર દરધિ નિ ઇન્દ્રી વણાને આજા ઘઈ કે આજા સરખમમુન્ન મક કી ના મા વણાને ઇન્દ્રી આજા પોલ્યા વિન્યા હુ ૧ ૧ ૧ આર્થ ૪ જન્મ આર્થકોત કહ્યું મારે સરખસમુદને મક ૪ ૪ ૪ મગ સામ મગ વુ ૧ ૧ ૧ નમ બ ન આ મરેકમાં જ ૪ ૪ ૪ નમ મ મુખમ મ નમ નમ ૪ ૪ ૪ મી અમ હતા એ મારા

વિના તમને એન ન પડે તો પૂર્વ, પશ્ચિમ અને દક્ષિણના ઉપવનોમાં ફરવા જાઓ, પરંતુ ઉત્તર તરફના ઉપવનમાં જવાની ભૂલ કદાપિ કરશો નહીં

જિનપાલે અને જિનરક્ષિતે પૂછ્યું, ‘દેવી ! અમને તમારા વિના એન તો નહીં જ પડે, એમ છતાં તમારી રાહમાં અમે દિવસો વીતાવી દઈશું, પરંતુ એ તો બતાવે કે ઉત્તરદિશાના ઉપવનમાં જવાની તમે ના કેમ કહો છો ?’

‘તમે તો મારું સર્વસ્વ છો,’ રચણા બોલી, ‘ઉત્તરદિશામાં કાળો અને ભય કરનાર રહે છે એના કૂકાડાથી પણ માનવનો વિનાશ થાય છે’ આમ કહીને રચણા ચાલી ગઈ

દેવી ચાલી ગઈ અને જિનપાલ અને જિનરક્ષિતને બેચેની થવા લાગી એકવાર તેઓ પૂર્વના ઉપવનમાં ફરી આવ્યા, પછી પશ્ચિમ અને દક્ષિણના ઉપવનોમાં પણ જઈ આવ્યા, પરંતુ રચણા વિના બંનેને ક્યાંય એન પડતું નથી આથી બંને જણાએ વિચાર કર્યો કે આજે તો ઉત્તર તરફના ઉપવનમાં જઈએ જોઈએ તો ખરા કે એ નાગ કેવો છે ?

અને તેઓ ઉત્તરદિશાના ઉપવનમાં પ્રવેશ કરવા લાગ્યા, પરંતુ તેમને બગીચામાંથી અસહ્ય દુર્ગંધ આવવા લાગી મોઢે ડૂંચે દેઈને એ બંને આગળ વધ્યા, ત્યાં તો એક મોટો હાડકનો ઢગલો જોવામાં આવ્યો. આશ્ચર્ય પામતા બંને જણા આગળ જવા લાગ્યા, ત્યાં એક પુરુષને શળી પર ચડાવેલો હતો અને હવે તેને મરવાતે થોડીક જ વાર હતી બંને જણાએ પામે જઈને તેને પૂછ્યું, ‘ભાઈ ! તમારી આવી દશા કેાણે કરી ?’

‘રચણાએ !’ શળી પર ચડેલા માણસે કહ્યું ‘હું પણ એક દિવસ સમુદ્રના તોફાનમાં ભૂલો પડીને તમારી માકલ જ રત્નદ્રીપમાં આવી પડ્યો અને તમારી જેમ જ એના મોહમાં ફસાઈ ગયો જ્યાં

તમે જન્ને જાવ્યા એટલે મારી જા દયા થઈ જા સજા ફર રવમાવની
 દેવી છે જાવા તો અનેક પુરોના તેણે પ્રાણુ થઈ લીધા છે અને
 પછે જ્યારે ઠાઈ બી ૧ મુસાફર મળશે એટલ તમારી પણ મારા
 નેટી જ દયા થવાની છે

મરવાની મડીએ પહેલેથી પુછાની જા વાલ શાંભળીને જા
 જન્ને ભાઈઓ કંપી લેવા તેમણે પૂછ્યું ભાઈ ! તમે તો હવે
 મૃત્યુ પામવાના જ છો પણ જ્યારે જ્યારુ હોય તો તેનો ઠાઈ ઉપાય
 છે ખરા ?

હા એક / ઉપાય છે જીએ એકો પુરા એમણે પૂર્વના
 વનમાં એક વક્તુ મદિર છે દરેક સોમવારે સવારે એ વક્તુ ધોડાનુ
 સ્વરૂપ ધાન્યુ કરીને ઉચ્ચાર કરે છે કે 'કં તારયામિ ! કં પારયામિ !'—
 હુ કેને તારુ ! કેના ઉદ્ધાર કરુ ! ને તમે એ જ વખતે દાનર થઈને
 એ ધોડા પ્રાથના કરશો કે 'માં તારય માં પારય' — અને તારો
 નાશ ઉદ્ધાર કરો તો એ ધોડા પોતાની પીઠ પર બેસાડીને તમને
 તમારે થે પહોચાડી દશે પગ્નુ તમે એ તમારો ઉદ્ધાર કરવામાં જરાબર
 મજ્જમ રહેશો તો જ જમ્પી થકશો કારણ કે તમે ધોડા પર સ્થાવર
 થશો કે તરત જ એ દેવીને ઉપોદગથી ખબર પડી જશે, અને એ
 તમારી પાછળ જાવીને તમારી જામળ રમશે, કરમરશે અને ઉચે
 અનેક ધમકીઓ પણ આપશે ! પણ તમે ને એના હાવમાવમાં કે
 પ્રયોજનમાં દસાઈ ન પાકુ વાળીને જોશો તો એ ધોડા વમને પાછળીને
 ચાલ્યો જો માટે ઠાઈપણુ રીતે પાકુ વાળીને જોશો નહીં !

જાનુ હકીને એ પુરુષ તો મૃત્યુ પામી ગયો જરાબર સોમવારને
 દિવસ સવારના એ જન્ને ભાઈઓ વક્તુ મદિર પાસે જાવ્યા ત્યાં
 એક અથ તેમના જોવામાં આવ્યો એ માનવમાનમાં બેઠી રહ્યો હતો

કં તારયામિ ! કં તારયામિ ! જ્યાંજ્યાં જન્ને ભાઈઓ બેસ્યા
 માં તારય માં પારય ! અને જ્યો પોતાની પીઠ પર જન્નેને
 બેસાડી દીધા જ ન ભાઈઓને થઈ ધોડાએ વાણુવેન ચાલવા માંડ્યું

પરંતુ ઉપયોગદ્વારા આ બનાવને બાળી લઈને રચણાદેવી તેમની પાછળ આવી પ્રથમ તો બહુ કામળતાથી અને મનમોહક શબ્દોથી સંબોધીને કહેવા લાગી, ‘ અરે, તમે કેમ ચાલ્યા જાવ છો ? મેં આપેલા સુખોમા તમને બંનેને કાઈ ખામી લાગી હોય તો પાછા વળો હું તમને દિવ્ય સુખોપભોગ વડે તૃપ્ત કરીશ ’

પરંતુ બંને ભાઈઓ મજ્જમ હતા કાઈએ પાછું વાળીને તેની સામે જોયું નહીં આથી એ કાલાવાલા કરીને કહેવા લાગી, ‘ મને છોડીને તમે ચાલ્યા જાવ છો, તો શું તમને મારી દશા માટે ચિંતા પણ થતી નથી ? હું હવે કોને આધારે રહીશ ? મારા ઉપર દયા કરીને એકવાર મારી સામે તો જુઓ । ’ આ શબ્દો સાંભળ્યા છતાં જિનપાલ અને જિનરક્ષિત બંને અડગ રહ્યા આથી રચણાદેવી ક્રોધ કરીને કહેવા લાગી, ‘ તમને આટઆટલા લાડ લડાવ્યા તેની તમને શરમ પણ રહેતી નથી ? જતા જતા મને મોં પણ બતાવવા તમે તૈયાર નથી ? તમે બંને જેટું ખાધું તેનું જ ખોદવા તૈયાર થયા છો હું પણ જેવીતેવી નથી જો હું ધારું તો ભલભલાના પ્રાણુ લઈ શકું છું, પણ તમો બંનેને તો મેં પ્રાણુથી અધિક સાચવ્યા છે માટે એકવાર મને મુખ બતાવતા જાવ । ’

આવા વાક્યો સાંભળીને જિનરક્ષિતના મનમાં થયું કે રચણાદેવીની વાત તો સચી છે આપણને એણે સાચવ્યા છે, તેના બદલામાં જરાક મોહું બતાવવામાં શો વાધો છે ? જિનરક્ષિતનો આ મનોભાવ રચણાએ બાળી લીધો આથી એ તેને જ ઉદ્દેશીને કહેવા લાગી, ‘ જિનરક્ષિત ! તમારો ભાઈ તો વચનબ્રષ્ટ છે, પણ તમે મને તેના કરતાં અધિક પ્રિય છો માટે એકવાર મને તમારા મુખનું દર્શન કરાવો, એટલે હું સંતોષ માનીને પાછી ફરી જઈશ ’

અને જિનરક્ષિતનું મન પીગળી ગયું તેણે રચણાના સામે જોયું । તત્કાલ એ ઘોડા પરથી ઊઞ્છી પડ્યો, અને જિનપાલને લઈને ઘોડા વાયુવેગે આગળ વધ્યો.

નિનરક્ષિતનું પતન થયું અને વીરેલી વાપણ સમી સ્થળાએ નિનરક્ષિતને પકડીને તેના દુઃખ કરી નાખ્યા અને એ દુઃખ જળચરોના અધિ તરીકે આપી દીધા । નિનપાશને મ્હો ઉઘાનમાં મૂકી દીધા.

જળવાનની વાણી જ્ઞાને એકસરખું જ્ઞાન આપે છે યદ્યપી આત્માને જે તમે વશાધાર રહેશો તો જે વખતે તમારે સામે ધેર પહોંચ્યારી દેશે અને જે સ્થળાપી મોહમાયાને આધીન જની જશે તો તમારે વિનાશ થઈ જશે । નિનપાશ એકસો ધેર આવ્યો અને માતાપિતાને વફા કરીને કહેવા લાગ્યો આપની આરાધના ઉત્સવન કરવાનું ફળ જાઓ જન્મેને મળી ગયું અને તેમજ નિનરક્ષિત સ્થળાનાં વાક્યો પર વિશ્વાસ રાખીને મૃત્યુને આધીન જની ગયેલ તેણે માતાપિતાને બધી વાત કરી અને સસારનાં સુખો પરનો પોતાનો વેરાળભાવ પ્રદર્શિત કર્યો, દક્ષિણ થઈને મુનિ જનીને, તેણે મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ કરી.

સ્વદ્વીપી સસારમાં તમે પણ આવી પડ્યા છે, હવે જે જ નિશ્ચય કરવાનો રહે છે કે તમારે સ્થળાને આધીન જનવું છે કે મ્હોને આધીન જનીને મોક્ષપદ પ્રાપ્ત કરવું છે ? જળવાનની આઘાત પાળનારને સસારમાં ભટકવું પડતું નથી અને ૭ વિષયમાં અથ જને છે તેનું પરિભ્રમણ ટળતું નથી.

સુકૃતભિજ્ઞએ ગુરુવાક્યનું ઉત્સવન થયું અને સ્વેચ્છાસરી જનીને એ સુકૃતભિજ્ઞ નામના ઉઘાનમાં જઈને તપ અને આત્માપન્ન કરવા લાગી.

ૐ શાન્તિ.

*

અ્યાખ્યાન : ૭૭

(મગળવાર, તા. ૨૪-૯-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્ન્યા ત્રણે કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે નિર્ઋત્થીએ સુકુમાલિકાને ના પાડી, છતાં તેને રુચ્યું નહીં અને એ સુભૂમિલાગ ઉદ્યાનમા છક છકના તપ કરી તથા સૂર્યની આતાપના લઈને ઉષાશ્રયમા આવીને પારણા કરવા લાગી આ ચપાપુરીમા એક લલિત ગોષ્ઠિ [સોનેરી ટોળી]ના પાચ સભ્યો રહેતા હતા માઆપની આજ્ઞાનુ અને રાજનિયમોનુ પણ ઉલ્લંઘન કરીને મદિરાપાન, વ્યભિચાર, ચોરી, લૂટફાટ અને દૂતરમણુ એ તેમનુ કામ હતુ આવા નિરકુશ જીવો માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે—

દાળ વિના દુનિયા વિષે, નીતિ ન પાળે કાય,

નાચ ગહે નહો નીગમા, જો લગર નવ હોય

આ પાચ જજ્ઞાની સ્વચ્છન્દ ટોળકી છેલ્લે પાટલે જઈ બેઠી હતી તેમના માઆપોએ તેમને સુધારવાના અનેક પ્રયત્નો કર્યા, પરંતુ ફટેલા હાડકાના ટુકડાઓમાથી પાત્ર કેવી રીતે બનાવી શકાય? આવા પુત્રો થવા એ માઆપના સતાપનુ કારણ છે

‘મા બાપનુ માને નહીં, એ પુત્રને ધિક્કાર છે’

પોતાના પુત્રોને આવા કુમાર્ગગામી બનેલા જોઈને માઆપને એમ હતુ હતુ કે આના કન્ટા તો વાઝિયા રવા હોત તો શું બોલુ હતુ ?

જનતામાં જોને સત્તાન ન હોય તે કુખી છે જોને સત્તાન થઈને મૃત્યુ
પામી જતાં હોય તે ખલુ કુખી છે ખલુ એ જન્મેના કુખ કરતાં
જન્મેજલુ કુખ કુપુત્રનાં માળાપને હોય છે બાવા કુપુત્રે માતાપિતાના
ઉપકારોને જૂસી જઈને યશ સમાન કુખો બિર્યા કરે છે

નાના થકી મોટા ક્યાં બીના થકી કોરા ક્યાં
ઉપકાર જૂથે બસાવિયા એ પુત્રને ધિક્કાર ॥
મોળે કરી મન હાવતી હોટલ સિનેમાની મઠી
માળાપ મરે હાલુ વિના એ પુત્રને—
સેવા કરી જલે નહીં એ પુત્રને ધિક્કાર છે

માતાપિતાના અસીમ ઉપકારો છે ગણવતી માતા બીની ઘાસ
ત્યારે ગણના બાળકને જલે બાહસમાં ઉજલ્યો હોય તેમ લાગે છે
એસે ત્યારે લાગે છે કે જલે પાતાળમાં ફેંકી દધિા. બાવા ગણની
સલાળ રાખો કાર વહન કરીને કરેલા ઉપકારોનો બહુ ભાગ કોઈ
પ્રકારે વાળી શકે નહીં ઔતમસ્વામી પૂછે છે માતાપિતાને ઘલુ
કરાવીને પોને હાલુ કરે તેમનાં મહન જોને સ્નાન કરાવીને પોતે
સ્નાન કરે જો જન કરાવ્યા પછી જ પોતે ખાપ જોને સુગાન્ધા પછી
સુવે તો પુત્ર માળાપનો બહુ વાળ્યો કહેવાય ૧ જન્મવન બેઠ્યા
ના ઔતમ! માળાપના ઉપકારનો બહુ એક જન્મથી વળી શકે
જ નહીં

દુષ્ટાન્ત—એક શેઠને વિનયચક્ર નામનો મુલુવાન જોને વિનયશીલ
પુત્ર હતો એ જ્યાં બાઈક વરિના થયો ત્યાં તેની માતાનું મૃત્યુ થયું
સોડાના કહેવાથી શેઠ બીજું મન કયું નવી આવેલી શેઠાણી સાથે
મયુ ન મીઠુ મળ્યું એ કહેવન પ્રમાણે કોપી, વાચાળ જોને કહેતા
રમાવતી હતી. શેઠા ૪ દિવસમા શેઠના થ નો દિવાળીનો જ્ઞાનક
હોળાના લગ્નમા બે સાઈ મયા વિનયચક્રનું ખલુ નવી માતા ત્રાસ
દેવા સામી, જો વિનય જલુ સ ન કરવા લાગ્યો. ખલુ નવી શેઠાણીનો

કારમો ક્રોધ અને માન કપાય અત્યંત હતા. ધરે ધણી ભેસો હતી, જૂની શેઠાણીના સમયમા ગામના ગરીબ લોકો છાસ લઈ જતા હતા. નવી શેઠાણીના કડક શસ્ત્રસ્થાવથી એ બધા બધ થઈ ગયા ભેસોને છાસ પાઈ દે, પણ ગામલોકોને મળે નહી શેઠાણી બહુ તોછડા સ્વભાવની હોવાથી સગાવહાલા પણ શેઠને ત્યા આવતા જતા બધ થઈ ગયા વિનયચક્રને પણ એ વારવાર ગમે તેમ બોલ્યા કરતી, પણ ધરમા લાગેલા આ જવાળામુખીને કાણુ ઠારી શકે ભલા ?

વિનયચક્ર સમજી ગયો કે નવી માતા પ્રકૃતિની નચાવેલી નાચી રહી છે, એમા એના આત્માનો કાઈ દોષ નથી આમ કરતા કરતા એ અઢાર વર્ષનો થયો અને એક સારા કુટુંબની કન્યા સાથે તેના લગ્ન થયા, પણ પહેલે જ દિવસેથી પુત્રવધૂને નવી સાસુનો પરિચય થવા લાગ્યો. સુખી ધરમાથી આવેલી કાઈની લાડિલી પુત્રીને સાસુએ ધીમે ધીમે પોતાના ધરને અનુકૂળ બનાવવી જોઈએ, પણ અહી તો જિલકું જ બનવા લાગ્યું પુત્રવધૂને અને તેના માતાપિતાને પણ નવી શેઠાણી ગાળો ભાડવા લાગી

થોડા દિવસો ગયા બાદ પત્નીએ વિનયચક્રને કહ્યું, ‘તમારા બા મને તો ગાળો ભાડ્યા જ કરે છે, પણ મારા માબાપે એનો શો અપરાધ કર્યો છે ? એની હાજરીમા મારી એક એક મિનિટ પણ વર્ષો જેવી જાય છે ’ પરંતુ વિનયચક્રે પત્નીને સમજાવતા કહ્યું, ‘બાનો સ્વભાવ જરો ઉતાવળિયો છે, પણ તેના મનમા આપણા માટે દુર્ભાવ નથી એ બોલે, અને તારે બીજે કાનેથી કાઢી નાખવું હૃદયમા ઉતારીએ તો દુ બ લાગે ને ? એ એના સ્વભાવ પ્રમાણે વર્તે, તો તારે તારા સ્વભાવ પ્રમાણે થોડું સહન કરવું એ કોઈ સ્વભાવના છે, પણ આપણાથી બાળકના સામે બાળક થઈને ન બેસાય !’

પરંતુ નવી શેઠાણીના સ્વભાવમા આથી કાઈ ફેરફાર થયો જ નહી અને તો જાણે કલેશ ને કકાસ કરવાનું વ્યસન જ થઈ પડ્યું

દુ એક દિવસ વિનયચક્રે પિતાને કહ્યું મારી માએ જાજ સુધી તમને અને મને ગાળા કાઢી, પણ હવે તો જા નવી આવેલી વડુના ઉપર પણ વાગ્યાણુના પ્રતારે ક્યો કરે છે અને સામે છે કે એની સદનસકિતી હવે હદ જાવી ગઈ છે અને એમ સદન કરવાથી કંઈ મારી માનો સ્વભાવ બદલાવાનો નથી.

માર ગાંધિએ બોલી બદલે, તરુવર બદલે સાખા

બુદ્ધપણુના કેસ જઈને (પણ) લખણુ ન જામે લાખા.

જ્યુ બદલાવ્યુ બદલી રહે છે પણ સ્વભાવ બદલવો મુશ્કેલ છે. સિદ્ધાંત ! એક સમય હતો કે જ્યારે આપણે બીજાના કષ્ટપ્રત્યે પચાવતા હતા ત્યારે જ્યારે બીજાઓ આપણે ત્યાં ગયું મારવા આવે છે માટે જો આપ આજા આવો તો હું દુરો ગઈ જઈ આપની કૃપાથી મને અચ્છતર મળ્યું છે એટલે રાટલો કપાઈ લઈશ. મારે જા ધરમાંથી એક પણ વસ્તુ નેઈની નથી.

જ્યુ બાગસાખ બગડ્યુ તેનું ધર બગડ્યુ જેનું લોક બગડ્યુ તેનો દિવસ બગડ્યો જેનું જાણુ બગડે તેનું વર્ષ બગડે પરંતુ ત્વી જ્ઞા કકરા હાથ તનુ તો જીવન બગડે છે ! બીજારો આપ વિનયચ ન ગા ત્વાજ આપી રહે ! વિનયચક્ર ફાળીને લઈને નુદે રહેવા લાગ્યા. એક કવેરીની કુશનમાં તેને નોકરી મળી ગઈ અને પાતાની કુશળતાથી એ સારો રત્નપરીક્ષક બની ગયો હવે એણે સ્વતંત્ર ધર્મો રાખે ક્યો અને શોડા ૮ વખતમાં તેને ત્યાં જીવનની રેકમંડેશ મવા સામાં જા તરફ મેઠ બસાવા લાગ્યા. ધીમે ધીમે તેના ધરમા અના રના સામા રના લાગ્યા ! કોઈ એ રૂપિયાનું ઉપાર પણ ધીરજ ન હતું કુસ સ્ત્રી ગાળાના ગણી પણ જાણી જોડે છે કુસ પથી જાણુ મ ની જ્યુ ખુરી ત્ય ૭ કુસ પમા ખાંચલા દુવખાક પૂરી કરતાં સ પથી માખથી પસ ન જસ જ્યુ વધારે મીડી હાથ છે

ધરમા જ્યુ ગ ૮ જ્યુ કોપ જેના દિશમાં દિવાલ પડી ગઈ હાથ તના ધરમાં પણ દિવાલ જોવી થાય છે આવો સચેત્રમાં

સમજી માણસે જતુ કરવાની ટેવ પાડી નોઈએ આ જતુ કરવાની—
સહન કરવાની પ્રાથમિક ભૂમિકા ગૃહસ્થાશ્રમમાથી જ બાંધી લેની નોઈએ,
કારણ કે આગળ જતા મોક્ષના માર્ગમા તો જીવે ધણુ ધણુ જતું
કરવુ જ પડે છે જતુ ડગતા નથી શીખો, તો મોક્ષ નહી મળે વેર
અને ઝેર, ઈર્ષ્યા અને ક્રોધેશમા જે જતુ કરે છે તે ડાલો છે અને જે
પકડી રાખે છે તે મૂર્ખ છે

એક દિવસ નવી શેઠાણીએ રોકતે વ્યગ્રમા કહ્યું, ‘તમે વારવાર
તમારા વિનયચદ્રને વખાણ્યા કરો છો, ત્યાં એને ત્યાં કેમ ચાલ્યા
જતા નથી ?’ શેઠની આખમાથી આસુ પડી ગયા ! આજે એના
પગ વિનયચદ્રની દુકાન તરફ વળવા લાગ્યા વિનયચદ્ર દુકાનમા બેઠેલો
હતો પિતાજીને આવતા નોઈને એ ઊભો થઈ ગયો, સાચો પુત્ર
માખાપતા દુ ખને આખમાથી ઓળખી જાય છે તેણે પોતાની ગાદી
પર ગેહને બેસાડ્યા અને તિજેરીની ચાવી મોપતા એ બોલ્યો,
‘આ જે કાઈ છે તે તમારુ જ છે આજથી તમે આપણા તેજ
મારે લેવાનુ છે, પણ એ તો બતાવો કે મારી બા શુ કહે છે ?’

‘એવુ અહી કામ નથી, બેટા !’ શેઠ ગદગદ બનીને કહેવા લાગ્યા,
‘એ તો હવે પાડોશીમા પણ વેર બાંધીને બેઠી છે ખાવાનુ ખૂટ્યુ,
પણ એ કંઈકશાનો મિનનજ ઓછો થતો નથી !’ વિનયચદ્ર બોલ્યો,
‘એમ ન બને પિતાજી ! લોકો આપણને શુ કહે ? તમે અહી ને મારી
બા એકલા ત્યા રહે તેમા આપણી પ્રતિષ્ઠા પણ શી ? હુ હમણા જ
મારી બાને તેડી લાવુ છુ’

એક જ બગલામા નવી શેઠાણી, શેઠ, વિનયચદ્ર અને તેની પત્ની
રહેવા લાગ્યા, પરંતુ નવી શેઠાણીની ઉચ્ચતા હજી એની એ જ હતી.
શેઠે એકાન્તમા તેને ધણી રીતે સમજાવી નોઈ, પરંતુ—

नलिकागतमपि कुटिलं न भवति सरलं शुनः पुच्छम् ।
तद्वत् खलजनहृदय बोधितमपि नैव याति माधुर्यम् ॥

કૂતરાંની વાંકી પૂઠીને વાંસની નળીમાં રાખ્યા છતાં તેની વાંકઈ ચાલી જતી નથી. તેવી જ રીતે અનેક પ્રકારે બોધ પામ્યા છતાં ખસ મનુષ્યનું ચિત્ત મધુર જ ની રહ્યું નથી. નવી શૈક્ષણીનો રાજનો કક્ષસ જોઈને એક દિવસ સેડે વિનયચક્રને કહ્યું બેટા! હાથે કરીને બા કપડીનો કઠણટ તું ધરમાં લાખ્યો છે તારી તો સદ્ગતિની પક્ષ દહ છે તને પક્ષ કુખ જોઈ રહ્યો નથી. વિનયચક્ર બોલ્યો કુ પક્ષ એ જ વિચાર કરી રહ્યો છું બા બગસો અને સામાન બધું બાપને સોંપીને કુ જુદો રહેવા જઈ છું.

અને વિનયચક્ર અને તેની પત્ની જુદાં રહેવા લાગ્યાં, પક્ષ નવાં વિનયચક્ર પર મૂકે ત્યાં જ જાય છે મ સદ્ગતિથી તેની પ્રાપ્તિ પ્રાપ્તિ જતા હોય ! બપોલ્લાકેથી બગસો ખાલી થઈ ગયો અને શૈક્ષણીની જેની એ સ્થિતિ થઈ ગઈ! અને બાપ ને બાપ સાત સાત વાર વિનયચક્ર માથાપને સાથે રાખ્યાં, અને ખાલી હાથે જુદો થતો રહ્યો. અને માતા પિતા જુદા થઈ ગયા. એક વાર એક નિર્મલ મુનિના પ્રવચનમાં શૈક્ષણી વિનયચક્ર અને તેની પત્ની બેઠાં હતાં. તેમાં વિનયચક્રે મુનિની આમળ પોતાની બધી વાત કરીને મુનિને પ્રભ ક્યો, બા માતાપિતાના ઉપકારના બદલા મ વાળ્યો મહુલ કે કેમ ? મુનિએ જવાબ આપ્યો,

જો હજારો સમુદ્ર — તે સભ્ય નથી. બા ઠરીલી ચામડીના લોચ સીપ લે તોપણ પુત્ર માતાપિતાનો બદલો વળી રહ્યો નથી. વિનયચક્રે કરી તા પ્રભ કરી તો પછી માતાપિતાના જશ્નમાંથી મુક્ત થવા માત્ર પુત્ર કે કુ જોઈએ ? મુનિ બોલ્યા માતાપિતાને મમ પમાડીને પુત્ર મિત્રમુખમાંથી મુક્ત થઈ શકે છે.

અને વિનયચક્રે પોતાના જુદા માતાપિતાને ધર્મીચરણ માટે યેજ્ઞ અનુ જતા કરી આપી.

બાળના પુત્રો માતાપિતા બીમાર પડે ત્યારે એક પૈસાની હવા પક્ષ કરવા હચ્છતા નથી ને સ્ત્રી બીમાર પડે તો ચોકરના દસ દાંડિયા

ખચી નાખે છે ! માતાપિતાને દુ ખો કરીને બીજા ધર્મકાર્યો કરે છે, પણ—

અડસદ તીરથ ધર આગણીએ, તો તીરથ કરવા ક્યા જઈએ ?

એ ચરણોના ચરણામૃતથી, ગગાજળના કઈ મૂલ્ય નથી !

માતાપિતા અમૃત છાયા, જેનું અવનીમા મૂલ્ય નથી,

બાળક ભૂલે સેવા કરવી, એના જેવી કોઈ ભૂલ નથી

માઆપના ચરણામૃત છોડીને ગગા અને તીર્થોના જળમા ડૂબકી લગાવે તેનો કોઈ અર્થ નથી ગાયના પૂછડાને આખે લગાડનાર કોઈ વાર માઆપના ચરણની રજને માથે ચડાવે છે ? એ માતા ભરી નાતમા હજારો માણસોની વચ્ચે તમને ખોળામા લઈને ખતેથી જન્મતી હોય અને તમારી બાળવયમા તમને ઝાડા થયા હોય, ત્યારે તમે એની કિમતી સાડીઓ બગાડી દીધી હશે, છતાં એ માયાળુ માતાએ હસતે મુખે તમને સાફ કરી લીધા હશે ! આ માતાનો બદલો પુત્ર કેવી રીતે વાળી શકે ? પુત્ર પરનો પ્રેમ તો એક માતા પોતે જ સમજી શકે

દૃષ્ટાન્ત—વિધવા માતાનો પચીસ વર્ષનો એક પુત્ર મકાન ચાળતો હતો મધ્યાહ્નનો તાપ માથા પર પડવાથી યુવાન પુત્ર પસીનાથી રેખાંબ થઈ રહ્યો હતો વૃદ્ધ માતા વારવાર કહી હતી કે ‘બેટા ! હવે સૂરજ માથે આવ્યો છે, માટે નીચે ઊતરી જ થોડો તાપ ઓછો થાય એટલે કામ કરજો’ પણ છોકરો માના પ્રેમને સમજી નહી શકવાથી માનતો હતો કે મા વૃદ્ધ છે, એટલે એને તો ટકટક કરવાની ટેવ પડી ગઈ છે. આથી એ નીચે ઊતરતો ન હતો, અને માથી પુત્રનું કંપ્ત બોઈ શકાતું ન હતું પણ પોતાના પ્રાણુપ્યારા પુત્રના દુ ખથી માના દિલમા શું થાય છે એ આ યુવાન પુત્ર ક્યાથી સમજી શકે ? આખરે વૃદ્ધ માતાને એક ઉપાય સૂઝ્યો એ પુત્રને બે વર્ષનો એક બાળક હતો તેને લઈને ફળીમા એક પાટલો નાખીને માતાએ તેના પર બેસાડ્યો. પોતાના પુત્રને તાપથી અકળાતો બોઈને મકાન પર ચડેલા યુવાનનું હૈયું તપી ગયું નીચે ઊતરીને તેણે પોતાના બાળકને છાયામા બેસાડી

દાંધા કસર્તા દસર્તા આ બોલી દેવે સમજ્યો ! તારો પુત્ર તાપર્થ
 નાંતો દતો ને તો ને કુળ થયુ એ જ કુળ તને તપતો જોઈને મને
 થયુ હૃદય ! પરણ માતાપિતાનાં આ કથોને કાણુ જાણખી રહે !

માજરો બીથી નવ નીખરે રે, આંખા આંકટથી નવ ધાવ,
 જેવું કરશે તેવું પામશે એ છે અચળ જગતનો ન્યાય

જ્યુનુ બી જુએ એનુ નામ જણી, જણી સમજે છે કે જાદી
 વાલીને તેમાંથી માજરો મેળવી શકતો નથી તેવી જ રીતે ને પુત્રાએ
 માતાપિતાની સેવા કરી નહીં હોય, જે માતાપિતાને તિરસ્કારની દૃષ્ટિથી
 જાણ કરી એ પુત્રો એક વાર જેક તો જવાના / છે ને ! જેવાં માણ્યાં
 કરી તેવાં બળશે, ને છર્ખાં કરી તેવાં ફરશે. કર્મના આ અચળ નિયમ
 કાણુ અટકાવી રહે ! પુનઃપ્રત્યા જાણે બોલો કે તુ સિદ્ધ છે તો
 પુનઃપ્રત્યા જાણે એ / જવાજ નીકળશે અને જો તને બોલશે કે
 તું બદમાશ છે તો સામેના પ્રતિજ્ઞાને પણ કહેશે કે તુ બદમાશ
 છે એમ આ સંસાર પણ એક પુનઃપ્રત્યા છે જેવું કરશે તેવું પામશે
 માટે જેકો શુભજના અને અશુભજનાને જો વેદથી સેવા કરે, બાહુબલિએ
 પાંચસા સાધુઓની દેવાવચ્ચ કરી હતી. જ્ઞાનોના બોલ્યા સામે જોઈ
 નહીં પણ પોતાની જાનને કન્ય માન્યો કે મારી જિજ્ઞાસા આ
 માતાપિતા પદમાં થયાં તો જ મને તેમની વધારાશક્તિ સેવા કરવાની તક
 મળી. જો કુ નાના હતો ત્યાં જ માતાપિતા સ્વયં પામ્યાં હોત તે
 એમના ઉપકારમાંથી કુ જેવી રીતે મુક્ત થઈ શકત / કેદવાયે માણસ
 આરિપદમાં જમાવે છે કેદવાયે એકરો રાગીઓની મુક્ત સેવાઓ કરે
 છે અને કેદવાયે નરો જાળવવા અને ગદા રાગીઓનાં મજમૂજ સાથે
 કરવામાં સેવા કરવાનો સતોષ અનુભવે છે ત્યારે ૭ પુવાન અને
 સંસ્કૃતમાંથી પુત્ર જેક માતાપિતાની સેવા કરવામાં સક્ષમ થાય છે એ
 પોતાના જીવનની એક બહુમુલ્ય તક ગ્રામ્ય છે માટે પર્યાં માતાપિતા
 સામે તત આંખથી નહીં એની આંતરથી ફરશે તો એના એક આંધી-

વીંદથી તમારી જિંદગી સુધરી જશે, અને એના અતરની એક ઊની આહ—એક નિશ્વાસ તમારુ હતું ન હતુ કરી દેશે ! માટે જો એમના ઝણુમાથી સાચી રીતે મુક્ત થવુ હોય તો જુદા માતાપિતાને ધર્મ પામવાની અનુકૂળતા આપજો, એમને જ્ઞાનમાર્ગે વાળજો

ચ પાપુરીની આ પાચ જણુની ટોળી ચ પાપુરીમા બેશામ રીતે કરતી હતી એમને કાઈનો પણ ભય ન હતો એમના માતાપિતા ધરમા બેસીને આસુ સારતા હતા, કારણ કે એમણે માનેલા કુળના દીવાઓ

કુળનો દીવો સૌ કાઈ માને, જન્મે ત્યારે જનની રાચે,

કુળ લગ્નવે, કૃષ્ણ લગ્નવે, ખોળાનો ખૂદનાર બાપુ ! ખોળાનો

પલ પલ સળગે છે સંસાર.

ખાળકના જન્મ વખતે માતાપિતા કસારના આધણ મૂકે છે, ઘેર ઘેર સાકર વહેચે છે એ જ કુળદીપક પુત્ર જન્મારે કુળને અને કૃષ્ણને લગ્નવનારો થાય છે, ત્યારે માબાપના પેટમા જળે કડકડતું તેલ રેડાય છે આ પાચ જણુની સોનેરી ટોળી સ્વતંત્રતાને નામે સ્વચ્છદ બની ગઈ હતી મોહ પર વિજય મેળવવો એ સ્વતંત્રતા છે, અને પ્રકૃતિની પાશવતાનુ નામ સ્વચ્છદતા છે આજે વાણિયાની છોકરી હરિજનને લઈને લાગી જાય એ સ્વતંત્રતા નથી, પણ સ્વચ્છદતા કે પાશવતા છે આ પરિણામ કેળવણીને નામે ચાલતી કાળવણીનુ છે આ પાચેય જણુની ટોળી ચ પાપુરીમા રહેતી દેવદતા નામની ગણિકાને ત્યા પહોચી ગઈ ત્યા મદિરાનુ પાન કરી, સોનામહોરોની બેટ ધરીને પાચેય જણુ કહેવા લાગ્યા, ‘ આપણે આજની મળ સુશ્રૂમિલાગ ઉદ્યાનમા જઈને માણીએ ’ અને તેઓ મદોન્મત બનીને ઉદ્યાનમા આવ્યા

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૭૮

(ગુપ્તવાર, તા. ૨૫-૬-૧૪)

જહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરખાલ ત્રણેય લોકમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આલે છે દેવતા ચલિકાને તથા બેસાદીને પંચેય એધિક પુરોહિત મુખ્યભિષાજ નામના ઉદ્યાનમાં લાગાલ ગરિહય છોય અણુપરિચદ્ધિ — ને છવેને કમભોજ મીઠા લાગે છે તે મેલકથી મલાસમુદ્ધમાં દૂધી નલ છે ત્રિસ્યાસકા છવે સર્વજ્વના ભોજ પલ્ય કમભોજ મેળવે છે પત્તિલિને એક પદ્મી એક કુખની પરપરા લીધી લાય છે આ પંચેય જણા મલિકાન ત્રણેની શોભા બતાવવા લાગ્યા ઉદ્યાનના એક ભાગને મુદ્દ અન શોભામમાન બતાવીન દેવ તાને ત્યાં બેસાડી અને ખૂંચી જગ્યામાં કામચલાઓ કન્યા લાગ્યા એકે ચલિકા પર છત્ર લખું એક કુખની માગાઓ પહેાવી એકે ચલિકાને પોતાના ખોળામાં બેસાડી, એકે તેના પગમાં મરી સત્રાવી અને એક તન ચમર ઢોળવા લાગ્યો । જેણે ત્યાં । નુખનુ ઘાન માન્યુ હામ તે ઘાન બૂંચી નલ છે પરનુ માન્યામાં ત્યાં । માલની અત્ર તા માનવામાં આવી છે

પ્રાન્ત—સત નુમની સના પુરાવરથામાં રત્નાવલી નામની ત્યાં સુધે પગા અમા તા ત્યા ને ત્યામાં એ સા જયા આસકા જન્યા કે તમન તાદિરસ ત્યાલી વિના ચન તનુ ન દત્ત રત્નાવલીએ

વારવાર પતિને પ્રાર્થના કરી કે મારા પિયરમા મને વારંવાર બોલાવે છે, તો મને હવે એકવાર ત્યાં જવા દો. પણ લગ્ન પછી ઘણા વર્ષો સુધી રત્નાવલીને તુલસીદાસે જવા દીધી નહીં. એકવાર પિયરમાથી તેડવા આવ્યા અને આગ્રહ કરીને રત્નાવલીને તેડી ગયા. તુલસીદાસે જેમ તેમ દિવસ તો પસાર કર્યો, પણ રાતના તેઓ વિહવલ બની ગયા. ઘેર અધારી રાત્રિએ તુલસીદાસ પત્નીને મળવા માટે ઊપડ્યા. નદીમા પૂર આવ્યું હતું, છતાં સાહસ કરીને અને પ્રાણને હોડમા મૂકીને તેઓ સામે કિનારે ગયા. પોતાના સસરાને ગામ પહોંચી પાછળના ભાગમાથી ચોરની જેમ તેઓ પત્નીના ચોરડામા આવ્યા. આવીને રત્નાવલીના પગ પામે ખેંચી ગયા. પગને સ્પર્શ થતાં એ જાગી અને પૂછ્યું, ‘આવી ઘેર રાત્રિમા તમે કેમ આવ્યા?’ તુલસીદાસે કહ્યું કે, ‘હું તારા વિના એક રાત પણ જીવી શકીશ નહીં.’ રત્નાવલી બોલી, ‘અરર’ આટલું મારું રટણ કરીને તમે તમારો મોઢો માનવલવ ખગાડી રહ્યા છો. જેટલું મારું રટણ કર્યું એટલું જો તમે પરમાત્માનું રટણ કર્યું હોત તો તમારો ક્યારનો ઉદ્ધાર થઈ ગયો હોત!’ પત્નીની વાત સાંભળીને તુલસીદાસની દષ્ટિ બદલાઈ ગઈ. તેઓ ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા અને પ્રજ્ઞાભક્તિમા લીન બની ગયા.

જીવ જેવી માન્યતા કરે છે, તેવો અનુભવ કરે છે. ફૂતરાના મોમા સૂકું હાડકું આવી જાય અને તેથી તેને લોહીના ઘૂટડાનો અનુભવ થાય છે, પણ એને ખબર નથી કે એ લોહી તો એના જ મોમા હાડકું વાગનાથી નીકળતું હોય છે!

ઉજ્જવલ અગે સદા ઓપતો રે, શોભાને મટાડી બન્યો સ્થામ!

મનવે મૂરખ થઈને રે, હસને કર્યો છે હેરાન

અજ્ઞાની આત્માની દષ્ટિમા પણ વિકાર હોય છે એ હાથે કરીને હસપદ છોડીને ઝગડાનું પદ સ્વીકારે છે. અગાઉ ઉધાડું માથું થઈ જાય, ત્યારે માતા પોતાની પુત્રીને કહેતી કે તારા માથા પરથી ઓઢણી પડી જતી હોય તો ખીલા મારી દે, પણ ઉધાડે માથે નહીં.

રહેવાનું. એ જ પુત્રીએ આ ? લપાડે અને ફરવામાં જોરવ અનુભવે છે. માલાપ્તિ. પણ પુત્રીને નહીં. જેવો વેપ પહેરાવવામાં જાનદ માને છે. જાનદે તો કૈસેકો કૈસે મિલે જેવો ઘાટ થઈ ગયો છે. સુધારાને બદલે બાજનો સમાજ વેસાએને નજાવી રહ્યો છે. વધવાજુવાળા એક સાઈએ આવી ફસડી જીતિણી સ્ત્રીએને નિરીક કર્યું. મારે સંચાએ આપવાનું કામ તર ક્યું છે. પરંતુ ત્યાં સુધી સમાજનો બહુ મોટો ભાગ સાદાઈને ન અપનાવે ત્યાં સુધી આવા પ્રયત્નો બહુ ફળ આપી શકે નહીં.

મોરે રોગમય — જોટલા મોગ એટલા રાગ છે. જે સુખને ભોગવ્યા બાદ કટાણે આવે એ સાચું સુખ નથી. તમે માની લીધેલાં સુખો ભોગવ્યા બાદ તમોન કટાણે આવે છે ? આવતો હોય તો એ સુખોને મિથ્યા માનો. ફેવલા વેસા અને પાંચ ગેરવિશ્વ પુત્રો પુત્ર્યા બચીઆમાં નિશ્ચળ એકાએક ફરવામાં જાનદ માનવા લાગ્યા. જેને સાક્ષ્ય કરતાં સરીરની કિંમત હોય. વેને કોઈની સરખાવતી નથી. પરંતુ તમામ આજીવલોમાં શીલે ધરં મૂપણમ્ — શીલ એ મહાન સુવર્ણ છે.

દ દાન્ત—સીતાનું હરણ ક્યાં પછી રાક્ષસે સીતાજીની પાસે આવીને સાનાની લાલ, લાલ અલકારે પુષ્પક વિમાન બાદમાં બનક પ્રસાદના રત્ન ક્યાં પરંતુ સીતાવતી સીતાએ રાક્ષસની સામે પણ તેડું નહીં. તેકે અપેક્ષિતતા અને પ્રભાલે પરજીવનના દોષી રાખને કાષી તેડું મલુ થવાનું છે એમ શવલુને ખબર હતી. એટલે એણે પ્રતિજ્ઞા કરી હતી કે કોઈપણ સ્ત્રી ઉપર અધિકાર કરવો નહીં. આથી તેણે સીતાજીને પણ કોઈ જાતના બળથી નહીં પણ કળ્યા / પાતાની જતાવવાની ધારણા કરી હતી.

આ રત્ન પુત્ર અને બનક આમિત્રા અને બાજની સ્ત્રી બનક પુત્રમિત્રા. જાવામાં પાતાની જાને સુધરેલી સમ ? છે. આ સુધારાએ આરતની સ કૃતિનું સલાનાય કાઢ્યું છે. વિદ્યોમાં અસ્તની જે

સસ્કૃતિના વખાણુ થતાં હતા એ સસ્કૃતિ આજે રસાતળમા પ્રવેશવા તૈયાર થઈ છે આખરે થાકીને રાવણુ મ દોદરીને સીતાજી પાસે સમજાવવા મોકલી મ દોદરી મીતાને કહેવા લાગી—

મુક્તાકળનો થાળ ગ્રહીને આવે સહસ્ર ગમે નાર જો,
મ દોદરી કહે ‘ મૂકે માનુની, માન પહેરી કરો શણગાર જો ’

વહારે આવો રઘુપતિ રામ

‘ સત્ય ન ચૂકું કરોડ વાતે, બોલો વિચારીને બોલ જો,
ઉદ્ધિ મૂકે મર્યાદ તોપણ મેરુ રહે અડોલ જો વહારે આવો.
લક્ષ્મણુ વીરા વેગે રે આવો વેરીમા રહી હું ઘેરાઈ,
હનુમત વીરા વેગે રે આવો, વેરીમા રહી છું ઘેરાઈ ’ વહારે આવો.

મ દોદરીએ રત્નના આભૂષણો, લકાની સત્રાણીનું પદ અને એવા અનેક પ્રલોભનો આપ્યા, ત્યારે સીતાજીએ જવાબ આપ્યો કે ‘ કદાચ સમુદ્ર મર્યાદા છોડી દે, છતાં મેરુપર્વત તો અડોલ ને અચલ રહે છે તેમ તારી બતાવેલી સાલખી સતીને માટે એક તણખલા સમાન છે ’ ત્યારે મ દોદરીએ પ્રશ્ન કર્યો—

‘ સસ હતુ સતી તાહરુ તો શિદને છોડ્યા ઈશ જો ? ’

‘ મુજને કલક રાણી, તુજને રડાપો,

એમ છોડ્યા જગદીશ જો ’ . વહારે આવો.

‘ સીતા ! તારામા જ્યારે આટલું સસ હતુ ત્યારે હઠ કરીને રામની પાછળ શા માટે ન ગઈ ? ’ સીતાજીએ જવાબ આપ્યો, ‘ મ દોદરી ! ભાવીને કાણુ અટકાવી શકે ? એ જ કારણથી મારા પર કલક આવવાનું છે અને તને વૈધવ્ય આવવાનું છે, એટલે જ આમ બન્યું ’

જ્યારે મીતાજી ન સમજ્યા ત્યારે મ દોદરીએ આવીને રાવણુને કહ્યું, ‘ તમે સીતાને લાવ્યા નથી, પણ સળગતી ચિતાને લાવ્યા છો ! તમારુ કદ્યાણુ ચાહતા હો તો સીતાને પાછી મોપી દો, નહીતર કુળ

જાને કુટુંબ સકલ તમારો વિનાશ થશે ।' પણ રાત્રે મહેરનિ
જેઠ જ જવાન આપ્યો કે તું પણ કુશનના પક્ષમાં જાણ મળે છે
એટલે મને કોઈ સમજાવે છે

હાં સૌથ જાને ચારિત્રના રક્ષણ માટે ચેતવેને દેહરે મારનાર
સોના જાને હાં આ પાંચ પાંચ જાણુઓ લાવે ખુશા જાણીયામાં
કામકીડા ખેલતી અધમ દેવદત્તા વેશ્યા ।

આ ? તો ઘેર ઘેર સિનેમાની નદીઓના ફોટાઓ લટકે છે
ધરના જાણકોને સિનેમાનાં નટનદીઓનાં નામ અપામ છે તેનું નામ
લેતા પણ પાપ જમાવ્યું જે જન્મવને કુસરસરે રેડવામાં મહત્વનો
ભાગ ભજવતા હોય તેની પાછળ કુવાનો જાને મુરતીઓ પાત્રક જની
સ્ત્રીઓ એમના વેશ્યાવાને અપનાવીને એમના જેવા જનવા માટે તેઓ
આજ્ઞાસપાતાળ એક કરતાં હોય છે

પાત્રકમાં આરાનાં લક્ષણો જતાવતાં અમવાને કહ્યું છે કે મોટા
કુળની સ્ત્રીઓ વેશ્યા જતી થશે જાને જન્મવમાં સરમ જેવું નામ નહીં
રહે એ વાણી આ ? સત્ય મળીત થતી જતી હોય તેમ દેખાય છે
મોટા અણાતા કુટુંબોમાં તો ખાસ કરીને લાજ-સરમને તિલાંજલિ
અપાઈ રહી છે

જ્યાં આ દેવદત્તા જાને તેના પાંચ જાણુઓ નિરકુશ એકાએક
કરી રહ્યા હતા તેની સામેના સાગમાં જ આ સુકુમાચિત્ત આત્રાપના
લઈ રહી હતી તેના જોવામાં આ દસ આત્મ્ય જાને તેના હાજના
દમાયેસા આવે નમત જન્મા તેના દિલમાં એવા સહયોનો સહય થશે
કે આ જાઈ માતાનાં પૂવનાં પુણ્યો ભોજવી રહી છે જે પુણ્યથી
પાત્રક ગાય પુરુષો તેની સેવામાં ખડે પગ લાજર છે જાને હુ મ્ની
પાપકમવાળી કે મારો સાગર પરખ્યાની પહેલી રાત્રે / મને ઊઠીને
વિભા મળે મળે । એ તો ઠીક પણ બીજી વાતો મારો જીજ્ઞાસી
ચિત્ત પણ એવી / રીતે મન ઊઠીને ચાલ્યો મળે માટે મારાં કરેલાં

તપ, સયમ અને ચારિત્રનું જો કાઈ કળ હોય, તો હું પણ પાત્ર પતિથી સેવાતી એક સ્ત્રી બનું !'

વિપયોનું ચિંતન કરવાથી વાસના વધે છે અને તેમાં વિધન કરનાર પર ક્રોધની ઉત્પત્તિ થાય છે ક્રોધથી અવિવેક થાય છે, અવિવેકથી સ્મૃતિશ્રમ થાય છે, સ્મૃતિશ્રમથી બુદ્ધિનો નાશ થાય છે અને બુદ્ધિનાશથી સર્વનાશ સર્જાય છે સુકુમાલિકાનું પણ એવું જ બન્યું ગુરની આજ્ઞાએ ન વર્તનાર પોતાના મોહમાર્ગને પણ ઝંધે છે ગુરુ કઠોર શિખામણ આપે, તોપણ તે જિખ્યના દિત માટે જ છે

કઠોર શબ્દ ગુરુએ કહેલા, બક્ષે મદત્તા નિત તુચ્છકારે, શાણે ધસાયા વિણુ બ્રમ ક્રંગ, શિરે ચડે ના મણિ ગોલનાથે શરાણે ચડેવ હીરે જ રાજના તાજમા મદાય છે, પણ આને તો વિપયની લાવના તીવ્ર બની છે

સુકુમાલિકાએ આ નિયાણુ બાધી લીધું સયમ, તપ અને ચારિત્રની બાબતમાં દળીદળીને ઢાકણીમાં ઉધરાવ્યા જેવું બની ગયું । લાખનો હીરો પાત્ર રૂપિયામાં વટાવી ખાધો । વરસાદ પડે અને માટીપાણીનો યોગ થાય એટલે ધાસના અકુરો ફૂટી નીકળે, તેમ પૂર્વના સચિત વિકારો સુકુમાલિકાના હૃદયક્ષેત્રમાં ભગી નીકળ્યા રાજુલને જોઈને તપસ્વી ગ્ય-નેમિતુ ચિત્ત ચચળ બની જાણ્યું હતું માટે વિપયવિકારોને જેવાતેવા સમજશે નહીં એર તો ખાવાથી ચડે અને માણસનો એક ભવ બગાડે, પણ વિપયનું એર તો જોવાથીય ચડે છે અને અનેક ભવ બગાડે છે.

સુકુમાલિકા આતાપનાભૂમિમાંથી પાછી ફરી ઉપાશ્રયમાં આવી, પણ હવે સયમમાં એ ઢીલી પડી ગઈ ઘડીએ ઘડીએ એ શરીરને સાફ કરવા લાગી વારવાર એ હાથપગ અને મોઢું ધોવા લાગી. ભગવાન કહે છે કે—

સુદસાયગસ્સ સમણસ્સ સાયાડલગસ્સ નિગામસાહસ્સ ।

ઉચ્છોલળાપહોઽસ્સ ડુલ્લહા સુગદ તારિસગસ્સ ॥

—દળવૈકલિકસૂત્ર અ ૪, ગા ૨૬

સુખસાતાનો ગવેરી ખાઈપિતે પોલી જાણે વારવાર દાઘ,
પમ, મોડુ મધુ વગેરે ધાનાર થમજુને સુગતિ મળવી ખજુ દુલભ છે
મજુનો ધર્મ શુભિમૂલક નથી, પરન્તુ દયામૂલક છે શરીર તો
અસે છે તેનો પહેરનાર આત્મા એ મસાવી જુદો છે માટે શરીરને
જાને આત્માને કોઈ સંબંધ નથી.

સુકુમાસિકા હવે આરુપક મટીને વિરુપક જનવા સાગી આ જોઈતે
આર્થો ત્રાવાસિકાએ કહ્યું આર્થો સુકુમાસિકા । વમાઠુ આપુ વર્તન
તમન જો કવ્વાહ—કવ્વાહ નથી આપણે અઠમ્યારીઆએ આવા એન
આળા ક વા પોઅ નથી, પરન્તુ આથી તો સુકુમાસિકાને રચમાન
ધવાતુ સામ્યુ એને સામ્યુ કે હળવુ મોલી દવાસદાતુ । મને જ
હકકટક કરે છે એમ માની એણે ગુરુવચનની અવચલુના કરી હવે તેનું
શુ પરિણામ આવશે તે અજ્ઞાત

ૐ શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન ૭૬

(ગુરુવાર, વા. ૧૧-૬-૧૩)

અર્થો નાથે મિદ્ધાન્ત પ્રરૂપા ત્રણેમ કાળર્થ સિદ્ધ થયેલી
વસ્તુન સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતામૃતના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર આવે છે નાગમી
અઠમપીના જરમા અપાપુરીમા જૂથ થઈ હતી, અને હવે ખજુ
અપાપુરીમા અનક જરના કુ ખા બંચના બાદ ગુકુમાસિકાના જરર્મા
ખજુ જૂથ થઈ । ત્રણ પ્રકારના રામ્યા છે (૧) નાથાનુ રામ્ય (૨)
નિષાજ્ઞાનુ રામ્ય અને (૩) મિથ્ય જ્ઞાનનુ રામ્ય જૂથ કરે ખજુ તેની
જાને અનાયના કહે તો જૂથ ધાવાઈ નય લગાઈમાંથી આવેલા
સિદ્ધિ । નળાઆ વાગી દોષ, તો કોઈર અંક જાણાને કાલ્યા માટે

ઓપરેશન કરતા કરતા કહે કે, 'તમને ન્યા ન્યા ખૂચતુ હોય તે બતાવો, તો એ ઠેકાણે ઘૂસી ગયેલી ગોળીઓ કાઢી નાખુ' પણ એ સૈનિક મનમા વિચારે કે વધારે ગોળીઓ કઢાવીશ તો મારે વધારે ઉપાધિમા મુકાવુ પડે પણ એકાદ ગોળી પણ શરીરમા રહી નય, તો તેને લોહી ચડવા દેતી નથી કાટો વાગ્યો હોય, તો તેને વધારે અણીદાર લોહાની મોયથી કઢાવવો પડે છે કાટો વાગ્યા પછી મોય ન ખમવી એ ક્યાથી ચાલે ? મન, વચન અને શરીરથી થયેલી આત્મા સબધી બૃહોતુ પણ એવુ જ છે ભગવાન કહે છે આ શલ્યોથી મોક્ષમાર્ગમા વ્યાધાત થાય છે અને અનત સસાર વધે છે એ ભૂલને છુપાવશો નહી

એક દશે પણ આઠરુ પડે, ઢાકવુ કપટનુ કામ છ,

લાખો ખીજ કરવા પડશે, છળતણા સત્રામ છ

છવ । તુ છાના કરીશ નહી કામછ

છાના કરીશ નહી કામ નહી તર તારો રિસાઈ જશે રામછ છવતુ૦

સુકુમાલિકાએ નિયાણાના શલ્યને છુપાવ્યુ, તો એક પાપને છુપાવવા માટે ખીજ લાખો પાપો કરવા પડ્યા ! જૂઠા માણસનુ મોઢુ ચોર જેવુ બની જાય છે એ એક પછી એક ઢાઢપિછોડા કરવા માટે છે, પણ ગમે તેટલો બચાવ કરવા છતા એ પકડાયા વિના રહેતુ નથી 'જૂઠાણુ જલદી પકડાય, આખર જૂઠો જન પગ્તાય' જૂઠા માણસને દોષ વિશ્વાસ પણ કરતુ નથી હોટલમા જઈને આ પી આવે અને ઉપાશ્રયમા જઈને આપેલ કરવા બેસે, તો આવા ધર્મના જૂઠાણા ક્યાથી ચાલી શકે ? ધરમાદો એટલે 'ધર-માદો'—ધર મૂળમાથી જ માદો-ખોટો હોય, તો એનુ કલ્યાણ ક્યાથી થાય ? માટે ધર્મમા જૂઠાણુ ચલાવી લેશો નહી, નહીતર કપટ કરતા ચપટ થઈ જશે અધર્મથી અને છળકપટથી મેળવેલા પૈસા પણ દૂધના દૂધમા ને પાણીના પાણીમા જાય છે એક બારણેથી આવેલા બે હજાર ખીજે બારણેથી

પાંચ દગ્ગરનું નુકસાન કરે છે આને તો બીજારને આપવાની જાણીઓમાં અને બી તેમ, દૂધ એવા ખાવ પદાર્થોમાં પણ સેગમેગ ચામે છે આ અસતોષ મેઘી જુમ ઊભી કરે છે પાપ કરું દરી તો છપરે દિવે લઈને પોઠારમે ।

નાચથી બાહ્યસ્થિતિ કેટલા ભવ દુન્નિ બોચવર્ત પડ્યા । ત્યારપછી સુક્રમાધિજ્ઞના ભવમાં દીક્ષા લઈને એ સાતમે મુલુરવાનો પડોન્ની હોવા જ્યા એવી પટકાર્થ ગઈ કે એના મૂળમાં મીંકુ મુકાર્થ ગયુ સર્વ જીવનમાં નિષાણુ કરવા જેવું નથી ।

ભગવાન મહાવીર રાજકુળીના મુલુલીજ નામના ઉદ્યાનમાં પધારવાના છે એમ ખબર પાતાં મેલિંક રાજાએ વનરક્ષાને કહ્યું કે ભગવાન પધારે ત્યારે મને ખબર આપજો. બ્યારે ભગવાન પધાર્યો ત્યારે વન રાજાએ મહારાજા મેલિંકને વધામણી આપી તત્કાલ મહારાજા મેલિંકે પોતાના સિદ્ધાસન પરથી નીચે ઊતરીને અને સાત આઠ દ્વંદ્વાં આજગ ચાલીને જલુવાર ભગવાનને વેદના કરી અને બોલ્યા હે પ્રભુ ! આપ જ્યાં ગિરા તે છે ત્યાં મારા વદન સ્વીકારજો. અને ત્યારબાદ પાછે પત્રે સિદ્ધાસન પર આવીને તેણે પોતાના મુગટ સિંચવનાં તમ્રમ આજુનણે વધામણી આપનારાએને દંપત્તમાં આપી દીધાં. જેવું દિશ દિશાવર હોય તે / આવેા લાભ લઈ લોકે. મહારાજા મેલિંકે અતઃ પુરમાં જઈને મહારાણી ચેલ્લણાને પણ આ વધામણી આપી કે ભગવાન મુલુલીજ નામના ઉદ્યાનમાં પધાર્યો છે તેમનાં નામ, રૂપ અને ડાલુડ મિતન કરનાર પણ પાપમુકત થઈ જાય, તે પછી તેમનાં પ્રવચ્છ દેશ ન અને આખ્યાન અચ્છ કરનારને જેવું ફળ મળે । આ સંજ્ઞાને મહારાણી ચેલ્લણા પણ વચ્છાગૂણણેથી સજ્જ લઈને ભગવાનનાં દેશને જવા નીજ્યાં. કાથી ધોડા રથ, પાદબી અને સેનાસહિત રાજા અને રાણી અને ઉદ્યાન તરફ આજ્યાં. જગ અને ચાગર તથા વાનિ જના ધોપ સાથે વાજતે ગાજતે તેઓ ભગવાનના સમવચરણ પાસે આજ્યાં. અભિગમન સાચવી જ તેઓ ભગવાનને આવપૂરક વદન કીધાં મહારાજા

શ્રેણિક લગવાનના સન્મુખ એસીને તથા મહારાણી મર્યાદાપૂર્વક ઊભા મંડીને દેશના સાલળવા લાગ્યા લગવાનની વાણીનો દિવ્ય પ્રવાહ માલકોપ રાગમાં વહી રહ્યો હતો પથર જેવા હૃદયો પણ આ રાગથી પીગળી જાય છે

સ્વર્ગાવર્ગંગમમાર્ગવિમાર્ગણેષ્ટ

સદ્ધર્મતત્ત્વકથનૈકપટુલિલોપ્યામ્ ।

દિવ્યધ્વનિર્ભવતિ તે વિશદાર્થસર્વ—

ભાષાસ્વભાવપરિણામગુણૈઃ પ્રયોજ્યઃ ॥

‘હે પ્રભો ! આપનો જે દિવ્યધ્વનિ થાય છે તે સ્વર્ગ અને મોક્ષ-માર્ગનું અન્વેષણ કરવા માટે ઈષ્ટ છે તથા ત્રણે લોકના જીવોને સદ્ધર્મતત્ત્વનો ઉપદેશ કરવામાં પણ કુશળ છે, અને સર્વ પ્રકારની ભાષાઓમાં પદાર્થોનું વિશદ વર્ણન કરવામાં તેનું સ્વાભાવિક પરિણમન પણ થાય છે, અર્થાત્ આપની વાણી સર્વભાષાઓમાં પરિણમન પામે છે’

લગવાનની દિવ્ય વાણી સ્વર્ગના દેવતાઓ આદિ બાર જાતની પરિપદ સાલળે સિદ્ધ અને હરણુ, વાઘ અને બકરી આદિ જીવો પ્રભુની વાણીથી જાતિગત વેગને પણ ભૂલી જાય અર્ધભાગધી ભાષામાં પ્રભુ બોલતા હતા અને સર્વે જીવો પોતપોતાની ભાષામાં સમજી જતા હતા

મહારાજ શ્રેણિક અને મહારાણી ચેલ્લાણના દિવ્ય તેજ અને પ્રભાવથી ત્યાં એટલા સાધુસાધ્વીઓ પણ પ્રભાવિત બન્યા આથી કેટલાક સાધુઓએ મહારાજ શ્રેણિક જેવું થવાનું નિયાણું કર્યું અને સાધ્વીઓએ મહારાણી ચેલ્લાણ જેવા બનવાનું નિયાણું બાધ્યું અને મનમાં વિચાર નહીં કર્યો કે આ રાજા અને રાણી સાક્ષાત્ દેવદેવી જેવા છે, માટે આપણે પણ એમના જેવું થવું !

આમ રાજા અને રાણી દેશના સાલળીને પાછા ગયા, પરંતુ આખી પરિપદ છૂટાઈ ગઈ લગવાન તો ત્રિકાલસર્વજ્ઞ હતા તેમને કેવળજ્ઞાનદ્વારા આ હકીકત જણાઈ અને સાધુસાધ્વીઓને પૂછ્યું કે, ‘તમને રાજારાણીને જોઈને કાંઈ ભાવ થયો ?’

અમવાન પાસે ફોઈ પોતાના મનની વાત છુપાવી રહે તેમ નહતા. આથી જવાબે કહ્યું કે પ્રભુએ તે જ સમયે તમામ સંપ્રસાધીઓને પ્રત્યોધવા માટે નિષાધ્વાનો અધિકાર લીધો.

૧ જે અમલુ નિર્ધન્યને મોકલેલો અમના ઉદ્ભવથી કામવિકાર ઉત્પન્ન થાય અને અનેક હાસ્યાસીઓ સાથે આવેલા મહાસમૃદ્ધિમાન મુક્તસ્થને જોઈને તે નિદાનકર્મ (નિષાધ્વ) કરે કે મારા તપ-સવન-અધ્યયનનું ફળ હોય તો આવું સુખ મને મળે. આ પ્રકારે નિદાન કરીને આસોચન તથા પ્રતિકમલુ ક્યો વિદ્ય જે એ કાળ કરે તો એ દેવ-લોકમાં મહર્ષિ અને ચિરસ્થિતિદાયક દેવ થાય. ત્યાંથી અર્ચને એ ઉત્તમકુળમાં પુત્રપત્ને ઉત્પન્ન થાય અને પૂર્વે કરેલા નિદાનનું ફળ પામે. તત્તં તથાક્રમના અમલુ ઉપદેશ આપે પણ તે સંકળી રહે નહીં. ૧ જુ કે એ મહાઅધ્વાવાન, મહાઆરતી અને અધ્યયન આચરણ કરનાર છે ત્યાંથી મરીને એ દક્ષિણમાં નૈરતિક થાય છે એ જુવ દુલભભોધિ હોય છે.

૨ ફોઈ નિર્ધન્યો અમલુ રૂપગુણપુજા અને પતિથી રજાવેલી સ્ત્રીને જોઈને નિષાધ્વ કરે કે મારા તપ-સવન-અધ્યયનનું ફળ હોય તો આવી સ્ત્રી જુ મનુ. જન તે આસોચનના ક્યો વિદ્ય કાળ પામે તો પ્રથમ એ દેવલોકમાં દેવ સ્થે ઉત્પન્ન થાય. ત્યાંથી અર્ચને સુકોમળ કર મધ્વાણી રસ્તી ગાલિકારૂપે ૪ મે. જીવન અવસ્થા પ્રાપ્ત થયે માતાનિતા દહજ લઈને તેને મોચ પર સાથે પરજાવે અને નિદાન ફળ આપે. તેન તથાક્રમના અમલુ ઉપદેશ આપે પણ તે સંકળી રહે નહીં. ૨ જુ કે ત મહાઅધ્વાવાણી છે ત્યાંથી મરીને એ દક્ષિણમાં નૈરતિક થાય અને દુલભભોધિ થાય.

૩ ફોઈ અમલુ રસ્તી સ્ત્રીને જોઈને વિચારે કે આ સ્ત્રી એકવી સાતાના ધરના ઔચર્યને ઉત્તમાન ક્યો કરે છે તે આદિતીય છે. આ સસા મા પૂરતવ કજા છે. સ્ત્રીઓની જુ માવજત થાય છે તેને

કાઈ લડાઈ આદિમા ઊતરવુ પડતુ નથી ગાડીઓમા અને બસ આદિ વાહનોમા સ્ત્રીઓની બેઠક આજે પણ અત્રગ ગિઝર્વ હોય છે માટે મારા તપ, સયમ અને બ્રહ્મચર્યનુ કાઈ ફળ હોય તો આ સ્ત્રીના જેવુ સુખ મને મળે ' આવુ નિદાન કરીને જો એ આલોચના કર્યા વિના કાળધર્મ પામે તો દેવલોકમા દેવપણે ઉત્પન્ન થાય ત્યાથી અવીને મનુષ્યલોકમા સ્ત્રીપણે ઉત્પન્ન થઈને નિદાનફળ ભોગવે તેને શ્રમણ ઉપદેશ આપે, છતાં એ મહાઆરભી અને મહાપરિશ્રદ્ધી હોવાથી સાલળી શકે નહીં ત્યાથી મરીને એ દક્ષિણગામી નૈરયિક થાય તેને સમકિતની પ્રાપ્તિ અતિદુર્લભ થાય

૪ કાઈ પણ શ્રમણી રૂપ, ગુણ, લાવણ્ય અને સમૃદ્ધિમાન પુરુષને જોઈને વિચારે કે 'સ્ત્રી થવામા દુષ્ક છે ગમે તેવી અજવાળી હોય છતાં એ રાત છે અનેક પુરુષરૂપી પતંગિયા સ્ત્રીરૂપી દીવામા ઝપલાવે છે. વળી સ્ત્રીને પરાધીનતા પણ ધણી છે સ્ત્રીથી એજલા કંઠાય જવાય-અવાય પણ નહીં માટે મારા તપ-સયમનુ ફળ હોય તો આગામી જન્મમા હું ઉત્તમ પુરુષ બનુ અને પુરષોચિત સુખો મને પ્રાપ્ત થાય ' તે સાધવી આલોચના કર્યા વિના કાળધર્મ પામે તો દેવલોકમા દેવપણે ઉત્પન્ન થઈ, ત્યાંથી કાળ કરી, મનુષ્યમા નિદાનફળ ભોગવે શ્રમણ તેને ઉપદેશ આપે, પણ એ મહાઆરભી અને મહાપરિશ્રદ્ધી હોવાથી કેવળીલાપિત ધર્મને સાલળવાને યોગ્ય નથી ત્યાથી મરીને તે દક્ષિણગામી નૈરયિક બને અને દુર્લભબોધિ થાય

૫ કાઈ તથારૂપના સાધુ મોહનીય ઝર્મના ઉદયના કારણે એમ વિચારે કે 'મનુષ્યના કામભોગ અનિત્ય અને અશુચિમય છે દેવલોકમા જે દેવો અન્ય દેવોની દેવીઓ, પોતાની દેવીઓ તેમ જ પોતાની વૈક્રિયક-શક્તિથી દેવીઓ બનાવી તેમની સાથે કામભોગ સેવે છે, તેવું સુખ મને મારા અત્યારના તપ-નિયમના ફળ રૂપે મળે, તો આગામી ભવમા હું પણ એવા સુખો ભોગવું ' આવુ નિદાનકર્મ કરીને આલોચના કર્યા વિના એ કાળધર્મ પામે તો દેવલોકમા મહાઋદ્ધિ અને મહાદાપ્તિશાક્તી

દેવ થાય અને નિદાનફળ ભોજવે. ત્યાંથી અપીને એ મનુષ્યમાં જન્મ લઈ જીવન કામભોગ સેવે. ત્યાં જન્મજી કાપેલે જાયે તેને એ સાંભળી શકે પણ તેમાં તેને બદા રચિ કે પ્રતીતિ બઈ શકે નહીં ત્યાંથી મરીને ક્ષિયજાગી નૈરચિકે થાય અને દુલભભોધિ બને.

૬. કોઈ જન્મજી આગામી દેવભવ બાદે સ્વવિકૃર્વિત અને પોતાની દેવીના ભોજ સબથી નિમાણુ કરે અને આસોચના વિના કળધર્મ કરે તો દેવભોજમાં નિદાનફળ ભોજવે. ત્યાંથી અપીને એ મનુષ્ય થાય એ દેવળીભાષિત ધમ સાંભળી શકે પણ તેમાં બદા ન કરે અને ધર્મમાં રચિ રાખે અને તાપસ્યાદિ બને. ત્યાંથી કળ કરી એ અસુરકુમાર બધવા કિમ્બિદેવપણે કિપન થાય. ત્યાંથી અપીને પુનઃ એ પેટાં બારાના ભવ કરે.

૭. કોઈ જન્મજી પોતાની દેવીના ભોજ સબથી નિદાન કરે અને આસોચના કપો વિના કળધર્મ પામે તો નિદાનફળ ભોજવાને મનુષ્ય થાય ત્યાં તેને દેવળીભાષિત ધર્મમાં બદા થાય, પરણ વિરતિ કરી શકે નહીં માત્ર હસન-ભાવક બને. ત્યાંથી દેવભોજમાં વધારાથી દેવ બને.

૮. કોઈ નિઝન્ય વિચારે કે મનુષ્યના અને દેવના બન્ને કામભોજ અનિત્ય ૭ ન મારા તપ અને સયમજી ફળ હોય તો હું બાવક બનુ અતઃ મુનિઓને પ્રતિષ્ઠાબોલો બોલો વિચરુ? તો તે કળધર્મ પામીને દેવભોજમાં તપ ત્યાંથી અપીને એ જન્મજીપાસક બને. છવાછવાદિ નવ તત્ત્વના તજુકા થય અને અનરુન કરીને દેવભોજમાં ભવ, પણ સાધુ બની શકે નહીં.

૯. કોઈ નિઝન્ય સાધુ જવાનું નિદાન કરે કે આગામી ભવમાં ઝગીન ફળ કે કોઈ થાયક ફળમાં ૮ મ ગ્રહણ કરે કે નેથી સયમ તની વચન કોઈ ગોકે નહીં ત્યાંથી કળ કરીને એ દેવભવમાં ભવ, ત્યાંથી અપીને નિદાનફળ પામે. એ સરળતાથી સાધુ બની શકે ત્મ સવ દુખના અતઃ કરી શકે નહીં અર્થાત્ મોક્ષમાં તઈ શકે નહીં પછી કા. ૧ કરીને એ દેવભોજમાં કિપન.

આ બધા નિયાણાનું પાપરૂપ ફળ થાય છે, માટે કોઈએ પણ નિયાણા કરવા જેવા નથી,

૧૦ નિદાનરહિત સયમમા પરાક્રમ કરનાર મુનિઓ સર્વ વિષય-વાસનાથી મુક્ત થાય છે અને યથાખ્યાતચારિત્ર પામે છે તેવા અણુગાર અનુપમ જ્ઞાન-દર્શન અર્થાત્ કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન પામે છે કેવળી અરિહત બનીને દેવ, મનુષ્ય તથા તિર્યચની પરિપદમા અમોઘ ધારાથી ધર્મદેશના આપે છે અને આયુષ્ય પૂર્ણ થતા સિદ્ધ બુદ્ધ મુક્ત બનીને સર્વદુ ખનો અત કરે છે.

માટે હે આયુષ્માનુ શ્રમણો ! નિદાનરહિત ક્રિયાનું ફળ કલ્યાણરૂપ થાય છે

ભગવાનનું આ વ્યાખ્યાન સાંભળીને જે જે સાધુસાધ્વીઓએ નિયાણા કર્યા હતા તેમણે ઊભા થઈ, વદન નમસ્કાર કરી, પ્રભુ સમક્ષ આલોચના—પ્રતિક્રમણ કરી નાખ્યું અને તેઓ પ્રાયશ્ચિત્ત લઈને શુદ્ધ બની ગયા પરંતુ ગોવાલિકા સાધ્વીજીના બોધદાયક કથનને તો સુકુમાલિકાએ જાણે ફગાવી દીધું એમ છતાં પોતાની શિષ્યાના આત્મ-કલ્યાણ માટે ગોવાલિકાએ કહ્યું, ‘સાધ્વી સુકુમાલિકા ! આપણે શ્રમણી અને નિર્ઘ્રાની છીએ હે આર્યા ! શા કારણે તું આટલી બધી શરીરની પૂજારિણી બની ગઈ છે ? શરીરની વિભૂષા કર્મબંધનું કારણ છે.’ આમ ગુરુણીના કહેવા છતાં સુકુમાલિકા મૌન અને નિરુત્તર જ રહી

પાણીને ઘીની માફક જરૂરિયાત સિવાય ન વાપરવું. મદ્દતમા મળતું પાણી જે વધારે ઉપયોગમા લેશે તો મદ્દતમા જશે. રગૂન પગના જાપાની આક્રમણ સમયે ન્યારે હિંદીઓ લાગીને રગૂનથી આવતા હતા ત્યારે રસ્તામા પાણીના કળેટા અવર્ણનીય હતા એક પ્યાલો પાણી એક રૂપિયામા મળતું હતું પાણીની કિંમત આવે ઠેકાણે સમન્વય છે ન્યા દેહ ટકાવવા એક ઘૂટડો પાણી ન મળતું હોય, ત્યાં હાથ, પગ અને માથું ઘોવા કોણ એસે ? શ્રીમદ્ રાજવદ્ધ કહે છે કે—

નમનભાવ મુજબાવ સહ વાસ્તવતા
 અદતધાવન વ્યાદિ પરમ પ્રસિદ્ધ જો,
 કેવ, રામ, નામ કે જાને કુમાર નહીં
 દ્રવ્યભાવ સમમમ નિર્મલ સિદ્ધ જો. અપૂર અવસર

સાધુસાધીને કપડાં પહેવાં છતાં નમનભાવ જાને સમમમ જીવન
 હોતુ જોઈએ. માથામાં જૂનુ યામ ત્યારે એકટર કપડાનો પાટો નાધિ
 એ જુનુ કોમટી હોય કે જરેમો કે હાથો હોય તેવી શુ પ્રવેશન
 છે ! જેમ જાને તેમ જોઈએ જાને સાદાં કપડાંથી અઘાતુ જોઈએ.
 ચૌતમસ્વામીએ પૂછતુ જણવન ! કયદિપચ્ચક્ષણોષ્ય મમ્મે કિં
 જાયયદ ? — સીપ્પિયા પચ્ચક્ષણથી જીવને શો ઘાત ઘામ ? જાવાન
 જોત્યા, સમજી વિરાધા જોઈ ઘાત છે તેનામાં લાધવા આવે છે

વિમુસાવસિયે મિલ્લુ, જ્ઞમ્મ વંધાર ચિલ્લવં.

સમારસાયરે ઘોરે, જોષ પહર દુવસરે !

— દસરેશ્વરિભટ્ટ જા. ૬ ગા. ૬૬

સરીસી વધારે સજાળ રાજનાર જાને સરીસી વિમૂપા કરનાર
 મીઝ્યા કમ નાધિ છે જાને દુસ્તાર એવા ઘોર સસારસાગરમાં પડે
 કે માટે સાધુસાધીથી આખમા અજન અજન નહીં મુમધી તેલુ
 મેન ઘાય નહી વસ્ત્ર-વ્યાજુલ્લુપી મોક્ષા ઘાય નહી મારે હે આમાં
 મુકુમાલિકા ! તમે જે કાઈ કરી સ્થાં હો એ સાધુનું કાંઈ નથી
 મારે આ સ્થાને તમે તમારા કમોની આલેખણ કરો. એવાલિકા
 સાધીજીએ નહે મુકુમાલિકાના જાણ દેખાવથી જ આમ કહ્યું હતું
 તજી નિપાણ ક્યુ હતું એ વાતની તો તેમને ખબર ન હતી, છતાં
 મુકુમાલિકાએ તના આદર ન કર્યો. એણે એકી જા / તેને પૂરું રાજ !

જુના વચનની અવગણના કરનાર મુકુમાલિકાનું જીવન તે અવસરે

હૈં શાન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૮૦

(શુક્રવાર, તા ૨૭-૯-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે સુકુમાલિકાએ સાધુપણુ સ્વીકાર્યા પછી એણે સાધુત્વના દૂપણરૂપ આચરણ કર્યું. ગોવાલિકા સાધ્વીજીએ તેને અનેકવાર કહ્યા છતાં એ સમજી નહીં. સુર શિષ્યને સમજાવવામા પણુ ગુરુ પ્રસન્ન થાય છે

રમણ પંડિત સાસં, હયં મહં વ વાહણ ।

વાલં સમ્મદ સાસંતો ગલિયસ્સં ચ વાહણ ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧, ગા ૩૭

ભદ્ર—કલ્યાણિક ધોડાને ખેલવતા તેનો સવાર જેમ આનંદ પામે છે તેમ વિનયવાન શિષ્યને શિખામણુ દેતા ગુરુ પણુ આનંદ પામે છે, અને ગળિયા ધોડાને ખેલવતા સવાર જેમ થાકી જાય તેમ અજ્ઞાની શિષ્યને સમજાવતા ગુરુને શ્રમ પડે છે આવા શિષ્યને કહેતા ગુરુનું મન ધ્રુજે છે, કારણ કે કહ્યા પછી પણુ એ અવજો ચાલનાર છે આવો શિષ્ય હિપરથી કહે કે હું ગુરુનો આજ્ઞાકિત છું, પરંતુ ખરી રીતે તો એ એની સ્વચ્છન્દતા છે

કાઈ માણસ શેઠ પાસે જઈને કહે કે, ‘ તમે કહો તેમ નહીં’ કરુ, પણુ મારુ ધાર્યું કરીશ, પણુ મને નોકરીમા રાખો ’ તો કાઈ એને નોકરીમા રાખે ખરા ? સડેલા કાનવાળી કૂતરીને જેમ કયાય સ્થાન

મળતુ નથી તેમ જાવા સિખને ક્યાંય રવાન મળતુ નથી. સાચો
 મદાવાન સિખ ગુરુને કહે કે શાસ લેવો અને જાપ્તુ મટકુ મારતુ
 એ એ સાહજિક ક્રિયા વિના અન્ય કોઈકિયુ કામ જાપ્તી જાગ્યા વિના
 નહીં કરુ. જાવા અધ્યાક્રિત સિખ પર ગુસ્સી ફૂપા કિતરે છે. ગુસ્સીએ
 મુકુમાસિકાન કહેવામાં કોઈ જામી રાખી નહીં પરંતુ ભિલુ તેને તે
 લાગુ કે જપા અને ટોકટોક જ ક્યો કરે છે એને પોતાના દોષો તે
 દેખાયા જ નહીં ત્યારે ગુસ્સીજીને લાગુ કે જપાનો સારુ જપાકે
 રોળી જપાતુ પાન જપાકે રોળી. હવે જા સાખી કોઈરીતે સમજવાની
 નથી. જાથી જ્યાંએ મુકુમાસિકાનો પરિચય એકે કરી નાખ્યો. આખરે
 મુકુમાસિકાને એમ લાગવા માંડ્યુ કે હું જ્યારે શ્રીમત માખાપને ત્યાં
 હતી ત્યારે મારે પડ્યો એક ક્રિયાતો સૌ જમાજમા કરતા જા
 સાખીએ પણ પ્રેમથી મારી સાથે વાત કરતા હતાં અને મેં જ્યાં
 દિશા લીધી ત્યાં હું પરવશ જની નહીં. હવે જ્યાં મારુ કેલુ ?

જાજના યુવાન જાળકા માતાપિતાની જાગ્યા નહીં માનવામાં
 સાતાનુ રાજિસન માને છે. જાગ્યાની અને જાવિનથી સિખનુ પણ એવુ
 / એને ધર્મનો અકુશ અમતો નથી. ગણિપેલ જાગ્યાના જાગ્યાને
 રવાનવામા જમ ખેડૂતને કરાળો જાવે છે તેવો જ કરાળો જાવિનથી
 જા. સિધિકાચારી સિખને સમ નવવામા જાવે છે

एवं वसह पुष्पमिह वगं विषहऽमिहकल्पं ।

वगो मसह समील वगो कल्पहर्षद्विधो प्र

—કિતરાખનસૂત્ર જા. ૨૭ ચા. ૪

આજ જ્યાંદ જામતમ પૂજુ મારે છે તે એક વારવાર માયુ
 ૧૫૧ છે એક પુસાત જામી નાખ છે તે એક બેસી જાવ છે
 જા. નિધાનમા મ જાન યા પહોચાતુ એ ખેડૂતને માટે કદિન જની
 ૧૭ સાગે વિનવવાન સિવા ન સમ તે તેમને ક્યાંકનો મામ

સ પુઙ્ગસથ્યે સુવિણીય સંસપ્પ
મણોરુદ્ધ ચિદ્દુદ્ધ કમ્મસપ્પયા ।
તવોસમાયારિસમાહિસંવુદ્ધે
મહજ્જુદ્ધ પચવયાદ્ધ પાલિયા ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ ૧, ગા ૪૭

‘ગુરુના મનની રચિ પ્રમાણે કાર્ય કરનાર શિષ્ય પૂજનિક બને છે, સૂત્રના રહસ્યાર્થ, ભાવાર્થ અને વિશેષાર્થને સમજી શકે છે. તપ-સમાધિ આદિ મહાવ્રત પાળીને એ મહાજ્ઞેયોતિવાન બને છે’

બધી આર્યાઓનો પગિચ્ય ઓછો થઈ જવાથી સુકુમાલિકાને એમ લાગવા માડ્યું કે આ બધા મારો તિરસ્કાર કરે છે હવે હું અહીં કેવી રીતે રહી શકું ? જ્યારે જીવનમાથી સયમની માત્રા ઘટી જાય, ત્યારે એ ઉન્માર્ગને જ પોતાનું શ્રેય સમજે છે સુકુમાલિકાને પણ હવે એકલી વિચગ્વા માટેના વિચારો આવવા લાગ્યા સવાર પડ્યું અને તેણે વસ્ત્રો, પાતરા વગેરે લઈને ગુરુશ્રીને પૂજ્યા વિના જ ત્યાંથી ચાલવા માડ્યું અકુશ વિનાનો હાથી, લગામ વિનાનો ઘોડો અને લગર વિનાના વઢાણની જે દુર્દશા થાય છે, એ સ્થિતિ તેણે પોતાને જ હાથે સ્વીકારી કેઈ એક ધ્યાનમા એ એકલી જ રહેવા લાગી આ જીવની પણ અનાદિકાળથી એ જ સ્થિતિ છે ઉત્તમ જ્નેગ મળ્યા છતાં માનવભવને એ ગુમાવી દે છે

હીરો હાથમા હતો છતાયે, કાચના દુકડે રાચ્યો છું,

સતપુરુષનો સગ તજીને, રગરાગમા નાચ્યો છું

આવો દેવદુર્લભ માનવભવરૂપી હીરો મળ્યા છતાં વિષયરૂપી કાચના દુકડાઓની પાછળ તમે રાચી અને નાચી રહ્યા છો, કારણ કે તમને અમૂલ્ય હીરાની કિંમત નથી

દૃષ્ટાન્ત—એક દરિદ્ર વાણિયો સસારવ્યવહારમા દુઃખી હતો. એકવાર તેની સ્ત્રીએ તેને કહ્યું કે, ‘કેઈ સતપુરુષના આશીર્વાદ મળે તો ધન મળી જાય અમુક જ ગલમા એક મહાત્મા રહે છે. લોકો કહે

હે કે એમની પાસે પારસમણિ છે એ એમની કૃપા થઈ જાય, તો તમારુ કામ થઈ જાય. વાણિયો શ્રાવતો શ્રાવતો મદાતમાની મૂંપડીમાં જાય્યો. તેણે જાણુ તો એ મદાતમા બીમાર દોવાથી એકલા પથારીમાં પડ્યા. દયા વાણિયાએ તો તેમની ખૂબ સેવા કરવા માંડી. એક મહિના સુધી સ્વચ્છ કરી અને મદાતમા મરણપથારીમાંથી સાબળ થયા. હજી વાણિયાએ સેવા ચાલુ રાખી.

કુરુએ વિચાર કર્યો કે જા વાણિયો સ્વામ્યથી સેવા કરે છે કે પંચાલથી. એ જાણુ જોઈએ. જામ સેવા કરતાં પાંચ, દસ અને જા. વા. બીની ગયાં, પણ મદાતમાએ તેને કંઈ જાણુ નહીં જાણી નિ. રા થઈ ને વાણિયાએ મદાતમાને વહન કર્યો અને એ બોલ્યો. મહારાજ ! મને જાણા જાણો. દરે કું જવા માણુ છું. મદાતમાએ પૂછ્યું. તે જાગ જાર વા સુધી મારી સેવા કરી, ને અમાનક કર્યા જાણુ છે ? તું જા મારે જાય્યો. દતો અને જા મારે આજ્ઞા. ત્વ છે એ તો તું બોલતો જ નથી.

વાણિયો બોલ્યો. મહારાજ ! કું જાણુ હરિ કું કંઈક જાણાથી કું જાણી જાય્યો. દતો પણ જાર જાર વાંચ્યા છતાં મારી એ જાણા. જાણ નહીં મેં સાંજાણુ દત્ત કે જાણી પાસે પારસમણિ છે પણ ત્વ અને જાને છે કે જાણી પાસે ને પારસમણિ દોષ, તો જાણ જામ મીથરેદાસ જા મારે રદો ?

મદાતમા બોલ્યા, જારે જાણા જાણુસ. પારસમણિ તો મારી પાસે છે. પણ મને એનો જાણેજ નહીં દોવાથી જાણેની જોગીમાં પડેલી એક મોહની જાણીમાં તેને મુગી રાખ્યો છે. તે તો મારી જાણપૂરક સેવા કરી છે. બીમારીમાં મને સારી રીતે જાણાજો. છે મારે તારે મને વદમુ જ્યેતુ દત્ત તો કું તને પારસમણિ જા જાણે રેત. દરે મોડે મોડે જાણુ જવારે તારે પારસમણિ. / જોઈએ છે તો જોગીમાં પડેલી મોહની જાણી જાણી જાણ. હ તને પારસમણિનો જાણતાર જાણુ.

‘ મહારાજ ! માફ કરજો ’ વાણિયો બોલ્યો, ‘ લોઢાની ડબ્બીમા પારસમણિ પડ્યો હોય ને એ ડબ્બી સોનાની ન બને, તો એને પારસમણિ કેમ મનાય ? હવે એ પારસમણિ એ ડબ્બીમા જ ભલે રહ્યો એ કાચના કટકાને જેવાથી શો લાભ ? ’

‘ અરે ભાઈ ! ’ મહાત્મા બોલ્યા, ‘ એનું પણ રહસ્ય તને સમજાવું ’ આમ કહીને મહાત્માએ ઝોળીમાથી કાઢીને એ લોઢાની ડબ્બી ખોલી, તો એમાથી પારસમણિ નીકળ્યો. પરંતુ એની વચ્ચે એક પાતળો કાગળ ગોઠવેલો હતો એ કાગળને કાઢી બતાવતા મહાત્માએ કહ્યું, ‘ લોઢાની ડબ્બી સોનાની ન બની એનું કારણ આ કાગળનું પડ હતું જેમ તું મારા સગમા બાર વર્ષથી રહ્યો છતાં મારી સાધના અને મારો યોગ તું ગ્રહણ કરી શક્યો નહીં, કારણ કે મારા ને તારા સગની વચ્ચે તારા પર સ્વાર્થનું પડ હતું એથી તું જેમ એવો ને એવો રહી ગયો, બસ તેવી જ રીતે કાગળના પડના કારણથી આ ડબ્બીને પારસમણિનો સ્પર્શ થઈ શક્યો નહીં હવે એ પડ બાદ કરીને જોઈજો એ જ લોઢાની ડબ્બી સોનાની બની જશે ! ’ વાણિયાએ કાગળનું પડ કાઢી લીધું ડબ્બીને જેવો પારસમણિનો સ્પર્શ થયો કે એ લોઢાની ડાબલી સોનામા પલટાઈ ગઈ ! ગુરુ બોલ્યા—

સમજણ વિનાના નર કરે છે કીર્તિને,

ગુરુ વિના જ્ઞાન નહીં મળે રે,

પારસમણિનું પારખું એ તો લોઢાને કયન કરે,

હીરો ખોમા હાથથી રે,

આવો અવસર પાછો નહીં તો મળે

ભાઈ ! આ માનવભવમા સાચો પારસમણિ તો તેની અદર રહેલો આત્મા છે એના વિશુદ્ધપણાથી ભવોભવના દારિદ્ર્ય દૂર થઈ જાય છે વિશુદ્ધ બનેલો આત્મા જો ગુરુનું જ્ઞાન હૃદયમા ધારણ કરે તો તેનું ભવોભવનું ભટકવું અટકી જાય છે ’

જેમ લોઢાની ડબ્બી પારસમણિના સ્પર્શથી સોનાની બની ગઈ

તેમ જ મદ્યમાના રાનોપરેથી વાણિયાના હાથનો પસંદ થઈ ગયો. મદ્યમ જનીને તેણે ગુરુચરણમાં વહન કરી અને એ બોલ્યો મદ્યમાજી ! મારે હવે આ પારસમણિનું કોઈ કામ નથી. હું હવે સસારમાં પાછો ફરવા માગતો નથી. મને હવે આત્મારૂપી પારસમણિનો બોધ આપો. મદ્યમાએ વાણિયાને સમજાવ્યું કરાવી અને તેનો માનવસ્થ સુધારી દીધો.

તમે સસારની લાલસાએથી ધર્મમાં ભ્રાંત થો. એ નાનું પાતળું પણ તમારા આત્માના હર્ષનની આડે આવે છે અને તેથી અધારાં જીવવાનાં નથી. જેમ જિવંતર ચિત્ર બનાવવાનો અભ્યાસ કરી પછી સુદર અને આબેહૂમ ચિત્ર દોરી શકે છે તેમ આત્માને જાણવાનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ. તમે જ્યારે એકેકે સીખતા હતા ત્યારે એક જ એકામાં દેટથી વાર લાગી હતી ? પણ હવે ? લાગેલા દિશાએ ફરવામાં પણ તમને સરળતા પડે છે તેવી જ રીતે આત્માનું સુખ પણ ધીમે ધીમે અભ્યાસ દ્વારા મળે છે. રાનીઓ કહે છે —

તમને હું તજૂર બનાવું શ્રેમ નખથીએ પૂત મચાવું
ઊઠે ઊઠે રામે રામે ઋણાર વીરને વહન કરીએ.

આ છે એ સાખન છે એ દેહરૂપી તજૂરાથી પ્રજ્વળી પૂત મચાવવાની છે એમાં એવા મન બનો કે દેહનું જ્વાળન પણ ભૂલી જવાય.

તૂંડે તજૂર બાસે તૂંડે સહુએ તાર,
તારે ના ખૂંડે એનો મીઠો એ રજૂઆર
છો નજા જગના સોઠો કહે બધાજણ,
તાર તારા બજાર રહે ના અધૂરા.

દેહરૂપ તજૂર નુ ગમ ન થાય જગતના સોઠો ગમે તે કહે પરંતુ પ્રજ્વળે મારા હાથમાંથી ના. નામનો રજૂઆર બોલો ન થાય એવી કૃપા કે ને કાનજી કે આપ સ્વના પ્રકાશક અને જુવનના જૂલસૂર્ય છે.

પાપાણ કમ્માણ નિગ્ધાયણદ્વાય — પાપકર્મના કુચરોએને મદ્યમા પાન એ પી લીધા તો કામ કરે છે પણ તેમ જગવણીની

જરૂર છે એક જ ધઉના લોટનો કસાર પણ બને છે ને એ જ લોટની ઘેરા પણ બને છે કુળવ્યા વિના જો કસાર બનાવશે તો કસારને બદલે પોટીસ બની જશે ! તમારે કસાર બનાવવો છે કે પોટીસ ? એ જ આત્માને મોક્ષ પણ મળે છે ને એ જ આત્મા નિગોદમા પણ ધકેલાઈ જાય છે માટે આત્માના આરાધક બનો વિરાધક બનવો તો ધનધાતી કર્મોત્તી પરપરા ભાબી થશે ધ્યાનથી ધનધાતી કર્મોના ભુક્કા ભાડી જાય છે

સાધ્વીઓથી ભુદી રહેવા ગયેલી સુકુમાલિકાએ હવે આત્માની વિરાધના ચાલુ કરી દીધી હવે તેને કાઈ અટકાવે તેમ ન હતું શુદ્ધ ચારિત્રને તેણે તોડકિડી નાખ્યું અને એકલી રહેવા લાગી છેવટે અતિમ દાઈમ નજીક જાણી તેણે પદર દિવસનો સથારો કર્યો, પરંતુ એમ છતાં તેણે પોતે કરેલા પાપોની આલોચના ન કરી આમ આલોચના અને પ્રતિક્રમણ વિના તેણે કાળ કર્યો એનો જીવ ખીજ દેવલોકમા દેવીગણિકારૂપે ઉત્પન્ન થયો સિદ્ધાન્ત કહે છે કે સમક્ષિતી જીવ દેવલોકમા જાય, તો ત્યાં પુરુષપણુ પામે છે આથી નક્કી થાય છે કે સુકુમાલિકાએ સમક્ષિત પણ વમી નાખ્યું હતું સમક્ષિતી હોય તેને ભવનપતિ, વાણુવ્યતર, જ્યોતિષી, નારકી, તિર્થંચ અને સ્ત્રી-નપુસક વેદ-એ સાત બોલના બધ ન પડે જો તેણે આલોચના અને પ્રતિક્રમણ કર્યા હોત તો ગણિકાદેવી તરીકે નહીં થતા પુરુષવેદ પામત સુકુમાલિકાના જીવને ગણિકાદેવીના ભવમા નવ પહોંપમની સ્થિતિ મળી હવે ત્યાંથી અવીને ક્યાં જશે તેનો અધિક્કાર અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૮૧

(શનિવાર, તા. ૧૮-૬-૧૪)

બહી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્ન. ત્યજે કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર થાય છે. સુક્રમાધિપત્યે ને વિરાધના ન કરી હેમ જન વિશુદ્ધ ચારિત્ર પામ્યુ હેત તે એ કમકા હારીતી અધિકારેથી થાત નહીં હસ્તિ વિચારતુ પોતે જ જીવુ હોયુ પન્થિયામ તેને પોતાને જ જોગવસુ પાપુ મુકિતનો જે અથ સરવાના હતો તે સરી રાખ્યો નહીં

આ જીવે જનતા કલમાં વિષયના ભોગે ભોગવ્યા છતાં તેને વિચારની તૃપ્તિ થઈ નહીં એટલુ જ નહીં પણ તેણે જ્યાં ત્યાં દેવ ક્યામ કામ્ય કર્યો. જ્યાં તેને વિષયભોગે મળ્યા ત્યાં તેણે મીઠાસ મળી વિચારનુ ખ્યાન કરવાથી બુદ્ધિનો નાશ થાય છે. વિશ્વાવના કારણથી તંતુ ખ્યાન પરમા આશુ નય છે અને તેમાંથી આ પાંચ પ્રમાદો ઉત્પન્ન થાય છે ૧ મદ, ૨ વિષય ૩ ક્યામ, ૪ નિદ્રા અને ૫ વિભ્યા આ પાંચ પ્રમાદોમાં જીવ પોતાનો અમૂલ્ય સમય બગાડી નાખે છે. જ્યાંની આ મા જ્યાં છે મારે ધન, માન, પ્રતિષ્ઠા વગેરે નય તે જ્યાં દેને કારણુ કે એ બધાં તે હરીવાર પણ મળી શકે છે પરન્તુ પ્રાપ્તતા સમય પાછો મળતો નથી. Time lost is gone forever અમવાન કહે છે સમય કોશસ્ત જાણિતા — પ્રમાદ ક્યો વિના સમયને જોળખી શકે, કારણુ કે —

મદ્વિસયકસાયા, નિંદા વિક્રદ્યા ય પંચમા મણિયા ।

પપ પંચપમાયા, જીવા પાદન્તિ સંસારે ॥

ઉપરોક્ત પાંચ પ્રમાણે જીવને વારવાર સંસારમાં કુળાવનારા છે.. એક અગ્રેજી કહેવત પણ છે કે Time is money—સમય એ મોટામાં મોટું ધન છે માટે જરા વિચાર કરીને આ માનવજીવનરૂપી હીરાને સભાળજો

લાખના હીરાને હાથમાંથી ફાઈ, જોજો ન છૂટી જાય,

હૈ કિરતાર ! મને આધાર તારો, જોજો ન તૂટી જાય

તમારા હાથમાં આવેલા આ લાખના હીરાને ફાઈ છૂટારાઓ છૂટી ન જાય એ જોજો સુકુમાલિકા ગણિકાદેવીનો ભવ પૂરો કરીને.

‘ તેણં કાલેણં તેણં સમપ્પણં રૂદ્ધેવ જવુદ્ધાવે દ્વીવે મારહે વાસે ’

—તે કાલ તે તે સમયે આ જ જ બૂદ્ધીપના ભરતક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈ જ બૂદ્ધીપ એક લાખ યોજનનો છે તેમાં ત્રણ ક્ષેત્ર કર્મભૂમિના અને છ ક્ષેત્ર જુગલિયાના છે જુગલિયા સાથે જન્મે, સાથે જીવે, માતા એક જ જોડણી પ્રસવે અને એ લાઈબ્રેરી પતિપત્ની થાય જીવનને અતે એકને છીક ને એકને બગાસુ આવે અને બન્ને મરે પણ સાથે.. જિદ્ગીમાં કમાવાની કે બીજી કાઈ ચિંતા નહીં દસ પ્રકારના કંપવૃક્ષો મનવાહિત સુખ આપે આ જુગલિયા કાઈ પણ ધર્મ કરી શકે નહીં

કર્મભૂમિના પદર ક્ષેત્રોમાં રહેલા મનુષ્ય જ મોક્ષ પ્રાપ્ત કરી શકે એ પદર ક્ષેત્રમાંથી ત્રણ ક્ષેત્ર જ બૂદ્ધીપમાં છે (૧) ભરત, (૨) ઐરાવત, અને (૩) મહાવિદેહ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં સદાય ધર્મ હોય, ન્યારે ભરત અને ઐરાવત ક્ષેત્રમાં આગની અદ્ભુતબદ્ધ થાય છે ઉત્સર્પિણી કાળમાં વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શમાં વૃદ્ધિ થતી જાય છે. તે જ રીતે મનુષ્યના આયુષ્ય, અવગ્રહ વગેરે બધામાં વૃદ્ધિ થાય છે.. ન્યારે અવસર્પિણી કાળમાં ઉત્તરોત્તર હાનિ થતી જાય છે કર્મભૂમિનો માનવી પાંચે ગતિમાં જઈ શકે, ન્યારે જુગલિયા તો એક દેવગતિમાં જ જાય છે અને તે પણ બીજા દેવલોક સુધી જ જઈ શકે છે..

પરન્તુ તેને સુકિતનો અધિકાર નથી. પાંચમાં આરામાં આ કર્મજૂમિમાં
ને તમે ધારો તો એકાવતારી જતી શકો. આસિ મસી તે દૂધિ એ
ત્રણનો આ વ્યાપાર હોય તે કર્મજૂમિ કહેવાય છે આસિ એટલે તલવાર,
મસી એટલે વેપાર અને દૂધિ એટલે જેની. આ જરતમેત્ર કર્મજૂમિનું
ધૃત છે તેમાં તમારા કર્મજીને તમને જ મ મળ્યો. તેમાંથી મુક્ત થઈને
આશરના મનિષા વિના અનતક્ષણ સુધી તિવ્ય એવું સ્વાધીન
મુખ પ્રાપ્ત કરવું હોય, તો આજની જ બુદ્ધિ ત્યાંથી ફરીવાર મલે.
આજની કલ ઉપર રાખો તો રહી જશે.

કોને ખબર છે કાલની દેહસ્ત્રી આ દીવાલની
કાચા સુતરના તારના જેવી છે માનવજિન્દગી,
તદા તજ દે આજની, જગી દવે હા જગી.

આ માનવજીવન મોંઘામાં મોંઘી છે પણ તમને એની કિંમત
સમજતી નથી. જોની જેની તમને અતિથી પણ કિંમત સમજાઈ છે એને
તા તમે ખૂન ખૂન સજાળીને રાખો છો. અહિંસો રૂપિયાનું રોકું
તમે આમાં રજદોળાવા દેતા નથી. સો સો રૂપિયાની નોટોને ફાંદીને
તમે ફેંકી દેતા નથી. આવી નાશવત વસ્તુને તમે કીમતી સમજી બેઠા
છો. શુ એના કરતા અતેકમણી કીમતી માનવજિન્દગી છે કાચા
સુતરના તાર જેવી એ જિન્દગી અલિપ્ત છે એને તૂટી જતાં પાર
લાગમે તરી શુ તમે તો ધન અને માનની કિંમત સમજી રહ્યા છો.

દૃષ્ટાન્ત—એક શેઠ પેળે પરથી ખેર આવેલ મૂંઘા ઉપર બેઠા
દતા ત્યાં કાંઈ ધાર્મિક દેડ સનારાઓ શેઠની પાસે આવ્યા. એમને
આવડા તઈને એ મેડ બોલી બઠવા તમે મારી પાસે દેડ ધરા
આવ્યા છે. ખરું નહીં શુ અમારે તે દેડલાકને આપ્યા કરવું ?
આવતા ! લોકોએ કહ્યું શેઠ ! આપ ઉદાર છો અને ધનવાન પણ
હો આર મદદ નહીં આપો તો કોણ આપશે ? આપને હમણાં વખત
ન હોય, તો આર કદા ત્યારે આવીએ પણ આવી તો શેઠનો

મિત્રજ હાથમાથી ચાલ્યો ગયો એ કહેવા લાગ્યા, 'તમે લોકો તો અમારી પાછળ જ પડ્યા છો, માટે ચાલ્યા જાવ અમે કાઈ તમારા માટે જ કમાતા નથી ' ફડ કરવા આવનાર ત્યાંથી ચાલતા થઈ ગયા

શેઠ બેઠા હતા ત્યાં જ તારવાળાએ એમના હાથમા તાર આપ્યો તેમા લખ્યું હતું, ' મુબઈની પેઢી ટૂંટી ગઈ છે પાત્ર લખનુ તુકસાન થયું છે ' આ તાર વાચીને શેઠ ઉદાસ થઈ ગયા ફડ લેવા આવનારા બહુ બહુ તો ખસો કે પાત્રસો લઈ જાત, પણ આ તો એકીસાથે પાત્ર લખ ગયા હવે શું કરવું ? શેઠ લમણે હાથ દઈને બેઠા હતા, ત્યાં બીજો તાર આવ્યો તેમા લખ્યું હતું, ' તમારો જમાઈ મૃત્યુ પામ્યો છે ' આ તાર વાચીને તેમના દુખનો પાર ન રહ્યો બાવીસ વર્ષની એકની એક પુત્રી રાડી ! શેઠના ઉપર આક્રમ આવી પડી !

ન્યારે પુણ્ય ખૂટી જાય અને પાપનો ઉદય થાય ત્યારે ઉપરાઉપર આવી જ આક્રમ ઊતરી પડે છે બીજો દિવસે પેઢી પર જઈને શેઠે ટપાલ ખોલી ત્યાં પરદેશ ખાતેથી માલ લઈને આવતા પેઢીના દસ વહાણો ડૂબી ગયાના ખબર મળ્યા અધૂરો કાગળ હાથમા ને હાથમા રહી ગયો, ને હાર્ટ બેસી જવાથી શેઠ મૃત્યુ પામી ગયા આ છે પાપકર્મના ઉદયનુ ફળ ! જે પૈસાને સુખનુ કારણ માન્યું હતું એ જ પૈસા જતા દુખી થઈ ગયો અને પોતે બેગા કરેલા સાધનોએ જ પોતાનું મૃત્યુ નોતર્યું

પ્રતિવાસુદેવનું પણ એવું જ બને છે દરેક પ્રતિવાસુદેવની સામે એક એક વાસુદેવ થાય પ્રતિવાસુદેવ ત્રણ ખડનું રાન્ય ભેગું કરે રાવણ પ્રતિવાસુદેવ હતો એણે ત્રણ ખડનું રાન્ય ભેગું કર્યું હતું એની પાસે ચક્રરત્ન પણ હતું કે એ ચક્ર મૂકે એટલે સામા શત્રુનું માથું લઈને પાછું આવે પણ ન્યારે પુણ્ય પૂરા થઈ જાય ત્યારે વાસુદેવ ચડી આવે રાવણની સામે લક્ષ્મણ આવ્યા એમને દુશ્મન ધારી રાવણે ચક્ર છોડ્યું, પણ લક્ષ્મણના પુણ્યનો ઉદય એટલે ચક્ર માથું

સેવાને જાહેર જોનામાં બેસી ગયું એ જ જાહેર ધુમધામી સમયે ઊઠ્યું અને એ રાવણનું માથું કાઢી પાછું વળ્યું જ્યાં તેના પોતાના જ સમઘી પોતાનો નાશ થયો.

દૃષ્ટાન્ત—રાવણનો શાણેજ સમઘાસ ખદમ મેળવવા માટે તપ કરવા દશઋષ્યમાં ગયો અને બરાબર બાર વર્ષ ને સાત દિવસ સુધી અશ્વમેધ યજ્ઞોને, હસ્તી વાંસની નળી કરી, ગ્રામ લાલે પગ નાંધી કાઢે મસ્તકે લટકી સાબના કરી. આમ બાર વર્ષ ને ૭ દિવસ કાઢી ગયા સમઘાસ ખદમ નીચે આવી રહ્યું છે જ્યાં સાતમો દિવસ છે એક રાત્રિ નામ એટલે બીજે દિવસે સવારે એ ખદમ મળી આવ્યું છે એના મનમાં તો કંઈક આશાઓ છે હજી મળવાની તૈયારી કરી, પણ પાંચો ઉઘ્ય હોય ત્યારે મળેલું સાતુ હજી પણ બિચડું બની ગયું.

રામ, લક્ષ્મણ અને સીતા એ જ વનમાં રહેતાં હતાં. લક્ષ્મણનું રતનમ હજી સેવા કર્યા હતા ત્યાં સુવંદાસ ખદમ નીચે આવ્યું તેમ જોતા જ એમને એ સેવાનું મન થયું કદાચ કે સમઘાસ પછી કૃત્રિમ ગયો નહીં શકે નહીં એમણે આ ખદમને હાથમાં લીધું અને વિચાર કર્યો કે આ ખદમ બહુ ધારદાર છે માટે તેની ખાતરી કરવી જોઈએ. આમ વિચારીને તેમણે એ જ વાંસની નળીમાં જોડેલી ખદમને પ્રહાર કર્યો એ ૧ નળીમાં રાવણનો શાણેજ સાબના કરી રહ્યો હતો. આ સમઘાસ ખદમ એની ૧ સાબનાના હજારો આવડા થઈ પડ્યા એનું જ માથું કપાઈ ગયું !

લક્ષ્મણને તેમ જ વાંસની નળીમાંથી સ્વિર નીકળી રહ્યું છે ત્યાં તેમ જ ત્યાં તે એ બાર વર્ષની સાબના કરનારો કપાઈ ગયો હતો. લક્ષ્મણને ઉદાસચિત્તે પાછા ફર્યા. મીરામે પૂછ્યું આવું ખદમ તમે ક્યાંથી લાવ્યા ? લક્ષ્મણે ઉત્તર આપ્યો ખદમ તો મનુષ્ય પણ બિચારો નિરંજન સાબક કપાઈ ગયો ! રામે કહ્યું આ ખદમ બહુ મોટી સાબનાને અને મને છે તમારા પુરુષના ઉદ્ધરથી તમને મળી

ગયુ અને પ્રયત્ન કરનાર સાધકનું માથુ કપાઈ ગયુ, એ બહુ ખોટું થઈ ગયુ’

રામ જેવા પણ ખોટુ કર્યું એમ કહી શકે છે તમારો છોકરો પરદેશથી લાખ રૂપિયા કમાઈને આવ્યો હોય, તો તમે તેને કહી શકો છો કે આ રૂપિયામા કેટલાની આશા અને કેટલાના નિશ્વાસ સમાયેલા છે? ક્યાંથી કહો?

દેવળ ચણ્યુ તે મોહનું, માયાનો પૂજારી થયો,
આરતી ઉતારી તે દ્રવ્યની, આશાનો દીપ જલાવીઓ,
કોને ખબર છે કાલની? દેહતણી દીવાલની?

મજેલા ભોગોને ભોગવી શકાશે કે કેમ, બધાવેલી મિલિંગમા તમે રહી શકશો કે કેમ અને મગાવેલી મોટરમા તમે બેસી શકશો કે કેમ? એ જ સાધનો તમારા મૃત્યુના કારણરૂપ પણ બની શકે છે, પણ એનો તમને કાઈ ખ્યાલ આવે છે? ક્યાંથી આવે? મોહના દેવળમા બેસાડેલી માયાદેવીના પૂજારી દ્રવ્યની થાળીમા આશાનો દીવડો પેટાવીને આરતી ઉતારવામા મસ્ત બની જાય, તેને આવો ખ્યાલ ન જ આવે!

આગળના શ્રાવકો એક સાધર્મીને જમાડીને પછી જ જન્મતા, પણ તમને તો ધંધો કરવામા ખાવાની કે મરવાની પણ કુરસદ ડ્યા છે? પણ યાદ રાખજો કે ભૂતકાળના ભણકારા વર્તમાનમા પડ્યો પાડે છે પુણ્ય જ્યારે ફરે છે ત્યારે ધન, માલ કે સ્ત્રી-પુત્ર, સગાસબધીઓ પણ ફરી બેસે છે એ વખતે પૈસાની આરતીમા જે આશાનો દીવડો જલાવ્યો છે, તેનો ભડકો બની જાય છે સાકરના શીરા ને બદામની પૂરી ઉડાવનાગ્ની માટી રંગદોળાઈ જાય છે! અને—

जीव तू समरन करना, एक दिन होवेगा मरना ।

काया तेरी कदमकी शैया, भरोसा मत करना मैया ॥

દૃષ્ટાન્ત—એક સર્પ જગલમા જતા જતા એક દેડકાને ગળવા માટે અને અર્ધું સર્પના મોખા ગયેલુ દેડકુ પોતાના મો આગળ ઊડતા મચ્છને ખાવા માટે પોતાનુ મોઢુ પહોળુ કરે છે, ત્યારે એ

દેહાને ક્યાં ખબર છે કે હું પોતે જ એક ક્ષણવારમાં સર્વનું જન્મ
જની જઈશ છતાં આ શું કરી રહ્યો છું ? સિદ્ધિ જ્યારે મરવા પડ્યો
ત્યારે એક દલેહીમાં રાખ અને એક દલેહીમાં મારી રાખી હતી તેણે
મરતા મરતા જન્મતના જીવોને સમગ્રજન્ય કે લાખોની કલમ કરનારો
અને દુનિયાની દોલત પોતાની બનાવવા ઈચ્છનારો હું જાણે ખાલી હાથે
પાછો નહીં છું મારા જેવા ઉમાદી જીવોને કિંદુ હશે તો તેની રાખ
મઈ જશે, ને મુક્તમાન હશે તો તેની મારી જની જશે ! માટે જરા કુર્મ
કરતા વિચાર કરજો ! સંખીઓ કહે છે—

એત તો એતાણુ તને રે, પામર પ્રાણી
હજી છે હાથમાં જાણ કરવું પ્રમુને રાજ
તારી મૂકી ચરી તાણ રે, પામર પ્રાણી
હાથમાંથી જાણ જશે પછીથી પસ્તાવા થાશે
કશું ના કરી શકશે રે, પામર પ્રાણી એત તો

કહ્યું સમય છે ત્યાં સુધીમાં એતી જાવ જવસર ચાલ્યો જશે
પછી કઈ જ નહીં જની શકે જામ છતાં જીવ સમજી શકતો નથી
જામ ને જામ એ ૪ મ અને મરણ, મરણ ને જન્મમાં ફાંસી કરે છે

દૃષ્ટાન્ત—એક મોભી માણસનો કાજ નજીકમાં હતો. ઉકરાઓએ
વિચા ક્યાં કે બાપાએ પોતાના જીવનમાં તો કઈંક થમ કર્મ કર્યું નથી,
માત્ર લોડા લાડુ ફૂતગને ન ખાવીએ ! જ્યેક રૂપિયાની મીઠાઈ મનાવીને
તમજ મ વા પડેલા બાપને કહ્યું બાપા ! બા લાડુને હાથ જમાડે
એ મેં એવું પુણ્ય તમને મળે ! બોલિયાએ લાડુને હાથ જમાડ્યો
ત્યા તો અ વખતના સસ્તા કાવના લાડુ જહુ વધારે દેખાયા ! બાપી
તનાર્યાં મૂળ જીવ પ્રમાણે બોલી ત્યાણુ જરર ! આ ૮ લા બધા
લા ૫ ! અને જામ બોલતા તો તેના પ્રાણ ચાલ્યા મના ! જ્યારે
સાથે શું કઈંક થયો ! કાઈં જ સાથે જાવવાનું નથી, છતાં જીવો મમત્વ
જાવત ઉકરા નથી

સુકુમાલિકાનો જીવ ગણિકાદેવી બન્યા પછી સમય પૂરો થયે જ બૂઢીપના ભરતક્ષેત્રમાં અને પાચાલ નામના દેશમાં—‘**પંચાલેસુ જળવપસુ કંપિ-
લપુરે નામ નયરં હોત્થા**’—કામ્પિપલ્યપુર નામના નગરમાં દ્રુપદ નામના રાજા અને સુલ્લક્ષ્મીદેવીને ત્યાં દ્રૌપદીરૂપે જન્મ પામ્યો આ દ્રૌપદીથી મોટો એક ધૃષ્ટદ્યુમ્ન નામનો ભાઈ હતો, અને હવે આ પુત્રીનો જન્મ થયો.

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૮૨

(રવિવાર, તા ૨૬-૯-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે પુત્રીનો જન્મ થવાથી દ્રુપદ રાજા અને સુલ્લક્ષ્મી રાણી બહુ જ પ્રસન્ન થયા પુત્રી ખૂબ જ સ્વરૂપવાન હતી કેટલાક માણસોમાં ગુણ હોય છે ને રૂપ હોતું નથી, કોઈમાં રૂપ હોય છે અને ગુણનો અભાવ હોય છે, કેટલાકમાં ગુણ અને રૂપ બન્ને હોતા નથી, ત્યારે કેટલાક ગુણવાન અને રૂપવાન હોય છે આ બાલિકામાં રૂપ અને ગુણ એ બન્નેનો સમન્વય હતો માઆપ પોતાના બાળકને લાડ લડાવે છે, પણ બન્યા સુધી તેનામાં આધ્યાત્મિક જ્ઞાનનું સિચન ન થાય ત્યાં સુધી એને સાચા માઆપ કહી શકાય નહીં તેમાથે પુત્રીને ખાસ કરીને ગૃહકેળવણીની સાથે સાથે આધ્યાત્મિક આચાર અને વિચાર આપવા જ જોઈએ, કારણ કે આજની પુત્રી એ આવતી કાલની ગૃહિણી છે અને ભવિષ્યની માતા પણ છે પુત્રીમાં જો સારા સસ્કારો હશે, તો જ એ પ્રાણના બોજે શીઘ્રને ટકાવી રાખશે તમે પુત્રીઓને ઢોલેજના અમ્યાસમાં તો જોડો છો, પણ ધાર્મિક સસ્કારો તરફ દષ્ટિ રખાતી નથી આજનું સહચિક્ષણ

તો જાણી શકો છો સરખાવનાર છે માટે પુત્રી એણે જાણે તેની
ચિંતા ન કર્યો, પણ જો તેનામાં સરસોની જેવું પડે તો એ પુત્રી
તમને કશું કશું નહીં થાય. જાણના મુદ્દાન બાળક-બાળિકાઓ સિદ્ધિ-
ને નામ મોહની આધીમાં અદ્યાર્થ પડે છે અને એ જ કારણથી
તેમની દેહરૂપી નાવના બાળીને શુદ્ધા કર્મ જાળ છે તમે સ્વાસ્થ્યમાં જીવે
સુખીને શાંત કરો. એ કે દુરાચારિણીને ? જો એ કે પુત્ર દાંડિયોને
આધીન ન થાય તેને જ જાતી કદીને આધવાનો હક્ક છે જાણના
કહે છે કે મનમાં દુર્ભાવ આવે કે તરત જ તે કારણી આપ્યો. એનો
વિચાર કર્યો. જાણા ચોરો ગમ ત વેધથી પણ મનમાં જુસી જાળ છે
તમારા મનમાં દેશના વેધમાં કે બીજાની વેધમાં કેઈ ચોર જુસી
જાળ તો તેના માટે તમે સાવધાન રહો છો પણ તમારા જાણ અને
જાણના જુદા જુદા ચોરો ધીમે ધીમે પ્રવેશી ન જાય તેનાથી તમે
સજા રહો છો ?

જાણા ચોરોને દષ્ટિ મુકાવીને પ્રવેશી જવાની કેવ હોય છે.
તમારામાં રૂપ ન હોય તો તમે પાવર ખસીને, લાથી લગાડીને સ્વપ્નવાન
જાણના રૂપ કરવા લાગો તો સમજી લેજો કે મોહ નામનો ચોર
જાણી પહોંચ્યો છે પાપાપાવર, લવર, જાણ અને જુદા જુદા રંગરંગી
કપડા કે કાઠીનાઓથી શરીરની દુર્ગત શોભા વધારવાથી સાચી શોભા
વધી જતી નથી. સાચી શોભા સદાચારથી વધે છે

સદાચારે શોભે છે અને માનવજીવનમાં
સાચરતનમ જેમ જાણુ અસિદ્ધર છે
જુદા જાન સમ જીવન ચમત્કાર છે
કર્મ સાથે માણી સે જાન માનવજીવનમાં
સિદ્ધિરૂપી જાણવો નમ માનવજીવનમાં

માનવજીવનમાં સાચા આજ્ઞાઓ સદાચાર અને સિદ્ધિ છે. એ
જાણે આજ્ઞાઓથી દેહ અને આ ના ન ને દાણી કોટે છે આસ્થી

માનવ બનાવટી રૂપરગમા ફસાયો, ત્યારથી શીલ અને સદાચારથી દૂર ને દૂર ફેકાઈ ગયો છે

દૃષ્ટાન્ત—કુમારપાળ ન્યારે રાજગાદી પર બેઠો, ત્યારે તેણે પોતાના જૂના અને અનુભવી સામન્તોને પ્રશ્ન કર્યો કે ‘સિદ્ધરાજમા અનેક ગુણો હતા, છતાં પ્રજાજનો તેની નિંદા કરતા હતા તેનું કારણ શું ? મારામા તો એવા કોઈ દુર્ગુણ નથી ને ?’ સામન્તોએ કહ્યું, ‘સિદ્ધરાજમા અઠાણુ ગુણો હતા, પણ સત્રામમા પીછેહઠ અને પરસ્ત્રીમા પ્રેમ કરવો એ બે મોટા દુર્ગુણોએ તેના અઠાણુ ગુણોને માથે કૂચડો ફેરવી દીધો હતો. આપનામા એ બે દુર્ગુણો નથી, તેથી પ્રજા આપનો જયજયકાર બોલાવે છે.’

આવા દુરાચારી લોકોને નરકના પરમાધામીઓ લોહાની ધગધગતી ખૂતળી સાથે આલિંગન દેવાવે છે. પાપ દેખાવમા નાનું હોય છતાં તેનું પરિણામ બહુ ભયંકર હોય છે. એમ તો અણુ અને હાઇડ્રોજન બોમ્બ પણ દેખાવમા નાના જ હોય છે, પણ એનો ધડાકો સમુદ્રના પાણી અને આકાશના વાતાવરણને ખળભળાવી મૂકે છે. કુકર્મના ફળનો ભડકો પણ એવો જ છે એ કુકર્મરૂપી બોમ્બનો ન્યારે ભડકો થાય છે ત્યારે હા-છ-હા કરનારા સ્ત્રી, પુત્ર, મિત્ર કે સગાસબધી કોઈ ભાગીદાર થતા નથી. પરસ્ત્રીનો ત્યાગ કરનારની પ્રશસા તો છે જ, પણ એથી વધારે પ્રશસા છે સ્વસ્ત્રીનો. પણ ત્યાગ કરીને નવવાડ વિશુદ્ધ—નવ કોટીનું બ્રહ્મચર્ય પાળનાર શરવીરની ! ઝાનીઓ તેની પ્રશસા કરતા કહે છે—

જે નવવાડ વિશુદ્ધથી, ધરે શિયળ સુખદાય;

ભવ તેનો પછી ભવ રહે, તત્ત્વવચન એ ભાઈ !

ચારિત્ર એ હીરો છે જે સ્ત્રીએ પરપુરુષનું સેવન ન કર્યું હોય એ સતી કહેવાય છે, પણ જેણે સ્વપુરુષનો પણ ત્યાગ કર્યો હોય તે ‘મહાસતી’ કહેવાય છે. પતિ અને પત્ની બન્ને આ વસ્તુને સમજીને

જાલમ્બાંવત ધારણ કરે તો એ મત વધારે દોષી જોડે છે રામચંદ્રના
પૂવ જોડુ જોતિકાસિક વચ્ચુ ન રજુ થાય છે

૬૪૮—અમોખાના રાજા વિજયનો પુત્ર વજ્રબાહુ જાન જોડે
નાગપુરની કન્યા મનોરમાને પરણવા ગયેલ ત્યાંના રાજાની પુત્રી મનોરમા
સાથે તેનાં સમ જ્યાં રજપૂતના રિવાજ પ્રમાણે જાન વિદાય થઈ
જાને મનોરમાને બાઈ ઉત્તમસુદર બહેનને વળાવવા માટે સાથે ગયેલ
તેણે બહેન-બહેનીને રથમાં બેસાડીને રથ ચલાવતાં જોઈ ગાસતાં ગાસતાં
એક ટેકરી પર એક એકાન્તમિત્ર મુનિરાજને બોલ્યા બોલ્યા તેથી વર-
ગજળજો પાવાના સાળાને જોઈ ઉત્તમસુદર ! જરા રથને ઊભો રાખો
હું જાને તમારી બહેન મુનિરાજને વદન કરી બાવીજો રથ ચલાવતાં
ચલાવતાં ઉત્તમસુદરે જોઈ બહુ મોડું થઈ ગયું છે જાને બાપજો
હજી હાંખી મળજી કાપવાની છે માટે બાપજો મુનિરાજને વદન કરવા
ન જાવ તો નહીં ગાસે ? રાજપુત વજ્રબાહુજે જોઈ રસ્તામાં
પૂજ્ય મુનિરાજ જોઈ હોમ ને તેમને વદન કર્યો વિના બાપજો જયુ
એ અવિવેક છે માટે થોડીવાર રથને બટકાવેલ

વર કન્યા જાને ઉત્તમસુદર ત્રણેય જણાં મુનિને વદન કરવા માટે
ટકરી પર ચાવા હાથાં સાધુનાં હજી ન પશુ મગધરપ થાય છે—‘સાહુ
મગલમ ટકરી ચણાં ચણાં સાળાજો મીઠી મસરીમાં વરગજળને
જોઈ તમને બાપજો બાપજો વેરાજ છે ત્યારે પરણા જી કામ ?
દીક્ષા થઈ ને મુનિ બની ત્યુ હજી ને ? વરગજળજો સાળાનાં જી
વચનો સમજાવ્યા જાને તેણે જોઈ મુનિ જાન્યુ હોમ તો હજી શુ
જાવડી ગયું છે ? ઉત્તમસુદર તો હજી જી સંજો માત્ર મસરીના
વાખડે / ત્યુતા કન્યા આથી તેણે જોઈ જો તમે સાધુ જાન્યા
તેના હા તો હું પશુ તમારી સાથે જ સાધુ બની જાઈ પશુ તમે
રાત કોઈ હા ત્યુ સહેલુ એ કામ નથી હો હવે તમે તમાર છે ?
વ જાને ત ત જ જવાળ બાપજો હા હું દીક્ષા લેવા તમાર છું
તમ પશુ તમા થઈ નવ

હિંદુસુદર તો પોતાના બનેલીના દકતાપૂર્વકતા વચન સાંભળીને સ્તબ્ધ જ બની ગયો હવે એને લાગ્યું કે આ ક્ષાત્રયપુત્ર તો ખરેખર દીક્ષા લેવા તત્પર બની ગયો છે આથી દીવો પડીને એ બોલ્યો, 'અરે ! તમે આ શું કહો છો ? હજી તો લગ્ન કરીને ઘેર પાછું પહોંચ્યા નથી ને દીક્ષા લેવાની વાત કરો છો ? તમે મારી બહેનનો કાઈ વિચાર કર્યો કે નહીં ?' રાજકુમારે જવાબ આપ્યો, 'જો તમારી બહેન કુલીન હશે તો એ મારે માર્ગે ચાલશે અને અકુલીન હશે તો તેનાથી મારે શું કામ છે ?' અકુલીનની કથની તો જુઓ.

થોડા વર્ષો પહેલાં મુબઈમાં એક પચાસ વર્ષના શેઠ રહેતા હતા આ અવસ્થાએ તેમને નવી લાવવાના કોડ જાગ્યા પૈસાદાર વિધુર શેઠને એક કન્યા મળી ગઈ પણ શેઠ અને શેઠાણીની અવસ્થામાં ત્રીસ વર્ષનો ફરક હતો શેઠાણી જ્યારે યુવાનીમાં પહેલું પગલું માડી રહ્યા હતાં ત્યારે શેઠ 'વન'માં પ્રવેશ કરી રહ્યા હતા શેઠ સિતેમાં, નાટક, હોટલ, ચોપાટી, બેળપુરીનો ચટકા કરતા અને કરાવતા વિકારવૃદ્ધિના કારણે આપતા હતા જેમ જેમ ચટકા ચાપે છે તેમ તેમ લટકા વધે છે ધીમે ધીમે કરતા શેઠાણીની યુવાની દીવાની બનવા લાગી શેઠની ગેર-હાજરીમાં તેણે ધરના એક યુવાન નોકરને સાધ્યો શરૂઆતમાં તો નોકર ડરવા લાગ્યો, પણ ધરની ઘણીરણી થઈ બેઠેલી શેઠાણીએ નોકરને સમજાવી દીધો. નોકર પણ નિર્ભય બની ગયો પરંતુ એકવાર શેઠે આ બંનેની પાપલીલા જોઈ લીધી દુકાનેથી આવતા વાર શેઠે શેઠાણીને કહ્યું, 'મારી પત્ની હોવા છતાં તું આ નોકર સાથે છૂટછાટ લઈ રહી છે, માટે તને ધિક્કાર છે'

ધણા સમયથી જાહેરાતેલી શેઠાણી બોલી, 'ધિક્કાર તો તમને છે આટલી મોટી ઉમ્મરે મને પરણીને તમે મારો ભવ સળગાવી દીધો ! હવે તમે કાઈપણ બોલશો તો તમારી આખર જશે માટે ડાહ્યા હો તો ચૂપચાપ બેસી રહો'

આ સાંભળી મનમાં જ સમસમીને શેઠ ચાલ્યા ગયા તેમણે વિચાર

ક્યો કે આ શેઠશ્રીને કુમારે જતી કું જાટકાવી સકીસ નહીં આવતે
 કહેવાય નહિ સહેવાય નહિ અને કાયા વિના રહેવાય પણ નહીં
 એ શેઠશ્રીના મારે શું શું કરી શક્યા ?

વજ્રનાકુ કહે છે તે તમારી બહેન અમુલીન હશે તે આખું
 જગત પણ તેને જાટકાવી શકશે નહીં

સાજા—બહેલીનો આ સવાલ પાછળ ચાલી આવતી મનોરમા
 સામગી રહી હતી એ પણ સાચી ક્ષત્રિયાણી હતી તેણે પોતાના ભાઈને
 ઉદ્દેશીને કહ્યું ભાઈ ! મારા પતિભવને કહી દો કે હું પણ તમારે
 જ પગમે દીક્ષા લેવા તૈયાર છું

પતિને પગમે પગમે જાણ
 ચોખીની પાછળ જોતજોત ઘર્ષ રહેવું
 નહીં આવ આવો અસર થવી થવી રે,
 કહે નહિ રે જોડું કું બીજાની વૃદ્ધી

ત્યાર બાદ વર, કન્યા બન્ને સાથે ત્રણે જણાં ઝુલસુ ઇચ્છુનિ
 પાસે પહેંચ્યાં યુનિસજી ત્રણેને બેઠવચ્ચેનાં હતાં, આ સસાર
 અહિંસેજ મંત્રે સોય જમ્મસારામરથેજ—જન્મ, જરા અને મરણથી
 સજાગી રહ્યાં છે તેમાંથી સ્વાસ્થ્યત આત્માની જોળખાણુ કરી લે.

વર કન્યા, અને કન્યાનો ભાઈ ઉદયસુંદર ત્રણે જણુએ આ બેઠવચ્ચેનાં
 સામગ્ર્યા ઉદયસુંદરે પણ દીક્ષા લેવા મારે નિમ્મણ કરી લીધી, કારણ કે—

હજી હરે, વાહજી હરે હરે સિદ્ધિર્ધા પૂર,

ઉત્તમ બેભા નવ હરે કહી પદિય એ સૂર.

યુનિસજી પાસે ત્રણે જણુએ દીક્ષા લીધી રેકરીની નીચે જોગેશ
 રાજકુમારના પગીસ મિત્રો કે જોગેશ આ રાજકુમારની જાનમાં આવ્યા
 હતા તેમણે પણ આ વાત સાંભળી તેઓ વિચાર કરવા લાગ્યા કે પીડીત્વો
 વરકન્યાએ અને બહેનને વળાવવા આવેલા ઉદયસુંદરે અપારે દીક્ષા લઈ
 લીધી, ત્યારે વરકન્યા વિનાની જાન લઈ ને આપણે ક્યે મોઢે પાછા જાણું ?
 આમ વિચારીને એ પગીસેજ મુલાન રાજકુમારને દીક્ષા લઈ લીધી

અહીં રાજા અને રાણી આતુરતાપૂર્વક જાનની રાહ જુએ છે પોતાનો લાડીલો કુવર પરણીને આવે છે, તેથી રાણી હિમચૂલા કીમતી વસ્ત્રાભૂષણો ધારણ કરીને વરકન્યાને પોખવા માટે તૈયાર થઈને બિભી છે એટલામા ખાલી રથો અને પાલખીઓ આવી રથના સેવકોએ રાજાને વાત કરી કે ‘ મુનિરાજ ગુણસુદરને વાદવા જતા વર, કન્યા અને કન્યાના ભાઈ ઉદયસુદરે દીક્ષા લઈ લીધી અને આ વાત સાલજીને પચીસેય જાનૈયા રાજપુત્રો પણ એ જ માર્ગે ગયા । આ સમાચાર સાલજીને વૃદ્ધ રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો, ‘ ધન્ય છે મારા કુમારને ! મારે પ્રથમ દીક્ષા લેવી જોઈએ, એને બદલે હું તો હજી ગળાખૂડ સસારમા ફૂંચેલો પડ્યો છું, ને એણે પોતાનો ભવ સુધારી લીધો ! હું પાછળ રહી ગયો ને પુત્ર આગળ થઈ ગયો । માટે મારે પણ એ જ મુનિરાજ ગુણસુદરની પાસે દીક્ષા લેવી વૃદ્ધ રાજરાણીએ પણ એ જ નિશ્ચય કરી લીધો આમ રાજા અને રાણીએ પણ ત્યાગધર્મ સ્વીકારી લીધો રાગ એ આગ છે, ત્યાગ એ બાગ છે

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમા ભગવાન કહે છે—

यय य संगे समहङ्कमिता, सुदुत्तरा चैव भवन्ति सेसा ।

जहा महासागरमुत्तरिता, नई भवे अवि गंगासमाणा ॥

અ ૩૨, ગા ૧૮

વિકારના કારણરૂપ વિષયોને જે જીતી લે છે તે દુસ્તર મહા-સાગરને તરી ગયો છે ત્યારપછી તેને ગંગા જેવી મોટી નદીઓને તરવી મુશ્કેલ જણાતી નથી, કારણ કે—

કાગની પેઠે હસ, વિષ્ટા પર દોડે નહી,

શરાઓ શિર જાય, પણ પ્રતિજ્ઞા તોડે નહી

જેણે બ્રહ્મચર્યની યાવજજીવન પ્રતિજ્ઞા લીધી હોય તેને શિર સાટે પાળવી જોઈએ માતા આ પુત્રીમા સુદર સરકારે રૂડે છે દીકરી દિનપ્રતિદિન વધતી જાય છે હવે તેનું શુ બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

૬ ઝાડ પર ચીને નેટલાં નોઈએ તેટલાં જાણુ લાવી જાયું ત્યાં
 જો શુક્રલેસ્યાવાળા કહેવા લાગ્યો, સા મારે ઝાડ પર ચાલુ નોઈએ!
 ઝાડની નીચે ખણી પાંદલાં ફળ પડેલાં છે. એને વાણી લેવાથી પણ
 જાપણુ કામ સરી જાય છે. જ્યેનું ખોમ તો નણુ ખાવાનું હતું,
 પણ પરિણામની તરતમૂલા ફેટલી! જામાંની વીજ કપોતલેસ્યાવાળા
 માથુસને મારે ભગવાન કહે છે—

વૈલે લૈકસમાપારે મિયદિલ્લે અણગુણ ।
 પઢિરંચગ બોલદિપ, મિચ્છાદિદ્ધી અણારિપ ॥
 સત્પાકગણુકવાઈ ય, તેણે યાદિ ય મચ્છવી ।
 પવજોગસમાજનો કારણેસં જુ પરિણમે ॥

ઉપરાખજનસૂત્ર, અ. ૩૪ ગા. ૨૫-૨૬

કપોતલેસ્યાવાળા વાંઘ વાંકા પરિણામવાળા વાંકા જાતણુ ત્યજે
 ખાવા વડે કામ પામનારો, પૂત કપડી, જસબદ અને દિગ્ધર્મી લાપા
 બેસનારો હોય છે. તેમ કે જાવા માથુસે એક ફળ નહીં દેનારી ગાય વેચી
 દત્તી ગાય લેનારાઓએ પૂછ્યું કે જા ગાય ફેટણુ ફાં જાપે છે! તો તેણે
 સામેના પચ્ચર સામે જામળી ચીંધીને કહ્યું. જા પચ્ચર નેટણુ ફાં
 જાપ છે. વિચાલથી એ ગાયનું માંસ વૂઢીને ઘેર લઈ જવા, પણ
 તેને ફેડવા થવા તો પચ્ચરમાંથી ફાં નીકળે તો ગાયમાંથી નીકળે! જા
 દિગ્ધર્મી લાપા કપપૂણુ અને કુતારા ભોજા વાપરે છે

તેવી જ રીતે જાવા મુલાવાળા એ પ્રકારે છે. (૧) જાઈની
 અનામત મૂંઢી જાપણુને દાન કરી જતી, અને (૨) જોડી સઘી
 પુરાતની એ જણુ જા કપોતલેસ્યાવાળા ભોજા જાતણુતા હોય છે.

તમારી પીઠાં નેટલાં કપાં તૈયાર છે એ જાંઈ જ તમે પહેરી
 રાખો. એની ઠાઈ મરતી છે! જાં તમારે પાપ જાંધીને તમારે રજવું
 છે ભગવાન કહે છે કે જા જીવે શીદ રાજમોકાં વાળના અમમાન
 નેટલી જગ્યા પણ જગ્યા ચિત્તની જાજી રહેવા દીધી નથી. દવે

ખતાવો કે કંઈ ભાપા જાણ્યા વિના તમે રહી ગયા છો અને ક્યો પ્રદેશ
જોવાનો બાકી છે ? માનવજન્મ દેશપરદેશની વસ્તુઓ જોવા અને
ખાવાપીવા અને રખડવા માટે મળ્યો નથી રાજ-મહારાજાઓ મરીને
ગયા એવા એવા લોકો પણ સાથે બાધીને કાઢી લઈ ગયા નથી માટે
જેમ અને તેમ પરિગ્રહ ઓછો કરો ઘણા લોકો ઇન્કમ ટેક્સના વધારાની
ચીસો પાડે છે, પણ જેટલી રકમનો ટેક્સ ભરવો પડતો નથી એટલા
જ રૂપિયા કમાવાની મર્યાદા બાધી લો, તો તેવી જૂમ પાડવી ન પડે
આમ કરો તો તમારા સિવાય કેટલા ગરીબોને રોજ મળે ? અને સાથે
સાથે સરકારની પણ આખો બિઝનેસ જાય, પણ તમારે તો આખાએ
આકાશને બાથમા લેવું છે ને પછી રડવું છે, તમને સતોની વાણી-
સાબળવાનો તો ટાઈમ પણ મળતો નથી પાપ કરવાનો ટાઈમ મળે-
છે, ને પાપ ધોવાનો ટાઈમ ન મળે એનું શું કરવું ? મકાન રોજ
સાફસૂકે ન થાય, તો તેમા કચરાના ગળ ખડકાય તમે કચરો ભેગો
થવા દો છો ? વાસણો રોજ એઠા થાય છે, તેને રોજ સાફ કરો છો
કે નહીં ? આ બધું સાફસૂકે રાખવામા તમને ટાઈમ મળે છે ને
આત્માને સાફ કરવાનો ટાઈમ તમને નથી મળતો પ્રાર્થનાનું મહત્ત્વ
દરેક ધર્મમા છે પારસી, મુસલમાન અને ક્રિશ્ચિયનો પણ દર રવિવારે
એમના ધર્મની પ્રાર્થના નિયમિત કરે છે, ત્યારે પ્રતિક્રમણ જેવી આવશ્યક
ક્રિયામા પણ તમે આગસ કરો અને પાપનો સઘરો થાય, તો તેમા
કેનો દોષ ? આ પ્રતિક્રમણ દ્વારા તમારા આત્માને હળવો ફૂલ જેવો
બનાવો પાપનો સઘરો ન થાય એટલું તો જરૂર કરો તમે જ તમને
પોતાને પૂછી જુઓ કે તમારું દિલ સાફ છે ? આત્મા પવિત્ર છે ?

મન મેલો નારીમા ઘેલો, ધન જોળનમા છડી ગયેલો,

આમડામા લેશે સૌ પહેલો, ચડી ચોટ ઉપાડશે રે

પ્રભુના ભજન વિના પટકી પાડશે રે

ધન અને જોળનમા છડી ગયેલો અને મનનો મેલો માનવ સામે
આવેલી આકૃતને પણ જોઈ શકતો નથી ભગવાન કહે છે, 'વગોઃ

વ્યાખ્યાન : ૮૩

(સામવાદ, તા. ૩૦-૧-૧૭)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત થયે કળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રમાં ૧૧મા અધ્યયનનો અધિકાર થાય છે પુત્રીને જન્મ થયા બાદ માતાપિતાએ એનું નામ દોષ્ટી રાખ્યું જેમ કે પદ્મ સતાના છોકરો નિબીધાત છોરવામાં આવે તેમ દોષ્ટીનો છોર થયા સાએ. માનવજીવનમાં ત્રણ સરકારો મહત્ત્વ ધરાવે છે : (૧) પૂર્વના સરકાર, (૨) માતાપિતાના સરકાર અને (૩) સત્ર અથવા પુસ્તકોના સરકાર. પૂર્વના સરકારો સારા હોવાથી માતાપિતાનો એક પુત્ર ધર્મ પ્રેમી અને શુકુવાન હોય, ત્યારે પૂર્વસરકારના અભાવે એ જ માતાપિતાનો બીજો પુત્ર કુમ્ભુખસ હોય. માતાપિતાના સારા સરકારો ન હોય તો પૂર્વના સરકારો હાથ ધરે છે. આથી એ પૂર્વના સરકારોની અસર મુખ્યત્વે કે છે તેવી જ રીતે પૂર્વના અને માતાપિતાના મેષ સ હારે હોય છતાં સત્ર અને વાચન અસિદ્ધ હોય તો એ જન્મને દમાવીને એ બાળક અસરકારી બની તમ છે. ઈચ્છાશ્રુમાંથી પાણીને કિતારવામાં પ્રયત્ન કે કિયાતી કેઈ જરૂર પડતી નથી, પરંતુ તીચેથી ખાંચે ચાપવામાં પાટપ અને મથીનની જરૂર પડે છે તેવી જ રીતે સરકારોનું આનવજીવ આપવા જવું પડતું નથી એને તો બાળક વાતાવરણમાંથી, સત્રમાંથી અને અનુકરણ દ્વારા પક્ષ પડે છે. સારા સરકારોનું મેળવણ પડે છે મહાન નિશ્ચિત જ જન્મના મુદ્દેને

અડણુ કરી શકે છે. બાકી કુસસ્કારોને પકડવા એ તો અનાદિની ટેવ છે. 'તો લોગમેષ્ણ ચરે' અર્થાત્ હે ભવ્ય જીવો દેખાદેખી કે લોકેપણા કરશો નહીં જેનામા દેખાદેખી નથી, તે કુસગથી દૂર રહે છે માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

અનતકાળથી આચડ્યો, વિના ભાવ ભગવાન,
સેવ્યા નહીં ગુરુ સતને, મૂક્યુ નહીં અભિમાન

અનાદિકાળથી ભટકતા જીવે પોતાનું અભિમાન મૂક્યું નથી અને સતનું શરણુ શોધ્યું નથી કેટલાક લોકો તો જવાબ આપે છે કે આખું જગત દૂડકપટ કરે છે, આ જમાનો સાચનો નથી, પણ તેઓ સતોના વાક્યોને સમજ્યા વિના જ ખોલે છે 'દૂડ ત્યા ધૂળ છે' મનુષ્યે છ છ પ્રકારની લેશ્યાઓને ધ્યાનમા રાખવા જેવી છે આ છયે લેશ્યાઓ આ પ્રકારે છે (૧) કૃષ્ણલેશ્યા, (૨) નીલલેશ્યા, (૩) કાપોતલેશ્યા, (૪) તેજોલેશ્યા, (૫) પદ્મલેશ્યા અને (૬) શુકલલેશ્યા આ છયે લેશ્યાઓને આપણે દૃષ્ટાન્ત દ્વારા સમજવાનો પ્રયત્ન કરીએ

દૃષ્ટાન્ત—છ મુસાફરો રસ્તે ચાલતા ભૂખ્યા થયા એટલામા ફળોથી લચી રહેલું એક જાણુડાનું ઝાડ તેમના જેવામા આવ્યું ત્યા પહેલો કૃષ્ણલેશ્યાવાળો કહેવા લાગ્યો, 'મારી પાસે કુહાડો છે હમણા આખા ઝાડને મૂળમાથી ઉખેડી દઈ છું' ત્યા ખીજો નીલલેશ્યાવાળો બોલ્યો, 'આખા ઝાડને મૂળમાથી કાપવાની જરૂર નથી હું એની મોટી મોટી શાખાઓને કાપી દઉં છું' ત્યારે ત્રીજો કાપોતલેશ્યાવાળો બોલ્યો, 'મોટી શાખાઓને કાપવાની શી જરૂર છે? હું એની પ્રતિ-શાખાને કાપી દઉં' એટલામા ચોથો તેજોલેશ્યાવાળો કહેવા લાગ્યો, 'પ્રતિશાખાને કાપવાની જરૂર નથી એની નાની નાની ડાળીઓ કાપી લઈએ એટલે આપણને જાણુના ફળ મળી જશે' ત્યા પાંચમો પદ્મલેશ્યા-વાળો કહેવા લાગ્યો, 'ડાળો અને પાદડાઓનું આપણને શું કામ છે?

દુ યદ પર ચક્રિને નેટલાં નેઈએ તેટલાં જાણુ લાવી જાવું ત્યાં
 જી શુભસંસ્થાવાળા કહેવા લાગ્યો, ત્યાં મારે યદ પર ચક્ર નેઈએ ?
 યદની નીચે ખણી પાંચાં રૂળ પડેલાં છે એને વીણી લેવાથી ખરું
 જાણુ કાંઈ સરી જાય છે હવેનું ખેલ તો નાંખુ ખાવાનું હતું,
 ખરું પરિણામની તરતમતા કેટલી ? જાતની ગોઠ કષ્ટસંસ્થાવાળા
 માણસન મારે ભગવાન કહે છે—

લંકે લંકસમાચારે મિયલિસે કળગ્યુપ ।
 પલિવંચવ ચોવહિય, મિચ્છાવિહી અચારિય ॥
 કલ્લાલમવુહાર્યાં ય, તેમે યાવિ ય મચ્છરી ।
 જ્વજોગસમાહતો કાલકેષં મુ પરિવમે ॥

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર, જા. ૩૪ ગા. ૨૫-૨૬

કાપાતસંસ્થાવાળા વૌઠ વાંકા પરિણામવાળા વાંકા આચરણ તાલે,
 માયા વડે કાંઈ પામનારો ખૂલ કપડો, જાણુ જાણુ અને દિવ્યાર્થો કાપા
 બેસનારો હાથ છે જેમ કે આવા માણસે એક દુષ્ટની દેવરી ગમ્ય તેથી
 હતી ત્યાં બેનારાઓએ પૂછ્યું કે આ ત્યાં કેટલું દુષ્ટ જાણે છે ? તો તેણે
 સામેના પથ્થર સામે જામળી ચીધીને કહ્યું, આ પથ્થર નેટલું દુષ્ટ
 જાણ છે વિદ્યાસ્થી એ જાણુ મુખ્ય જુદીની ઘેર લઈ મ્હા, ખરું
 વને કાદવા અમા તો પથ્થરમાંથી દુષ્ટ નીકળે તો જાણમાંથી નીકળે ! આ
 દિવ્યાર્થો જાના કપ પૂજુ અને પુનારા લોકો વાપરે છે

તેવી ૪ રીતે જાવા ચલાવાઈતા એ પ્રકારે છે (૧) કાંઈની
 અનામત ધૂંલેથી ચાપ્પુન હજમ કરી જવી અને (૨) ખેડી સાક્ષી
 પુરાવવી એ જુદા જા કાપાતસંસ્થાવાળા લોકો આચરતા હોય છે.

તમારી પરીમા નેટલા કમ્પા તૈયાર છે એ જ્યાં જ તમે ખેડી
 છકા ॥ અરી કાંઈ ગરુ હો ? જ્યાં તમારે પાપ બાધીને વધારે રણુ
 છે ભગવાન કહે છે કે આ જુલે ચોદ રાજસોકમાં વાળના જામળાન
 ન પી જગ્યા ખરું ૪ પા રિવાની બાકી રહેવા દોષી નથી હવે

ખતાવો કે કઈ ભાષા જાણ્યા વિના તમે રહી ગયા છો અને કયો પ્રદેશ જોવાનો બાકી છે ? માનવજન્મ દેશપરદેશની વસ્તુઓ જોવા અને ખાવાપીવા અને રખડવા માટે મળ્યો નથી રાજ-મહારાજઓ મરીને ગયા એવા એવા લોકો પણ સાથે બાધીને કાઈ લઈ ગયા નથી માટે જેમ અને તેમ પરિગ્રહ ઓછો કરો ઘણા લોકો ઇન્કમ ટેક્સના વધારાની ચીસો પાડે છે, પણ જેટલી રકમનો ટેક્સ લેરવો પડતો નથી એટલા જ રૂપિયા કમાવાની મર્યાદા બાધી લે, તો તેવી ખૂબ પાડવી ન પડે આમ કરો તો તમારા સિવાય કેટલા ગરીબોને રોજી મળે ? અને સાથે સાથે સરકારની પણ આખો બિઝનેસ જાય, પણ તમારે તો આખાએ આકાશને બાથમા લેવું છે ને પછી રડવું છે તમને સતોની વાણી સાંભળવાનો તો ટાઇમ પણ મળતો નથી પાપ કરવાનો ટાઇમ મળે છે, ને પાપ ધોવાનો ટાઇમ ન મળે એનું શું કરવું ? મકાન રોજ સાફસૂફ ન થાય, તો તેમા કચરાના ગળ ખડકાય તમે કચરો ભેગો થવા દો છો ? વાસણો રોજ એઠા થાય છે, તેને રોજ સાફ કરો છો કે નહીં ? આ બધું સાફસૂફ રાખવામા તમને ટાઇમ મળે છે ને આત્માને સાફ કરવાનો ટાઇમ તમને નથી મળતો. પ્રાર્થનાનું મહત્ત્વ દરેક ધર્મમા છે પારસી, મુસલમાન અને ક્રિશ્ચિયનો પણ દર રવિવારે એમના ધર્મની પ્રાર્થના નિયમિત કરે છે, ત્યારે પ્રતિક્રમણ જેવી આવશ્યક ક્રિયામા પણ તમે આગસ કરો અને પાપનો સંધરો થાય, તો તેમા કેનો દોષ ? આ પ્રતિક્રમણ દ્વારા તમારા આત્માને હળવો ફૂલ જેવો બનાવો પાપનો સંધરો ન થાય એટલું તો જરૂર કરો તમે જ તમને પોતાને પૂછી જુઓ કે તમારું દિલ સાફ છે ? આત્મા પવિત્ર છે ?

મન મેલો નારીમા ઘેડો, ધન જોળનમા છડી ગયેડો,

ચામડામા લેશે સૌ પહેડો, ચડી ચોટ ઉપાડશે રે

પ્રજ્ઞના ભજન વિના પટકી પાડશે રે

ધન અને જોળનમા છડી ગયેલો અને મનનો મેલો માનવ સામે આવેલી આફતને પણ જોઈ શકતો નથી ભગવાન કહે છે, 'વગોઃ

અમ્મો ન લાગમ — આ જાણે દોષેથી મુક્ત રહેવા માટે એકમાત્ર
ધર્મનું સેવન કરે. પણ આજે તો તમે પૈસાને જ મોટો ધર્મ
માને છે. વધીમો પોતાના અસીમો પાસેથી જમે તેમ સમજાવીને પણ
ધન મેળવી લે છે એકદરે. ઇન્જેક્શન ને ઇવાના ડોઝો આપી આપીને
હાનિ થાપી લે છે ને વધારે પૈસા કમાવે ને વધારે ફક્કપટ કરી
છે તેની જ ઉન્નતિ સર્વ એમ લોકો માને છે.

દુશાન્તા—સિદ્ધાન્તની યંત્રમા સારી જાતના ઘીના વસ્તુઓથી
બી કાઢતાં એક માણસને લીની હાંસ વાગી સર્વ આજે તો જમે તેવી
ફીમીમાં પણ આવા લી જેવા મળતાં નથી. હાંસ વાજવાથી તેની
આંખોને દુઃખ થવા લાગ્યું એ એકદરની પાસે ચમે. એકદરે તેની
આંખની તપાસીને એક ઇન્જેક્શન માર્યું અને પાંચે બાંધી દીધો અને
કહ્યું કે આંખનીમા મોટો જખમ થવાનો અને સેપ્ટિક સર્વ જવાનો
ભય છે માટે રાજ પાટો બધાથી જાળો બીજારે હાંસ તો રાજ રાજ પાટો
બધાવવા લાગ્યો. આમ કરતાં કરતાં એક મહિનો થવા આજે. એકદર
ગોક રને જહારમામ વિઝિટમાં ઉપર જવાનું થયું તેને ડેમલે એકદરનો
મુવાન પુત્ર મેળો એ પણ એકદરનીમાં પાસ થપેલો હતો. જરાજર એ જ
સમયે પાટો બધાસારે હાંસ આજે. આ મુવાન એકદરે આંખોને
જરાજર તપાસી, તો તેમાં લીની હાંસ જેવામાં આવી. આથી જરમ
પાર્ય કરીને હાંસની આંખોને પાંચે કલાક એ પાણીમાં રખાવી.
પેશુ લી પીગળી ગયું અને તથી તરત જ દુખાવો બધ સર્વ ચમે
બી- દિવસે મોગ ૧૦૮૦ આજે તેની પાસે જઈને હાંસે કહ્યું

નમારા પુત્રે તો લોહી જ વારમા મારે દુખાવો બધ કરી દીધો ને
અંક મહિનાના પચસ રૂપિયાનો ખચ થયો છતાં તમે તો પાટા બાંધ્યો
જ રાખતા હતા હાંસના ચથા પછી એકદરે પોતાના મુવાન પુત્રને
ધમકવીને કહ્યું આવી રીતે એક જ દિવસમા રાગીને પાંચે મોઢવરો
ને તમે કમાઈ લાગ્યો નહીં માટે જરા કમાવાની કુશળતા રીખતા
જાવ. હમે આ નીતિ ! ફરી પરિમજની લાલસા છે !

દૃષ્ટાન્ત—ધન્યકુમાર (ધના અણુગાર) આગળ અખૂટ ધન હતું તેની બત્રીસેય સ્ત્રીઓ એક એક કરોડ સોનૈયા લઈને આવી હતી આવી અખૂટ સમૃદ્ધિનો માલિક એક દિવસ લગવાન મહાવીરના ઉપદેશથી રગાઈ ગયો. જ્યારે એ દેશના સાલણવા ગયો હતો ત્યારે જુદો હતો અને પાછો ફર્યો ત્યારે એનો આત્મા પલટાઈ ગયો. ધના અણુગારે માતાની પાસે આવીને કહ્યું, ‘ મારે સયમમાર્ગે જવું છે, માટે મને આજ્ઞા આપો ’ પોતાના એકના એક પુત્રની આવી વાત સાલણીને માને મૂર્છા આવી ગઈ, છતાં ધન્યકુમાર એમ ને એમ બોલો રહ્યો મૂર્છામાંથી જાગીને માતા વિચાર કરવા લાગી, ‘ મારું માથું દુખે તોપણ મારો પુત્ર કહેતો કે તારા બદલે ભલે મારું માથું દુખે આમ કહેનારો પુત્ર આજે મને મૂર્છા આવી ગઈ, છતાં એમ ને એમ બોલો રહ્યો માટે એનામા જરૂર કંઈ ફેરફાર થઈ ગયો છે ’ મા બોલી, ‘ ખેટા ! તું બત્રીસ નારીનો સાલણો છે તારે ત્યાં સતાન થાય અને હું મરી જાઉં પછી ખુશીથી દીક્ષા લેજે લોકો તપ કરીને પણ તારા જેવી સમૃદ્ધિની માગણી કરે છે, ત્યારે આ સમૃદ્ધિને સંપૂર્ણ ભોગવ્યા વિના તું સાધુ બની જાય, એ ઠીક કહેવાય ?

બાવીસ પરિપક્વ જીતવા, શ્રી કરવો ઉગ્ર વિહાર,
દોષ ખેતાળીસ ટાળીને, શ્રી લેવો મુશ્કેલો આહાર
ઘેર ઘેર ફરવું ગોચરી, શ્રી સુણો દુખ અપાર રે, '
થે સુણુ બાલુડા ! સયમ મત લેજો અમને છાડીને

‘ ખેટા ! ’ રડતા રડતા માતા કહેવા લાગી, ‘ બાવીસ બાવીસ પરિપક્વો જીતવા કેટલા બધા મુશ્કેલ છે ? એક એક પરિપક્વ કાળજી કે પાવી નાખે તેવો છે બત્રીસ પ્રકારના ભોજન લેનારા તારે પારકે ઘેર સિક્કા લેવા જવું પડશે, એ કેટલું મુશ્કેલ પડશે ? બીજા માગવામા કેટલી શરમ આવશે ? માટે હું તને હમણાં દીક્ષા લેવા દેવાની નથી ’

પરંતુ ધન્યકુમારના પગલા તો હવે સાચી પ્રભુતા તરફ મડાઈ ચૂક્યા હતા એ પગલા હવે પાછા ફરી શકે તેમ ન હતાં એ બોલ્યો,

મા ! મને તપ કરવાનું અને સવમર્ષી પાળવાનું કામ જ મ, મરણ, જરા અને રાજાદિકુળો કરતાં થણુ સહેલું સામે છે. મારે હવે વધારે કામ કરવા નથી. આ સંસારનાં સુખો અને ક્રિપાનાં ફળ જેવા વિષમ ટેખાલ છે.

ધનકુમારની માતાએ જાણ્યું કે મારે પુત્ર હવે મારું કામ અને તેમ નથી. આથી એ રાજા પાસે ગઈ અને કહેવા લાગી, મારા પુત્રને દિક્ષા લેવી છે. મારે દિક્ષાગૃહોત્સવ મારે આખાં જીવનને માત્ર આપો. રાજા બોલ્યો. શું તમારો કુવાન પુત્ર જાત્રુ મોટું સુખ ઊઠેલો દિક્ષા લે છે ? આલો કુ જાત્રુને તેને સમજાવું.

રાજાએ જાત્રુને ધનકુમારને સમજાવતાં કહ્યું. બાઈ! તારે ભગ્ન કરવું હોય, તો તારા જ આ વિરાજા મહાસર્ગમાં એકાન્તમાં બેસીને કર. તું દિક્ષા લેવા શા મારે તૈયાર થાય છે ? તને શું કુશ્મ છે ? શું માર્ગ દુશ્મન તારી પાછળ પાડ્યા છે ? એમ હેમ તો તારા દુશ્મનોને પરસ્ત કરવાનું કામ કુ મારે મારે થઈ શકે.

તો તો મારું કામ થઈ જાય. ધનકુમારે કહ્યું. મારે એ દુશ્મનોને જ કાપવા છે. ને તમે એ કરી શકતા હો, તો મારે દિક્ષા લેવાનું કોઈ કામ નથી.

તે જલ્દી જતાવો ધનકુમાર ! રાજા બોલ્યો. તમારા તમામ દુશ્મનોને કુ નષ્ટનષ્ટ કરી નાખીશ. તમને નિર્ભય બનાવી દઈશ. ધનકુમાર બોલ્યો. મારા દુશ્મનો કોઈ જાહરના દુશ્મનો નથી. જન્મ જરા, આપિ અને મરણ એ મારા કામના સત્તુઓ. મારા પર આક્રમણ કરીને મને કિન્નકિન્ન કરી રહ્યા છે. શું તમે એ સત્તુઓને હાવી કરીશ ? રાજા નિરાશ થઈને બોલ્યો. બાઈ! એ સત્તુઓથી તો કુ ખસુ ધેરાધેરા જ છુ. એક જાપાએલો માણસ બીજા જાપાએલાને મુક્ત બનાવી કરી શકે ?

એ જ મોટી વાત છે. ધનાએ કહ્યું. માનવ જાહરના સત્તુઓને તો છુટી રહે છે. ખસુ સાચી શરીરતા જાહરના સત્તુઓને છુટવામાં છે. મારે કોઈ જાહરનો સત્તુ નથી, પરંતુ—

નથી કોઈ શત્રુ મારે, આ દુનિયામા,
ખરા દુશ્મનો મારા દિલમા છુપાયા,
લડતો રહ્યો છું નિરતર ઝૂમી,
છતા દુશ્મનો તો જરી ના જિતાયા
કલેજે પડ્યા છે એવા કેક કાણા,
ક્રમ કરીને ગાઉ હું તો પ્રભુ ! તારા ગાણા ?

‘આ મારા આંતરિક શત્રુઓ સાથે નિરતર ઝૂમવા છતાં તેમણે
જરાય મચક આપી નથી હવે મારે આવા ઉપાધિમય જીવનમાંથી મુક્ત
થવું છે એના માટે આજે જ સુઅવસર છે

‘રાજન્ ! ધન્યકુમારે કહ્યું, ‘આ અદરના શત્રુઓએ જન્મ-
જન્માન્તરથી મને દયાવી ગૂગળાવી અને રખડાવી માર્યો છે, પરંતુ
શ્રી મહાવીરના વાક્યોએ મારી અનતા જન્મની બિંધને હડાડી દીધી
છે હવે હું કોઈનો રોક્યો રોકાઈ શકું એમ નથી’

રાજાએ ધન્યકુમારની માતાને કહ્યું, ‘માતાજી ! ધન્યકુમારનું ચિત્ત
સસારમાંથી વિરક્ત બની ગયું છે એમની ધામધૂમથી દીક્ષા થાય તેવા
મહોત્સવનો પ્રબલ રાજ્ય તરફથી થશે’

અને રાજાએ હાથી, ઘોડા, રથ, પાલખી આદિ સહિત વાજતે
ગાજતે ધન્યકુમારનો દીક્ષામહોત્સવ યોજ્યો માતાએ ભગવાન મહાવીરના
ચરણોમા પોતાના પુત્રને સોપતા કહ્યું —

આ પુત્ર વલ્લભ ધણો શ્રી સોપુ તમારે હાથ રે,
થે સુણો, જિનવરજી ! દીક્ષા આપો ને મારા નદને

હે ભગવન્ ! મારી અધની લાકડી, હૈયાનો હાર અને વહાલામા
વહાલી વસ્તુ મારો પુત્ર હું આપને ભિક્ષામા આપુ છું’

અને ભગવાને ધન્યકુમારને દીક્ષા આપી તે જ દિવસે ધના
અણગારે પ્રભુના ચરણોમા વદન કરીને કહ્યું, ‘ભગવન્, મારી દષ્ટી

છાને વાર વાર સસારમાં પડતી હતી પડે છે તમને આ સસારમાં
 રખડી રખડીને બાક સાચો છે ? મુદ્દામાં સાચો એક ખૂતી ચોરને
 પકડવામાં આવ્યો. તેના પર કસ્ટી ખૂનોનો આરોપ હતો સાક્ષિઓ
 રાત્રીએ તેને ફાંસીની સજા કરી. આ વખતે ચોર કેવો કપે ? ચોરની
 મહત્તામાં નોંધેને રાણીને કથા આવી. રાણી રાત્રી પાસે એક વચન
 લેતી હતી આથી રાણીએ એ ચોરને પોતાને ત્યાં એક દિવસ રાખીને
 પ્રસન્ન કરવાનું વચન મામું સ ન પામેલો ચોર રાણીના રાજમહેલનો
 વડે દિવસનો મહેમાન બન્યો. દાસીઓએ તેને સુવસિત પાણી વડે
 સ્નાન કરાવ્યું. ભોજનમાં સોનાની શાળીમાં સુદર પકવાન મૂકવામાં
 આ પદ ભોજન કરી લીધા પછી સુમધી મુખવાસ કરવામાં આવ્યો.
 આરામ માટે મનાકર ચિત્રોવાળું સંધારવાન સોંપવામાં આવ્યું.
 તાટવાર મજેદવાયા અનેક કચ્છરમ વાજિત્રો અને મીનો સજાવાવામાં
 આવ્યા અને આમ એક દિવસની મહેમાની પૂરી થઈ ગઈ રાત્રીએ
 પૂરું રાણીની મહેમાનગતી—સ્વાગતસહકાર વગેરે કેવાં લાગ્યાં ?
 ચોરે જવાબ આપ્યો કે મને ખબર નથી. રાત્રીએ પૂછ્યું
 તો ભોજન શું બપાવ્યું હતું એ તો બતાવ. ચોરે જવાબ
 આપ્યો મને ખબર નથી. રાત્રીએ પૂછ્યું સમનગૃહનાં સુદર
 ચિત્રો આરામ માટે મખમલના નિખનાં, નાચરમ, વાજિત્રોની
 સુસજ્જી એ જણ તો વને ગમ્યું ન કરી ? પછી ચોરે તો એ જ
 જવાબ આપ્યો હતું, મહારાજ ! હું મહેમાન બન્યો, છતાં મારી
 કથા તે ફાંસીનો મચળ દેખાતો રહ્યો. આથી મેં ભોજન ક્યું
 જ્યાં રાણી ખબર નથી, ચિત્રો નેવાં જ્યાં દેખ્યાં નથી, અસ્તિ ને
 નેવાં નથી.

મને તો

નથી કોઈ શત્રુ મારે, આ દુનિયામા,
ખરા દુશ્મનો મારા દિલમા છુપાયા,
હડતો રહ્યો છું નિરતર ઝૂમી,
છતા દુશ્મનો તો જરી ના જિતાયા
કલેજે પડ્યા છે એવા ટેક કાણા,
કેમ કરીને ગાઉ હું તો પ્રભુ! તારા ગાણા?

‘આ મારા આંતરિક શત્રુઓ સાથે નિરતર ઝૂમવા છતાં તેમણે
જરાય મચક આપી નથી હવે મારે આવા ઉપાધિમય જીવનમાથી મુક્ત
થવું છે એના માટે આજે જ સુઅવસર છે

‘રાજન્! ધન્યકુમારે કહ્યું, ‘આ અદરના શત્રુઓએ જન્મ-
જન્માન્તરથી મને દબાવી ગૂંચળાવી અને રખડાવી માર્યો છે, પરંતુ
શ્રી મહાવીરના વાક્યોએ મારી અનતા જન્મની ઊંધને ઉડાડી દીધી
છે હવે હું કોઈનો રોક્યો રોકાઈ શકું એમ નથી’

રાજાએ ધન્યકુમારની માતાને કહ્યું, ‘માતાજી! ધન્યકુમારનું ચિત્ત
સસારમાથી વિરક્ત બની ગયું છે એમની ધામધૂમથી દીક્ષા થાય તેવા
મહોત્સવનો પ્રબંધ રાજ્ય તરફથી થશે’

અને રાજાએ હાથી, ઘોડા, રથ, પાલખી આદિ સહિત વાજતે
ગાજતે ધન્યકુમારનો દીક્ષામહોત્સવ યોજ્યો માતાએ લગવાન મહાવીરના
ચરણોમા પોતાના પુત્રને સોંપતા કહ્યું—

આ પુત્ર વલ્લભ ધણો શ્રી સોપુ તમારે હાથ રે,
થે સુણો, જિનવરજી! દીક્ષા આપો ને મારા નદને.

હે લગવન્! મારી અધની લાકડી, હૈયાનો હાર અને વહાલામા
વહાલી વસ્તુ મારો પુત્ર હું આપને ભિક્ષામા આપુ છું’

અને લગવાને ધન્યકુમારને દીક્ષા આપી તે જ દિવસે ધના
અણગારે પ્રભુના ચરણોમા વદન કરીને કહ્યું, ‘લગવન્, મારી દષ્ટી

છે કે જે આપની આરા હોય તેા યાવજીવન છઠ્ઠા પારણા અને પારણે અનિશ્ચ કર્યુ તેમજ અરણ્યેમા વાસજીવણી અને ધરનાં ઠાઠ માણસને ઉપયોગમાં ન આવી શકે તેવી અને જે અન્નાદારને ફળ્યુ ફળ્યુ ન હોય તેવો આદાર હોય. અનિશ્ચમાં છઠ્ઠા માટે તે અવાય નહીં હમવાને ખના અણુગારને ખનવાદ આપ્યા. આ પ્રકારે તપ કરતાં કરતાં તેમજે અનિશ્ચાર અગ્રે અભ્યાસ કરી શરીર એટલુ જાયુ શુ કે જની ગયુ કે તેમના હાથની આંગળીઓ મગ કે અગ્રની મુક્તમેલી થીંગોના જેવી જની ગઈ તેમની આંગળી વીણુનાં હિંદની જેમ થીડી થતરી ગઈ વાંસના રોપવાની ચીપોની માફક તેમજ હાથપિંજરે દેખાવા લાગ્યુ અને તેની છલ વાળા પાનની જેમ ફર જની ગઈ આમ છતાં એકાન્ત સ્થાનમાં તેમજે પોતાનુ તપ ચાલુ જ રાખ્યુ

અક વાર રાજમૂર્તીમાં અગ્રવાન મદાવીર પધાર્યાં દસ ન કરવા આવેલા મદારા ન એલિંકે અગ્રવાનને પ્રસ કર્યો આપના ઇન્દ્રધતિ આદિ ૧૪ સાધુઓમાંથી સોથી વધારે દુષ્કર કર્યુ કરનાર સાધુ ક્યા દરો અગ્રવાન મદાવીરે કહ્યુ તપ કરનારાઓમાં અત્યન્ત દુષ્કર તપ કરના ખના અણુગાર છે એલિંકે પ્રાચના કરી હુ એ તપામૂર્તિ ખના અણુગારનાં હાથ ન કરવા હમ્યુ હુ અને મદારાનુ એલિંક તપમાનમાં ફર્થ ન એ દુષ્કર તપધારી ખના અણુગારને વહન ક્યા આમ સતત આઠ માસ સુધીનુ તપ કરીને છેલ્લે સઘારો કરવા માટે તમાર વિપુલપરત ન જવાગુ નાહી હતું આપ સાધુને આશ્ચર્ય થઈ ન અક સમગ્રજા સિવા પર દસ મિહાવીને, તેમજે એક માસ સુધીના પરોપચયન સઘારો કર્યો.

એસે બલે પારણા શી જાવજીવ જગી જાલુ
આત તો પાણ્યુ નહી શી અનિશ્ચ લુખે આદાર,
નવ મહિના સયમ પાળ્યો આ કરી ગયા ખેલો પાર રે.

આમ તપધર્મીના કુલ નવ મહિના પૂરા થયે કાળ કરીને તેજે

સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમાં દેવ બનીને રહ્યા તેનીસ સાગરોપમનું આયુષ્ય
ભોગવીને તેઓ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં મનુષ્ય થશે અને મોક્ષમા જશે.

દ્રુપદ રાજા અને તેની રાણી બન્ને જણા દ્રૌપદીને નીતિ, સત્ય,
અને સદાચારનું શિક્ષણ આપવા લાગ્યા આમ કરતા કરતા દ્રૌપદીએ
યુવાવસ્થામા પ્રવેશ કર્યો, એટલે માતાને ચિતા વધી તેથી એક દિવસ
સોળે શણગારે સજ્જ કરીને તેને તેના પિતા પાસે મોકલી ત્યાં શું
બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન : ૮૪

(મંગળવાર, તા ૧-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્ન્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા અમરદકાનો અધિકાર આલે છે
દ્રૌપદીનો વ્યાધ્યકાળ વ્યતીત થતા તેણે યૌવનમા પ્રવેશ કર્યો એક દિવસ
વસ્ત્રાલકારોથી સજ્જ થઈને એ રાજસભામા આવી દ્રૌપદીના ગુણ,
સ્વરૂપ અને અવસ્થા જોઈને દ્રુપદ રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો કે
મારી પુત્રીને હું કાઈ યોગ્ય રાજપુત્રની સાથે પરણાવું, તો કદાચ એ
સુખી પણ થાય ને દુખી પણ થાય તેમા પણ જો એ દુખી થાય,
તો મારા ચિત્તને ઉદ્વેગ થાય જીવને પોતાના સગાઓ પ્રત્યેની આસક્તિ
અને મમતાનો મૂર્છાભાવ હોય તો—

માયાહિ પિયાહિ લુપ્પહ નો સુલહા સુગર્હય પેચ્ચમો ।

પયાહિ મયાહિ પેહિયા, આરંભા ચિરમેજ્જ સુવ્વપ ॥ ૧

—સૂત્રકૃતાગસૂત્ર અ ૨, ઉ ૧, ગા ૨

અર્થાત્ માતા, પિતા, સ્ત્રી આદિ સગાઓ પ્રત્યે લુપ્પ થનાર

છવને વાર વાર સસારમાં પથ દન કરવું પડે છે તમને આ સસારમાં રખડી રખડીને થાક લાગ્યો છે ? મુદ્દામાં સારી એક ખૂની ચોરને પકડવામાં આવ્યો તેના પર ધણી ખૂનોનો આરોપ હતો સાબિત થયે. રાત્રીએ તેને ફાંસીની સજા કરી. આ વખતે ચોર કેવો કપે ? ચોરની અજરામણ ગોઈને રાણીને દયા આવી. રાણીનું રાત્રી પાસે એક વચ્ચે લેણું હતું. આથી રાણીએ એ ચોરને પોતાને ત્યાં એક દિવસ રાખીને પ્રસન્ન કરવાનું વચ્ચે આપ્યું. રાત્રી પાસેથી ચોર રાણીના રાત્રીમહેલનો એક દિવસનો મહેમાન બન્યો. દસીઓએ તેને સુવાસિત પાણી વડે સ્નાન કરાવ્યું. ભોજનમાં સોનાની થાળીમાં સુદર પકવાન મુઢવામાં આવ્યાં. ભોજન કરી લીધા પછી સુમધી મુખવાસ ધરવામાં આવ્યો. આરામ માટે મનોહર ચિત્રોવાળું સંધ્યાસ્થાન સોંપવામાં આવ્યું. નાટ્યાર સંગ્રહવાળા. બનેલે ક્યારેય વાનિત્રી બને ગીતો સંભળાવવામાં આવ્યાં અને આમ એક દિવસની મહેમાની પૂરી થઈ ગઈ. રાત્રીએ પૂછ્યું. રાણીની મહેમાનગતી—સ્વાગતસહકાર વગેરે કેવા લાગ્યાં ? ચોરે જવાબ આપ્યો કે મને ખબર નથી. રાત્રીએ પૂછ્યું. તને ભોજન શું આપ્યું હતું એ તો બતાવ ? ચોરે જવાબ આપ્યો. મને ખબર નથી. રાત્રીએ પૂછ્યું. સવનમુદ્દામાં સુદર ચિત્રો આરામ માટે મખમલાનાં બિજાનાં, નાચરમ, વાનિત્રીની સુરાવલી એ બધું તો તને ગમ્યું જ હશે ? પણ ચોરે તો એ જ જવાબ આપ્યાં હતાં. મહારાજ ! હું મહેમાન બન્યો છતાં મારી સામે તો ફાંસીનો મત જ દેખાતો રહ્યો. આથી મેં ભોજન કર્યું છતાં સ્વાદની ખબર નથી, ચિત્રો જોયાં છતાં દેખ્યાં નથી, ગીતો ને વાનિત્રી સાંભળ્યાં છતાં તેનો જ્ઞાન હું અનુભવ્યો નથી. મને તો આવડી કાંઈ આપનારુ મારું મૃત્યુ જ સામે તરવરતું દેખાતું હતું.

આ ચોરના કરતાં આપણી સ્થિતિ અનેકમણી વિષમ નથી શું ? સામે ફટલા જન્મમરણની ફાંસીનો તૈયાર છે છતાં કંઈ સમજાતું છે ?

કારતિ કે આળંદે હૃથં વિ અગ્રહે ચરે ।

સર્વં હાસં પરિચજ્જ આલીણગુત્તો પરિવ્વપ ॥

—આચારાગમુત્ત અ ૩, ઉ ૩, ક ૨૦૧

સમુદ્રમા સફર કરનારને જોઈતા તમામ સુખો વહાણુમા હાજર હોવા છતાં જો સમુદ્રમા તોફાન આવે અને વહાણુ ડૂબવાની તૈયારીમા હોય, ત્યારે એ વહાણુમા બેઠેલાઓને સુખ ભોગવવા ગમતા નથી આવા તોફાની વહાણુમા તમે બેઠા હો, તો તમને ગજીપાની બાજી ગમવી ગમે ખરી ? તેવી જ રીતે આ જીવની નાવ જોલે ચડી છે ત્યાં આનંદ કે રતિ ક્યાંથી હોય ? હવે તો સર્વ હાસ્યને છોડીને ગુપ્તેન્દ્રિય બંધવું જરૂરી છે

નાવ જોલે ચડી, ઉચે આધી ચડી,
મારે જાણુ છે દૂર કાઈ સૂઝે નહી,
નથી જડતી કડી, રાત કાળી નડી,
ધનધોર ઘટા જાણુ છાઈ રહી,
દશા છે આવી મારી, એને તુ લે ઉગારી,
મારી આજીવન નૈયા, જોજો ના ડૂબે નૈયા

જ્ઞાની મુનિઓ વિચાર કરે છે કે આ મોહમય ઝઝાવાતમા સપડાયેલી—સસારસાગરમા ઝોલા ખાતી દેહરૂપી નૈયાને કેવી રીતે પાર પહોંચાડવી ? આવા સંજોગોમા નાવમા બેઠેલાઓના જીવ અધ્ધર ચડી જાય કે ખાવાપીવાની ઉબાળીઓ ને નાચરગના જલસાઓ ગોઠવાય ?

નાવ મારી અથડાય, મોજ સાથે પછડાય
નાવ તૂટીને અદરમા પાણી ભરાય

આ સસારસમુદ્રમા તમારી નાવ જોલે ચડી ગઈ છે એમ તમને લાગે છે ? તો પછી તમારા આ રગરાગ ક્યા સુખે સૂઝે છે ? આ જીવન અણુમોલ છે એ એજે જશે, તો હાથ ધસતા રહી જશે માટે વિચાર કરો—

ન હિ નૂળ પુરા ઇણુસ્સુર્યં બહુલા તં તદ્દ નો સમુદ્વિય ।
મુણિણા સામાહિ માહિર્યં નાપણ જ્ઞસખ્વ દસિણા ॥

—સુત્રકૃતગિયત્ર અ. ૨, ઉ. ૨ આ ૩૧

સાધકા કહે છે કે મેં પૂર્વે ભગવાનની વાણી સાંભળી નથી. હાલ સાંભળી હોય, તો માત્ર કાનને તૃપ્ત કરવા પૂરતી જ સાંભળી છે. ઠાકરિયાર એ વાણીને હૃદયમાં ઉતારવા કુ તૈયાર થયો નથી. ભગવાનની આ વાણી અંધકારમાં બેઠવાતા છત્રને પ્રકાશ આપનાર, દૂધતા છત્રને જાણી સમાન, તરસ્થાને છત્રોપર સમાન છે જે મનુષ્ય પ્રજાવના મોક્ષમાં રાખેલા હોય તેને માનવસ્વ અભ્યો તોયે શું ને ન અભ્યો તોયે શું ?

દુષ્ટાન્ત—જાણી જોઈને ચાર માણસો ધન મેળવવા માટે ચામડા ત્યાં સ્નાત્માં સોંપાની ખાણ મળી. બધાએ સોડું જોઈને પોતપોતના ત્રાસમાં કરી લીધું ત્યાંથી બાજળ ચાસતાં તાંબાની ખાણ બાવી, એટલે જલ્દી જાણીએ એ સોંપાને ફેંટી ફેંટીને ત્યાંથી કરી લીધું. પણ એક ત્રાસવાળાએ વિચાર્યું કે મુકનામાં મળેલું સોડું કાઢી કેમ નખાય ? બધા ત્યાંથી બાજળ ચાસ્યા ત્યાં રૂપાની ખાણ બાવી. પેલા ત્રણેય જાણીએ ત્યાંથી કાઢી ત્રાસીને રૂપું કર્યું પણ એક જાણીએ સોડું ને સોડું કરી રાખ્યું. ત્યાંથી બાજળ જતાં સોંપાની ખાણ બાવી પણ સોડું રાખી મુકનારે તો સોડું ને સોડું જ ત્રાસમાં કરી રાખ્યું ત્યાંથી બાજળ જતાં વજ્રમણિની ખાણ બાવી. ત્રણેય જાણીએ સોડું કાઢીને વજ્રમણિ કરી લીધા અને ચારેય જાણી સહેરમાં પાછા વળ્યા. વજ્રમણિની તો બહુ મોટી માત્રાથી થઈ બાકી ત્રણેય ત્રાસવાળાઓ તો વૈકલ્પિકાળી બની ગયા ત્યારે સોડું સધરનાર ત્રાસવાળો ખસતાવા સાચો કે અને મારા ત્રણેય સાથીદારોએ વાર વાર બહુ સમજાવ્યો પણ મેં તેમનાં વચ્ચેનાં માન્યા નહીં પણ કહે શું થાય ? સમય જૂકિ પુનિ કા ઘણિતાના ? —સમય જૂક્યા પછી ખસતાવાનો અજ રો ? આ સોંપાનું

ગાહુ ભરનારાની જેમ તમને કાઈ થાય છે ? સમકિત કરતા દેશવિરતિપણું ઉત્તમ છે, માટે દેશવિરતિપણુ ગ્રહણ કરવું દેશવિરતિ કરતા સર્વવિરતિ, તેના કરતા અપ્રમતભાવના, તેના કરતા અપૂર્વકરણની શ્રેણી, તેના કરતા ક્ષપકશ્રેણી અને તેના કરતા કેવળજ્ઞાન ઉત્તરોત્તર શ્રેષ્ઠ છે જેમ જેમ ઉત્તમ શ્રેણી પ્રાપ્ત થતી જાય તેમ તેમ નીચેની શ્રેણીનો ત્યાગ અને ઉત્તમ શ્રેણીનું ગ્રહણ કરતા જ્ય તો મોક્ષમાર્ગમાં આગળ વધી શકો, પણ જો મૂર્ખ ગાડાવાળાની જેમ સમકિત પામવામાં જ શુકન માની બેસશો, તો તમે આગળ વધી રહ્યા ! માટે ‘સોયવળણા અપરિહીણાં જાવ ફાસવળણા અપરિહીણાં’—જ્યામુધી શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુરિન્દ્રિય, ઘ્રાણેન્દ્રિય, રસેન્દ્રિય, અને સ્પર્શેન્દ્રિયનું બળ હીણું થયું નથી, ત્યામુધીમાં કંઈક કરી લો આ સસારનો દાવાનળ ભડકે બળી રહ્યો છે ‘સ્વળ જાણાઈ પંડિત’—આવેશ અવસરને ઓળખનાર જ સાચો પડિત છે જ્યારે કાયાનો ગઢ ઘેરાઈ જશે, આખના ને કાનના દેવતા ઊડી જશે, ડહા ધરેડો બોલશે, ત્યારે કોઈ માગણિક સભળાવશે, તોપણ સભળશે કોણ ? માટે—

આવ્યો હતો તું છોડવા, બાધીને શાને જાય છે ?

‘સ્વ’ માથી તું ‘પર’માં જઈ શાને વધુ રિખાય છે ?

ચેતી જ આતમ ચેત હવે, અવસર આવ્યો જાય છે !

તું અહીં માનવભવમાં છોડવા આવ્યો છે, ને પાપના કર્મના પોટમાં બાધીને શા માટે જાય છે ? જો આત્મા સ્થિરતા પકડે, તો જ બધન તૂટી શકે. દોરો ને મોતી હાથમાં છે, ચારે બાજુ ઘેર અંધારું ઘેરાઈ રહ્યું છે, પણ વીજળીનો ઝબકારો થાય એટલી વારમાં જો મોતી પરાવી લેવાય તો જ કામ સર્જી ગણાય વીજળી થાય, ત્યારે સોય-દોરો ને મોતી શોધવા બેસશો તો રહી જશો જ્ઞાનીઓ કહે છે કે દાસડાની અણી પર પાણીનું ટીપું ટકે, તેટલું માનવજીવન છે આગળના ભવમાં - ડહાવ મનુષ્યભવ મળે ને આર્યોવર્ત ક્ષેત્ર ન મળે, યોગ્ય ક્ષેત્ર મળે ને

કુશભમાં જન્મ મળે, સાચુ સમજાવનાર કોઈ ન મળે, તે માનવકાન્તી
 કિમત કેટલી ? પણ તમને જે આમેરિકામાં જન્મ્યું એ છે ! આમેરિકાના
 બગી સોફા મોટરમાં બેસીને ગલીઓ છાફ કરવા નીકળે છે એમ સાંજીને
 તમારા મોંમાં પાણી આવે છે પણ મોટરમાં જ ફરનારાઓ પહે
 આલવાના કોડ કરે છે અજબાવાળાઓ ખુલ્લા અગીયારાઓમાં ફરવાનું
 પસંદ કરે છે ત્યારે તમે અજવાળા ને મોટરમાં શાન્તિ માટે ફાંફા
 મારો છે, પણ સાચી શાન્તિ ધર્મમાં છે સાચુ મરણ ધર્મ પારણું
 કરનારને મળે છે જાણકને સ્તનો મહેલ અને બાણી ઝૂપડી એ જન્મે
 સગાં છે ક્યાં એની શાન્તિ સુઓ આવી શાન્તિને ઓળખનારને
 ઓળખે, એ શાન્તિને ઓળખનાર આત્માને જાણે. ઘર્મ જાણક
 સો સમ્ય જાણક—જે એક આક્રમાને જાણે છે તે સર્વને જાણે છે
 આક્રમણમાં સમગ્ર લોકલોક સમાઈ જાય છે આ શાન્તુ સ્વરૂપ
 વિરાટ છે માટે કિશ્કિન્દ્રને બોલી નાખે, આક્રમાને પાતાળકુળે બેસી
 નાખે, એની અંદર જીવ અખૂટ છે આત્માને ખબર નથી અપર છે
 જાણવાન કહે છે કે એ આત્માના અજ્ઞાનને કોણે જાણે અત્યારે કઈએ
 યોગ્યરને કોઈ જાણે ક્યાંજ મળ્યો હોય તે તે કઈ મહત્તમાં જાણે નથી
 પણ આવા અખૂટ કોણને જાણવાનો જાણવાને અને શાન્તિએ કઈ
 જાણ ગળ્યો નથી.

તમારું આક્રમણ જાણવાનો સરળ માર્ગ કોઈને અપાવવાં એ
 છે જોનમસ્વામી પૂછે છે કે સજ્જાયેઈ મેંસે ! સીલે કિ જાણક ?
 —સજ્જાય કરવાથી શુ ફળ મળે ? જાણવાન કહે છે જાણકારનીય
 કમ્મ જાણે —જાણવાવશ્યીય કોઈ અપી જાય છે આ પોતાના ઉકારાને
 પ્રેમથી હમ પામ છે પણ જાણકને હમ પીવાનું અમતું નથી તે આ
 તેના મોંમાં અમતો નાખીને પરાણે હમ રહે છે પણ કેટલાક કીર્તી
 જાણકો એ હમને બોલી કહે છે ! તમે એ જાણકની મારફ
 શાન્તને જાણી કરીને કાઢી નાખો છે જાણવાની વાણીને કઈ કમ્મ

કે ટિકિટ છે? અહીં તો તમારા માટે પાથરણા પણ પથરાઈને તૈયાર છે, છતાં ખેસનારા કરતા પાથરણા વધી પડે છે ! એનું કારણ કે તમે તમારા સ્ત્રી, પુત્રો, મોટર, દુકાન અને બગલાની પાછળ પડ્યા છો. એ સુખમાં જ રાચવા ને નાચવામાં તમને મજા પડે છે પણ આગળ જતાં એ મજા મોઢી પડી જશે એનો તમને ખ્યાલ નથી જરા સ્વસ્થચિત્તે વિચારો તો ખરા કે આવતા ભવનો ઉતારો કયા થશે? એ વખતે આને આ સ્ત્રી, પુત્ર, દુકાન ને બગલાઓ કામ આવશે ખરા? મુબઈ જનારાઓમાં કોઈ પ્લેનમાં, કોઈ મોટરમાં, ગાડીમાં કે પગપાળા ચાલીને ભય, દરેકનું ધ્યેય એક જ છે, પરંતુ દરેકની ગતિમાં ફેર છે આખરે તો લાખી મુસાફરી વખતે બધું છોડીને ચાલી નીકળવું પડશે ધારાસભામાંથી ધક્કા મારીને બહાર કાઢે, તેના કરતા માનભેર રાજીનામું આપીને છૂટા થવું શું ખોટું છે? જ્યારે આ સંસારના તમામ સુખો બળાત્કારે છોડવા પડશે, તેના કરતા સ્વેચ્છાપૂર્વક છોડો તો તમારો એ ત્યાગ બૂપણરૂપ બની જશે! પ્રભુ મહાવીરનો આ માર્ગ ઉજ્જવલ ને ઉત્તમ છે માટે પરની મમતા છોડો અને સ્વની ચિન્તા કરો દ્રુપદ રાજા પોતાની પુત્રી દ્રૌપદી પ્રત્યેની મમતાથી પ્રેરાઈને સ્વયંવરમંડપ રચવાની ઇચ્છા કરવા લાગ્યા અને દેશદેશના રાજાઓને આમત્રણ આપવા માટે તેમણે હૂતોને બોલાવ્યા હવે એ હૂતો કયા જશે તે અધિકાર અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

કુમારમાં જન્મ મળે, સાચુ સમજાવનાર કોઈ ન મળે, તો માનસભક્તી
 કિમ્મત ઘટી ! પણ તમને જે આમેરિકામાં જન્મ્યું એ છે ! અમેરિકાના
 ભગી સેકા મોટરમાં બેસીને ગલીઓ સાફ કરવા નીકળે છે એમ સાંજીને
 તમારા મોંમાં પાણી આવે છે પણ મોટરમાં જ ફરનારાઓ પને
 ચાલવાના કોડ કરે છે બગલાવાળાઓ ખુલ્લા બગીચાઓમાં ફરવડ
 પસંદ કરે છે ત્યારે તમે બગલામાં ને મોટરમાં શાન્તિ માટે ફાંફા
 મારો છો, પણ સાચી શાન્તિ ધર્મમાં છે સાચુ મરણ ધર્મ બાલુ
 ફરનારને મળે છે જાળકને રત્નનો મહેલ અને બાલુની સૂ પડી એ બળે
 સગમાં છે છતાં એની શાન્તિ લુબ્ધ બાવી શાન્તિને ઓળખનારને
 ઓળખે એ શાન્તિને ઓળખનાર આત્માને ભણે. ‘વર્ણ સાબર
 સો સમ્યક સાબર’—જે એક આત્માને ભણે છે તે સર્વને ભણે છે
 આત્મજ્ઞાનમાં સમગ્ર લોકલોક સમાઈ જાય છે આ જ્ઞાનનું સ્વરૂપ
 વિરાટ છે માટે કિમ્મતસુને ખેંચી નાખે. આત્માનો પાતાળકૂવો ખેંચી
 નાખે એની બદલુ ઝરણુ બપૂટ છે આત્માનો ખજાનો બપાર છે.
 ભગવાન કહે છે કે એ આત્માના ખજાનાનો કોયડો જામે જતાવી દઈએ.
 યોક્તરને કોઈ સારો ઇલાજ મળ્યો હોય તો તે કઈ માત્રમાં જતાવે નહીં
 પણ આવા અમૂલ્ય કોયડાને ઉઠાવનાર ભગવાને અને યાત્રીઓએ કઈ
 આ રાખ્યો નથી.

તમારુ આત્મજ્ઞાન ખેલવાનો સરળ માર્ગ કોઈને અપ્પવરં એ
 છે મોતમરવાળી પૂછે છે કે સમજાવેલું મંત્રે ! કોણે કિં જાણવરં ?
 —સમજાવ કરવાથી શુ ફળ મળે ? ભગવાન કહે છે જાણાવરણીગરં
 કર્મ સર્વેદ —વાનાવરણીય કોઈ અપી જાય છે આ પોતાનુ ઉદ્ધારને
 પ્રેમથી દૂધ પાન છે પણ જાળકને દૂધ પીવાનું ગમતું નથી તો આ
 તેનું મોંમાં અમ્યો નાખીને પરાણે દૂધ રેડે છે પણ ઘેલકા હીરાં
 જાળકો એ દૂધને બોધી કાઢે છે ! તમે એ બાળકની માથે
 યાનને લટકી કરીને કાઢી નાખો છો. ભગવાનની વાણીનો કઈ ઝસ

કે ટિકિટ છે? અહીં તો તમારા માટે પાથરણા પણ પથરાઈને તૈયાર છે, છતાં બેસનારા કરતા પાથરણા વધી પડે છે । એતુ કારણ કે તમે તમારા સ્ત્રી, પુત્રો, મોટર, દુકાન અને બગલાની પાછળ પડ્યા છો એ સુખમાં જ રાચવા ને નાચવામાં તમને મજા પડે છે પણ આગળ જતાં એ મજા મોઢી પડી જશે એનો તમને ખ્યાલ નથી જરા સ્વસ્થચિત્તે વિચારો તો ખરા કે આવતા ભવનો ઉતારો કયા થશે? એ વખતે આને આ સ્ત્રી, પુત્ર, દુકાન ને બગલાઓ કામ આવશે ખરા? મુખઈ જનારાઓમાં કોઈ પ્લેનમાં, કોઈ મોટરમાં, ગાડીમાં કે પગપાળા ચાલીને જાય, દરેકનું ધ્યેય એક જ છે, પરંતુ દરેકની ગતિમાં ફેર છે આખરે તો લાખી મુસાફરી વખતે બધું છોડીને ચાલી નીકળવું પડશે ધારાસભામાંથી ધક્કા મારીને બહાર કાઢે, તેના કરતા માનભેર રાજીનામું આપીને છૂટા થવું શું ખોટું છે? જ્યારે આ સસારના તમામ સુખો બળાત્કારે છોડવા પડશે, તેના કરતા સ્વેચ્છાપૂર્વક છોડો તો તમારો એ ત્યાગ બૂધણરૂપ બની જશે । પ્રભુ મહાવીરનો આ માર્ગ ઉજ્જવલ ને ઉત્તમ છે માટે પરની મમતા છોડો અને સ્વની ચિન્તા કરો દ્રુપદ રાજા પોતાની પુત્રી દ્રૌપદી પ્રત્યેની મમતાથી પ્રેરાઈને સ્વયંવરમંડપ રચવાની ઇચ્છા કરવા લાગ્યા અને દેશદેશના ગણગણે આમત્રણ આપવા માટે તેમણે દૂતોને બોલાવ્યા હવે એ દૂતો જશે તે અધિકાર અવસરે.

ૐ શાન્તિ:

*

વ્યાખ્યાન ૮૫

(જુથવાર વા. ૨-૧૦-૧૩)

જાહી નામે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા. ચક્ષુષ ક્ષણમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂચના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોષદીને અધિકાર આવે છે. દુપદરાજને પોતાની પુત્રી દ્રોષદી માટે સ્વયવરમડા રચવાનું નક્કી કરીને જુદા જુદા રોજીના રાત્રીમંદારાજને આમ ત્રણ આપવા માટે દુવેને મોકલ્યા. એક માણ કુલસ દૂતને દારિકાના વાસુદેવ કૃષ્ણમંદારાજને આમ ત્રણ આપવા માટે તૈયાર કર્યો અને કહ્યું કે જળદેવપ્રમુખ પત્નિ મહાવીર પુલ્લેહ પ્રણમપ્રમુખ સાથ ત્રણ કરોડ રાજકુમારો, સામ્યપ્રમુખ ૬ હજાર વીર યોદ્ધાઓ અને ઉચ્ચેનપ્રમુખ સોળ હજાર રાજાઓને મારા વતી સવિનય આમ ત્રણ આપીને કહે ને કે કૃપા કરીને આ સ્વયવર-મડપમા અવસ્ય પધારે. શ્રીકૃષ્ણમંદારાજ વાસુદેવ હતા. આરસો ધનુષનો દાથી ૧ ત્રણમો ધનુષની આબાદી સહિતનો દાથી જીએ રાખીને મંદ્રીની મહારાથી એ દાથી હાથ એટલું જા હોય તો એ હથ્થ (ચીક) કહેવાય. એ દાથી સોનામહારાથી હાથ તો તે મધ્યમ હથ્થ કહેવાય અને એવડો દાથી રત્નોથી હાથ તેટલા ધનવાળો હિતમ ગણાય છે. ધનવાનેનાં હિતમ એ બેઠ ગણાય છે તેમ યોદ્ધાઓમાં વાસુદેવ સર્વશ્રેષ્ઠ ગણાય છે. વાસુદેવનું બળ પશું ૪ હોય છે એક તરફ હથિયારનાથ દસથામ નુબરો હોય અને તેની સામે વાસુદેવ એકલા હોય, તોજુ વાસુદેવ વિજય મંગલ આટલા બળવાન હોય તે ૪ વાસુદેવપદ પ્રાપ્ત કરી શકે

અન્ય સોળ સહસ્ત્ર રાજાઓ વાસુદેવના ચરણો ચૂમે છે શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે પૂર્વસર્વે જળરજસ્ત તપ ને ચારિત્રની આગધના કરી હતી જેણે દેહાધ્યાસ છોડ્યો હોય, પણ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપ ઝીલતા ઝીલતા તેનામા એક મોહનો ઉછાળો આવે અને તેથી એ નિયાયુ કરે કે મારા આ તપ-સયમનું ફળ મળવાનું હોય, તો હું આવતા ભવમાં વાસુદેવ બનું. પૂર્વે જેટલા વાસુદેવ થયા તે બધા આ રીતે નિયાયુ કરીને જ થયા છે તેઓને વધુમા વધુ અર્ધપુદ્ગલપરાવર્ત સસાર-જાળ હોય આવા સયમી તપસ્વીઓ કાળ કરીને દેવલોકમા ગયા અને ત્યાંથી વાસુદેવનો ભવ પામ્યા છતાં ખરી રીતે કોડીને માટે તેમણે કોઢિનૂર દીશે ખોયો ગણાય ચક્રવર્તીપદ પણ તપ-સયમનું જ ફળ છે તીર્થ દરગોત્ર માધવુ હોય, તો તેણે ૨૦ સ્થાનની આગધના કરની પડે છે શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે આવી ધણી ધર્મદલાલી કરી હતી દ્વારિકાનગરીમા તેમણે પડક વગડાવીને કહ્યું હતું કે 'જેને શ્રી નેમનાથ ભગવાનની પાસે દીક્ષા લેવી હોય તેના વૃદ્ધ માતાપિતાને અમે વસુદેવ ને દેવકી સમાન સલાળીશું, તેના બાળકોને પ્રધુમ્ન અને સાબરુમારની જેમ મોટા કરીશું અને તેના પર કોઈ કંઈનો ભાર હશે તો એ રાજ્યધનભાંડી ચૂકને કરી દઈશું માટે જેને નીકળવું હોય તે નીકળજે' આવા એક દગ્ગર પુત્રો દીક્ષા લેવા માટે નીકળ્યા હતા, એટલું જ નહીં, પણ શ્રીકૃષ્ણ મદાગજની આદ્ય પટ્ટરાણીઓ પણ ભગવાન નેમનાથ પાસે દીક્ષા લઈને સયમને માર્ગે ગઈ હતી.

ધર્મની અનંત શાત્રનું સુખ મળે છે. 'મક્ષ ધર્મ્મે ધુવે, નિયયે, સાસણ, જિણસેસિણ'—આ ધર્મ જ અકર, શાત્રન અને મુવ છે આ પી-નો માર્ગ છે આમા કાયગનુ કામ નથી નમે આમાપિ-કો ત્યાં કે દુખે છે અને માથું દુખે છે અને દુકાને બેગો ત્યાં ? અને મિત્રેમાની ટિટિટો વેવાની લાધનમા બીજી બિગીને, પૈસા ખચીને, પાવ વેચીને ઉત્તગંગ કંઈ છે અને ધર્મકથામા આવવાનો નમને રાત્ર નથી પંતુ અમાર-અપ્રીમા ન બપરકુ દેાય તો આ નારો

ચાલે ને ભગવાનનો માત્ર સ્વીકાર જા કોઈ પોથીમાંનાં રીતજીવાળા
નિતિનો માત્ર નથી, કે ધરમાં રીતજીવુ સાક જાય ને પોથીમાંથી
ઉપદેશ અપાય કે એવાધારમાં રીતજીવુ ન આવડે. આવા પોતા ઉપદેશ
શુ અસર કરી શકવાના હતા? એક બધાએથી બીજા બધાએતાને
કેવી રીતે બેઠાણી શકે? ભગવાન મહાવીરના એક બોધથી મુખાળાસ્તો
આઘણોની જનોઈ કિતરી ગઈ અને એ જ્યાં ભગવાનના સિમ્બો બની
ગયા જને તરસ લાગી હોય તે પાણી પીવા જાય.

સાચા સાધુઓ મિત્રકાર જેવા હોય છે જેમ મિત્રકાર જુદા
જુદા રંગોની પીછી વડે રંગ કરતો જાય ને મિત્રની સામે ભેંતો જાય,
જ્યાં પેટથી ખામી દેખાય તેને દૂર કરતાં કરતાં એ આમદુન મિત્ર
સર્જી શકે છે તેવી / રીતે સાધુઓએ સિદ્ધાન્તપૂર્વી રચથી આત્માનુ
મિત્ર કિતાસ્વાનુ છે એમાં જે જે ખામીઓ હોય તે દૂર કરવાની છે
જે વળા સાબજનારાઓને રજન કરવા માટે ઉપદેશ આપતો હોય
તે સાચુ આત્માનુ મિત્ર કિતરી શકતો નથી. કિંતુ, પત્થ અને અરસરે
કાણુ કોનાર જ ધર્મગુરુપદને યાજ્ય છે ધર્મગુરુ જામને આમ કેમ
કહે એમ માનનાર સાચો આવક જની શકેતો નથી.

આપ તો વાંક આવે તો કીકરાને ધિલ પશુ મારી દે ને બોળામાં
બેસાગિને દૂધ પશુ પાય. આવો અકબાર પામ્યા હતાં જો તમ વીતરાગ્ય
શાસન ન પામ્યા તો તમાનુ શુ ગશે એની જામન જલુ ચિન્તા છે
આમા કોઈ / સ કીર્તિ સન્માન કે સ્થાપાની ઇચ્છા ન હોવી જોઈએ.
તમ તો જન અને માનની પાછળ લાગી ગયા છે, પશુ તમ કોનાં
વા ૭ / જનતા તીષ કોની જનતી ચોતીથી ચાથી ગઈ તેમનાં
નામ આ કોઈને વાદ નથી. કેન્સાક તો કહું છે કે જમારે ધર્મની
સથ કોઈ લાગતુ વળગતુ નથી આવા જીવોન નાસ્તિકમાંથી આસ્તિક
જનાવવામા પશ્ચિમ લેવા પડે છે.

પ્રદેશી જાળ પશુ અવા / એક મદાનાસ્તિક અને દૂર રામન
/ ના પરન્તુ કેશીવામીએ તેન કાશ ખાધી સીધા કરી દીધા પ્રદેશીએ

એ ઉપદેશને ધરાખર પચાવ્યો. જ્યારે તેની સગી સ્ત્રીનો સ્વાર્થ ન સર્જો ત્યારે તેણે ચડિકાનુ રૂપ ધારણ કર્યું અને તેના પર વિષપ્રયોગ કર્યો, પણ પ્રદેશી રાજાની તૈયારી ફેટલી બધી હતી ! તમને જો એમ લાગે કે મારે આજે ને આજે મરવાનું છે, તો તમે વેર બાધો કે લખાપના કરો ? માટે મરણુ અવશ્ય છે એમ માનીને ધર્મકાર્યમા લાગી જવ, ખેસી રહે નહી પાલવે

ભાડૂતી મકાનને ખાલી કરવાની નોટિસ આવી ગઈ હોય, બે કે ચાર દિવસમા એને ખાલી કરવાનું હોય, ત્યારે એની દીવાલમા પડેલા ગાખડાને રિપેર દરાવવાનું કે ચિત્રકામ કરાવવાનું કેમ ગમે ? તમારુ આ શરીર પણ ભાડૂતી મકાન જેવું જ છે એને છોડવાનું એ નક્કી છે હવે એના માટે આ હાઠમાઠ અને મોજશોખ તમને કેમ ગમે છે ? માટે—

છૂટે દેહાધ્યાસ તો નહીં કર્તા તું કર્મ,
નહી બોક્તા તું તેહનો, એ જ ધર્મનો મર્મ

આ દેહાધ્યાસ ટળે તો ખીજા અધ્યાસો ક્યા રહે ? આજનો નાસ્તિક કહે છે કે આવા વ્રત, સયમ ને તપ અમારાથી કેવી રીતે બને ? એ જ નાસ્તિકને ડોક્ટર કહી દે કે તમને આતરડામા ચાદુ પડ્યું છે, માટે પ્રવાહી સિવાય કાઈપણુ લેશો નહી અને લેશો તો મરી જશો હવે જરા વિચારો કે આતરડાનું ચાદુ એણે જોયું પણ નથી, છતાં એને ડોક્ટર પર વિશ્વાસ રાખવો જ પડે છે અને પ્રવાહી ઉપર રહેવું પડે છે, પણ એ રોગી કહે કે મારા ધરમા ઘઉં, ચોખ્ખા અને ઘી-ખાડ ધણા છે, પછી હું પ્રવાહી ઉપર શા માટે રહું ? તો ડોક્ટર તરત જ કહી દે કે ચરી તો ધરાખર પાળવી જ પડશે, નહીતર મારી દવા બધ ચરી ન પાળો, તો તમારી દવા કરીતે મારે અપયશ લેવો નથી સાજા થવાની ગરજ હોય તો ચરી પાળવી પડશે

એક મિલમાલિક કસામણીમા આવી પડ્યો હોય, ત્યારે તેને સારા વકીલ કે એરિસ્ટરનો આશ્રય લેવો પડે છે કે નહી ? તેમા મિલમાલિક

હી રે કે હુ આવડે મોટો ખનવાન છુ ને તમારુ કહેવુ માનુ તો શુ થાય ?

અરે ચાલતા ચાલતા પવનુ કાપકુ લાંબી જામ તો કાપી જાતે ત્યાં જઈને પાટો નખાવવો પડે છે કાપીય પાટો નાંધીને કહે કે તમારે એક મહિના સુધી કામ્પાઆમ્પા વિના પથારીમાં પાયા રહેવુ પડશે, હલનચલન કરશો તો તમારા પગે ખેલ રહી જશે તો માનવુ પડે છે કે નહીં ? અને સાધુ કહે કે શમાય રાખવાથી તમે જાતના રાખી રાકશો નહીં મારે મુક નહીં નાંધો તો ? આ વાત તમને સમ્પી લાગે છે ? ખમનુ આરાધન કરવામાં મહા રાખેલુ શુરુઆત તમને જે ઉપદેશ આપે છે એમાં એનો કાઈ સ્વાધ ? હોતો નથી.

અધિક રાજાએ પોતે સવમ ન લીધા પશ્ચુ ક્ષત્રવાનના જ્ઞાનમાં તેની અપૂર્વ મહા હતી. એ મહાથી એને પોતાના દેશમાં આદિચાનો નાક વગાડ્યો હતો.

મપૂજ્યતાવગ્રહણે સૂચમતી પથયજે વમાવળવા । વર્ણદિ
કારણેદિ તિરથયરણં સહદ જીષો ।

—રાત્રાધર્મકથા અ. ૮

અપૂર્વ જ્ઞાન અશ્વપાથી, સુત્ર પ્રત્યે કાલિત રાખવાથી અને પ્રવચનની પ્રભાવના આદિ અનેક કારણોથી તીર્થે કર નામગોત્ર નખાવ છે અધિક રાજાએ અનેકન સવમગત ભેવાની પ્રેરણા કરી.

નદાદિક તેમજ ગ્રેણિક નૃપની નાર,

સખગી મહનગાળાએ લીધા સવમમાર,

અટલુ ૮ ન । ત્વ અધિક રા ની કાસિમાદિક દસ રાજીઓ, નાદિ તે રાજીઓ તસિમાદિક ત્રીસ પુત્રો અને પંચમાદિક દસ ગોત્રામ કુલ મળીને ૬૨ ના તજાએ અમરાન મદાવીરની ખમે દીક્ષ પાંચા મહા । ન અધિકે મનપ્રદેશ આ । ત્વદા નગરીમાં દિસાનો પ્રાત્નપે કરી અને ધણા જીવે ને અખવાન આપ્યુ તેથી તેજે તીર્થે કર

નામગોત્ર વ્યાધ્યુ માટે ધર્મધ્યાનની પ્રવૃત્તિ કરવા જેવી છે જેણે ધર્મનું શરણ લીધું છે તેનો ખેડો પાર થઈ ગયો છે ધર્મમા રુચિ ધગવનારા શ્રીકૃષ્ણમહારાજે પણ ધર્મદલાલી કરી હતી તેમણે તેમની આઠ અગ્રમહિપીઓને તથા સાખ પ્રઘુર્માદ પુત્રાને દીક્ષા લેવાની રજા આપી હતી તમે તમારા પુત્રને દીક્ષા લેવી હોય તો શુ કહો છો ? પ્રભુના માર્ગને આરાધીને પૂર્વે અનતા જીવો ચતુર્ગતિરૂપ સસારની અટવીને ઉત્સધી ગયા છે, વર્તમાનમા સખ્યાના જીવો સસાર-અટવીને ઉત્સધે છે અને ભવિષ્યમા અનતા જીવો મોક્ષને પ્રાપ્ત કરશે પૂર્વે અનતા જીવોએ આ માર્ગની આરાધના કરી છે

આ લોક અસખ્યાતા ક્રોડાનક્રોડી યોજનનો છે એમા અગુલ પ્રમાણુ આકાશપ્રદેશથી લઈને એક એક શ્રેણિ લેવા માટે અને અસખ્યાત અવસર્પિણી ને ઉત્સર્પિણી કાળ સુધી પણ પૂરા ન થાય એવા લોક જેવડા અનતા ખડો અલોકમા થાય અને તેના જેટલા આકાશપ્રદેશ હોય તેટલા જીવો એક નિગોદના શરીરમા છે આવા તો અસખ્યાત નિગોદો છે નારકી, દેવતા, ભવનપતિ, વાણુવ્યતર આદિ અસખ્યાત દેવો, અસખ્યાત તિર્યચ પચેન્દ્રિયો, અસખ્યાત પૃથ્વી, પાણી, તેજ વાયુ, દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય અને અસખ્યાતા મનુષ્યો એમ વનસ્પતિ વર્ણને ત્રેવીસ દડકના જીવોનો ઢગલો કરે એના કરતા સિદ્ધના જીવો અનતગણા અધિક છે માટે આ ધર્મ તમારા માટે નવો નથી જે જીવો સમજશે તે મોક્ષે જશે

દવા તમને ભાવતી નથી, સ્વાદમા કડવી અને ગંધાતી દવા જેવી પણ ગમતી નથી, છતા ઝોકટર નિષ્ણાત છે એવો તમને વિશ્વાસ છે, માટે એ દવાને પી જાઓ છો માત્ર ધર્મશુરુ પર તમને શ્રદ્ધા નથી અનતાભવમા નિગોદમા પડી પડીને બહાર નીકળ્યા બાદ માડમાડ માનવભવ મળ્યો છે દેવતાઓ પણ આશા રાખે છે કે અમને એકવાર માનવભવ મળે ને અમે માનવભવ પ્રાપ્ત કરીને મોક્ષપદ મેળવી શકીએ-

માટે સુધમ આજ્ઞવા જેવો છે તે મોક્ષ માટે તૈયાર થવું જરૂરી છે. અજ્ઞાનમર્તિ હોય તે અજ્ઞાન સેવુ મિથ્યાત્વને હોય અને સમજતે સ્વીકારવું અજ્ઞાનને હોય તે જ્ઞાનમેળવવું ઉ-આગને હોય તે સમાજ પદવો—જામ તો તમે રોજ બોલો છો, પણ પદવેલા પોપટની માફક એકલું બોલવાથી કંઈ વળશે નહીં આ ત્યાં જ એને આચરણમાં મૂકવા મર્યાદા.

શ્રીકૃષ્ણ મહારાજે આ ધમની ધણી દલાવી કરીને તીર્થંકર નામ માત્ર બાધુ એ શ્રીકૃષ્ણમહારાજને આમત્વ આપનારો હત ત્યાર બતાવ્યો અમરસ તૈયાર કરીને દારકાપુરી જવા નીકળ્યો દારકાનગરી ત્યાર પો હત લાગી તે નવ મોજાન પહોળી હતી. જ્યારે વધારે તે પહોળાઈ જોઈ હોય તે નગરી કહેવાય છે તે જ્યારે તથા પહોળાઈ થી ખી હોય તે નગર કહેવાય છે નગરીમાં કરવેરા કરવા પડે છે તે નગરમાં કરવેરા કરવા પડતા નથી. દારકાનગરીમાં હત આવે છે દવ શું જનશે તે અધિકાર અવધર.

ૐ શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન : ૮૬

(ગુરુવાર, તા. ૩-૧-૧૩)

અહીં નાથ સિકાન્ત પ્રાપ્તો ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિકાન્ત કહે છે.

માતાસુતના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોપદીનો અધિકાર આસે છે. આ મંત્રવાળો રથ સર્જને દુપરગાળનો કુશલ હત દારિકાનગરીમાં આવ્યો. મળ્યામાં બાવી અને શ્રીકૃષ્ણ મહારાજને વહન કરીને ફૂટ કહેવા સાચા. કાશ્મિરપુરથી દુપરગાળને આપને પ્રભુમૂલક વિનંતિ કરી ૧ તેમની પુત્રી દ્રોપદીનો સ્વયંવરમડપ સ્થાનો છે. મારે આપ

આપના વિશાળ કુલ, કુટુંબ અને વીર સૈનિકો સાથે અવશ્ય પધારવા કૃપા કરજો' શ્રીકૃષ્ણમહારાજે દુપદરાજના દૂતનું રાજરીત પ્રમાણે સ્વાગત કર્યું. પછી તેમણે દ્વારિકામાં પહોંચી વગડાવીને સલાજનોતે એકઠા કર્યા અને કહ્યું, 'પાચાલદેશના કાપિલ્યપુરના રાજા દુપદની પુત્રી દ્રૌપદીનો સ્વયવરમડપ રચવાનો છે તેનો વિવેકી દૂત વિનંતિ કરવા આવ્યો છે, માટે દરેકે તૈયાર થઈ જવું' અને તમામ સાજ તથા વાહનો સાથે બધા તૈયાર થયા પોતાના ખેતાળીસ લાખ હાથીઓમાના એક મુખ્ય હાથી પર શ્રીકૃષ્ણ બિરાજ્યા દશેય દશારો, પ્રદ્યુમ્ન આદિ રાજકુમારો, ઉચ્ચસેનાદિ યોદ્ધાઓ અને યાદવો પોતપોતાના વાહનો પર બેસીને કાપિલ્યપુર તરફ રવાના થયા દૂતે અગાઉ જઈને આ સમાચાર દુપદ રાજાને પહોંચાડ્યા.

વ્યવહાર અને પ્રેમ એ પરસ્પરની અનુકૂળતાથી ટકે છે દુપદ રાજાએ એક દૂતને અગદેશની ચપાનરીના આલીલન રાજા પાસે મોકલ્યો. શુકિતમતી નગરીના દમયોપ રાજાના પુત્ર શિશુપાલ રાજા પાસે એક દૂત મોકલ્યો. એક દૂત હસ્તિશીર્ષ નગરીના દમદત રાજાની પાસે મોકલ્યો. મથુરાપ્રદેશના ધર રાજા પાસે એક દૂત મોકલ્યો. રાજગૃહી નગરીના જરાસંધ રાજાના પુત્ર સહદેવ પાસે એક દૂતને મોકલ્યો, કોડિનનગરીના ભેષ્મ રાજા પાસે એક દૂતને મોકલ્યો. વિરાટનગરીના ક્રીતરાજા અને તેના સો લાઈઓ પાસે એક દૂતને રવાના કર્યો. આમ ત્રણ અપાયુ એકલે દેશે દેશના રાજાઓ કાપિલ્યપુર તરફ આવવા લાગ્યા. કોઈ રાજા વ્યવહાર અને પ્રેમ જળવવા આવતા હતા, કોઈ દ્રૌપદીને મેળવવાની લાલચથી પ્રેરાઈને આવતા હતા, કોઈ રાજા પોતાને સર્વ શ્રેષ્ઠ સમજીને કોડલચી આવતા હતા, તો કોઈ આવા મોટા સ્વયવર-મડપની ગોલા જોવા અને દેશદેશના રાજાઓને મળવા માટે આવતા હતા. તમને વ્યાખ્યાનમાં આવવાનો ભલે ટાઈમ ન હોય, પણ કોઈને માડવે કે જનમાં તો ગમે તેટલો ટાઈમ નીકળી શકે છે કદાચ સામે માણસ આમ ત્રણ આપવામાં ભૂલ કરી બેસે, તો તમને ખોટું પણ

લાગી જાય છે ત્યારે વીતરાજની અમૃતમય વાણી સાંભળવા આવવામાં તમે બદલાઈ જાઓ છો. તમે તો પૈસા મળે કે સંસાર વધે તેમાં રાજ રાજ થઈ જાવ છો પરંતુ જેમ વરગળાને કન્યા પરણવાનો શોખ હોય છે તેમ આની પુણ્યોને સિવસદ્ગુણોને વરવાની તીવ્ર ઇચ્છા જાણે છે. મોટે મોક્ષ મેળવવો હોય તો અભ્યાસ કરવો પડશે. આગળના આવશે. હવે-અહ્યાદિ નવ તત્ત્વના નિશ્ચયર હતા. જેને નવ તત્ત્વોની પણ જાણ ન હોય તે નામનો જ આવક છે આનીને સેવા-આવાની જાણ ન હોય. એને મમતા કે મોહ ન હોય. સોનીની અકારણ જાણ, હસન, આદિત્ય અને તપસી કારણ ચૂકી હોય.

સોના ચરમો અતિ ધણા બીજાનું નહીં સેવુ

ખાખરી હાંડી રે એના કરમમાં, એ તો આગળ હેવુ

એક રે દિવસ એવો આવશે.

સંસારી જીવોની અ-કારણ કદી કારણી જ નથી, કલ્પ કે એન તૃણાદી પોતાની અકારણ કારણી છે સઘા વિચારે તો ખરા કે કુમારના કોઈએ પોટલા બાખાં જોયાં છે ? નિશ્ચય વસ્તુથી તૃણા કોઈની છુટકો છે ? એ અકારણનું નામ જ અનકારણ છે અપૂરું એવી ત કારણ સહે નહીં પૂછુ તત્ત્વ આત્મતત્ત્વ છે આત્મતત્ત્વને જાણ્યા જમા પછી એને જાણ પુરૂં થશે મેળવવાની ઇચ્છા જ થતી નથી.

દિવ્યો બાળી ન તમારી અકારણનાં વાસણો માંડ્યા માંડ્યો. આ ત દિવ્યો કરે છે કે દિશાની હોળી ? સત્યો આવક એમાસ્યમાં આરા કામા કહે નહીં તમે પરના મોટે ફૂર કમો કર્યા પણ અજ્ઞાના નથી પણ અમારે એનું જોગવવાનો વારો આવશે ત્યારે—

સગી રે નારી એના કામની, ભીની ટગમમ લુએ,

આસુરે બી નવે વજ્ર ધીરનાં, મુચકે મુચકે રહે !

એક રે દિવસ એવો આવશે !

પાપકમના રૂપો જોગવવાનો અમારે સમય આવશે, ક્યાંના મરને અમારે રાજો થેરી થેરી ત્યારે સગી સગી જાણું છું કરી રહેશે ? એ

તમારું અર્ધું દર્દ લઈ શકશે ને ? નહીં ? તો પછી કાળા બગ્ગરે કાના માટે કરે છે ? તમારે રાજ બશેર અનાજ જોઈ એ કે વધારે ? તમારે કેટલા ભવ જીવવું છે ? બહુ થશે, તો તમારી બીમારી વખતે તમારી સ્ત્રી સામે જીભી જીભી રડીને તમારું મોત બગાડશે, અથવા રડતા રડતા કાલાવાલા કરશે કે કાઈ છુપાવ્યું હોય તો કહેતા જળને પત્ની ધર્મનિષ્ઠ અને પતિવ્રતા હોય તો પોતાના પતિના મરણને સુધારી શકે છે, પણ જે સ્ત્રી પતિના આરભપરિગ્રહમા વધારે કરાવતી હોય એ સ્ત્રી પતિનો શુ દિવસ વાળવાની હતી ?

દૃષ્ટાન્ત—મહિરથ નામે એક રાજા હતો, અને તેનો ભાઈ યુગબાહુ યુવરાજપદે હતો યુગબાહુની પત્નીનું નામ મયણુરેહા હતું મયણુરેહા જેવી ગુણવતી હતી તેવી જ સ્વરૂપવતી, પતિવ્રતા અને ધર્મપ્રેમી હતી એકવાર અગાસી ઉપર જીભી જીભી એ પોતાના વાળ સુકાવી રહી હતી આગળના વખતની આવી મર્યાદા હતી કાઈપણ પુરુષ સ્ત્રીને ઉઘાડે માથે જોઈ જાય, તો એને શરમ માનવામા આવતી હતી આજે તો ધરની યુવાન છોકરી અને યુવાન પત્ની બધા જ ઉઘાડે માથે ફરવામા ફેશન માને છે આવા ફેશનના પૂતળા ભાઈબહેન છે કે પતિપત્ની એની અજ્ઞાણતાને તો ખરેખરે પણ પડતી નથી પોતાના નામની પાછળ પિતાના નામને બદલે પતિનું નામ મૂકવામા તેઓ ગર્વ માને છે !

મયણુરેહાનું ખુલ્લું માથું અને રૂપ જોઈને સામેની બારીમા જોભેલા મહિરથની આખમા વિકાર ઉત્પન્ન થયો એને થયું કે જો આ સ્ત્રી મારી બને તો હું ભાગ્યશાળી ગણાઉં ભોગના બીજારીઓ પારકી વસ્તુને પોતાની બનાવવામા ભાગ્ય માને છે, પણ એ ભાગ્યનો બ્યારે ભડકો ખેલે છે ત્યારે એને સાચું રડતા પણ આવડતું હોતું નથી ! મહિરથની આખમા મોહના અગારા ગોઠવાઈ ગયા બન્ને ભાઈઓમા અન્નેડ પ્રેમ હતો એ પ્રેમમા મયણુરેહા પ્રત્યેના મોહે દીવાલ ચણી દીધી ! કાયાના પૂજારીઓ કામાન્ધ દશામા સમજી શકતા નથી કે—

૨૫ ઉપર શું બુલ્યો યેથા ૨૫ કરાવે કુ ખ,
 કયા બળીને ભરમ થઈ જશે,
 મળશે મૂળમાં મૂળ રે.
 ધરી-એ ધરી મારે શું બગાડે મતિ ?

મહિરથ ને ભાઈની ફનીને પુત્રી સમાન માનતો હતો. તેને જ પોતાની ફની બનાવવાની ઝખના લેપડી ભાઈ પ્રવેતો એનો પ્રેમ એકસરી ગયો. એણે દાસીદારા મમ્મુરેલા પાસે મેઘ બન મીઠાઈનો થાળ મોકલ્યો. ભોળી મમ્મુરેલાએ માન્યુ કે મોટ ભાઈને તેમના નાનાભાઈ પ્રવે પ્રેમ છે અને હમણાં જ એમને કુવરાજ પદ આપ્યું છે. મારે આ થાળ મોકલ્યો છે. આ ભાવથી તેણે એ થાળનો સ્વીકાર કર્યો, પણ આ બનાવથી મહિરથના વિકારમાં વધારો થયો. એણે માની લીધુ કે હવે મમ્મુરેલાનો કામ મારા હાથમાં આવી ન્યતો છે.

એકવાર કુવરાજ મુગબાહુ બહાર ગયેલ હતો, મમ્મુરેલા રાજ મહંશમાં આવેલા ઉઘાનમાં સત્યમદપ નીમ્નના ઝૂલા પર ઝૂલવી બેઠી હતી એવામાં અચાનક મહિરથ ત્યાં આવ્યો. દાસીએ તેને અટકાવતાં કહ્યું. કયા નવ છે ? મહિર થે જવાબ આપ્યો. મારે મમ્મુરેલા સાથે થોડી વાત કરવી છે. દાસી બીચારી એક જાણુ ને કિબી સ્ત્રી બન મહિરથ ઉઘાનમાં આવ્યો અચાનક નેટને આવેલા ભેઈને મમ્મુરેલા કિબી થઈ ગઈ તને અટકાવતાં મહિરથ બેઠ્યો. હેવી ! તમ કિલાં ન થાવ. હું તમારા માટે થણા દિક્સથી તથસુ છું એમ કહી તેણે મમ્મુરેલાનું કાનું પકડ્યું.

મમ્મુરેલાના સરીરમાં બળે વીજળી ફરી વળી. હાથ ઊઘાવતાં અંતારી બોલાઈ ગયું. આ કાણુ બોલે છે ? તુ તમારા હંદમાં સપતાન વાસ કર્યો છે ? તમે તો મારા મોટાભાઈ સમાન છો. તમે નો માનબેર પાછ ફરી જશો તો આ વાત હું કાઈને નહીં કહું અને ત્યાંથી એક સજુ ઝગજુ આજળ વખા તો એક ધીસ પાગવા નેટલી

જ વાર છે એક ક્ષણવારમા તમારી આખરના કાકરા થઈ જશે આ શરીર પર યુવરાજ યુગબાહુનો જ અધિકાર છે આવા પાપકર્મના વિચારોથી તમારા જીવનને કલક ન લગાડો ! ’

મહિરથ નીચું જોઈને પાછો ફરી ગયો તેણે વિચાર કર્યો કે ન્યાસુધી યુગબાહુ જીવતો હશે ત્યાસુધી મયણુરેહા મારી બની શકશે નહીં, માટે મારે યુગબાહુને જ ખતમ કરી જતાં ખવો પડશે

દુર્જનોની અને કાગડાની દષ્ટિ હમેશા વિષ્ટા ઉપર જ જાય છે. મહિરથના વિચારો કામભોગની આસક્તિથી ભરાઈ ગયા આવા પાપી આત્માઓ ધર્મસ્થાનોમા પણ કાગડાના જેવા જ વિચારો સેવતા હોય છે મહિરથ હવે સગાભાઈનો વધ કરવા તૈયાર થયો ભાઈ પરનો તેને અજબનો ભાવ હતો, ને ગજબનો ગોટો વાલ્યો

અર્ધી રાત્રિનો સમય હતો પોતાની પત્નીને લઈને યુગબાહુ શહેરની બહાર આવેવા ઉદ્ધાનભવનમા રહેવા ગયો હતો મયણુરેહાને પૂરા દિવસો હોવાથી વાયુસેવન માટે તેણે આ સ્થાન પસંદ કર્યું હતું મહિરથની સભ્યતા અને શિષ્ટતા નેવે મુકાઈ ગઈ હતી મનની મેલી મુરાદથી એ બહાર નીકળ્યો એના હાથમા ઝેર પાયેલી તલવાર હતી મહેલના પ્રવેશદ્વાર પાસે આવતા વાર જ તેને પ્રહરીએ અટકાવ્યો અને તેને કહ્યું, ‘ અત્યારે આપ ક્યા જઈ રહ્યા છો ? ’ મહિરથે સત્તાજનક સ્વરે કહ્યું, ‘ મારે અત્યારે ને અત્યારે યુગબાહુને મળવું છે ’ પ્રહરી બોલ્યો, ‘ તેઓ અતપુરમા છે, માટે આપ અત્યારે જઈ શકશો નહીં. ’

પરંતુ પ્રહરી અને મહિરથની આ ખેચતાણુ બારી પાસે ઊભેલા યુગબાહુએ જોઈ લીધી એ પોતાના ભાઈને મળવા માટે સામેથી જવા તૈયાર થયો આજ દિવસ સુધી મયણુરેહાએ કોઈપણ વાત પતિને કહી ન હતી એને લાગ્યું હતું કે હવે મહિરથ સુધરી ગયો હશે, અને આવી વાત પતિને કહેવાથી ભાઈભાઈ વચ્ચે નકામું વૈમનસ્ય શા

માટે વધારવું ? પરંતુ જ્યારે તેણે મહિરબને મોઢી રાત્રે આવેશે, ત્યારે એ તરત જ જાણી ગઈ કે મહિરબ ધૈર્યજૂથા વાથ સમાન જાણી શક્યો છે. આવી મુઝબાહુને બટકાંબીને મળ્યોરેલા મોઢી, જ્યારે ક્યાં જાય છે ? તમારો ભાઈ જાગે જુદા સ્વપ્નમાં છે. માટે કુ તમને જવા દેવાની નથી. પરંતુ મુઝબાહુએ પત્નીનો હાથ તરછોડતાં કહ્યું, 'મારો ભાઈ મારા ઉપર શેષ કરે જ નહીં. જરૂર જ્યારે તેને કંઈક કામ પડ્યું છે. માટે મારે જરૂર ત્યાં જવું. / નોઈએ.

પણ તમે શંકાઓ તો ખરા, મળ્યોરેલાએ પતિને બટકાંબીને કહ્યું. 'મે તમો જાને ભાઈજોમાં બટરાગ ન થાય એ હેતુથી તમારી આગળ આ વાત કરી જ ન હતી, પણ તમારા ભાઈ મારી પાછળ મારા રૂપના જૂથા જાળીતે બટકે છે તમારી ચેરહાજરીમાં તેઓ મારી પાસે એકાન્તમાં આવવા સુધીની હિમત કરી શક્યા છે. મેં જ્યારે મચક ન આપી, ત્યારે હવે એ પોતાથી જૂથ જલોડવા ખાતર જ તમારા પ્રાણના જૂથા જાળીતે લાગે છે. મારી જામણી આંખ ફરે છે. અને મારું હૃદય તમને ખબાર જવા ના કહે છે. માટે તમે કૃપા કરીને જ્યારે શાંત જાળીતે જોસી જાવ. જોડના જીખારીઓનો આવ્યા સમયે વિશ્વાસ કરવો માગ્ય નથી.

કુ જ્યારે તારું વચન માળી શકું નહીં. મુઝબાહુ જોત્યે, મારા મોઢાભાઈને માટે જાણી વાત કુ કહી શકતો નથી. જેમ ક્યાં જો તારું કહેવું ઉચિત જાય તોપણ જામે જાને ભાઈજો પસંદ સમજી શકીએ છીએ. એના તારે રૂપસ કરવાની કાઈ જરૂર નથી. જામ કહીત મુઝબાહુ એની એ સિદ્ધિતા ઉદાનના દ્વાર આગળ જાઓ, જાન આગળ વધતાં તેણે મહરીન ધમકાવતાં કહ્યું. 'તો મારા ભાઈને બટકાંબા એ ઠીક ક્યું નથી. મને તેવા તોય એ તારા માલિક. જામ કહીતા કહીતા મુઝબાહુ મહિરબની પાસે જાણી પહોંચ્યો. જાને તેણે નમીતે મોઢાભાઈને વદન કર્યો. પરંતુ વદન કરતા મુઝબાહુ ઉપર મહિરબે હુમલો

તરવારનો ઝાટકો માર્યો, અને તેની એક ચીસ નીકળી ગઈ એ તરફડતો તરફડતો ભૂમિ પર આભોટવા લાગ્યો હવે જ એને મયણુરેહાના વચનો યાદ આવ્યા એ મણિરથને સામે પ્રહાર કરવા ઊભો થવા લાગ્યો તત્કાળ મયણુરેહાએ દોડીને તેને અટકાવતા કહ્યું, ‘નાથ ! થવાનું હતું તે થઈ ચૂક્યું છે હવે તમે અતકાળે તમારા ભાઈ પર ક્રોધ કરીને તમારું મરણ ન ખગાડશો. મૃત્યુસમયે આવેલા રાગ અને દ્વેષ બંને આત્માને ખગાડનારા છે અત્યારે તમારા ભાઈ એ તમારા ભાઈ પણ નથી ને દુશ્મન પણ નથી હું તમારી સ્ત્રી પણ નથી હવે તો તમારા મૃત્યુના નિમિત્ત બનેલા તમારા સહોદરને ક્ષમાપના આપો સર્વે જીવોની ક્ષમાપના કરે.

खामेमि सव्वे जीवा सव्वे जीवा खमन्तु मे ।

मिति मे सव्वभूषसु वैर मज्झं न केणइ ॥

તમને સિદ્ધનું શરણ હોજો, અરિહત લગવાનું તમને શરણ હોજો ધર્મનું તમને શરણ હોજો આ નિમિત્ત તમારો દેહ પડનાર હતો એમ માનીને તમારા આત્માને સ્વસ્થ અને સ્થિર બનાવી દેજો

આ તરફ મયણુરેહા પતિનું મૃત્યુ સુધારી રહી હતી, ત્યારે ખીજ તરફ ખેત્રણ પ્રહરી સૈનિકાએ મણિરથને પકડ્યો મયણુરેહાએ સૈનિકાને કહ્યું, ‘હવે એ ખીયારાને મારશો નહી ભોગના ગુલામો જીવતા હોવા છતાં મરેલા જ હોય છે માટે એને જવા દો’ મણિરથ માડ માડ સૈનિકાના હાથમાથી છટકીને ભાગ્યો યુગબાહુ ત્યાં ને ત્યાં મૃત્યુ પામ્યો.

છટકીને ભાગેલો મણિરથ જાણે આખો મીચીને દોડી રહ્યો હતો રાત્રિના ધોર અધારામા એના પગમા કાળો વિષધર અથડાયો સર્પ-દશથી એનું ત્યાં ને ત્યાં રસ્તામા અકાળે મૃત્યુ થઈ ગયું મયણુરેહાએ ઊભા ઊભા એક લાણુવારમા વિચાર કર્યો પતિ મૃત્યુ પામ્યો અને મણિરથ હમણાં તો ભાગી નીકળ્યો છે, પણ એના રાજ્યમા હવે મારી કોઈપણ રીતે સલામતી નથી આથી એ પણ મૂઠીઓ વાળીને જ ગલના

માર્ગે જાતી છરી, એને દવે પ્રાપ્તના મોઝે પોતાનું સિન્ધ બચાવવાની
ચિન્તા હતી. સરીર સુકોમળ હતું પૂરે મહિને બાઈ ચાલી નાનું છે
પગમાં કંઠા વાજતા હતા અને અંધારામાં ઠોકરો ખાતા અને
પગમાં પગમાં એ ઢાલી રહી હતી. દોઢાં દોઢાં એ એક કુવાના કંઠા
પર આવેલા એક ઝાડ નીચે જાતી અને ત્યાં તેને પુત્રપ્રસવ થયેલ
થેલ અને સજ્જનસાધનાથી કુવાના જળ વડે તેણે પોતાના પુત્રને નમવડી.
પોતાની સાદીનો અંધી જાત્ર ફાડીને તેની ઝોળી બનાવી. પોતાના
કાશમાં રહેરેથી મુનબાકુના નામની મુઠિયા તેણે સ્વદુ વાંટીને બાળકની
આંત્રણીમાં પહોંચાવી દીધી, અને બાળકને એ ઝોળીમાં મૂકીને ઝાંઝી
દાળી પર લટકાવી દીધી !

બાઈ પોતાની અશુભિ નિવારવા કુવાકાંઠે જાતી એટલામાં
જાણે કુ ખની પરપરા બાઈ હોય તેમ એક ગણિ થયેમો કાંઈ ત્યાં
જાતી પહોંચ્યા. તેણે પોતાની સદર્માં મચ્છુરેકાને બાંધી ને આમસ
! તરફ જોઈ. પરંતુ કાન્યવાએ એક વિશાધરનું વિમાન ત્યાંની નીકળતાં
એ વિમાનમાં એ જઈ પડી. બેશુદ્ધ બનેલી રાત્રિ જોઈને વિશાધર
આમ્મી થયો.

રાત્રિ થયો અને તમામ પોદ્ગલિક સુખો પ્રાપ્ત થઈ ગયાં એટલે
તમામ સુખાનો ઉદય કામ્ય છડી રહેશે એમ સમજવાની જૂથ
હસી નહા. કમવાસનાથી કારેલા મચ્છુરના કાશમાં ૭ આબ્નુ ?
કળાં કામ કરનારનો કેવો કસ્ટુ અનમ આબ્નો !

વિશાધરે પોતાના વિમાનમાં પડેલી મચ્છુરેકાને વિશાળ બળથી
સ્વસ્થ કરી નચીને મચ્છુરેકાએ પ્રથમ ક્યો. આપ મેલુ છે ! કું
ક્યાં જાવીને પડી છું ? વિશાધરે કહ્યું બહેન ! તમે મજરાશો
નહા. કું વિશાધર છું મારા મિત્રો વૈતાલક પવત પર દીક્ષા લીધી
છે તેમનું દેવજ્ઞાન થયું છે વિમાનમાં બેસીને કું તેમને વધન કરવા
જતો હતા. ખસુ દવં તમને નિશચરજાનમાં મૂકવા પાડે જ કું પિતાજીના

દર્શને જઈશ તમારા પર આવી પડેલુ કષ્ટ મે મારી વિદ્યાના ઉપયોગથી
જાણી લીધુ છે ' .

‘ ભાઈ ! ’ મયણુરેહા બોલી, ‘ હુ ખરેખર લાગ્યશાળી છુ
તમારા પિતાનાં દર્શનનો સુયોગ મને પણ મળી ગયો, માટે મને પણ
એ કેવળી લગવાનના દર્શન કરવાનો લાલ લેવા દો પછી મારુ જે
થવાનુ હોય તે ભલે થાય ’ વિમાન આગળ ચાલવા લાગ્યુ

યુગખાહુ પણ મરીને દેવ બન્યો હતો તેણે મનમા વિચાર કર્યો
કે હુ ક્યાથી આવ્યો ? ઉપયોગ મૂકી તેણે મયણુરેહાને જોઈ, મણિ-
રથનુ શબ્દ દૂર પડેલુ જોયુ અને પોતાના પૂર્વશરીરના ટુકડા પણ
તેણે નિહાળ્યા ! તેણે જોયુ કે મયણુરેહા વિદ્યાધરની સાથે કેવળી
લગવાનને વદન કરવા ગઈ છે આથી એ પણ કેવળી લગવાનની પાસે
આવ્યો. તેણે પ્રથમ પોતાની સ્ત્રી મયણુરેહાને વદન કર્યા અને
પછી કેવળી લગવાનને વદન કર્યા બધા લોકો દેવના આ આચરણને
જોઈ રહ્યા

કાઈએ કહ્યુ કે દેવ ભૂલ્યા ! કેવળી લગવાનને છોડીને તેણે એક
નારીને વદન કર્યા. પરંતુ બધાના સમાધાન માટે કેવળી લગવાન બોલ્યા,
‘ દેવ ભૂલ્યા નથી એણે જે કાઈ કર્યુ તે બરાબર કર્યુ છે એણે
જ્ઞાનીઓના કથનનુ અનુકરણ કર્યુ છે

गुरु गोविंद दोनों खड़े, किसको लागू पाय ।

बलिहारी गुरुदेवकी, गोविंद दियो बताय ॥

આ મયણુરેહા એની પૂર્વલવની પત્ની છે, માત્ર પત્ની જ નહી,
પણ મરણ પામતા પતિનુ મરણ સુધારી દેનાર એક સુશીલ સન્નારી
છે’ સમાધાન કર્યા બાદ કેવળી લગવાને મયણુરેહાને કહ્યુ, ‘ મણિરથ
સર્પદશથી મરીને નરકમા ગયો છે અને ઝોળીમા લટકાવેલો તમારો
પુત્ર એક રાજાના હાથમા આવ્યો છે મોટો થતા તમારો એ પુત્ર
નમિરાજ નામનો રાજા થશે જ્ઞાન પામીને એ એક હજાર સ્ત્રીઓનો

ત્યાજ કરીને યુનિ બનશે, અને પોતાના ચાનથી એ છંદના ધ્વજ પ્રત્યેના હિતર આપશે.

મજસુરેલાએ કેવળી કામવાનને વદન કર્યો તેણે કહ્યું 'કમવન! હવે મારે મારા પતિ અને પુત્રનું કાર્ષ કામ નથી. આપ મને દિક્ષા આપીને કૃતાઈ કરો.

આમ એક ધર્મપ્રિયી સ્ત્રીએ પોતાના ચારિત્ર અને ધર્મના પ્રશસ્તરી પોતાના પતિનો અને પોતાનો જ સુધારી લીધા.

દ્રૌપદીના સ્વયંવરમાં દેશદેસના રાજાઓ આવ્યા હતા. બધાના મનમાં હતું કે દ્રૌપદીની ઘોઠરી જામને લાગી જાય. હવે ત્યાં જુ બનશે તે અધિકાર અવસર.

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૮૭

(સ્મૃતિવાર, વા. ૫-૧ -૧૩)

અહીં નામે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત. ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધિ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

રામાયણના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીને અધિકાર થાય છે. દુપહરાણને પોતાની પુત્રી દ્રૌપદીના સ્વયંવર માટે સુદર મંડપ બંધાવ્યો. હતો. તેમાં હ ત્રણે સ્વભો હતા. ધર્માને ધર્માને ચિત્રવિચિત્ર પૂતળાઓ કસકમક રીતે ગ્રહવેશી હતી. તેની શૈભા જોનારાઓ આશ્ચર્ય પ્રમત્ત હતા. દેશદેસના રાજાઓને જરીનિષ રેશમી તજીઓમાં ઉતારા દેવામાં આવ્યા હતા. શ્રીકૃષ્ણમહારાજના પધાર્યાના અન્નર મળતાં જ દુપહરાણ ચતુરશિષી સેના લઈને તેમની સામે ગયો અને તેમનું સ્વાગત કર્યું.

આંતરે આનેશા અતિશ્ચિત્ત વધીચિત્ત સ્વાગત કર્યું એ પ્રમેદ ચદરચનુ કલવ્ય છે તમે તે તમારા નેવાઈ મહેમાન અને તો તેનું

સ્વાગત ગળ ઉપરાત પણ કરો છો, પણ એ તો સ્વાર્થનું અને વાહ-
વાહનું સ્વાગત છે વાહવાહનું ઊલટું તો 'હવા હવા' છે, પરતુ
કોઈ અજ્ઞાણે સાધર્મી અતિથિ બનીને આવે તો ? તેનું સ્વાગત
કરવામાં તમે કેમ કરો છો ? સગાવહાલાઓને તો વ્યવહારદૃષ્ટિથી
જમાડો છો, ત્યારે સાધર્મીને જમાડો એ જ સાચો અતિથિસત્કાર છે.
આવી ભાવના બતાવવા માટે જ આગળના સમયમાં ગમ્મછો બધાતા
હતા અને સ્વામીવત્સલના ઉત્સવો યોગ્યતા હતા શ્રાવકો એ પ્રકારે
સાધર્મીભાઈઓની સેવા કરવાની તક ઝડપી લેતા આજે ગમ્મછો તો
એના એ રહી ગયા ને સાધર્મીભાઈઓની સેવાની ભાવના ધણે અંશે
ઊડી જવા પામી છે આગળના શ્રીમત શ્રાવકો કેટલાય સાધર્મીઓને
દુ ખમા મદદ કરતા, એમનું કરજ ભરપાઈ પણ કરી દેતા

દૃષ્ટાન્ત—કાન્તિલાલ કરીને એક કોટવાધિપતિ શેઠ હતા એક
વાર તેમણે સ્વામીવત્સલનું જમણું ગોઠવ્યું આવા ભોજનમાં માત્ર ખાવા-
પીવાનો જ ભાવ હોતો નથી કેટલાય ગરીબો એવા પણ હોય છે કે
જેને ત્યાં દિવાળી જેવાં પર્વોમાં પણ સાદા ભોજનથી પતાવાતું હોય
છે આજે તો સોમા પોણાસો ટકા મનુષ્યો મોઢવારીની ભીસમાં
ભીંસાઈ રહ્યા છે ધરતો એક માણસ કમાતો હોય, ત્યારે ધરમાં ખાનારા
આઠ માણસો હોય તેમાં કેટલી દિવાળીઓ વીતી જાય તેનો એને ખ્યાલ
પણ ક્યાંથી આવે ? આવા લોકો કોઈને ત્યાં જમણુવાર હોય, ત્યારે
જ મિષ્ટાન્ત જમી શક્તા હોય છે બધા માણસોની સ્થિતિ સરખી
હોતી નથી

કાન્તિલાલ શેઠે સાધર્મીઓની સેવા કરવા માટે અનેક મિષ્ટાન્તો
તૈયાર કરાવ્યા અને પોતે પણ બધાને પીગસવા લાગ્યા છેદવે પાપડનો
ટોપલો લઈને તેઓ પીરસી રહ્યા હતા તેમાં એક મણિલાલ કરીને
મધ્યમવર્ગનો સાધર્મી ભાઈ પણ જમવા બેઠો હતો બરાબર એની
ચાળી આવી ને કાન્તિલાલ શેઠના ટોપલામાં અડધો જ પાપડ બાકી રહ્યો.

આથી મહિલાસની યાત્રામાં કાન્તિલાલે અધી જ પાપ પીરસ્યો અને કાન્તિલાલ શેઠ રસોડામાં આત્મા ગયા.

તેજે કાન્તિલાલ શેઠના મનમાં તો કાઈ અસર હતી જ નહીં પરંતુ મહિલાસના મનમાં એક ઈર્ષ્યાની દવા બરાઈ ગઈ તેણે માન્ય કે કાન્તિલાલે અને તેણે જન્મ્યું હતું પણ અને તેણે ઇરાદાપૂર્વક જ અધી પાપ પીરસ્યો છે જન્મતા જન્મતા તો મહિલાસનો આ તેજે દેવ બાપક જી જયે. ક્રોધ, દેવ અને મોદના અગ્નિને વધતાં વાર લાગતી નથી. કાન્તિલાલ શેઠે અને પાપ આણે આપ્યો. માટે તેનો જન્મો. સેવા કુળ જન્મ આણું જ રામચંદ્રસહ જન્મ્યું આણું આણે વિચાર મહિલાસને આવી ગયો.

તેજે મહિલાલ પાસે એટલું ધન ન હતું પણ કાન્તિલાલ શેઠને દેખાડી દેવા માટે અને તેમણે ગુમાન ઉતારી નાખવાના ઇરાદાથી તેણે પોતાના ધનના દામીના વેચી નાખ્યા અને નાનુંસનું ધર પણ ખરીદી મૂકીને મહિલાલે રામચંદ્રસહ લોજની નોકરી કરી. જ્યાં સાધર્મીઓને નિમજ્જી મોકલ્યા. કાન્તિલાલને નિમજ્જી આપવા માટે મહિલાલ પાસે જ ગયો અને બહુ બાઝક કરીને જન્મ્યુંમાં આવવાની વિનંતિ કરી કાન્તિલાલ નેટલા ધીમત હતા તેટલા જ નજ અને વિવંધી હતા આથી જન્મ્યુંમાં જ્યાં સાધર્મીઓએ સાથે તેઓ બેસી ગયા બરાબર ૮૮થી વાનગીઓ કાન્તિલાલના જન્મ્યુંમાં હતી તેટલી જ વાનગીઓ મહિલાલે પણ કરાવી હતી હાથે હાથે પાપનો ટોપનો લઈને મહિલાલ પીરસી ગયો હતો મોઢા આશ્વમાં પડી ગયા હતા કે મહિલાલ પ ના ગરીબ હોવા છતાં કમળ કરીને એને આણું મોકલું જન્મ્યું કે વાનું કારણ શું હતું ? પણ કાઈના દિલની કાઈને કશી ખબર પડે કશા.

૧૫ પી સતા પી સતા કાન્તિલાલ શેઠ પાસે આવીને મહિલાલ બરાબર અધી જ પાપ પીરસ્યો અને કાન્તિલાલનું ગુમાન ઉતારવાનો

આનંદ અનુભવ્યો, પરંતુ કાન્તિલાલ શેઠને અર્ધી પાપડ મળ્યો છતાં તેની કાઈ ઊણપ દેખાઈ નહીં. બધાએ જમી લીધું એટલે મણિલાલે વિવેક કરીને કાન્તિલાલ શેઠને પોતાના ઘરમાં આરામ કરવા બેસાડ્યા. એનાથી પૂછ્યા વિના રહી શકાય તેમ પણ ન હતું, તેથી સામે બેસીને મણિલાલે પૂછ્યું, ‘કેમ શેઠજી ! અર્ધી પાપડ માટે તમને કાઈ લાગ્યું કે નહીં !’

‘અર્ધી પાપડ !’ કાન્તિલાલ બોલ્યા, ‘મને તો કાઈ ખબર નથી ને તમે અર્ધી પાપડ માટે પૂછો છો ? શી વાત છે એ મને સમજાવશો ?’

‘ત્યારે તો મારું ક્યું કારવ્યું નકામું ગયું,’ મણિલાલ બોલ્યો. ‘તમારે ત્યાં જમણું વખતે તમે મને અર્ધી જ પાપડ પીરસ્યો હતો, એનો બદલો વાળવા માટે તો મારે આ જમણું ગોઠવવું પડ્યું, ને મેં પણ તમને અર્ધી જ પાપડ પીરસ્યો, છતાં તમને કાઈ ખોટું લાગ્યું નહીં.’

‘તો એમાં શું થઈ ગયું ?’ કાન્તિલાલ શેઠ બોલ્યા, ‘જે આટલા માટે જ તમે શક્તિ ઉપરાત ખર્ચ કરીને આ જમણું ક્યું હોય, તો તો તમે બહુ ખોટું ક્યું ભલા માણસ, તમે ક્યા જમવા બેઠા હતા ને મેં તમને ક્યારે અર્ધી પાપડ પીરસ્યો હતો એ પણ મને તો યાદ નથી હવે બતાવો કે આ જમણું કરવા જેટલી તમારી પાસે મૂડી હતી કે કરજ કરીને આ બધું ગોઠવ્યું છે ?’

કાન્તિલાલ શેઠની સામે નજર માડતા માડતા મણિલાલની આખમાં ઝળઝળિયા આવી ગયા એ બોલ્યો, ‘જે ઘરમાં તમે બેઠા છો એ ઘર ગીરો મૂકીને અને એ ઉપરાતની રકમ કરજમાં લઈને મેં આ કામ ક્યું છે હવે મને તેનો પસ્તાવો થાય છે જેના માટે મેં આ ક્યું તેનું આપના દિલમાં તો કાઈ જ થયું નહીં. આપના આ વિશાળ હૃદય માટે મને ખરેખર માન ઊપજે છે.’

‘તો આજના સ્વામીવત્સલનું ખર્ચ પણ મારા ઉપર !’ કાન્તિલાલ શેઠ પોતાની ઉદારતા બતાવતા કહ્યું, ‘તમે આ ખર્ચની જેટલી રકમ-

વાપરી છે તે ખસુ કુ ચૂકવી આપુ છું કને પછી તમારે આવે.
 ઈર્ષ્યાભાવ નીકળી રહે તો કુ મને ખન્ધ માતીશ. અને જમણુનો
 જવો ખચ' કાન્તિલાભે લાવી લીધો મહિપાલ કરજમુક્ત જન્મે અને
 સાથે સાથે ઈર્ષ્યામુક્ત ખસુ બની ગયો. કાન્તિલાભે આ પ્રકારે એક
 સાધર્મી સાધને કરજભારથી મુક્ત કરી દીધા.

આવા રાજ દેવ અને ઈર્ષ્યાના સાથે તમારામાં ક્યારેય આવે
 છે ? યાત્રીઓ કહે છે—

અરિહત નહીં કલ મતર્યે
 અરિ-મત કમી નહીં માલત દી.
 ત્રિવિધા હયિયાર નહીં કર્યે
 અરિ ઠનકો હી નિત્ય ડપવત દી ॥
 જિનને પાપસે હાથ ઠઠાય ક્રિયા
 ક્ષયા-ચર્મમે બ્યાન લગાત્ય દિયા.
 તે હી નિહાય મનસે ઠરાવ ક્રિયા
 હે હી કર્મસે જગ મચાવત દી ॥

જ્યા હ વખ અરિહત ભગવાન નથી તે કહ્યપિ આંતરિક
 દુસ્મનાના અત કરી રહ્યો નથી. જેમ કાશમાં યાન, દરન અને
 ચારિત્રન કલિયાર નથી તેને અતરના દુસ્મનો નિત્ય કમાવતા રહે
 છે જે પાપમાંથી હાથ લાડાવી લીધો હોય તે સ્વ અને પરના
 વિવેક તપ્તો હોય એવો મન વચન અને ક્રિયાએ કરી ક્ષાધર્મમાં
 ખ્યાન નાનપરે આ મા ૮ કર્મની સામે ત્ય એલી રહે છે અને
 વિજય મેળવી રહે છે ક્યા એ મનનુ મૂળ છે ધર્મો મંગલમુક્તિદ
 મહિસા સંગમો તથો —અદિસા એ મનનુ પહેલુ પદ્ધિયુ છે
 જ્યા સ્વરૂપ છે ત્યાં પદ્ધતિ આવી જ નામ છે શૂદ્ધામાં પાંચાદ-
 હાપામાં વેરમળમ્ —સ્પૃષ્ઠ દિસાથી જમણુ એ રૂપરૂપેનુ આકૃત
 છે અને સજ્જાઓ પાંચાદવાયાઓ વેરમળ એ સાધુઓનુ
 મહામત છે માટ કાઈપણ પ્રકાર ની દિસામાં જમા રહેશે નહીં મનથી

એવો દરાવ કરી લેજો કે હું કાઈપણ પ્રકારની હિંસા આચરીશ નહીં હવે તો દિવાળી આવી ગઈ છે તમે પણ ફટાકડા ફેડીને અને ફાડિયામા દીવાઓ પ્રગટાવીને દિવાળી ઊજવવા તૈયાર હશો, પરંતુ ન્યાસુધી સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રના અજવાળા અંતરમા નહીં ફેલાવો ત્યાસુધી અધારા ઉલેચાશે નહીં કેટલાક લોકો તો ફટાકડાના ભડાકા છોકરાઓને નામે બોલાવતા હશે, પણ ન્યારે એના કર્મના ભડાકા બોલવા માડશે ત્યારે છોકરા નહીં બચાવે ! સાચી દિવાળી તો પ્રગટી ભગવાન મહાવીરના જીવનમા તેઓ મોક્ષમા ગયા ગૌતમ-સ્વામીને કેવળજ્ઞાન થયું, તો તેમની પણ સાચી દિવાળી બની ગઈ જેમણે ત્રણેય કાળને એક જ સમયે જોયા એની દિવાળી સાચી દી'વાળી થઈ તમે પણ દિવાળી ઉપર ચોપડા બદલાવો છો, પણ કર્મના ચોપડામા કાઈવાર નજર કરી છે ? વિક્રમનો સવત ચાલે છે, પણ વિક્રમે પોતાના પ્રજાજનોના કરજ ભરપાઈ કરીને ચોપડા બદલાવ્યા હતા તેવી જ રીતે તમે એકાદ સાધર્મી ભાઈનું કરજ ભરપાઈ કરી શકશો ખરા ?

અન્ય દર્શનવાળાઓ તો મદિરના જીર્ણોદ્ધારમા અને ઉપધાન આદિ તપના નિમિત્તે લાખો રૂપિયાનો ખર્ચ કરી નાખે છે, ત્યારે તમારા ધર્મ નિમિત્તે તમે કેટલો ખર્ચ કરો છો ? તમારી જૈનશાળાઓ, તમારા સાધર્મી ભાઈઓના બાળકો અને ભાઈબહેનો માટે તમે શું કર્યું છે ? ભગવાન મહાવીર, શાલિવાહન અને વિક્રમના આજે સવત ચાલે છે તેમણે તો દિવાળીને દીપાવી દીધી, તમે પણ—

શુભાશુભના દિયો સરવાળા, લાલ-ખોટ લો લક્ષે રે,

સરભર ખાતા કરો સર્વના, પ્રભુ કરવા નિજ પક્ષે રે

તમારા હાથથી કેટલું શુભ કર્મ થયું અને કેટલા અશુભ કર્મો થયા ? કેટલાને છેલ્લે દીધી અને કેટલાના ઉપર દયા કરી ? એ સરવાળા બાદખાકી કરી જુઓ હૈયું ખોલી નાખો જેનું હૈયું ખુલ્લું હોય. તેના જ હૈયામા ઉચ્ચ ભાવના પ્રવેશ કરે છે વિચાર, વાણી અને વર્તનને એક બનાવી નાખો તો જ તમે મહાત્મા બની શકશો તમારા

મનની સાચી કિમ્મત છે એ મનને જાગવાનમાં નોંધીને તમે મહાત્મા
બની રહો છો. મણિલાલે જાણે કાન્તિલાલ રોકે અને ઈર્ષ્યાથી પ્રેરાઈને
જમણુ ક્યું પણ કાન્તિલાલે પોતાના હૃદયની ઉદારતા દર્શાવીને મણિ
લાલનું બંધુ દેવું પતાવી દીધું. ઉદારતા એ મોટા જનવાનું મુખ્ય
લક્ષણ છે મેલાઈનું માપ ગુણોથી મપાય છે

મન મોડું છે નેહનું તે જન મોટા લાય,

દામા ગુણ ધીરજ નમ્રતા સદા તેનામાં હોય.

માટે રામ દેવાદિ ક્યાયોથી મુક્ત બને. 'કપાયમુક્તિ કિમ
મુક્તિરેવ । ક્યાયોથી મુક્ત બને. તે જ સાચી દિવાળી કિન્ની
જણાય. જન્મા હૃદયમાં કમ, કોષ ને ઈર્ષ્યાથી હોળી સજામવી હોય,
તેને દિવાળી અને હોળી જન્મે સરખા છે

જલ કોષ-અરિ મહાઅર બની

અગ્નિસમ તાપ દિશાયત હિ ।

તલ મેઘ સમ જલધાર હમા

અરિતાપકો આપ સમાયત હૈ ॥

પોતાના મન અને પોતાની જાત પર કાળૂ ધરાવેલો એ જાણ
વિજયેતમા સકુથી મહિમાતો વિજય છે

માટે એ કોષ, ઈર્ષ્યા આદિ અગ્નિને શાન્ત કરવા માટે દામાઈપી
શક્તિજ જળનો છટકાવ કરે, સાધાર્ણ જંતુઓનો સંહાર કરે. મૃદસ્થ-
જનનમાં અતિથિ વખતે વાણી અને વર્તનમાં કામચલા આવી નોંધ એ,
કુપદરાજને આવેલા અતિથિઓનું સમાન કરવામાં એવી જ કામચલા
વાપરી અને જાણનું આવળીનું સ્વાગત ક્યું તમે પણ મૃદસ્થ જનવા
નાદતા હો. તમારે અગ્નિવે આવનાર દરેક આજુસને તમારે આવકાર
આપવો નોંધ એ, પછી તે તમારો મિત્ર હોય કે દુશ્મન હોય. મૃદસ્થોનો
આ ધમ છે દરે ત્યાં શું જાણી તે અવસરે

કે શાન્તિ

અધ્યાન : ૮૮

(રવિવાર, તા ૬-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય લોકમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનનો અધિકાર ચાલે છે દ્રૌપદી દેવી બ્રહ્મની લક્ષણવાળી હતી તેના માટે બનાવેલો સ્વયંવરમંડપ સુગંધી દ્રવ્યોથી મધમધાયમાન બન્યો હતો. આસનો અને મંચો પર બેસનારા રાજાઓના નામો અક્ષિત કરેલા હતા દ્રુપદરાજાએ પોતાના પુત્ર ધૃષ્ટદ્યુમ્નને હાથી પર બેસાડીને રાજાઓના ઉતારા પર સ્વયંવરના સમય પર પંધારવાનું આમત્રણ આપવા મોકલ્યો. આમત્રણ મળતા જ રાજાઓ પોતપોતાના શરીરને શોભાવવા તથા વસ્ત્રાભૂષણોથી સજ્જ બનવા લાગ્યા સામાજિક વાસનામાં પડેલા જીવોને આવી તૈયારીઓ કરવી પડે છે તમારી દીકરીનું સગપણ કરવાનું હોય તો તમે તેને સારા સારા વસ્ત્રો અને દાગીનાઓ પહેરાવીને મહેમાનો પાસે મોકલો છો અને દીકરીને ભલામણ કરો છો કે મહેમાન જે કાંઈ પૂછે તેનો બરાબર જવાબ દેજે અને કાંઈ કયાશ ન દેખાય તેવું વર્તન રાખજે

ન્યારે ક્ષણિક વસ્તુ માટે આટલી તૈયારી કરવી પડે છે, ત્યારે શિવરમણીને વરનારા આત્માર્થીઓને કેટલી પૂર્વતૈયારીઓ કરવી જોઈએ ? જે સુખ આવ્યા પછી જાય જ નહીં અને અનંતા ભવોનો ભાગીને ભુક્ષો થઈ જાય, એમાં કેટલી તાલાવેલી જોઈએ ? તમને ખરણવા જતી વખતે જેવો ઉમળકો હતો, તેવો ઉમળકો પૌષ્ઠ કરવામાં

દેખાય છે ? જ્ઞાતિથી સાધના માટે તમન્ના નહીં હોય ત્યાંસુધી સિદ્ધિ દૂર ન દૂર રહેવાની છે. પૌષ્ઠ કરનારે રક્ત ને દિવસ કમવાનનાં દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્ણાવની સાથે જ પોતાનાં દ્રવ્ય ગુણ અને પર્ણાવની સરખામણી કરી પ્રજા સમાન બનવાનો સતત પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. દુષ્પાક આધી હોય તો ઘસણુનો ઓલકાર કદાપિ આવે જ નહીં. આત્મસિદ્ધિની ઝંખનાવાળાને ધર શું કહેવાય એની ખબર હેતી નથી, કારણ કે—

પ્રીતિ બનતી પર ઘડી, જે લોકે હો તે જોડે એક,

પરમ પુરતી રાજતા એકવતા હો દાખી મુલ્ય એક.

ગણત્ર ગિણત્ર પ્રીતી.

જીવે જનતાકાળથી પરતી મુલામી રીઝારી છે એ જનતાકાળથી ક્યાલમાં કટાઈને મોઢમાં મરાઈ રહ્યો છે એ જ કારણથી તેને ચાર ગાનિ, ચોવીસ દાક અને ચોરસી લાખ જીવોનિમાં ભટક્યું પાપુ છે એમાં જો નિવેંડ લાવે, તો જ જીવે જીવે. જીવે સચારી વિક્રમોમાં જીવિય આવે, તો ૮ ખર્ચમાં રૂચિ જોવાય છે. સિદ્ધાંતી જાણ પ્રમાણે વર્તનારે છેકરો જ સિદ્ધાંતો કૃપાપાત્ર બને છે એક સરકારી બાઈ ભાગે કરિયાવરમાં જે-ચારસાડી રિયા બીજી કાઈ નલાવી હોય તોપણ કુળ અને કુટુંબને સુધારી દે છે, ત્યારે લાખ રૂપિયાને કરિયાવર લાવનારી અસરકારી બાઈ ધરમાં જાવી જાય તો ધર જાણુ જમીની જાય છે. માટે તમે પરતી પમાન હોડી દો. તમે તમારા દેહને પોપવામાં અને તગડામાં શું ખામી રાખો છો ? છતાં તમારા વાળ કળા મરીને પિળા થઈ જાય છે જો જમીસ હાંત તમારા હોય, તો એ ખરવા કેમ મરે છે ? માટે ખાલ રાખો કે પુરુષોથી જોણુ સરીર એ પદ્મ્ય છે એના જતન માટે જાદવી બધી સક્તિ શું કામ મુલાવી દો છો ? તમે ડેટલી સલાળ સરીર માટે રાખો છો તેના ચોખા ભાગની સળાળ ખણુ આત્મા માટે રાખો છો ? સરીરમાં કે કપડામાં પહેલા ઘખને દૂર કરવા માટે તમે તરત જ તૈયાર થઈ જવ છો, ખણુ

આત્મામા કેટલા ડાઘ પડ્યા છે? છતાં ભગવાન જેની ના પાડે તે જ આચરણ તમે કરી રહ્યા છો. ભગવાનને રીઝવવા માટે સર્વાંશુ કંઈ પડે છે

અણાણાપ ઘસો સોવઢાણે, આણાપ ઘસો નિરુવઢાણે, ઘયં તે મા હેડ ઘયં કુસલસલ દંસણં ॥

—આચારાગમુત્ર અ ૫, ઉ ૬.

કેટલાક જીવો આજ્ઞા બહાર ઉઘમી વર્તે છે, અને કેટલાક જીવો આજ્ઞામા નિરુઘમી વર્તે છે આવુ તને ન હો. આજ્ઞામા જ તારો ઉઘમ હો. અને આજ્ઞા બહાર તારો ઉઘમ ન હો. તમે તમારા મ્યામીને રીઝવી શકો તેમ છો? જે રીઝવવા હોય તો સસારની આસક્તિ છોડવી પડશે. આત્માથી જીવને તો ત્યાગ જોઈએ છે, ભોગ જોઈતા નથી, અને વૈરાગ્ય ગમે છે, વિલાસ નહીં, તેને સત જોઈએ છે, સતાન નહીં, તેને ધર્મ પ્રિય છે, ધન નહીં, તેને મોક્ષ જોઈએ છે, પણ મરણ નથી જોઈતું, તેને સુગતિ જોઈએ છે, દુર્ગતિ નહીં. ભગવાન કહે છે કે જેમ તમે ધન મેળવવામા અતૃપ્ત છો તેવા જ જ્ઞાન મેળવવામા અતૃપ્ત બનો. તમે એક સામાયિક કરવાની બાધા લીધી હોય ને કુરસદ હોવા છતાં બે સામાયિક કરતા નથી પણ એકવાર સો રૂપિયા મળી ગયા હોય, છતાં બીજવાર મેળવવા માટે તો દોડાદોડી કરી મૂકો છો. તમારી તૃષ્ણા તો પારાવાર છે જેની તૃષ્ણા વિશાળ છે, તે મોટામા મોટો કગાળ છે તમે અસતોષની ભભૂકતી જવાળામા સળગી રહ્યા છો. માટે આ અવસર મળ્યો છે, તેને લેખે લગાડો.

દષ્ટાન્ત—બાદશાહ અકબર અને બિરબલ એકવાર નગરચર્યા જેવા નીકળ્યા. દરેક પ્રજાજનો બાદશાહને સલામ ભરતા જતા હતા ચાલતા ચાલતા બનરમા એક વાણિયો પોતાની દુકાનમા લમણે હાથ દઈને બેઠો હતો. તેના પર બાદશાહની દષ્ટિ પડી ગઈ આથી બાદશાહે પૂછ્યું, ‘બિરબલ ! મારી બધી પ્રજા મને ઝૂકીઝૂકીને સલામ કરે છે, દરેકના મોં પર આનંદ છે ને આ વાણિયો ઉદાસ કેમ બેઠો છે?’ બિરબલે જવાબ આપ્યો, ‘જહાપતાહ ! ‘બનિયા સદા ઉદાસો.’

સ્વયં જાણતાં પણ એની ઉદાસીનતા મટાડી શકે નહીં બાદશાહે
હજુ અરે એમ તે હોય ! એને મારી પાસે બોધાવો, હું એની
ઉદાસીનતા મટાડી દઈ

વહિયો ! બોધાવવામાં આવ્યો, બાદશાહે તેને પૂછ્યું કેમ
સી ! તમે બાદશા જ્યાં ઉદાસ જનીને બોધા છે તો કેઈ વેપારમાં
મેટી ખોટ આવી છે કે કેઈ ખીજ ઉપાધિ આવી પડે છે ?

દબુર ! વહિયો બોલ્યો : હું એક સાધારણ રિશ્તિનો
વેપારી છું સિંચાણની મેલમ આવી, ને મેં વેપારની લાલચમાં
ધાબળાઓની ખરીદી કરી પણ મારી ધારણા પ્રમાણે ધરાઈ વધી
નહીં ને મારી મૂકે ધાબળામાં રાખ્યાં ચર્ચે હવે આવતા સિંચાણ
સુધી મારો વતાર ખડો ગયો છે

કેટલા ધાબળા વધ્યા છે ? બાદશાહે પ્રશ્ન કર્યો. લગભગ
દોઢસા ધાબળા પડે ત્યાં છે. શેઠે જવાબ આપ્યો. શેઠનો જવાબ
સંજોગને મહત્વાદ બોલ્યો : શેઠ ! એમાં શું મોટી વાત છે ? અત્યંતી
હાલથી તમારા ધાબળાઓની ધરાઈ વધી નથી, માટે હવે ઉદાસીનતા
છોડો દેજો. વહિયો બોલ્યો : પણ દબુર ! અત્યારે ઉનાચો મેસી
ગયા છે હવે કેઈ એકસા ધાબળો ખરીદે નહીં ને વ્યાપ કરો છે
કે ધાબળાની ધરાઈ વધી જશે ! બાદશાહે હજુ એ જુલુ આપી
કાન ત્યારે તમે દોઢમાને ધાબળા મેલવીને તૈયાર રાખજો.

રાજા કે ના મિત્રમંત્રે બાદશાહને હજુ નામદાર ! સાધારણ
આજ તો એક હોય છે પણ અસતોતી માણસને એકીસાથે અસ્થિતાર
આજ સાગસી હોય છે મારે એ વહિયાની ઉદાસીનતા મટી શકશે
નહીં બાદશાહે જવાબ આપ્યો : એના જ્યાં ધાબળા આકર્ષી-
કાન વચાઈ નથી ત્યાં ઉદાસીનતા રાતી રહેશે ! ખીજે રિશ્તે
જારી સમામાં બાદશાહે આજા કરી આવતી હાલથી સમામાં આવનારે
નવા ધાબળા ધાબળા એવીને / આવડુ ને કેઈ નવો ધાબળો
ઓઢાન નહીં આવે તેન પાંચમો રતિા હડ થશે ! રાજાની આજ્ઞાથી

બધાને આશ્ચર્ય થયું કે ભર ઉનાળામાં રાત્રીએ આવી આસા કેમ કરી હશે ? પણ હવે તો બાદશાહની આસા પાળ્યે જ છૂટકો.

બીજે દિવસે સવારથી જ વાણિયાની દુકાનમાં ધરાડી વધી પડી શરૂઆતમાં તો તેણે અઢી રૂપિયામાં ખરીદેલો ધાબળો પાચ પાચ રૂપિયે વેચવા માડ્યો, પણ દસેક ધાબળા વેચ્યા બાદ તેને લાગ્યું કે એકના બમણા કરવા એ બરાબર નફો ગણાય નહીં, એટલે તેણે ધાબળાનો ભાવ દસ રૂપિયા કરી નાખ્યો. પણ દસ રૂપિયામાંયે ધાબળા માટે પડાપડી થવા માડી પચાસેક ધાબળા વેચ્યા બાદ તેણે ધાબળાનો ભાવ પચાસ રૂપિયા કરી નાખ્યો. પણ ધાબળા તો ચપોચપ ઊપડવા લાગ્યા હવે તેણે એક ધાબળાની કિંમત એકસો રૂપિયા કરી નાખી આમ કરતા કરતા છેલ્લે એક જ ધાબળો બાકી રહ્યો, તે બાકીના ધાબળા ઊપડી ગયા વાણિયાની દુકાનમાં રૂપિયાનો ઢગલો થઈ ગયો સૌથી છેલ્લે બિરબલે જઈને વાણિયાને પૂછ્યું, ‘શેઠ ! ધાબળાનો શો ભાવ છે ?’ વાણિયો બોલ્યો, ‘સાહેબ, ધાબળા તો બધા ખલાસ થઈ ગયા.

બિરબલે કહ્યું, ‘શેઠ ! ગમે તેમ કરીને દુકાનમાંથી એક ધાબળો શોધી આપો તમારે જોઈએ તો બેપાચ રૂપિયા વધારે લેજો, પણ આવની કાલે જો ધાબળો લઈને સભામાં નહીં જાઉં, તો પાચસો રૂપિયા દડ ભરવા પડશે.’ વાણિયાને ધાબળાની ધરાડી વધવાનું કારણ હવે જ સમજાયું એણે વિચાર કર્યો કે હવે એક જ ધાબળો બાકી રહ્યો છે, માટે અઢીસો રૂપિયા કિંમત બતાવીશ તોપણ ધાબળો તો વેચાઈ જ જવાનો છે.’ આમ વિચારીને વાણિયો બોલ્યો, ‘એક જ ધાબળો માડમાડ બચ્યો છે, પણ તેના અઢીસો રૂપિયા પડશે.’ અને અઢીસો રૂપિયા ચૂકવીને બિરબલે ધાબળો ખરીદી લીધો.

બીજે દિવસે બાદશાહ ને બિરબલ વળી પાછા બજારમાં નીકળ્યા અને ન્યા જોયું તો વાણિયો એની એ દશામાં લમણે હાથ દઈને બેઠો હતો બાદશાહે તેને પૂછ્યું, ‘શેઠ ! તમારા ધાબળા વેચાઈ ગયા છતાં તમે હવે કેમ ઉદાસ છો ?’ વાણિયો બોલ્યો, ‘હજુર ! મારી

ઉદાસીનતાનું કારણ શુદ્ધ છે મારા જમી રૂપિયે પાતર ધાળ્યા ત્થા
આતમાં દસ રૂપિયા જેવી મામૂલી કિંમતમાં વેચાયા પછી વિક્ર,
પચાસ અને સો રૂપિયામાં એક એક ધાળ્યા ગયો, પણ જેમણે ધાળ્યો
અમીસા રૂપિયામાં વેચાવો, અને જો પ્રથમથી ખર્ચર પડે હોત, તે
એક પણ ધાળ્યો દસ રૂપિયામાં વેચત નહીં ને જ્યાંની કિંમત
અમીસો મળે જાત મારી ઘણેથી જૂસ માટે હું ઉદાસ છું કારણ કે
હું કમીના કંઈક છું બાદશાહ મનમાં સમજી ગયા અને યાચતા ગયા.
મિત્રભાઈ જુદા કામ જાહેરનાકાં । મેં જુદા હાથ ને કે જમિયા
સજા કરાસી તે જરાખરડે ને ।

તમે જુદા તમારા તુલ્યુના મિત્રાઓ જીયા ને જીયા બાળ્યા
રહો છો । એ મિત્રાઓના ટાળવાની ત્થર છે પ્રાર્થનામાં કસે તે
મળે જ રહેવાનું છે માટે દોઢાદોઢે જોઈ કરેલ યાત્રીઓ કહે છે કે—

જલામિયા । તું જાણ મેં એસી રહે ને જાદમાં,
તું ત્થર ટ્રેજમાં તે કામ ત્થર તારમાં.

મારું પરવશનું મહંત જોડતે જ્યાં તરફ વળ કરેલ કુચકુ
માન્યમાં સવંત અને નિર્વંદ જોણવણ પ્રમાણમાં હોય જ છે જો
કે હું સવંત આવ તો તેજેજ મધગાજીવેણ સિંગણ — તે જ કાલે
સિદ્ધ જાતી ત્થા માટે જ તમે સિવરમણીને વરવા માટે તૈયારી કરતો.

કુલ ૧ નેન ત્થા આવેલા રાજાઓ તે કોઈકને વરવા માટે
ત્થાપાપક ઘર્ષ રજા છે ખૂબ કાઠમાઠથી અને સર્વ જાતને સૌ
રાજા પાતપાનાની યાચતા પ્રમાણે કાપી ઘોડા રથ આદિમાં બેસીને
મહંતમાં આવ્યા અને સૌ સૌના નામથી અકિત જાણને પર બેસીને
મ સી ગાવા નિ જાવા લાગ્યા દવ કોઈક મહંતમાં ક્યારે આવે
તેની જાણને અતુલ હતી.

ૐ શાન્તિ.

વ્યાખ્યાન : ૮૯

(સોમવાર, તા ૭-૧૦-૬૩)

અહી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ અને દશાર, બલદેવાદિ રાજાઓનો સમૂહ પોતપોતાને સ્થાને ગોઠવાઈ ગયા પછી દરેક રાજા દ્રૌપદીની રાહ જોવા લાગ્યો. દ્રૌપદીનો હર્ષ પણ માતો નથી જે જીવો સસારની માગણી કરતા હોય, જેને સસાર ગોઠતો હોય, એને લગ્નના સમયમા હર્ષ હોય દ્રૌપદીએ શતપાક, સહસ્ત્રપાકાદિ તેલોનું અભ્યંગ કરી, રનાન કરી, વસ્ત્રો સજી, ભાર થોડો અને મૂલ્ય ધણું હોય તેવા અલકારો ધારણ કર્યા કેડમા રત્નજડિત કદોરો, ગળામા ત્રણસરા અને નવસરા હાર, હાથમા રત્નજડિત કકણો, કાનમા કુડલ, પગમા રત્નજડિત નૂપુરો આદિ શૃંગારો-થી સજ્જ થઈને દ્રૌપદી કામદેવના મંદિરે ગઈ પ્રણામ અને યથાયોગ્ય પૂજન કરીને એ કહેવા લાગી.

કરી પૂજન કામદેવની, લાખે દ્રૌપદી નાર,
દેવ દયા કરી મુજને, ભલો દેજો ભરથાર

દ્રૌપદીએ સારા પતિની માગણી કામદેવ આગળ કરી છે જ્ઞાતા-સૂત્રની કેટલીક પાછળથી લખાયેલી પ્રતોમા લખ્યું છે કે પ્રતિમા પાસે જઈને દ્રૌપદીએ ‘ નમોત્યુર્ણ ’ કહ્યું પરંતુ ભર્યના ભડારમા તાડપત્ર પર લખાયેલી ૭૦૦ વર્ષ પહેલાની પ્રતોમાં તેમ લખાયેલ નથી પરંતુ

તેમાં આ પ્રમાણે પાઠ છે. શિવપરિમાર્ગ કાચ્છર્ચ કરેહ, કચ્છા
કેવેવ કતેકરે તેવેવ કલાગચ્છહ — બીજા પુરાવાએ સતાવ્યાની
શી રત્નચંદ્રમુનિ જણાવે છે કે દ્રોપદીને જાગે ગિનાપૂજા વિશે જે
કથાકોતો સૂત્રોમાં આપી છે તે દેટલીક વધારે પડતી છે અને સમય
વિનાની છે. આમ અમારી શ્રદ્ધા પરથી જણાઈ આવ્યું છે તેઓશ્રી
કહે છે કે—

અમારા આશ્રમના ચાતુર્થીસ દરમ્યાન શ્રી રત્નધીરવિજયના પૌત્ર-
સિંધુ શ્રી સ્તુતિજનના અહારમાં પદ્મિયાત્રાની પ્રતીક પ્રતિ જોવામાં
આવી. તેના ઉપરથી જણાય છે કે અસહી પ્રતેમાં જમોત્પુર્ણ નો
પાઠ નથી. વળી અભયદેવસુરિએ ઠાણાંજ આદિ નવ જાગે પર દીક્ષ
લખી છે તેમજે શાતાસૂત્ર પર વિક્રમ સવત ૧૧૨ માં દીક્ષ લખી છે
તેમાં તેમજે પોતાની પ્રતમાં જમોત્પુર્ણ રહિત પાઠ રાખ્યો છે
અર્થાત્ જમોત્પુર્ણ કે તે સમયથી બીજા પાઠોની દીક્ષ તેમજે કરી
જ નથી.

વળી ઠાણાંજસૂત્રમાં ત્રણ પ્રકારના જિન કહેવામાં આવ્યા છે
(૧) અવધિયાની જિન (૨) મન પર્વણાની જિન, અને (૩) દેવણાની
જિન. તેમાં પ્રથમના અવધિયાની જિન જાદી લઈ રાખ્યા માટે દ્રોપદીએ
કામદેવની પૂજા કરી એમ સાબિત થાય છે કારણ કે સંપૂર્ણ વીતરાગી
પ્રભુ પાસે કે ત્યાગીની પાસે ભોગની માગણી કરનાર મૂર્ખ હરે છે.

દુસ્તાનમાં આ સ્વયંવરના પ્રસંગ નિમિત્તે મલ મંત્ર, જનન
શાપ્તી આદિમ સ્વદિગ આદિ તમામ પ્રકારનો આહાર તૈયાર કરાવ્યો.
હોતો આથી સિદ્ધ થાય છે કે દુપદરા ન જે સમક્ષિતી અથવા આવક
હોતો તો આવી બોજનસામગ્રી એ તૈયાર કરાવે જ નહીં દ્રોપદીને ખજી
ને વખતે સમક્ષિત હોય તથા ઠાઈ પુરાવો મળતો નથી.

વળા મૂનિ પુત્રની જો અતિ આવશ્યકતા હોત, તો પંચપરમેષ્ઠિ-
પદ્મના નમ કાર સાથે ૫૪ ૫૬ નંબર હોત તે ઉપરાંત આનંદાદિ

દસ શ્રાવકો તથા તુ ગિયા નગરીના શખપોખલીજી શ્રાવકો આદિ ધણા અધિકારોમા પણ ધરદેરાસરની કોઈ વાત નીકળતી નથી જ્યાં જડ પૂજની શરૂઆત થઈ, ત્યાં દયાધર્મને દેશવટો દેવાયો. પ્રભુ તો છકાયના રક્ષક ને છકાયના નાથ છે તે ભગવાન હિંસાએ ધર્મ કેમ પ્રપ્તે ? આચારાગ-સૂત્રના ચોથા અધ્યયનના ખીજા ઉદ્દેશમા હિંસાથી દોષ નહીં માનનારનું વચન ‘અનાર્યવચન’ બતાવ્યું છે વળી ‘દોસં દુર્માદ્વદ્વદ્વળં’— હિંસા એ દુર્ગતિમા લઈ જવાનું કારણ છે એમ દર્શવૈકલિક આદિ સૂત્રોમા ઠેર ઠેર કહ્યું છે માટે—

પુત્ર કહે માતા વાંઝણી, વાત ન માને કોઈ,
એ દષ્ટાન્તે બાણજો, હિંસા ત્યાં ધર્મ ન હોય

દીકરો કહે કે મારી મા વાંઝણી છે, તો એ વાત અસત્ય જ છે એમ હિંસામા ધર્મ માનવો તે મિથ્યા છે જૈનોના સાધુસાધ્વીને સ્નાન, માળા, વિશેષન, વિભૂષા, દાગીના, સચેત પુષ્પ, સચેત પાણી આદિ કદ્યે નહીં, તો જેને પ્રભુ માન્યા તેને તો કેમ જ કદ્યે ? તિથિને દિવસે, પર્વપણુ તેમ જ ઓળો આદિ દિવસોમા શ્રાવકો લીલોતરી શાકની બધી કરે, અને ધર્મને નામે પ્રભુ પર પુષ્પ ચડાવવા અને ફળો મૂકવા આદિમા પાપ ન માનવું એ શુ મિથ્યા નથી લાગતું ? માટે તમે તમારી બુદ્ધિને કસો અને વિચાર કરો કે જે પ્રભુએ જન્મ, જરા અને મરણ તથા દીધા અને પરમપદ નિર્વાણની પ્રાપ્તિ કરી તે પ્રભુને ફરી વાર કોઈ માતા બનીને જન્મ કરાવે, કોઈ તેના પિતા બને અને કોઈ માનવ ઇન્દ્ર-ઇન્દ્રાણી બનીને નાટક લજવે એ શુ યોગ્ય કર્તવ્ય છે ? નાટક જેવા ખેડો અને પ્રભુને પારણા આદિમાં ઝુલાવવા એ શુ જૈનદર્શનથી વિરુદ્ધ નથી ? કયા અતીન્દ્રિય પરમાત્મા અને કયા એકેન્દ્રિય પ્રતિમા ? પ્રભુમા અનંત ગુણો સિદ્ધાન્તપ્રતિપાદિત છે, ત્યારે તેમની પ્રતિમામાં એક ગુણ પણ દેખાય નહીં ! પ્રભુ અનાહારી નિરાહારી અને પ્રતિમા પાસે અન્નકૂટ પૂરવા એ કયાનો ન્યાય છે ?

વળી શાઓમાં નિર્મલિપ્તિમાં સામ્યતા વણવી છે કેઈ ક્ષત્રિયે
 પડીને એવવી દાષી હોય તે સામ્યતા કહી સકાય નહીં દેવતાઓ તે
 આવી પ્રતિમાઓ આરસાખ અને ચોપાસાઓ બધાંનિ પૂજે છે એ તેમનો
 જિત આચાર છે પણ પ્રભુનો અદિસાધન અગ્રીકાર કરનારને ધર્મના
 જવાના નામો ક્યાંય દિશાદિ કરવાની વીતરાને આપ્યા કરી નથી જડ
 આશ જાને ક્યાંય મહત્ત્વ આપાયું નથી. શાનીઓએ તે ઔપચારિક
 સુત્રમાં ચાર આશ જાનો મત્યમાં છે : યમ્મસ્સ જાવસ્સ જસારિ
 આસજ્જણા પમ્મજ્જા સં જહા—વાયણા પુચ્છમ્મા પરિવહુણા યમ્મ-
 કહસિ । આ ચાર આશ જાનો છે (૧) વાચણા એકમે મુઠ પાસેથી સુતના
 અર્ધઅર્ધિત વાચના લેવી. (૨) પુચ્છમ્મા તે અપૂરવાન પામવા માટે
 સસમ નિવારણ માટે પત્ની પરીક્ષા લેવા માટે અને જિનેશ્વરના માર્ગને
 દીપાવવા માટે પ્રશ્ન પૂછવા. આમ પ્રશ્ન પૂછવાથી કંક્ષાઓકલિપ્તને મિત્ત્યક્રવ
 મોક્ષાનિ કર્મ ઉદાર્ઠ જાય છે (૩) પરિવહુણાથી પૂર્વે લલેશા જિતમાનિત
 સુત્રો અરજસિત થાય, બે જાલગિય પ્રાપ્ત થાય માટે તેનું વાર વાર
 રહણ કરવું (૪) ધર્મક્રમ એટલે ધર્મની ક્રમ વાંચવી અને સાંભળવી
 આથી નિર્જરા થાય અને સચાર પ્રત્યે ઉદારીનિપાત્ર આવી જાય.

નવલિપ્તઓ વર્તમાનપત્રો આદિ શુભાર પ્રેરે રજાનકાઓ
 એ વિકલ છે ઉપર દર્શાવેલાં ચાર આશ જાનો સિવાય બીજી કેઈ
 આશ જાન નથી આજે તે જડપૂજનનો જમાનો વધ્યો છે પરંતુ
 મુખ્ય એ પૂજનવર્ણન છે આજીનિ નહીં માટે ચુલોની પૂજા કરે
 પ્રભુની આપ્યા એ જ ધર્મ છે આજાપમામંગે યમ્મ (આચાર્યસુત્ર
 અ. ૧ છ. ૨) તીર્થકરોય કહે છે કે આપ્યાની આરાધનામાં જ મારો
 ધર્મ છે મનુષ્યોને માટે આ કેરુ એજ હરમાન છે ।

રાજની પાસે આવીને કેઈ પુરુષ એમ કહે કે મારે તમારી જાકિત
 કરવી છે અને એ રાજના હ પ્રગોને વધિરિને તેના લેલી-મંડ રાજને
 અગ્રે તે રાજ ખુદી થાય ખરો ? અથવા તે એ પુરુષ રાજની

ભક્તિ કરી કે અભક્તિ ? તેવી જ રીતે ફલ-પુષ્પાદિ વનસ્પતિ ધરાવવાથી અને ચામડા આદિથી, તાલીઓ પાડવાથી અને ઉઘાડે મોઢે ખોલવાથી અનેક જીવોની હિસા થાય છે ધૂપ અને દીવાથી, યજ્ઞ હોમ હવનાદિથી તેજસ્કાયની હિસા થાય છે પખાલ આદિ સ્નાન કરવાથી પાણીની હિસા થાય છે વાજિત્ર, દાડિયારાસ આદિથી વાયુકાયના જીવોની હિસા થાય છે મૂર્તિ બનાવવામા પૃથ્વીકાયની હિસા થાય છે માટે આત્માથી જીવોએ ભગવાનના છ પુત્રો સમાન છકાયની હિસા ધર્મને નામે કરવી તે ઉચિત નથી માટે હિસા અને રગરાગથી અટકાવિલાસ છોડી વિકાસ સાધો કેવળી પ્રભુએ ધર્મના ચાર આલબનો કહ્યા છે તેને જ પદ્મો અન્યની દેખાદેખીથી કે તમારા મોજશોખને તૃપ્ત કરવાને ખાતર પણુ આવુ આચરણુ છોડો ભગવાને સયમને જ યાત્રા કહી છે, ઇન્દ્રિય અને મનના નિગ્રહને જપ કહ્યો છે આમ ભગવતીસૂત્રમા કહ્યું છે માટે શાસ્ત્રને વાચો, વિચારો અને જડભાવની બદીને દૂર કરીને ચૈતન્યભાવને ઉગાળો.

કામદેવની પૂજા અને પ્રાર્થના કરીને દ્રૌપદી પોતાની દાસીઓ સાથે અતપુરમા આવી ત્યાંથી સ્વયંવરમંડપમા આવવા માટે તૈયાર કરેલા રથમા તે બેસશે ત્યાં શુ બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

અધ્યાખ્યાન : ૬૦

(મળજવાર તા. ૮-૧૨-૬૭)

જ્યાં ત્રણે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત થયે મળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોષદીનો અધિભર થાય છે સમવાનની વાણી વિષ્ણુ કરનારી, સાન્તિ સ્થાપનારી આપ્તિને જ કરનારી તથા મળ કરનારી છે આવા વીતરાજની વાણીની સાધના ૪૧ આદિ કરનારુ કમ્પાલુ સર્વ જાણ છે આ વાણી આપ્તિને જ સર્વ જનારી છે જેને મોક્ષની સાધના કરવી હોય તેને મુલુઆલી બનવું તેજ એ શ્રી હેવચદ્રજ મહારા ૧ તેરમા જિનેશ્વર શ્રી વિભક્ત નાથ સમવાનની સ્તુતિ કરતાં કહે છે કે—

તારા શુદ્ધ સ્વભાવને જ આદરે ધરી જનુ માન,
તેજને તેજી જ નીપજે જ એ કોઈ અદ્વિત તાન
વિભક્તિના વિભજતા તારીજી અવર બી જે ન કદાચ.

હે પ્રભો ! આન સર્વગુણસમ્પન્ન જન્યા હો ને આપ્ત મુલ્યાની સ્તુતિ-ઝાંઝા કરે તને આપના જેવી વિભજતા પ્રાપ્ત થાય છે મુલ્યાન ૧ મુલ્યાની કદર હોય છે મારે મુલુઆલક બનેલ નહીં મોનાં મીઠા ચાણી સમુદ્રમા ચાલ્યા ૧૫ પછી એ વાળાં વળશે નહીં તમારાં યોચન બન આયુષ્ય નહીંના પાણીની પહે વહી રહ્યાં છે મારે આદરમાં સમવાનના મુલ્યાની કદ કરે સમક્ષિની જીવન શુભ સ્વભાવ બને

મોક્ષ જોઈએ છે ચાર ગતિ, ચોવીસ દડક અને ચોરાસી લાખ ચોનિમા ભટકતા જીવે દુર્ગુણને જ ગ્રહણ કર્યા છે તમારામા ગુણ વધે છે કે દુર્ગુણ ? ભગવાન મહાવીરસ્વામીએ ત્રીસમે વર્ષે સસારનો ત્યાગ કર્યો દેવાગનાઓ પણ પ્રભુના ચિત્તને ડોલાવી શકે નહીં એવી એમની દબતા હતી

चित्रं किमत्र यदि ते त्रिदशंगनाभि-
नीतं मनागपि मनो न विकारमार्गम् ।
कल्पान्तकालमरुता चलिताचलेन
किं मन्दराद्रिशिखरं चलितं वदाचित् ॥

ભક્તામરસ્તોત્ર, શ્લો. ૧૫.

‘ ભગવાનને દેવાગનાઓ ચલિત કરવા આવે, છતાં તેમના મનને એક પર્યાય પણ વિકારમય ન બને પરંતુ તેમા કાઈ આશ્ચર્ય નથી, અનેક પર્વતોને ચલાયમાન કરી દેનાર પ્રલયકાળનો મહા તોફાની પવન પણ શુ મેરુપર્વતના શિખરને ચલાયમાન કરી શકે છે ? ’ આવા ભગવાનના ગુણો ગાનાર નિર્મળ અને અચલ બની શકે, પરંતુ ગુણ ગાનારની આરાધના નિર્વદ્ય હોવી જોઈએ

પરંતુ જે માનવની દષ્ટિ, ભાવ, ભાષા, સંગીત અને ખાનપાનમા અગારા ભર્યા હોય, જેના આચાર અને વિચાર આછકલા હોય, તે પતનને માર્ગે જાય છે દ્રૌપદીએ કામદેવની સ્તુતિ કરી જેના પૂર્વ-જન્મમા મોગની ભડભડતી ભૂખને બીખારીએ પણ પૂર્ણ ન કરી અને પાચ પાચ પુરષોથી સેવાએલી વેશ્યાને જોઈને જેના ચલિત થયેલા હૃદયમા વિષય પ્રત્યેની ભાવના જાગી હતી એ જ દ્રૌપદીએ નિયાણાના કારણથી કામદેવની પાસે જઈને પણ કામવિકાર પૂરો કરનાર પતિની જ માગણી કરી, કારણ કે નિયાણુનો પ્રભાવ જોર કરી રહ્યો હતો અતપુરમા જઈને તેણે વસ્ત્રાભૂષણો ધારણ કર્યા દાસીઓથી વીટાઈને એ ચાર ઘટાવાળા અશ્વરથમા બેઠી અને કાપિલ્યપુરના મધ્યભાગમા

ચાંદને પોતાની ધાવમાતાની સાથે સ્વયંવરમડખમાં આવી મડખના મધ્ય ભાગમાં આવીને તેણે બધા રાજાઓને વિનયપૂર્વકે વદન કર્યો તેના હાથમાં એક પુષ્પગો દોઢ અને મોટી પુષ્પમાળા હતી. દાસીએ રાખા હાથમાં એક વિશાળ દર્પણ રાખ્યું. દ્રોપદી એ દર્પણમાં ગુદા ગુદા રાજાઓના પ્રતિબિંબ જોવા લાગી. ચતુર દાસી દર્પણમાં એક એક રાજાનું પ્રતિબિંબ બતાવતાં તેનાં કુળ ચોન, માતાપિતા પ્રાચીણપણ્ણ ઓળખા અને જળવીરોનું વલુન કરતી નજ છે. પ્રતિબિંબમાં પાત્ર તે તે રાજાનું સ્વરૂપ દ્રોપદી નિહાળતી નજ છે. આજળના સમયમાં કન્યા આપતી વખતે ઉત્તરના છવનનો સૂતકળ પશુ જોવાલો હતો. ઉત્તરકુળની પરંપરામાં ન્યાય, શીલ અને પ્રમાણિકતા પર પશુ પૂરું લક્ષ્ય મળે.

દુષ્ટાન્ત—એક શહેરે ત્યાં ચાર પુત્રો હતા. તેમાં ચતુરને પરણાવેલા હતા. એ જો પુત્ર નવનીતશાલ વિદ્યાભ્યાસ કરતો હતો. તેમાં એકચાર મોટા પુત્ર પ્રેમચંદને જામન દીવાને કહ્યું. તમારા નાનાભાઈ નવનીત વેર મારી પુત્રી તારામળિતુ સગપણ કરવાની મારી હમ્મય છે. તમે તમારા મિત્રાન પૂછીને મને જવાબ આપજો. પ્રેમચંદે ધેર આવીને મિત્રાને વાત કરી. પશુ મિત્રાએ તરત જ જવાબ આપ્યો કે આપણે એ પ્રવાનની પુત્રીને વધુ બનાવવી નથી, માટે બીજો કશું સારી કન્યા હોય તો મોખ કરો. પિતાનો આ જવાબ પ્રેમચંદને ન ગમ્યો. તેણે મનમાં વિચાર કર્યો કે પિતાજી તો જુદા કન્યા છે. દીવાન જ્યાંની આપણને ઓળખે મને ન વેપારમાં આટીકૂટી આવે તોપણ મોટા માણસની સલાહ કાન આવ વળી સામે પગમે દીવાનના હેઠળ કહેવાયે ૧ તો એની કન્યામા શું કહેવાપણુ છે ? માટે આવેલી લક્ષ્મીનો ૨ કાર ન કરવા.

ત્રણેય ભાઈ ઓ પ્રેમચંદ જાની ગયા. બાપ સમસ્યોને બેસી રહ્યો. દીવાન પુત્રો ના આવી નવનીતની વધુ બનીને થ મા આવી ચર્ચ દીવાને પાત્રના મં મા પ્રમાણે કવિવાર કર્યો.

હવે તો ખાવા બેસતી વખતે તારામતી રસોઈ પણ બનાવવા લાગી રાટલીના ફૂલકા ચાળીમા આવતા પ્રેમચંદ કહેતો, ' બાપા ! આ ફૂલકા તારામતીએ બનાવ્યા છે ' મનમા ને મનમા સમજીને શેઠ બોલતા, ' હા ભાઈ ! મોટાની દીકરી છે, એટલે એની ચતુરાઈમા તો કહેવાપણુ શુ હોય ! '

આમ કરતા કરતા દુકાનનો વેપાર નબળો પડવા લાગ્યો અને વેપારમા પણ મોટી ખોટ આવી પડી શેઠે હવે વેપારનુ કામ છોડી દીધુ હતુ આથી પુત્રોએ આવીને પિતાની આગળ પેઢીની નિયતિની વાત કરી શેઠ બોલ્યા, ' ભાઈ, વ્યવહારના કામમા દબલ દેવાનુ મેં તો ક્યારનુ છોડી દીધુ છે હવે તમે જાણો ને તમારે વેપાર જાણે, અને જહુ મૂઝાયા હો તો જેની તમે ઓથ શોધી છે તેની પાસે જવ એ તમારી બીડ લાગી દેશે ! '

પ્રેમચંદ આજે દીવાનસાહેબને મળવા ગયો દીવાને આવકાર આપીને ચાપાણીનો વિવેક કર્યો ચા પીતા પીતા પ્રેમચંદે વાત કરી, ' હુ આજે તમારી પાસે એક કામે આવ્યો છુ ' દીવાને જણ્યુ કે, ઓફિસના તુમારે સબધી કાર્ડ સાધારણુ કામ હશે આથી તેણે કહ્યુ, ' એક શુ, હજાર કામ હોય, તોપણુ બતાવો ' પ્રેમચંદે ધીમે રહીને કહ્યુ, ' વેપારમા થોડી ખાધ જવાથી હુડીઓ પાછી ફરે એવો સંયોગ છે, માટે એક અઠવાડિયા માટે પચાસ હજાર રૂપિયા '

' રૂપિયા ! ' દીવાનસાહેબે ઉત્તર આપ્યો, ' હુ તો નોકરિયાત માણસ છુ વળી દીકરીના લગ્ન કરવામા મારી શક્તિથી ઉપરાત ખર્ચ થઈ ગયો છે મારી પાસે એટલી ખચત નથી જે હોત, તો તમને ના પાડત નહીં '

આજે પહેલી જ વાર કામ પડ્યુ ને દીવાને ગાળે વીટીને આપેલો જવાબ પ્રેમચંદને ગમ્યો નહીં એની આશાના ચૂરેચૂરા થઈ ગયા ઢીલે મોઢે એ બાપ પાસે આવ્યો અને બોલ્યો, ' દીવાનસાહેબ-

તો રૂપિયા આપવાની ધસીને ના કહે છે શેઠ બોલ્યા તો દવે તમારુ તમે જાણો. તમે મોરે ઉપાડે જોય શાખવા નીકળ્યા હતા. એ એવુ જ્યારે સાચી ન નીકળી, ત્યારે કુ શું કરું ?

પ્રેમસ્વરૂપ અને બીજા ત્રણેય પુત્રો દીધા પછી મળ્યા. તેણે બાપને કહ્યું 'મને તેમ કરે. પણ આ બાબતનો નિષ્કર્ષ તો સાવવો જ પડે. તમે વચોવચ ને અનુભવી છે. કંઈક માગ જતાવો.' શેઠ બોલ્યા 'તો એમ કરે. મારા ત્રણેય મોટા પુત્રની વડુઓ તો ગરીબ ધસી છે. હારીઓ છે તેમનાં માથાપે તો જુલુ જુલુ તો પદર વીસ તેમના સોનુ આપુ હશે અને દીવાનની છેલ્લી તો થઈ જાય સોનુ હાવી કરી. બોલો ત્રણ માટે એ જર્ણના દામીના લઈને મીંચા મૂકી દો ને તમારે જ્યારે પગલે એ સિવાય બીજો માર્ગ નથી. મારે જ અર્જીઓના આ વાત ગમી ગઈ મારે વડુઓને કહેવામાં આવ્યું છો સોના દામીના અડી દાખર કરે. ત્રણેય વડુઓએ તો મન દામની જતરોએ અને નાકના દીરા સિવાય તમામ દામીનાનો દમમાં જ્યાં પણ આ બાબત તારામતી પોતાની જેમ તૈયાર કરવા હાની જ્યારે જ્યાં તારામતીના દામીનાની રાહ નોઈ રહ્યા હતા ત્યારે તે બાલ્યા આપવા દામીના જન કપાની જેમ નોકરાસુના માથા પાંચ વીસ બાપન પાંચ તઈ રવી હતી. જ્યાં આ દસ દામી બાપને

જ્યાં વ બાપનો વારો આવ્યો તેણે પુત્રોને ઉદેશ્યને કહ્યું

અ તરતીતનુ સત જુ કળી વખતે તમે અને પૂજ્ય સ્વં તમે મેં પનાત ન ત ત તી તમ તા ન રાણુ ટકા નક્કી કરીને એક દામી ત તી ત મ તી ત તારવા મારે પૂજ્યા આવ્યા હતા એ પણ દ તા સ ત ત ત તનુ તમ મા ત એક તાના હંકારને અણકાર્યો ન જન તી અ થની અ મ એ આ કરી બહા. દવે તમે નોઈ પીતુ તાત ન કે તાતની ત તા બેમાર્ગી રાઈએ ખરી મુરોહીમાં અ થ અ રી ના ત તારે આ ગરીબ જ્યાં કુશીન માથાપની પુત્રીઓએ કાઠે હતુ તમા દમના રી દીધા વખત મેં ના ખાડી હતી

ત્યારે જ મને ખબર હતી કે તમે એકવાર ખતા ખાવાના છો. હવે મૂઝાશો નહીં, મારી પાસે અગાઉની સધરેલી થોડી મૂડી પડી છે. સામેના ખૂણામાં એને દાટી રાખી છે. એને કાઢીને તમારુ કામ ચલાવો. પણ આજથી એક વાતની ગાઠ વાળી લેજો કે ધન અને રૂપના સામે નહીં જોતાં કન્યા લેતી વખતે તેનાં માતાપિતાના અને કન્યાના ગુણો સામે પ્રથમ દષ્ટિ કરજો.

‘બાપા!’ પ્રેમચંદ્રે પૂછ્યું, ‘અમે તમને સગપણની બાબતમાં જ્યારે પૂછ્યું હતું ત્યારે તમને કેવી રીતે ખબર પડી કે આ કન્યા કુદીન નથી?’

‘એ બહુ જૂની વાત છે,’ વૃદ્ધ અને અનુભવી શેઠ બોલ્યા, ‘આ તારામતીની માતા જ્યારે કુવારી હતી, ત્યારે એકવાર એનાથી કાંઈ બોલુ કામ થઈ જવાથી એ કૂવામાં પડવા તૈયાર થઈ ગઈ હતી. પછી તો એ બચી ગઈને દીવાન જેવાના ધરમાં થાળે પડી ગઈ પણ આવી માતાની છોકરીમાં સારા સરકારો કયાથી હોય?’

તમે બધા આજે પૈસા, બગલો, મોટર અને એમ એ ની ડિગ્રી-એને જોતા થયા છો, પણ છોકરા કે છોકરીના સગપણ માટે એવી લાયકાત પ્રથમ જોવાની ન હોય. ખરી ખૂબી ખાનદાનીની છે આજની વિદ્વાની ડિગ્રીઓ ખાનદાનીની ખાનાખરાબી કરી નાખે છે.

દ્રૌપદી દર્પણમાં એક એક રાજાનું પ્રતિબિંબ જોતી જાય છે ને ચતુર દાસી તે તે રાજાની ખાનદાની, વય, વિદ્યા, ગુણ, શીલ, પરાક્રમ આદિનું વર્ણન કરતી જાય છે. પ્રથમ શ્રીકૃષ્ણમહારાજનું વર્ણન કર્યું. પછી અનુક્રમે દશ દશાર, બલદેવાદિ પ્રધાન વીરપુરુષોની પ્રશંસા કરી, પુરૂરિક કમલસમાન ઉગ્રસેન રાજાનું વર્ણન કરી સભળાવ્યું. આમ આગળ ચાલતા ચાલતા પૂર્વકૃત નિયાણાથી પ્રેરાયેલી દ્રૌપદીદેવી પાત્ર પાડવોને જોવા લાગી તેમના બળ, વીર્ય અને પુરુષાર્થ આદિનું દ્રૌપદી આગળ દાસીએ વર્ણન કર્યું. આ સભળીને દ્રૌપદીએ એ પાત્રેય

પાંડવોના મગામાં પુખ્તદાર આરોપી દોષો ને એ બોલી, 'હું આ પશ્ચિમ પાંડવોને મારા પતિ તરીકે સ્વીકાર કરું છું. દ્રોપદીનો આ નિર્ણય સાંભળીને હેટલાક રાજાઓ પરસ્પર અચ્ચાં કરવા લાગ્યા. એટલામાં મીઠાણે ઈમા ઘઠને ઉદ્ધેપણા કરી દ્રોપદીદેવીએ આ એક વરણી કરી છે.

નથા રાજાઓ પોતપોતાના આવાસમાં પાછા ફર્યા. દુપદરાજ પાંચ પાંડવો અને દ્રોપદીને ઘઠને પોતાના રાજજીવનમાં આગ્રહ અને સેનાના રૂપાના તેમ જ રૂઝના ૧૮ કસથો વડે વિધિપૂર્વક સ્નાન કરાવ્યું. ત્યારબાદ વિધિપુરસ્કર પશ્ચિમ પાંડવો સાથે દ્રોપદીનાં હાથમાં હાથ કરનાર દોષી પરસ્પર ફેંટી સાક્ષીઓએ માંડે બંધાય છે અને પરસ્પર રીસ અને સંતોષની પ્રતિજ્ઞા લે છે. પચ્ચની સાક્ષીએ વચનના પ્રતિજ્ઞા લેતાં કહે છે. આજની અને ધર્મ અને નીતિના માર્ગ એક બનીને ચાલશું. ધર્મની આજ્ઞામાં પરસ્પર અનુકૂળતા આપીશું અને પતિ તરીકે સ્વદાનસંતોષ નથા પત્ની તરીકે સહાર્વારસંતોષ વતનું પાલન કરીશું. આવકના વતમાં સ્વદારસંતોષ નો સમાવેશ છે.

પતિ અને પત્ની પરસ્પરની સમ્મતિથી વાવળજીવન જીવનમાં મનનું પાલન કરે તો એ ઉત્તમ ધર્મોચરણ છે. પરંતુ તેમ ન થાય તો અમુક દિવસોમાં અવસ્ય જીવનમાં નાશન કરે. એમ ન બની શકે તો પણ પતિએ પત્ની સિવાયની અન્ય સ્ત્રીઓને માતા સહિતની અને પુત્રી સમાન માનવી, અને તેની જ રીતે પત્નીએ પતિ સિવાયના અન્ય પુરુષોને પિતા સહિત અને પુત્ર સમાન માનવા જોઈએ. યાનીઓ કહે છે કે—

જીવનમાં પારખુ મીઠાં બોલે નેહુ
સળ નજરે ભ્રમો રહે નીચાં રાખે નેહુ

આ જગતમાં દુર્જનોની હોમો જીવનની હોલ છે ને સમજતો હોમો બોલ હોલ છે ન્યાય, નીતિ અને ધર્મમાં જીવનની હોલી અવસ્ય નથી. માટે દુર્જનોનાં વાક્યો પર વિશ્વાસ ન કરવો. દુર્જન અને કંટો એ બીજાને દુર્જન હોવા જ સમજાવે છે. આવા દુર્જનોનો

સગ નહી કરતા સાધુપુરુષોનો અને જ્ઞાનીઓનો સત્સગ કરવો જોઈએ અને સમજીને પોતે પોતાના આત્માને ઉચ્ચ સ્થિતિમાં લાવવા અત્યંત શીલ બનવું જોઈએ. બીજાને સુધારતા પહેલા પોતે જ સુધરવાનો અત્યંત કરવો જોઈએ જ્ઞાની પુરુષો કહે છે કે—

સમજી આપ સુધારીએ, દુનિયા નહી સુધરાય,
પગે પગરખા પહેરીએ, પૃથ્વી નહી મઢાય

પૃથ્વી પર કાટા પથરાયેલા હોય, તો આખી પૃથ્વીને મઢવા ઈશ્વરનાર જગતના ઉપહાસને પાત્ર બને છે પૃથ્વીને બદલે પોતાના જ પગમાં જોડા પહેરીને કાટાથી બચે તમારે જો આગળ આવવું હોય, તો તમે જાતે જ તમારું સલાખો નવકોટીનું બ્રહ્મચર્ય પાળનાર તો ધન્યવાદને પાત્ર જ છે. તેમ ન બને તો સ્વનારી સિવાય પરનારીના પરચ્છેદાણુ કરો દ્રૌપદીદેવીએ પાંચ પાડવો સિવાય અન્ય પુરુષોને લાઈ અને પિતા સમાન માન્યા

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૧

(શુક્રવાર, તા ૯-૧૦-૬૮)

અહી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. દુપદરાજાએ દ્રૌપદીના લગ્ન કરીને આઠ કરોડ સોનામહોરો, આઠ કરોડ રૂપામહોરો, આઠ હાસનો, આઠ ગરુડાસનો, રત્નોનાં બહુમૂલ્ય આભૂષણો અને આઠ આઠ દાસદાસીઓ દ્રૌપદીને કરિયાવરમાં આપ્યા રાજાઓને પણ યોગ્યતાનુસાર વસ્ત્ર-ગદા-માલા આદિની ભેટો આપીને વિદાય કર્યા.

કૃષ્ણ વાસુદેવ જાદિ રાજાઓ પ્રત્યે પાંડવોએ વિનય કર્યો કે જેવી રીતે દુપદરાજના આમત્રણથી આપ સૌ બહી પધાર્યા હતા તેવી જ રીતે ત્યારે જામે આપને આમત્રણ મોકલીએ ત્યારે કાઈપણ કામકાજનું બંધાન હાલના વિના જા. સૌ અવરણ પધારજો.

દ્રૌપદીને સાચરે વિદાય કરતી વખતે માતાપિતા તેને સિંખામણ આપે છે કે જેટા ! તારા શીશનું સદાસર્વદા રક્ષણ કરજો કામથી, કાષ્ટથી, ભાસથી માનથી કે ગર્વથી પણ અસમનુ આચરણ કરીશ નહીં અને ધરને વજોવીશ નહીં

પણી વહુઓ સસરાના ધરમાં જાતીને તરત ૮ વજોવવા મઠી નામ છે પરિણામે ઉત્તમપદ્ધતિ વિખવાદ ક્રોધે થાય છે દુપદરા નજો અને તેની પત્નીએ દ્રૌપદીને સિંખામણ આપ્યાં છલુ કે તારા ચસુર પદ્ધતી હરિમાદ સર્વન અચાર પાસે ન જા. ૭ સહયુષી મામાપત્ની ડુનિયા હલમાં ઉત્તમપદ્ધતી જાણદ નજરવાના સ્વચ્છ પહેસો હોય છે જાનકાનની પ્રતી હસતાં હસતાં પણ કાઈને કુવચન સભળાવતી નથી. પાંડવમાં કે સત્યાપ્રદુષ્ટીઓતી વચો એ સભ્યતા અને મહાકાષી વત છે ધર કૂટચ ધર નામ પોતાના કુખતી બીજાન વાત કરનારી થોડી વારન માટે વહાલી અને છે અને પછીથી એ બીજારી અને છે અરણ્ય કે કાઈ કાઈનું કુખ જાગી રાહતું નથી. દરેકને પ્રુપ્તના ઉત્તમ પ્રમાણે સુખ અને પાપના હલ પ્રમાણે કુખ મળે છે આવેશા કુખને સમતાથી વહી લેવું જોઈએ. ડુનિયા અને સમેત દેવવા હ્યજનારે રોતે પ્રથમ હરવું નેઈએ.

સુરા માતાપિતાએ પોતાના સવાનોને ચારા સરમરે આપવા તઈએ અરણ્ય કે દેવથી વાર કુસંગતિમાં પડી જઈને બાળક બચી જ છે હલક માણસના વિચારે હલકા હોય છે

દુષ્ટાન્ત—એક જ જગ્યાએ બધાપેલાં માથ અને ગધેડા સાથે રહતાં સ્ત્રી, એક વાર થાયે ગધેડાને પુણ્ય તમારે માથિઃ તમારી

પાસેથી ખૂબ કામ લે છે, છતાં ખાવાનું તો આપતો નથી, તો પછી તમે આટલા બધા હાટપુટ કેમ રહો છો ?' ગધેડાએ કહ્યું, 'અહીંથી છૂટ્યા પછી મારી સાથે આવે તો હું તને બતાવું કે હું કેવો સારો ચારો ચરુ છું' ગાયે ગધેડાનો સગ કર્યો ગધેડો તેને એક મળના લીલા ખેતરમાં લઈ આવ્યો અને જણા ચરવા લાગ્યા, પણ ગધેડાને ખાઈ લેતા ફેટલી વાર ? એણે ખાઈ લીધું કે તરત જ ખેતરમાંથી બહાર નીકળ્યો અને ગાયને કહેવા લાગ્યો, 'તું હવે જલદી બહાર નીકળી જા, કારણ કે મને હવે ખાઈપીને ગાયન ગાવાની ઈચ્છા થઈ છે' ગાય બોલી, 'ગધેડાભાઈ, આવો સરસ ચારો મને આજે જ ચરવા મળ્યો છે, માટે મને સારી રીતે ખાઈ લેવા દો' પણ ગધેડાએ માન્યું નહીં અને તેણે ભૂકવાનું ચાલુ કર્યું એટલામાં ખેતરનો માલિક આવ્યો ગધેડો તો છટકી ગયો, પણ ગાયને ખૂબ માર પડ્યો એટલા માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

ગધેડે લમાડી બોળી ગાયને ભુલાવી જ,
મારી મારી પ્રાણુદીધા છાડી, સત્સગ રેતજી,
ફુટ ફુજનનો સગ કદી નવ કરીએ જ

દૃષ્ટાન્ત—સાગ માતાપિતાનો પુત્ર અશોક દારૂડિયા ભાઈબંધોની સાથે બજારમાં ફરવા નીકળ્યો મિત્રોએ કહ્યું, 'દારૂની દુકાન સામે જ છે, માટે ચાલો થોડો પીને પાછા ફરીએ' શેઠના છોકરાએ કહ્યું, 'હું કોઈ દિવસ દારૂ પીતો નથી, માટે તમારે જવું હોય તો જવ' પણ મિત્રોએ આગ્રહ કરતા કહ્યું, 'તારે દારૂ ન પીવો હોય તો દૂધ પીજો, પણ સાથે તો ચાલ' આ ભાઈ દારૂની દુકાનમાં ગયો બધાએ દારૂ પીધો અને તે દૂધનો ખાલો હાથમાં લઈને જ્યાં પીવા લાગ્યો ત્યાં જ અકસ્માત તેના ધરનો તોફર ત્યાં થઈને નીકળ્યો તેણે પોતાના શેઠના પુત્રને દારૂની દુકાનમાં અને હાથમાં ખાલો લઈને પીતા જોઈ લીધો. ઘેર જઈને તોફરે શેઠને વાત કરી એટલામાં અશોક આવ્યો પિતાએ તેને પૂછ્યું, 'તું અત્યારે કોની સાથે અને ક્યાં ગયો હતો ? જો સાચું

બોલીસ તે માઠી મગસે અને ખોડુ બોલીસ તે વધારેમાં વધારે સિદ્ધા થશે.

અસીક બોલ્યો. પિતાજી! હું સાચું જ કહું છું મિત્રોના આગ્રહથી હું દારૂના પીણામાં ગયો હતો પણ મેં દારૂને જાહેર દૂધને બાકી રાખ્યા છે પિતાએ કહ્યું આજથી એ જણા મિત્રોના સંગ બંધ કરી દે? જા? તે દારૂને જાહેર દૂધ પીંડુ ન બાળતી કાંસે દારૂ પિવાનું મન થઈ જાય. અસીકે તે દિવસથી એવા મિત્રોના સંગ ઊંડી રાખ્યા.

અવધાન એટલા માટે જ આપ્યા કરે છે. ચાલે ચાલે સર્વે — અવધાન અને અવધાનીઓનો સંગ કરેલા નદી બીજાનાં દૂધ વાસુને ખાનગીમાં પિયાર છોકરાને બાપ નાં બદલાવે તે બાળતી કાંસે નિભવતીથી એ બાળતી સાથે બેસીને બીજી પીનાં અવધાની નદી અને એકાદ અકાવધિયામાં બાપ અને દીકરા પરસ્પર પાસિંગ થા ની એકાદ કરતા થઈ ગયો.

જા? તે સસરાને વડુ એક જ રેગસ પર વાતો કરતાં કરતાં બાપ છે દીકરીઓ અને વડુઓનાં હાથ દીકરી ને હાથ વડુ એની પછી અભક્ષ્ય માણસને અમર પડતી નથી. આગળના સમયમાં દીકરી મેઢી સાથ એટલે કારણ વિના થઈ જવાર પણ મૂવતી મનાઈ હતી. આજે તે કુવાન પુત્રીઓ કોમેનમાં અને હરવાને બદલે ગમે ત્યાં ફરે છે કુવાન વિધવાઓને તેની સાથ એકસાથ, ઊપવાસ, બાવનિય, સામાયિક આદિ પ્રતો કરાવીને સવન રખાતી. આજે તે એ કોને નામે અને ક્યાં નજ એનો કાઈ કન્ટ્રીસ રહ્યો નથી. આ સ્વચ્છન્દતાએ સમૃતિની હોળી સગવળી મૂકી છે સાધુ અને સાધીઓમાં પણ અમુક અપવાદો બાદ કરતાં શિક્ષિતતા બાવી ગઈ છે. અવધાન કહે છે કે સાધુ વખાણ વચ્ચે, પણ કીઓની સાથે પુણ્યો ન હોય તે વાંચી શકે નહીં અને સાધી વખાણ વચ્ચે ત્યારે સંજોગનાર જણ જ પુણ્યો હોય અને કીઓ ન હોય તે વાંચી શકાય નહીં સાધુએ કીઓને પાઠ

દેવો, ભણાવતી કે સાથે ફેરવતી કદાપિ થોડી નથી જ રીતે સાધ્વીએ પણ કોઈ સાધુની સાથે વિહાર કરવો કે સાથે રહેવું એ વર્ણ્ય માનવામાં આવ્યું છે સમ્મતીય સમ્મતીય સાથે જ રહી શકે, ફરી શકે અને ભણી શકે, પણ વિગ્મતીય સાથે એકાન્તમાં રહેવું કે એસવું એ શાસ્ત્રવિરુદ્ધ છે પરંતુ આજનો સમાજ કયા જઈને પડશે એ સમજાતું નથી કોઈ કોઈ સ્થાને સાધુ અને સાધ્વીની અધાધુધી વધતી જાય છે આ અધાધુધી શ્રાવકોના મૌનને આભારી છે શ્રાવકો કા તો આવા આચારશિથિલ સાધુસાધ્વીઓને અટકાવતાં ડરે છે કે આ સાધુ કે સાધ્વી આપણને કાઈક કરી નાખશે, અથવા તો તેઓ ઇરાદા-પૂર્વક મૌન સેવે છે

પરંતુ શ્રાવકશ્રાવિકા એ તો સાધુસાધ્વીઓના માખાપ કહેવાય છે તેમણે થોડા કડક થવું ઘટે છે જો એમ નહીં થાય તો ક્રમશઃ આ શિથિલાચાર આગળ વધી જશે પછી તમે દર્શન કોના કરશો ? સાચા ને ધર્મનિષ્ઠ સાધુસાધ્વીઓ બનાવવા માટે હવે કડક નિયમનની આવશ્યકતા ઊભી થઈ છે કોઈ કોઈ સાધુસાધ્વીઓ ફક્કાળામાં પોતાની દખલ ઊભી કરે છે અને એને શ્રાવકો નભાવી લે છે ભગવાન કહે છે કે—

સીદ્ધ જહા વ કુણિમેણ નિબ્ભયમેગ ચરતિ પાસેણ,
પવિત્થિયાહ વર્ધંતિ સંવુહં પગતિયમણગારં ।

—સૂત્રકૃતાગસૂત્ર અ ૪, ઉ ૧, સૂ ૮

શિકારી સિહને ફસાવવા માટે બોકડો ખાંધીને શિકારને મેળવે છે, એમ કરતા કરતા સિહ શિકારને મેળવવા માટે હળી જાય છે ને છેવટે પાંજરામાં બાંધેલા શિકારને ભક્ષણ કરવા લલચાચેલો સિહ જાતે જ પાંજરામાં ફસાઈ જાય છે એવી જ રીતે સ્ત્રીઓ નર્મ વાક્યોથી સાધુઓને ફસાવે છે માટે ભગવાન કહે છે કે—

નો તાસુ ચક્ષુ સંધેજ્જા નો વિ ય સાહસં સમભિજાણે ।
નો સહિયં પિ વિહરેજ્જા પવમપ્પા સુરક્કિલ્લો હોદ્દ ॥

—સૂત્રકૃતાગસૂત્ર અ ૪, ઉ ૧ સૂ ૫

બ્રહ્મચારી સીંગેલી સાથે જામે જાંબ મિથાને નહીં તેની સાથે વાતોચાપ કરે નહીં તેની સાથે વિદાર પજુ ન કરે તે જ બ્રહ્મચારી પોતાના આત્માને સુરક્ષિત રાખી શકે છે

મેલ ઉપરથી પણ થયે તે જાણી શૂન્ય જોય પડે છે

મૂલ જરા જાણુ દુ ખદે છે અનુભવીઓએ જ જાણ્યારે છે

સાધુઓએ અને સાધ્વીઓએ પોતાનો આત્મા ઉચ્ચત્વ જનાઓ હોવા છતાં સદા સર્વદા સાવધાન રહેવું જોઈએ. ચોપાદ્ય સમાર્થન્યાને યોડીક મૂલ્ય મહા મહા ખર્ચાને દેખી રાખી અને આખા હિસાબકિતાબ પર શાંતિ ફરી વળી તે શુ થયે ? સુદર ચિત્રકામ પૂરુ મહા જવા જાણ્યુ ને અણીના સમયે આખા ચિત્ર પર રમતુ હું દેખાઈ જાય તે શુ થાય ? મરુ કાર મુ મૂળમાં મળી જાય કે નહીં ?

સંગો વસ મણુસ્સાર્જ જામો કોગમ્મિ દરિયમો ।

ઘસસ વણા પરિમાયા સુકક સસસ સામર્ણ ॥

—ઉપદેશભવનસૂત્ર જી. ૨ ચા. ૧૫

ત્યે સતનો ત્યાજ કરી હોત તેવું જ શુદ્ધ ચારિત્ર છે તે સાધુ / તરી શકે છે કીમ્બા લપસી પાયા પછી બચાયા વિના રહી શકાતુ નથી સરા ચારિત્રવાન સાધુસાધ્વીની જ સમાજમાં જાપ પડે છે

સાસરે ત્તી પુત્રને તેના માબાપ જાણ સમઘેવથી જન્મવા મેં ગિમ મલુ જાપે છે વાલ્કી મન અને શરીરના સમયનું મંત્રત્વ તે સમજાવે છે હોડ નવાર ને કોટ બધાર —જ્યાંસુધી તમારા હાથમારી જવા નીકળ્યા નથી ત્યાંસુધી શબ્દ પર તમારો કાજુ છે પ ન્તુ હાથથી જવા નીકળી ચૂક્યા શબ્દો તમારા ઉપર કાજુ જમાવી જન છે માટે જાપ બસ તે જમ બધા —જે તમે સુધરો તે મન આપાઆન સુધરી જો પજુ જેની દરિયા કમળે હશે તેને ધેજ વસ્તુ પજુ પીળાં દખાશે માટે નરમુ આપુ મોલકો છે અવજુ વેનરશા અ જાણુ તમન ન પ્રયાપાતરપ નાવાનુ છે ચિત્ર હશે તે

‘ભાઈસાહેબ’ કહીને અને નોકર હશે તો ‘શેઠસાહેબ’ કહીને તમારી આડોઝાઈને નભાવી લેશે એ બધા તો તમારી ‘હાજી હા’મા જ લાલ માનનારા છે, પણ સદ્ગુરુ તમારા દુરાચરણે આડે લાલબત્તી ધરશે થોડું કડવું હોવા છતાં સત્યની આશા સદ્ગુરુ પાસેથી રાખી શકાય પરંતુ એ જ સદ્ગુરુઓને—સાધુસાધ્વીઓને શ્રેષ્ઠ રાખવા એ તમારું કામ છે તે જ રીતે તમારા બાળકોને પણ સત્ય, શીલ, અહિંસા, અયૌર્ય અને સયમ આદિ ધર્મોનું જ્ઞાન આપશો તો એ ભવિષ્યમાં જાગી નીકળશે, કારણ કે આવતી કાલના શ્રાવકશ્રાવિકા અને સાધુ-સાધ્વીઓ એ બનવાના છે

દૃષ્ટાન્ત—ગોપાલકૃષ્ણ ગોખલે જ્યારે નિશાળમાં ભણવા જતા હતા ત્યારે આ દૃષ્ટાન્ત છે તેમને શિક્ષકે ઘેરથી ગણી લાવવાના દસ દાખલા આપ્યા તેમાંના નવ દાખલા તો પોતે ગણી લીધા, પણ દસમો તેમણે મોટાભાઈની મદદ લઈને ગણ્યો નિશાળમાં આવ્યા બાદ શિક્ષકે બધા છોકરાઓના દાખલા જોયા, તો કાઢના એ, કાઢના ચાર કે છ દાખલા ખરા હતા, ત્યારે ગોપાલકૃષ્ણના દસે દસ દાખલા ખરા જોઈને શિક્ષક ખુશી ખુશી થઈ ગયા પોતાના ખીસામાંથી એક રૂપિયો કાઢીને તેણે ગોપાલના હાથમાં મૂક્યો અને શાખ્યાશી આપતા કહ્યું, ‘ગોપાલ ! મારા શીખવેલા દાખલા તે બરાબર ગણ્યા છે, માટે તારી હોશિયારીનું હું આ ઇનામ આપું છું’ પણ હાથમાં રૂપિયો લેતા વાર ગોપાલ રડવા લાગ્યો આથી શિક્ષકે વિસ્મય પામીને પૂછ્યું, ‘તું શા માટે રડે છે ?’ ગોપાલ બોલ્યો, ‘તમે મને શાખ્યાશી સાથે ઇનામ તો આપ્યું, પણ એ ઇનામને પાત્ર હું નથી નવ દાખલા મારા ગણેલા છે, પણ દસમો દાખલો મેં મારા મોટાભાઈની મદદ લઈને તૈયાર કર્યો છે માટે તમારો આ રૂપિયો પાછો સલાજો’

એક નાના બાળકમાં આટલી સત્યનિષ્ઠા એ જેવીતેવી વાત નથી શિક્ષક ગોપાલની આવી સત્ય અને ન્યાયપરાયણતા માટે વધારે ખુશી

સ્થા અને તેના હાથમાં બીજો શિખો આપતાં બોલ્યા 'આ બીજો શિખો તારા સ્વ ભાઈના ઇનામનો છે

તમારા બાળકમાં આવું સાચું બોલવાની ટેવ છે ખરી ! કેટલાંક બાળક ઘેરથી કાગળમાં લખી લાવીને કે નામ કરીને પરીક્ષાના પ્રશ્ન પત્રોના ઉત્તરો લખી માંડમાંડ સોમાંથી પાંચીસ માફક મેળવી પાસ થતા હોય છે હવે ધારો કે જે જ બાળક આવું અધૂરું અસુતર અડીને ઈજનેર બની જાય અને તે સો પુરો બાધે તો તેમાંથી પાંચ પુલ કાઢ્યા બાધે કે નહીં ? આનાથી કેટલા એક્સપેન્ડિટો સર્જાય ?

દ્રોષ્ટાને સાસરે વળાવવી વખતે તેનાં માતાપિતા યીસ, સતોષ અને સદ્ગુણો સિદ્ધાન્ત આપે છે પણ તે પાંચે પાંચે સાથે હસ્તિનાપુરમાં જાય છે ત્યાં જઈને તેણે લગ્નમહેલસર કિત્તબો અને સ્વયંવરમાં આવેલા તમામ રાજાઓએ તેનાં હાજરી આપી દ્રોષ્ટા પાંચેમ પાંચેની સેવામાં વારાફરતી રહેવા લાગી આજન શુ થશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૨

(પુરુષાર્થ, તા. ૧૦-૧૦-૧૩)

અંગી નામે સિદ્ધાન્ત પ્રાપ્ત્ય ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

માતામૃતના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોષ્ટાનો અધિકાર આમે છે એમવાન કહે છે કે—

અત્તારિ પરમેનાયિ બુદ્ધહાણીદ જનુજો ।

માણુસત્ત સુદ સચ્ચા મંત્રમમ્મિ ય લીરિય ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અ. ૩ ચા. ૧

મનુ ૫ કાવ બાપ દેવ ઉગમ કુળ અને સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ દુર્લભ

છે આવી દુર્લભ વસ્તુઓ મળ્યા પછી મિથ્યાત્વીનો સગ થઈ જાય તો તેનું ક્યું કાગવું ધૂળમા મળી જાય છે માટે જાનીઓ કહે છે—

પાખડીઓનો તમે સગ ન કરો, એવી પ્રભુની વાણી,
જગતમા સુણુને સતની વાણી

ડાહ્યા ડાહ્યાના આ કલિયુગમા, ઊતરી ગયા છે પાણી જગતમા

દૃષ્ટાન્ત—ગજગૃહી નગરીમા નદ મણિયાર નામનો એક ગેડ હતો. આ નદ મણિયારને ભગવાન મદાવીરનો ભેટો થયો અને એ વ્રતધારી બન્યો. પણ ભગવાન એક જ જગ્યાએ રહેતા નથી સત, મહાત્માઓ કે મહાપુરુષો તો સત્સગનો લાલ આપીને વિચરતા હોય છે, પણ જીવે એ સત્સગને સાધના અને તપ કરી તેમ જ સિદ્ધાન્ત પ્રમાણે વર્તી હૃદયમા ટકાવી રાખવો જોઈએ ભગવાન ગજગૃહીમાથી વિહાર કરીને પધાર્યા સાધુઓને નવકરપી વિહાર હોય છે સાધુ ઓગણત્રીસ દિવસ એક જ ગામમા રહી શકે અને સાધ્વી અદ્વાવન દિવસ રહી શકે ‘સાધુ તો વિચરતા હતા’ સાધુઓ જો એક ઠેકાણે બધાઈ રહે તો ગૃહસ્થનો પરિચય વધી જાય, સમાજનો અને સ્થાનનો રાગ વૃદ્ધિ પામે માટે એ નિયમ બાધવામા આવ્યો છે કે સાધુસાધ્વીઓએ ચોમાસા સિવાયના સમયમા સતત પર્યટન કરતા રહેવું જ્યાં સુધી સશક્ત શરીર હોય ત્યાં સુધી તો તેણે પર્યટન કર્યું કરવું જોઈએ શરીર અશક્ત થઈ જાય કે બીમાર પડી જવાય તો તેમા અપવાદરૂપે છૂટ હોઈ શકે, પરંતુ ઓછામા ઓછું એક ગાઉ ચાલી શકાય તેવી સ્થિતિ હોય ત્યાં સુધી તો વિહાર અટકાવીને બેસી રહેવાય નહીં એક ગામમા ચોમાસુ થઈ ગયા પછી એને એ ગામમા ચોમાસુ કરવાની જરૂર પડે, તો ચોથે ચોમાસે એના એ ગામમા ચોમાસુ કરી શકાય છે

પણ શ્રાવકોએ સાધુસાધ્વીઓને મોટે ભાગે શિથિલ બનાવી મૂક્યા છે રાગના કારણે સાધુસાધ્વીઓના વિહારમા લોકો ટિફિનમા ખાવાનું લઈને સાથે ચાલે છે અને ગામડા ગામમા એ ટિફિનમાથી સાધુ-સાધ્વી

એને આધાર વહેરાવે છે જાગવાન કહે છે કે મારા સાધુસાધ્વીએને
જાણુ કરે નહીં આમ કરે તો મગિા ધિલ સુખમચિલ મધિતા —
એ અગિની જેમ સર્વજાણી અને મનસ્વી બની જાય છે માટે સાધુએએ
એક જ ગ્રામમાં નિયમથી વધારે સ્થિર બનીને રહેવું નહીં યાનીએ.
કહે છે કે—

સ્ત્રી પિતર, નર સાસરે સઘનીએ સ્થિર વાસ,
એતા હોય જાળખામણા બે રહે એક જ વાસ.

કોઈ સહેરમાં બે માસ રહવું હોય તો એનો નિયમ જતાવતાં જાગવાન
કહે છે કે મતો પગમાસે થઈ પગમાસે મતો વાસ માવસસ મતો
મિલકાવરિયાવ થઈ વાસમાવસસ થઈ મિલકાવરિયાવ —
સહેરની અંદર એક માસ રહે ત્યારે સહેરમાંથી શિક્ષા લેવી ને બહાર એક
માસ રહે તો બહાર શિક્ષા લેવી. જાગવાન કહે છે કે મારો સાધુ
ટાંદો દુકાડે ખાખ ને આકારો કીડવો જાય. સાચો સાધુ પવન દ્વારા
ગમે ગમ ધર્મનો ઝડપે દરજવતો રહે. ગામમાંના અધ્યાન ભોળાને
સઘમજન શીખવે. પો ગામનારા ને કામ કરી શકે છે તે એશાધનમાં
શીખારા પશુ કરી રાખતા નથી. વિચાર કરતી વખતે અમારી પાસે
ગામમાંના કેટલાય ખેડૂતો કહે છે કે જામે હાથએ જાંડીને ખેતરના
મણુ છંદરોને મારી નાખ્યા છે એ પાપ છે એવું તો અમેને ખામે
જ જતાવ્યું મોટરમાં આવનારાઓ જામને એવી જ લક્ષમણુ કરે છે
કે ખેતરમાં એક પશુ છંદરોને રહેવા દેશા નહીં હવે અમારાથી પાપ
તો થઈ ગયું છે તો એમાંથી છૂટવાનો કોઈ ઉપાય પશુ આપ / જતાવે.

ગામમાંના માણુઓ આવા કારણ હોય છે તેમના ભોળા હૃદયમાં
ધર્મનો બોધ જુદુ જલકી બેસી જાય છે ત્યારે તમે દર ચોમાસે જુદાં
જુદાં પ્રસ્થનો સંજાળનાં હોવા ખર્તા રીઠા ધમ જેવા થઈ ગયા છે.

માર મતોના પારણુ કરનાર નદ મહિમારે એક વાર ત્રણ દિવસ
ખોપવન કરી ધમની આરાધના કરવાનો વિચાર કર્યો. જુદમ પોપધ

કરી ધ્યાનમાં બેઠા પછી તેને પાણીની તરસ લાગી આથી તેણે વિચાર કર્યો કે જેમ પાણી વિના મારો જીવ આકુલવ્યાકુલ થાય છે, તેમ અનેક જીવો પાણી વિના દુઃખી થતા હશે માટે આ પૌષધવ્રતને પૂર્ણ કર્યા પછી હું એવું કામ કરું કે જેથી લોકો તૃપ્ત પણ થાય અને મારા આ કાર્યના વખાણ પણ કરે

પાપ ડીઝોના સગમા નદ મણિયારે પુણ્યતત્ત્વને ધર્મતત્ત્વ સમજી લીધું પુણ્યથી શૂલ બધ બધાય છે, પણ કર્મની નિર્જરા થતી નથી, ત્યારે ધર્મથી કર્મની નિર્જરા થઈ જાય છે કોઈ છૂલા, લગડા, અપગને જોઈને તમને અનુકંપાલાવ આવે ને તેને તમે ખવડાવો કે દાન આપો એ પુણ્ય કહેવાય, પણ તેને ધર્મ માની શકાય નહીં પણ તમારે ત્યાં અકસ્માત આવી ચડેલા તથા રૂપના સાધુને લાવપૂર્વક વહોરાવો એ ધર્મ કહેવાય માટે અહિંસા, સયમ, તપ આદિ ધર્મમાં ધ્યાન રાખો પુણ્યથી તમને બધી સામગ્રી પ્રાપ્ત થાય, પરંતુ ભવપરપરાની સાકળ તોડવી હોય તો સમ્યગ્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપશ્પી ધર્મનું આચરણ કરવું પડશે ભવકદ્દી કરવામાં પુણ્ય કામ આવશે નહીં આથી તેના મિથ્યાત્વના પુદ્ગલો વધવા લાગ્યા અને સમ્યક્ત્વના તત્ત્વો ઓછા થવા લાગ્યા તેણે પૌષધમાં આરભના કાર્યો કરવાનો નિર્ણય કરી લીધો

‘જે પરિસ્સવા તે આસવા’—જ્યાં કર્મ નિર્જરાનું કારણ હતું ત્યાં કર્મના બધનો બાધ્યા પૌષધ પાળીને આવ્યા પછી તેણે વિચારેલું કામ શરૂ કર્યું નદ મણિયાર પાસે પૈસા ધણા હતા એ પૈસાથી તેણે દાનશાળા, હોમમતશાળા, નાટકશાળા, ઔષધાલય અને એક પુષ્કરણી—વાવ વગેરે બધાં આવ્યા અને પોતે કરેલા એ પુણ્યકર્મમાં ‘ગદ્ગિદ્ગ મુચ્છિષ્ઞ અજ્ઞોવવન્ને’—ગૃહ થયો, મૂર્ચ્છિત બન્યો અને આસક્ત થયો. લોકો તો આ દાનશાળા વગેરેની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા, પણ જેમ જેમ એ પોતાની પ્રશંસા સાંભળતો ગયો તેમ તેમ તેનું અભિમાન અને તેની આસક્તિ વધવા લાગ્યા મિથ્યાત્વના કારણથી થયેલા પાપના

ઉભયી તેને સોળ સોળ રાગો એકીસાથે લાગુ પાડ્યા. નહ મહિમારે લાગે રક્ષિત ખર્ચાને વેલોની વખત, વિરજન અને સમનની દવાએ કરી, પરંતુ તેમણી તેને મહાશર સાતા લાગે, પણ પાછુ એનું એ દર્દી એમણુ થયું નહીં પણ એમણુ વધવા લાગ્યું મરણુ કે—

હાંઓના હાંને હાંનાવનાર હાણુ છે !

દારી વહી બાધુખની ત્યાં સધિનાર હાણુ છે !

કમના ઉભને કાઈ મદદી રાકતું નથી. નહ મહિમારની બીમારી વધતી જાય છે ખજાર પૂજવા બાવે એ જ્યાં રાજના કમના ખૂન વમાણુ કરવા જાય છે રાજમાં ઘેરાયેયો છે છતાં પોતાનાં કમની પ્રસસાથી એની આસક્તિ વધી ગઈ જેમ કાઈ માણુસે નવાં મકાન ક્યાં હોય અને વાસ્તુ લીધા પહેલાં જ્યાંનાં હાટદિશ કઈ જાય તે એના છત્ર એ મકાનમાં ઉઠત્ર ખિસકાલી કે ચકરીયે ન્હો, તેવી / રીતે વાવમા આસક્તિ રાખીને નહ મહિમાર મૃત્યુ પામ્યો અને એ જ વાવમાં એ દેહાંતો જાય પામ્યો. આ આસક્તિએ નહને દેહો બનાવ્યો. પરંતુ વાવમા રહેતાં રહેતાં પણ સોડોનાં વખાણુ સાંભળી સાંભળીને એને એમ થયું કે બાવુ પૂર્વે મેં ક્યાંક સાંભળ્યું છે અને એ વિચારના દેહાંતો જવામાં એને જાતિરમરણુ રાત્ર કિપ્પન થયું તેને કુખ થયું કે જરેરે હું મનુષ્ય જાય હારી થયો. હવે મારી હારેલી બાજીને છત્રમાં પસદલી નાણુ મનુષ્ય જાય મતો બાજી છો છે તેમ દેહાંતો જવામાં તેણે અગિયાર જત બાજી અને તેણે છત્ર પાસે જઈ કરવાનું મન લીધું.

જરાજર એ / સમયમાં જાયવાન મહાવીર રાજકુટુંબના ઉદ્ધાનમા પધામાં હાંને ત્યારા સોડો દારા આ સમાચાર સાંભળીને દેહાંતે વિચાર કર્યો કે હું પણ જાયવાનનાં હાંને કરીને પાવન થઈ જાંથી એ વાવમાંથી નીકળીને ઉદ્ધાન તરફ જવા લાગ્યો. આ તરફ જઈને રાત્ર અખ સ એસીને જાયવાનનાં હાંને માટે જઈ રહ્યા હતા. મહ મનિયી માલ્યો. ત્યો દેહો એ પેલાના પલ નીચે દેખાયો. જાયવાનના

દર્શનની અભિલાષામા જ મરીને એ દેવલોકમા દુર્દુર નામનો દેવ થયો. દેવભવ પામીને તેણે ઉપયોગ દ્વારા પોતાનું પૂર્વભવનું દેહકાનું શરીર જોયું એ ભગવાન મહાવીરના દર્શન કરવા માટે આવ્યો વદન કરીને એ દુર્દુર નામના દેવે ભગવાનને પૂછ્યું, ‘ભગવન! હું ભવ્ય છું કે અભવ્ય?’ ભગવાને ઉત્તર આપ્યો, ‘તું ભવ્ય છે’ દેવે ખીજે પ્રશ્ન કર્યો, ‘હું સમ્યગ્દષ્ટિ છું કે મિથ્યાત્વી?’ પ્રભુએ કહ્યું, ‘તું સમ્યગ્દષ્ટિ છે’ દેવે ફરી પ્રશ્ન કર્યો, ‘હું પરિત્તસસારી છું કે અપરિત્તસસારી?’ પ્રભુ બોલ્યા, ‘તું પરિત્તસસારી છે’ દેવે પ્રશ્ન કર્યો, ‘હું દુર્લભભોધિ છું કે સુલભભોધિ?’ પ્રભુએ કહ્યું, ‘તું સુલભભોધિ છે’ દેવે પૂછ્યું, ‘હું ચરમ છું કે અચરમ?’ ભગવાન બોલ્યા, ‘તું ચરમ છે’ દેવે પૂછ્યું, ‘હું આરાધક છું કે વિરાધક?’ પ્રભુએ કહ્યું, ‘તું આરાધક છે’ ભગવાનના વાક્યો સાંભળીને દુર્દુર દેવને બહુ આનંદ આવ્યો તેણે ભગવાનને પ્રાર્થના કરીને આજ્ઞા માગી, ‘આ આનંદમા હું મારી વૈક્રિયશક્તિથી નાટકની રચના કરવા ઈચ્છુ છું’ અને તેણે નાટકની રચના કરી ગૌતમસ્વામીએ આ જોઈને પ્રશ્ન કર્યો, ‘ભગવન! આ દુર્દુર દેવ પૂર્વે ક્યા ભવમા હતો?’ ભગવાને કહ્યું, ‘આ નંદ મહિયારનો જીવ છે પૂર્વેનું અધૂરું રહેલું આ ભવમા પૂરું કરે છે’ આમ માનવી બન્યો દેહકા આસક્તિથી અને એ જ દેહકા બન્યો દેવ અનાસક્તિથી.

પાત્ર પાડવોને પતિ તરીકે સ્વીકાર્યો પછી દ્રૌપદીની પણ સમ્યગ્દષ્ટિ થઈ ગઈ હતી આવી દષ્ટિવાળો જીવ મિથ્યાત્વીના પરિચયમા પણ આવતો નથી એ પાત્રેય અતિચારને જાણે છે, પણ અતિચાર આચરતો નથી આજે તો તમે સમક્તિના ઠેકાણા રહેવા દીધા નથી જે જૈન-માર્ગને વધી ગયો હોય તેની પાસે જોવા જવામા પણ લાભ શો? આવા મિથ્યાત્વીના સગથી જે કાહિનૂર હીરા કહેવાતા હતા તે પાત્રીકા જેવા બની ગયા છે જૈનત્વ ગુમાવીને જૈનત્વની જ ટીકા કરનારાઓ આજે જૈનધર્મને વગોવે છે હિંદુ મંદીરને જે મુસલમાન બને તે હિંદુત્વની

ધેર ખોદી નાખે છે મારે ભગવાન કહે છે કે પરપાર્શ્વસંયયો '—
પાપ દીપ્તિ તમે સજ ન કરજો. ભગવાનના જમાઈ જમાઈએ કહેમાણે
કહે ને જાહે 'કહેમાણે મકહે' કહીને એ વધારી દાધો તેથી
તેનો બનતા સસાર વધી ગયો. ભગવાન કહે છે—

જેય બુદ્ધા મહામાગા ધીર સમસર્વસિણો ।

સુર્ય તેસિ પરકંઠં સફલં હોદ સખ્યસો ॥

જે વત્સના બાળક છે મિથ્યાત્વથી છે અમુક પરાક્રમી છે
તેનો સસાર જ્યો ને જ્યો રહે છે અને તેને નહ્યે—

જેય બુદ્ધા મહામાગા ધીર સમસર્વસિણો ।

સુર્ય તેસિ પરકંઠં અફલં હોદ સખ્યસો ॥

જે વત્સના પુત્રો છે સમજથી છે ધીર પુત્ર છે એવું પરાક્રમ
શુદ્ધ છે કારણ કે એ પરાક્રમ કમળો નાશ કરી નાખે છે તેનો સસાર
બાળ મર્ષ જાય છે

પુત્ર અને ધન એ બંને એક નથી મિથ્યાત્વી જે પરાક્રમ કરે
છે તેથી શુભમય નામય છે પણ નિર્જરા થતી નથી. સમજતી
મિથ્યાત્વના આહારમાં બનતા નથી. દ્રોષદીર્ઘા આ સરકાર કીર્તી હતા.

આવીસ તીર્થેર, બાર ચક્રવર્તી નવ વાસુદેવ એ ચોખ્ખા આય
નીમ પુત્રા છે નર નારદ એક આરામાં થાય છે તેમાં જ્યારે જ્યારે
વાસુદેવ થાય ત્યારે ત્યારે નારદ થાય છે તેમાં કમ્બુજ નામના નારદ
કમ્બુ વાસુદેવના સમજમાં હતા આ નારદમાં અમર્યનો અદ્ભુત પ્રભાવ
હતો વિદ્વાનો ઉપયોગ કરવાની શક્તિ હોવાથી એ ગમે ત્યાં જઈ શકે.
અખંધીક અને અધિભોકમાં હરવામાં એની ઝડપ વાગુ કરતાં પણ
વધારે હોય, પણ તેમાં કષ્ટક્રિપતા હોવાથી તેને જ્યાં સંપ હોય ત્યાં
કતેલ કરાવેલો બહુ બને.

ૐ શાન્તિ.

વ્યાખ્યાન : ૯૩

(શુક્રરાત્ર, તા. ૧૨-૧૦-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય લોકમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાતામૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા દ્રૌપદીનો અધિકાર આલે છે નારદ જેવા ક્ષત્રચારી છે તેવા જ વિદ્યાના વૈભવવાળા પણ છે પણ કોઈના ધરમા સારુ આલે, તેને દેખી શકે તેવા નથી આવા માણુમે આસતેલનો ડખ્ખો ને દાવાસળીની પેટી સાથે લઈને જ ક્રતા હોય છે ન્યા સુધી તેમનો આવો કલુપિત—કલ્પપ્રિય સ્વભાવ જતો નથી, ત્યા સુધી તેમનું કલ્યાણ કેવી રીતે થઈ શકે ? લોટ, ગોળ અને ઘીનો બધ નિખડ હોય છે લોટમા ઘી ભળે તો તેની ચીકાસ વધે છે તેવી રીતે આત્મપ્રદેશ અને કર્મપુદ્ગલ વચ્ચે કપાય ભળે તો મિથિતિ અને અનુભાગ નામના બધ પડે છે પ્રકૃતિ અને પ્રદેશ એ બે બધો યોગના ધર છે જ્ઞાની અને અજ્ઞાની બનેને એ બધો પડે છે, પણ જ્ઞાની શિથિલ બધ બાધે છે, ત્યારે અજ્ઞાની એ બધને બહુ નિખિડ અને ચીડણા બાધે છે

सरिसो ह्येह वालाणं तम्हा भिक्खु न संजले ।

કોઈ અજ્ઞાની બે શબ્દો કહે ત્યારે જ્ઞાની સમજે છે કે અજ્ઞાની આળક જેવો છે, પણ મેં તો ભગવાનની વાણી સાભળી છે, માટે મારે ક્રોધ કરવો ન જોઈએ ત્યારે અજ્ઞાનીઓ સહેજમા આવો કર્મો બાધે છે આવા જીવો ધર્મસ્થાનમા પણ સખણા રહેતા નથી, તો ઘેર સીધા રહી જ

કેમ શકે? સન્નિવર્ગનું અણુદાય — જનવાન કહે છે કે જેમ શક્તિ રહે તેમ કરે. સમગ્ર આત્મા હોય ત્યાં જ પર્મ દીક છે નારદ સ્વરણ ન હતા. આ નારદ મદ્દ કુતુહલમિત્ર દત્તા. એના મારે એક લૌકિક દષ્ટાન્ત છે કે—

એક વાર નારદને વિચાર થયો કે જગત્કાવાળા શ્રીમતને ધન પ્રિય છે કે મરીમને? આ જોવા મારે તેમણે એક બીખારીનું રૂપ લીધું. દાઝમા નજૂરો અને બિડાપાત્ર લીધા ફરિયા વગેરે પહેરી અને શહેરમાં ફરવા લાગ્યા અનેક માણસો મળ્યા પણ કોઈને આ બીખારી સામે નેવાતી કુ સ નથી. જગલે જગલે ફરીને ચાલ્યા જતે તે એક નાની ઝૂપડીની નાસે ખાવીન બિડા તથા વરસાદથી તેમનાં કપડાં બીજાઈ ગયા હતા. આ ઝૂપડીમાં વિધવા દરજણુ બાઈ રહેતી હતી. તેના અંકનાં એક ત્રુત દાહકોઈક તાવમાં પાચો હતો. તેની સેવા કરતાં કરતાં તબબકા બીખારીનો જવાબ સાંભળ્યો રાત્રિનો સમય હતો. વરસાદ ધાધમ ૪ તો હતો. વીજળીના અગ્નિરાગમાં આ બીખારીને બાઈએ તેમ આ બીખારીને દાહથી મૂળતો જોઈને દરજણુ બાઈને જા બાવી ગમ તણે આ બીખારીને કહ્યું 'અદરાજ! આપ ઝૂપડીમાં બાવી તર બીખારીરૂપે નારદ જાદર આવ્યા દરજણે પોતાનું જૂનું કપડું આપીને તેમને કહ્યું આ કપડું પહેરીને તમે તમારાં કપડાં મુકારી નાખો. બીખારીએ પોતાનાં કપડાં સુઝવી નાખ્યાં હવે દરજણુ બાઈ ૩ પાનાનો માવાનો શેટલો ને ગેળ આપીને બીખારીને કહ્યું આન માઈ નો ખન પછી સામેની ખારીમાં સૂઈ જવ, કદરુ કે આખા વિસના સાક લાગ્યો હતો બીખારીરૂપે નારદ સૂઈ ગયા અને ૬ તથા હોઠગના ખાટલા ૧૨ મેડી તેણે જોયું તો બીખારીનાં કપડાં તર ફાટી ગયેલા હતાં બાઈ પોતાનાં ધરમાંથી કપડું કાઢીને એ અજ ખુ મીવવા મેઠી સવાર પાંચુ ને બીખારી કહ્યો એટલે ૬ જણે તવુ સીવણુ અગરખુ આપીને કહ્યું આ અગરખુ પહેરી લો. બીખારીરૂપે નારદે વિચાર કર્યો કે આ બાઈ અરજર ધર્મવાળી છે મારે એને મારે કઈક બદલો આપવો જોઈએ. બાઈ બાલતાં બાલતાં

તેણે દરજણ બાઈને કહ્યું, 'આજથી તમારા પુત્રનો તાવ ઊતરી જશે અને અહીંથી ધરમા જવ ત્યારે જે કામ પહેલું હાથમા લેશે તે સાળે પૂરું થશે' આમ કહીને નારદ ચાલતા થયા દરજણ બાઈ ધરમા આવી ત્યાં કપડું સીવતા જે બે વારનો ટુકડો બચ્યો હતો તે એના હાથમા આવ્યો એને એગજથી લગ્વા લાગી, પણ નારદના આશીર્વાદથી કપડું વધવા માડ્યું અને આમ ને આમ એ કપડું આખો દિવસ ભરતી જ રહી, પણ કપડું ખૂટતું જ નથી !

એટલામા પાડોશના બગલામા ગેલેતી શેઠાણી સીવેલું કપડું લેવા આવી તેણે જોયું તો આ દરજણ એકનું એક કપડું કચારની માપી રહી છે, પણ એનો છેડો જ આવતો નથી આ તાકો તે કઈ જાતનો હશે ? તેણે દરજણને પૂછ્યું, 'હું મારું સીવવા આપેલું કપડું લેવા આવી હતી, પણ કચારનો આ તાકો પૂરો જ થતો નથી તો આ કયું કપડું છે ?' દરજણ બોલી, 'હું પણ એ જ નવાઈમા પડી છું એક જટાધારી બીખારીની મેં આજ રાતે સેવા કરી, રોટલો ને ગોળ ખાવા માટે આપ્યા, મારી પથારી તેને સૂવા આપી અને આ કપડામાથી તેને એક અગજ ખનાવી આપ્યું તેના કહેવાથી આ બે વારનો ટુકડો હું સવારથી માપી રહી છું, પણ તેનો છેડો જ આવતો નથી !'

બગલાવાળી શેઠાણીએ વિચાર કર્યો કે આવો બીખારી મારે ત્યાં પણ આવે, તો મને પણ આના જેવો જ લાજ મળે સાજ પડી અને એ જ નારદ બીખારીરૂપે ફરતા ફરતા નીકળ્યા શેઠાણીએ તેને બગલામા બોલાવ્યા તેના ધરમા તો સારું સારું ખાવાનું હાજર હતું, છતાં તેને સૂકી રોટલી ખાવા માટે આપી અને નોકરને રહેવાની કોટડીમા તેને સૂવા માટે જગ્યા આપી.. બીખારી સૂઈ ગયો ન્યારે એ સવારે ઊઠ્યો ત્યારે શેઠાણીએ એક ફાટેલ તૂટેલ કપડું બીખારીના હાથમાં આપ્યું ચાલતા ચાલતા નારદે કહ્યું, 'બહેન ! તમે કરેલી મારી સેવાના બદલામા તમે ધરમા જઈને જે કામને પહેલો હાથ લગાડશો એ કામ સાજ સુધી ચાલુ રહેશે.'

શેઠાણી તો રાજ થતી થતી જમણામાં આવી. તેન વિચાર હતો કે જનજીવની માટે કે પશુ કપડું બરવા માંડીશ અને એ કપડું મોટો તાંબો થઈ જશે. જ્યાં થરમાં લખણ થાય છે ત્યાં એક નોકરણી કચરો વાળી રહી હતી. શેઠાણી દબાકે કરવાના સ્વભાવ મુજબ શેઠાણી તાકુડને બોલ્યાં 'એ તો પાછળ ફેટમો કચરો પડ્યો છે' એમ કહેતાંની સાથે તેના કાષમાંથી ઝાડુ લઈને શેઠાણી વાળવા મરી. સાથે બોલી કે 'દેખ, આમ કચરો કાઢ'.

નારદજી કલકમિય અને કુલ્લકમિય હતા પરંતુ તેમની પાસે વિદ્યાઓ થઈ હતી. તેઓ રૂપરાવતાન કરી શકતા સાથે તેઓને વચ્ચેસિદ્ધિ હતી. એમણે શેઠાણીને આવીશોંદ આપેલા કે જે કામ પડેલું લેશ તો સાંજે છૂટશે. શેઠાણીના કાષમાં તો સાવરણી આવી ગઈ વળતી જ્યાં ન બોલતી જ્યાં કે 'દેખ, આમ કચરો કાઢ'. ઘસીઓએ થઈ પીનળા. ત્યુ શેઠાણી સાવરણી કેમેં છોડે નહિ. થાકીને સૂઈને બોલાવ્યા 'મેં રખાખ્યાં કયુ 'સાવરણી મૂકે છે કે નહિ'. શેઠાણી સામે સાવરણી ફેરવતી શેઠાણી બોલી 'દેખ કચરો આમ કાઢ'. શેઠ તો આશ્ચર્ય પામી ગયા કે આ મુ' નહીં કાઈ વળગાડ લાગે છે. મેં તે જૂવા નેગી, જતીને બોલાવ્યા. પશુ હરેકને સાવરણી બતાવીને શેઠાણી નેરથી બોલે, 'દેખ, આમ કચરો કાઢ'. જ્યાં થાક્યા કાઈની કરી હાવી નહિ. નારદજીને ખૂબ મન આવી આખો દિવસ પ્રયત્ન કરીને શેઠ તો થાક્યા ને નિરાશ બનીને બેતી ગયા. આ જાણુ સુચીઆ થયો કે શેઠાણીના કાષમાંથી સાવરણી છૂટી ગઈ ન શેઠાણી બેસી ગઈ તેણે બીજારીએ આપેલા વચનની સીન વાત કરી. આ છે નારદનો સ્વભાવ. એ ચૂપ રૂમ બેસી છે. 'અ સાચાં કામ કરનારની દશા શેઠાણી જેવી થાય છે.

કહેવાનું તો પણ અ છે કે નારદ આવા કુલ્લકમિય હતા. એમને આરા ન આરા કોતુક કરવા અને નવા બદુ ગમતાં હતાં. નારદના કાષમાં દડ ને કમડમ નવા નખતી પાને પ્રતિષ્ઠિ નાખતી વિદ્યા હતી. અ વિદ્યાના પ્રભાવથી અ કાઈ ન નાથ ત્યાં મેનારપાના દસથા બનાવી

શક્તા હતા આગળના સમયમા આવી વિદ્યાઓ બહુ પ્રચારમા હતી

થોડા સમય પહેલા મહમદ છેલ કરીને એક આવી વિદ્યા જાણનાર થઈ ગયો એક ગામના ચોરા પર એ મહમદ બેઠો હતો, ત્યાં એક જૈન મુનિ ભાત વહોરીને ત્યાંથી નીકળ્યા, કૌતુકને ખાતર મહમદ છેલે એ ભાત પર દષ્ટિ કરી અને એ ભાત માસના રૂપમા ફેરવાઈ ગયા મહમદ છેલે ગામલોકોને કહ્યું કે 'તમે લોકો જે સાધુને પૂજ્ય માનો છો એના પાતરામા માસ છે' ઘડીવાર તો ગામલોકોએ એ વાત માની નહી, પણ જ્યારે કહ્યું ત્યારે ગામલોકોએ સાધુની પાછળ જઈને ખાતરી કરી તો સાધુના પાતરામા ખરેખર માસ દેખાયુ ગામલોકોએ સાધુને પૂછ્યુ કે આ શુ છે ? ત્યારે સાધુમહારાજે કહ્યું કે, 'એ શુ છે તે હું ઉપાશ્રયમા પહોંચીને હમણા જ બતાવુ છુ'

સાધુમહારાજે ઉપાશ્રયમા જઈને ભિક્ષાપાત્રને ખાજુમા મૂક્યુ અને કાઉસગ્ગ કરીને તેણે નવકારમંત્રનો જપ શરૂ કર્યો આ જપના પ્રભાવથી મહમદ છેલ જે ખુરશી પર બેઠો હતો ત્યાં ને ત્યાં જ ચોટી ગયો જ્યારે ખાવા માટે બેઠવાનો સમય થયો ત્યારે એ બેઠવા લાગ્યો, પણ કોઈ રીતે બેઠી શક્યો નહી ખુરશી સાથે એ સળંગ રીતે ચોટી ગયો હતો આખરે તેણે વિચાર કર્યો કે જે સાધુમહારાજને મેં ચમત્કાર બતાવ્યો તેની જ વિદ્યાનુ આ કામ છે આથી તેણે સાધુમહારાજને ચોરા પર આવીને માફ કરવા વિનંતી મોકલાવી, પણ સાધુએ કહેવડાવ્યુ કે અમારે તો ત્યાં આવવાની કોઈ જરૂર નથી એ મહમદ છેલને કહી દો કે જો તમારે ગરજ હોય તો એની એ હાલતમા અહીં આવીને ક્ષમા માગો આખરે મહમદ છેલ તોખ્યા તોખ્યાના પોકાર કરતો ચોટી ગયેલી ખુરશી સાથે ઉપાશ્રયમા આવ્યો સાધુએ કહ્યું, 'પહેલા તો આ પાત્રામાની જે વસ્તુ હતી તેની તે બનાવી દો અને પછી પ્રતિજ્ઞા કરો કે આજથી તમારી વિદ્યા કોઈપણ સાધુ ઉપર અજમાવવી નહી તો જ આ ખુરશી બચડશે, નહીતર એમ ને એમ રહેશે'

મદમદ છેલે કાળા મામી, પાત્રામર્તુ માસ બાદથી મર્તુ અને અને
મોષપિયુ સાધુને નહીં પળવવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી. ત્યાર બાદ સાધુએ
મદમદ છેલે ઉપર રંગેલરણુ ફેરવ્યો ત્યારે એ છૂટ્યો આવશે એ પાત્રમાં
આત જોવા ને યુનિને વહન કરી સો વિદ્યમ થયા.

નારદ બાવી વિદ્યાના જાણુકર હતા દારિકાના શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ
તેમની આદિઅમદિરિત્તો પ્રણુન સાંખ બાદિ કુમારો દત્ત દત્તારાદિ
રાજપુરુષો આદિને જુ મિય હતા શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવનું કૈમ્યર્તુ બાદશુત
હતુ શ્રીકૃષ્ણના કાર્ત્ત્તો દવકીના ૭ પુત્રા કે જેમનું સુલસાએ પાલન
કર્તુ હતુ તે અને મજસુકુમાર આદિ સાત પુત્રો તો મોક્ષજામી હતા.
શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવપત્નીના ધણી હતા. બાવની ચોવીસીમાં તેઓ
તીસ કર કરી બાવ શ્રીકૃષ્ણમદારાજના ધરમાં જુ નારદ નિરકુટ
રીતે બાવી જર્થ રાજતા હતા જર્થને નારદનું આગમન જ્ઞાનદ આપ્તુ
હતુ નારદ પોતાની વિદ્યાથી અતરીક્ષમાં જુ ભી રાજનારા હતા
જળવાદ અને રથજવાદના મુખવણા નમરોમા, કરીમરી કરી હેતુ
તેવાં પુણ્યામા વચ્ચેક કાઠો વધારે રહતા હેતુ તેવા નિમમેમાં ચોવાળા
રહેતા હેતુ તવા સન્નિવેસમા જન ક્ષત્રિઓ રહે તેવા આત્રમેમાં વધેતુ
રીતે ફરતા હતા આ કહુસ નામના નાદ અતરીક્ષમાંજે દલિતનાપુર
નમ મા આવકા પાડવાના આસાદમા પધારી તેમને જોઈને પાંચ
પાંચે કુતાજ અને પાડ રાજ સાત રમવા સામે ચાલીને તેમનું
સ્વાગત કરવા આત્રમા અને તેમનું બેસવા માટે આસન આપુ એ
આસન પર દત્ત નિજવીને તથા પોતાના કમદસમાંથી ચારે જાણુ
પાણી જાટા અને તેના પર મૂચચર્મ નિજવીને નારદજી બેઠા તેમજી
ચારે ત ક દર્શ કરી. દવે ના દત્તી દષ્ટિ કર્યા પછી અને શુ કરી
તે અધિકાર અવસરે કરવારો.

વ્યાખ્યાન : ૯૪

(શનિવાર, તા ૧૨-૧૦-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે પાંડવોના રાજમહેલમાં આ કણ્વ નામના નારદ પધાર્યા અને પાંચેય પાંડવોએ, પાકુ રાગએ તથા કુતાશ્રમે તેમને વદન કર્યા, પણ દ્રૌપદીએ તેમને વદન કર્યા નહીં નારદે આડી દષ્ટિએ અતપુરમાં જોયું ત્યાં દ્રૌપદીને બેઠેલ જોઈ, પરંતુ નારદ અવિરતિ હોવાના કારણથી દ્રૌપદીએ જાણીજોઈને જ તેમનો આદર કર્યો નહતો શ્રાવકને ઘેર શ્રાવક આવે, તો શ્રાવકને વદન થાય છે સાચા વદન તો તેના પચ્ચક્ષ્ણાણુને થાય છે મિથ્યાત્વીને સમ્યક્ત્વી જીવે આદર આપતા નથી, કારણ કે આદર સમ્યગ્દષ્ટિનો હોય મિથ્યાદષ્ટિમાં આદર કરવા જેવું શું છે ? જેના દેવ અરિહંત, ગુરુ નિર્ઘ્રય અને ધર્મ કેવળીનો પ્રરૂપેનો—આ ત્રણ તત્ત્વની જેને શ્રદ્ધા હોય તે આદરને પાત્ર છે નદીમાં ધસાતો ધસાતો પથ્થર જેમ ગોળ થઈ જાય છે તેમ અનેક કર્મના પરિણામો ભોગવતા ભોગવતા જીવને સમ્યક્ત્વ લાધે છે તે સમ્યક્ત્વના ત્રણ કરણ છે

૧ યથાપ્રવૃત્તિકરણ—કર્મ ધસાતા ધસાતા સિત્તેર કોડાકોડી સાગરોપમને વટાવીને એક કોડાકોડી રહે છે

૨ અપૂર્વકરણ—દીર્ઘકાળના કર્મોને મદરસ કરી નાખવા તે આમાં જીવ તેનો સ્થિતિધાત રસધાત, ગુણુશ્રેણી, ગુણુસક્રમણ, અપૂર્વ

મહામદ છેમે કામા માગી, પાત્રામર્તુ મારસ જાણીયું અને અને
કોઈપણ સાધુને નહીં પૂજવવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી. ત્યાર બાદ સાધુએ
મહામદ ઉપર રાજોદરણ ફેરવ્યો ત્યારે એ દુષ્ટનો, આવેશને પાત્રમાં
આપી તેના ને મુનિને વફા કરી સૌ વિદાય થયા.

નારદ આવી વિદ્યાના જાણકાર હતા. હારિજના શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ
તેમની બાહ્ય અંતઃકરિઓ પ્રવૃત્તિ સાથે આદિ કુમારો હતો હસારાદિ
રાજપુત્રો આદિને જન્મ પ્રિય હતા શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે જન્મસ્થાન
હવે શ્રીકૃષ્ણના ભાઈઓ દેવકીના ૭ પુત્રા કે જન્મ સુસમ્યાએ પાલન
કર્યું હતું તે અને મજસુકાશ આદિ સાત પુત્રો તો મોક્ષમાર્ગે ગયા.
શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ પત્નીના ધણી હતા આવતી ચોવીસીમાં તેઓ
તીર્થે જાય. આવા શ્રીકૃષ્ણમહારાજના ધરમાં પણ નારદ નિરુપ્ત
રીતે આવી જઈ રહ્યા હતા. જ્યાંને નારદે આગમન જ્ઞાન આપ્યું
હવે નારદ પોતાની વિદ્યાથી અતરીક્ષમાં રહી જીવી રાખ્યા હતા
જળવાદ અને સ્થળવાદના મુખવાળાં નગરોમાં, કારીગરી કરી હોય
તેવાં પુસ્ત્રોમાં, વણિક ભોજો વધારે રહ્યા હોય તેવા નિર્મલોમાં ગ્રામ્ય
રહેતા હોય ત્યાં અન્નિવેશમાં અને અપિઓ રહે તેવા આશ્રમોમાં વચેચ
રીતે ફરતા ફરતા આ કુલુષ નામના નારદ અતરીક્ષમાર્ગે દક્ષિણપુર
નગરમાં આવેલા પાંચવાળા પ્રાસાદમાં પધાર્યા તેમને જોઈને પાંચ
પદ્ધિઓ કુતાજી અને પાંચ રાજ સાવ કમલા સામે ધારીને તેમણે
સ્વાગત કરવા જાના અને તેમને બેસવા માટે આસન આપ્યું એ
આસન પર હજી બિઝવીને તથા પોતાના કમલમયી ચારે બાજુ
પાણી ખાંટી અને તંબા પર મુગચમ બિઝવીને નારદે જોઈ તેમણે
ચારે તરફ દષ્ટિ કરી. દેવે નારદની દષ્ટિ ક્યાં પાડી અને શું કરશે
તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન : ૯૪

(રાનિવાર, તા. ૧૨-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે પાડવોના રાજમહેલમા આ કહ્યુંલ નામના નારદ પધાર્યા અને પાચેય પાડવોએ, પાકુ રાજાએ તથા કુતાજીએ તેમને વદન કર્યા, પણ દ્રૌપદીએ તેમને વદન કર્યા નહીં નારદે આડી દષ્ટિએ અત પુરમા જોયુ ત્યાં દ્રૌપદીને એકેલ જોઈ, પરન્તુ નારદ અવિરતિ હોવાના કારણથી દ્રૌપદીએ જાણીજોઈને જ તેમનો આદર કર્યો નહતો શ્રાવકને ઘેર શ્રાવક આવે, તો શ્રાવકને વદન થાય છે સાચા વદન તો તેના પચ્ચક્ષ્ણાણુને થાય છે મિથ્યાત્વીને સમ્યક્ત્વી જીવે આદર આપતા નથી, કારણ કે આદર સમ્યગ્દષ્ટિનો હોય મિથ્યાદષ્ટિમા આદર કરવા જેવું શું છે ? જેના દેવ અરિહત, ગુરુ નિર્ઘથ અને ધર્મ કેવળીનો પ્રરૂપેયો—આ ત્રણ તત્ત્વની જેને શ્રદ્ધા હોય તે આદરને પાત્ર છે નદીમા ધસાતો ધસાતો પથ્થર જેમ ગોળ થઈ જાય છે તેમ અનેક કર્મના પરિણામે ભોગવતા ભોગવતા જીવને સમ્યક્ત્વ લાધે છે તે સમ્યક્ત્વના ત્રણ કરણ છે

૧ યથાપ્રવૃત્તિકરણ—કર્મ ધસાતા ધસાતા સિત્તેર કોડાકોડી સાગરોપમને વટાવીને એક કોડાકોડી રહે છે

૨ અપૂર્વકરણ—દીર્ઘકાળના કર્મોને મદરસ કરી નાખવા તે. આમા જીવ તેનો સ્થિતિઘાત, રસઘાત, ગુણુશ્રેણી, ગુણુસંક્રમણુ, અપૂર્વ

સ્થિતિપાથ કરી નામે છે જેમ મૂમ્બાને છે. મૂમ્બા દેવામાં આવે છે તેની અદ્વતી રસી એકાદશ્યે બદ્ધાર આવી જાય છે આપ છોકરે અપૂર્વકરણનો નવો બધ પડે, તોપણ જનત સંસાર વધે તેવો મનમન પાતો નથી.

૩. અનિવૃત્તિકરણ—આવા છવને એ નિશ્ચય વર્ષ જાય છે કે તમે સમજાવ્યું નથી વિના પાછો ફરવાનો નથી મિત્રાત્મી વીજીવી મધ્યમ તથા દુઃખ વર્ષ મયા. સમજાવ્યું નહીં આ જાય છે કુચે. સમક્ષિત આપના નીકર જની જાય છે એને મિત્રાત્મી છવેલી પાછો એવો ભય રહેતો નથી કે કુળ-ગોત્ર ત્યાં નિવેશ નથી હું તે ખને કઈક વર્ષ જશે તો કે કરણ કે હીલિયા મનમને કઈ કરી સર્વા નથી. એવે ભીંમવા અમરાજના સુસામે છે શુભ કર્મના પ્રતિષ્ઠાપર એ દેવદેવતા સુખો બોજવે છે પણ એ મનમને કઈ જાણી સજ્જ નથી. આજ જન દાનિ તો પોતાના કર્મથી જ જાય છે.

૪. પાત્ર—સાતમો ખડ સાધવા જતા કુલ્યકર્તાને કાલમયક સેજા કનર દેવા કયા પણ ન્યાસધી તેના શુભ કર્મોને કલ્પ તરી તાસુધી આ દેવાએ સંકલન કરી એકવાર સેજા કનર દેવાને એક સાથે એવો વિચાર આવ્યો કે સુજા કનર દેવામાં હું એકલો નહીં તોપણ ચક્રવર્તીને કોઈ ખોટ આવવાની નથી. આરા સિવાય પર કનર નવસો નવપણ દેવતાઓ છે આવે જ વિચાર એકાદશ્યે જઈ દેવાને આ ન્યાસ ના મ કરવાની ચક્રવર્તી દસ્તિયા દુહી ગમે. આ દેવતાઓ ખસી મયા. સાતમો ખડ સાધવા જતા સાતમી નરક સમાઈ વર્ષ તો તમારી સવામાં કદલા દેવતાઓ છે. શુભ કર્મોને કલ્પ હશે તાસુધી તમારું વદાજી તરવાનું છે જન આજાન એકાદ કલ્પ થયા પછી તમને કોણ જમાવશે કે દેવીદેવતાઓને વળખશે. તો એ જમાવી સકો નહીં. આરે ચતિના છવામાં આરે જમા દાન છે.

નારકી છવાન કોષ જને ભય વધારે લેવ છે મનમને વિશુન

અને માન વધારે હોય છે, તિર્થ અને આહાર ને કપટ વધારે હોય છે, ત્યારે દેવતાઓમા લોભ અને પરિગ્રહ વિશેષ હોય છે

દેવતાઓને કવલાહાર કરવો પડતો નથી, છોકરા-છોકરીઓને પરણાવવા પડતા નથી એક જ પ્રહરનું નાટક જોવામા એમના આયુષના દસ હજાર વર્ષ વીતી જાય, છતાં એમના લોભ અને પરિગ્રહનો કોઈ પાત્ર નથી આવા દેવતાઓ તમને શું આપવાના હતા ?

બે મિત્રો ગામડામાથી એકીસાથે શહેરમા જાય તેમા એક ઓફિસ સાફ કરતા કરતા પણ શેઠની મહેરબાનીને પાત્ર થઈને કંમે કંમે પેદીનો ભાગીદાર શેઠ બની જાય, ત્યારે બીજો એ જ ઓફિસનું ઝાડું વાળતો જ રહી જાય પુણ્યનો ઉદય હોય તો કચરામાથી લાખો રૂપિયા થઈ જાય અને પાપનો ઉદય હોય તો હાથમા રાખેલા દસ હજારના એક હજાર રહી જાય અથવા બજારમા જતા તેનું ખીસું કપાઈ જાય તો પછી તમે દેવદેવીઓ પાસે શું માગો છો ? સાચો શ્રાવક ક્યાં બીજા માગવા જતો નથી જેને નવેય તત્ત્વોનું જાણપણું હોય તેવો શ્રાવક લાભ મળે ત્યારે કુલાઈ જતો નથી ને નુકસાન થાય ત્યારે હાથહાથ કરતો નથી પરંતુ અજ્ઞાની આત્માને સમજાવું પડતી નથી, માટે એ દેવીદેવતાની માનતા કરવા લાગી જાય છે

દૃષ્ટાન્ત—મીરાળાઈ પરણીને રાણાને ઘેર આવતા હતા માર્ગમા જ એમની કુળદેવીનું મંદિર આવ્યું વરકન્યાને મંદિરમા લઈ જવામા આવ્યા રાણાએ ઝૂકીઝૂકીને વદન કર્યો, પણ મીરા એમ ને એમ ઊભી રહી ! આથી તેની સાસુ બોલી—

‘ સાસુ બોલ્યા સોહાગણી વહુ ’ નમો શક્તિને પાય ’

પરંતુ ત્યાં તો નવવધૂ તરીકે આવેલી મીરાએ તરત જ જવાબ આપ્યો—

‘ મસ્તક મારું નહીં નમે, એક વિના ગિરિધરરાય

મીરા મન મોહનસે મોણી.’

આ સાભળીને સાસુ છછેડાઈ ગઈ એણે કહ્યું—

ધામુ કહે સામું મોલી બાજીની ખારે નથી બા વહુનું કમ,
 પુત્રને કહે એને રાખો પક્કરી, એના ત્યારા ચક્ષુઓ નિવાસ. મીરા
 ધામુએ તે જ દિવસથી ખીરાને રહેવા માટે છુટું મકાન બાપી
 દિધું પરતુ—

ખીરાં મોભ્યાં મન થઈ બહુ યત્ન ને કાર્યો જ બળા !

જે છવને રેરાજ્ય અને કમળ પ્રિય હોય તેને તે બિઝન્ટ જ
 એ છે ત્યારે તમે પા કલાક એકલા બેસી રહેવામાં કદાચી જવ છો
 ને છીડીને બાજરમાં દોડ્યા જવ છો. લીલકે અને સોફાતર મિથાકવમાં
 રાજતારાઓ બાન બુલ્યા છે. મી દેવચંદ્ર મહારાજ કહે છે—

જાના તળમાં ૭ રમ્યા કેમ જિંદગર હો રતિ પામે ખરાય કે
 સરોવર જલધર જલ વિના નવિ ચાહે હો જગત્પાતક માળા કે
 અતિ નિલુદ્ધુ પ્રીતી !

મુખને ન જમે હો ખીજનો સગ કે માલતી ફૂલે મોરિયાં,
 કેમ એસે હો બાવળતક બુઝ કે અજિત નિલુદ્ધુ પ્રીતી !

હે અતિ નિનેશર પ્રભુ ! મને તો બાપની સાથે જ પ્રીત
 લાગી છે. મને ખીજ કોઈનો સગ થતો નથી. માલતીફૂલમાં કમ
 નારો કમરો. કલા બાવળના ફૂલમાં ફરવા શા માટે જવ ? આત્મ-
 રસપ્રમા રમનારો હોય, તેને જડ પુદ્ગલનાં ખેખાં અર્થ નથી.
 સમજાવતા રવાદ આખનારને વૈભવિકતા વૈભવો તુચ્છ લાગે. જો તમને
 બે બેડે સવારી કરવાનાં જાખ જાઓ છે. કલા વિચાર તો કરો કે
 દેવો તમને તમે કે દેવોને તમે નમો ? વૃંદાવિ જ જમસંતે જસસ
 ધમ્મે લયા મળો — જુ મન ખમમાં રમે છે તો દેવો પશુ નાસ્તકાર
 કરે છે. ન જુ તમે જ તમારા હૃદયથી ચાક્યાઈ કરો કે તમારું મન
 ખમ મા રમે કે કે. કલા રમે છે. ઉપરની ચાચા તમે હૃદયથી બેસો
 છો કે માત્ર છાંયી ?

જા આ આજ પાચમા પુણ્યસ્થાનમાં હોય છે ત્યારે દેવતાઓને

વધારેમાં વધારે તો ચોથુ ગુણસ્થાન મળે હવે તમે જ કહો કે તમે મોટા કે દેવ ? પરન્તુ તમારામાં મિથ્યાત્વની ગાઠ એટલી બધી વધી ગઈ છે કે તેનું આપરેશન કોઈ સાધારણ ડોક્ટરને હાથે થઈ શકે તેમ નથી.

અનતકાળથી પેસી ગયેલું મિથ્યાત્વ આ મનુષ્યલવમાં જ નીકળી શકશે તમારા આત્માનો અનતગણો વિલવ છે સિદ્ધતા સુખનું વર્ગીકરણ કરતા તેનો અનતમો ભાગ એક છાપડામાં મૂકે અને એક તરફ દેવાના તમામ સુખો મૂકે, તોપણ સિદ્ધતા સુખના ભાગવાળું પદ્મ નીચે ને નીચે રહે છે આમ સિદ્ધતા સુખો અનતગણા છે આવા સુખો પ્રાપ્ત કરવા માટે આ મનુષ્યલવમાં જ કામ કાઢી લેવા જેવું છે પણ કષાયથી ડહોળાઈ ગયેલા હૃદયમાં આત્માનું સુખ દેખાતું નથી. જેને આત્માનો વિલવ એકવાર દષ્ટિમાં આવી ગયો હોય તેને દેવાની કે અય્યન્નેપતિની સમૃદ્ધિ આજી શક્તી નથી એના માટે તો આનંદ આનંદ અને આનંદ જ છે

અનુભવીને એકલું આનંદમાં રહેવું રે,

ડગવું નહીં દુઃખ પડ્યે સમભાવે સહેવું રે

આ અનુભવીના ઉદ્દગારોને હૃદયમાં ઠસાવો તો સસારનાં સુખો તમને તુચ્છ દેખાશે ‘સ્વ’ ભાવમાં સ્થિર થાવ

‘આપ સ્વભાવમે રે, અવધૂ ! સદા મગનમે રહના’

‘સ્વ’ ભાવમાં શોકનો સભવ નથી. તમારે શોક જોઈએ છે કે આનંદ ? ભગવાન કહે છે કે જે લોકની જ જાળમાંથી છૂટે છે તે જ વીર પ્રશસાને પાત્ર છે તમે અગાઉ ગાડામાં બેસીને એક ગામથી બીજે ગામ જતા હતા તેમાંથી આગળ વધીને મોટર, ટ્રેક્ટર અને એરોપ્લેનમાં બેસ્યા જેવી પ્રગતિ સાધી પણ એ ટાઈમ બચાવીને તમે ધાડ શી મારી એ બતાવશો ? તેજમદીના ભાવો તો ટેલિફોનની ઘટડીથી તમે મેળવી શકો છો, પણ આત્માના ભાવો બચા ગયા છે કે નીચા ? ભગવાને આરભ અને પરિગ્રહની ના

પાડી છે છતાં તમને એ જ મને છે પાપ અને સાપ એ નને
અપા જેવાં નથી છતાં તમે તો પાપને સામે પગથે આવકારી રહ્યા
છો. પરંતુ તમે જે કાયા કંચન, કાન્યા અને કુડુચ માટે આ જુ
કરી રહ્યા છો એમને સાથે સર્વ જગતી સખત નિકાસનથી છે અહીંની
નિકાસનથી તો તમે સચિરચિત દર્શને ખસુ દૂર કરાવી રહ્યા છો.
ખસુ ત્યાં તમારું આલસ્ય નહીં એવો કોઈ સહીર જાણે નથી કે ઉપર
જાણેલા ચાર કક્ષાએને સાથે સર્વ જઈ રહે.

જેની સુરતામાં સોડહમ્ નો વાર અવિસ્તરજે અસુખ્યતે
દાપ તેની સુરતા જ કમની નિર્ણ કરી રહે છે કોઈ મરીન વેપારી
સાખનો હીરો ખરીદી ન રહે માટે એ એક દંભરનો નાનો હીરો
ખરીદી છે ખસુ જેના દિશમાં જેમ સાખના હીરગુ મદત્ત એક
અકાયેસુ નથી હાતુ સાખના હીરને એ સર્વ રહ્યો નથી એ જેની
નજાઈ છે તેમ તમારાથી સર્વવિરતિ સાધી ન શકાય તે દેશવિરતિને
આદર આપો.

દ્રોહીઅ નારદને વદન ક્યો નહીં આ જોઈને નારદને એમ
અમુ કે કુલાજીએ પાકુ રાત્રે અને પાંચ પાલવોએ મારી પૂલ
કરી મન વદન ક્યો ખસુ રૂપસાવણના અભિમાનથી દ્રોહીએ મને
વદન ખસુ ક્યો નહીં માટે આ દ્રોહીનુ અભિમાન કિયારુ ત્યારે ૧
મનુ ત્યાં નારદ સચક થઈ રહે । જાનરણ દેવતાએ ખસુ
મ । કહેલ કમન રહ કરી ન રહે તો આ દ્રોહી થી સ્થિતવમાં છે ।

ૐ સન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૯૫

(રવિવાર, તા ૧૩-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. કષ્ટુલ નારદને નમસ્કાર નહી કરવા બદલ દ્રૌપદીની સાન ઠેકાણે લાવવાનો નિર્ણય અવિરતિ નાગદે કર્યો તેણે વિચાર કર્યો કે આ દ્રૌપદી રૂપલાવણ્યવતી હોવા ઉપરાંત પાત્રેય પાડવો પણ એનો સત્કાર કરે છે એ અભિમાનના કારણથી જ દ્રૌપદીએ મને વદન કર્યો નથી સમ્યગ્દર્શન વિનાની કરણી નિર્જરા કરનારી બનતી નથી નારદજીમા બ્રહ્મચર્ય, વિદ્યા આદિ ગુણો હતા, છતાં તેઓ સમ્યગ્દર્શન પામી શક્યા ન હતા ભગવાન કહે છે કે—

નાદ્વસળીસ્સ નાળ નાળેણ વિના ન હુન્તિ ચરણગુણા ।

અગુણસ્સ નત્થિ મોક્ખો નત્થિ અમોક્ખસ્સ નિવ્વાણં ॥

ઉત્તરઅધ્યયનસૂત્ર, અ ૨૮, ગા ૩૦

સમ્યગ્દર્શન વિનાનું જ્ઞાન એ સાચું જ્ઞાન નથી જ્ઞાન વિના ચારિત્ર નથી, ચારિત્ર વિના મુક્તિ નથી અને મુક્તિ વિના નિર્વાણ પદની પ્રાપ્તિ નથી જે માણસ દ્વિધામા પડી જાય છે એ સમાધિને પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી. સમકિતી જીવ 'પર'થી લાભ અને હાનિ થવાની કલ્પના પણ કરતા નથી સમ્યગ્દર્શન કહે છે કે મારી ઉત્તમ આરાધના

હીસ તો હે માનવા ! તને એક જ કહે મુક્ત હીસ નો મધ્યમ
આરાધના હીસ તો ત્રણ કહે અને જનન્ય આરાધના હીસ તોપણ
તને પદ્મ કહે મુક્ત હીસ. અને—

મહા સુર સસુતા વહિવા ચિ ન વિજસ્તર !

તદા કીલે સસુતે સંસારે ન વિજસ્તર !

પરિવેશ દેરાવાળી સોય કચરામાં પડી જાય તોપણ એ મળી
જાય છે તેવી જ રીતે સમજાવેલ ન પામેયો છતાં અર્ધપુરુષપરાયત
પામ્યા વિના રહેતો નથી. એક દેવાદાર માણસ પરદેશથી કમાઈને
જાણ્યા પછી દેણું પગવતાં પગવતાં એક અધિથી નેટલું જ બાકી
રાખે, એવી રીતે સમજાવેલી છતાં પરિવાર ઘર્ષ જાય—નિષ્વાદવતા
ધરમાં તે ચાસ્યો જાય તોપણ અર્ધપુરુષપરાયત ન પામે છે પરંતુ—

સમજિત વિનાની કીધી કસ્ટી મેં જાજ સુધી

ટાળ્યો ન કવનો હૈયે સમજિતો લઈને લાવો,

મહાવીરનું સાક્ષન ચારે બોરે દેશાવે તમે

ધર ધર સ દેશ વલાલા વીરનો સુનાવે જાઓ.

છત્તે પુરુષના લયે, મસકાતિત ના લયે મણું મણું ક્યું પણ અકમળના
લયે કઈ ક્યું નહીં મરુતવત નેટલા મુકપણીના કચલા ક્યો, જતાં
સમજિત વિના કવના હૈયે ટળ્યો નહીં

દુષ્ટાન્ત—પદ્મસેન રાજાને એ પુત્ર કતા મોટો પુત્ર વીરસેન
અને નાના દુરસેન. બંને વિચક્ષણ તો કતા પરંતુ નાનો બાઈ
દુરસેન જ્યાંય દત્તો પાતાની વિચક્ષણ શુદ્ધિથી બધી ક્યાઓ
ત શીખી ગયો. દલે તેખું મુકકળા પણ શીખી લેવાતો વિચાર ક્યો.
બાપી તેણે જ્યલતૂંક સદાવંધ નામની ધનુર્વિદ્યા પણ શીખી લીધી !
એક વાર તખ્તનના રાજ્ય પર સતુરાળ ચડી જાણ્યો નાના પુત્ર
દુરસેન ક્યું કે હું મુક કરવા ગયો છું મારા લક્ષ્યેય વડે સતુઓ
પરાજિત થઈ જશે.

અને શત્રુસૈન્યના અવાજ ઉપરથી ચક્ષુહીન શૂરસેન લક્ષવેધી બાણોનો વરસાદ વરસાવવા લાગ્યો. શત્રુના સૈન્યનો પરાજય હાથવેતમા જણાવા લાગ્યો, પરંતુ ગુપ્તચરો દ્વારા શત્રુરાજને ખબર પડી ગઈ કે આ શત્રુઓની સેનાનો સેનાપતિ જ આધજો છે આપણા સૈન્યના અવાજ ઉપરથી જ એ બાણો મારે છે, માટે હવેથી કાઈએ લડતા લડતા અવાજ કરવો નહીં હવે અવાજ વિના શૂરસેન બાણ કયા મારે? શત્રુઓનું બળ વધી ગયું અને શૂરસેન પડકારી ગયો. આખરે વીરસેન યુદ્ધ ચડ્યો અને પોતાના બળપરાક્રમથી શત્રુઓને પરાજિત કરીને શૂરસેનને છોડાવી લાવ્યો.

બંને રાજાના પુત્રો હતા, શૂરવીર પણ હતા, પણ શૂરસેન આખો વિનાનો હતો, માટે પડકારી ગયો. આ જીવ પણ સમ્યગ્દર્શન વિના આધજો છે સંસારના લક્ષથી તો એણે ધણું કર્યું છે, પણ એ ભૌતિક સુખોના લક્ષમાં એણે આત્મલક્ષને વહેંચી નાખ્યું છે. પૌદ્ગલિક વસ્તુઓની ઈચ્છાએ એના શબ્દવેધી બાણ નિષ્ફળ નીવડે છે માટે નિર્વ્યાજ સેવા કરે. વ્યાજ વગરની સેવા માનવને આત્મલક્ષી બનાવે છે પૌષ્ઠ, સામાયિક આદિ ધાર્મિક ક્રિયાઓ કરીને ભૌતિક ઈચ્છાઓ કરે તો નહીં નવપૂર્વ સુધીની વિદ્યા તો અલબ્ધ પણ લઈ શકે છે, પણ ભગવાન કહે છે કે—

જો હોય પૂર્વ ભણેલ નવ પણ જીવને જાણ્યો નહીં,
તો સર્વ તે અજ્ઞાન ભાખ્યું સાક્ષી છે આગમ મહી
એ પૂર્વ સર્વ કલા વિશેષે જીવ કરવા નિર્મળો,
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને સર્વ ભવ્યો સાભળો

નવ નવ પૂર્વનું જ્ઞાન હોવા છતાં જો જીવને ન જાણ્યો, સ્વસંવેદન અને અનુભવ ન આવે તો એ અજ્ઞાન છે શાસ્ત્રોનું જ્ઞાન જીવને નિર્મળ બનાવવા માટે છે. જ્યોત્ષ્ણ હાથીઓને અબાડી સહિત ઊભા મળે તેટલા ફેરી ચાહીના ઢગલા કરે અને તેને ઘોળીને ચાહી બનાવીને.

લખાયુ કરે તેટલી વિદ્યા એક નવમા પૂતની માત્ર. આટલી વિદ્યા
વસ્તુના જ્ઞાન સમજાવવાનું વિના એ સાચુ જ્ઞાન મળ્યાનું નથી.

સમજ વિનાની કસ્ટી એકાદ પિનાનાં સો ખોડાં જેવી કે
સમજવડાંને એ જોઈ શાસનનું મૂળ છે.

આત્મજ્ઞાન ત્યાં મુનિપણુ તે સાચા શુરુ હોય
બાકી કુળમુરુ કસપના આત્માથી નહીં જોય.

જેટલાં સમજ સમય અને તપ કરી, જેટલી કમની નિર્ભર
કરી. સમજિને સમજવડાં કહેવાયુ છે વસ્તુવાન કહે છે. તે બાવિયુ
ન મિદે ન મિલ્લેવય બાવિયુ ધર્મ બહા સહા —જેમ છે તેમ
ધર્મના સ્વરૂપને જાણુ અને દાધર્મી—પ્રિયધર્મી બનીને ધર્મને સાચવ
કેટલાક જીવો તપ તપનારા હોવા જ્ઞાન બદાના એટલા હોય છે.

જીવનાં કુરી જીવો લટકે વસ્તુ લગા કુમ બટો
જટાબટુ શિરમુડે બટો વિષુ બદાએ વસ્તુલટકે
સમજિત નવિ લક્ષુ ૨ એ તે બટો મતુર્જતિ મંત્રી
મિલ્લાત નવિ મતુ ૨ એ તે.

કેટલાયે તપસો જીવો લાગ કરીને, ગામ પર લટકાવે, કોઈ બાબા
સરીરે રાખ બટાઈને કોઈ જટા વધારીને અને કોઈ મુડ મૂડાવીને
તપ તપ કે જ્ઞાન સમજિત વિનાના હોવાથી તેમનું વસ્તુભવુ બટકનું
નથી. કોઈ સંવાળબટા કોઈ વામુબટી કોઈ કલમુજબટી, કોઈ મૂજ
તા સ્થ બન કોઈ દસ્તિલાખુ બનીને તપ કરે છે. પણ જ્ઞા બટાં તપની
રાજી સુખની સાલસા છે કિસામાં ધમ માનનારને વસ્તુવાન બાવ
સ્થુ કહના નથી. તેને આત્માથી નહીં બીજાથી સમજાવત મંત્ર છે
ન કોઈથી વસ્તુ નથી. સમજિતના બાદ પ્રકારે આ પ્રકારે છે.

નિસ્સક્રિય નિષ્કલંકય નિવિતિગિચ્છા ધમમુદ વિહીય.

ઉચ્ચુદધિરીકરણે વચ્ચુદધવમાબને મહુ ૩.

ઉત્તરધ્યનસૂત્ર બ. ૨૮ ચ. ૩૧

સમકિતી જીવને જૈનધર્મમાં શકા ન હોય, પાપકર્મની વાછા ન હોય, કરણીના ફળમાં સદેહ ન હોય, પાપકીઓના આડપર દેખી મૂકાય નહીં, સ્વધર્મની પ્રશંસા કરનાર હોય, ધર્મથી વ્યુત થતા જીવોને ચિંતર કરે, સ્વધર્મીઓની ભક્તિ કરે, જૈન ધર્મને અનેક રીતે દીપાવે, જેમ શ્રીકૃષ્ણે ધર્મની દલાલી કરી, ગજા શ્રેણિકે અમારિપણ વગડાવ્યો. સાધક કહે છે, ‘લગવન્ ! આપના મહાનલમાથી સમકિતની, જ્ઞાનની, ચારિત્રની એક જ ચિનગારી મને મળી જાય તો મારું ભવશ્રમણુ અટકી જાય એ ચિનગારી માગતા ભક્ત પ્રાર્થના કરે છે—

ચક્રમક લોહુ ધસતા ધસતા ખરચી જિ દગી સારી,
જમગરીમા તણુખો ન પડ્યો, ન ફળી મહેનત મારી,
મહાનલ ! એક જ દે ચિનગારી

સાધુપણા લીધા, બ્રહ્મચર્ય અને સયમ સાધ્યા, પણ જમગરીમા તણુખો ન પડ્યો સમ્યગ્દર્શનમાં મીઠું મુકાઈ ગયું અને—

આદો સળગ્યો, સૂરજ સળગ્યો, સળગી આલ અટારી,
ના સળગી એક સગડી મારી, વાત વિપતની ભારી !
મહાનલ ! એક જ દે ચિનગારી

અનંત સિદ્ધો, તીર્થ કરો એ જ સમ્યગ્દર્શન પામીને મુક્ત થઈ ગયા, અને મારી મિથ્યાત્વની ભરેલી સગડી ન સળગી તે ન જ સળગી ! આ ઓછા દુખની વાત છે ? આ સગડીના મિથ્યાત્વરૂપી કોલસાને જે સળગાવવા હોય તો અમરણુ, આચરણુ અને જ્ઞાનની ચિનગારીની ચાચના કરો.

બધા પામી જાય તેવી આ ચીજ નથી તમને તો પ્રભુની વાણીમાં શ્રદ્ધા નથી, પણ નોટોના બડોલામાં જ શ્રદ્ધા છે સો રૂપિયાની નોટ હાથમાં લીધા પછી તમે તેને ફાડી નાખતા નથી એકમાં નાણા મૂકવાની શ્રદ્ધા છે પહેલાથી ટિકિટના પૈસા આપ્યા પછી એ જ ટિકિટથી મુબઈ પહોંચાઈ જશે એવી શ્રદ્ધા છે, પણ શાસ્ત્રોમાં શ્રદ્ધા નથી.

જમવાન કહે છે મર્ય સંધિ તિ તુહોસિપમાને મર્યતિ —જેવાં
સંધિ ને વળવર મને મળ્યાં હતાં તેવાં જ તમને મળ્યાં છે માટે
દાઘમાં વાવેલી વકને ગુમાવશે તો પસ્તાવો રહી જશે સમય દૂધ
છે ને હસ્તાનું ખણુ છે એક મિનિટ ખણુ મોઢા થનાર ગાદી વૂઠી જાય છે

હજુની કુશળ છે એણે અપ્પનપૂર્વક મેળવેલા ધાન્યની મીઠીએ
હારી લીધી છે આશુઆશુના પ્રદેશમાં કુશળ પામી છે વાવા
સંધિએમાં બીજીએ તો કુશળ કુશળ ની ચીસો પાડે એ સમજી સમજ
તેવી વાત છે ખણુ જેની કાઠીએ ધાન્યની હજારો રહી હોય એવો
હજુની ખણુ જાણી સાથે પોતર પાડવા માટે એ શુ ઝોઝ આશ્વની
વાત છે ? જમવાન કહે છે કે જે જેવળવાન અને જેવળદત્તન મને મળ્યું
હતું એ જ તમારી સવામાં પામ્યું છે જે માનવ એને જાગ્રત કરે
તેનું કામ્ય થઈ જાય । પ્રભુએ આ મોઢા તમને સુશળ કરી આપ્યો છે
હતાં તમે કુશળ કુશળ ના પોતરો પાડવા કરો તો એનાથી વધારે
બીજુ કયું આશ્વ હઈ શકે ? જેણે સામાયિક કહ્યું હોય, જે વિરતિમાં
એકો હોય તેનાથી અતિ તિનો વાદર થઈ શકે નહીં દોષદોષીએ
નારદનો વાદર ન કર્યાં આથી ચિત્તાર્થ જઈને નારદ ત્યાંથી એકદમ
જમા થયા અને વિષ્ણુના વચથી બે વાળ મોજાળો સરસુસમુદ્ર ઉદ્ભવ્યો
આર સાગ્ર મોજાળા વિસ્તારવાળા ધાત્યની અધીપતિ જમરક મ
નામની નગરીમાં વસેો વાવી પહોંચ્યા ત્યાં શુ જાણે તે વળવરે

ૐ શાન્તિ

વ્યાખ્યાન : ૯૬

(સોમવાર, તા ૧૪-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રપ્ત્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. ગાયપૂર્ણ દષ્ટિવાળા કલ્કલ નારદ ધાતકીખડ્દીપતી રાજધાની અમરકકા નગરીમાં આવ્યા આ નગરીને યાવન હજાર અને ચોરાશી ચૌટા હતા, અનેક પાણીના સ્થળો અને બાગબગીચાઓ હતા ક્રોટ-કિલ્લાઓ અને તેમાં એડ્ડો વિશાળ દરવાજા હતા આજે તો ચારે તરફ જૂના ક્રોટ-કિલ્લાઓ હોય, તેને પણ સાફ કરી નાખવામાં આવે છે, આથી શહેરોની ચારેય દિશાઓ મોકળી થઈ ગઈ છે અમરકકાનગરીમાં પદ્મનાભ નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો આગળના રાજ્યો પ્રજાના પિતા જેવા હતા તેમની પ્રજા સુખી ને સતુષ્ટ હતી તેઓ સિદ્ધાસન પર નહીં, પણ પ્રજાના હૃદય પર રાજ્ય કરતા હતા ત્યારે આજના ત્રણ ત્રણ વર્ષે બદલાતા મંત્રીઓ માત્ર ખુશી પર રાજ્ય કરે છે એમને પ્રજાના કરતા પોતાની પીડા ટાળવાની વધારે પડી હોય છે, કારણ કે ત્રણ વર્ષ પછી તો એને ખુશી છોડી દેવાની હોય છે ।

પરંતુ પદ્મનાભ રાજા પ્રજાવત્સલ હતો એ અડગ, શૂનીર અને પાપીઓને દડ દેનારો હતો. જે રાજ્યમાં ગજા દયાળુ અને પાપીઓને દડ દેનારો હોય, તેની પ્રજા સુખી અને મનુદ્ધ હોય છે તેથી જિવદુ-

નેના રાજ્યમાં સજ્જનો રિખાતા હોય પાપીઓ ક્રૂરતાશાસ્ત્ર રસ્તા
હોય, સર્વત્ર અન્યાય, અધમ અનીયિત, સુરા અને સુદરીનું સામાન્ય
પ્રવર્તણું હોય, તે પ્રજાનાં પણ પાપનો ઉદય છે એમ સમજાવું

પદ્મનાભ રાજાનું રાજ્યમાં કોઈ ચોર ન હતા કોઈ ભેળવી ન
હતા કોઈ મદિરાપાન કરનારા ન હતા કોઈ વ્યભિચારી ન હતા અને
કોઈ લુચાર કે સહો ખેલનારા ન હતા. સહો એ મુખરેસો લુચાર છે
નેના માટે કહેવત છે કે સહો ત્યાં નથી ! સહાનું પણ ન હતાં
એક કવિ કહે છે—

શૂઠ બેઠા કુકમ કરે ને હ્યાલ પાકે રાધ,
બહીચીનહીચી હસિયુ મહે, નાખેમોટી રાજ,
આ જગતમાં બધાં લુચો ત્યાં સહી ચારેકાર.

સદાખોર એટલે ધેળા ખો ધેળા ચોર ! સદાખજર એટલે
આન અને રોડ આનનું કારખાનું સહી એટલે માનવના મજબૂપી
મહીનને ગરમાગરમ ખનાવનારી બેટરી ! સહી એટલે ભોક્ષ અને
સાલજની કાફલકરેથી મળી ! આ સદાની સત્કુસીમાં સપ્પાયેસો તર
ફડા છતાં તેમાંથી ઊઠવો મુશ્કેલ છે સદાખોરની સીના દાગીના
જોખસામાં જ મુકાયેલા હોય એમ થઈ દાગીનાનું ક્યારે લીલામ
મળે એનું કોઈ ઠેકાણું નથી અને—

ખારાની તો ફૂરસદ ન મળે, ખાવાનું ક્યાં ખાય ?

ગેહીવાગાને બોલાવીને ભોમે ભોમે ખાય આ જગતમાં
આગછદા પણ હોમે ભોમે હસતા શોરખોર આ જગતમાં

સદાખો ને બધા ફૂરસદ જ ન હોય ત્યાં ધેર ખાવા માટે તે
ક્યારી પડાચી શકે ? ખજ સદાવાળાઓ એની દિહર હસતા નથી, સદા-
ખજની આજુબાજુ ગેહી બનવા માટેના સાધનો પૂરીપોષી, સેવ
ચરડો બળ વારેની ગેહીવાગા દાતર ન હોય છે ! જનજરમાં
બેસવાની આ તો ક્યાંથી હોય ? અટમ સાખોર્ધન સોગંધાઓ ખજ

ઊભા ઊભા જ એ પૂરીપકોડીને પેટમા પધરાવી દેતા હોય છે એ બીયારાઓને ન્યા ખાવાની જ કુરસદ મળતી ન હોય, ત્યા જપીને સૂઈ પણ ક્યાથી શકે ? રાતના એક વાગ્યે ટેલિકેનની ઘટ્ટી વાગે, ને એ બીયારો ઝખડીને જગી જાય છે, અને—

પચીસ પાટનો સોદો કીધો, બજાર તેજ થઈ,
લાખો રૂપિયા કમાઈ આવ્યા, થેલી ભરાઈ ગઈ

પાય, દસ, પદર અને વધતા વધતા પચીસ પાટનો સોદો કર્યો અને લાખો રૂપિયાથી એની થેલી ભરાઈ ગઈ ! સદાના વેપારમા કાટો કે તોલાનુ તો કામ જ ક્યા હોય ? ‘લીધા નેંદીધા’ મા જ વેપાર થઈ જાય છે માલના અસ્તિત્વ વિના તોલમાપ વિનાનો વેપાર એ જ સદો ! સટોડિયાને લાખ રૂપિયા મળી ગયા પછી ભલા બાકી શુ રહે ? એક તો ઊટ જ ઊચુ હતુ ને તેમા એ ઊકરડા પર ચડી ગયુ પછી એની શેખાઈનો પાર ક્યાથી રહે ? બજારમા એની ‘વાહ વાહ’ બોલાવા લાગી પણ એ બીયારાને ક્યા ખખર હતી કે આ વાહવાહ તો હવામા ઊડી જવાની છે અને બજારની રૂખ બદલી એટલે—

પાયસો લેતા લાખ ગુમાવ્યા, તેજ ઊડી ગઈ !
ધરખાર ને માલમિલકત સાથે આખર ચાલી ગઈ !

બજાર બદલી ને ભાવ બદલ્યો, આખરનુ લીલામ થઈ ગયુ. મકાન, ગાડી, વાડી અને લાડીના દાગીનાઓ વેચાઈ ગયા ! પાયસોનો લાલ લેવા જતા લાખ ગુમાવ્યા ‘લેને ગઈ પૂત તો ખોઈ આવી ખસમ !’ ની કહેવત સટોડિયાને બરાબર લાગુ પડી ગઈ ! આ છે સદાઈપી જુગારના વ્યસનનુ ફળ ! સાત વ્યસનોમાના એક વ્યસનનુ નામ છે સદો—જુગાર ! સદાને આત્માનુ ભાવ ખૂન માનવામા આવ્યુ છે. સદો કરનાર ધોર નરકમા પડે છે પદ્મનાભ રાખના રાખમા સદો ખેલનાર કોઈ ન હતા એના રાખમા કોઈને દાન દેવુ હોય, તો બીખારીને શોધવા નીકળવુ પડતુ હતુ આજે આ દેશમા આપનાર

જોખ ને માનનારા થયા છે પણ માનવું ને મરવું એ બંને જરામર છે જ્યારે તો વાણિયા જેવી જીવે કામતો બાદથી પણ લાભ લેખી કરીને જીવ માનતો નગરે પડે છે સચકતને હાથ લેખી કરીને સિદ્ધા માનવામાં જેટલું કષ્ટ પડે છે તેટલું કષ્ટ પરિશ્રમ કરવામાં પાતું નથી. મારે સચકત મનુષ્યે જ્ઞાંત્રીની બની શકે ત્યાંસુધી પોતાના પરસેવણથી જ પોપણ મેળવવું જોઈએ. મુઠરચામળીએ તો કાઠપિલુ સમેજમાં જીવ માનવી ન જોઈએ,

દુષ્ટાન્ત—વિશ્વામિત્ર ઋષિને પોતાનું રાજ્ય દક્ષિણમાં જાણી દીધા પછી વનમાં નીકળેલાં દરિશ્વર તારામળી ને એકનો એક પુત્ર શક્તિ જ ગ્રસમા રતા રતાં એક ધનસાળામાં જાણી પહોંચ્યાં. દરિશ્વરે રક્ષકને પૂછ્યું કે જમારે આ જગ્યાએ જારામ કરવો છે મારે તેનું કાકું શું કરીશ ? ધનસાળાના રક્ષકે કહ્યું આ ધનસાળા છે મારે હિત વાનું કાકું લેવડું નથી. તમે ખુસીથી રહો. ત્યાં રહ્યા પછી દરિશ્વરે કહ્યું, તમે જ ને જમ્યાં જમ્યાં બેસો, કુ નગરમાં જઈને કાઠક મટ્ટી કરીને ખાવાની ગોઠવણ કરી લાવું ધનસાળાના ભક્ષા શકે કહ્યું. જમારે ત્યાં રહોડું ચાલું છે તમે ખુસીથી ખાઈને પછીથી કામ સંધવા નવ જણું જણું દિવસના અખણસ હોવા છતાં દરિશ્વરે મહત ખાવાનું કહ્યુંનું નહીં રહ્યું શા નકુમાર શક્તિને કહ્યું કાઈ ! તું નાનો છે તારી કામા કામળ છે મારે તું ખાઈ લે પણ શક્તિને ત્યાગ જાણ્યો કે માર્ગમાતાપિતા ન જાણ ત્યાંસુધી કે ખાઈ ચકું નહીં

અરોખાનો એક વખતનો રાજા દરિશ્વર શહેરમાં ગયેલ રતા રતાં તેને સામાનના કામળા સીરીને ગામમાં જરવાની મટ્ટી મળી ગઈ આ વરુ ધનસાળામાં બેઠેલી તારામળી વિચાર કરવા લાગી કે પતિ તો મનુદી કરવા ગયા છે ત્યારે મારાથી પણ બેઠાં બેઠાં કેમ જવાય ? તેણે જીવ જોરમાં બેઠેલી કાઈ જાઈ જો પાસે જઈને

કહ્યું, ‘ બહેન ! મને કોઈ કામ જોઈ એ છે, માટે મને કાંઈક કામ આપો ’ આવી સ્વરૂપવતી અને સુશીલ તારામતીને જોઈને બાઈબોલી, ‘ બહેન ! તમે મજૂરી કરવા લાયક નથી તમારે જોઈએ તેટલું ખાવાનું ખુશીથી લઈ જવ અમારી પાસે ઘણું ભોજન તૈયાર છે । ’ પણ તેમ કરવાની તારામતીએ ના પાડી આખરે થોડા વાસણો સાફ કરવાની મજૂરી કરીને—વાસણોને પણ બરાબર માણને તારામતીએ રસોઈ તૈયાર કરી રાહિતને ખાયા બેસી જવા તારામતીએ આગ્રહ કયે, પણ રાહિતે કહ્યું, ‘ મારા પિતાજી આવશે ત્યારે જ હું ખાવા બેસીશ. મને હમણા ભૂખ નથી ’ જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

શત લઘનો વેદ્યા છતા પણ સિદ્ધ ખડ ખાતા નથી,
પરની દયા પર ગુજરવાનું વીર નર ચાહતા નથી

રાજા મજૂરી કરીને સાળે ઉતારા પર આવ્યો, અને ત્રણેય જણાએ આજે ત્રણ ત્રણ દિવસના અપવાસને અતે ભોજન કયું. આવા માણસો, આવું કુટુંબ જે આજે ઘેર ઘેર બની જાય, તે એકારી પલટી જાય ! જે માણસ એકવાર હરામનું ખાય, તેના હાડકા હરામના થઈ જાય છે પદ્મનાભ રાજાના રાજ્યમાં કોઈ હરામનું ખાનાર સીખારી ન હતો આ રાજાને ગુણ, શીલ અને સ્વરૂપમાં એકએકથી ચડિયાતી સાતમો ગણીઓ હતી અને એક સુનાભ નામનો પુત્ર હતો. રાજા પોતે અત પુરના વિશાળ ભવનમાં સાતમો સ્ત્રીઓ સાથે એકાન્તમાં હાસ્યવિનોદ કરી રહ્યો હતો એટલામાં ત્યાં કષ્ટલ નારદ પધાર્યો. રાજા અને રાણીઓએ સાત આઠ ડગલા સામે ચાલીને નારદને વદન કર્યો અને ચદનના સિદ્ધાસન પર બેસવાની પ્રાર્થના કરી નારદે એ આસન પર દર્શ પાથરી, તેના પર જળ છાટયું અને એ આસન પર તેઓ વિરાજમાન થયા

આગળના આવક્રમે પણ ગાંધ્યના અત પુરમાં જવાની છટ હતી, કારણ કે અત:પુરમાં પણ મર્યાદા ને સમ્પત્તાને સ્થાન હતું આજના

અસભ્ય જોડાઓ ધરમાં તો ઠીક જ પણ ફરવા જતાં હોય ત્યાં જરૂર
 બગરમાં પણ આક્રમિયા બીડીને ચાલતાં સરખાતાં નથી, જાણે એટલી
 વારમાં સ્વપ્નમાં ચાલુ જતા ન હોય ! આવા અસભ્ય માનવોની
 દષ્ટિમાં વાણીમાં વલનમાં અને વિચારમાં એ જ ભરેલું હોય છે
 રહીસકી સભ્યતાનો સદાર કરવાનું બીડું જાળના સિનેમાંએ ગ્રાપ્તું
 છે ! રમ્તે ચાલના સિનેમાંનાં બોળીનાં અસભ્ય પ્રદર્શનો પણ આવી
 અસભ્યતા પીરસવામાં અગ્રગણ્ય લગ્ન છે તમે પણ તમારાં કુવાન
 બાળકોને હોસે હોસે આવા એર પાઈ રહ્યા છે. અવાકોનાં કુવાન
 બાળકો પણ માતાપિતાની આજ્ઞા લઈને જ જરૂર હોય તો બહાર
 જતા ક્ષતા સાધુસાધ્વીઓને પણ આયસ્સદિ કઢીને આજ્ઞા લઈને
 જવું પડે છે અને નિસ્સદિ કઢીને પાછા ફરવાની અને ઉપાશ્વર્યમાં
 પ્રવેશવાની આજ્ઞા ભેલી પડે છે જાળનાં કુવાન હોદ્દાં માન્યપને
 પૂજ્યા વિના એ ત્યાં ફરી રહે અને એ ત્યારે આવી રહે માન્યપ
 એમને પૂછી પણ રહે નહીં કે તમે ક્યાં ક્યાં હતો ? ખડુ પૂછે તો
 આ નના માનવ, પછી એ રાજ્ય હોય કે ગ્રામ નિસાચર, જની ગમે
 છે ! બધાને એમ લઈ જવું છે કે અમે જે કાંઈ ફરીએ છીએ, એને
 કાંઈ જોતું નથી, અમે જે બોલીએ છીએ, એને કાંઈ સમજતું નથી !
 બિલાડી બ્યારે જૂનૂતર તરફ તરખ મારે છે ત્યારે જૂનૂતર પોતાની
 આંખો મીંચી લે છે ! જૂનૂતરને એમ લાગે છે કે મેં મારી આંખો
 બંધ કરી એટલે બિલાડી કંઈ મને જોઈ શકવાની નથી ! જાળનો
 માનવ પોતાનું નાક નય તોય સરખાતો નથી ! એ જોવા પર કુદૃષ્ટિ
 કરે છે એ પણ કાઈની માતા બહેન કે પુત્રી છે પોતાની માતા,
 બહેન કે પુત્ર ઉપર કાંઈ કુદૃષ્ટિ કરે નો કેવું લાગે ! આપુ વિચારવાની
 તો તમે સફિ જ અજાઈ ગઈ છે !

આસન પર બેસીને નારદે પદ્મનાભ રાજાના સકુલુચ્ચ કુલ્ય-
 સમાચાર પૂજ્યા રાજાએ મનમાં વિચાર્યું કે જનનજરમાં મારા જેવો

કોઈ સુખી નથી, છતાં નારદજીને જરા પૂછી નેહિ. આમ વિચારીને પદ્મનાભ રાજાએ નારદજીને પૂછ્યું, ‘હે દેવાનુપ્રિય ! આપ દેશેદેશમાં ફરો છો તેમાં કોઈ મારા જેવો સુખી અને મારા જેવા અતપુરના આનંદવાળો આપે જોયો છે ખરો ?’

રાજાના આ અભિમાનભર્યા શબ્દો નારદે ખરાબર પારખી લીધા અને નારદને આવા જ માણસનું કામ પણ હતું આવા અભિમાનીની શોધ કરવા માટે તો તેઓ લવણસમુદ્ર ઓળંગીને આટલે દૂર આવ્યા હતા ખરાબર મોકો મળી ગયો હવે નારદ દ્રૌપદી દેવીની ત્યાશી વાત કરશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૬૭

(મગળવાર, તા ૧૫-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે અમગ્ધકાના પદ્મનાભ રાજાએ કહ્યું નારદને પ્રશ્ન કર્યો કે ‘તમે કયા મારા અતપુર જેવા સુખવૈભવો જોયા છે ?’ નારદે જાણી લીધું કે રાજાએ અભિમાનથી પૂછ્યું છે, માટે આ સોગંદી ખરાબર દાવમાં ચડી છે

જ્ઞાનીઓ કહે છે કે આ જગતમાં શેરને માથે સવાશેર હોય જ છે, માટે જીવે અભિમાન કરવું ન જોઈએ.

અભિમાન કરે શા માટે ?

આવ્યા સહુ એક જ વાટે રે . અભિમાન૦

આટલો મોટો હોય. સમુદ્રનો દોષો બોલ્યો. બાઈ ! સમુદ્ર એથી
 ખલુ ખલો મોટો છે. હવાનો દોષો બોલ્યો. તો પછી આ હવાથી
 તે સમુદ્ર કદાપિ મોટો હોય જ નહીં ! હવે સમુદ્રનો દોષો આ હવાના
 દોષને કેવી રીતે સમજાવે ?

નારજી બોલ્યા, તારી અને આ દુષાન્તમાં દર્શાવેલા હવાના
 દોષની દ્રશ્ય સરખી છે જ નહીંપણ આવેશ ભરતકેતનના દસ્તિનાપુર
 નગરમાં પાંચ પંડિતોની પદરાસ્ટ્રી કૌપ્પદિવિને તે જોઈ નથી. એ કૌપ્પદિવિ
 પત્રના નખને તેણે ખલુ આ તારી સાતસો રાષ્ટ્રીઓમાંની એક ખલુ નથી.
 એ કુપદપુત્રી કૌપ્પદિવિ તે જોઈ નથી. ત્યાંમુધી જ તું તારા અતપુરના
 વખાણુ ક્ષી કરે છે.

પછનાલ રાજ્યએ આ વાતને જરાજર લક્ષમાં લઈ લીધી. જેનક
 હૃદયમાં ભેગના અગ્નિ લાગ્યો હોય તેને આવી વાત બહુ માફ રહી
 નય છે તમને ખલુ એ ક્ષના આતાના અને મોટા શૈક્ષિયાઓના ટેલિફોનના
 નજરે જલદી માફ રહી જાય છે ખલુ. સ્વ અને પરના બેઠની વાત
 માફ રહેતી નથી !

નારજીએ નિરહી દષ્ટિ કરીને જોયું કે પછનાલ રાજ્યને કૌપ્પદિવિ
 વાત જાણ માફ રહી ગઈ છે એને હવે કૌપ્પદિ સિવાયની બીજી કોઈ
 વાત સમજાવી નથી. આમ જાણીને તેઓ ત્યાંથી વિદાય થઈ ગયા.

પછનાલ રાજ્યએ કૌપ્પદિવિને જોઈ ન હતી છતાં મહુલ નારજીના
 વલ્લુન પરથી તેન કૌપ્પદિવિ રહ લાગી ગઈ ! એને હવે પોતાના વૈભવો
 આ સાતસો રાષ્ટ્રીઓના સુખ ફોર્મ લાગવા માંડ્યાં એનું ચિત્ત અસ્થિર
 બની ગયું ત કૌપ્પદિવિ ન નમનું રટણ કરવા લાગ્યો. તેનું મન
 મુજિત ગુલ અને આસક્ત બની ગયું ખમ પામેલા છવો આવા
 ઝખામાં પડતા નથી.

દાન્ત—જલતજીબાઈ કરીને એક નાના રાજ્યના મોટી ક્ષતા.
 તેઓ ત્યાંથી ધર્મપરાયણ અને નીતિમાન હોવાથી રાજ્યનો વિશ્વાસ
 મેળવી ચૂક્યા હતા પરંતુ મામના કેટલાક વેપારીઓને આથી બાદરજી-

ભાઈની ઈર્ષ્યા થવા લાગી એક વાર આવા બેપાય વેપારીઓ મળવાને બહાને રાજની પાસે આવ્યા એ વેપારીઓએ જાહેરભાઈના વખાણથી વાતની શરૂઆત કરી રાજએ કહ્યું, 'મને પણ જાહેરભાઈ માટે ખૂબ માન છે' તક સાધીને ઈર્ષ્યાખેર લોકોએ કહ્યું, 'જેવા જાહેરભાઈ રત્ન છે તેવા જ તેમના શેઠાણી પણ નારીરત્ન છે' બસ, આવી વાત કરીને ઈર્ષ્યાખેર ચાલ્યા ગયા રાજને પણ પદ્મનાભની જેમ શેઠાણીની રઢ લાગી ગઈ આથી તેણે જાતે જ જાહેરભાઈની દુકાને જઈને જાહેરભાઈને દૂર દેશાવરમા મોકલીને પણ શેઠાણીને મેળવવાનો વિચાર કર્યો અચાનક રાજસાહેબને પધારેલા જોઈને જાહેરભાઈએ તેમને ગાદી પર બેસાડ્યા અને પૂછ્યું, 'આપે તસ્દી લીધી, તેના કરતા મને જ કહેવડાવવું હતું ને?'

રાજએ કહ્યું, 'મારે થોડા જ સમયમા એક સો ગુણી ઊંચી જાતના ચોખા જોઈએ છે, માટે તમે જાતે જઈને તૈલગપુરથી ખરીદી લાવો આ કામ તમારા સિવાય કોઈને સોંપી શકાય તેમ નથી, માટે જ હું પોતે આવ્યો છું' જાહેરભાઈએ વિનયથી કહ્યું, 'આપ ચિંતા ન કરો તૈલગપુરમા જ મારા વિશ્વાસુ આડતિયા છે આપને સમયસર ચોખા મળી-જશે' પણ રાજએ તો હઠ લીધી કે હું તમને હુકમ કરું છું કે તમે આજ ને આજ તૈલગપુર રવાના થઈ જાવ આમ કહીને રાજ ચાલ્યો ગયો

જાહેરભાઈએ ઘેર આવીને પોતાની પત્નીને બધી વાત કરી ચતુર શેઠાણીએ તરત જ જવામ આપ્યો, 'આ કામ આપણી ઈર્ષ્યા કરનારા કોઈક માણસોનું લાગે છે એ વિના રાજનું મન બદલે જ નહીં એમ છતાં જે કોઈ થાય તેને જોયા કરો હું એ રાજની સાન ઠેકાણે લાવી દઈશ તમે ખુશીથી આજે જ તૈલગપુર તરફ વિદાય થાવ'

જાહેરભાઈ તૈયાર થઈને રાજ પાસે આવ્યા અને કહ્યું, 'હું આજે ને આજે આપની આજ્ઞા મુજબ તૈલગપુર જાઉં છું' રાજએ પ્રસન્નતા બતાવીને રજ પણ આપી અને માલ લેવા માટે જોઈતા

જીવ ને પૌરુષલિક વસ્તુ માટે અભિમાન કરે છે એ વસ્તુ સ્વયં નાશવત છે. ખજી એવું અભિમાન કર્યા સુધી ટકી સકવાનું છે ! સ્વપ્નવાન કહે છે. યાદમંસિતિ — અભિમાની જીવ કુ કુ એમ મોત્સા કરે છે. કુ કુનો વળાંક ખસી જાય છે એક વળાંકની નીચે બીજો વળાંક અને એની નીચે ત્રીજો વળાંક ને વળી તેના ઉપર મોકૂં ! આ માનક્રમાય તમને લુધ લુધ રેખો સજ્જવાની ફરજ તો પડે જ છે. ખસી સાધુઓને ખસી એ માનક્રમાય છેડતો નથી. જ્ઞાનીઓ કહે છે—

જ્ઞાનસદ વૃદ્ધી મયો મરવાણુ વાયો
અજ્ઞાન અધર નમ અતરે દેવાયો.
કમ કોષ કોશ મોક નાવમાં કારમાં
પાપ કેત પોટમાં અમાપ ઉતરમાં.
જન જન જનનાથ, હાથ ઝાલીને ઉપારો.

આરે અભિમાનનો પવન જોતથી ફક્ત છે ત્યારે જ્ઞાનનો સદ વૃદ્ધી જ છે અને ખજી એવી જીવનનાવ એસે ચડી જાય છે. અજ્ઞાનમાં અધારાં હવાઈ જાય છે એટલે માત્ર ખસી સકતો નથી. ને જીવમાં સપ્ત જ્ઞાન હોતું નથી એનો માનક્રમાય ખસી સપ્ત રીતે છૂટવો નથી કારણ કે Empty vessel makes most sound — અધૂરો ઘડો વધારે હસકાય છે. ખાલી ચણો ન વાગે પણે. દેહી નાવને નિયમમાં રાખનારનો જ્ઞાનપી સદ જો સ્થામત હોય તો એ નાવ જોખમમાં આવી પડતી નથી.

આચારે અભિમાન વધુ તપથી વધ્યો કસેલ,
જ્ઞાન જવ વધ્યો ધણે અવળે સજ્જ્યો વેલ.

ઉત્ત તરથી જ્ઞાનથી અત ઉચ્ચ આચારથી જો અભિમાન વધે તો જ્ઞાનજીન દાક્ષીણી ઉપાયા નેવું થાય. માટે આ જવ અને પ્રમાન વધારનારો માનક્રમાય હોવા તો છે તેમાં દક્ષિણ ઉપર ઉપદ્રવ કરવાનો નથી કારણ કે રોગ મટાડવા માટે વધ ચરી પાવવાનું

કહે ને તમે ચરી પોળો, એમા ક્યા કોઈના ઉપર ઉપકાર કરો છો ? તમારી કાયારૂપી શીશીમા તમારે અત્તર ભરવું છે કે દુર્ગન્ધ ? તમને શું ગમે છે ? અત્તરની સુવાસ કે ગટરની દુર્ગન્ધ ? જેમ જેમ તમે ગુણોને ભરતા જશો, તેમ તેમ તમારા દુર્ગુણો પલાયન થતા જશે સદ્ગુણીની પાસે ખેસશે તો સદ્ગુણ મળશે માટે પ્રથમ સદ્ગુણી અને દુર્ગુણીને ઓળખો, કારણ કે રાયણ અને લીબડી બંને આકાર અને દેખાવમા તો સરખા હોય છે, પરંતુ તેમના સ્વાદમા આસમાન જમીન જેટલું અતર છે માટે ઉપરનો ભલકો જોઈને અન્નઈ જશે નહીં એકલો વાચાળ હોય તેને જાની કડી શકાય નહીં એનામા ફટલા ગુણો છે તેને જો નહીં તપાસો તો ભૂલ ખાઈ ખેસશે આવા વાચાળ દુર્જનોને આજે શોધવા જવું પડે તેમ નથી એક સુભાષિતકાર કહે છે કે—

દુર્જન પરિહર્તવ્યો વિદ્યાડલકૃતોઽપિ સન્ ।

મધુ તિષ્ઠતિ જિહ્વાન્ન, હૃદયે તુ હલાહલમ્ ॥

આવા દુર્જનો મધ કરતા પણ મીઠી વાણી વાપરતા હોવા છતાં તેમના હૃદય હલાહલ ઝેરરૂપી માન અને ત્રિષયગ્ધાયોથી ભરેલા હોય છે માટે એવાને ઓળખી લેજો આવા કૂવાના દેડકાઓ સિદ્ધાન્તન્ટ્રી વાતો પોતે જ સમજી શકતા નથી, તો બીજાને શું સમજાવી શકે ? પદ્મનાભ રાજાને નારદે કહ્યું, ‘ભાઈ ! તને તારી સુખસમૃદ્ધિ મોટી લાગે છે, પણ તું તો કૂવાના દેડકા જેવો છે જો સાબળ

દૃષ્ટાન્ત—સમુદ્રનો દેડકો એક વાર કૂવાના દેડકાનો મહેમાન બન્યો વાતવાતમા કૂવાના દેડકાએ પ્રશ્ન કર્યો, ‘તમે જેમા રહો છો તે સમુદ્ર ફેટલો મોટો છે ?’ સમુદ્રનો દેડકો બોલ્યો, ‘સમુદ્ર તો બહુ મોટો છે’ આથી કૂવાના દેડકાએ કૂવાના પાણીના બે હાથ જેટલા ભાગઅર્ધ ચક્કર લગાવીને કહ્યું, ‘તમારો સમુદ્ર આટલો મોટો છે ?’ સમુદ્રનો દેડકો બોલ્યો, ‘એથી ઘણો મોટો છે !’ કૂવાનો દેડકો પાણીમા ચાર હાથ જેટલું ચક્કર લગાવીને કહેવા લાગ્યો, ‘તો પછી તમારો સમુદ્ર

આટલો મોટો હોય સમુદ્રનો દેહો બોલ્યો માર્છી ! સમુદ્ર એથી
 પણ ખરો મોટો છે ક્યાનો દેહો બોલ્યો તે પછી આ કૂવાથી
 તે સમુદ્ર ક્યાપિ મોટો હોય જ નહીં ! હવે સમુદ્રનો દેહો આ કૂવાના
 દેહને કેવી રીતે સમજાવે ?

નારદજી બોલ્યા, તારી જાને આ દૃષ્ટાન્તમાં દર્શાવેલા કૂવાના
 દેહાની હતા સરખી છે જ બુદ્ધીપર્મા આવેલા બસ્ત્રાચેતના કસ્તિનાપુર-
 નગરમાં પાંચ પદ્મવેાની પટરાણી કૌપ્પીદેવીને તે જોઈ નથી એ કૌપ્પીના
 પત્નના નખને લોકે પણ આ તારી સાતસો ચણીઓમાંની એક પણ નથી
 એ કુપદ્યુત્રી કૌપ્પીને તે જોઈ નથી, ત્યાંમુધી જ હું તારા અતપુરના
 વખાણુ ક્યો કરે છે

પક્ષનાભ રાજાએ આ વાતને જરાજરા લક્ષમાં લઈ લીધી. જેના
 હૃદયમાં બેઠેલો અગ્નિ લાગ્યો હોય તેને આવી વાત બહુ માફ રહી
 નહીં છે તમને પણ બેઠ્યા આતાના જાને મોટા સૈદ્ધિએના ટેલિફોનના
 નખરો ત્વહી માફ રહી જાય છે પણ સ્વ જાને પુરના બેઠેલી વાત
 માફ રહેતી નથી !

ના.જીએ તિરએ દષ્ટિ કરીને જોયું કે પક્ષનાભ રાજાને કૌપ્પીની
 રત જાળ વડ નહીં મઈ છે એન હવે કૌપ્પી સિવામ્ની બીજી ઠોઈ
 વાત મમરાતી નથી. આમ તણીને તેઓ ત્યાંથી વિદાય થઈ મથા,

પક્ષનાભ ! તમે કૌપ્પીને જોઈ ન હતી છતાં કહ્યું નારદના
 રબ્દન પ રી તત ગૌતમી રહ લાગી મઈ ! એને હવે પોતાના પક્ષવે
 જા. સાતના પછીઆના મુખ ફોફા લાગવા માડ્યા. એનું ચિત્ત ચક્ષિત
 બની ચુ. ત ગૌતમ જ નામનું રહ્યું કરવા લાગ્યો તેનું મન
 મુકુતન રહ જન આસક્ત બની ચુ. ધમ પામેલા છવે આવા
 પ્રથામાં રતા નહીં

દાન્ય— ૧૬૪જીમાં કરીને એક નાના રાજાના મોટી વજા
 તમા નવ ધન ન વખ આ નીતિમાન લેવાથી મનને વિષાદ
 મળતી ચુકવા દત પ નુ મ મના ફેલાક વપ રીઆન આથી જાદરજી

ભાઈની ઈર્ષ્યા થવા લાગી એક વાર આવા બેપાય વેપારીઓ મળવાને બહાને રાજની પાસે આવ્યા એ વેપારીઓએ જાદવજીભાઈના વખાણથી વાતની શરૂઆત કરી રાજએ કહ્યું, ‘મને પણ જાદવજીભાઈ માટે ખૂબ માન છે’ તક સાધીને ઈર્ષ્યાખોર લોકોએ કહ્યું, ‘જેવા જાદવજીભાઈ રત્ન છે તેવા જ તેમના શેઠાણી પણ નારીરત્ન છે’ બસ, આવી વાત કરીને ઈર્ષ્યાખોર ચાલ્યા ગયા રાજને પણ પદ્મનાભની જેમ શેઠાણીની રઠ લાગી ગઈ આથી તેણે જાતે જ જાદવજીભાઈની દુકાને જઈને જાદવજીભાઈને દૂર દેશાવરમા મોકલીને પણ શેઠાણીને મેળવવાનો વિચાર કર્યો અચાનક રાજસાહેબને પધારેલા જોઈને જાદવજીભાઈએ તેમને ગાદી પર બેસાડ્યા અને પૂછ્યું, ‘આપે તસ્દી લીધી, તેના કરતા મને જ કહેવડાવવું હતું ને?’

રાજએ કહ્યું, ‘મારે થોડા જ સમયમા એક સો ગુણી જાંચી જાતના ચોખા જોઈએ છે, માટે તમે જાતે જઈને તૈલગપુરથી ખરીદી લાવો આ કામ તમારા સિવાય કોઈને સોંપી શકાય તેમ નથી, માટે જ હું પોતે આવ્યો છું’ જાદવજીભાઈએ વિનયથી કહ્યું, ‘આપ ચિતા ન કરો તૈલગપુરમા જ મારા વિશ્વાસુ આડતિયા છે આપને સમયસર ચોખા મળી-જશે’ પણ રાજએ તો હઠ લીધી કે હું તમને હુકમ કરું છું કે તમે આજ ને આજ તૈલગપુર રવાના થઈ જાવ આમ કહીને રાજ ચાલ્યો ગયો.

જાદવજીભાઈએ ઘેર આવીને પોતાની પત્નીને બધી વાત કરી ચતુર શેઠાણીએ તરત જ જવાબ આપ્યો, ‘આ કામ આપણી ઈર્ષ્યા કરનારા કોઈક માણસોનું લાગે છે એ વિના રાજનું મન બદલે જ નહીં એમ છતાં જે કાંઈ થાય તેને જોયા કરો હું એ રાજની સાન ઠેકાણે લાવી દઈશ તમે ખુશીથી આજે જ તૈલગપુર તરફ વિદાય થાવ’

જાદવજીભાઈ તૈયાર થઈને રાજ પાસે આવ્યા અને કહ્યું, ‘હું આજે ને આજે આપની આજ્ઞા મુજબ તૈલગપુર જાઉં છું.’ રાજએ પ્રસન્નતા બતાવીને રજ પણ આપી અને માલ લેવા માટે જોઈતા

રખ્યા પણ આપ્યા નહવજીભાઈ તૈય ત્રપુર જવા માટે રવાના થઈ ગયા.
 ચાત પડી, ને રાજાએ નર્તી વચ્ચે ધારણ કરી તેજ, જાતર
 અને રૂઝ-દાર પહેરીને સોડની ડેરી પર આવ્યા. સોડણીએ સાવચેતી
 રાખીને જાદરનાં કમાડો બંધ કરી દર્તા રાજાએ ત્યાં આવ્યાને સાંજા
 ખખડાવી, જાદરથી સોડણીએ પ્રશ્ન કર્યો, 'કાણુ છે જાદર?' રાજાએ
 ધીમેથી જવાબ આપ્યો. 'એ તો હું છું. સોડણી સમજી ગઈ જતાં
 તેણે ફરીયાદ પ્રશ્ન કર્યો. 'હું એટલે કાણુ? રાજાએ જાતરકમા કડી
 સ્થો દતો કે ત્યાંમ ગડવા વિના જ પાછા ચલ્યા જવું. પરંતુ જાદરકમા
 સોડણીને મળવા માટે આતુર બની જવા લાગ્યો. જાતે વિચારી જાવનાએ
 નેર કવું અને રાજાએ જવાબ આપ્યો, 'હું તમારો રાજા છું.'

સોડણીએ તો આવ્યાને ડેરીનાં જાદરનાં બોલ્યાં અને દસતો મેંએ
 સ્વાગત કરતાં તેણે કહ્યું. 'પધારો આ ? આપે મારું ધર પાવન ક્યું? !
 સોડણીએ ચાલીએ નિજાવી દોષો. તેના પર બેસનાં બેસનાં રાજાએ
 કહ્યું. 'મેં તમારા બધું વખાણુ સાંભળ્યાં દર્તા. હવે તમે મારે ત્યાં
 થઈ જાવ એટલે આ રાજા તમારું જ છે.'

સોડણી બોલી, 'જામે તો આખી પ્રજા જણાઈએ અને આખી વસ્તી
 તમારી ત્યાંએધર / મજાન. હવે આપ સાન્નિધી મેસો. હું આપના માટે રૂઝ
 બનવી લાવું. રાજાએ માની લીધું કે હવે સોડણી મારે વસ થઈ જુઠી છે.'

સોડણીએ સોડામાં જઈને મુદર કેસરિયું રૂઝ જવાબુ અને
 જુદા જુદા રંગેરની પાંચ ખાસાઓમાં થોડું થોડું રૂઝ કરીને એ
 પાંચ ખાસા રાજા પાસે દાઢ કર્યા. રાજાએ પુછ્યું. 'આ પાંચ
 ખાસામાં થોડું થોડું રૂઝ શા માટે લાવ્યાં? સોડણીએ કહ્યું. 'પહેલાં
 આપ પાંચેય ખાસાનું રૂઝ પી જુઓ. આ સાંજાને રાજાએ પાંચેય
 ખાસાનું રૂઝ આખી જોડું અને એ બોલ્યો, 'જ્યાં ખાસાનું રૂઝ
 એકસરખું છે તેના સ્વાદમાં કંઈફલુ ફરક નથી.'

સોડણી બોલી, 'હજા ખાસામાં જરેજુ રૂઝ આપને કેવું લાગ્યું? !
 રાજા બોલ્યો. 'મીઠું સુવાસિત અને સ્વાદિષ્ટ લાગ્યું. સોડણીએ

કરી વાર પૂછ્યું, ‘ અને સફેદ પ્યાલાનું દૂધ કેવું લાગ્યું ? ’ રાજા કહે,
‘ સ્વાદમા તો બધા દૂધ સરખા જ છે માત્ર પ્યાલાના રંગમા જ
તફાવત છે ’ શેઠાણીએ કહ્યું, ‘ તો સાલળો રાજાનું ! જેમ જુદા જુદા
રંગના પ્યાલાઓમા લગેલા દૂધમા એકસરખો સ્વાદ છે, તેવી જ રીતે
સ્વાદની વસ્તુ એક જ હોવા છતાં રંગ જુદો હોય છે એ રંગને અને
સ્વાદને કોઈ સબંધ નથી આપ તો બહુ યોગ્ય અને ચારિત્રવાન રાજા
છો, પરંતુ આજે આપને કોઈ એ ચડાવ્યા છે જેને સ્વસ્ત્રીથી સતોષ
થાય નહીં, તેને પરસ્ત્રીથી કેવી રીતે સતોષ થવાનો હતો ? હું એક
બહેન તરીકે આપને સલાહ આપુ છું કે આપ આબરમેર રાજમહેલમા
પાછા પધારો હજી કોઈ બગડી ગયું નથી ને આપ સ્વમાનભેર પાછા
કરી જશો, તો આ વાત અહીં ને અહીં દબાઈ જશે ’

રાજાને આજે સાચી વાત સમજાઈ ગઈ શરીર એ બિલોરી
કાચ છે એની અદર રહેલા આત્મા સમાન છે કાચરૂપી શરીરના
રંગભેદથી આત્મામા રંગભેદ આવી જતો નથી રાજાની આખો ઊઘડી
ગઈ તેણે શેઠાણીના પગમા પડીને ક્ષમાયાચના કરી રાજા
બોલ્યો, ‘ બહેન ! આજે તે મને સાચું તત્ત્વ સમજાવ્યું છે હું
આજથી પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે હું પરસ્ત્રીને માતા અને બહેન સમાન
માનીશ ’ આમ કહીને રાજા ત્યાંથી વિદાય થયો એક ઘોડેસવાર
મોકલીને તેણે ગૃહને પાછા બોનાવી લીધા, ઈર્ષ્યાખેરવેપારીઓને સજ્જ
કરી અને જાન્વજીભાઈને તથા શેઠાણીને શિરપાવ આપ્યો તે દિવસથી
ગજાએ શેઠાણીને જીવનભેર પોતાની બહેન માનીને સન્માન આપ્યું

પદ્માભાલ રાજા પણ નારદના કહેવાથી કંઈકે ચડી ગયો દ્રૌપદીને
મેળવવા માટે તેણે દેવની સાધના કરવાનો વિચાર કર્યો, કારણ કે એ
લાખ યોજનનો લવણસમુદ્ર ઓળંગીને હસ્તિનાપુર સુધી પહોંચવાની
તેનામા શક્તિ ન હતી

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૯૮

(પ્રથમવાર, ભા. ૧૧-૧૦-૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદેખા. ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

આતાસૂત્રના ૧૬મા વ્યાખ્યાનમાં દ્રોષદીને અધિષ્ઠર ગણે છે. સ્પર્શિશિરામણિ દ્રોષદીને પોતાની બનાવવાની દુષ્ટ ભાવનાથી ખજનાખરા ન પૌષ્પશાળામાં ખ્યાન કરાને બેસી ગયેલ નહાર પડેલે. ગીરા તે સ્પર્શાગેથી પુરાઈ ગયે છે. ફક્ત આ તે હલ્કની અદર પડેલે. ગીરા હતો. પૌષ્પશાળાને હાથે પૂછ નાખીને, જાનિ સધારે. કીને, એ આરાધના કરવા બેસી ગયેલ નારદે કહેલું દ્રોષદીના સ્વરૂપનું વસ્તુ ન તેના હલ્કમાં રમી રહ્યું હતું. ફક્ત પોતે પોતાના પુરુષાદેથી દ્રોષદીને મેળવી શકે તેમ ન થઈતો. વચ્ચે એ હાથ યોગ્યનો. સ્વલક્ષ્યમુદ્ધ જોવાવાળો મુદ્ધે હતો. આથી તેણે કેવળે પ્રસન્ન કરવા માટે અમુક પૌષ્પ શરૂ કર્યો. આવા પૌષ્પ નિર્જરાનો હતો જનતા નથી, કારણ કે રાગનું લક્ષ્ય દ્રોષદીને મેળવવાનું હતું. આથી એણે પૂર્વસચિતિ નામના દેવની આરાધના ચાલુ કરી. છતાં પણ ના માટે તે મહુ જહુ કરે છે પરંતુ ક્ષતિ અપ જાપવાથી એ પોતાના ભવ વધારી રહ્યો છે. આનીઓ કહે છે—

મન થોડે ન તન અસવાર હેછ ભાઈવીરા !

મન થોડે ન તન અસવાર,

તમ ત્વજીનાં છન ક્ષો રે હો છ

સિલ્લ બરહી ને સત હમિયાર,

તમ માંસાથી મુલ કરે રે હો છ

દેવદુર્લભ એવા મનુષ્યભવમા મનરૂપી ઘોડા સવારી કરવા માટે મળ્યો છે, પણ અજ્ઞાની જીવ એ ઘોડાનો સવાર નહીં બનતા એ ઘોડાને પોતાના ઉપર ખેસાડે છે મન અને ઇન્દ્રિયો લગામ વિનાની બની જાય તો તેનું પરિણામ શું આવે ? મન પોતાના મનોરથ પૂરા કરવા દોડી રહ્યું છે આથી તેને સારી વસ્તુ ગમતી નથી બ્રહ્મચર્ય એ 'બંધ'ની વસ્તુ છે, અને વ્યભિચાર 'પર'ની વસ્તુ છે મન સયમમાં જોડાતું નથી અને વ્યભિચાર તરફ દોડી જાય છે, પણ વ્યભિચારીનું કોઈ નામ પણ લેતું નથી આવા વ્યભિચારના શબ્દો ઉચ્ચારનારને જીભનું ભય કર કેન્સર થાય છે, કારણ કે એણે એવી ખરાબ વાતોમા જીભનો દુરુપયોગ કર્યો છે આવા વ્યભિચારીને એવા દર્દો થાય છે કે એ કોઈને ખુશ્કી રીતે કહી પણ શકતો નથી જે સ્ત્રી પતિને છોડીને પરમા બુદ્ધિ રાખે છે તે કા તો ભય કર રાગનો ભોગ બને છે અથવા તો એ બાળવિધવા બની જાય છે ભોગના આવા ભીખારીઓની આવી દશા કોણ કરે છે ? બ્રહ્મચર્યની બાધા લેતી વખતે બધાની વચ્ચે 'મોટા ભા' બન્યા હોય અને પછી જ્યારે એ લીધેલા બ્રહ્મચર્યના ભડાકો ખોલી જાય, તો એ બંને પતિપત્ની એવા દીધરેગી બની જાય છે કે એમને પસ્તાવાનો પાર રહેતો નથી આવા જીવોનું જીવન 'નિર્ગન્ધા દ્વચ કિંશુકા'—કેસડાના ફૂલના જેવા નિરર્થક છે કેસડાના ફૂલો દેખાવમા કેવા મજાના લાગે છે, પણ એની માળા પહેરીને કોઈ કરે છે ખરું ?

આ પદ્મનાભ રાજા પણ દુર્વાસના માટે તપ કરે છે પૌદ્ગલિક સુખ માટે રાજાને પોતાનું ચિત્ત એકાગ્ર કરવું પડ્યું, તો પછી શાશ્વત સુખ માટે ચિત્તની અસ્થિરતા કેમ ચાલે ? બાહ્ય વિદ્યા માટે તો જીવ ધણું કરે છે

દૃષ્ટાન્ત—માતાપિતાની આજ્ઞા લઈને રાવણ, કુલકર્ણુ અને વલીપણુ એક હજાર વિદ્યા મેળવવા માટે વનમા તપ કરવા લાગ્યા. ન્યા ધર્મનું આરાધન નથી ત્યા જીવને સહજતા લાગે છે આ પીવાનું

સહેલુ છે પણ ચાનાં પચ્ચડાંબાણ કમ્પાં અપરાં લાગે છે બેચમાં જનું
સહેલુ છે પણ જાગજાગં પાળવુ કઠિન લાગે છે પરન્તુ મોઢા મુશ્કેલી
પ્રશ્ન સાંળને આદર કરે છે અને અવગુણનો તિગ્રહાર કરે છે

ત્રણેય ભાઈઓ વનમાં તઈને તપ કરવા બેઠા તેમની સાધના
બૌદ્ધિક વિદ્યાઓ મેળવવા માટેની દત્તી ત્યારે ભગવાન મદદારીતરી સાધના
મોક્ષ માટેની દત્તી એક વખત આ વનમાં ફરવા આવેલા અનાર્થિક
દેવ આ ત્રણેને જોવા ત્રણેય ભાઈઓની આવી હિંમ તપશ્ચર્યા જોઈને
ભમને ખતિત કરવાની હિંમત થઈ આ ત્રણેયના તપનો ભંગ કરવા
માટે તણ પોતાની દેવીઓને મોકલી દેવા પોતાની દક્ષિણમુખી નાનાં
મોટાં દમ્પ-અદમ્પ આદિ રૂપા બનાવી રોકે છે આ દેવીઓ કમનમ્
કુદમો માથે ગળ તઈત મુગટ અને કંઠમાં નરસેરા દાર ધારણ કરીને
આ ત્રણેય ભાઈઓ પાસે આવી અને કહેવા લાગી તમે અમારા સ્વામી
હો માટે અમારો સીકાર કરો પરન્તુ ત્રણમાંથી એકેય ભાઈ અનમમાંથી
અચિત થયા નહીં આથી તમે પ્રાણી ફરી થઈ

હવે અનાર્થિક દેવે પોતે જ તેમને અનમમાંથી કમાવવાનો નિશ્ચય
ક્યો પ્રથમ તો તેણે અનેક પ્રમેાભનો બતાવ્યાં, પરન્તુ કોઈકેય પ્રમેાભન
તેમને અધિગત કરી શક્યુ નહીં

હવે અનાર્થિક દેવે ક્રોધનો આભય લીધો ક્રોધ મોટો સાપ
બનીને એ ત્રણેય ભાઈઓને વીંદી વળ્યો આપા વિપ્લવસ્થી પશુ ત્રણેય
અચિત થયા નહીં

સ્વ્યા ભગત જન જઈ ભગવાન તુમકારા અજ મે
ક્રોધ નિહર નહીં આને દેલ, રાજ અચૂક કામાજ સેસ
માર કે દૂર ભગઈ ભગવાન ! તુમકારા અજ મે

એ તેવો વીજળીનો સીટ લાગતો હેલ, છતાં હાથમાં લાકડી
હેલ તો વીજળીનો આંચકો લાગતો નથી તેવી જ રીતે ક્રમા
અર્જુન કરે ઘસા તુર્મગ કિં કરિષ્યસિ ? —જેના હાથમાં કમળું

ખડક છે તેને દુર્જનો શું કરી શકે ? જ્યારે રાવણ, કુલકર્ણુ કે વિભીષણમાથી કાંઈ ભાઈ તપમાથી ચલિત થયા નહીં, ત્યારે દેવે વૈક્રિયશક્તિથી રાવણના પિતાનુ રૂપ બનાવ્યું આ બનાવટી પિતા ત્રણેયને કહેવા લાગ્યો કે 'હે પુત્રો ! તમે અહીં તપ કરો છો ને આ દુષ્ટ મને મારી રહ્યો છે, માટે મને બચાવો !' પરંતુ આ ત્રણેય ભાઈઓ દેવની માયાથી ચલિત થયા નહીં. ત્યારપછી તેણે રાવણની માતાનુ સ્વરૂપ બનાવ્યું અને દેવ તેને પ્રહાર કરવા લાગ્યો ચોટલો ઝાઝીને ઢસડે છે માતા પોકાર કરીને પોતાના પુત્રોને કહેવા લાગી કે 'આ દુષ્ટ મારુ શિયળ ભગ કરશે, માટે મને તમે બચાવો !' આમ છતાં તેમનુ ધ્યાનભ્રમ થયું નહીં.

હવે દેવે એ ત્રણેય ભાઈઓની સામે પરસ્પર ભાઈઓના માયાવી માથા કાપીને મૂકવા માડ્યા ! વિભીષણ આગળ પ્રથમ કુલકર્ણુનુ માથુ આવીને પડ્યું, પણ એ ડગ્યો નહીં પછી રાવણનુ માથુ પડ્યું, અને વિભીષણ હતાશ બનીને ડગી ગયો. જ્યે તેણે બેઘડીમા થોડું ઓછું ધૈર્ય રાખ્યું હોત તો તેને બધી વિદ્યાઓ મળી જત, પણ વિભીષણનુ તપ નિષ્ફળ ગયું તેવી જ રીતે કુલકર્ણુ આગળ રાવણનુ માથુ આવતા થોડીવાર પછી એ પણ ચલિત થઈ ગયો, પણ થોડું ધૈર્ય રાખ્યું તેથી કુલકર્ણુને માત્ર પાંચ જ વિદ્યા સિદ્ધ થઈ ત્યારે રાવણ લેશ પણ ચલાયમાન થયો નહીં, તેથી તેને હજાર વિદ્યા પ્રાપ્ત થઈ ગઈ જ્યારે આવી લૌકિક સિદ્ધિઓ માટે પણ એકાગ્રતાની જરૂર પડે છે, ત્યારે આત્મસાધનામા કેટલી એકાગ્રતા જોઈએ એની કલ્પના કરો.

આજે ભગવાન મહાવીરનો નિર્વાણદિન છે આજનુ પર્વ એ તપ અને સાધનાનુ પર્વ છે.

અમાસની પાછલડી રાતે, અષ્ટ કર્મ ક્ષય કીધા,
મહાવીર સ્વામી મોક્ષે પહોંચ્યા, ગૌતમ કેવળજ્ઞાની રે
આજ મારે દિવાળી અજવાળી.

જ્યારે ગોરાળાએ તેજેધેશ્વા મુઠી ત્યારે જાગવાનના મુખમાંથી
સરી પડ્યું હતું કે હું હજી સોળ વર્ષ સુધી અધઃસ્તીની પેઠે
વિચરીશ. આ વાનને સોળ સોળ વર્ષોનાં વઢાણા વીતી ગયાં. હવે
પ્રભુ આ હેતુ ચોભાસુ છે એમ જાણીને હસ્તિપાળ રાજાએ પ્રભુને
પોતાને ત્યાં ચોભાસુ કરવાની પ્રાર્થના કરી અને પોતાની એક સાળા
પ્રભુને આપી. પ્રભુએ ત્યાં નિવાસ કરીને હસ્તિપાળ રાજાની આ પ્રાર્થના
સ્વીકારી. હસ્તિપાળે પ્રાર્થના કરી હતી કે—

ઝઠે કરેા ઝઠે કરેા ઝઠે કરેા છ

અરમ ચોભાસુ સ્વામીછ ઝઠે કરેા છ

પ્રભુના આ હેતુ જોઈ છે એમ જાણીને નવ મહર્ષી, નવ
સિદ્ધાંતી અને અદ્યાર દેવના રાજાઓએ જાણ પોતા કરી. પ્રભુએ સક્ત
ધારાએ સંગ પ્રદર સુધી દેવના આપી. એ વખતે યૌનમત્તવામી અને
સુધર્મસ્વામી એ ન અણુધરેા પ્રભુની પાસે જાવ દત્તા. પ્રભુનાં આર
અધાતી કરી છૂટી ગયાં અને જાગવાને નિર્વૃણપદ પ્રાપ્ત થયું. સ્વપ્ન
એ રસિનીના હેતુ વીચરેા કરેા આ ? નિર્વૃણદિન છે સાક્ષનપતિ જાગવાન
મદાવીરના જાગના નિર્વૃણદિન તમે શું કરેા ? ધારી, જૂથરા ને મેવા
મિષ્ટાન્ન છાવરેા કે મલ-પચ્ચાખાણુ કરીને સાક્ષનની રોજામા
અભિષેક કરેા ? વડીધેની તિથિ હોજ, તોજુ વે દિવસે તમે જા
પચ્ચાખાણુ કરેા જો તો પછી દૂનનાના વાત્સુધાર અને સાક્ષનાધિપતિ
જાગવાનના નિર્વૃણદિને મોજરોખમાં રહું અને મુર્છિ રહેવું એ
કેમ પાડવે ?

તેમણે સાક્ષનાર વા ને એક પખવાડિયુ આપ્યું મટકું પણ
મયાં વિના આમસાધના કરી એ જાગવાન મદાવીરના નિર્વૃણદિને
તમ એક ઉજાગરેા પણ કરીને સાધના કરી ન રોજો તો એવી બીજી
દુર્ભોજ થયું હાઈ રહેા ?

વા દિવાળીની ગયે તમે ઉજાગર તો કરેા જો, પણ એ તો

લક્ષ્મીની જડ પૂજા કરવા માટે અને ફટાકડા તેમ જ ફૂલખરણી સળગાવવા માટે તમે સમયની ખરબાદીની સાથે સાથે કર્મના બંધને મળખૂત બનાવવા માટે જાગો છો, પણ એ ફટાકડા ફૂટતા ફૂટતા જે બોધ આપતા બાક છે એનો અર્થ સમજવા પણ તમે તૈયાર નથી 'ફટ ફટ' ફૂટતા એ ફટાકડા તમને કહી બાક છે કે 'ઓ કાજળધેરા અજ્ઞાનના અધકારમા અથડાતા માનવો ! તમે આખું વરસ તો ચોપડાઓમા કંઈક કાળાઘોળા ચીતરીને પાપો બાધ્યા છે હવે આજે ફટાકડાના ગગનભેદી અવાજોથી અનેક પક્ષીઓના આણુને ફફડાવીને તથા અનેક ત્રસ અને સ્થાવર જીવોની હયા કરીને એ પાપરૂપી મદિર પર નવ ધ્વજગરા બાધવા ઇચ્છો છો ? જરા સમજો તો ખરા ! જો સમજોને સાર અફણુ કરો તો તો તમે ધન્યવાદને પાત્ર છો, નહીં તર અમે પણ તમને 'ફટ ફટ' કહીને ફિટકાર આપીએ છીએ '

તમે લક્ષ્મીપૂજન કરો છો, રૂપિયા અને સોનામહોરો જેવી જડ વસ્તુની પૂજા કરો છો, પણ તેથી તમને શુ મળવાનું છે ? રૂપિયાને કેટલાક દૂધથી ઘોવે છે, પણ જ્યાં સુધી જીવનને દૂધે ઘોયુ નહીં બનાવો, જીવનમા ધર્મની ઉજ્જવલતા નહીં લાવો, ત્યાંસુધી એ દૂધે ઘોયેલા પૈસા તમારો દો' કેવી રીતે વાળશે ? ધર્મની આરાધના કરનારની દિવાળી એ જ સાચો દો' વાળનારી બને છે ધર્મની પાછળ લક્ષ્મી દોડતી આવે છે એ કેમ ભૂલી જાવ છો ? આજે તમે ચોપડામાં 'ધના-શાન્તિલક્ષ્મીની ઋદ્ધિ હજો' એમ લખો છો, પરંતુ એ બંને સાળા-બંનેવીના ત્યાગની વાત તો તમારાથી અજાણી નથી એક ક્ષણવારમા તેમજો કરોડોની સમૃદ્ધિનો ત્યાગ કર્યો હતો એમના ત્યાગને બદલે તમે તો ફૂકાની ચાહના કરો છો આજે મહાવીરના નિર્ગોળુદિન પ્રસંગે તમારે ભાવની વૃદ્ધિ કરીને ભગવાન જેવા બનવાનો ભાવ ઝરવો જોઈએ લગ્નના ગીતોમા હાથમા સફેદ જરની યાળી હોના છતા બહેનો ગાય છે કે 'મે તો યાળ ભર્યો સગ મોતીએ ' આ લગ્નગીતોના જેવી જ તમારી છિપરની વાતો ભાવની અને અદરનો ભાવ બ્રહ્માનો હશે, તો એ દિવાળી

સાચી જિજ્ઞાસી નથી ગણાય. તમે વીરના પૂત્રી છે સિદ્ધાંત સતાન
 છે અને લક્ષ્યપુત્ર ગણુ અપ્યુ માને ગણી સાથે રે. મોટાનાં
 સતાનો નમળાં સાથે બાથ જીડતાં નથી આગળા દિવસે કુદની આશા
 કરીને માત્ર જગની પૂજનાં રામશી તો શુદ્ધા બિડી જશે. ચોપામાં
 તમે લખ્યો છો કે અભયકુમારની શુદ્ધિ હતો. આ અભયકુમારની
 શુદ્ધિ ભોગમાં હતી કે ત્યાગમાં ?

દૃષ્ટાન્ત—અભયવાનનાં હૃદયને બધારે મહારાજા શ્રેષ્ઠ અને
 મહારાણી શ્રેષ્ઠા ગયાં ત્યારે કેટલાક સાધુઓને તેમણે ઉપાડે શરીરે
 તપ કરતા. તેમણે કહ્યું એક રાત્રે શિશુભાગની સખત હડીમાં મહારાણી
 શ્રેષ્ઠા છત્રીપથન પર પોલી હતી રેશમી અને અખમશની રમઝીઓ
 બોલી હતી, પણ એક કાચ થોડો અધાર રહી ગયો. તમી ત્યાં એ કાચ
 ખૂલ જણવા લાગ્યો. તેથી તેને વિચરતા—તપ કરતા મુનિઓ યાદ આપ્યા
 એણે વિચાર કર્યો કે હું આવાં ગરમ સાધનો બોલીને સ્ત્રી છું, ત્યારે
 તપસ્વીમુનિઓ આવી હડીમાં પણ ઉપાડે શરીરે ખાન થરતા હશે !

આવો વિચાર આવતા વાર ૮ મહારાણીથી રુષ્ટ બોલી જવાણુ
 શુ કે ત હમે અવ ? અને મહારાજા શ્રેષ્ઠ મહારાણીનાં આ સમ્બ
 સામળી ગયા ! અમનુ મન સહાન્ય મહારમાં ચડી ગયું. સગરમાં
 બિડીને તેમણે અભયકુમારનાં આગા આપી, મહારાણી શ્રેષ્ઠા સદિત
 તેના રાજમહેસન આગ લગાવી દા !

આ આગ સામળીનાં અભયકુમારે વિચાર કર્યો કે મહારાજાએ
 મત્ર સહા સગારી ૮ આ આગા આપી છે આપી તેણે રાખીનાં
 મહેસની અબુમાણુ પુમા? શાય તેના કુદા મોહની રાધા કે નથી
 મહારાજાનાં હરી નતા ! રમહેસ સળમતાં દેખાય. આ બાબુ મહારાજા
 અધિક પ્રમુખનાં હતાન ગયા પ્રમુખનાં સગા કતા એ શ્રેષ્ઠને ઉદેશીને
 એમનાં હાં ૮ નીંચે ! ૮ નીંચાન પુત્રીઓ સતીઓ છે શ્રેષ્ઠ
 શુ આ ર શુ કહી કા ? મ તો નસણા મા? કુદા જ કરી તો શયે

ચેલણાએ એવું વાક્ય કેમ ઉચ્ચાર્યું ? પ્રભુએ ખુલાસો કર્યો કે મુનિઓના તપના વિચારે એ બોલાયું હતું શ્રેણિકને પોતાની ભૂલ સમજઈ પ્રભુને વંદન કરી તુરત જ તે પાછા ફર્યા ત્યાં અભયકુમાર મળ્યો. રાજાએ તેને પૂછ્યું, ‘મારી આજ્ઞાનું પાલન કર્યું ?’ અભયકુમારે કહ્યું, ‘એ બધું આપ રાજમહેલમાંથી નીકળતા ધુમાડા પરથી જાણી જ શક્યા હશે’ એ સાલણીને મહારાજા શ્રેણિકથી બોલી જવાયું, ‘જા રે જા, આ તે શું કર્યું ?’ આ શબ્દો સાલણીના વાર જ અભયકુમારે પિતાના ચરણોમાં વંદન કરીને કહ્યું, ‘પિતાજી, અગાઉ એક વાર મેં સયમ લેવા માટે આપની આજ્ઞા માગી હતી, પરંતુ તે વખતે આપે મને કહ્યું હતું કે જ્યારે હું તને ‘જા રે જા !’ એવા શબ્દો કહું ત્યારે તારે આજ્ઞા મળી ચૂકી એમ સમજવું, તો આજે આપે આ શબ્દોનો ઉચ્ચાર કર્યો છે, માટે હું ભગવાનના શરણમાં જાઉં છું રાણી ચેલણા અને તેના મહેલને કાઈ ઈજ્જત પહોંચી નથી. માટે આપ નિશ્ચિત રહેજો

ત્યારપછી અભયકુમારે દીક્ષા લઈલીધી આ અભયકુમારની ધુદ્ધિ તમે માગો છો એ સાચા ભાવપૂર્વક માગો છો ખરા ? અને એ જ ચોપડામાં ગૌતમસ્વામીની લખ્ધિની યાચના પણ કરે છે ભગવાન મહાવીરે છેલ્લી દેશના આપી, તેમાં કહ્યું કે ‘હે ગૌતમ ! સમય માત્રનો પ્રમાદ કરીશ નહીં’ ભગવાન મહાવીર અને ગૌતમસ્વામીનો ઘણા સમયનો સંબંધ હતો ભગવાન જ્યાં જ્યાં ગયા ત્યાં ગૌતમસ્વામી અનુકૂળ જ વર્ત્યા છે અને ભગવાન મોક્ષે ગયા ત્યારે ગૌતમસ્વામીને ક્ષાયિક દાનાદિ પચલખ્ધિ, ક્ષાયિક સમકિત, કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન આદિ સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થઈ આમાની કઈ સિદ્ધિ તમે ચોપડામાં લખીને માગો છો એની પ્રાથમિક ભૂમિકા પણ તમારી પાસે છે ખરી ?

મહાવીરસ્વામી મોક્ષે પહોંચ્યા, ગૌતમ કેવળજ્ઞાની રે,
આજ મારે દિવાળી અજવાળી

ચૈતન્યસ્વામીને તત્કાલ દેવળયાન પ્રાપ્ત થયું તેમને લોકલોક દેખાયા. ચૈતન્યસ્વામીની આવહિવાળી સાચી દિવાળી જની અર્ધ એ જ દિવાળીનું આજે મહાપર્વ છે પણ તમે તો તેને મિદ્ધામાં એના પડીકાં લાવ્યાં અને ફટાકાનાં લગ્નનાં બોલાવીને કાઢીને છોડ્યાં છે. તમારા એ લગ્નના ફેટલા અલગ અને રાગી માણસની ઉપધિ વધારનારા જનતા હશે, ફેટલા ત્રસણવાને એના કુમાર માણુપાતક જનતા હશે એનો તમને ખ્યાલ પણ આવે છે ખરો ? તમારી મનથી ફેટલા છવાત કમ અને સમ બોજસરી યાની હશે ? આ ? ફેટ માણખનો એકનો એક ઉકારો આ ફટકા ફાટા ફાટા મરી ગયો હશે તે એના માણખને શું થયું હશે ?

આ ફટાકાનાં જવાબ તમને કલ્પ્યાં કમ લાગે છે એની જગત તમને આજ નહીં પડે કમના બોજ બેઝવવાનો બધાર સમજ આવે છે શરીર બધારે રાગેથી ઘેરાઈ નહીં છે, ત્યારે એક નાની સરખી કાકરીનાં જવા ન પણ અસહ્ય પાતના આપનારો જની જન્મ છે આ જુદું સમજીને આ ? લગ્નના નહીં કરવાની પ્રતિજ્ઞા લેવી જોઈએ આટલું કરશે તોય તમ આવહિવાળીની અસ્પર્શી પણ કાઢીને કરી ચલુરો-

પક્ષનાં રાગ આરાધના કરવા બેઠો છે ત્યુ એની સાધના કૌતુહલ મળના માટે છે તમે જાણો આ ? ૨૪ વદનાઓ અને ૨૪ લોકસ્થનો કાલિસ્થ કરો અને મહાવરસ્વામિસ્થ ગાય નમ તથા મહાવી સ્વામિ સારગતાય નમ ની માળાઓ કરીને સાચી જીવન પ્રગટાવા એ જ સાચી દિવાળી છે એના ન તમારું અંધારું છે

ૐ શાન્તિ

અધ્યાખ્યાન : ૯૯

(શુક્રવાર, તા. ૧૭-૧૨-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણે કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા અમરકકાનો અધિકાર ચાલે છે. પૂર્વનાભ રાગ દેવની આગધનામા મશગૂલ બની ગયો હતો મનુષ્ય જે સ્વપ્રયત્નથી દેવતાને બોલાવવા છૂટે તો બોલાવી શકે છે અને સિતેર કોડાકોડી સાગરોપમ કર્મો પણ બાધી શકે છે આ મનુષ્યભવમા જે સવળો પુરુષાર્થ જોડે તો તે મોક્ષમા પણ જઈ શકે છે આજના નૃતનવર્ષે જે તમે આવો પુરુષાર્થ જોડો તો સાચા અભિનદનને પાત્ર હશે ૯૯ જાતના દેવતા પર્યાપ્તા, ૧૦૧ સમૃદ્ધિમ મનુષ્યના અપર્યાપ્તા, ૧૫ કર્મભૂમિના અપર્યાપ્તા તે પર્યાપ્તા, તિર્યચના ૪૦ બેદ અને ૬ નરકમાથી નીકળેલા જીવ મનુષ્ય બની શકે, અને ૫૬૩ બેદમા જઈ પણ શકે. આ પર્વ ગિઠાન્તો ઉડાવવા માટે નથી, પણ મોક્ષ મેળવવા માટે છે તમે કપાયતી આંધીમા અટવાઓ નહીં અને તમે જ્ઞાનીઓના માર્ગે ચાલો તો જ તમાગ નવા વર્ષના મેળવેલા અભિનદન સાચા હરે સાચો શ્રાવક ચૈતન્યતત્ત્વને જાણવામા પાછી પાની કરે નહીં ભગવત અન્યા પછી ચોનિનો અત આવી જાય છે. ભગવાન મદાવીર સર્વ કર્મથી મુક્ત અન્યા પાવાપુરીમા છેલ્લો છઠ્ઠ સચારો સીઝયો કે તરત જ બંધનમુક્ત બની એરડળીજવત્, નિર્લેપતુળીવત્ અને ઇન્ધનવદ્ધિ ધૂમવત્ એક સમયમા સિદ્ધક્ષેત્રે પહોંચી ગયા અહીંથી સાતસો નેવું

યોગ્ય જોયે જ્યોતિષયુક્ત છે એ જ્યોતિષયુક્ત એકસો હસ યોગ્યમાં
 છે ત્યાંથી અસખ્યાત યોગ્ય મિત્રાક્રોધી જોયે અનુક્રમે બાર દેવસેક
 નવ વૈવેક અને પાંચ અનુપર વિમાન છે તેમાં એમાં સર્વોર્થસિદ્ધ
 મદાવિમાનની ધનથી બાર યોગ્ય જોયે સિદ્ધસિદ્ધા છે આ સિદ્ધ
 સિદ્ધા વચ્ચે આઠ યોગ્યની જાડી છે તેના ઉપર એક યોગ્યની એમાં
 માઉના જુદા ભાગમાં સિદ્ધચેત્ર છે આ સિદ્ધચેત્રમાં પ્રભુ પહેંચી જવા
 પ્રભુને પાવપુરીમાં સિદ્ધચેત્ર જેટલો દૂર ગમન કરવામાં આવે એક જ
 સમય જેટલો કાળ થયો. આ સમય બહુ સૂક્ષ્મ છે

ચોથા આરામાં જન્મેમો યુવાન જલિધુ અને વજ્રસુવલ્લારત્ન-
 સહનનનો ધણી એકલુપ્તવાસ પાનતુ બીડુ લઈ તેમાં એક સારા સોદાની
 સોય ભેંકે તે એ સોયને એક પાનથી બી ૪ પાનમાં પહેંચનાં અસ-
 ખ્યાત સમય જામ. આવા અસખ્યાત સમયમાંના એક સમયમાં પ્રભુનો
 આ મા અવિરમચરિત્રો સાક્ષર ઉપસોએ સિદ્ધપદે પહેંચ્યો. એ પ્રભુએ
 એવી સિદ્ધામયુદ્ધે ઉત્તરાખનનસાગરી પ્રપચ્છા કરી. અસ્તિતો
 અચર્યે પ્રપચ્છા કરે અને મણુધર પુરોએ તેની ગદ્ય અને પદ્યરૂપે
 ગૂઢચૂંકી કરે પ્રભુની પ્રપચ્છાની ગૂઢચૂંકી કરનાર શી સુધર્માંસ્વામી હતા.
 એ રીતે સુધર્માંસ્વામીનો આપચ્છા ઉપર મહાન ઉપકાર છે

એ પ્રભુ મહાવીરતુ યાસન એકવીસ હજાર વય સુધી રહેવાતુ
 છે માટે ને તમારે સાચા આવક જનતુ હોય તો એકવીસ ટુલો ડેળવી
 મા અને સાધુ જનતુ હોય તો સત્તાવીસ ટુલો ડેળવો. આ એકવીસ
 ટુલુ ડેળવનાર આવક અભિનિદન અને માનપત્રને ચોક્કસ છે. તમે આજે
 નવા વરથી નિશ્ચય કરો કે બીજાને સુધારવા કરતાં હું મારી જાતને
 ૪ સુધાર તમને દરે રખાડુ ગમે છે કે છૂટુ ગમે છે ? આજના
 નવા વરથી શે ૪ જીવનને તરાસના જીવ કે તમે પાપનુ પ્રત્યક્ષિત
 ક્યુ કે પાપના આવા જાંખા ? તમારું માન અજિત થાય તેના માટે
 તમારી આખમાથી રીપાં પડ્યા છે કે તમારા અકલ્પના એકરારથી ?

સમયે સમયે જીવ સાત કે આઠ કર્મો બાધે છે માટે સમજીને સ્વધરમા આવો તમારી દેહરૂપી નૌકાની કેવી દશા થઈ રહી છે ?

હૈયામાથી કૂડકપટ નીકળી જાય, ક્રોધ, કામ, મોહ અને માયા દૂર થઈ જાય, ત્યારે જ તમારી ભાવ-દિવાળી પ્રગટી ગણાય અજ્ઞાનના અધારા ઉલેચાઈને અતરમા પ્રકાશ પથરાય તો જ આ નાવડી લક્ષ્યસ્થાને પહોંચી શકે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

અક્લંતી અગ્નિ કરી તેમા સુસ્તીપણુ સળગાવો રે,
દાર ફેડી દુર્ગુણરૂપી, પ્રેમ વિશુદ્ધિ પ્રગટાવો રે
શ્રમણાસ્થળ બીતરનુ તોડો, ફેડો કર્મ ફટાકડા રે;
જ્ઞાન ગડદિયા ભરી ભમર પર, ભાવે કરેા ભડાકા રે

તમારામા પૌદ્ગલિક ભાવોને ઠાસીઠાસીને અતરમા ભરવાની અક્લંત તો ધણી છે, પણ જ્ઞાન સમજવામા તમને યાદ રહેતુ નથી જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

ઉપાશ્રયે જાતા તારા, પગ પાછા થાય,
જમવાનુ હોય ત્યાંતો, દોડ્યો દોડ્યો જાય,

મૂરખ ! મનમા વિચાર

આ કથાનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ તો તમે જોઈ શકો છો વ્યાખ્યાનમાં ઉપાશ્રય પહોંજો દેખાય છે, પણ સ્વામીવત્સલના ભોજનમા એસવા માટે કોર્ટ અને ઉપાશ્રય વચ્ચેની વડી તોડવી પડી હતી, કારણ કે તે દિવસે ઉપાશ્રય સાકડો બની ગયો હતો ! આ વસ્તુ જ એમ બતાવે છે કે તમને જીલના સ્વાદોમા જોટલી રચિ છે, તેટલી રચિ જ્ઞાન સાભળવામાં નથી ધણા કહે છે કે અમે ચારણ દિવસથી ઉપાશ્રયમા ગયા નથી, તેથી અમારો પગ ભારે થઈ ગયો છે પણ પાય વર્ષથી ઉપાશ્રયમા જમણુ થયુ ન હતુ ને આ વર્ષે થયુ એમા પગ ભારે થઈ જતો નથી આનો અર્થ એ થયો કે તમે પોતાનુ પરાયુ બનાવી દીધુ છે ને પરાયુ પોતાનુ બનાવી દીધુ છે તમે શત્રુઓને ધરમા ધાત્યા છે.

તેને ચાર રગીન ચિત્રો બહુ ગમી ગયા તેણે તેની નક્કલ કરવા બહુ મહેનત કરી, છતાં એ કરી શક્યો નહીં આથી લોભમા પડીને તેણે એ ચાર ચિત્રો ફાડી લીધા અને એ પુસ્તકને લાયબ્રેરીમા જમા પણ કરાવી દીધું

એક વાર એક જાપાનીસ મિત્ર એ યુવાનને ત્યાં બેસવા આવ્યો ત્યાં તેણે આ ચાર ચિત્રો જોયા એણે નક્કી કર્યું કે આ ચાર ચિત્રો એક જ પુસ્તકના છે, અને તેમાથી જ આ મિત્ર ચોરી લીધા લાગે છે આથી તેણે લાયબ્રેરીમા જઈને પ્રથમ તો ખાતરી કરી જોઈ, ત્યાં એ ચાર ચિત્રો એ પુસ્તકમા ન હતા આથી તેણે લાયબ્રેરિયનને કહ્યું કે આવા અગ્રાધ્ય ચિત્રો ભારતીય યુવાને ફાડી નાખ્યા છે આથી તેના પર પગલા લઈને એ ચિત્રો કબજે કરવામા આવ્યા તે દિવસથી ત્યાંની સભાએ ઠરાવ પસાર કર્યો કે આજથી ભારતમાથી આવેલી કોઈ વ્યક્તિને લાયબ્રેરીના પુસ્તકો આપરા નહીં આ છે આજની ભારતીય સંસ્કૃતિનું અધ પતન !

તમારી નીતિનું દેવું દેવાળું નીકળ્યું છે એનો આજે વિચાર કરજો. પદ્મનાભ રાજાને દેવે કહ્યું કે, ‘અરે રાજા ! તારી વિનાશકાળે વિપરીત ધુદ્ધિ થઈ છે દ્રૌપદીનું શિયળ ખડિત કરવા ત્રણ કાળમા કોઈ શક્તિમાન નથી માટે તું આવી હા છોડી દે’ પણ રાજાએ પોતાની લત છોડી નહીં વિપયની વૃત્તિઓ માણસને સાચું સમજવા દેતી નથી

આવ્યા અવળા અઢરે, સવળું ક્યાથી પમાય ?

પદ્મનાભ રાજાએ દેવને કહ્યું, ‘દ્રૌપદી માને કે ન માને, એ તમારે જોવાનું નથી તમારે મારી ઉપાસનાને આધીન બનીને દ્રૌપદીને લાવી. જ દેવી પડજે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૦૦

(શનિવાર, તા. ૧૬-૧૦-૧૭)

આજી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રદ્યા. તલેમ કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાંતાસુત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં અમરક કહેતા અધિકાર નાથે છે પૂર્વસંત્રિભિરદેવે પદ્મનાભ રાજાને થયેલી રીતે સમજાવ્યો. જ્યાં તેણે પોતાની હઠ ઝેડી નહીં જેનો છવ વિરોધની પાછળ કટકો હોય તેને આસુધી કમની નેરદ્વાર થપ્પડ નવાજે ત્યાંસુધી એ દેખણે આવતો નથી. સમુદ્રમાંથી પૂચી તરફ દોડ્યું મોણુ આસુધી ભેખડમાં ન કટકાય ત્યાંસુધી પાણું ફર્યું નથી. આવા છવને કેળવી સ્તવવાન પશુ સમજાવી શકતા નથી. તેઓ ફેરડું મગની જેમ ફેરા ને મેરા સ્તી નાથ છે ઉપાસના અને વચનથી બાંધાયેલા દેવે પદ્મનાભની હઠને આધીન જાતે પોતાની શક્તિનો ઉપયોગ કર્યો. દેવેલી શક્તિ આશુત હોય છે ચાળીસ યોજનની મેરુની બુદ્ધિના ઉપર ઊભેલા આર દેવે મેરુની તબેડીમાં ઊભેલી આર દેવીએ કાશમાંથી નાથ ફેરે તે નીચે પત્થીને પાયા પહોંચાં મચ્છુ કરી શકે છે આ મેરુની ક્રિયાઈ નવાજુ હજાર યોજન છે આવી ઉત્કૃષ્ટ શક્તિથી આ દેવ હસ્તિનાપુરમાં આવ્યો. અને મુષિશિરના રાજમહાસની અગામીમા સુનેલી દૌપદીને પોતાની શક્તિથી છઠાવી. દેવાની આ શક્તિથી આબુનાબુના કાઈને પણ ખજાર પડતી નથી. એક માણસ ચાલ્યો તો હાથ દેવ પોતાની ઉત્કૃષ્ટ શક્તિવડે તેનું માનુ ક પીને એ માથાનું ચૂચું કરી નાખે અને નેશા પર લટકતા

એક તુલ્યડાનું પણ ચૂર્ણ કરી નાખે. એ બન્ને ચૂર્ણોને મેળવીને તેને મૂઝળી વડે અવકાશમાં ઉડાડી નાખે. પાછા વીખરાયેલા પુદ્ગલ ભેગા કરી અને એક ક્ષણમાત્રમાં એ તુલ્યડાના પુદ્ગલોથી તુલ્યક અને માથાના પુદ્ગલોથી માથુ બનાવીને એ માથુ ચાલ્યા જતા માણસના ધડ ઉપર ગોઠવી દે, તુલ્યક વેણે મૂકી દે, છતાં એ ચાલતા માણસને ખબર ન પડે કે મારું માથુ કાંઈ એ કાંપી લીધું હતું એવું ક્યારે ચૂર્ણ થયું અને પાછું એ ક્યારે ગોઠવાયું એની તેને ખબર પડતી નથી. જોકે દ્રૌપદીને લઈ જવાની ઈચ્છા ન હોવા છતાં દેવને તેમ કરવું પડ્યું જે જીવ પૌતાની ઈચ્છા વિના કર્મ કરે તેના લૂખા બધ બધાય છે, અને ઈચ્છાપૂર્વક કર્મ કરે તેના ચીકણા બધ પડે છે. દેવે અવસ્થાપિની નિદ્રા મૂકીને દ્રૌપદીને ત્યાંથી ઉઠાવી અમરકકા નગરીની અશોક વાડીમાં આવેલા એક અશોક વૃક્ષની નીચે મૂકી દીધી. પછી નિદ્રા અપહરી લીધી ત્યારબાદ દેવે પદ્મનાભ રાજાને ખબર આપી કે દ્રૌપદીને અશોક વાટિકામાં મૂકી છે ત્યારબાદ દેવે જે દિશાએથી આવ્યો હતો ત્યાં ચાલ્યો ગયો.

કામાન્ધ જીવ છતી આખે આધળો છે રાજાના હૈયામાં હરખ માતો નથી ત્રણ દિવસના ઉપવાસ હોવા છતાં પારણું કરવાની પણ તરકાર કર્યા વિના એ દ્રૌપદીને જોવા માટે આતુર બની ગયો. જેની દશા બગડી હોય તેને આવા વિચારો સૂઝે છે.

પરદારાની પ્રીત અસતતા ધરમાં પેઠી,
પરદારાની પ્રીત દશા રાહુની બેઠી,
પરદારાની પ્રીત પનોતી લોઢાની કહીએ,
પરદારાની પ્રીત ચંદ્રમાં બારમો લહીએ.

પદ્મનાભ રાજાએ આમ વિષયપૂર્તિની ઈચ્છા માટે અઠમ ત આદ્યું, પણ એને ખીચારાને ક્યા ખબર છે કે 'સત સતી સતાપતા ગયા કૈકના રાજ !' પરસ્ત્રીનો સગ મહા અનર્થકારી છે વેશ્યાગમન, પરસ્ત્રીગમન, જુગાર, શિકાર, ચોરી વગેરેની ટેવ પ્રથમ પડે છે અને

પણી એ જ દેવ માણસને પાઠી નાખે છે જે આવક સ્વધારાસતોપતુ
જાત પામે છે તે જ કહે કહે આજણ વધે છે આમ આજણ વધેલાઓનાં
નામ જેના ઇતિહાસમાં મુગધાકુરે આ કાર્ત્ત જ્યાં છે

મુગધાકુરમુખ પાંચસો પાંચસો નાર,
તણ વીરવે લીધાં પંચ મહામત સાર,
આરિત્ર લઈને પાંચા નિરતિમાર,
દેવસેઈ પહેંચ્યા મુખવિપાક અધિકાર

મુગધાકુરમાર, જેને પંચ રમણીઓ હતી, તેને કાલ્ય કામળસુ કે
તરત એ હોવા તમાર કઈ જ્યાં પછી એ મોહપાશમાં મધ્યમ નહીં
છત્તુ કિત મોહને મારે જવામાં છે પણ વિષથી છત્તોને એ કામળસુ
નથી અને એ વિષ્ણુવાસનાને હોદી રાખતા નથી.

જહાં જઈં ચેયરણી કુચરા દહ સમયા ।

પર્વ છોગંચિ જારીમો કુચરા અમઈં મયા ॥

—સુત્રોત્તરિયુગ અ. ૩, ઇ. ૪ આ. ૧૬

જમ વેતરણી નહીને તરણી કુચરા છે તેવી ૮ રીતે વિષયોની
નહીને તરી જળી અતિ કુચરા છે માટે મુખ્યેન્દ્રિય અને મુખ્યજ્ઞાનવારી
ધન્યવાદને પ્રાપ્ત છે કારણ કે—

કુચ્રયો કામમોગો ય નિષ્ણસો પરિચગ્ગય ।

સંકાઠાળાણિ સમ્બાણિ વગ્ગેજ્ઞાપહોજાસય ॥

ઉત્તરાખ્યનાસૂત્ર અ. ૧ આ. ૧૪

ત્રાતેવા અને દીધાપોઆ માણસનું આ કામ નહીં જાવા
કામકામ વર્ષ દેવા દેવા છે એકાન્ત આદિ રાજાનાં સ્થાનોને પણ હોદી
વા તેઈએ એક આસન બેસાય નહીં એકાન્તમાં મળાય નહીં
આદિ નિયમોનું પચાવત સાધન કરનાર ૮ વિષયોને છૂટી રોકે છે
તે આ નિયમોનું સાધન કરવામાં પ્રમાદ કરવામાં આવે, તો તેનું
ખત થવામાં તાર સામગ્રી નથી કારણ કે જનાદિ કાળથી જીવ અમર

મા રાગ્યો છે પરંતુ મનુષ્યભવ વિષયકપાયને છતવા માટે જ મળ્યો છે એમા જે અભયર્થનું પાલન કરે, તેવા શ્રવેને દેવો પણ વદન કરે છે

દેવનરિન્દનમંસિયપૂદ્યં,

સવ્વજગુત્તમમંગલમંગં.

અભયારીઓ દેવતાઓના પૂજનીય બને છે દેવતાઓનો અધિપતિ હિન્દુ ત્યારે મુધર્માસભામા સિદ્ધાસને એમે છે ત્યારે એ ત્રણ ચાર કહે છે કે મારા પહેલા નમસ્કાર અભયારીને છે બીજા નમસ્કાર ન્યાં ન્યા અરિહત ભગવાન બિરાજતા હોય તેમને છે, અને ત્રીજા નમસ્કાર સર્વ સાધુસાધ્વીઓને છે

અભયર્થનો વિવેક મનુષ્યો જ કરી શકે છે, દેવતાઓ અપચ્ચ-કપાણી છે અને તિર્થંચો વિવેક્ષીન છે તમે જુઓ છો કે ગયા વર્ષમા જે તિર્થંચ સબધમા માતાપુત્ર હોય, તેના તે તિર્થંચ પતિપત્ની પણ બનતા હોય છે માત્ર માનવ જ હિન્દુયકપી ઘોડાને વશ કરી શકે છે, પરંતુ સુપાત્રને જ આત્મિક જ્ઞાન અને વિવેક સાપડે છે

સિહણકેરૂદ્ધ હોયતે, સિહણસુતનેઝરે,

કનક વિનાના પાત્રમા ફેડીતે નીસરે,

જે દ્રાઈ પ્રેમ અશ અવતરે,

પ્રેમરસ એના દિલમા ફરે

નીતરાગની વાણી પણ સિહતા દ્વધ જેવી છે ચોગ્ય શ્રવના હૃદયમા જ આ વાણી સ્થિર થઈ શકે છે ચોગ્ય શ્રવ જ આ વાણીને પચાવી શકે છે મારે આવા પાત્ર બનવા હિન્દુ હોય તો અભયર્થનું સેવન અત્યંત આવશ્યક છે 'પાત્ર થવા સેવો સદા અભયર્થ' મતિમાન.' એ અભયર્થના તેજ અને પ્રભાવ ન્યા સુધી અનુભવમા નથી આવ્યા ન્યા સુધી જ શ્રવ વિષયનો કોડો બની રહે છે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે—

જોઈ જોઈ એના તેજને રે, એના મૂલ્ય દેવોથી ન થાય,

મૂલ્ય કરનાર એના માનવી રે, એને પહેરનાર લોકમા પુગ્ગય,

આરિત રગે રગી ચૂદી રે, શોભે ચૂદીમા નવા નવા રગ

આ સિમળની ઘૂંઘી પણ આજળ છે દેવતાઓથી પણ એનાં મૂળ આંધી રાક્ષાં નથી એનું મૂળમાંનું માનવ વિના બન્યું કોઈ કરી શક્યા સમ્ભવ નથી. ચારિત્રના રંગથી રંગાયેલી આ રંગબેરંગી ઘૂંઘી પહેરનાર તણુધીકનો પૂજ્ય બને છે બને—

વેચાતો નથી કોઈ દેશમાં રે એ તો શીશવતનો સજ્જમાર,
જીજ્ઞાસુનીના ઘટમાં બપો રે એ તો તેજ તેજનો બનાર.

આ સિમળાંથી દિવ્ય સજ્જમાર કોઈ દેશમાં કે કોઈ કિંમતથી વેચાતો નથી એ તો સૃષ્ટિ પુરોના હૃદયમાં છે જીજ્ઞાસુનીના વચનમાં સિદ્ધિ આવી જાય છે તેની સ્મરણશક્તિ વધે છે એ વિદ્યા સાધ્ય કરવી હોય, તેણે પોતાના અંતરમાં એ વિદ્યાને સ્થિર કરવા માટે જીજ્ઞાસુનું અવસ્થા પાલન કરવું જોઈએ.

પદ્મનાભ રા બને વિષ્ણુનો જિભરો ચાપો છે તેણે સુર તેજ-કુલથી સ્નાન કર્યું અને પોતાની સાતસો રણીઓ સહિત મુખવાન વચ્ચાબૂપણાથી સજ્જા જતીને એ અઠીઠવાદિકા તરફ આવવા લાગ્યો.

આ તરફ દેવતા ગયા પછી અત્યુદ્ધર્વે દ્રૌપદી નિદ્રામાંથી જાગી અચાનક તરફ નેરા લાગી તેને આ બધું તુલ્ય હોવાથી એ નિઆત્મા લાગી કે હું તો મારી અગાસીમાં સૂઈ હતી ત્યાંથી આ અચાનક પ્રદેશના ક્યાંથી આવી ચડી રહ્યું અને કોઈ દેવ, ગણદેવ કે પુરુષ કે વિદ્યાધર આ બિહારી લાલ્યો હતો ? અને આમાં કોઈ સૂઝ પડી નથી હવે મારે શું કરવું ? ક્યાં જવું ?

આમ વિચાર કે તા કરતા પૈસીની આજમણી આંસુની ધારા પડ્યા લાગી હવે ત્યાં શું જનશે તે અધિકાર અવસરે.

ૐ શાન્તિ:

વ્યાખ્યાન : ૧૦૧

(રવિવાર, તા ૨૦-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય લોકમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. અમરકકા નગરીના બગીચામાં એકલી બેઠેલી દ્રૌપદી વિચાર કરતા કરતા આર્તધ્યાનમાં પડી ગઈ રડતા રડતા એ નીચું મુખ કરીને બેઠી હતી, ત્યાં તેના કાનમાં પદ્મનાભ રાજાનો અવાજ પડ્યો, ‘ હે દેવાનુપ્રિયા ! તમે શા માટે રડી રહ્યા છો ? તમને કદાચ એ ધ્યાન નહીં હોય કે ધાતકીખડ્ગીપમાં આવેલી આ અમરકકા નામની નગરી છે ત્યાંનો હુ રાજા છું મારું નામ પદ્મનાભ છે આ મારી સાથે આવેલી સાતસોયે સ્ત્રીઓની શિરોમણિ સ્વામિની બનાવવા માટે મેં જ પૂર્વસંગતિમિત્ર દેવની સહાયથી તમારું અપહરણ કરાવ્યું છે તમારા રૂપ, ગુણ અને લાવણ્યની મેં જેટલી પ્રશંસા સાલળી હતી તેના કરતા પણ તમે અધિક સુકોમલ અને રૂપગુણવાળા છો, પણ તમે લેશ પણ ચિન્તા ન કરો. મારા અતપુરમાં દેવોના જેવા ઉપભોગો તમને મળશે જેના તમે સ્વપ્નમાં પણ દર્શન ન કર્યા હોય, તેવી ઉત્કૃષ્ટ ભોગસામગ્રી હું તમને આપીશ ’

કામના બીખારીઓ શું બોલે છે અને કાની આગળ બોલે છે, એનું એમને જ્ઞાન હોતું નથી આવા ભોગલિપ્તુઓ ‘ ન જાનાતિ માર્ગ ’

કુમારિ જ વિચિત્ર — માગે અને કુમારિના વિચાર ત્યુ ઠી રહ્યા નથી. જાવા જીવે અઘણે મોતના મુખમાં જાય છે રૂપી પાછળ મુખે જનારા જીવે અઘણે પોતાના પ્રાણને પણ મુખે છે કારણ કે રૂપ પોતે જ જનિત છે એક સ્વપ્નની મુદ્રીનું નાક અચાનક ઠાઈ રાગ જનાં બેસી ત્યુ કે જામિ દૂરી જાય, તો તેનું સ્વપ્ન પુરૂષ જની જાય છે એમ જ્યાં રૂપનાં પતંગિયાં એ રૂપી જાગમા હાથે કરીને હોમાઈને કસમ જની જાય છે પૂર્વજન પુસ્તકના કિયથી પચેન્દિયની પૂણ્ણ સહિત ચાલ્યુ અને સાતસો ચાલુએનું સુખ પ્રાપ્ત થતા જ્યાં પચનામ ચા ન હોયે કુટ કાલ જાગવી રહી છે ! તથાજ રાગના ઉપસુકા સખ્દો સાંભળીને પણ જ્યારે રૂપી પ્રસન્ન થઈ નહી ત્યારે તેણે રૂપીના દાસ જનવાનું પ્રમેજન જાપું જેમ મદારી માંઘાને નચાવે તેવી રીતે કામરૂપી મદારી કીરૂપી કુરૂપીથી નાચ નચાવી રહ્યો છે જા ? પણ જોગના બીજારીએ પોતાનાં માખાપને પાણીનો ખાથો હેવા તેવાર હોતા નથી ત્યારે જોની કી એકરે કદે કે જા જોગરાને તેવી લો ગાયથી એને તેણે માલી સમજ નથી તો એ નરત જ જોગરાને તેણે માલયા માંડે છે દાઢમાં ચાર જાંજળના ચાકીયે લટકાવીને, નાકોનાનાં કપામાં સજ્જ થઈને બે ચોટલા ખુશ રાખીને માલી જાવતી એ જાપુનિક ફેરી અને પાછળ નાના જોગરાન તેણે માલ્યા જતા પરાવાળા જેવા પતિને તો તમે જ નરમાં ન જમીયાઓમા જોતા ન હોયો કી ખુસ્તી પર બેઠો હોય અને પતિજેવ નીચે બધા હોય જા જ્યાં એનચાજાને જાજના બાજના બીજારીએ ફેલનામા ખપાવે છે ત્યારે બુદી રહેતી મા જાગીને કહ કે તુ મન હસ જ રૂપિા મરિનાના જાપે છે તેનાથી ખાડુ પુ થતુ નથી માટે પાચ રૂપિા વધારે જાપ, તો એના જવાબમાં એ સપૂત કહ છે કે માડુ પુડુ થતુ નથી માટે તારા દામીના રેમી નાખ અને મન સા રૂપિા જાપ એક ડગ જોગરતું પડુ કસનાર સમી તમાને તે તુ જોગરી કાદે છે કેટલાક તે જનેતાને કાસી કહીને

ગાળ પણ આપે છે. ત્યારે એ જ ફૂતરીના પેટમા પાકેલા આ દીકરાને પણ સાથે સાથે જ ગાળ પડે છે કે નહીં ?

જ્યારે એ નાનો હતો ત્યારે એ જ જનેતાએ ગળથૂથીમા ઝેર આપી દીધું હોત તો ? તો તેનું અસ્તિત્વ પણ હોત ખરું ? કારી પથારીમા બાળકને સુવાડીને બીનામા સૂનારી માના ઉપકારનો બદલો જ્યારે મોટો થયેલો પુત્ર આવો આપે, ત્યારે માના દિલમા શું થતું હશે ? જે બાળકની માબાપ પ્રત્યે અર્પણતા હોય તેને માબાપના આશીર્વાદ મળે છે પણ બાર મહિને હજાર રૂપિયા ડોક્ટરના બિલના ભરનારા છોકરા જ્યારે માબાપને હડધૂત કરે છે, ત્યારે એ કર્મની કંઠણાઈ કોને જઈને કહેવી ? આવા સતાનો નારકીમા જઈને કેવા દુખો ભોગવે છે ?

છિદંતિ ચાલસ્ત ચુરેણ નક્ક
ઓઢે વિ છિન્દન્તિ દુવે વિ કણ્ણે ।
જિભ્મં વિણિકસ્સ વિહત્થિમેત્તં
તિક્ખાહિ સૂલાહિઽમિતાવયન્તિ ॥

—સૂત્રકૃતાગસૂત્ર અ ૫, ઉ ૧, ગા ૧૨

એ અજ્ઞાનીનું નાક ખેચીને છેદી નાખે છે હોઠ અને જીભને તોડી નાખે છે, એની આખો તીક્ષ્ણ શસ્ત્રોથી ફેાડી નાખે છે કામશાસ્ત્ર વાચનારની જીભને પરમાધામીઓ ખેચી કાઢે છે આવા જીવો ચીકણા કર્મ બાધે છે

પદ્મનાભ રાજા દ્રૌપદીનો દાસ બનવા માટે લાચારી કરવા લાગ્યો આવો જીવ દેવભવમા જાય, તોપણ એના એનચાળા સાથે જ લઈને જાય છે માટે આવી રીતે ભટકવાનો સ્વભાવ બદલો પદ્મનાભ રાજાના હાવભાવ જોઈને ચતુર દ્રૌપદી સમજી ગઈ કે આ વિદેશી રાજા આગળ મારું કાઈ બળ ચાલશે નહીં, માટે તેને અત્યારે ગમે તેમ કરીને ટાળવો જોઈએ આમ વિચાર કરીને એ બોલી, 'દેવાનુપ્રિય ! જ બૂઝીપના

આપુ પ્રતિક્રમણુ મુખપાઠ ન થાય, ત્યાં સુધી મારે નીચે બેસવું જ નહીં એવી પ્રતિજ્ઞા પણ આપો.'

નાના બાળકનો આવો દૃઢ નિર્ધાર અને આત્મવ્રત જોઈને ગુરુદેવ પ્રસન્ન થઈ ગયા તેમણે બાળક જયમદ્વજીને આખા પ્રતિક્રમણનો પાઠ આપ્યો, અને માત્ર અડતાળીસ મિનિટમાં જ તેમણે આપુ પ્રતિક્રમણુ મુખપાઠ કરી લીધું બાળકની વિચક્ષણુ બુદ્ધિ અને તીવ્ર ત્યાગની કૃત્તિ જોઈને ભૂધરજી મહારાજે તેમને દીક્ષા આપી તે જ દિવસથી જયમદ્વજી સ્વામીએ એકાન્તર ઉપવાસની પ્રતિજ્ઞા લીધી આ એકાન્તર ઉપવાસ બાવન વર્ષ સુધી ચાલુ રહ્યા.

પૂ જયમદ્વજીએ 'સાધુવદ્તા' બનાવી તેમાં ભગવતીસૂત્ર, જ્ઞાતા-સૂત્ર આદિ છ સૂત્ર લઈને જે જે રાજ્યો થઈ ગયા તે બધાના સિદ્ધાન્ત અનુસાર નામો ગોઠવ્યા છે દીક્ષા લીધા પછીના એ વર્ષ બાદ એક વાર ગુરુદેવ સાથે તેઓ વિહાર કરી રહ્યા હતા માર્ગમાં ગુરુદેવે તેમને આજ્ઞા કરી, 'મને પાણીની તરસ બહુ લાગી છે, માટે પાણી લાવી આપો' જયમદ્વજી નજીકના ગામમાં ગયા અગ્નિપ્રસ્થા ગામમાં સૂઝતું પાણી મેળવતા થોડી વાર પણ લાગી ગઈ પાણી લાવીને તેઓ ગુરુદેવ પાસે આવ્યા અને જોયું તો ગુરુદેવ સ્થાવરો કરીને બેઠાં બેઠાં કાળ કરી ગયા હતા.

અને તે જ વખતે જયમદ્વજી સ્વામીએ ભીષ્મ પ્રતિજ્ઞા કરી કે હવેથી મારે સૂવું જ નહીં તેમની આ પ્રતિજ્ઞા બરાબર પચાસ વર્ષ સુધી ચાલુ જ રહી.

આવા ઉગ્ર તપસ્વી શ્રી જયમદ્વજીની સામે તમારી જાતને મૂકી જુઓ તમારે તો 'લડકુ ભી ખાના હૈં ઓર મોક્ષમે ભી જાના હૈં,' તો એ કેમ કરીને બની શકશે ?

દ્રૌપદી રામની પુત્રી હતી, સુક્રોમણ પુષ્પલતાની જેમ લાડથી

ન તસ્સ દુઃખં વિભયંતિ નાદયો,
ન મિત્તવગ્ગા ન સુયા ન બંધવા ।
एकको सयं पञ्चण्होइ दुक्खं,
कत्तारमेव अणुजाइ कम्मं ॥

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર, અ ૧૩, ગા ૨૩

કર્મના પરિપાકરૂપે આવેલા દુઃખોમા સ્ત્રીઓ ભાગ પડાવી શકતી નથી મિત્રવર્ગ, પુત્રો, બંધુઓ આદિ પણ એ દુઃખમા ભાગ લઈ શકતા નથી કર્મના ફાયડા એકલાને જ ભોગવવા પડે છે જે કર્તા બન્યો તેને જ ભોક્તા બનવું પડે છે ધણી કેન્સરના રોગમા પીડાતો હોય, તો તેની પીડા પત્ની ઓછું કરી શકતી નથી બહુ પાપ કરીને ભેગી કરેલી દોલત છોડીને મરવા પડેલો આપ કહે છે કે ‘હું તો જાઉં છું, પણ તમારું બધાનું શું થશે ?’ ત્યારે છોકરો કહે છે કે ‘આપા !’ અમે તો તમારા ભેગા કરેલા પૈસા ઉડાવશું ને તાગડધિન્ના કરશું, પણ તમારું શું થશે એનો વિચાર કરો’

તરવા બાધ્યુ એક તુ બહુ રે, તરતા તોડી નાખ્યો તાર,
અ તે ઓરતો કરતા સુધરે ન કામ,
ચોરી ગયો એક ચોરટો રે, કરતા સુધરે ન કાઈ

તરતા શીખવનાર તુ બહુ બાધીને શીખનારને નદીમા ફેંકે છે તેમા તરવા જતા એ તુ બાડાની દોરીને તોડી નાખે છે પાછળથી ગમે તેટલો ઓરતો કરે તોપણ કામ આવતું નથી જો સુગુરુ હોય તો તરતા શીખવાડે છે કુગુરુના શરણે જનાર પણ એવી જ રીતે ભવ-સાગરમા ડૂબી જાય છે જેને સાચી સાધુતા ગમતી હોય તે જ સાચા સાધુને સમજી શકે, ખીજા નહી

સાચો સાધુ વહોરવા જાય ત્યાં તેની ઈર્ષ્યાસમિતિ અને ભાષા-સમિતિ એટલી બધી સરસ હોય કે લોકોને સાધુ ઉપર પ્રેમ ઉપજે એમા જ સાધુની કસોટી છે સાધુ પોતાના માટે દાઈપણ પ્રકારની

દિસા કરતો—કરવતો નથી. સાધુ વસ્તુ લેતાં અને દેતાં પણ જીવની જતના કરે છે. સાધુના પરકવવામાં પણ જતના દેખાય. આવા સાધુની કોઈ આવક—ધાવિક કે કોઈ કાવિક અડધા આત્મા લેવા કરે. આવ પૂર્વક ભક્તિ કરે, તો તેનું શુ ફળ મળે ? તેના ઉત્તરમાં ભગવાન કહે છે કે પ્રથમ સાધુ અને જ્ઞાન પ્રત્યે ભક્તિભાવ જાગે. ભક્તિભાવ જાગ્યા પછી જ્ઞાન મળે, જ્ઞાન દ્વારા ભેદવિજ્ઞાન અને ભેદવિજ્ઞાન દ્વારા તેને પચ્ચક્ષુઆણુ મળે. મારે એકલો વેવ જોઈને બિડા બિટરી નથી નહીં. સર્વપ્રથમ તમારામાં પરીક્ષકદષ્ટિ આવવી જોઈએ. બધાં સંયમ, તપ ચારિત્ર અને જાતબદ્ધતા હોય, તો જ મુનિપણુ છે. સાચો આવક મુનુતે પૂજારી છે. બ્યક્તિનો નહીં. જમો કોય સરવસાદુષ્ક થઈને તમે વદના કરો છો, તેમાં તમે કોઈ સધાધના, કોઈએક ગચ્છના કે કોઈ એક પથના. સાધુને વદના કરતા નથી. મારે સાચા સાધુને જોળખીને સુસચિત કરો. તમારી દષ્ટિ વિશાળ જનાયો સત્સંગથી

હેય — જોડવા જેવું કોય — જાણવા જેવું અને ઉપાદેય — આવરવા જેવું શુ શુ છે તેનું જ્ઞાન સાચ છે. જ્યાં જ્ઞાનથી વિજ્ઞાન મળે છે. પણ જીવને ચારિત્રમોદનીય કરી નડે છે. તેથી નમ્રતા આત્મા સસર હાડી રોકના નથી. તેને જાણ નથી તેની કાયા પણ જહુ દુક હોય છે. જન સયમમાન મને છે તે સયમીનો પૂજારી જને છે. વિજ્ઞાનમાયી એ જીવ પચ્ચક્ષુઆણુ કરે છે અને પચ્ચક્ષુઆણુથી પાપકમ દબાય છે. સમક્ષિત થાય તો મિથ્યાદ્રવ્યના આક્ષર બદ્ધી જાય છે. તમા જ્ઞાન મધુન વધારે નળવવાનું રહે છે. જેણે નરોડીનાં પચ્ચક્ષુઆણુ કયા હોય તેનાની મનન પણ મદાર ભરકરા જવા દેવાન નહીં.

કે પક વારી અને ધારિયાળ બધીને સામાયિક કરે છે. પણ કોઈ જ્ઞાન નથી. નહીં. સમાયિક થય નહીં. સોભાજાળી આંખો. જ્ઞાન મન કે જ્ઞાની કે જ્ઞાની જાણવા પદાંત ન પોષક કરે એ પચ્ચક્ષુઆણુ. જ્ઞાન મન મન કેવ નહીં. કામોનાની કરે તો એ જન નહીં. નહીં. મન નહીં. મન નહીં. મન નહીં. કોઈ કરો તે સમજીને કરો.

પૌષધમા બેઠા પહેલાં નક્કી કરી લેવું કે હવે પછી જે કાઈ દર્દ થાય તેને સહન કરવા તૈયાર છું મનને આટલું કેળવ્યા વિના પૌષધ થાય નહીં. દર્દ થાય તો કોઈપણ જાતની દવા ચોળી શકાય નહીં સાધુને પણ રાત્રે દવા રાખવી કદપે નહીં રાત્રે સાધુની ઝોળીમાં દવાનો ખોટલો ન હોય શ્રાવકો સાધુઓના આવા શિથિલાચારને નભાવી લે છે, પણ એ ઠીક નથી

ભગવાન કહે છે કે જેટલી કઠોથી વ્રત થઈ શકે તેટલું જ લેજો, પરંતુ જે વ્રત લો તેને બરાબર પાળો ગોળના માટલા પર ' એક મણુ ને પાંચ શેર ' લખ્યું હોય, પણ તેની અદરનો ગોળ તો મ કાઢા ખાઈ ગયા હોય, તેમ આજે શ્રાવકોના લેખલ રહી ગયા ને ચારિત્રરૂપી માલ ચાલ્યો ગયો, તો તેના વ્રતનું માહાત્મ્ય શું ? પચ્ચક્ષ્ણાણુ લીધા પછી વ્રત ભગ કરનાર અયોગ્ય છે, માટે પચ્ચક્ષ્ણાણુ લીધા પહેલાં તમારા આત્માને પૂછી જુઓ કે હું ખે ધડીનું પચ્ચક્ષ્ણાણુ લઉં છું, તેમા મારું મન ચલિત તો નહીં થઈ જાય ને ? આહારકથા, દેશકથા, સ્ત્રીકથા આદિ વિડ્ઠાઓનો ત્યાગ કરશો તો જ તમારું ચિત્ત ચચળ નહીં બને ધ્રુવનો કાટો ગમે તેટલો ફેરવ્યો હોય છતાં તે ઉત્તર દિશામા જ જાય છે, કેમકે બરાબર ઉત્તર દિશામા એક ચુબકીય તત્ત્વ ચોટેલું હોય છે તેવી જ રીતે તમારા ધ્રુવના કાટામા સસારનો મસાલો ભર્યો હશે, તો એ તમારા ધ્રુવના કાટાને—લક્ષ્યને સસાર તરફ ખેંચ્યા વિના નહીં રહે માટે એ લોહચુબકને ઉખેડ્યા વિના તમારા વ્રત-પચ્ચક્ષ્ણાણુ ફલદાયી નહીં નીવડે દ્રૌપદીએ આર્ત અને રૌદ્ર ધ્યાનનો ત્યાગ કરી દીધો અને પોતાના ચિત્તને તમામ જગ્યાએ જતું અટકાવીને એક જ દિશામા સ્થિર કર્યું છક છકતા ઉપનાસ ને પારણામા આયબિલ કરીને એ ધ્યાનમા ખેસવા લાગી

પદ્મનાભ રાજા દ્રૌપદીને પ્રસન્ન કરવા માટે મેવા-મીઠાઈ અને વસ્ત્ર-આભૂષણો આદિ મોકલતો હતો, પરંતુ દ્રૌપદી, એના એ થાળ

સહિત દાસીઓને પાછી મોકલતી. દ્રોપદીને હવે જાણના પ્રસંગે રાજ કે દેવ થતો જ ન હતો. કારણ કે એણે માની લીધી હતી કે જે કંઈ થઈ રહ્યું છે તે મારા પોતાના જ કરેલાં કર્મોના પરિણામ છે.

આજની સીએ પતિના વિયોગમાં ડૂબી રીતે રહે છે. ભણે મથા નાથ, ને છૂટા થયા હાથ. આવી સીએ પતિનો પગ પર બધાર નજર કે તરત જ બધાર આવી નીકળે છે. આવી સીએનાં તમામ વસ્ત્રો અને સરીરશાલા બીજાને જ બતાવવા માટે હોય છે. પતિને બતાવવા માટે નહીં.

હસ્તિનાપુરમાં અગ્રાસીમાં સુતેલા યુધિષ્ઠિર નજા યુધિષ્ઠિર બનાવે સખામાં તેમુ ત્યાં દ્રોપદીને જોઈ નહીં. તેણે બાલુબાલુના મહેસોમાં તપાસ કરી બાજબગીચાઓ અને ઉપવનોમાં તપાસ કરાવી, પણ ક્યાંય દ્રોપદીના પગો જાણ્યા નહીં. પાંડવોના મહેસોમાં પણ દાસદાસીઓ ફરી વળી. સુ દ્રોપદી ક્યાંય ન મળી. એટલે જ તે પાંડુરાજાને ખબર આવી કે અગ્રાસીમાં સુતેલાં દ્રોપદિની ક્યાંય દેખાતાં નથી. દ્રોપદી એના પત્ર એકલી બહાર નજા તેવી સી નથી. કોઈ દેવ, દાનવ, ગધર્વ કે વિદ્યાધર તેનું કારણ કરીને લઈ ગયો જણાય છે.

પણ જાણે આખા નગરમાં પોતાના અનુજગે દ્વારા ઘેરાયેલ દોડાવીત તપાસ કરાવી ન આખા નગરમાં પણ વચ્ચાલીને ખબર આપી કે ન દ્રોપદીના પગો લાગે વચ્ચેથી રાજામાં ખબર આપવી. પરંતુ દ્રોપદીની ક્યાંય પગો જાણ્યા નહીં.

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૦૩

(મંગળવાર, તા ૨૨-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે જ્યારે હસ્તિનાપુરની હદમાં દ્રૌપદીનો પત્તો ન લાગ્યો, ત્યારે પાંડુરાજાએ કુતાણને કહ્યું, 'તમે આજે ને આજે દ્વારિકા જવા રવાના થાવ અને આ વાતની કૃષ્ણને જાણ કરો એ સામર્થ્યવાન છે ગમે ત્યાંથી દ્રૌપદીનો પત્તો લગાવી દેરો' કુતાણએ પોતાના પતિની આ વાતને બરાબર સાંભળી અને સ્વીકારી સ્ત્રી, નોકર અને આપ્તજનોએ સ્વામીની વાતને બરાબર સાંભળવી જોઈએ અને તેનો સ્વીકાર કરવો જોઈએ કુતાણએ તરત જ એક કૌટુંબિક પુરુષને સાથે લઈ ને હાથી પર બેઠીને દ્વારિકા નગરી તરફ પ્રયાણ કર્યું અને ઝડપથી હાથીને ચલાવવાની આજ્ઞા કરી, કારણ કે તેને શ્રી કૃષ્ણમહારાજ પામે પહોંચવાની તાલાવેલી હતી ત્યારે તમને જાની તાલાવેલી છે ? મોઢા માનવદેહ વડે ટઈકે ઝરી ગેવાની તમાગ દિલમાં તમન્ના છે ? તમાગે મોઢો માનવભવ રોજ ને રોજ સૂર્યાન્ત વખતે કપાતો જાય છે. એક એક દિવસ તમાગે મોતાનો દુડો લઈને વિદાય થાય છે માટે હવે તો ઉતાવળ કરો ધર્મ જ દુર્ગતિને આવવાના બારણા બંધ કરે છે ને સદ્ગતિના બારણા ખોલી નાખે છે, પરંતુ—

દિવસ ગુમાવ્યો ખાઈને રાત ગુમાવી મુઠ્ઠા

હીરા જેવો મુખ્યભાવ, ડાહી બદલે ખોઈ

બહિરલગા તમને તો રાત્રે સૂણા પક્ષુ દેતો નથી, કાશ્વ ૧ તમને
ખતની ને વેપારની ખૂન લાગી છે ખરી રીતે સગાડવા નેત્રો તો ખર્જની
ખૂન છે દેહલાલનું ચિત્ત પરખત અને પરભીર્ગા ભટકતુ રહે છે
એ જ ચિત્તને જો પ્રભુમાં જોડી દે તો એ પ્રભુમાં પક્ષુ ત મન બની
શકે માટે—

આસે આસે એક પ્રભુને સલામતો,

પ્રેમ ને નેમ નહીં સુધામ,

અપનાવો અસ્થર જ્ઞાનનો,

સાફ સાફ દિલથી પ્રભુને સલામતો

લાખ લાખ વંદનાની સાથ અપનાવો

ભૂરો ભૂટાવો ખ્યાલ એ નામને

આવો મરણને પરિત્ર ગાળને

[હમીના લલચા લેવામ અપનાવો

તમારો અક એક આસ લાખોના મૂલનો આપ્યો જન છે તમે
ખાકુ હોય એ પચાઈ કે કેમ તમે મીઝેલી જાંબ પાછી મુસરી કે
કેમ એની પક્ષુ કોઈને ખમ રાજી નથી માટે આસનું મૂલ સમજો,
એક પક્ષુ આસન નક મો જગ્યા દેતો નહીં ચાલીએ હો છે—

આસ આસપે હરિ મળે મિલ્યા આસ મત જોય ।

જ્યાં જામે સહ આ રાવન હોય ન હોય ॥

દૃષ્ટાન્ત—એક કળસૂકાકા એક રૂપિયો લઈને બજારમાં બાજરો લેવા નીકળ્યો. ભાવ પૂછતા પૂછતા બપોરનો સમય થઈ ગયો. એક વેપારીને ત્યાં હલકામાં હલકો અને સરતો બાજરો જોઈને તેણે તોલાવી લેવાનું નક્કી કર્યું. હાથમાંનો રૂપિયો જોયો તો તેને પરસેવો વળી ગયો. હતો આથી તેણે રૂપિયાને ઉદ્દેશીને કહ્યું, ‘રહીશ નહીં તને મારા ખિસ્સામાં પડ્યા રહેવું ગમે છે તેવી જ રીતે તને મેળવવામાં મને પણ બહુ મહેનત પડી છે હું લલે બાજરા વિના ભૂખ્યો રહીશ, પણ તને હું જવા નહીં દઉં’ આમ કહીને એ કળસૂકાકાએ વેપારીએ તોળેલા બાજરાને પાછો નખાવી દીધો.

આજે જ્ઞાનપત્રમી છે તમે અહીં માલ લેવા માટે આવ્યા છો, પણ કળસૂકાકાની જેમ સયમવ્રત અને પચ્ચક્ષ્ણાણુ કરવામાં તમને પરસેવો છૂટી જાય છે માટે હવે તો વિચાર કરો.

कौन मैं हूँ और कहाँसे आया,
अपने संगमें क्या क्या लाया ?

पेसा विचार जरा कर लो करनी कर लो ।

मानव-तनको पाया है तो करनी कर लो ॥

જરા સ્વચ્છ બનીને વિચાર કરો કે મન, બુદ્ધિ, ઇન્દ્રિય, સૂક્ષ્મ કે કાર્મણુ શરીર એ હું છું ? જ્યારે એમાંથી કોઈ ‘હું’ નથી, તો પછી હું કોણ ? ‘કે અહં આસી, કે વાંકો ચુઓં હહ પેન્વા મવિસ્સામિ’—હું કોણ છું, અહીં ક્યાંથી આવ્યો છું અને હવે ભવિષ્યમાં અહીંથી ક્યાં જવાનો છું ? તમે ‘મારું શરીર’ એમ કહો છો, ત્યારે તો તમે શરીર નથી શરીરની ધારણા કરનાર કોઈ જુદો છે શરીર અપવિત્ર છે, આત્મા પવિત્ર છે આત્મા નિત્ય, ધ્રુવ અને શાશ્વત છે, ત્યારે શરીર નાશવત, અનિત્ય અને અધ્રુવ છે આત્માના પ્રદેશની વધધટ થતી નથી, પરંતુ તેનામાં સ ક્રોધ-વિસ્તારની શક્તિ છે પ્રદેશસંહારવિસર્ગાભ્યાં પ્રદીપવત્ ।’ એક નાના કોણિયાની નીચે ઢાંકેલા દીવાનો પ્રકાશ કોણિયા જોડેલો જ હોય છે, ત્યારે મોટા ટોપલા-

દિવસ સુખાચ્યો ખાઈને, રાત ગુમાવી ચૂકી
હીરા જેવો મનુષ્યભવ કોઈ જાહેરે જોઈ

જાદિરાત્રા તમને તો રાત્રે સૂવા પણ દેતો નથી કારણ કે તમને
ખમની ને વેપારની ધૂન લાગી છે ખરી રીતે લગાડવા જેવી તો ખમની
ધૂન છે કેટલાકનું મિત્ર પરધન અને પરખીમાં લટકતું રહે છે
એ જ મિત્રને જો પ્રભુમાં જોડી દો તો એ પ્રભુમાં પણ તન્મય બની
શો માટે—

આસે આસે એક પ્રભુને સમાજને
પ્રેમ ને નેમ નંદી શુધાપ
અપનાવો અનુસર જ્ઞાનજ્યો,
સાહે સાહે દિલથી પ્રભુને સમાજને
લાખ લાખ વહનાની સાથ અપનાવો
લૂટો લૂટાવો ખારા એ નામને
માવો જવદારને પવિત્ર જ્ઞાનને
નિહમીના સલાવા સેવાય અપનાવો

તમારો એક એક આસ લાજોના મૂલનો માલ્યો નમ છે તમે
મધુ હોય એ પચમે કે કેમ, તમે નીચેથી આંખ પાછી ખુલ્લો કે
કેમ એની પણ કોઈને અગર પડતી નથી માટે આજનું મૂલ સમજો
એક સુખ એ સત નક મા ત્યા દેશો નહીં રાત્રીએ કહે છે—

શ્વાસ શ્વાસપે હરિ મજો મિથ્યા શ્વાસ મત જોય ।
પ્યા જામે યહ શ્વાસકા માવન હોય ન હોય ॥

દૃષ્ટાન્ત—એક કળૂસકાકો એક રૂપિયો લઈને બજારમાં બાજરો લેવા નીકળ્યો. ભાવ પૂજતા પૂછતા બપોરનો સમય થઈ ગયો. એક વેપારીને ત્યાં હલકામાં હલકો અને સસ્તો બાજરો જોઈને તેણે તોલાવી લેવાનું નક્કી કર્યું. હાથમાંનો રૂપિયો જોયો તો તેને પરસેવો વળી ગયો હતો. આથી તેણે રૂપિયાને ઉદ્દેશીને કહ્યું, ‘રહીશ નહીં તને મારા ખિસ્સામાં પડ્યા રહેવું ગમે છે તેવી જ રીતે તને મેળવવામાં મને પણ બહુ મહેનત પડી છે હું ભલે બાજરા વિના ભૂખ્યો રહીશ, પણ તને હું જવા નહીં દઉં’ આમ કહીને એ કળૂસકાકાએ વેપારીએ તોળેલા બાજરાને પાછો નખાવી દીધો.

આજે જ્ઞાનપત્રમી છે તમે અહીં માલ લેવા માટે આવ્યા છો, પણ કળૂસકાકાની જેમ સયમમત અને પરચક્ષ્ણાણુ કરવામાં તમને પરસેવો છૂટી જાય છે માટે હવે તો વિચાર કરો.

कौन मैं हूँ और कहाँसे आया,

अपने संगमें क्या क्या लाया ?

पेसा बिचार जरा कर लो करनी कर लो ।

मानव-तनको पाया है तो करनी कर लो ॥

જરા સ્વચ્છ બનીને વિચાર કરો કે મન, બુદ્ધિ, ઇન્દ્રિય, સૂક્ષ્મ કે કાર્મણુ શરીર એ હું છું ? જ્યારે એમાંથી કોઈ ‘હું’ નથી, તો પછી હું કોણ ? ‘કે અહં આસી, કે વા હઓ ચુઓ હહ પેચ્ચા મવિસ્સામિ’—હું કોણ છું, અહીં ક્યાથી આવ્યો છું અને હવે ભવિષ્યમાં અહીંથી ક્યા જવાનો છું ? તમે ‘મારું શરીર’ એમ કહો છો, ત્યારે તો તમે શરીર નથી શરીરની ધારણા કરનાર કોઈ જીવો છે શરીર અપવિત્ર છે, આત્મા પવિત્ર છે આત્મા નિત્ય, ધ્રુવ અને શાશ્વત છે, ત્યારે શરીર નાશવત, અનિત્ય અને અધ્રુવ છે આત્માના પ્રદેશની વધધટ થતી નથી, પરંતુ તેનામાં સ કાચ-વિસ્તારની શક્તિ છે પ્રદેશસંહારવિસર્ગાભ્યાં પ્રદીપવત્ ।’ એક નાના કોણિયાની નીચે ઢાંકેલા દીવાનો પ્રકાશ કોણિયા જેટલો જ હોય છે, ત્યારે મોટા ટોપલા-

ની નીચે દક્ષિણે એ જ દીવાનો પ્રકાશ વિસ્તાર પામે છે સિદ્ધને સંજ્ઞા અને વિસ્તાર નથી. બાહ્ય સ્તરીભાષી બ્રાહ્મ તથા એટલે સ્તરી અભ્યાષી જ્ઞાન છે ચાનીઓ કહે છે કે—

બ્રાહ્મણ મા તમે અભ્યાષી એમ લોક કહે અરુણ
જીવને શાસ તસુ સમાર્ષી ધરમાં ધરી ન રાખશે ભાર્ષ

સ્તરીભાષી એવું તે શુ ચાક્ષુ ગ્રંથ કે જેથી સ્તરી અભ્યાષ છે ? જેના વિના બ્રાહ્મણે બાવી પડે છે એ બ્રાહ્મણ માટે તમે શું ક્યુ ? જ્યનપણ રાજ્યને પણ એવું જ ક્યુ તમે પણ સ્તરીભાષી સમાજ માટે સ્વિચ્છના ઈન્જેક્શનો લો છે. આ તમે કેટલા ભવ્ય સાચુ કરો છો ? તમને ધડી ધડીમાં એમ થતા કરે છે કે હાથ હાથ, હુ મરી જઈશ તો ફરીનું શુ થશે ? પણ તમારા પરિચયમાં આવતી કેટલી વિધવાઓ જ્ઞાનથી માથ-પીએ છે ને કહેકહે છે ? શાઈએ દૂરી-પીડિને જીવ બાપી દીધો નથી. તો પછી તમારી પાછળ એનું શુ થશે જેની ચિન્તા કર્યા કરતાં તમે તમારી ન ચિન્તા કરો નો દંછ પણ તમારી મમતા છૂટતી નથી.

આ મમતાના મહિરમાં ખરી સમતાને તે ખોઈ
તારો જ્ઞાનમ ત્તો છે શાઈ રે જિંદગી તો આથી
કહે મૂક ન મારુ તારુ રે જિંદગી તો અથી

તમે અસત્યથી કે મૂતવથી ધન એનું ક્યુ લેવ તો તેમાં કંઈ નવું ક્યુ નથી. કે તે હેવ છે અને તમે તે રાક્ષસ છે ફૂન મધુસ કહે છે માર કાનુ હારે સહે -કે કાનુ લઈ લઈ ? પરંતુ તે જ્ઞાન સાક્ષ્ય ધરતે માટે ક્યુ લેવ, તો એક પાર કંઈ જ્ઞાન. તમે જ્ઞાન ત્યાસ રૂપિયા દાનમાં આપો છો ત્યા તક્તીમાં નામ પૂજાની શરત કરો છો. આવું દાન કોએ ખરું ? દાન જન શક્તિ એ ઉત્તમ કેરીના જીવેને વરે છે બાગના બીજારીઓ સિનેમાના પદ્મ પર નાચતી નટીન નેઈને ત્યા બેઠા બેઠા નાચવા માટે છે આવા જીવે

ઘોળા વાળે પણ કળા કામ કરતા શરમાતા નથી કેટલાકને ત્યાં દીકરી, વહુ અને સાસુને એક સાથે સુવાવડ આવે છે આ કેવી ભયંકર દશા છે ? મૈથુનના પરિણામ એ પાપના પરિણામ છે પરસ્ત્રી હોય કે સ્વસ્ત્રી, પણ તેના તરફ મન ઢળ્યું એ પાપ જ છે આજની સગકાર સતતિ-નિયમનના કેન્દ્રો ચલાવવાને નામે સયમનું સત્યાનાશ વાળી રહી છે સાચું સતતિનિયમન બ્રહ્મચર્ય છે બ્રહ્મચર્ય એ નીરોગ બનવાની ઔપધિ અને બ્રહ્મને જાણવાની જડીબૂટી છે.

હાથી પર ખેસીને ત્વરાથી કુતાણ દારિકાના બગીચામાં આવી પહોંચ્યા પછી તેમણે કૌટુંબિક પુરુષને દારિકામાં શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવને ખબર આપવા મોકલ્યો તેણે શ્રીકૃષ્ણમહારાજને નમન કરીને કહ્યું, 'આપના કૃષ્ણા કુતાદેવી હસ્તિનાપુરથી અહીં અગ નામના બગીચામાં આવ્યા છે, અને તેઓ આપનું દર્શન વાંછે છે'

આ સમાચાર સાંભળતા વાર જ શ્રીકૃષ્ણમહારાજે પોતાની મુખ્ય સ્ત્રીઓને સાથે લીધી અને તેઓ અગ ઉદ્યાનમાં પધાર્યા તેમણે હાથી પરથી છતરીને કુતાણને વંદન કર્યા અને તેમને હાથી પર ખેસાડીને રાજભવનમાં લાવ્યા યથોચિત સ્વાગતસત્કાર અને ભોજનાદિ થયા પછી સુખાસન પર ખેસાડીને શ્રીકૃષ્ણે કુતાદેવીને પૂછ્યું, 'કૃષ્ણા ! આપને અચાનક અહીં સુધી પધારવાનો પરિશ્રમ કેમ લેવો પડ્યો ? આપના આગમનનું પ્રયોજન ખતાવો'

કુતાણ દ્રૌપદી ગૂમ થયાની વાત કરશે અને શ્રીકૃષ્ણે શો જવાબ આપશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

અધ્યાયના ૧૦૪

(શુધવાર તા. ૧૪-૧-૧૩)

અહીં ત્રીજા સિદ્ધાન્ત પ્રમાણે ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

આપણા સુતના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોહીની અધિકાર આવે છે. આદ્યે વાસુદેવના પ્રભુનો જવાબ આપતાં કૃતાદેવી મોક્ષાં ભાર્ગવે! દ્રોહીદેવી અગ્રાસીમાં સૂતાં કર્તાં ત્યાંથી કોઈ દેવે, મનવે અસુરે કે વિદ્યાધરે તેનું અપહરણ કર્યું છે અને તેની જલુ શોધ કરી પરન્તુ સફળતા મળી નથી. કહે છે તેની શોધ કરવાનું કાર્ય તમારા હાથમાં સોંપવા માટે આવી છું. આ સાંભળીને શ્રીકૃષ્ણે જવાબ આપ્યો, 'કહે આપ દ્રોહીની ચિન્તા કરશો નહીં' એમ અને તેમ તરણથી દ્રોહી-દેવીની શોધ કરીને હું આપની સેવામાં ખજાર મોકલીશ.

કુન્તાભાગા વિદ્યાધર વ્યાઘ્રશ્રીકૃષ્ણે પોતાના ગુપ્તચરોને મોકલ્યાને દશાંશમા તપાસ કરાવી, પરન્તુ ગુપ્તચરો પાછા ફર્યા. શ્રીકૃષ્ણે દારિકામાં પશ્ચ રચાવેલ સમગ્ર પ્રજાજનોને દ્રોહીની શોધ કરવાની જવાબદારી આપી તેનું કોઈ પરિણામ આવ્યું નહીં. મોક્ષેસા વચનનું પાલન ન થય ત્યાંસુધી મધ્યપુરોને કુખ રહે છે. દ્રોહીના કોઈ ખજાર નહીં મળ્યાથી શ્રીકૃષ્ણમહારાજ એકવાર ઉદાસ બનીને બેઠા હતા, ત્યાં અચાનક ક્રપ્ત નારદ પંથમાં આવ્યા અને આપણે સ્વાગત કર્યો. પછી શ્રીકૃષ્ણમહારાજે કહ્યું કે દેવાનુગ્રિહ! તમે હરેક સ્થાનમાં આવાગમન કરી શકો છો તો તમે ક્યાં દ્રોહીદેવીને જોયા છે?

નારદજીએ જવાબ આપ્યો, ‘હું એકવાર ઘાતકીખડકીપમાં આવેલા દક્ષિણાર્ધ ભરતક્ષેત્રની અમરકકા નગરીમા ગયો હતો ત્યાના રાજા પદ્મનાભની એક એકાન્ત શાળામા મેં દ્રૌપદીના જેવી કોઈ નારીને જોઈ હતી એવું મને યાદ આવે છે.’ આ સાંભળીને શ્રીકૃષ્ણદેવે કહ્યું, ‘તો નારદજી ! આ બધું તમારું ગોઠવેલું કારસ્થાન લાગે છે.’ નારદજીએ શ્રીકૃષ્ણમહારાજની આ વાત સાંભળી હવે વધારે સાંભળવું પડશે એમ માનીને તેઓ ત્યાંથી એકદમ નિદાય થઈ ગયા.

શ્રીકૃષ્ણમહારાજે વિચાર કર્યો કે દ્રૌપદીદેવીનો પત્તો તો લાગી મયો હવે તેને મેળવવા માટે પ્રયત્ન કરવો પડશે આથી તેમણે એક દૂતને હસ્તિનાપુર મોકલીને પાડવોને સમાચાર જણાવ્યા કે દ્રૌપદીના સમાચાર મળ્યા છે.

દરેક વસ્તુમા ધ્યેય પ્રથમ નક્કી કરવું જોઈએ ધ્યેય વિના દોટ મૂકનારને વ્યર્થ શ્રમમા મુકાવું પડે છે તમે પણ આજ દિવસ સુધી ધ્યેયનો નિશ્ચય કર્યા વિના જ દોટ મૂકી છે પુણ્યના પ્રતાપથી વધારેમાં વધારે નવમી ગૈવેયઃ સુધી જીવ પહોંચી શકે, પણ પાછો મનુષ્યભવ પામીને સાતમા નરકે પણ ચાલ્યો જાય માટે તમે તમારું ધ્યેય પ્રથમ નક્કી કરો તમે તો—

પૂર્વ દિશાએ જાવું હતું ને દોડ્યો પશ્ચિમ દ્વારે,
ઉત્તર દક્ષિણ અથડાયો ને આવ્યો નહીં કિનારે

કાળી અમાસની રાતે રમતા, જાણી નહીં અજવાળી પૂનમ,
જનમ જનમ ભટકું છું તોયે મુજને આવે નહીં શરમ.

જરા વિચારો કે તમારા પગલા ઉદયાચળ તરફ છે કે અસ્તાચળ તરફ છે ? ઉદયાચળ તરફ પગ મૂકનારની ઉત્તરોત્તર ઉન્નતિ થાય છે મને અસ્તાચળ તરફ જનાર એકલી વાનોના તડાકા મારવામા જ રહી જાય છે તમે દ્રવ્યને બદલે પર્યાયને મેળવવા દોડી રહ્યા છો, પણ પર્યાય

પછો ખાતર છે તારે દ્રવ્ય સાધન છે જિનેશ્વરનો આ સ્પર્શ
 સાપેક્ષતા છે દ્રવ્યની જોડાણને આત્મા નિત્ય, સાધન અને મુવ છે
 તારે પર્ણની જોડાણને એ જ આત્મા અનિત્ય નાશવત, અસ્થિર
 અમુવ છે એ બધાં આવરણો કાઢીને જો આત્માને મૂળ સ્વરૂપમાં થઈ
 જવો હોય, તો હવે ધ્યેયની દિશામાં પગલાં મારો. કિમ્બો પશુ
 કરી પણ હવે એ કિમ્બો આત્મચક્ષી કરવાની જરૂર છે મારે અતરમાં
 શાંતિ યસાવો બદલનાં કાઈ મંદિર, મસ્જિદ, દેવાલય કે ઉપાસના
 મોક્ષ મળી શકશે નહીં સાતીઓ કહે છે કે—

મોક્ષ કલો નિજ શુદ્ધતા તે પામે તે પશુ,
 સમગ્રજ્ઞ સદ્ગુણ સકળ ભાગ નિર્મલ.

જેમ આત્મામાં અનંત ગુણો છે તેમ આત્માને આવરણ
 કરવારી કર્મની વર્ગણા શુદ્ધ અનંતી છે મારે આત્માને મુક્ત કરવા
 મારે અતીરક પ્રયત્ન કરવા પડશે. તમે અહીંના ભોગ અને તેની સામગ્રીની
 પાછળ રાત્રી ને નાત્રી રહો છો. શુદ્ધ અહીં તો તમને મળ્યું પણ શુ
 કાં તમારા હૃદયમાં હેમી કમળા અહીંના કરોડોના ભગવાનો પણ
 દેવતાઓ વિમાનો આગળ ટુચ્છ છે હાં એ બધું તો મળી શકે
 છે કે નહીં બળથી એ દેવતાઓનાં વિમાનો પણ મેળવી શકશે પરંતુ—

કર્મણિ ધિમત્તા મોષ કર્મણિ સુરસપથા ।

કર્મણિ પુનર્મિલં ચ વગો ચમ્પા ન હૃદયદ ॥

નિમળ અના અત દેવતાની સપત્તિ મળી શકે છે પુત્રો અને
 મિત્રો શુદ્ધ મળી નકલ ન તુ આ માનવજાતિ સિવાયના અન્ય કોઈમાં
 ધર્મ મળી શકેતો નથી મારે ધર્મ એ કષ્ટપ્રસ છે ધર્મ મિતામણિ
 સમ ન કે ત્યુ ધર્મ । કે ક મારી છે તેજે પોતે ન પોતાને ઘેર
 મારી ૭ ત ત દર અવ તામા કે સ્ત્રી ધર્મની આરાધના કરવી નથી
 ન મધ્યમા શુ ક શાતા છે ૨ મારે આ તથી ન નિર્મોહી સચ્ચિદાનંદ,
 અવંદી આ માનવ ૧ ૫ । યિયાઓ ત્યની સામે અધરે બદલવડું

ખેડે છે, ત્યારે ખાડાકેરો, કાટાકાકેરો, પહાડ કે નદીની કાતરો જેવા વિષમ સ્થાનોની પરવા કર્યા વિના બધું જ સહન કરે છે તેવી જ રીતે આ આત્માને કર્મરાજની સેના સામે બહારવટું ખેડવાનું છે માટે વર્તમાન વિષમતા સામે નહીં જોતા આજે જ અપલાવો તમે તમારી જાતને 'જૈન' કહેવડાવો છો એ જિન શબ્દ 'જિ' ધાતુ ઉપરથી બનેલો છે જે આત્માના શત્રુઓને જીતે તે જૈન છે તમે સાચા અર્થમાં જૈન બનો, પરંતુ એક ભક્ત કહે છે તેમ—

જીતુ ના કદાપિ, સદા હાર પામુ,
જતા જાતને હું જૈન જ કહાવુ,
મમતા ન મૂકુ જરીએ, સમતા ન સાધુ,
જતા ગર્વથી હું સાધક ગણાવુ,
ભોગથી ભર્યા છે ભરપૂર ભાણ્યા,
કેમ કરી ગાઉં હું તો પ્રભુ તારા ગાણા

તમારામાં જૈનતા કળકે છે ? તમે રાગ, દ્વેષ, મોહ, કામ, ક્રોધ આદિ શત્રુઓને જીત્યા છે કે એ બધા દ્વારા તમે જાતે જ જિતાર્થ ગયા છો ? બધું મૂકીને મરી જવું છે એટલું તો તમે સમજો છો કે નહીં ? તો પછી કેટલાક તૂટેલી સાવરણીને ગાય ચાવી જાય, ત્યારે ગાયને મારી મારીને લાકડીઓ કેમ તોડી નાખે છે ? આવું થતું હોય તો આમાં તમારું જૈનત્વ કયા રહ્યું ? કે પછી લેખલ રહી ગયું ને માલ અવાઈ ગયો ? તમે લેખલને માનો છો કે માલને ?

દ્રૌપદીદેવી જીતે પારણું આખેલ કરે છે, બધા હું ખોને સહન કરે છે, જતા તેને કાઈના ઉપર રાગદ્વેષ થતો નથી એ સમજો છે કે આ અદરના દુશ્મનોને મેં જ આવકાર્યા છે એને હવે મારે જ ધક્કો મારવાનો છે પરિણામ વિના બંધ પડતો નથી, બંધ વિના સત્તા નથી, સત્તા વિના ઉદ્ય નથી, ઉદ્ય વિના વેદન નથી અને વેદન વિના નિર્જરા નથી

દારિકાથી આવેલા દૂતે પાંચે પાંચેને ખજાર આપ્યા કે
 પાતકીમદદીપમાં આવેલી અમરકંઠા નગરીમાં દ્રોપદિત્વી છે તેને મેળ-
 વ્યા માટે તમે પાંચે પાંચે પોતપોતાના રથ લઈને લવણસમુદ્રના
 કિનારા પર આવીને શીઘ્રશ્વમદ્ધારાજની રાદ જુઓ તેઓ પણ હવે
 તારાંદે દારિકાથી લવણસમુદ્રના કિનારે આવી પહોંચશે. હવે ત્યાં શુ
 ખનસે તે અવસરે.

ૐ શાન્તિ

•

વ્યાખ્યાન : ૧૦૫

(કુરુચર તા. ૧૪-૨-૧૧)

અહીં ત્રણે સિદ્ધાન્ત પ્રમાણે, ત્રણેય કળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
 સિદ્ધાન્ત કહે છે

ગાત સૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રોપદિતો અપિહાર વાસે છે
 દોષસ્થ વસ્તુ ક્યા છે તેનો પત્નો લાગ્યા પછી જ પ્રયાણ થઈ શકે.
 શીઘ્રશ્વમદ્ધાર તેને દ્રોપદિત તથા લાગ્યો એટલે તેમને માર્ગ સૂત્રનો
 તમને તમને પત્નો લાગ્યો છે કે નહીં? અનત સંક્રિતો
 સ્વ મી અનતક ગયા જુલાવ મા પડી ગયો છે હવે એ સમજીને પોતાની
 સંક્રિત । સ્થ ૬ કો ના સિસિગાર્હ સાદમર્ગવપવ—કમ રહિત થઈ
 જાય અત ની અર્થ છે પણ અત નથી એવી સિદ્ધિમતિને પ્રાપ્ત
 કરે અદાની અ મને કૌનિક સુખની રુચિ છે પણ આધ્યાત્મિક
 સુખની વિ નથી એ પુદ્ગલને મંદ તેને છૂટે તે અનત અનતને
 સુત્રના અધિક । અત છે ગાનીઓ કહે છે કે—

ગત પ પાત અ સર અતનજ પુદ્ગલમોહ નિવાર,

પુદ્ગલ મ નિ અતન પુદ્ગલ મોહ નિવાર,

અમુક વસ્તુ મ છે પુ ગત થય પછી તમે એ વસ્તુને

અડતા પણ નથી, કારણ કે એ વસ્તુ ખાવાથી તમને મોતનો ભય છે તો પછી અનતા મોતનો તમને ડર છે કે નહીં ? જો ડર હોય તો તમે વીતરાગની વાણી દ્વારા એ મિથ્યાત્વના ઝેરને શુ કામ ઉતારતા નથી ? કેવી છે એ પ્રભુની વાણી ! —

અહો વાણી તારી, પ્રથમરસ ભાવે નીતરતી,
મુમુક્ષુને પાતી, અમૃતરસ અજલિ ભરી ભરી,
અનાદિની મૂર્ગ, વિપતણી ત્વરાથી ઊતરતી,
વિભાવેથી મ્થલી, અરૂપ ભણી દોડે પરિણતિ

શમ, સવેગ, નિર્વેદ આદિ ભાવથી નીતરતી પ્રભુની વાણી છે એ વાણીના અમૃતરસની લક્ષણી જ્ઞાનીઓ અજલિ ભરીભરીને કરે છે, તેનાથી અનાદિમિથ્યાત્વની મૂર્ગ ઊતરી જાય છે અને જીવને સ્વ-રૂપનું ભાન કગવે છે જીવનો શત્રુ કર્મ નથી, પરંતુ વિભાવભાવ શત્રુ છે. તમને પેટમા દુખાવો ઊપડે અને આજકાલ કરતા ડોક્ટર પાસે જવ ડોક્ટર તમને કહી દે કે તમારા પેટમા મોટી ગાઠ થઈ છે મારી પાસે આવવામા તમે મોડા પડ્યા છો હવે તો આ ગાઠને ઓપરેશન કરીને બહાર કાઢવી પડશે ! તેવી જ રીતે મિથ્યાત્વની ગાઠ માટે તમે મોડા પડ્યા છો, એમ તમને લાગે છે ખરું ? હજી પણ તમને એ ગાઠ નડતરૂપ નથી લાગતી ? હુ દહીં છુ એમ દહીં ન માને તો તેની દવા ડોક્ટર કરી શકતો નથી જીવને પણ તેવો જ રોગ અનાદિકાળથી લાગુ પડ્યો છે

અષ્ટ કર્મકા રોગ જીવકો, શુભાશુભ કર છાયા ।

અંગ-ઉપાંગ લગા નસ્તરકો અંગ સાફ કર ઢાલો ।

વૈયા લે લો ડાક્ટર આચા રે વઢી દૂરસે ॥

આ જીવને આઠ કર્મનો રોગ લાગુ પડ્યો છે શુભના ઉદયવાળા એમ માને છે કે આ સુખને હુ કાયમને માટે ભોગવતો રહીશ નીરોગી માણસ એમ માને કે હુ કાયમને માટે આવો ને આવો રહેવાનો છુ

તે એમ માનનારા ખાંડ ખાઈ છે એક રાત્રે કરંડીમાં રહેનારા પક્ષ
એમ જ માનતા હતા કે આ આમારા બંધસા બાગબગીચા ખન બને
સમૃદ્ધિ કામખાંડા ॥ બને એને બમે એકલા જ ભોજવવાના છીએ.
પક્ષ એમને ક્યાં ખગર હતી કે દિવસ ક્યાર પહેલાં તો ખાલી હાથે—
હાથ ધસતાં ધસતાં શામલુ પકી. તમે બધા જાણો છો કે ત્યાર
પછી શુ ॥ જની ગયું બચ્ચાનાં મગલુ આવે છે ત્યારે ટોલ પીડીને
આવતાં નથી પક્ષ બાળ્યા વિના રહેતાં નથી. એ મગલુ ક્યારે
મગારે એની ઝાઝીને ખગર પકી નથી.

દ્વિપદાદેવી મોઢી રાને પોતાના મહેલની બગાસીમાં સુપી હતી.
એને સ્વપ્નમાં પક્ષ ખ્યાલ ન હતો કે દિવસ ક્યાર પહેલાં મારે લવલુ-
સમુદ્ધને પેસે પાર ધાતકીખડકીખડી અમરકાનગરીમાં પહેલ્લી જઈ
પકી. તમે માનવ જવાનાં કરણો આખાં ત્યારે જ તમે માનવ જ્યા
છો. પક્ષ હવે બહીયી ક્યાં જવાના છો? તમે શાની લેવારી કરી
છે એ તમારા આ માન ખૂણે.

તમે કદાચ મહા આરજ-સમરજ કરતા હશો કેઈ માલધારની
મિસોના કે કરખાનાઓના ઉદ્ધમાટનોમાં અસ્થિ હતો આપવા જતા
હશો તો તમારી એ જાણી લેવારીઓ પાપને બાળુમોહન આપનારી છે
એથી તો દુર્ગતિ મળે છે તો નરા સ્વરજ જનીને વિચાર કરો કે નર-
નિષ્ઠ થના મદાજ્જ તમે કેવી રીતે બાગવી શકશો? બહી માયુ દુખે
છે એ પક્ષ સજન થતું નથી ત્યારે નરકનાં દુખો લેનારી જનતાં છે
જનતજણી એની વેદનાઓ ન જોઈની હેલ, તો તે મતિમાં જવાનાં
કા જ્ઞાન મ બને તેમ સત્વરે નાબૂદ કરી નાખો બાંધને હેદી નાખો.

જે જે કારણ બધના તેલ બધનો પથ,

તે કાળજી છેલ્લે દશા મોક્ષપથ જાવ જાત.

માટે આજથી ન મહેનત કરે તમે મ ન કરો ને બીજા મહેનત
કરે તેવું કમના રાજ્યમાં શક્ય નથી બહી તો તમારા નોકરો તમને

મહેનત કરીને કમાઈ આપે છે અને તમે મળ લૂટો છો, પણ મોક્ષના માર્ગમાં તો જે ખાય તે ધરાય હજારો જમતા હોય તેમા જે ન જમે તેનું પેટ ખાલી રહે, એવો ન્યાય છે માટે આત્માના અનંત ગુણો પ્રગટ કરવા માટે જખ્ખર પુરુષાર્થ આદરે આત્મામા પ્રદેશભેદે ભેદ છે, પણ લક્ષણભેદે ભેદ નથી શ્રીકૃષ્ણમહારાજને દ્રૌપદીને લેવા માટે જવું છે, પરંતુ એકલી માળા જપવાથી એ મળી જવાની નથી તેવી જ રીતે આત્માને પ્રાપ્ત કરવા માટે સતેજ અને જખ્ખર કાર્ય કરવું પડશે પ્રદેશીરાજને કેશીસ્વામીનો ભોટો થઈ ગયો ને તેને એક જ વારમા એવું ઈન્જેક્શન લાગી ગયું કે તેનો બેડો પાર થઈ ગયો કેટલીક વાર વિદ્યાર્થી માસ્તર કરતા પણ આગળ વધી જાય છે અમે પણ એવું ઈન્જેક્શન કે તમે એવા બની જાવ કે અમારે પણ તમને વદન કરવા પડે એ તમારા જ હાથની બાજુ છે

આ મિથ્યાત્વની મૂર્છા અનાદિની છે તમે બોલો છો કે ‘સાહુ મંગલમ્ ।’ એ સાધુઓ તમારી મૂર્છા હિડાવા માટે વીતરાગની વાણીરૂપી અમૃતની અજલિઓ છાટીને તમને જગાડી રહ્યા છે સત્પુષ્પો તમને વિભાવમાથી સ્વભાવમા લાવે છે, પણ તમને મોક્ષ લેવાનો ‘મોખ’ છે ખરો ?

હસ્તિનાપુરમા આવીને દૂતે સમાચાર આપ્યા અને પાચેય પાડવો સૈન્ય સાથે પોતપોતાના રથમા બેસીને લવણસમુદ્રના કિનારા તરફ રવાના થયા જેની પ્રિય વસ્તુ ખોવાઈ ગઈ હોય તેની શોધ કરવામા કેવી મીઠાશ આવે છે તમારો આત્મા અનાદિકાળથી ખોવાઈ ગયો છે. તમે એને કેવા ભાવથી સભારો છો ? કેવા ભાવથી રોધ ચલાવો છો ? જે છીપ સમુદ્રમા પડ્યા પડ્યા સ્વાતિનું બિંદુ જીલે છે તેના મોતી એક રૂપિયાના પાય મળે તેવી કિંમતના પાકે છે, ને જે છીપ ગાજીને બિંદુને ત્રદણ કહે છે તેનું એક મોતી સવા લાખનું પાકે છે તમે હિજાળાથી સાલજો છો કે પડ્યા પડ્યા સાલજો છો ?

શ્રીકૃષ્ણે બેરી વગાડીને તમામ યોદ્ધાઓ, સુભટો અને મહારથી-

એને બેગા ક્યો મહાપુરુષના બોલ ક્રીલવામાં લાગ્યો માણસો ભાગ્ય માને છે એ એમનાં પુરુષનો ઉદય સૂચવે છે ત્યારે તમારો બોલ સ્વભાવમાં તમારો પુત્ર કે તમારો નોકર પણ આખા જાગ્યા કન કરે છે તે એમાં તમને તમારા પાપનો ઉદય દેખાય છે ખરો ?

જ્યાં ચોદાએને જાગ્યા જાગીને પોતપોતાનાં વાક્યો પર બેસીને શ્રીકૃષ્ણમહારાજ સ્વચ્છસમુદ્ધને કિનારે જાણી પહોંચ્યા પડવો ત્યાં જાગાઉંથી જ હાજર હતા હવે બે લાખ યોજનનો જા સ્વચ્છસમુદ્ધ અને સોળ હજાર યોજનનો અમ્બાળા પાર કેવી રીતે કરવો ? તેના માટે નિશ્ચય કરીને શ્રીકૃષ્ણે તનુની એક પૌષ્પસાળાની રચના કરાવી હતી સહારો કરી તેઓ અકુમ તપ કરવા બેસી ગયા ત્રણ દિવસ અને ત્રણ રાત્રિના ઉપવાસથી સ્વચ્છસુરિક્ષતહેતુ જાસન એલવા લાગ્યું હવે અવધિમાનના ઉપયોગથી જાણી લીધું કે પોતાને શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ માટે કે જાણી એ પોતે જ પૌષ્પસાળામાં હાજર થશે જા છે જા નાવ ! તમારા અકુમમાં કેવો પ્રભાવ પડે છે તમે જેનું જાન / કે તેને / પ્રભાવ પડે ને ?

લવણુસુસ્થિતદેવે આવીને શ્રીકૃષ્ણમહારાજને પૂછ્યું, ' મને કેમ
યાદ કર્યો ? ' શ્રીકૃષ્ણે તેને કહ્યું, ' દેવાનુપ્રિય ! મારે અને પાંચ પાડવોને
લવણુસમુદ્રને પેલે પાર અમરકંકા નગરીમા જવું છે ત્યાંના રાજા
પદ્મનાભે પૂર્વસગતિમિત્રદેવની સદાયતાથી દ્રૌપદીદેવીનું અપહરણ ક્યું
છે અમારે તેને લેવા માટે જવું છે માટે અમારા રથો સમુદ્રમા માર્ગ
કરી શકે તેવું કરો ' લવણુસુસ્થિતદેવે શ્રીકૃષ્ણને વદન કરીને કહ્યું,
' તો એમા આપને પરિશ્રમ લેવાની શી જરૂર છે ? આપ કહો તો હું
એક ક્ષણવારમા દેવી દ્રૌપદીને અમરકંકા નગરીમાથી હસ્તિનાપુરમાં
હાજર કરી શકું છું, અને આપ આજ્ઞા આપો તો આખી અમરકંકા
નગરીને અને પદ્મનાભ રાજાને લવણુસમુદ્રમા કુળાડી દઉં '

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૦૬

(શુકેવાર, તા ૨૫-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા, ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને
સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે.
લવણુસુસ્થિતદેવે દ્રૌપદીદેવીને લાવી આપવાની આજ્ઞા માગ્યા છતાં
શ્રીકૃષ્ણમહારાજે તેમ કરવાની ના પાડી કારણ કે તેમને પોતાના
પ્રયત્નથી દ્રૌપદીને લાવવામા વિશ્વાસ હતો આત્માની શક્તિ સવળી બિતરે
તો અનન્ત કર્મને છિન્નભિન્ન કરી નાખે, અને જો અવળી બિતરે તો
પોતાનું પણ અકલ્યાણ કરી નાખે એક જ નિશાળ, એક જ શિક્ષક
અને એક જ કલાસમા ભણતા પચાસ વિદ્યાર્થીઓમા પણ બધા એક-
સરખા હોતા નથી જે આત્માના ઉદ્ધારને સ્વપુરુષાર્થમા ફેરવે તે

એને બેગા ક્યા મહાપુરુષના મોલ કીલવામાં લાખો માણસો લાગ્ય માને છે એ એમનાં પુણ્યનો ઉદય સૂચવે છે ત્યારે તમારો મોલ સ્વર્ગવામાં તમારો પુત્ર કે તમારો નોકર પણ આજ આપા કન કરે છે તો એમાં તમને તમારા પાપનો ઉદય દેખાય છે ખરો ?

જ્યાં મોહાએને આપા આપીને પોતપોતાનાં વાકનો પર બેસીને શ્રીકૃષ્ણમદારાજ સ્વચ્છસમુદ્રને કિનારે આવી પહોંચ્યા પાંચે ત્યાં આપાથી જ હાજર હતા હવે બે લાખ યોગજનો આ સ્વચ્છસમુદ્ર અને સોળ હજાર યોગજનો કમમાળા પાર કેરી રીતે કરવો ? તેના મારે નિશ્ચય કરીને શ્રીકૃષ્ણે તનૂપી એક પૌષધસાળાની રચના કરારી. જ્ઞાની સલાશે કરી તેઓ આક્રમ તપ કરવા બેસી ગયા. મધ્ય દિવસ અને મધ્ય રાત્રિના ઉપવાસથી સ્વચ્છસુરિક્ષતદેરનું આસન કાલવા લાગ્યું હવે અવધિયાનના ઉપયોગથી જનૂપી લીધું કે પોતાને શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ યાદ કરે છે આથી એ પોતેજ પૌષધસાળામાં હાજર થયો આ છે આક્રમના પ્રભાવ ! તમારા આક્રમમાં કેવો પ્રભાવ પડે છે તમે જેનું ખ્યાન ધરતા હો તેનો / પ્રભાવ પડે ને ?

દૃષ્ટાન્ત—વિદ્યાના કીધાને એક વાર જમીયાના કમરનો સ્વચ્છ થઈ ગયો. કમરોએ તેને પોતાના જમીયામાં આવવાનું આમત્રણ આપ્યું જમીયામાં માલતી મસ્તિકા અને મોતરનાં ફૂલોની સુગંધમાં કમરોએ કીધાને ફેરવ્યો અને પૂછ્યું કેમ બાઈ ! જમીયાની સુગંધ કેવી લાગી ? કીધાએ જવાબ આપ્યો અને તેા વિદ્યાની અને જમીયાની સુગંધ સ્પષ્ટી લાગે છે આથી કમરોએ એ કીધાના શરીરમાં તપાસ કરી તેા એ કીધાના નાકમાં વિદ્યાના કણુ પણ સાથે જ હતા પાસંના સરોવરમાં લઈ જઈને કમરોએ કીધાને જરાજર સાફ કરી નાખ્યો ત્યાર પછી જ કીધાને પુષ્પોની સુમધુર સુવાસનો સ્વાદ લાગ્યો.

તમે બ્રાહ્મણનામાં આવો છો ત્યારે સસારરૂપી વિદ્યાના સ્વચ્છ સાથે લઈને આવો છો એથી તમને તેનો સાચો સ્વાદ આવતો નથી મારે સમ ની દુઃખ ધન ખર્ચરી નાખો.

લવણસુસ્થિતદેવે આવીને શ્રીકૃષ્ણમહારાજને પૂછ્યું, ' મને કેમ ચાદ કર્યો ? ' શ્રીકૃષ્ણે તેને કહ્યું, ' દેવાનુપ્રિય ! મારે અને પાત્ર પાડવોને લવણસમુદ્રને પેત્રે પાર અમરકકા નગરીમા જવું છે ત્યાના રાજા પદ્મનાભે પૂર્વસગતિમિત્રદેવની સકાયતાથી દ્રૌપદીદેવીનું અપહરણ કર્યું છે અમારે તેને લેવા માટે જવું છે માટે અમારા રથો સમુદ્રમા માર્ગ કરી શકે તેવું કરો ' લવણસુસ્થિતદેવે શ્રીકૃષ્ણને વદન કરીને કહ્યું, ' તો એમા આપને પરિશ્રમ લેવાની શી જરૂર છે ? આપ કહો તો હું એક ક્ષણુવારમા દેવી દ્રૌપદીને અમરકકા નગરીમાથી હસ્તિનાપુરમા હાજર કરી શકું છું, અને આપ આજ્ઞા આપો તો આખી અમરકકા નગરીને અને પદ્મનાભ રાજાને લવણસમુદ્રમા કુબાડી દઉં '

ૐ શાન્તિ

*

આખ્યાન : ૧૦૬

(શુક્રવાર, તા ૨૫-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા, ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સેદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. લવણસુસ્થિતદેવે દ્રૌપદીદેવીને લાવી આપવાની આજ્ઞા માગ્યા છતાં શ્રીકૃષ્ણમહારાજે તેમ કરવાની ના પાડી કારણ કે તેમને પોતાના પ્રયત્નથી દ્રૌપદીને લાવવામા વિશ્વાસ હતો આત્માની શક્તિ સવળી બિતરે તો અનન્ત કર્મને છિન્નલિન્ન કરી નાખે, અને જો અવળી બિતરે તો પોતાનું પણ અકલ્યાણ કરી નાખે એક જ નિશાળ, એક જ શિક્ષક અને એક જ કલાસમા ભણતા પચાસ વિદ્યાર્થીઓમા પણ બધા એક સરખા હોતા નથી જે આત્માના ઉદ્ધારને સ્વપુરુષાર્થમાં ફેરવે તે

જનત કમોની નિર્જરા કરી નાખે, અને એ એ શક્તિને પરમારોરે
 તે એનાં ભવનમાં મળજૂત બને. એટલે જોઈએ જનમનારે એ આત્મ-
 શક્તિને પરમારોરે છે તે એ જ શક્તિનો આત્મામાં સદુપયોગ કરી
 હેતુ તે માત્રિકામાં કૃષ્ણ સર્વ શક્તિ હોત. લવણસુસ્તિતરંગની શક્તિ
 આશુત છે એક અપરી વગાડે, તેટલા સગપમાં આણીત કરી જાણ્યા
 જળદીપને સાત પરિકા કરે માનવમાં પણ એવી શક્તિ પ્રગટી શકે
 છે ભગવાન કહે છે કે હે જીવન ! તમારો અને વિદ્યાચારી
 નામના એ પ્રકરના આશુમુનિઓમાં વિદ્યાચારી મુનિ છે જનમ
 પાત્રમાં કરીને સમિધ મેળવી શકે એ એક અપરી વગાડે ત્યાં જળ
 દીપને એક જાણે મારી શકે એ જ રચનામાં જોઈએ હોય, ત્યાંથી પણ
 ઉપાદી તે સીધા માનુષોત્તર પર્વત પર પહોંચે ત્યાંથી પણ ઉપાદીને
 સીધા આઠમા નદીશ્વરદીપમાં પહોંચે ત્યાંથી જળી રચના જોઈને એ
 ભગવાનના જનત જાનનાં ગુણગાન કરે છે ભગવાનનું જાન ક્ષેત્ર અને
 કાળથી અમરોદિત છે તે જનત જૂનકાળ એક સમયનો વર્તમાન અને
 જનત સરિખકાળ જુએ છે એવા ભગવાનના ગુણોના વિદ્યાચારી
 મુનિ ઉપાસક અને છે ત્યારે જ પદાચારી મુનિ આશુમને પારણે જળમ
 કરે છે તે મુનિ નિ જિનાની હોય જેના કપાલ પાતળા પડ્યા હોય
 તેને વિદ્યા મજા ને જળીથી એક પણ ઉપાદીને સીધા પદરમાં રચક
 દોરમાં પહોંચે ત્યાંથી રચના જોઈને ભગવાનના ગુણાનુસંગી બને છે
 ત્યારી વગના નદીશ્વર દીપમાં આવે ને ત્યાંથી સ્વસ્થાને આવે જિપ્સના
 ભાગમાં વિદ્યાચારીનું જુ હોય, તે ઉપર જતાં મેરુ પર્વતના નદન
 વનમાં નદીના ત્યારી મરુ પર્વતની રાએ આવેલા પદમ વનમાં જળ
 અત મરી નવ થાય ! જાવે ત્યારે જ પદાચારી મુનિ સીધા પદમવનમાં
 પહોંચે ત્યાંથી જ ત્યાં ન જનનાં આવ જન પડી સ્વસ્થાને પહોંચે
 ભગવાનના જનતા મિમા નેનો ડો જન એ ચક્ષુ છે આખ વિનના
 માણસનું કેટલી મૂઠકાનું થાય ? જુ એ જાનચક્ષુ ક્યાં અને કેવી
 રીત મજા ?

નહી અન્થમાહે જ્ઞાન લાખ્યુ, જ્ઞાન નહી કવિચાતુરી,
નહી મત્રતત્રો જ્ઞાન લાખ્યા, જ્ઞાન નહી લાપા ઠરી.
નહી અન્ય સ્થાને જ્ઞાન લાખ્યુ, જ્ઞાન જ્ઞાનીમા કળો,
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને સર્વ લખ્યો સાલજો

અન્થમા અક્ષરો છે, પણ તેનો જાણુકાર તમારી અંદર બેઠો છે એકના એક અન્થને વાચનાર જુદા જુદા હોય, તો સૌ સૌના ક્ષયોપશમ પ્રમાણે સમજવામા ફેર પડે છે પુસ્તક જે બધાને જ્ઞાન આપી શકતું હોત તો તો બધાને સરખું જ જ્ઞાન થાત, મત્રતત્રથી પણ જ્ઞાન થતું નથી કોઈ સ્થાનમા કે માગધ, વરદામ, પ્રભાસાદિ તીર્થસ્થાનમા પણ જ્ઞાન ટાક્યા નથી જ્ઞાન એ આત્માનો વિષય છે જ્યાં આત્મા છે ત્યાં જ્ઞાન છે 'જે આયા સે વિજ્ઞાયા જે વિજ્ઞાયા સે આયા'—આત્મા એ જ જ્ઞાન છે અને જ્ઞાન એ જ આત્મા છે આત્મામા જ અનંત જ્ઞાન ભર્યું છે જ્ઞાન એ બીજો ક્યાયથી મળે તેવી વસ્તુ નથી ધર્માસ્તિકાય આદિ પાત્રેય જડ છે અજીવ વસ્તુ સ્વપરપ્રકાશક નથી એ બધાને જીવ જાણાવે છે સ્વપરપ્રકાશક પણ જીવ છે 'તમે મને જાણખો છો ?' એમ તો તમે બધાને પૂછતા હશો પરંતુ જાણખાણ તો જીવે અનંત વાર કરી છે, પરંતુ સ્વને જાણખવામા તેની ક્યાશ રહી ગઈ છે માટે 'Know thyself'—તુ તારી જાતને જાણખ. એક ભક્ત પ્રભુની પ્રાર્થના કરતા કહે છે—

મે ને તમે આ સસારસાગરમા, ક્યાં સગપણ અપારો રે,
તમે તો થયા પ્રભુ સિદ્ધ નિરજન, મારો ના'વ્યો આરો રે
પ્રભુ ! મને એક આધાર તમારો રે
એક ઘડી પણ ક્રમ જુલાશે ? સાભરશે આખો જન્મમારો રે
પ્રભુ ! મને એક આધાર તમારો રે

હે પ્રભુ ! હું સસારમા રઝળું છું આપ પણ તેવી જ રીતે રઝળતા
હતા મેં આપની સાથે પુત્રપણે, સ્ત્રીપણે, ભાઈપણે, માતાપિતાપણે,

મિત્રપણે અને ધાતકપણે અનેક સજમી. બાંધ્યા છે કમની પાઠન
પાવાથી આપના તમામ કમો છેદાઈ બેદાઈ ગયા. આપે વીજ ફારખુ,
કમને વીણીવીણીને ચૂરીચૂરીને અપાવી નાખ્યા, ને મારા રઝળપાટનો
મારો ન આપ્યો.

આપણી પણ એ જ વાત છે એવું શું કાલજી આઠે જાણ્યું કે
આપણે એવા ને એવા રહી ગયા એનો કાલજી વિચાર કર્યો છે. કે
પ્રભુનો આત્મા એકવાર નિગ્રાહમાં પણ હતો છતાં તેણે સિદ્ધ જની
મથા અને આપણે એવા કેમ ન બન્યા. ઉપગણી માટે ને પેલા મેઘ
હસવા માટે તમે ગાતદિવસ બજારમાં રમકડાં હો, કપડાં જાપીને બેસતા
નથી, પણ એનાથી તમારે મોક્ષ મેળવવો હતો તો નહીં મળી શકે
તમે બધામાં પ્રવીણ બન્યા છો. માત્ર આદ્યમાની જાણતામાં જ ઉદ્ધસીન
છો. જરા વિચારી શુભો કે તમારી પ્રવૃત્તિ સાચી છે. તેનાથી સર
અમલ્યુ અ કે છે કે વધે છે. હવે જરા સ્વસ્થ જનીને વિચારો કે
ઉદ્ધસીનતા શી માં ગેઈએ—જુઝમાં કે ચેતનમાં ?

દુશાન્ત—અહીં ગેઈ ૨ પાસે જઈને કહેવા સાચો કે અને
એ ૨ ક વચને નહીં, બૂબ સામતી નહીં. આપો દિવસ શુભી જેવું
અ ગ્યા કરે કે અ. સરી ના સાધા પકાઈ ગયા છે અ જન્ને રેશને
નહીં. ને ના અ. એ કે હાંને તપાસીને હયા સખી દીધી.

આ અણુધડ રોગીની મૂર્ખતા પર તમને હસવું આવતું હશે, પરંતુ તમારુ અણુધડપણુ એનાથી પણ આગળ વધી જાય તેવું છે ભગવાને ભવ્ય જીવોને ભવમુક્ત થવામા સહાયક બને, ભવરોગ ઓછો થાય, આત્મભાવ પ્રગટે, કર્મના બંધનો તૂટી જાય, સ્વરૂપની ઝાંખી થાય, આત્મરમણતા પ્રગટી જાય, તે માટે ધર્મ બતાવ્યો તે ધર્મ એ પીવાની દવા અને ધન એ માલિશ કરવા માટેની દવા હતી, પરંતુ તમે એ માલિશ પૂરતી દવાને—વ્યવહાર ચલાવવા પૂરતી ધનરૂપી દવાને પી ગયા જે દવા ઝેરી હતી, માત્ર ઉપયોગ પૂરતી જ કામની હતી, તેને તો પેટમા ઉતારી દીધી અને જે દવા પીવાની હતી એ ધર્મરૂપી દવાને તમે ચોળવાના કામમા—બતાવવા પૂરતી જ ઉપયોગમાં લેવા માડી તમે પૌષ્ઠ, આયુષ્કલ આદિમા પણ આડખર કરવામા પડી ગયા તમે જો એક સામાયિક યથાર્થ રીતે કરો તો દર, પદ, રથ, દરથ પદ્યોપમ ઝાંઝેગ નરકના દુખો નાશ પામે, પણ આવી ઉત્તમ ધાર્મિક ક્રિયાને તમે કેવી રજાવા મૂકી છે ? તમે ધર્મને ટૂંકી નજરે જુઓ છો અને ધનને લાખી નજરે જોવા લાગ્યા છો ધર્મ કરતા જે ધ્યેય બાધવાનું હતું કે નન્નહનિર્જરદુઃખ—ધર્મ એ કર્મની નિર્જરા માટે છે, તે ધ્યેય ન સધાય તમે ખેતરમા તો વાવો છો, પણ અનાજ માટે નહી, માત્ર દોરને ચરવાના ચારા માટે ! જો તમે ધારો તો એ જ ખેતરમાથી અમૂલ્ય પાક પણ ઉપજવી શકે ધર્મમા કોઈ પણ પ્રકારના ભૌતિક ભડાકા ન જોઈએ તમારા ભવરોગ માટે તમને દવા તો મળી છે, પણ એ દવાને વાપરવાની રીત જીધી છે તમે ધર્મને ચોપડવા પૂરતો જ રાખ્યો છે દિવસના ચોવીસ કલાકમા જ્યાસુધી તમે ખાર કલાક ધર્મધ્યાનમા ગાળો, ત્યાસુધી સસાર અને ધર્મના પલ્લા સરખા ગણાય એથી વધારે કરવાની તમે કોઈ દિવસ વૃત્તિ સેવી છે ? હવે બતાવો કે તમે શામા આગળ વધ્યા છો ?

જ ધાચારી અને વિદ્યાચારી મુનિ પાછા આવીને જો તેની આલોચના ન કરે, તો ભગવાન તેને વિરાધક માને છે વિદ્યાની શક્તિ દેશવિદેશમા

ફરવા અને નેવા માટે નથી, પરંતુ આત્મામાં સમાઈ જવા માટે છે. આજના સાધુઓ કેટલીક વાર ગરહનાં કારખાનાં, વીજળીખર કે મશીનરી નેવા માટે ગળ છે કાઈ વળી માઈન્ટ બાથુ નેવા ગળ છે અને બાઈ! એમાં શું નેવાનું છે ?

લક્ષ્મીનરસિંહદેવને શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે કહ્યું. અમારે તમારી વિચારો વધારે હિપ્પોચ નેઈતો નથી. અમારે અમારા પગલર પગનામ રાગ પાસે જઈને દ્રોષીને લાવવી છે. એય રાગની સામે કસકુમાર બાપીને લગાઈ કરવા કોમો. પણ એય રાગ બાવક હોવાથી પ્રથમ કહિયાર છાનાં નહીં. અમારે કસકુમારે પ્રથમ બાથુ હોયુ તે પછી જ તેમણે બાથુ હોયુ તેમણે રજસ્રામમાં પણ ધમ રાખ્યો. તમે તે પ્રતિષ્ઠા અને બધા સેવાના બચાવમાં કહે છો કે એવાં બધાં અમારે ન નેઈએ, પણ એ વાત ખોટી છે. તમે એવાં એવાં બધાં સામે જઈને સ્વીકૃત્તાં છે કે જે બધાં તમારા સચાને વધારનારાં છે. ત્યારે બધા અને પ્રતિષ્ઠા તો કલ્પમુક્તિ કરવા માટેનાં બધાં છે. અમારે તમને બધાં નહોતાં. મમતા ત્યારે હોયછેડીના બધાંમાં શું કામ પાયા એ બતાવશે ? સચાર અને મોક્ષ એ બન્ને એકસાથે સકારી થઈ નહીં. નહીંપાર જ્યાંમાં એ હોડીમાં એકસાથે ન બેસી શકાય. એક પગ એક હોડીમાં અને બીજે પગ બીજી હોડીમાં એમ કરવા જશે. તો કલ્પના નહીં રહે. કહિયારો કહે કે રાગ જેવો વરસાદે કાઢવાની મારી શક્તિ આવ તો કુ દીક્ષા લઈ તો એ કદાપિ દીક્ષા થઈ શકે નહીં. રાગ અને કહિયારો બંને કરેમિ મંત્રે તો પાઠ તો કર્યો જ જમ્વાવાય છે. બહી એવો કાઈ બેદ નથી.

ધમ એ આત્માની યોગ છે. દુધનને થકે બેસીને પણ ધમ ગાળી શકાય છે. પણ તમે તો કમ બેસો છો. કિયારી ? તો જવાબ આપો છો કે ન મળ્યો કાઈ વિધામી ? કાઈ વિધાસુ ન મળે, ત્યાસુધી જ તમે વિધાસધાન કરતા બટકો છો. બામ તમારો ધર્મ મોખવાની દયા જેવો તમે બતાવી દીધો છે.

શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે લવણસુગ્રિહિતદેવને કહ્યું, ' પાત્ર પાડવેના પાત્ર રથ અને છટ્ટો મારો રથ લવણસમુદ્રમાથી જઈ શકે એટલી જ સહાયતા આપો ' અને ' તથાસ્તુ ' કહીને દેવ અદશ્ય થઈ ગયો. બન્ને મેનાઓને પાછી વિદાય કરીને પાત્ર પાડવો અને શ્રીકૃષ્ણમહારાજ રથમા બેસીને જેમ સડક પર જતા હોય તેવી રીતે પાણીમા જવા લાગ્યા અને અમરકકા નગરીના અગ ઉદ્યાનમા આવી પહોંચ્યા શ્રીકૃષ્ણે પોતાના દારુક નામના સારથિને આજ્ઞા કરી કે તુ પદ્મનાભ રાજા પામે જઈ, તારા ડાબા પગથી તેનું સિંહાસન દયાવી અને ભાલાની આણીએ ક્ષેપ કરીને તેને કહેજે કે ' શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવની ભગિની દ્રૌપદીદેવીને તુ અહીં લાવ્યો છે, માટે જો તારું હિત ચાહતો હોય તો જલદીથી તેને બગીચામા આવીને સોપી જા અને જો ન સોપવી હોય તો યુદ્ધ કરવા તૈયાર થઈ જા '

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૦૭

(શનિવાર, તા ૨૬-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

સાતાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે અમરકકા નગરીની એકાંત શાળામા દ્રૌપદીદેવી પત્રપરમેષ્ઠીની ઉપાસનામા મસ્ત બની ગઈ હતી જે માણસ એકાગ્રતાથી ધ્યાન ધરે છે તેના તમામ વિદ્યો દૂર થઈ જાય છે શ્રી માનતુ ગાચાર્યજી ભક્તામરસ્તોત્રમા કહે છે કે—

ત્વત્સંસ્તવેન ભવસન્તતિસન્નિવહ્નં
પાપક્ષણાત્ક્ષયમુપૈતિ શરીરભાજામ્ ।
આક્રાન્તલોકમલિનીલમશેષમાશુ
સૂર્યાશુભિન્નમિવ શાર્વરમન્ધકારમ્ ॥ ૭ ॥

હે પ્રભુ ! આપણું સ્મરણ કરતાં જવની પરિપાટીથી બધાએકાં
પ્રાણીમાત્રનાં પાપો એક દાણમાત્રમાં એવી રીતે નાશ પામે છે કે
જેવી રીતે આખા સૌકમાં વ્યાપ્ત ખો સ્મર સમાન કાલો શત્રુનો
સમસ્ત અધકાર સૂર્યાં ફિરજો વડે નાશ પામે છે. આત્મારૂપી સિદ્ધ
જ્યારે નિઃસ્વર્ગ થઈ જાય છે ત્યારે કર્મરૂપી શિશુઓ ભાગી જાય છે

ઉદયરૂપી કૃતરો કર્મજો વારંવાર,
સમક્ષિતથી જાગી જાયો કાલો ધરતી બહાર.

આ છવને કર્મરૂપી કૃતરો વારંવાર કરે છે પરંતુ સમક્ષિતરૂપી
સિદ્ધતા પાકારમાત્રથી એ કર્મરૂપી કૃતરો પચાતન થઈ જાય છે.

કુયુ જિનરાજ તું અસો નથી કોઈ દેવતા નેસો.
ત્રિનાગીનાથ શું કહોએ, આમારી બાંધ જા મહી મે.

હે પ્રભુ ! તારું સ્મરણ કરી પછી ભરખમણુ દેખ જ નહીં
આપના માત્રને મેં પકડ્યો નહીં કુ સતોનો વિશાધી બન્ધો ધર્મથી
ઉમ્મ જાયો. આત્માર સુધી કુ વિવચવપદ અને કદાચની હતો
પરંતુ હવે મોં મારી જૂથ સમગમ છે

જ્યારે છત્ર કાપોની ધમધમતો હતો ત્યારે તે અભિમાનથી
ઉદન હત કો એ પતાની જૂથ કળૂસ કરીને નમ જની મથે. હવે
અ કહે છે કે હે પ્રભુ ! આ તમા સ્મરણ-સ્મરનમાં અદ્વિત શક્તિ છે
આમારી સ્તુતિ નિઃસ નિરંકર નિરાદબીધ્યે અને નિષ્કારણ કરવી
તારા અભિમાન સરી જુદ રસ છે અભિમાની અપણુતા નમે છે
અભિમાન સતને મારું અભિમાન-જુદાપણુ છે સાત વિશક્તિ અને
સમગમન મમ આ વિનાશ છે ત્યારે અભિમાન એટલે એકતા. અર્થ
મ તારા ની નિઃસ્વર્ગ ન મ મ નેનું નામ અભિમાન છે

કરી દુયુ નિઃસ્વર્ગ અ મનની
પ તારા ની કર્મ તન કે ધનની
તારા તારા ની નાશ થ વિનાના બાવા

ન્યા સમર્પણ હોય ત્યા જ સેવા છે આશાથી સેવા કરનાર પોતે અતે હારે છે દ્રૌપદીદેવી આત્મધ્યાનમાં તહચિત્ત, તહલેક્ષ્યા અને તહ-અધ્યવસાય થઈ ગયા હતા પદ્મનાભ રાજાને એના જે દેહનો મોહ જાગ્યો હતો એ રૂપલાવણ્ય હવે રહ્યું ન હતું તે તો એકચિત્તથી પ્રભુની ભક્તિ કરી રહી હતી.

શબ્દો સામું જોઈશ ના તુ, ભાવ હૃદયનો જોજો,
કહ સૂરીલો હોય ભલે ના, તાલ જીવનનો જોજો
શબ્દે શબ્દે ગૂથાયેલી, ગીતે ગીતે ગૂથાયેલી,
પારખજે તુ પ્રીત રે વહાલા, ગાવા તારા ગીત
અતરને એકતારે મારે, ગાવા તારા ગીત

ભક્ત ભગવાનને પ્રાર્થના કરતા કહે છે કે, 'હે ભગવન્ ! મારા શબ્દો સામે જોઈશ નહી, પણ મારા હૃદયના ભાવો સામે જોજો, મારા કહનો સૂર સારો ન હોય, પણ મારા હૃદયનો તાલ તારા સાથે જ જોડાયેલો છે મારા ગીતે ગીતમાં અને શબ્દે શબ્દમાં તારી જ પ્રીતિ ગૂથાયેલી છે'

આખો ઓરડો ઉકળાતો ભયો હોય અને એક બાજુ અમૂલ્ય હીરો મૂકી રાખ્યો હોય, તો તેમાં શાની કિંમત વધારે છે ? તમે તો સતની નહી, પણ સતાનની કિંમત વધારે સમજો છો, તમને ધર્મની નહી, પણ ધનની પડી છે ? બાબાનો અવાજ સભળાય કે 'બાપા !' ત્યાં તો બાપા ખાતા ખાતા ખેડા થઈ જાય, પરંતુ સતની શીતળતા ઓર છે સતનો આશ્રય લીધા વિના—સતનું શરણુ સ્વીકાર્યા વિના જીવતો ઉદ્ધાર નથી મોક્ષ-નગરમાં પહોંચાડનાર સત છે સત્પુરુષોના ચરણોમાં અર્પણ થઈ જાય, તો જ તમારા પગલા ઉત્થાન તરફ જશે મારે સતતિ કરતા સતને વહાલા માનો, ભૌતિક કરતા આધ્યાત્મિકને આહો, ધન કરતા ધર્મને શ્રેષ્ઠ સમજો અહીં આવો ત્યારે દેવ, ગુરુ ને ધર્મની શ્રદ્ધા દઢ કરવાની વાતો કરો ને ધેર જાય ત્યાં દીવો કરીને કહેગો કે 'જો

માતાજી ! તમે તો ઘડીકમાં દેવગુરુની દયા પળાવો ને મનસિકમાં સોનાના
લાટાની બાણ રાખો—એ જનને તો મેળ કર્યા ખાખ્યા બહી તો મનસિકમાં—

શબ્દ ખરીને ને ગુણ ગામ, તે છવ તરીને મોણે ભામ.

સતોનું સરણુ તરવા માટે છે દુનવા માટે નહીં સતો તમને
વચ્ચે લટકવા દેવા ભગ્નતા નથી. સતો તમને લાભમાં કે દાનિમાં
સુખમાં કે દુઃખમાં સમક્ષિત દ્વારા ટકી રહેવાની હિમ્મત આપે છે.
દ્રોણી વિચારે છે કે બા પશુ કર્મનું જ ફળ છે માટે એના ચાત્ર ને
દ્રષ્ટા જનનું જાને તતમાં નિબધ રહેવું. પરિવરવિશ્વી ઓ ારી રીતે
રહે એ રીતે સાદાઈથી એ રહેવા લાગી.

આજે તો વિષવાના રાગરગ વખ્યા છે બાળની વિષવાને પૂછનાર
કોણ ? આજે તો વિષવાના બહામ્મમાં પશુ હિંમ પડે તેવા વાતાવરણમાં
તેના ધરાદાપૂરક મૂકવામાં આવે છે. પરંતુ બાપા નાટક—સિતમા પુરો.
સાચેની વાત્સીતની છૂટખટ આદિમાં તમે વિષવાને કેવા રૂપમાં જોવા
માગો છો ?

શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે હારક સારથિને અમરકકા નગરીની રાત્રિમાં
મોકલ્યા. સાથિ પચ્ચાભ રાગની સમાગાં આવ્યો જાને દુનના નિયમ
પ્રમાણુ વિનય કરીને તેણે કહ્યું. શ્રીકૃષ્ણનો હારક નામનો દુત
આવને વ ત કરે છુ હવે મારા સ્વામીએ ૭ બાપા આપી છે તે
કહુ છુ આમ કે ન તેણે ગળા પગથી પચ્ચાભ રાગનું સિદ્ધાન્ત
દેખા યુ જાને કોષિત થઈ કેનાળમાં ગયું કાકુડી ચાલી. રાત્રીમાં જાણે
લાલ કરી મ નાની અચ્છીએ તન સ દરી બાપતાં દુતે કહ્યું. શ્રીકૃષ્ણની
અગિની દરી ાઈને તમ બુ કા યુ છે તેને સેવા માટે પાંચ
નાડના તથા આ ગુ નાનું ર આવ્યા છે. ન રિત છપ્પા હો તો
છપ્પાનમાં ના ન ચર્ચ ન તમ ાઈની ન મારી દેખે, નહીંતર મુક
ક વા તમા થઈ ન ત વિનયના જ છવો નિયમ એ વિનયી પશુ
અથક છે તમ જાણતા નથી. આક કરિ કહ છે કે—

વિષયે ચ વિષે મેદો યકારેણ મહાન્ કૃત ।

ઉપમુક્તં વિષં હન્તિ વિષયા સ્મરણાદપિ ॥

સ્મરણ કરવામાત્રથી કામી છવો હણાય છે. દૂતના વચનો સાંભળીને પદ્મનાભ રાજાની લૂકુટી વક્ર બની ગઈ ક્રોધાયમાન થઈને એ કહેવા લાગ્યો, ‘શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવથી જે થાય તે ભલે કરી લે હું દ્રૌપદીને સોંપવાનો નથી’ વિષનું પાન કરનારાઓ વિવિધ પ્રયોગોથી ખતી પણ જાય છે, જ્યારે વિષયો તો બેસુમાર નુકસાન પહોંચાડે છે. પદ્મનાભ રાજાને ખબર ન હતી કે દસ લાખ સુલટોને એકી સાથે યુદ્ધમાં હરાવવાનું સામર્થ્ય એકલા શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવમાં છે એને તો અભિમાનનો આબજો ચડ્યો હતો । અહંકાર અહંકાર નહિ, પણ વિકાર છે.

જો આવે મને આબજો, સાલમ જુદમી ગણાય,

૩ જેવું પોતું નહી, વળવી ફાંસી થાય

પદ્મનાભ રાજાએ દારુક સારથિનું અપમાન કરીને કહ્યું કે, ‘કૃષ્ણ વાસુદેવને કહી દેજો કે અમે યુદ્ધ કરવા તૈયાર છીએ’ આમ કહીને તેણે દારુકને પાછળી ખારીએથી કાઢી મૂક્યો એક જ નિમિત્તમાં બે પક્ષો છે એક પક્ષ સતીને છોડાવવા માગે છે, ત્યારે બીજો પક્ષ સતીને શ્રષ્ટ કરવા ઇચ્છે છે । પદ્મનાભ રાજાને પોતાના સૈન્યનું અભિમાન હતું એ માનતો હતો કે આ છ જણને તો હું ચાચડની માફક ચોળી નાખીશ એમનું શું ગણું ? આ છ જણા મારા સૈન્ય સામે ટકી શકશે નહીં પણ સિંહણના સત્રાન એકે હજારા ને લૂડણના સોથે ખીચારા । આવકના લેખલ લગાડવાથી આવક ગણાય ખરો ? એકવીસ ગુણો ધારણ કરે તે આવક છે તમે તો ઘડી ઘડીમાં પક્ષટો ખાવ છો, પરંતુ ઔષધ, ગ્રહ, નક્ષત્ર અને દેવતા એ તો ભાગ્યના ઉદય વખતે જ પ્રસન્ન થાય છે, ભાગ્યના અસ્ત વખતે એ બધા રિસાઈ જાય છે પદ્મનાભનું ભાગ્ય હવે રિસાયું છે

દારુક સારથિ પાછો આવ્યો શ્રીકૃષ્ણને વદન કરીને તેણે બધી વડીલો કહી આ તમ્મ સૈન્ય લઈને પદ્મનાભ રાજા યુદ્ધ કરવા માટે

અધ્યાયન : ૧૦૮

(રવિવાર, તા ૨૭-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રજ્ઞા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે પદ્મનાભ રાજાના બળથી ધૂજતા પાડવાને શ્રીકૃષ્ણમહારાજે કહ્યું, ‘તમે બલ્લવીર્ય અને પરાક્રમવાળા છો, તમે હજારો રાજાઓને જીતવા શક્તિમાન છો, પણ તમે ચાલતી વખતે બોલેલા શબ્દોના કારણથી જ હાર્યા છો હવે શ્રીકૃષ્ણમહારાજ યુદ્ધે ચડ્યા શરવીરો માનતા હોય છે કે મોતથી વધારે શું થવાનું છે ? સાધુઓને પણ બાવીસ પરિપક્વ સહન કરવાનો સમય આવે, તો નીચે લખેલા પરિપક્વોને સહન કરવા માટે તત્પર રહેવું જોઈએ—‘ક્ષુત્પિપાસાશીતોષ્ણદશમશકનાગન્યારતિસ્ત્રી-ચર્યાનિષદાશય્યાક્રોશવધયાચનાલાભરોગતૃણસ્પર્શમલસત્કાર-પુરસ્કારપ્રજ્ઞાક્ષાનાદર્શનાનિ ।’ (તત્ત્વાર્થસૂત્ર અ ૯, સૂ ૮)

અર્થાત્ ભૂખ, તરસ, શીત, તાપ, મચ્છર આદિના દશ, અચેલ, અરતિ, સ્ત્રી, ચાલવાનો, બેસવાનો, ઉપાશ્રયનો, આક્રોશ, વધ, યાચના, અલાભ, રોગ, તૃણાદિનો સ્પર્શ, મેત્ર ધારણ કરવો, સત્કાર, પુરસ્કાર, પ્રજ્ઞા, અજ્ઞાન અને અદર્શન—આ બાવીસ પરિપક્વોમાના પ્રજ્ઞા અને અજ્ઞાન બે જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ઉદયથી આવે છે, અત્યાભનો અતરાય

કમના ઉદયથી દર્શનનો દર્શનોભાસિના ઉદયથી, સાત ચારિત્ર
મોહના ઉદયથી અને વાહીના અગિયાર વેદનીયના ઉદયથી આવે છે
કેવળી ભગવાનને વેદનીયના અગિયાર પગિયો દોષ છે પહેલા આર
શુષ્કસ્થાન પરિવહ કુખ્યપ પશુ નિર્ગરાપ ન હોય નરમા ગુણસ્થાન
સુધી જાવીશ પરિવહો દોષ છે કમ સાથે મુદ્ધ કરવા તેવાર મરેસો
મુનિ એક આત્માને છતીને પાચ દિવિયને છતે અને પાંચને છતે
એટલે આર ક્યાવને છતે, એમ કુલ છતે છતે.

એક અગિયાર આત્માનો વિજય કરે ટકે બધાય નિતાઈનલ છે

જ ત થતી કંઠકંઠા કરેદ

જ સે કરે અવ્યવિયા ગુરુવા ।

—ઉત્તરાખ્યનસૂત્ર અ. ૨ ગા. ૪૮

ચતુ માયુ કાપે તેના કરતાં આત્મા પોતાનું વધારે અગિયાર
કરે છે પછી એ કુષ્ઠ આત્મા મૃત્યુ સમયે પચાસાપ કરે છે કુષ્ઠ
અં ૧૨, મિથા પુત્ર પર અને શેઠ નોકર પર દુઃખ અધાને છે ખનુ
અ માત્ર હમત કાઈ કલું નથી હમવા યોગ આત્મા છે

અવ્યા એક વમેયશ્વો અવ્યા કુ કલું કુદમો ।

અવ્યા વન્તો સુદી હોદ, અસ્તિ છોપ પરચય ॥

—ઉત્તરાખ્યનસૂત્ર અ. ૧ ગા. ૧૫

અ માત્ર હમવે બહુ મુદ્ધિ છે આત્માને હમે તે આ લોક ને
નરસ કમ નુખા થવ છે પાતાનો છે કરો ધરમાંથી વીસ વેદાની
હિતરી કી ત્ય ત ત ત એ તમાચા આસ્વાનુ વમને મન અગિયાર
છે ક જા કે તમત તમ । છે કરાના દેશે અમા નથી ત્યારે તમે
અહીં અ વ તી બ કમ બેમ હા હતા તમારા કુલોને અગ્ર
તેમ અત નરી ત તમ કુલો અમને અમે ખરા ને તમે પોતે
કવ બ ત અત વિષ સપ ન ક તમા અગ્ર અગ્રા હો તો તમે
તમને પત કે કર એ તમ આ મ થી છે ખરા ને આત્માને હમે
ત ત ત ક ત ત કમ સુખી થવ

દૃષ્ટાન્ત—આત્મારામને એ સ્ત્રીઓ હતી એકનુ નામ હતું સુમતિ અને ખીજનુ નામ હતું કુમતિ તેમા તેને એક અજ્ઞાનચદ્ર નામનો મિત્ર ભેટી ગયો. અજ્ઞાનચદ્રના સગથી આત્મારામે કુમતિને જ માનીતી બનાવી સ્ત્રી અને મિત્રની સાથે એ કુછ દે ચડી ગયો અને સુમતિને ઠોકરે મારવા લાગ્યો.

એકવાર આત્મારામ સુમતિ નામની સ્ત્રીને ત્યા અકસ્માત જઈ ચડ્યો બહુ સમયે આવેલા પતિને સુમતિએ મિષ્ટાન્નો અને પકવાન્નોની થાળી પીરસી અને ભોજન લેવાની વિનતી કરી, પરંતુ આત્મારામનુ ચિત્ત કુમતિમા હોવાથી તેણે એ મિષ્ટાન્નની થાળીને પણ ઠોકરે ચડાવી. ત્યાથી એ કુમતિને ત્યા ગયો કુમતિ મો ચડાવીને બેઠી હતી ત્યા જઈને આત્મારામે કહ્યું, ‘ મને બહુ ભૂખ લાગી છે, માટે જલદી ખાવાનુ કરી દે ’ મોહુ બગાડીને કુમતિ બોલી, ‘ તમે તો તમારી માનીતીને ત્યાં પેટ ભરીને જમી આવ્યા હશે. હવે અહીં શું કામ આવ્યા છો ? અત્યારે મારા ઘરમા કાઈ નથી ’

આત્મારામે કહ્યું, ‘ હું સુમતિને ત્યા ભૂલથી જઈ ચડ્યો હતો, પણ તેણે પીરસેલું ભોજન મે ખાધુ નથી તારા હાથે તુ જે બનાવી આપીશ તે મને મીઠું લાગશે જલદી ખાવાનુ બનાવી દે. ’ કુમતિ બોલી, ‘ મારી પાસે અત્યારે ગોખર (છાણુ) સિવાય બીજું કાઈ ખાવાનુ નથી જે તમારે ખાવુ જ હોય તો ગોખર વધારીને આપુ ’ આત્મારામ રાજી રાજી થતો બોલ્યો, ‘ તારા હાથનુ બનાવેલું ગોખર પણ મને મીઠું લાગશે ’ કુમતિએ ગોખર વધારી દીધું અને આત્મારામે હોસે હોસે ખાઈ લીધું મોહધેલાની દશા તો બુઝો !

તમે પણ ક્રોધ, માન, માયા, અભિમાન આદિ કપાયો આવે ત્યારે આત્માને રોકી શકતા નથી કુમતિના પીરસેલા એ બધા ગોખર— છાણુ જ છે માટે આત્માને સમજવો કે હવે તો તેમાથી પાછો વળ ! જે આ ને આ ગોખરના ગુલામ બની રહેશો, તો દુર્ગતિમા જવુ પડશે સારીઓ કહે છે કે—

વિપત્તિ વળગી ધણી વૈરાગ્યે ના વાસ જરી,
હાથે કરી દુખડાં વહેરી સુખની બહુ બાસ કરી,
મળ્યો હીરા હાથેથી ગુમાઈ ગયો રે,
સૂઝ્યા તારુ નામ વખત ગયો રે

વૈરાગ્ય વિના જ્યાં છવે ફેટફેટથી આપત્તિઓ વહેરી લીધી છે
જાને એમ છતાં એ સુખની બાસ કરી રહ્યો છે. સત્તા એ કેવી રીતે
જાને ? તમે ? ને સમઘો બાંધ્યા તેના વિચારથી તમારા દિલ જાને
દિમાગ કાઢ્યું જાની ગયાં છે બીજાનાં માથાં વઘાઈ જાય તો તમને
કાઈ ન થાય, ત્યારે વધારે પોતાનો છવતો નજ કિતારી જાય તો
તમને ફેટસુ દુખ લાગે ? હવે તમે જ વિચારો કે જ્યાં આપત્તિમાંથી
તમને ફેટસુ જવાળી રહી ?

સેવ્યા પગ પામરના વિષયમાં શુ જાંબ જાની,
મેંડ્યા તપ્પી અજ્યુ તારા એજરના ગુલામ જાની,
છવ્યા શુ જાળે મૂઝાઈ રહ્યો રે સૂઝ્યા તારુ
સાડ તાપ્પી સૂઝામાં જાંબ ગયો રે સૂઝ્યા તારુ

અતની આ માઓ ઝઘઘાના દેખાવને સાચુ પાપ્પી માની બેસે
છે અતલી ગોડગોડી પછી પછુ તમે જાવે મેજવ્યુ શું ? મરતાં મરતાં
ત્યુ કાઈ સ અજ્યુ મ સજાગે એવુ તમે શું કહી છે ? લીધા
જાને દીવ મા તમે ન સેવાઈ-દેવાઈ ગયા છે. ફેટલાયે બહારગામ
મેય ન રહ્યો જા મા ન ની ફેટલાયે એશપ્થનમાં કીડીને જતાં
આમ ન રહી જા દુકાન ભેડાં બેડાં ફેટલાયે ગયા એ જાપા ગયા
ત તા તા નજ નજ ન ન્યા ન ની આ જાપુ તમે પછીવાર જાને
જા ન તમને જાના આ જાજરમા રવડ જાવે છે એવુ
ક જા ક તમ આ ન ન ના દુકાન જાની ગયા છે અજાન કહે છે કે
મજગા દલ સમ્મિયંસ નો અયમ્મિ — જાને તાજો પડે, દાડ પડે,
પડે કે તાજો મરે ત્યુ અ ત્યુ ત્યા ન રહે છે તેવી

જ રીતે તમને અનેક દુ ખો આવતા હોવા છતાં વૈરાગ્ય આવતો નથી તમે આટલા બધા બેઠા છો, તેમાં કોઈ હૃદય પર હાથ મૂકીને કહી શકો છો કે તમને દરેક રીતે સુખ જ છે ? બુદ્ધિશાળી માનવી સારાસારનો વિચાર કરી શકે કે સુખ ક્યાં છે અને દુ ખ ક્યાં છે

તમને જડ ધનના ઢગલામાં સાર દેખાય છે એ જડને સાચવવા તમે તાળા મારો છો અને જે ચેતન છે તેને તમે છૂટ મૂકી દો છો. ત્યાસુધી તમારો મિત્ર અજ્ઞાનચદ્ર તમારી સાથે હશે, ત્યાસુધી તમે કુમતિને છોડવાના નથી પણ કુમતિથી લાલ છે ને કુમતિથી હાનિ છે એ તમને ક્યારે સમજાશે ?

એ આત્મારામને એક વિવેકચદ્ર નામનો મિત્ર મળી ગયો એણે લટકતા આત્મારામને ઊભો રાખીને સમજાવ્યો કે ‘ભાઈ ! તું મારું કંઈ માનીને એકવાર અજ્ઞાનચદ્રની સોખત છોડી દે તારે સાથે ચાલનાર મિત્ર જોઈ એ તો હું તારી સાથે ‘આવીશ’ આત્મારામ સમજી ગયો તેણે અજ્ઞાનચદ્રની સોખત છોડીને વિવેકચદ્રનો સગ કર્યો હવે જ તેને ‘અ’ અને ‘પર’નો વિવેક જાણ્યો જે ઇન્દ્રિયોએ આત્માને ગુલામ બનાવી દીધો હતો તે આત્માએ ઇન્દ્રિયોને ગુલામ બનાવી એણે કુમતિનો ત્યાગ કર્યો જેણે પાપ ઇન્દ્રિયો, ચાર કપાયો અને દસમા આત્મા પર વિજય મેળવ્યો, તેણે આખા જગત પર વિજય મેળવી લીધો મહાત્મા કબીર કહે છે કે—

દસ દગવાળ બંધ કર, અદર ચમકત મોતી,
કહત કબીર સુનો ભાઈ સાધો, નહી પુતક નહી પોથી
આતમજ્યોતિ નજરમાં ન આવી,
ઝિલમિલ ઝિલમિલ જલત હૈ જ્યોતિ,
નહી તેલ નહી બાતી આતમજ્યોતિ

એ આત્માની જ્યોતિ અસૌન્દર્ય છે, પણ જ્ય ત્યાસુધી અજ્ઞાનચદ્રનો સગ ન છોડે ત્યાસુધી તેને સુમતિના ધગ્મા શાન્તિ મળવાની નથી

આદ્યારામને સમજાવીને નવો મિત્ર વિવેકચંદ્ર તેને સુમતિના ખરમાં લઈ
 ગયો. હવે જ તેને ગોખરના સ્વાદને બદલે સાચો સ્વાદ પ્રાપ્ત થશે.

પદ્મનાભ રાજા બચાવદસાર્થા હતા. બાપી તેને સાચી વસ્તુ
 સમજાતી ન હતી. વિવેચી છવેતે ત્યાંસુધી મોત સામે ન આવે ત્યાંસુધી
 સમજાતુ નથી.

શ્રીકૃષ્ણ રથમાં બેસીને પદ્મનાભ રાજાની સામે બાબા, શ્રીકૃષ્ણ
 એક છે અને સામે બીજે સૈન્ય વિરાજ છે. સૈન્યસાગર છલકાઈ રહ્યો
 હતો. તેની સ મુખમાં શ્રીકૃષ્ણે પોતાના પાંચગાન્ય નામના ચેન રાખેલો.
 નાદ કર્યો. પૂર્વ ખૂબ આરાધના કરીને અને નિરનિચાર સ્વપ્ન પછાતે
 શ્રીકૃષ્ણે માથી લીધું હતું કે જે ખૂબ બસવાન બનુ શ્રીકૃષ્ણનો રાખનાદ
 શ્રવણ કરીને પદ્મનાભ રાજાનું ત્રીજા ભાગનું સૈન્ય મૃત્યુ પામી ગયું
 અને ત્રીજા ભાગનું લશ્કર ત્યાંથી પલાયન કરી ગયું. હવે શ્રીકૃષ્ણે
 રાહુ નામનું ધનુષ લીધું અને એના એક જ દહાર દ્વારા બાકીનું
 સૈન્ય પણ નાસી ગયું. હવે પદ્મનાભ રા ન એકલો થઈ ગયો. બાબી
 એ બળ વધે વધે અને પરાક્રમ વિનાના બની ગયો. પોતાના પ્રાણ
 બચાવવાનું તંત્રાર્થસામથ્ય ન રહ્યું. કુશુલિ વડે જ વિપત્તિ આવે છે
 એ પોતાના પ્રાણ બચાવવા મુશ્કેલી વાળીને દેહધો ને અમરકલા
 નગરીમાં પતી ગયો. છતાં સત્યાપચાથી કોઈનું કાનુ થયું છે કે
 પદ્મનાભ રા નનું કાનુ થાય. રથનામે અમરકલા નગરીના તમામ દરવાજા
 બંધ કરી દીધા. એનું અરમ ન રથમાં રાજાઈ ગયું.

શ્રીકૃષ્ણે નની પાળા અને દોડાવ્યો. પણ નગરીના દરવાજા બંધ
 હતા. બાબી તેમજુ ચમારી નીચે કાતરીને વેલિય સમુદ્રપાત કરી
 ગયું ન નું બા. અંતુ સિદ્ધનું એવું ન સિદ્ધ સ્વરૂપ ખાતલું કુ
 બનત મારી જ ના કરી. આ ગજનામા થી અમરકલાના મદન
 કાજ. બ ના સાબા. રમકેલ ખગલવા સાચો અને અત
 પુરમાં પસી ગયેલા પદ્મનાભ થ થ મૂળવા સાચો. હવે મોત સામે

આવીને જીભ હોય તેમ તેને લાગી ગયું હવે બચવાનો શો ઉપાય કરવો ? ખીજો તો કોઈ આધાર રહ્યો ન હતો. આથી એ દોડીને એકાંત શાળામાં આવ્યો અને તપમા બેઠેલી દ્રૌપદીના ચરણોમાં પડ્યો.

દ્રૌપદીદેવીએ શુષ્કનો નાદ સાંભળ્યો હતો. તેણે જાણ્યું કે મારા ભાઈ શ્રીકૃષ્ણ આવી ગયા છે. તે વિના આ રાજા મારા ચરણોમાં પડે નહીં. પગમાં પડેલા રાજાને દ્રૌપદી કહેવા લાગી, ‘રાજન્! મેં તમને પ્રથમથી જ કહ્યું હતું કે મારા ભાઈ કૃષ્ણ વાસુદેવ છે, છતાં તમે એમનો પ્રભાવ જાણ્યા વિના મારું અપહરણ કરાવ્યું અને તેમનો ક્રોધ વહોરી લીધો. માટે હવે જો તમારે બચવું હોય તો એનો એક જ ઉપાય છે.’

જેના હયામાં ધર્મ પરિણમ્યો હોય તે દુઃસ્મન પ્રત્યે પણ ઉપદ્રવ જ કરે છે. દ્રૌપદીએ પદ્મનાભ રાજાને કહ્યું, ‘હવે જો તમારે પ્રાણ બચાવવા હોય, તો તમે તમારા દાઢી-મૂછ મૂડાવીને સ્ત્રીનો વેષ ધારણ કરો અને સ્ત્રીની સાડી પહેરીને મને આગળ કરી અને તમારા હાથમાં મૂલ્યવાન રત્નોની બેટ લઈને શ્રીકૃષ્ણના ચરણમાં નમો સાથે તમારી સાતસોયે સ્ત્રીઓ ગીત ગાતી ગાતી આવે અને એ પ્રકારે જો તમે શમશે જશો, તો જ બચી જશો. આ સિવાય અન્ય કોઈ પણ ઉપાય નથી.’ હવે એ પદ્મનાભ રાજા કેવી રીતે જશે અને ત્યાં શું બનશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૦૯

(સામયિક વા. ૧૮-૧૯-૧૩)

આજી નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રપ્ત્યા તલ્લે કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

ચાતાસૂત્રના ૧૧મા અધ્યયનમાં દ્રોષદોષો અધિકાર થામે છે આને સ્વતંત્ર રાખતો કપ શોકમાં પરિણમ્યો દ્રોષદોષોના સીધનો કાળ કવવા માટે આટઆટલાં વાનાં ક્યો કર્યાં બ્યારે એ દ્રોષદોષોની સરજીમાં આબ્યો ત્યારે દ્રોષદોષો જ તેને ઉપાન બતાબ્યો એકે આ ઉપાન એક સૂત્રીર પુરુષ માટે નામેધીભર્યો ગણાય કર્યાં બીજુ કાંઈ થઈ શકે તેમ ન હતુ આથી દ્રોષદોષોએ તેને આ માત્ર બતાબ્યો હતો. હયાણુ છવના દિશ દિશાવર હોય છે તમને સાપ આપે તેને પશુ તમે માહી બાપા

માત્ર જૂલયા છવનપથિકને માત્ર ચીકયા કિના રહુ

કરે ઉપદેશ એ મા ગની નાથે સમગ્રા વિષ પક

૨ મનુષ્ય માત્ર જાનેમાને માત્ર બતાવી શકે તેનુ છવન ઉત્તમવથ બને છે અથવા મનુષ્યન મતના શોક હોતો નથી. મરતાં મરતાં પશુ તન નિશ્ચય હોય છે કે મ કાઈનુ કાંઈ ખરાબ હતું નથી માટે માનુ મરાન થવનુ નથી ત્યુ આ પુલ કમના બધો છવનુ બતાબી દ છે રહુ થ મા આ રી બન થ ની કપદિ આલી જવા મંદી આ અમરાનુ રાત્રુ એકલી વજુને માથે આવી પડે છે પરંતુ બ્યારે અમરા કમતો ઉપ બાવે ત્યાર મજુબે વિચારણુ તેઈએ કે હે છવ! હ

એકલો આવ્યો છે ને એકલો જ ચાલ્યો જવાનો છે આવ્યો ત્યારે તને કોઈ ઓળખતું ન હતું, અને જઈશ તે પછી પણ કોઈ ઓળખવાનું નથી માત્ર વચ્ચેના થોડાક સમય માટે થયેલી એ ઓળખાણ હતી એ દૂકા ગાણાની ઓળખાણમાં પણ સ્ત્રી-પુરુષ વચ્ચે, પિતા-પુત્ર વચ્ચે, રોક-નોકર વચ્ચે ને મિત્ર-મિત્ર વચ્ચે ફેટલીયે વાર સંબંધો કથળી ગયા હશે છતાં એના માટે તમારા ધમપજાડા ફેટલા ? જો વિષયમાં સુખ હોત તો તીર્થ કરો એને તજત શા માટે ?

ન્યાસુધી ચારિત્રમોહનીય કર્મ જોગવા હોય, ત્યાસુધી જીવને માર્ગ મળતો નથી દેવલોહમાં બેઠેલા દેવતાઓ પણ એમ ધ્રુવના હોય છે કે અમને સર્વવિગતિયોગ્ય માનવભવ મળે તો અમારું કલ્યાણ થઈ જાય, ત્યારે તમે તો ભોગની માગણી કરો છો તમે જો નામના સુખને પણ જતું ન કરી શકો તો એ કર્મની કહણાઈ કોને કહેવી ?

ગેસ ચડે છે ને ખાધેલું પચતું ન હોય, પણ લાકડા સાથે થાળીમાં આવેલા વાલ ને ચણામાં તમારો જીવ દોડાદોડી કડવા માટે છે 'આટલામાં શું ?' એમ કહીને એ કઠોળ ખાઈ જાય, તો પછી એનાથી થતી પીડા માટે રડવું પડે શા માટે ? ક્ષણમાત્રનો જીલ્લો ચટાકે છોડી દીધો હોત, તો પેટની પીડા કે ગેસ ને ઝાડા ન થાત હવે એ જીભાગી વધવામાં કારણભૂત કોણ ? એવી જ રીતે પારકાનું પચાવનારા અને કાળાબજન-ગિયાઓ નામના સુખ માટે શું કરી રહ્યા છે ? તમે ચાળીસ મણુ ભાર ઉપાડીને જતા બળદોને તો જોયા જ હશે તમારે પણ એ બળદોના જેવા દુઝો ભોગવવા છે ? તમે જો એવી ગતિના કારણ ન આપો તો એવો ભવ ન મળે પણ તમે ધન્દિયસુખની સામે બિભેલા કર્મના પરિપાકજન્ય દુઝોને જોઈ શકતા નથી બિલાડી પોતાની સામે પડેલા દૂધની લાલચમાં સામે બિભેલા રમેવાળની ડાગને જોઈ શક્તી નથી તમારી પણ એ બિલાડીના જેવી જ દશા છે

દૃષ્ટાન્ત—દૂધનું દોહતું ઠરવા માટે મૂકીને એક બાણુ રમેવાળ બિભે રહ્યો હતો, તેવામાં એક બિલાડી આવી આવું તાણુ ગરમ દૂધ

પીવા માટેની લાલચને એ ઊંડી સજા નહીં તેણે એ દુષ્તા
 રોણમાં મોઢું નાખ્યું રખેવાળી કરનારને રોષ થયો તેણે એ
 લાલચી મારી વાસણનું મોઢું નાનું હતું તરફથી તરફથી એ વાસણ
 ફરી ચડ્યું જામખોએ એ વાસણનો કાંસો બિલાડીના ગળામાં બરાબર
 જરાઈ બેસે બિલાડી નાસી ફરી, પણ હવે ગામનાં ફત્તરાં તેને
 સુએ રહેવા દેતાં ન હતાં બાધી એ જગલમાં ચાલી ગઈ
 પરંતુ જગલમાં બાળ્યા છતાં એના હિસાબ સ્વભાવ તો એના
 એ જ હોય એ જામખોએ ઉદગોની શોધ ચલાવવા લાગી એક
 ખેતરમાં પાંચસો ઉંદરોનું જરૂર તેની સામે એક પથ્થરની પાટ પર
 આવીને બિલાડીએ બાસન જમાવ્યું

મધ્ય ઉંદરો બિલાડીને જોઈને લાલચ માર્યા ત્યાં બિલાડી
 બોની ખરે બાઈઓ ! મારાથી હવે તમારે બીચાનું નથી કુ તો
 હવે અદિસક જની ગઈ છું મારા ગળામાં પહેલું આ અદિસકનું
 પ્રતીક જુઓ કુ તમને ધર્મના બોધ આપવા આવી છું કુંઢારનાજીની
 માત્રામાં ગઈ હતી ત્યાંથી મને ધર્મના બોધ મળ્યો ને મને ગળામાં
 રહે વનુ કહ્યું પણ મળ્યું છે એ જ ધર્મના બોધ કુંઢારને સંજાળીસ

૧ છવે બીજી રીતે ન હસાય એ ધર્મને નામે ફસાઈ નથ છે
 જરા ધર્મને નામ ફસાઈ તાર સિંધ્યાન કુચુરુ અધર્મને માર્ગે સઈ
 નથ છે ઉદા ! જુ ધર્મને નામ ફસાઈ ગયા પાટ પર બેઠેલી બિલાડી
 ઉદાની સખા બરી ધર્મની વાતે કહેવા લાગી બ્યારે ઉંદરો જરા
 નથ ત્યારે સૌથી ઉચ્છ હને જાડી બિલાડી બાઈ જવા લાગી
 અમ ક તા જના ઉદાની સખા થટર લાગી બાધી બામેવાન
 ઉદરન નજ ગઈ મ ર તેજુ મતી કરવા માટે એક પૂછી
 કપ રમ છે રા હાની આગ અ પી પથુ બા ? એ પૂછી
 વિના ઉદર જડાઈ ગયે હતા હ ન અહ આવીત બામેવાન ઉંદરે
 મધ્ય ઉદાની સખા એ સી બા હ કહ્યુંની પલ જોલી નાખી
 હવે ફેઈ અ બ પથ બિલાડીને મેધ નહીં સાંજવાનો દરાવ મો

સમય પ્રમાણે બિંદીબાઈ પાટ પર આવ્યા અને ઉદરોને બોલાવ્યા, પણ ઉદરના આગેવાને દરની અદર રહીને જવાબ આપ્યો કે, ' નમઃ કૈદારકંકણાયૈ હિવેથી અમારો એક પણ ઉદર તમારી વાણીમા કસારો નહીં '

આ તો એક રૂપક છે, પરંતુ આજની દુનિયાના પણ આવું બને છે આવી પાપની પોકળડીલા કયા સુધી ચાલે ? જ્યાં સુધી દુનિયાને સાચી આખ ન આવી હોય, ત્યાં સુધી પાપડીઓ પોલ ચલાવના હોય છે આજે જૈનધર્મના નામે ફેટલાયે મિથ્યાત્વીઓ પાખડ પ્રવર્તાવે છે જેનામા વ્રત નહીં, પચ્ચક્રપાલ નહીં, તપ-સયમ નહીં, ચતુર્વિધ આહારનો ત્યાગ નહીં, સામાયિકપણ નહીં, તે પણ ઉપદેશ આપતા કરે છે કે 'બસ, આત્માને ઝાળખો તો જ બેડો પાર થઈ જશે' આવા કુગુરુઓનું કામ જ એક પછી એકને પડવાનું હોય છે આખરે આવા શિકારીઓ પોતે જ શિકાર બની જાય છે આવા કુગુરુ આત્માનું અહિત કરે છે સાચા સદ્ગુરુ મળવા દુર્લભ છે

આજે અમારા પરમ ઉપકારી મહાસતી શ્રી દિવાળીબાઈસ્વામીની પુણ્યતિથિ છે જેમણે જેમણે તેમના વ્યાખ્યાનો સાલ્યા હશે, તેમના જ્ઞાનમા એ વ્યાખ્યાનોના મીઠા સ્વરો ગૂંજતા હશે તેમના આત્મામા જ્ઞાનની જ્યોતિ ઝળહળતી હતી શ્રી જવાહરલાલજી મહારાજના ગુરુ શ્રી લાલજી મહારાજે પોણોસો સાધુઓની પરીક્ષા લીધી હતી તેમા શ્રી દિવાળીબાઈસ્વામીનો પહેલો નબર હતો તેમને ૧૦૦ થોડકાઓ કદસ્થ હતા, ઘણા સૂત્રોના તે જ્ઞાતા હતા તેમને ૫૬૨મે વર્ષે વૈરાગ્ય બળ્યો અને વીસમે વર્ષે બા. ૦ થ્ર. ૦ સૂરજબાઈસ્વામી પાસે તેમણે દીક્ષા લીધી જે કોઈ એમના સસર્ગમા આવતું તેને કોઈ ને કોઈ પ્રતિજ્ઞા લીધા વિના ચાલતું જ નહીં વિહારમા રસ્તો બતાવનારને રસ્તે ચાલતા ચાલતા પણ તેઓ ધર્મનું સ્વરૂપ સમજાવતા અને વ્રત-પચ્ચક્રપાણી આપતા. અમારા મોક્ષમાર્ગના ઉપદેશક અને અમારા જીવનના તેઓ ઉદ્ધારક

હતાં વાંકનરના આતુર્ભાસમાં અમોને અગિયારમે વર્ષે નાની ઇશ્વરમાં
તેમનો બોલ લાગ્યો કારણ કે—

છવ્વયા-વયા-સંઘમ-સમચેર
કલ્પાણમોમિસ્સ યિસોદિઠાણ ।
જે મે શુદ્ધ સવયમણુસાસયતિ
તેડદે શુદ્ધ સવય પૂવયામિ ॥

—છત્રવૈદ્યસિદ્ધાન્ત અ. ૬ ઉ ૧ તા. ૧૪

જેઓ સજ્જન દયા સવય અને અસવયના ધારણ કરનાર છે
અમાણુના ધમ્મક છે અને જેઓ અને સદાય ક્ષિત્તી સિખામણ આપે
છે એવા ગુરુને સદાયસત્તા પૂજવા—માનવા નોઈએ.

જેણે ભવજામણ ટાળવાનો સાચો રસ્તો ખતાવ્યો તેના વિનય
કે વા ૧ નોઈએ તેમણે પોતે જ પાવેલા સવયમના બીજાની વારવાર
સંભાળ લીધી હતી તેમણે વીતરાગની વાણી સિવાય અન્ય ક્ષિત્તર
અભાજ ના ધણા પુસ્તકોનું વાંચન કર્યું હતું એમના મુખમાં સદાય
સિદ્ધાન્તની જ વાતો રમતી તેમનું જ્ઞાન સ્પોટ હતું તેઓ કહેતાં
કે કમ કે વા બહુ મીઠા છે પણ ભોગવવાં બહુ દાવા છે જો વગને
સવય માન્યુ દખાનું હોય તો તેના મોંમાં દાણ નાખવા જરૂરી નહીં
તમ જ્ઞાન તમ જગ્યા પછી—ઝેરને ઝેર સમજવા પછી એને ઝળસુ

નું ના સ ક મો નહીં શ્રી દિવાળીઆરિવામી અનેક ભવ-પથોમાં
જ્ઞાન મ મનન વગની જા તેઓ કહેતાં કે સુવર્ણ જાણ છે પણ
મ નહીં એનું મમ તો ગુ ના હલમાં હોય મર્મ જાણે
તના ૧ મધરે આવ્યા વીન જના માર્ગને દસાવનાર મહાવનાર
૨ િ માર્ગાર્થિ ત્ર મીએ અકાવન વરની ઉમરે આકર્ષીસ વયનો સવયમ
૩ ત્યા ૧૧૦ તમને જાણ કે રોગ થયા કમ દરેકને ભોગવવા પડે છે

જની અજાની ૧૧ સુખ કુખ વરે દોષ.

જની ૩ જાનમ અજાની વેરે રોગ.

જ્ઞાની અને અજ્ઞાનીની બે જગ્યાએ ખબર પડે છે એક ખાટલે અને બીજી પાટલે અજ્ઞાની ખાવા માટે બેસે ત્યારે તેની રીત બેવા જેવી હોય છે, અને અજ્ઞાની ખીમાર પડે ત્યારે તેની વેદના પણ બેવા જેવી હોય છે એ રડતા-પછડાતા દુઃખ ભોગવે છે શ્રી દિવાળીબાઈ-સ્વામીની આવી ભયકર ખીમારીમા જ્યારે શ્રાવકો સુખસાતા પૂછતા ત્યારે તેઓ કહેતા, ‘મારા દેહને કુટ હશે, પણ મને નથી શરીર તો આત્માનુ પાડોશી છે પાડોશીના ધરમા નુકસાન જાય, તેમા મારે શું ?’

દૂરદૂરથી લોકો પૂ દિવાળીબાઈસ્વામીનુ વેદન અને ઉદ્દગારો સાભળવા માટે આવતા હતા આમ પચપરમેષ્ઠીનુ ધ્યાન ધરતા ધરતા તેઓ ગરીરની વેદનાને સહન કરતા હતા આવા ઉપકારી અને જ્ઞાની આત્માની પુણ્યતિથિના દિવસે જીવોમા ધર્મની જગૃતિ આવે છે

સોનાચાદીના ગમે તેવા કીમતી વાસણોમા પાણી ઠંડુ થતુ નથી, પણ માટીના ઘડામા જ પાણી શીતળ મને છે એ ઘડો ફેટફેટલા ક્યો, તાપ અને ટપલા ખમીખમીને થયો છે ? કુભારે એને માટીના ડપમાથી ઘડો બતાવતા સુધીમા ફેટલી કસોટીમાથી પસાર કર્યો, ત્યારે જ એ ખીજની તરસ છિપાવવા ચોચ બન્યો

ગુરુ પ્રજ્ઞપતિ સરીખડા, ઘડ ઘડ કાઢે ખોટ,
બીતર સે કર રાખ કે, ઉપર લગાવે ચોટ

ગુરુ પણ શિષ્યને વાકાચૂકો રહેવા દેતા નથી એમના ધડતરમાં ખામી હોતી નથી ક્ષત્રિય ગર્જર્પિએ સયતિ રાજને પૂછ્યુ, ‘તમારુ ચિત્ત આટલુ બધુ પ્રસન્ન છે, તો તમારા ગુરુ કોણ ? તમારુ નામ અને ગોત્ર કયુ છે ? આવો વિનય તમને કોણે શીખવાડ્યો છે ?’ સયતિ ગર્જએ ઉત્તર આપ્યો, ‘મારા ગુરુ આચાર્ય ગર્દભાલી મુનિ છે મારુ ગોત્ર ગૌતમ છે અને મને લોકો સયતિ નામથી જાણખે છે મારી પ્રસન્નતા મારા ગુરુએ આપેલા જ્ઞાનના કારણથી છે એમણે જ મને અભય આપ્યુ અને અભયદાન દેતા શીખવ્યુ છે’

ગુરુ સંસારના દીર્ઘ રાજમયી મુકવનાર સાચા વૈદ્ય છે. કર્મરૂપી રાગુના ફેસમાં સદીને નિતાવનાર સાચા વકીલ-મેરિસ્ટર છે. ગુના ઉપકારનો બહો વાળી રક્ષક તેમ નથી. તેમનામાં અનેક ગુરુ હોય છે. વરસાદની ધારાઓ, આકાશના તારાઓ અને રેતીના રજકોની જેમ સતના સદ્ગુરુઓ અપાર હોય છે. કલ્યાણસ્તુ, પશુ કલ્યાણસ્તુ છે તે સત.

પૂ. દિવાળીનાકરિવામીનો સવન ૧૬૬૫ના માગસર સુદી ૧૧ના દિવસે કાળ થયો. તેઓ અમારા મોક્ષમાનના પ્રજેવા, ધર્મના સાચે રાહ બતાવનારા આરિમાનના સાચા દિમાયવી અને અમારા સિરજન સમાન હતા. બવેબવમાં પશુ અને એમના ઉપકારનો બહો વાળી રક્ષકો તેમ નથી. તેમની પુસ્તકવિધિ નિમિત્ત આપણે ધર્મધ્યાન, નિશ્ચય અને પચ્ચક્રપાણુ સર્ષાએ

ૐ શાન્તિ.

*

વ્યાખ્યાન : ૧૧૦

(મગળવાર, તા. ૧૬-૧ ૧૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રશ્ના. તલ્લેષ કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુનું સિદ્ધાન્ત કહે છે.

જ્ઞાનાસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં ક્રોધક્રોધો અધિકાર આસે છે. રેક જીવન મન્યુ અ અધિક વસ્તુ છે. મનુષ્ય કલ્પ કર રાજમાં સપ્તમે. હાથ દ ન રિમિની કી મેનારા એકદશ. જન્મેકરનો સમયતા હોય. જ્યોત્સના બાટસા આવાના હોય તોપશુ મનુષ્યને જીવવું બને છે. જીવું અ જીવનશક્તિ હ જાત તમારે જીવવાની શક્તિનો આરોગ. ૧ સરી ૧ ક વા છે. સ્વ ન ના આ મા છે એને જીવ્યા-મર્યા પશુ ૧ કયા ૭ ૧ પછી મરણની આવી નથી વીક સા મારે ?

નના મ જુની બીતિ ના ધર્મધ્યાનમાં પ્રીતિ

૧૩નુ ૭૬૬ કી નવ રોપ માહમાયાન દૂર ન દેકે

નજ ન્યનન જીવી, ૨૦૦ ધર્મધ્યાનમાં પ્રીતિ.

જેને ધર્મધ્યાનમા પ્રીતિ હોય તે કદાપિ મરણથી ભય પામતો નથી ગૌતમસ્વામી પ્રશ્ન કરે છે કે ‘હે ભગવાન ! આયકમ્મુણા ઉવ-
વજ્જહ વા પરકમ્મુણા ઉવવજ્જહ ?’—જીવ પોતાના કર્મથી હેરાન થાય છે કે પરના કર્મથી ? ભગવાન જવાબ આપે છે કે, ‘ગોયમા ! આયકમ્મુણા ઉવવજ્જહ’—હે ગૌતમ ! જીવ પોતાના જ કર્મથી હેરાન થાય છે ઇષ્ટ પ્રત્યેનો રાગ અને અનિષ્ટ પ્રત્યેનો દ્વેષ એ કર્મ-
અધનમા કારણભૂત છે માટે ભગવાન કહે છે કે, ‘નો લિપ્પહ તેણ મુણિ વિરાગો’—મુનિઓ રાગ અને દ્વેષમા લેપાતા નથી અને ‘નત્થિ મગ્ગો વિરયસ્ય ત્તિ જેમિ’—વિરતને માટે મુક્તિ સિવાય ખીજને માર્ગ નથી ધટીના બે પડમા દાણા ઓરાતા જાય છે તેમા જે ખીલાને વળગી રહે છે તે બચી જાય છે અને વચ્ચે જાય છે તેના ભુક્કા ઊડી જાય છે માટે—

એકને વળગ્યા એટલા ઊગ્યાં રે,

દાણાઓ ખીજ પિસાય

એમ આ સંસારમા રાગ-દ્વેષના બે પડ વચ્ચે જીવો પિસાઈ રહ્યા છે એમાથી ધર્મરૂપી ખીલાને વળગી રહેનાર જીવ ઊગરી જાય છે આવો જીવ વિચાર કરે છે કે હું જેના પર રાગ કરું છું તેણે મારું અનંત વાર અહિંત કર્યું છે અને જેના પર હું દ્વેષ કરું છું તેણે મારું અનંત વાર હિંત કર્યું છે, કારણ કે જીવ અનંત વાર માપ્યાપ, પતિપત્ની, પુત્રપિતા અને શત્રુમિત્રપણે જન્મી ચૂક્યો છે માટે રાગને છોડો અને ત્યાગને સ્વીકારો રાગ એ અધિકાર છે અને ત્યાગ એ પ્રકાશ છે સ્વાર્થી મમત્વી માણસ સારાસારને જોતો નથી ખાખોચિયાના પાણીની જેમ સાકડા હૈયામાથી નીકળેલી વાણી સ્વાર્થની ગંધવાળી જ હોય ને ? માટે તમારા મનના બગીચામા મૈત્રીનો છોડ વાવો

જગતના તમામ જીવોનું કલ્યાણ થાવ, બધા પરસ્પર મિત્ર સમાન વર્તો, કોઈ કોઈનો દ્વેષ ન કરો—આવી જેના હૃદયમા લાવના હોય તે કોઈને શત્રુ માનતો નથી સાચો શત્રુ તો તમારા દેહમા છે—

દુસ્મન છે પણ દેહમાં. જો તમે જાહ જીતીને જોશો તો ખજાર પડશે કે જે તમારાથી અનુકૂલ ન વર્તે એના પર તમને દેવ થાય છે પરંતુ એવાં નિમિત્ત તમને કેમ બટાકાણાં એવું કાંઈ સહે છે ? જાહ હેતુ ઉપાધાન બદારના નિમિત્તને બોલાવે છે એ એક નહીં તો બીજા નિમિત્તને બોલાવશે માટે કમનુ વિશ્વીકરણ કરે. કરણ કે ઉપાધાન પ્રમાણે જ નિમિત્તો મળે છે એક માણસ રસ્તે ચાલ્યો જતો હોય, એ જ રસ્તેથી સડો માણસો નીકળી ચૂક્યા હતા તે જરાબર જા માણસ નીકળ્યો કે નળિયા પર બેઠેલો કમરો કીડવો. નળિયું એ માણસના માથામાં વળ્યું તે એના પાંચે બધાવલો પડ્યો. તેમાં કળ રવભાવ, નિશ્ચિત, પૂર્વક્રમ અને પુરુષાથ એ પચિસ સમવાય એકીસાથે કિન્ના ચઈ જ્યાં લોકો આરાને તેને પૂછ્યા લાભ્યા કે તમને કેવી રીતે નળિયું વાળ્યું ? તા તેણે ત્યાજ આપ્યો કે હું તો ચાલ્યો જતો હતો ત્યાં અણસહી રીત કિન્ની ચઈ ગઈ ! કમ્મા વિચાર કરે કે જા પીડા અમાલ્યી સર્જેલી હતી કે અણસહી હતી ? તેવી રીતે નોકરી વધી નય ત્યારે લાભાન્તરાય કમનુ કિંદય સમજવો. જો જા કમનુ કિંદય જ્યો ન હોય તો સાહેબને કોઈ મમ તમ્મુ સમજાવે છતાં જો તમારા વિરુદ્ધ માને જ નહીં માટે જા બધા કમના નિષ્ક્રિયાને જરાબર સમજો. તમારા જ કહેલા દોષો તમને કુ બહન જા? આવ છે તમારા દોષો તમને ખૂંચે છે ખરા ? કે ખરી તમારામાં કોઈ દાંય નથી ? શું તમે સર્વગુણસંપન્ન ચઈ ન્યા છે ? નૌતમસ્વામીએ પ્રશ્ન કર્યો કે સર્વગુણસંપન્નવાય જો જાણે ! ક્ષીય કિં કાણચહ — હં બજવન ! જ્ય સર્વગુણસંપન્ન જની ૫ તો શું થાય ? બજવાન કહે છે કે સર્વગુણસંપન્ન જ્ય મોક્ષમાં હાથ્યા તમ કે માટે તમે સર્વગુણસંપન્ન તો નથી જ

સસા ના અનુભવ-પ્રતિભા નિમિત્ત તો મળવાનાં છે માટે રાહ ૧૨ મ ૧૧ કે જ્યુ સર્વગ ન ત્યારે ધર્મધ્યાન કરીશું તો એવું સર્વગ ન કારિ પન્નાનું નથી. સુખમસુખમ આરામાં કોઈ મધ્યાન કરતા નથી કુ ખ અ તો ધમ તદ્દ પ્રીતિ અને સચ્ચર

પર અરુચિ ઉત્પન્ન કરનારુ ઉત્તમ તત્ત્વ છે દુ ખ એ તો એક અવનવી ભેટ છે જે દુ ખ ન પડે તો જીવને જગવાનો સમય આવે જ નહીં સડવુ, પડવુ, બગડવુ અને નાશ થવુ એ જડ પરમાણુનો સ્વભાવ છે જીવનો પુરુષાર્થ ચેતનને ફેરવવામા કામ લાગે છે જડને ફેરવવામા જીવનનો પુરુષાર્થ કામ લાગતો જ નથી માટે હવે આ ભાજગડ કયા સુધી કર્યા કરશે ? નવેય તત્ત્વો જેમ છે તેમ સમજો એનુ જ નામ સમ્યગ્દર્શન છે તમારા હૃદયમા સાચી દૃષ્ટિ પ્રગટે, તો તમાગ ઘણા પાપો ઓસરી જાય

દ્રૌપદી સમજે છે કે મારા ઉપાદાનકારણથી જ પદ્મનાભ રાજા નિમિત્ત બન્યો છે એમા મારો પોતાનો જ દોષ છે દ્રૌપદીના કહેવાથી પદ્મનાભ રાજાએ સ્ત્રીના કપડા પહેર્યા અને દ્રૌપદીદેવીને આગળ કરીને અને હાથમા ભેટ લઈને એ આગળ ચાલ્યો, પાછળ તેની સાતસો સ્ત્રીઓ ગીત ગાતી જતી હતી શ્રીકૃષ્ણમહારાજ પાસે આવીને તેમના ચરણોમા પડી ગયો શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું, ' હે ગજા ! તને એટલી પણ ખબર ન રહી કે મારી બહેન દ્રૌપદીનુ અપહરણ કરાવ્યુ ? જે તે પ્રથમ વિચાર કર્યો હોત, તો આ બધુ બનવા પામત ખરુ ? હવે આવે વેષે તુ મારા ચરણમા પડ્યો, માટે હુ તને અલય આપુ છુ, કારણ કે સ્ત્રીવેષ ધારણ કરનાર પર હુ હાથ ઉપાડતો નથી '

તમે તો ધરમા જાવ છો ને સ્ત્રી ઉપર શરવીર બની જાવ છો. કદાચ તમને એના કામમા ક્યાશ લાગતી હોય, પણ વિચાર કરો કે જ્યારે તમે કુવારા હતા ત્યારે દસ છોકરીઓના કહેણુ આવ્યા હતા તેમાથી આ છોકરી સાથે જ તમારુ સગપણુ કેમ થયુ ? તમારા કલેશનુ એ નિમિત્ત શા માટે બની ? માટે એ પણ તમારા જ કર્મનુ પરિણામ છે માટે હવે તમે તેના જેવા ન થઈએસો તો જ તમારી બાજી સુધરે ! પણ તમે તો એની સામે લાલ અગારા જેવા બની જાવ છો

દૃષ્ટાન્ત—ઘોળીઘાટ પર કપડા ધોતા એક ઘોળીના છાટા ત્યા

સ્નાન કરતા એક સાધુ ઉપર પડી ગયા. સાધુમહારાજ તે નાદવુ
 છેડીને ધોળીને ગાથા દેવા લાગ્યા. બીચારો ધોળી સાધુના પગમાં પડીને
 કહેવા લાગ્યો. મહારાજ ! આ ધોળીખાટ છે ત્યાં નાદવાણી તે
 ખટા જ કીડે. તમારે જો ખટા ન બિડવા દેવા હોય તે નીચે ઠેકાણે
 જઈને નાદવુ નેઈઈ દો મારાથી ખટા બીડો ગયા તેની કુ માફી
 માન્ય હો. હવે સાધુમહારાજે કોષ કિતરો નહીં આખરે ધોળી
 સાધુના પગમાં પડ્યો ત્યારે સાધુ મહારાજે કોષ કિતરો અને નાદવા
 લાગ્યા. આ તરફ કપાળને ધોવાં પડતાં મૂકીને ધોળી પલ્લુ નાકવા લાગ્યો.
 સાધુએ પૂછ્યું. અત્યે તારા ખટા બિડવા માટે કુ ફરીવાર નાદાઈ
 કુ પાડુ તુ કપાળ ધોવાં મૂકી દઈને શુ કામ નાકાય છે ? ધોળી
 બોલ્યો. મહારાજ ! આપ જ કહો છો કે કોષ તે ચાંદ્રાસરૂપ છે
 આપ કોષ કરો, માટે આપ ચાંદ્રાસ જન્યા અને મારે તમારો સ્પર્શ
 કરવા પડ્યો તેથી મારે પલ્લુ નાદવુ પડે છે.

કોષના ફળ ક્યાં છે ને સમતાના ફળ મળ્યાં છે એવું તમે ક્યાંક
 વાંચ્યું છે ? વાંચ્યા પછી એ વાત તમને સચ્ચી લાગતી હોય તે પછી
 ધીમધીમાં કાંઈ શુ કામ કરો છો ? એવાં ક્યાં ફળો લાંબે કરીને શા
 મા આ રહ્યા છો ? તમ તમારી જી ઉપર કોષ કરો છો. માની લઈએ
 કે ૧૫ અંતો ૪ છ જતા તમે કાંઈ કરીને એને સુધારી શકશો નહીં
 અને બાંહેધ વગ તમારો ન એ કોના સગાંબંધ બહુ બહુ તે આ એક
 ૪ બર પૂ તો છે માટે પાંચ પાંચ નક્કાવી મો.

મો આ કલાક જાન પામેથી દ્રોપદાંત લઈને પશ્ચિમ પૂર્વવાને
 મારી દીધી અને પાતળાવાન બનાવેલીને તેઓ ગાસતા ગયા. જરાજર
 એ ૪ રમત વગડીએ કા ના કિલ્લાધિ વરતણેની અંધાપુરીમાં
 મનિનુસ્ત્ર નામના અર્ધસમા તીથ કે દવ વિરાજમાન દત્તા અને
 પૂજાઈ ન ન સના બનીને ન્હાના આદી લા દતા. ધાતકીએ ક્યા
 ક્યા નામન ૧૫૪ અ ન્હાના સંજ્ઞાના દતા. જ્યારે મીમુષ્ણુ

વાસુદેવનો પાત્રજન્ય શખ વાગ્યો ત્યારે કપિલ વાસુદેવના મનમાં થયું કે મારા જોવો જ શખનાદ કરનાર કોઈ બીજો વાસુદેવ પ્રકટ થયો કે શું ? કપિલ વાસુદેવના મનનો આ અધ્યવસાય તીર્થ કરદેવે જાણી લીધો. આથી તેમણે પૂછ્યું, ‘કપિલ વાસુદેવ ! ધર્મદેશના સંભળતા તમને આવો સંકલ્પ થયો ?’ કપિલ વાસુદેવે વદના કરીને કહ્યું, ‘હા પ્રભુ ! આપની વાત સાચી છે’ આથી મુનિસુવ્રતસ્વામીએ પદ્મનાભ રાજાએ દ્રૌપદીનું અપહરણ કરાવ્યું ત્યાંથી લઈને શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ આવ્યા હતા ત્યાંસુધીની બધી હકીકત કહી સંભળાવી આથી કપિલ વાસુદેવને એમ થયું કે ‘જાબૂદીપના શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ અનાયાસે મારા ખડમા પધાર્યા છે, માટે હું તેમને મળું અને તેમનું સ્વાગત કરું’ આવો તેના મનનો ભાવ તીર્થ કરદેવ જાણી ગયા તેઓ તેને શું કહેશે તે અવસરે

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૧૧

(બુધવાર, તા. ૩૦-૧૦-૬૮)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે શ્રીકૃષ્ણ અને પાત્ર પાડવોના રથો લવણસમુદ્રના માર્ગે ચાલતા થયા કપિલ વાસુદેવના મનમાં સંકલ્પ થયો કે મારા સમાન પદવી ધરાવનારા જાબૂદીપના કૃષ્ણ વાસુદેવને હું મળું અને તેમનો સત્કાર કરું પરંતુ તીર્થ કરદેવે તેને અટકાવતા કહ્યું, ‘ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન કાળમાં એ તીર્થ કર, એ ચક્રવર્તી, એ વાસુદેવ આદિ ભેગા થઈ શકે નહીં’ આમ છતાં કપિલ વાસુદેવનો હિત્સાહ અટકી શક્યો નહીં આથી એ

જવા તેમણે કહ્યું તમારું કહેવું છે. કે તમને કૃષ્ણના સુદેવ મળશે નહીં
માત્ર તેમના રથની ધોળી ને પીળી બે ખગળાં તમને દેશ નથી. કપિલ
વાસુદેવ કાથી પર બેસી ખૂબ વેગથી આગળ ચાલ્યા છે. કપલ્લુસમુદ્રના
કિનારે પહોંચ્યા. પણ કૃષ્ણ વાસુદેવના રથ તો થલે દૂર નીકળી ગયા. ત્યાં
માત્ર શ્રીકૃષ્ણમહારાજના રથની ધોળી ને પીળી ખગળ બેગળાં આવી.
કપિલ વાસુદેવે પોતાનો રથ ખનાવ કરીને શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવને કહ્યું કે
કપિલ વાસુદેવ છું. આપણું સ્વામીત્વ કરવા હમણાં આપ પાછા ફરો.
તે જમણું સ્વામીત્વ સ્વીકારે. આ રથ ખનાવો તમને સાંભળીને શ્રીકૃષ્ણે
પોતાના પાંચગાળા રથના નાક દ્વારા જવાબીયું કે જમારે મોઢું કસું
છે તમારા સ્વામીત્વના ઉત્સાહ મારે આશ્ચર્ય લાગે. જન્મે વાસુદેવના
સામસામ્ય રથ ખનાવો. મળ્યા તે પણ આ જગતનું મોઢું આશ્ચર્ય હતું.
કપલ્લુ કે બે વાસુદેવના રથ ખનાવે રથ ખનાવ પણ કહેવું કળામાં સામે
મળતા નથી.

કપિલ વાસુદેવ ત્યાંથી પાછા ફર્યા અને જમણા કા નગરીની ખગર
સેવા આવ્યા. આવીને જોયું તો આખી નગરી ઢિલ્લિભિલ્લ થઈ ગયેલી
હતી. કપિલ વાસુદેવે પચાસ રાજાને બોલાવીને પૂછ્યું આ નગરી
કેમ ઢિલ્લિભિલ્લ થઈ ગઈ છે ? પચાસ રાજાએ જણાવ્યું તેમને
મોટો ત્રાસ આપ્યા કહ્યું મહારાજ ! જનુદીપની દારિદ્ર્યનગરીના
વાસુદેવ કૃષ્ણ આજ રાત્રી ધીનવી સેવા મારે જઈ આવ્યા હતા.
આ આખી નગરી નહીં થઈ જવા પહેલાં મેં કુદ કરીને તેમને પાછા
દેવાની દોષ્ટા બન્યા. બસ વીસ પગલમો મેં તેમને જરાજર સ્વાદ
અમારી દોષ્ટા છે. તમને મિથ્યા વાત સાંભળીને કપિલ વાસુદેવ ગુસ્સે
થઈને બેઠ્યા. મારે મિથ્યાગારી પચાસ રાજા ! સાચી વાતને છુપાવી
નહીં મરી આગળ બનાવવી વાત તો મારે કરે છે ? મુ તે પાંચેલી
સતી આ જોડાવીનું પૂરસગતિમિત્રદેવ દ્વારા અપહરણ નહોતું
કર્યું મુ ? એ સતીને બચાવવા આવ્યા શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવના જસ્ટિસમાં
આવ્યા તો મુ કરીને ને જનુ નહોતું પડ્યું ? મારા રાજામાં સતી

તુ આવી અનીતિ, અધર્મ ને અત્યાચાર કરે છે ? અને સામેથી તારા પરાક્રમની વાત ઉપજાવી કાઢે છે ? ભૂલ ક્યાં પછી એને છુપાવવાનો મારી આગળ પણ પ્રયાસ કરે છે ?'

ભૂલ કરેા તો ભલે કરેા, પણ છુપાવવા માટે—
યુક્તિ શોધશો મા, ખોટું બોલશો મા,
હાપણુ ડાળશો મા, નીતિ ચૂકશો મા

જે મનુષ્ય ભૂલ જ ન કરે તે ઉત્તમોત્તમ છે, ભૂલ ક્યાં પછી સુધારી લેનાર મધ્યમ છે અને ભૂલ ક્યાં પછી તેને છુપાવનાર મનુષ્ય અધમમા પણ અધમ છે આને 'માયામોહો'—કપટ કરીને છુપાવવાનું પાપ કહેવામા આવે છે આવા અધમ મનુષ્યને આ લોકમા અને પર-લોકમા—નારકીના ભવમા અનેક કષ્ટો ભોગવવા પડે છે પરમાધામી દેવો તેની જીલ ખેચી લે છે આવા પાપી જીવને આ લોકમા પણ દુખો ભોગવવા પડે છે પદ્મનાભ રાજાને કપિલ વાસુદેવે તરત જ હૃદયાર થવાનો હુકમ આપ્યો, અને તેના પુત્રને અમરકકા નગરીનું રાજ્ય મોપી દીધું પાપી મનુષ્યને ક્યાય ઠેકાણુ મળતુ નથી

જેણે પોતાના કરેલા પાપને ઢાક્યા હોય તે પુણ્યને પ્રદર્શનમા મૂક્યા હોય—ઉધારા ક્યાં હોય તેની દશા પદ્મનાભ રાજા જેવી થાય છે તમને તમારા કરેલા પાપોનો પશ્ચાત્તાપ થાય છે ? એક ભક્ત કહે છે કે—

૩વે ૩વે ભર્યાં પાપ, પ્રભુજી મારે ૩વે ૩વે ભર્યાં પાપ રે,
કિશુ વિધિ હવે હું બેગરુ, પ્રભુ શરણુ ગ્રહુ મે આજ રે
શરણુ ગ્રહુ મે આજ પ્રભુજી મારા ! શરણુ ગ્રહુ મે આજ રે,
મારી બેઝડીને ખૂડવા ના દિયો પ્રભુ, શરણુ ગ્રહુ મે આજ રે

હે મારા પ્રભુ ! મારા માથાના વાળ ગણવા હોય તો ગણી શકાય છે, પરંતુ મારા પાપ ગણ્યા ગણાય તેમ નથી હવે તો મે તારુ શરણુ સ્વીકાર્યું છે, માટે મારી નાવ હૂંમે નહી તેમ કર જો !

તમે સમજતા થયા ત્યારથી લઈને જાત્યાર સુધીમાં તમે ઠેઠાં
પ્રાપ્તો છો તેનો સરવાળો બાંધો છે કાઈ વાર ? તમે તમારા દેશને
પૂછી જુઓ કે કેટલા સાધુઓ અને યાત્રીઓ ઉપર દેવ છો ?

અુશ્વિનો કાષિ ખાર અુશ્વજ મારા અુશ્વિનો કાષિ ખાર છ
જાણનાં જાણ ઓઢાળિનાં પ્રભુ સરણ પ્રભુ મેં જાણ છ

ભગવાન કહે છે મુણિપુ પ્રમોદમ્ — યજ્ઞવાનને ભેઈને
તમારામાં પ્રયોદશાવ બાવવો ભેઈએ તેને જાહેરે ઠેઠાક અુશ્વનો
અને યાત્રીઓ ઉપર મિથ્યા દેવારોપણુ કરે છે એવી જાણાદી તે ભેઈ
સક્તા નથી, છતાં જવાવમાં એ કહે છે કે મેં તો સારા માણસ પ્રસેથી
સાંકળ્યું છે ! માટે એવા ભેષ વિનાના જાણ્યા જારોપો મૂક્યો
નથી જનગન કહે છે કે સર પાપસ્થનો ૮૫, ૮૫ સવમ્,
વન-પ્રવ્રજાણુ, વે જા જાદિથી તોડી સમ્પ છે પરંતુ અબ્યાખ્યાન
(કાઈના ઉપર મિથ્યા જાણ ચાલવા)નું પાપસ્થાન કાઈએ સાધ્યા
કલ્પથી તોડી સકાતુ નથી કાઈને જાણ ચાલ્યું હોય તેનું પાપ તો
પોતાના ઉપર એવું જ જાણ ચડે ત્યારે જ કિતારે છે, માટે જીભનો
કચરો ઉઝાડના ન મેલો પચાણ રાગને પાપકમ કયું અને તેને
હુપાનું આત્મી એ જન્મજી લઈ ચલે, જરૂરીના સચનું તેનું જુડ
પરિજ્ઞાન આનું ? દુરાચારી મનુષ્ય ક્યાં તપ ત્યાં પક્ષા ખામ છે
પોતાનું / સપ પાતાને પીડા જારે છે યાત્રીઓ કહે છે કે—

છા ૧૧ નીં કાળ જાવે ને એવી જગા ઓરે સ્થાન છ
ધુતેશ મયા એન જાવા દોડમે ભેષમ જાહે તમ છ

છા ૧૨ કાળાં કરીસ નવીં કામ છ

ક ૧૧ કરીસ નડે કામ નવ્ય તો તારો રિસાર્થ જનસે રામ

છા ૧૩

જાખા રાગી મળી એક નોડાનું નાક ૧૧ તો શુ જાગી રહે ?
એમ સ મ વિનના છ નવી કાઈ કિમન નથી, માનના પરિજ્ઞાન
૧૧ દુર્ગા મ કમ દ લ જા એ મે નડી અને યા એરમે ૮

તુ ત્યા નહી જતો એ માયાનો સગ કરવા જેવો નથી પક્ષનાભ રાજા છુપાવવા ગયો ને છતા એના પાપ છુપાવ્યા છુપાઈ શક્યા નહી અભિમાનમા જે અંધ છે તેની બુદ્ધિના બારણા બંધ છે

દાટયા હશે ત્યાથી ડોકિયા કરશે, કપટ તણા એ કામ જ,

‘કાગ’ અ તે ઉઘાડા પડશે, ને રોશે આતમરામજી જીવ તુ

જેણે કાળા કૃત્યો છાના છાના કર્યા હોય તેને છાના કેન્સર થાય છે પછી એ કોઈને કહી પણ શકતો નથી ને સહી પણ શકતો નથી. આવા અનેક પાપોનુ ફળ ભગદર, જળોદર, કેન્સર વગેરે રોગોમા ભોગવ્યા વિના છૂટકો નથી માટે પાપ કરતા પાછુ વાળીને જોજો પાપ ભોગવતી વખતે કેટલાયને રડવા માટે આસુનો સ્ટોક ઓછો પડે છે, કેટલાયે ગળે ફાંસો કે અફીણુ આદિ ઝેર ખાઈને ઊઘી જાય છે ને કેટલાય પોતાને હાથે પિસ્તોલની ગોળાથી ઠાર થઈને પોઢી જાય છે

અપિલ વાસુદેવ પોતાને મ્થાને ચાલ્યો ગયો શ્રીકૃષ્ણ તથા પાડવોના રથો લવણસુમુદ્રને કિનારે પહોચી ગયા શ્રીકૃષ્ણે પાડવોને કહ્યું, ‘તમે તમારા મ્થમા બેસીને જીવ રસ્તામા ગગા નદી આવશે ત્યા એડ હોડી હશે તે દ્વારા સામે કિનારે પહોચીને હોડી પાછી મોકલજો અને મારી રાહ જોજો હું લવણસુમુદ્રને પાસે જઈને તેનો આભાર માનીને તમને આવી મળુ છુ’ શ્રીકૃષ્ણમહારાજ લવણસુમુદ્રને પાસે ગયા અને પાડવો આગળ ચાલતા થયા ગગાનો કિનારો આવતા તેમા પડેલી નાવમા પોતપોતાના મ્થ મૂકીને તેઓ સામે કિનારે પહોચ્યા કિનારા પર આવીને પાડવોના મનમા એક કુવિચાર જાગ્યો ગગાની અદર પડેલી નાવને તેમણે કુબાડીને સતાડી દીધી હવે શ્રીકૃષ્ણ ગગામાથી કેવી રીતે અહી આવી શકશે એ જોવા માટે તેઓ કિનારા પર ઊભા રહ્યા

લવણસુમુદ્રને પાસે આભાર માનીને શ્રીકૃષ્ણમહારાજ રથમા બેસીને ગગાકિનારે આવ્યા ત્યા નાવ તેમના જોવામા આવી નહી તેમને આશ્ચર્ય થયું કે નાવ વિના પાડવો કેવી રીતે સામે કિનારે ગયા હશે ? શું સાગબાસક ચોળનનો ગગાનો પટ તેઓ પોતાના બળથી તરી ગયા હશે ?

તમે સમજતા થયા ત્યારથી લઈને જાતાર સુધીમાં તમે કેટલાં પાપો કર્યા છે તેનો સરવાળો બાંધ્યો છે કોઈ વાર ? તમે તમારા હેવાને ખૂંટી બુઝો કે કેટલા સાધુઓ અને યાત્રીઓ ઉપર દેવ કર્યા છે ?

ગુણીનો કાંધો ખાર મનુજી મારા ગુણીનો કાંધો ખાર છ
અહનાં બાળ બોલાર્યા મનુ સરણ મનુ મેં બાળ છ

અવધન કહે છે ગુણિયુ પ્રમોદમ્ — ગુણધાનોને ભેદને તમારામાં પ્રમોદશાવ બાવવો ભેદભે. તેને બહો કેટલાક ગુણધાનો અને યાત્રીઓ ઉપર મિથ્યા દોષારોપણ કરે છે એની આત્માથી તે ભેદ સકત નથી હતા બચાવમાં એ કહે છે કે મેં તો સારા માણસ પાસેથી સાંભળ્યું છે । માટે એવા ભેષા વિતાવ્યા બહુતા આરોપો મૂક્યો નહીં અવધન કહે છે કે સત્તર પાપધાનો જપ, વપ, સંયમ, મન-પ્રવ્યક્ષ્યાણુ, વૈરાગ્ય આદિથી તોટી શકાય છે પરંતુ ‘અભ્યાખ્યાન’ (કોઈના ઉપર મિથ્યા બાળ ચલાવવા)નું પાપધાન કોઈપણ સાધના કરવાથી તોટી શકાતું નથી । કોઈને બાળ ચલાવ્યું હોય તેનું પાપ વે પોતાના ઉપર એવું જ બાળ ચડે ત્યારે જ કિતરે છે માટે બીજાનો કચરો ઉઘેનો ન લેશો પશ્ચાત્ત રાત્રીએ પાપકમ કનુ અને તેને છુપાવ્યું આવી એ પાપજીત થઈ ગયો । પરબીના સમગ્ર દેવ જુડ પરિણામ આવ્યું । દુરાચારી મનુજી બર્ષા નવ ત્યાં ધણા ખાપ છે પેતાવું જ પાપ પોતાને પીઠા બાપે છે યાત્રીઓ કહે છે કે—

છવ નમ નહીં કળા બાવે ને એની છાયા મોઢે સ્થામ છ
ધૂતેલ માયા એને ખાવા દોડશે ભોખમ બાઢે નમ છ

છવ । તુ કળાં કરીસ નહીં કામ છ

કળાં કરીસ નહીં કામ, નહીં તો તારો રિચાર્ધ નસે રામ.

.છવ તુ

બાખ્યા સરીરમાંથી એક તોલાનું નાક નમ તો શું બાકી રહે ? એમ સદાચાર વિતાવ્યા છત્તની કોઈ કિમત નથી । માયાના પરિણામ છવને દુર્ગતિમાં ફેંકી દે છે જ્યાં એકલે નથી અને યા એકલે ન.

તુ ત્યા નહી જતો એ માયાનો સગ કરવા જેવો નથી પદ્મનાભ રાજા છુપાવવા ગયો ને છતાં એના પાપ છુપાવ્યા છુપાઈ શક્યા નહી અભિમાનમા જે અંધ છે તેની બુદ્ધિના બારણા બંધ છે

દાટ્યા હશે ત્યાથી ડોકિયા કરશે, કપટ તણા એ કામ જ,

‘કાગ’ અ તે ઉધાડા પડશે, ને રોશે આતમરામજી જીવ તુ

જેણે કાળા કૃત્યો છાના છાના કર્યા હોય તેને છાના કેન્સર થાય છે પછી એ કોઈને કહી પણ શકતો નથી ને સહી પણ શકતો નથી આવા અનેક પાપોનુ ફળ ભગદર, જળોદર, કેન્સર વગેરે રોગોમા ભોગવ્યા વિના છૂટકો નથી માટે પાપ કરતા પાછુ વાળીને જ્નેજ્ને પાપ ભોગવતી વખતે કેટલાયને રડવા માટે આસુનો સ્ટોક ઓછો પડે છે, કેટલાયે ગળે ફાસો કે અફીણુ આદિ ઝેર ખાઈને ઊઘી જાય છે ને કેટલાય પોતાને હાથે પિસ્તોલની ગોળાથી ઠાર થઈને પોઢી જાય છે

કપિલ વાસુદેવ પોતાને સ્થાને ચાલ્યો ગયો શ્રીકૃષ્ણ તથા પાડવોના રથો લવણુસમુદ્રને કિનારે પહોચી ગયા શ્રીકૃષ્ણ પાડવોને કહ્યું, ‘તમે તમારા ગ્થમા ખેસીને જાવ રસ્તામા ગગા નદી આવશે ત્યાં એક હોડી હશે તે દ્વારા સામે કિનારે પહોચીને હોડી પાછી મોકલજ્ને અને મારી રાહ જ્નેજ્ને હુ લવણુસુસ્થિતદેવ પાસે જઈને તેનો આભાર માનીને તમને આવી મળુ છુ’ શ્રીકૃષ્ણમહારાજ લવણુસુસ્થિતદેવ પાસે ગયા અને પાડવો આગળ ચાલતા થયા ગગાનો કિનારો આવતા તેમા પડેલી નાવમા પોતપોતાના રથ મૂકીને તેઓ સામે કિનારે પહોચ્યા કિનારા પર આવીને પાડવોના મનમા એક કુવિચાર જાગ્યો ગગાની અંદર પડેલી નાવને તેમણે કુબાડીને સતાડી દીધી હવે શ્રીકૃષ્ણ ગગામાથી કેવી રીતે અહીં આવી શકશે એ જ્નેવા માટે તેઓ કિનારા પર ઊભા રહ્યા

લવણુસુસ્થિતદેવનો આભાર માનીને શ્રીકૃષ્ણમહારાજ રથમા ખેસીને ગગાકિનારે આવ્યા ત્યાં નાવ તેમના જ્નેવામા આવી નહી તેમને આશ્ચર્ય થયુ કે નાવ વિના પાડવો કેવી રીતે સામે કિનારે ગયા હશે ? શુ સાડાબાસઠ યોજનનો ગગાનો પટ તેઓ પોતાના બળથી તરી ગયા હશે ?

હવે શું કરવું ? શ્રીકૃષ્ણ મહારાજનાં વાહનુત્તર બળ હવે તેમણે
 યોગ્ય અને સારથિ સહિત રથને પોતાના એક હાથમાં રાખ્યો અને
 એક હાથે તેઓ તરતાં તરતાં આગળ જવા લાગ્યા. ગંગાને કિનારે
 હવે થોડાં જ દૂર રહ્યો અને શ્રીકૃષ્ણ તરતાં તરતાં ચાકી ગયા. આખે
 સરીરે પરસેવો વળી ગયો. એમને વિચાર થયો કે અહો આશ્ચર્ય ! પાંડવો
 મહા બળવાન કે એક હાથે ગંગા નદી કિતરી ગયા ! કૃષ્ણ વાસુદેવ
 ચાકી ગયા છે એવું ભણીને ગંગાદેવીએ એ નદીના પ્રવાહની વચ્ચે /
 એક બેટ ખનાવી દીધા. એ બેટ પર શ્રીકૃષ્ણે ધડકાર આરામ લીધો.
 પછી તેઓ પાંચ ગંગામાં તરતા તરતા આગળ વધતા લાગ્યા. જ્યાં
 પુસ્પ પાંધરાં હોય ત્યાં દેવો પણ હાજર થાય.

ભગવાને સાધુઓને ધમણી જણા છે એમ જતાં બાંને તો સાધુઓ
 દુઃસ્થે પાસે વૈશાવચ્ચ કરાવે છે. શ્રીકૃષ્ણ આપમળથી સામે કિનારે
 પહોંચ્યા અને ત્યાં ક્ષેમેષા પાંડવોને પૂછ્યું તમે કેવી રીતે ગંગામાંથી
 અહીં આવી છો ? પાંડવોએ હસતાં હસતાં કહ્યું. જામે તો નાવ દ્વારા
 તરીને / અહાં આવ્યા. પણ અમને એ ભોલની ઈચ્છા થઈ કે આપ
 નાવ વિના કેવી રીતે આવી છો ? મારે જામે નાવને સતાડી દીધી હતી.

પાંડવની આવી દૂર મસ્કરી જોઈને શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ ક્રોધમાં
 આવી ગયા. નાની ગરજ / ક્યારેક મોટી અધામણ બાણે
 તમણે કહ્યું પાંડવો ! તમે જા બહુ જોડું કામ કર્યું છે. પચનાશ
 / અને કરાવતી વખતે તમ મારે બળ ભેગું ન હતું ! હવે તમારે
 મારું બળ તેવું હોય તો હું તમને કમણે / જાણુ છું. જામ
 જ્ઞાને તેમજે લોહક દાઢના થીંધા અને ક્રોધથી પાંડવોનાં ઈશર તમો
 પ્રભા કરવા નેમા થયા.

તે સીમ ત્યુ કે બહુ પમ ઈઈ થઈ છે. બાધી એ સર્તા
 ૧૧ મીઠું મુના ન જુમા ત્યાં દેવે આગળ શું થશે તે અવસરે

હૃદય સાન્નિ

વ્યાખ્યાન : ૧૧૨

(શુક્રવાર, તા ૩૧-૧૦-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય લોકમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જ્ઞાતામુત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે દ્રૌપદીદેવી શ્રીકૃષ્ણમહારાજને વીનવવા લાગ્યા કે ‘ મારા પતિઓએ આપનો અપરાધ કર્યો છે આપે અમારા ઘણા ઘણા ઉપકાર કર્યા છે આપનું બળવીર્ય અમોઘ છે માટે હવે આપનો ક્રોધ શાન્ત કરો અમે આપની ક્ષમાચાત્રના કરીએ છીએ ’ પરંતુ શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું, ‘ બહેન ! પાડવોએ કહેલા વચનો હું ભૂલી શકું તેમ નથી મેં જે લોહદડ હાથમા લીધો છે તે મારો ક્રોધ ઉતર્યા વિના નીચે મુકાશે નહીં ’

‘ દ્રૌપદી તારા પતિના વેણુ કે ક્ષણ ક્ષણ સાબરે રે લોલ ’

દ્રૌપદીએ પાડવોને રથમાથી નીચે ઉતાર્યા અને શ્રીકૃષ્ણે ક્રોધથી ઉગામેલો લોહદડ એમના પાંચેય રથો પર પડ્યો આથી પાંચેય રથો ચૂર્ણ બની ગયા ક્રોધપૂર્ણ શબ્દોથી શ્રીકૃષ્ણે પાડવોને કહ્યું, ‘ તમે મારા બળ, વીર્ય અને ઐશ્વર્યને ઓળખી શક્યા નહીં અને નાવને સતાડી દઈને મારી મશ્કરી કરી તેથી હું તમને દેશનિકાલ કરુ છું ’ આમ ઝડીને શ્રીકૃષ્ણે પોતાના રથને દારિકાનગરી તરફ પાછો વાળ્યો પાડવો નીચે મોઝે પગે ચાલીને હસ્તિનાપુરમા આવ્યા દ્રૌપદીને પાછી લાવવાથી હસ્તિનાપુરની પ્રજા અને બધા રાજા થયા, પણ પાડવો ઉદાસ-ચિત્તે અતપુરમા આવ્યા અને પાકુ રત્નને તથા કુતાળને બધી વાત

હરી જ્યાં સાંભળીને કૃતાજી બોલ્યાં તમે જનુ બોલુ કામ હરી નાખ્યું
 છે શીઝ્યે કરેલા ઉપકારનો જાણો તમે અપકારથી વાળ્યો છે અને
 તો અપકારી પર ઉપકાર કરવો જોઈએ.

પાંડુ રાજાએ કુનાજીને કહ્યું તમે જાણીથી શીઝ્યુમદારાજ
 પાસે પહેંચી નવ અને જ્યાં દુનિયામાં ક્યાંય આપણું સ્થાન રહે તેવું
 કરેલ કૃતાજીએ દારિકાનગરી તરફ જવા માટે દાવી તૈયાર કરી
 અને દક્ષિનાપુરમાંથી દારિકા જવા તૈયાર થ્યાં.

એક વજા બીજા અનત વડે એક ગોટલીમાં અનત આંખાઓ
 અને એક આંખાસમાં અનત આંખીઓની સવા પહેલી છે જીવ
 આવી અનેક ભૂલો કરીને કમનાં બીજ વાવતો હોય છે અને બીજ
 વાવતી વખતે કમનાં ફોનો આશ રાખવો જોઈએ. યાત્રીઓ કહે છે કે—

As you sow so shall you reap—જેવું કરેશ તેવું પામશી.

બૃથ ક્યા છે તારી એની કર ને તાપસ રે
 સમતાએ એ બૃથ સુધાર તુ અવર ધરીને ઉશ્વાસ રે
 મા મા દાષે કરીને નરભવ રત્ન સમાન રે
 એ મા દાષે કરીને

જશે તેમ તેમ દુષ્ટ લાવો તમારામાથી પલાયન થતા જશે એકસી
 વાતોના વડાથી તમારુ પેટ ભરાવાનુ નથી 'વત્યુસહાવો ધર્મો'—
 વસ્તુનો સ્વભાવ તે ધર્મ સ્વમા રમાણ કરવુ એ આત્માનો સ્વભાવ છે
 મગજના લોહીને છણુછણુતુ કરી મૂકવુ એ આત્માનો ધર્મ નથી એમ
 છતા ક્રોધ થઈ જાય છે, એ તમારા આત્માની નબળાઈ છે આમ
 ક્યારે થાય ? ક્રોધ એ વિભાવ છે ને ક્ષમા એ સ્વભાવ છે, એમ સમજાય
 તો ક્રોધ થતો અટકે ગુણ અને ગુણીનો અભેદ છે ગુણને ધારણ
 કરનાર દ્રવ્ય છે ગુણ વિનાનુ દ્રવ્ય કહેવાય નહી, કારણ કે 'ગુણપર્યાય-
 વદ્ દ્રવ્યમ્' માટે કાઈપણ જાતની ભૂલ કે ભ્રાન્તિ વિનાના થવુ
 હોય, તો અરિહતના પ્રરૂપેલા માર્ગે પ્રસ્થાન કરે અરિહતને સેવો
 તો અરિહત જેવા થવાય અને ભોગીને સેવો તો ભોગી જેવા થવાય.
 વિષયકપાયેથી નરભોળ હોય તેવા ડ્રોડપતિની મેવા મોક્ષેચ્છુઓ કરતા
 નથી મોક્ષાર્થી જીવોને ડ્રોડોની કિમત નથી, પરંતુ ગુણની કિમત
 છે આવા ગુણગ્રાહી જીવોને ચક્રવર્તી અને વૈમાનિકની ઋદ્ધિ પણ
 તરણા સમાન લાગે છે

અખજોપતિને પણ અદર લા'ય લાગી છે, કારણ કે સુખ ધન
 કે વૈભવોમા નથી, પણ આત્મામા છે,

નાવ સુહિ દેવતા દેવલોચે, નવિ સુહિ પુઢવીવઈ રાયા ।

નવિ સુહિ સેઢ્ઢસેજાવણ્યં, ણગંતસુહી સુણો વીતરાગી ॥

ચક્રવર્તીઓ અને દેવતાઓ મુખી નથી, માત્ર વીતરાગી મુનિઓ
 જ સાચા મુખી છે માટે ભગવાન કહે છે કે અમે તમને જે પથ્ય
 મતાવીએ તેને તમે છોડી દેજો નહી. જે વસ્તુ ખાવાની નથી એને
 ખારો, તો એ ફૂટી નીકળશે ભગવાનની વાણી સ્વાયત સમાન છે
 સ્વાયતને બહુ ઓછા પ્રમાણમા પણ લેવાથી રોગનો નાશ થઈ જાય
 છે, પરંતુ પથ્ય પાળવામા ભૂલ થાય તો ? તો એ સ્વાયત ફૂટી નીકળે
 કે નહી ? ભગવાન કહે છે કે આરભ અને પરિચર એ દુપથ્ય છે,
 પરંતુ ભગવાન જેની ના પાડે છે તેને તો તમે હોમે હોસે કરો છો.

સિકારીઓ સસથાનિ ને ઠરણુનિ આરથા બાવે અને માનના મદાનનો તેને અટકાવતા કહે છે તમે અમારા ગામની હદમાં સિકાર કરતા નહીં કરણુ છે આ મામની હદમાં બધા જ પ્રાણીઓને અને અન્ય આપ્તુ ૩ તો સિકારીઓ જવાન બાપે છે તમારા ગામની હદમાં અને સિકાર નહીં કરીએ તો બીજા ગામની હદમાં સિકાર કરીશુ એમ કહી અન્ય હદમાં પાસથાઓ રહે છે

આ તો અચાહિન મદાનનોની વાત છે આને તો તમે બધા મદાનનો કહવ તો છે ને તમારી સરકાર વાંદરાં કુવરાં મચ્છર અને માછલી માનવાની ચોળનાઓ ધરે છે છતાં પ્રગતીય સરકાર મદાનનોનુ માનની નથી, તરુમિ સાના તાલુકામાં રાજ્યના સંકેતોને એક હી જરૂર પસંદાં પડે છે સિકારીઓથી વધા કરથા મારે મદાનને પોતાની હદમાં દોરી બાધી ને મુશ્કાઓ તે દોરી ઠેકા ઠેકાને પાસથામાં પડવા ગયા તેમ િ સિકારીઓ પોતાના ૪ પાસમાં ફસાઈ જશે સુવર્ગામમાં કહુ છે કે આ બધી કમ માનવારા પાખડીઓનો સમ કરશે નહીં અને તેની નરામા પખ કે મે નાજ અને વીતરામના કાલકની દોરી ટપી મિતવન અધાગ કુવામાં પડે નહીં એ જ સામાનિક સુખનો ૪૧ મ ૫

પણ કર્મની ગતિ ગહન છે એક રાજાને ત્યાં પુત્ર જન્મે તે આખું રાજ્ય ઘેરઘેર ઉત્સવો ઊજવે અને બધાને મિષ્ટાન્નો વહેચાય. એ જ સમયે એક વાધરીને ત્યાં પુત્રનો જન્મ થાય, તો તેને ગળથૂથી પાવા માટે પણ બીજા માગવા જવું પડે બન્ને એકસાથે જન્મ્યા, છતાં બન્નેના ભાગ્યમા ફેરફાર બેલો બેલો કેર છે ?

‘ એક વેપારી એક વાધરી, પ્રત્યક્ષ પદ્ધતિ જોય ’

માટે આ કર્મના નિયમોને અને મહત્ત્વને જાણો. પાડવોએ જાણી નોંધીને શ્રીકૃષ્ણની મશ્કરી કરી, તેથી તેમને શ્રીકૃષ્ણના કોપપાત્ર બનવું પડ્યું. પાકું રાજાના કહેવાથી કુતાજી હાથી ઉપર બેસીને દ્વારિકા નગરી તરફ ચાલતા થયા.

ૐ શાન્તિ

*

વ્યાખ્યાન : ૧૧૩

(શુક્રવાર, તા ૧-૧૧-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરંધ્યા ત્રણેય કાળમા સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે.

જ્ઞાતામૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા દ્રૌપદીનો અધિકાર ચાલે છે. મહાપુરુષોની કરેલી અવહેલનાતું કૃણ તુરત જ મળે છે. પાડવોને દેશ-નિકાલ કર્યો પછી હવે ક્યા રહેવું એની ચિન્તા થઈ પડી ભગવાન કહે છે કે, ‘ ન યાચિ મોક્ષો ગુરુહીલણાપ ’—ગુરુની અવહેલના કરનારનો પણ મોક્ષ થતો નથી. કુન્તાજીએ દ્વારિકા જઈને શ્રીકૃષ્ણને વિનંતી કરી કે ભૂલ કરી હોવા છતાં પણ પાડવો તમારા ભાઈઓ છે, તો હવે તેમને તમારા રાજ્યમા ક્યાંક રહેવાની જગ્યા આપો. શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું, ‘ દક્ષિણ દિશાના વનમા, જ્યાં ખાલી જગ્યા પડેલી છે, ત્યાં પાકુંમથુરા નામનું નવું નગર વસાવીને પાડવો ભલે રહે, પણ હવે

તેઓ મને મોઢું ન બનાવે. કુન્તાજીએ ઘાઈ કરીને પાંડુ રાગને આ વાત કહી. પાંડુ રાગને પાડવાને બોલાવીને કહ્યું તમારી જ બૂલથી તમારે આટલું મોઢું દસ્તિનાપુરનું રાગ્ય છોડ્યું પડે છે તમારી કરેલી શુષ્ક તમને નહીં રહી છે આ છુર પણ પોતાની જ બૂલથી ભ્રમી રહ્યો છે તેણે સાચો પ્રવલ ક્યો નથી. જે ક્યો તેના પર અત્યાર મુઠી નેર જમાવ્યું છે તેના પર વિજય મેળવવા માટે તમારે એમનો માત્ર પકડવો જોઈએ. તમે ચાર ચાર માસથી ભગવતનો પ્રપેક્ષો ધમબોધ સાંભળી રહ્યા છો પણ જેમ આજણીને પાણીમાં કુખાવીએ ને બરેલી લાગે, પણ મહાર કહ્યું ત્યાં ખાલી ને ખાલી ! તેમ તમે પણ જો મહાર જઈને ભૌતિકની સૂતાવળમાં જરમાઈ જશો તો સાંભળવાનો કોઈ અર્થ નથી. માટે ચાર ચાર માસથી સાંભળેલા રાગ્ય મૃતના આચરણ દ્વારા ઉપયોગ કરજો.

પાડવાને કુદરત સચિત દસ્તિનાપુર છોડ્યું પણ આટલું મોઢું રાગ્ય રેભર જન મહેસો છેડવામાં તેમને જલુ કુખ જલુ કારણ કે તેમણે તેન મારુ માન્યું છે મમતા ત્યાં કુખ છે પણ છેડ્યા વિના છુટકો ન દત્તા ત્યાંથી નીકળીને તેઓ દક્ષિણ દિશાના વનમાં આગળ જન મહામુદા નામનું નગર વસાવીને તેમાં રહેવા સમ્યા દ્રૌપદીને અંક પુત્ર થયા તેનું નામ પાકુસેન રાખવામાં આવ્યું. પુત્ર મેટો થતા પાડવાએ તેન વિદ્યાભ્યાસ કરાવ્યો. વ્યવહારની વિદ્યા તો માતાપિતા બાળકને શીખવે છે પણ આત્માને મુક્ત કરવાની વિદ્યા કુરુ વિના કોઈ જન્મવતું નથી. મહારી વાહાને નામ કરવાની, પૈત્ર માત્રવાની અને પ્રેક્ષકોન છ કરવાની કળા તો શીખવે છે પણ પોતાની / ક્રોધમા બાધથી સાક્ષી બેઠવાની કળા શીખવતો નથી. તેવી જ રીતે મામા પણ પોતાના પુત્રને સસારમાં જમાવાની વિદ્યા તો શીખવે છે પણ એ મધનમાથી મુક્ત કેમ જલુ એ તો ભગવાન મહાવીરના સાકુએ સિવાય કોઈ શીખવતું નથી. સસારમાં પુત્ર, પોત્ર અને સ્વર્ગસ્થાનના ખાદ્યમા છવ પાચી રહે છે મદ્યમાએ કહે છે કે ભગ્ય થઈને તમે

આ ખાડામાં પડશો નહીં હવે જો તમારે એમાંથી બચવું હોય, તો મોક્ષમાર્ગે પ્રયાણ કરજો એના વિના તમે જે કાઈ કરી રહ્યા છો તે તો ખીજા પચેન્દ્રિય જીવો પણ કરે જ છે. તમારામાં અને એકેન્દ્રિયથી પચેન્દ્રિય સુધીના જીવોમાં આહાર, લય, મૈયુન વગેરે દસ સંજ્ઞાઓ પડેલી છે. જો તમારામાં પણ એ જ દસ સંજ્ઞાઓ માત્ર હોય, તો તમે જગ પણ આગળ વધ્યા ન ગણાઓ સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર વિના મોક્ષ નથી તમને મોક્ષમાર્ગના પ્રણેતા અને જગતના ઉદ્ધારક ભગવાનનો આ માર્ગ મળ્યો છે અને તેમાં સાચા મંગલસ્વરૂપ ધર્મ છે—‘**ધર્મો મંગલમ્**’ ।’ મોક્ષસુખને નજીક લાવે અને પાપને પીગળાવે તેનું નામ મંગલ છે અનંત ધર્મોને ધારણ કરનારો ધર્મી આત્મા છે એ અનંત-કાળથી હતો, અત્યારે છે ને ભવિષ્યમાં હશે એ નિત્ય, શાશ્વત અને દ્રુવ છે દરેકના આત્મા જુદા જુદા છે તેમાં સૌને પોતપોતાના કર્મો ભોગવવાની સ્વતંત્રતા છે ધઉની કોઠીમાં જેમ ધઉના એકેએક દાણા જુદા છે, તેમાં પ્રદેશભેદે ભેદ છે અને લક્ષણભેદે તે એક છે, તેવી જ રીતે આત્મા પણ પ્રદેશભેદે ભેદવાળો અને લક્ષણભેદે એક છે કેટલાક લોકો આત્માને માને છે, પણ જો આત્મા એક જ હોય, તો એક ભગવાન ને એક નારકી કેમ બને ?

કોઈનું કર્મ કોઈને ભોગવવાનું નથી તમારી બૂલ કોઈ ટાળી દે તેમ નથી સોનાની ખાણમાંથી ખોદેલી માટીને જેમ અગ્નિની ભઠ્ઠીમાં અને તેજાળ આદિમાં શુદ્ધ કરીને ચોખ્ખું સોનું બનાવવામાં આવે છે, તેવી જ રીતે અશુદ્ધ આત્માને પ્રયોગ અને પુરુષાર્થ દ્વારા શુદ્ધ કરવો જોઈએ સસારનો પુરુષાર્થ તો કોઈવાર નિષ્ફળ પણ થાય છે, ત્યારે મોક્ષ માટેના પુરુષાર્થ નિષ્ફળ નીવડતો જ નથી સસારના પુરુષાર્થમાં પ્રારબ્ધની જરૂર પડે છે, ત્યારે મોક્ષ માટેના પુરુષાર્થમાં પ્રારબ્ધની પણ જરૂર રહેતી નથી, તેમાં તો આગેકદમ કરવાની જરૂર છે ત્યારે તમે રાજહઠ, ખાલહઠ, જોગીહઠ અને સ્ત્રીહઠથી જુદા પ્રકારની પીછેહઠ કરો છો મહેમાન જાય ત્યારે તમે લાથુ બાધી આવો છો, પણ અમારા

વિદ્યાર વખતે જામે તમને મોક્ષનુ લાધુ બધાવીએ છીએ. છત્રને સાચો માત્ર જાણનારા સદ્ગુરુ છે અને જાણનારુ વધારનાર ગુરુ છે

પંડિતોનો પંડિતેન નામનો પુત્ર મોટો થયો એટલામાં જન્મના નેમિનામના શિષ્યો વિદ્યાર કરતાં કરતાં પંડિતગુરુમાં પધાર્યા. પંડિત પંડિતોએ તેમની ધર્મદેશના સાંભળી અને તેમના હૃદયમાં વૈરાગ્યની દાખખાળા પ્રવટાઈ ગઈ. મુનિરા ત્તી દેશનાથી તેમનાં દેવાં રખાઈ ગયાં. તેમના દેવાં પોતરી ઊઠ્યાં કે—

ગુરુ ! મુક્ત થવાનો અપૂર્વ માર્ગ જાણવો ૨

અધ્યાત્મજ્ઞનો પાર ન જાણ્યો

દયા કરી ગુરુ એવી આપ જાણવો ૨ ગુરુ

એક આપ જાણે ને હજારો દીવા પ્રગટી જાય, તેમ ગુરુની ધમ દેશનાથી સુઝ શિષ્યોના હૃદયમાં વૈરાગ્યની જ્યોતિ પ્રગટી જાય છે એમન દસ્તિતાપુર છેડનાં કુળ મધુ હતુ પણ હવે પંડિતગુરુના ઉપદેશ માટે તેઓ અધીગ જની ગયા. તમે આર આશ્ચર્ય ધમની દેશના સાંભળી, સ્વપ્ન નો બહેરાની વાત જોઈું બન્યું બહેરા જાણ્યું જઈને એક માણસ પડુ તમારી નાનિકા કેમ રહે છે ? પણ બહેરા જાણનામાં જતો ૮તો એટલે એનું જ્ઞાન લાવનાલમાં હતુ જાણી તેણે જાણના જાણ્યા હમણાં આવ બહુ સારા થાને છે

તમારા લાવનાશ કેવા થાય છે ? તમે સર્વવિરતિ ન જતી સકે તો સર્વિ નિ જના જન સર્વવિરતિ જ્ઞાની લાવના સેવે આરભ ક્યો દગ તો ઠાઈનાર પૂજીકુનિ થશે પણ જો આરભ જ નહીં ક્યો કોય તો શુ થશે ? મુનિઓ તમને મુક્તિની કળા શીખવે છે. તમે મુક્તિના માર્ગને મુસીબ માના છે તમને બધાણુ સહેલુ લાગે છે ને મુક્તિન મા । ત્યુ મુસીબ લાગે છે તમને હલ કરવો સહેલો દેખાય છે ને સત્યતા લાવવી મુસીબ લગાય છે છત્રની આ કેવી મુક્તિ । ખી ૮ક્રમ । માટે હવે જગતને ટાળો ન સત્ય વસ્તુને સમજો મુક્તિ

લવ એ કથીર સમ બની ગયેલા આત્માને કુદન બનાવનાર મોટો કીમિયાગર છે આ મનુષ્યલવ મુક્તિપુરીનું બદર છે કર્મ સામે કેસ લડવાની હાઈકોર્ટ આ મનુષ્યલવ છે જન્મ અને મરણનું સહીસલામત આપરેશન કરનારુ દિવ્ય આપરેશન થિયેટર આ છે કેટલાક કહે છે કે પ્રાણ ને પ્રકૃતિ એકીસાથે જાય, પણ એ ખોટી વાત છે પ્રદેશી રાજાએ પ્રકૃતિને પક્ષટાવી નાખી કે નહી ? પણ જગતના જીવો કાસલામા કસાઈ ગયા છે એ પોતાના છોડરાનું સગપણ કરવાના કાર્યને ચાદલા કહે છે એક જીવને સસાગના બધનમા બાધવાના ચાદલા કરીને પછી મીઠાઈ, કપડા અને દાગીનાના રમકડામા એ જીવને લગ્નમાવી દે છે, અને પછી એના લગ્ન લેવાય છે આ લગ્ન લેવાય છે કે વર અને કન્યા લેવાઈ જાય છે ? તમે બધા વર અને કન્યાને સસારમા હોમવા-રૂપ ' જન ' મા જાવ છો, અને પછી તો—

લઈ લાથમા શ્રીકૃણ અને વર ઘોડો બનીને જાય છે,

માનવ મરીને ત્યારથી પશુતુલ્ય એ પકાય છે

તમે આ કિયાને વરઘોડો કહો છો આજ દિવસ સુધી એ ખીચારો એ પગરાજો માનવ હતો, ત્યારે હવે બધા ભેગા થઈને એને પોતાના જેવો ચાગપગો બનાવવા તૈયાર થાવ છો

સામું જ્યારે પોખવા માટે આવે છે, ત્યારે પ્રથમ ઘોસરુ બતાવીને સાનમા સમજાવે છે કે આ સસારનું ઘોસરુ તાગ પર પડે, પછી સામેલું બતાવીને કહે છે કે આ સામેલાથી તાગ છોતરા ઊતરી જશે, પછી રવાઈ બતાવીને સમજાવે છે કે તારે વલોવાઈ જવું પડે અને છેલ્લે અણીવાળો સળિયો (ત્રાક) બતાવીને કહે છે કે તારે આ તીગની જેમ વીધાઈ જવું પડે કેટલીક વેવાળો એને ગાળો પણ આપે છે કે ' તારી માને ક્યા મૂળી આવ્યો રે . . . ' છતાં મોટાગજનું બળ એવું જળ્ળાર છે કે એ ગાળો પણ એને ઘીની નાળો જેવી લાગે છે !

ત્યારપછી બે ચોખાના અને બે ગખના એમ ચાર પીડિયા ફેરવીને સમજાવે છે કે તારી ગખ મરણ પછી ચાગ્ય દિશામા બિડી

જ્યની છે તે તારા મરણ પછી જ્યાં ગિજાન સ્થાવવાના છે, તારે તારે તે જ્યાં પીઠિયાની જેમ ચતુર્વિધ ગતિમાં જટકવાનું રહેશે. છતાં મોદપાશમાં જાપાયેલો વરધોદો સમજતો નથી. ઉચ્ચ તેની સામે દામિનો સંપુટ મૂકીને જીદાલી નાખે છે અને કહે છે કે જ્યાં જાકરમીનાં કરમ ફૂટ્યાં સામે છે. આથી સાચું તેનું નાક તાણીને કહે છે કે તારે નાક જ સાચું નથી.

ઓછામાં પડુ એ વખતે ટટલીક શાંતિઓમાં કન્યા જાળીને તમેળતો કામળો હાંદી જમ છે. આટલાંદસા સરકાર છતાં એ વર કન્યા પાછો જતો નથી, તારે તેને કન્યા પરણાવે છે જસ જા વીસનખી માથા વળખી તે જીવ એ પગે મળીને ચાર પગે ધરે. પછી તો ૭ પગે આઠ પગે અને નવપગે જાતી થશે. હવે સાચા સદગુરુ મન્યા વિના એને માનવ ડાણુ બનાવે? માનવ જન્યા પછી વિવેકી થયા પછી જ માણમાનને એ વિચારી શકે ના.

વ્યાખ્યાન : ૧૧૪

(શનિવાર, તા ૨-૧૧-૬૩)

અહીં નાથે સિદ્ધાન્ત પ્રરૂપ્યા ત્રણેય કાળમાં સિદ્ધ થયેલી વસ્તુને સિદ્ધાન્ત કહે છે

જાતાસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં દ્રૌપદીનો અધિકાર આલે છે પાંડુસેન નામના પુત્રનો રાજ્યાભિષેક કરીને પાંચેય પાડવો અને દ્રૌપદીદેવી બધા ‘મુળ્હે મવિત્તા’—દીક્ષા લેવા માટે ચાલી નીકળ્યા સ સાર પ્રત્યે અરુચિ થાય, તો જ ધર્મ પ્રત્યે રુચિ થાય જેનામાં સ વેગ હોય તેને જ નિર્વેદ થાય છયે જણાએ મહાનિષ્ક્રમણ કર્યું જેના રોમરોમમાં મોક્ષ માટે અભિરુચિ જાગે તે કાઈનો દાખ્યો દખાય નહીં

દૃષ્ટાન્ત—એક મહાત્મા ગામ બહાર નદીકિનારે પર્ણકુટી બાંધીને રહેતા હતા અનાયાસે એ દેશનો રાજા ત્યાં આવ્યો અને મહાત્માને નમસ્કાર કર્યા એટલે મહાત્માએ સામેથી રાજાને પણ નમસ્કાર કર્યા આથી રાજા એ પૂછ્યું, ‘મારા જેવા અઢારેય પાપકર્મ કરનારને આપ જેવા મહાત્માએ નમસ્કાર શા માટે કરવા જોઈએ?’ મહાત્માએ જવાબ આપ્યો, ‘રાજા! લોકો અમને ત્યાગી કહે છે, પણ અમે તમારા જેવો મહાન ત્યાગ કરી શક્યા નથી અમે માત્ર ઉપરના છોતરા જેવા ભૌતિક સુખનો કર્યો છે, ત્યારે તમે તો સારામાં સારી મોક્ષ જેવી વસ્તુનો ત્યાગ કર્યો છે તમારા આ ત્યાગને હું નમસ્કાર કરું છું’ મહાત્માની આ ટકોરથી રાજા સાચો ત્યાગી બની ગયો

પ્રાણ સખા તુજ બાળ ગણીને નિશદિન દેજે સહારો,

જે દિન લાન જુલાય આતમનુ તે દિન કરજે ટકોરો રે

પ્રભુ મારા અતરને અજવાળો.

સાચા પૈરાગીને આક્રમણ અને લોકોનું જ્ઞાન થાય છે હાથે છે

(૧) ધર્મ (૨) અધર્મ (૩) આકાશ (૪) કાલ (૫) પુરુષ, અને (૬) જીવ. તેમાં પ્રથમમાં ધર્મ અધર્મ અને આકાશ એ ત્રણે એક એક છે બાકીનાં ત્રણ અનેક છે આ હાથે દેખો જેમાં હોય તેને લોક કહેવાય છે તેમાં આત્મા બળકાર છે જે એ જડનો સ્વયં ન કરે તો તેનો જે જન ત વૈશ્વ છે તે તેને મલ્લ એ કહેવા દેખાડનાર જ્ઞાન છે પુરુષમાં વશુ રસ મધ, સ્પર્શ અને સ્પર્શ આદિ છે આત્મામાં એ નથી. આકાશ એ ક્ષેત્ર છે ત્યારે બાકીનાં પાંચ દેખો ક્ષેત્રી છે ધર્મોસ્તિજ્ઞાનનો સ્વભાવ આશનારને મદદ કરે અધર્મોસ્તિજ્ઞાનનો સ્વભાવ રિશર રહેનારને મદદ કરે આકાશનો સ્વભાવ વિકાસશક્તિ છે કળનો સ્વભાવ વતનાશક્તિ છે પુરુષનો સ્વભાવ પૂરુષસ્વનનો છે બ્યારે જીવનો સ્વભાવ ચૈતન્યશક્તિ છે બધાં સુધી આત્મા શબ્દોપનો કળી હોય ત્યાં સુધી એ બધેનમાં રહે છે.

પાંચ પાંચો જ્ઞાન દ્રોષી દીક્ષા સર્ધને આરાધનામાં કિતરી જવા મનુષ્યે જ્ઞાન દશન જ્ઞાન ચારિત્રી આરાધનામાં મલગૂં સર્ધ જીવ જર્ધન સાધુઆને માટે જાગવાને નવજની વિદ્યાર જાગ્યો છે આથી સધુના સવમમ્મ વૃદ્ધિ અને લોકોમાં ધર્મનો લાભ થાય છે પાંચોએ ચો જીવનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું સોળદળર ત્રણસો ત્રણી જાગી સદિત દાથીએ દહાઈ નમ તંદલા ફારી ચાલીના દમશા કરે તેનું જેટલું સમાજ સમાય જ્ઞાન તે જુ જ્ઞાન મુખપાઠ થાય તેને ચોદપૂરતું જ્ઞાન કહે છે દ્રોષીએ અતિમાર જગતું જ્ઞાન મેળવ્યું અને સુવત્તા જાતીજીવી સવાનાં સ્ત્રીન તસ્સયમમા અભિજ્ઞાદિ કરી.

આ જ્ઞાન લખ્યું લખ્યાતું નથી અને જોખ્યું જોખ્યાતું નથી જ્ઞાન માટે તો—

મૂળા વાચા પામતા પૂ જિરિ ચડી જમ,

ડરકૂં જા જમ જોર દે અધ દખતા જામ.

જુ ની કૃપા મેળવે તો જ્ઞાન પ્રાપ્ત થઈ જમ.

જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા પછી તેઓ તપશ્ચર્યામા જોડાઈ ગયા તપ કરતા કરતા એક વખત તેમને પ્રભુ નેમિનાથ લગવાનના દર્શનની ભાવના થઈ તેઓએ ગુરુ પાસે આજ્ઞા માગી કે જો આપની આજ્ઞા હોય તો અમે વિહાર કરીએ ગુરુએ આજ્ઞા આપી અને તેઓએ અભિયત્ન કર્યો કે પ્રભુના દર્શન થાય ત્યા સુધી માસખમણને પારણે માસખમણ કરવા ઝુરતી આજ્ઞા લઈ તેઓએ ઉત્તર વિહાર શરૂ કર્યો. વિહાર કરતા કરતા તેઓ હસ્તિકદ્ધપ નગરમા આવ્યા માસખમણનું પારણું હોવાથી યુધિષ્ઠિર મુનિની આજ્ઞા લઈ એ સધાડે ચારે મુનિ વહોરવા નીકળ્યા જ્યા થોડું વહોરાયુ ત્યા તેમને ખચર પડી કે શ્રીનેમિનાથ લગવાન નિર્વાણ પામ્યા છે આથી તેઓએ પાછા કરીને યુધિષ્ઠિર મુનિને ખચર આપી લગવાનના નિર્વાણથી બધાને બહુ આધાત થયો. તે દિવસથી પાચેય પાડવોએ આહારપાણીનો યાવજીવન ત્યાગ કરી દીધો. વહોરી લાવેલો આહાર પરહવી તે શત્રુજય પર ગયા શિક્ષા પર દર્ભસથારો બિછાવીને બધાએ યાવજીવનનો સથારો કરી લીધો.

તમે ડોક્ટરના હાથમા નાડી હોય, ઇન્જેક્શનો ચાલુ હોય ને દવાના બાટલા સામે પડ્યા હોય એવી રીતે મરવા ઇચ્છતા હો, તો એવું મરણ લાછનરૂપ ગણાય છે સાધુસાધ્વીઓ સથારાસહિત કાળ કરે તો તેમનું જીવન ધન્ય ગણાય.

તમે કોઈ વાર વ્રત, ઉપવાસ કે આયબિલ કરો તો રાહ જુઓ છો કે ‘ક્યારે જીગે દીનોનાથ કે ન કાહુ મો બારો હાથ’ રાતદિવસ તમે તમારા શરીરને પપાળ્યા જ કરો છો કે રૂબે ને ટાઢ લાગી જાય, રૂબે ને તાપ લાગી જાય, રૂબે ને ભૂખ કે તરસ લાગી જાય, રૂબે ને કાઈક વાગી જાય અને રૂબે ને કઈક થઈ જાય આવી રીતે સભાળ રાખવામા તમે આકાશપાતાળ એક કરો છો, ત્યારે લગવાન મહાવીરના સાધુઓ કેમ વર્તે છે ?

દેહ છતાં જેની દશા, વર્તે દેહાતીત,
એ જ્ઞાનીના ચરણમા હો વદન અગણિત

પાંડવો સચારો કરીને બેસી બધા એમના દેવામાં અસ્થિત અસ્થિતના પોષણે ઘર્ષ રહ્યા હતા. જેને પ્રાણ અને દેહ વધારો નથી, પરંતુ ધર્મ વધારો છે એવા પાંડવોનો સચારો બે માસ સુધી ચાલ્યો. અગાઉના એક માસના ઉપવાસ હતા. કુલ નેત્ર દિવસના ઉપવાસ થયા માત્ર હાલમાં આજી રહ્યા હવે તેઓ શુભધ્યાનની શૈલિએ અહ્યા દાપદ્યોષિ, ક્ષાવિક્ષાવ અને કેવળાનંદન પ્રાપ્ત ઘર્ષ થયા. જેના માટે બાવિસ પરીવહો સહન કરી એ કાલ સિદ્ધ ઘર્ષ થયું.

આજે તો દેહવાક કહે છે કે અને આત્માને નક્ષી લીધો છે હવે અને જેમ કરીએ તેમ આપો. બાવા છવો પોતે જ પોતાના આત્માને હેતરી રહ્યા છે. ન્યાં સુધી કેવળાનંદ પ્રાપ્ત થઈ ન ત્યાર ત્યાં સુધી પોતે પોતાને અધૂર જ માનવા ભોઈએ. જ્ઞાન જ્ઞાના પછી તરત જ તપશ્ચર્યામાં હિતરી જવું ભોઈએ. તપશ્ચર્યાથી આત્માનાં કમોંતુ ખરી પાવુ તેને નિર્જરાત્વ કહે છે તપશ્ચર્યા એ જ અપાવવાનું અમોષ રાજ છે.

પાંડવો કળ કરીને મોક્ષમાં ગયા દ્રોણીનો મહિમાનો સચારો ચાલ્યો અને ત્યાંથી કળ કરીને પાંચમા દેવનોર્માં દેવપદ્મે ઉપનત ઘર્ષ દેવીઓ આ ન દેવવાક સુધી છે આજે દ્રોણીને દેવશરીર પ્રાપ્ત થયું પાંચમા દેવનોર્કમાં હસ સામરોપમની સ્થિતિ છે અત્યારે દ્રોણી પાંચમા દેવત કમા સિદ્ધમાન છે બર આશુપ અને સ્થિતિનો સ્વ કરી બાક તે મારિ ક્ષત્રમા ઉત્તમ કુળમા ન્યાં હયાગી મુખો હજાર હસે ત્યાં જ ના ના ના તમના માતાસ્તા ધર્મનિષ્ઠ હશે તેમને નાની હિમ મા મુનિ જન રમ મળી રશે. તમની પાસે દીક્ષા લઈને અને તમ સપમની આ પના કરીને ત માદમા રમે.

તમ નાન પે નીના નામમાં અરજીના બરથી લઈને દ્રોણીને સપા પાંચ મહાકા ન સાનુન ઉકડા નક્ષીને કરી તુમડીનું રા રા ત્યાં ન કીના બરમા અનતા કુખો બેઝવર્તા બેઝવર્ત અમા કના બે કના દેવી નિતમ દશામા ગયા હમ અપાવર્તા

ખપાવતા જીવ દેવો તૈયાર થઈ જાય છે આ અધિકાર સાંભળ્યા બાદ-
તમે પણ જાગ્યા ત્યાંથી સવાર ગણો જીવના અભ્યુત્થાન માટે આજથી
જ શ્રીગણેશાય નમ કરજો, કારણ કે સુકુમાલિકાના ભવ જેવી
વિષયની તીવ્ર આસક્તિ નથી, તેમ નાગેશ્રી જેવો સાધુઓ પ્રત્યેનો દ્વેષ
પણ નથી સારાશ એ છે કે તમે નાગેશ્રી અને સુકુમાલિકાના ભવ
કરતા તો જરૂર આગળ વધેલા છો હવે એથી પણ આગળ વધવા
કટિબદ્ધ બનજો

ભગવાન કહે છે કેભાવ સાથે દ્રવ્ય જોઈ એ એકજા ચોખ્ખા ખેતરમા
ભિગતા નથી, એના માટે છોતરા સહિતની ડાગર જોઈ એ માટે કરણી-
રૂપ દ્રવ્ય અને ભાવનો સુમેળ સાધી આત્મોન્નતિમા આગળ વધજો
જ્ઞાની વિના ભાવની તપાસણી કાઈ કરી શકે નહીં કેટલીક વાર અશુદ્ધ
આત્મા ભાવની પરીક્ષામા ભૂલ ખાઈ ખેસે છે ભાવને જાણવાની પાસ-
શીશી કર્તવ્યની નિષ્ઠામા છે ભાવની કચાશ હોય તો જ કર્તવ્યની—
દ્રવ્યની કચાશ આવે

ભગવાને માનવદેહની ખૂબ ખૂબ પ્રશંસા એટલા માટે કરી છે
કે મોક્ષ મેળવવાનું તે અપૂર્વ સાધન છે દેવના વૈક્રિયક શરીરથી કે
અસંજી પચેન્દ્રિયથી મોક્ષના સાધનો સાધી શકાતા નથી તમે મનુષ્ય
તો છો જ ને, તો પછી કેમ ખેસી રહ્યા છો ? માટે રમણીકના રમણીક
રહેજો શેરડીનો વાઢ ચાલુ હોય, શેરડી પિલાતી હોય, ગોળની કડાઈઓ
ગરમાગરમ તૈયાર થતી હોય, ત્યારે તો ખેડૂત ઉદાર હોય છે, પણ
વાઢનું કામ પૂરું થઈ જાય, ગોળના માટલા ધરમા આવી જાય પછી
તો એ જ શેરડીના વાઢમા શું હોય છે ? ખેડૂતમા પણ ઉદારતાને
સક્રિયતા આવી જાય છે એમ સાધુઓ અને સત્પુરુષોની હાજરીમા
તો વડો ભર્યો ભર્યો લાગે, પણ તમે વાઢના જેવું ન કરજો ! જેમ-
બને તેમ ધર્મમા ઉજમાળ બનજો

ૐ શાન્તિ

વિદાય વેળાએ

(૧૬૧૧ તા ૩-૧૧-૧૩)

ધર્મ જીવને સચ્ચારસચ્ચુથી તારણુ ૧૨ છે ને મોક્ષ મેળવવો
હોય તો વીતરાજની વાણીમાં શ્રદ્ધા લાવજો અને સચ્ચેદ્ર શ્રદ્ધા પત્રી
તેને વતનમાં લેવાસ્ને. આ ધર્મ જીવનમાં તાણુલાણુની મારક વજ્રાવ
તો મેડો પાર થઈ જાય. આ ધર્મ જમુજ્ય છે શ્રદ્ધામાં લાવવા જેવો
છે શ્રદ્ધા એ મૂળ ગયો છે એ પાયો મળજૂત દશે તો જ ચારિત્રની
ખમારત ચણારી ધગણ અને ધ્યેયનિકા જ ધ્યેયસિદ્ધિ અપાવે છે મારે
મજુનાં વચનોમાં શ્રદ્ધા રાખજો.

કોઈ એક રાત સિંહાર એસવાનો ખૂબ શોખીન હતો. એક વખત
રાત સિંહાર કરવા નીકળ્યો. એક દરણુની પાછળ થોડો દોઢાબો
દરણુની પાછળ થોડો આખી રાત્રી નહીં દરણુ દૂર ને દૂર નીકળી
મજુ રાત રજુ તેની રાજી દૂર ને દૂર નીકળી ગયો. જાતે દરણુ
અરજ થઈ મજુ ને રાજી નિરાશ થઈ એક શ્રદ્ધા નીચે વિસામો મેવા
બેઠો. સૂય મધ્યાહ્ને નહીં રજો હતો રાજીને કહીને જૂખ લાગી પજુ
તં વનમાં કઈ ફળફૂલ નહીં તેમ કોઈ દરણુ કે સસલાં નજરે પડ્યાં
નહીં કે સિંહાર કરીને પંડ બેઠો દવે શુ હતુ ? તે વિચાર કરે છે
ત્યાં એક બ પકી નરે ની. જૂખો રાત તેને દાણમાં જઈ મન
મનાવે છે કે કોઈ નહીં ત્યાં દરાત નારતો તો થશે. સ્વાર્થી માણસ
ખીતો શુ દુ ખ થશે ત્યાં દરા પજુ વિચાર કરતો નથી. બધાં તેને
મસગાસા નમ ૭ ત્યાં બ માકી બોલી કહી સાંભળ રાજી. મારા
પરામ ૧૧ મારે પડાની માખમતા સરીર ઉપર ફોજા પડી ત્યાં છે
તા મન ખાવાની તા. આખા સરી માં બળતરાની વેદના થશે. હ
સુમથી મરી સકીય પજુ નહીં અને મારે આકાર કરવાથી તારુ શુ

પેટ ભરાશે ? માટે જો તુ મને જીવતી મૂકી દે તો હું તને ત્રણ વાત કહું તેમાંની પહેલી વાત તારી હથેળીમાં બેસીને કહીશ, બીજી વાત તારા ખભા ઉપર બેસીને અને ત્રીજી વાત સામા ઝાડ પર બેસીને કહીશ બોલ તારી શી ઇચ્છા છે ?' રાજાએ હા કહી, એટલે એણે વાત કહેવી શરૂ કરી જોકે આ તો ફક્ત રૂપક છે, પણ એમાં સાર ઘણો છે ખડમાકડીએ પહેલી વાત કહી કે, 'હે રાજા ! શાસ્ત્ર કહે તે પ્રમાણે કરવું શાસ્ત્ર પર સચોટ શ્રદ્ધા રાખવી આ પહેલી વાત' આટલું કહીને તરત ઊડીને તે ખભા પર બેસી ગઈ અને બીજી વાત કહેવી શરૂ કરી કે, 'હે રાજા ! શાસ્ત્રના રહસ્ય કે મર્મ ગુરુના હૈયામાં હોય છે, માટે ગુરુવચનને માન્ય કરવા શાસ્ત્રની વાર્તા ગુરુગમ દ્વારા જ સમજી શકાય છે'

એક જગ્યાએ પ્રભુએ મુનિને કહ્યું છે કે, 'હે મુનિ ! તારે સ્ત્રી સામે દષ્ટિ પણ કરવી નહીં' જ્યારે બીજી તરફ કહ્યું છે કે, 'હે મુનિ ! તારે સ્ત્રીને પગથી માથા સુધી નિરખી લેવી' હવે આવી બે વાતો સાલળવાથી આશ્ચર્ય થાય કે આવી પરસ્પરવિરોધી વાત કેમ મૂકી હશે ? પણ આનો ઉકેલ તો ગુરુઓ સમજાવે કે વિકાર ભાવથી સ્ત્રી સામે દષ્ટિ પણ ન કરવી, પણ જ્યારે વહેરવા જાય ત્યારે બાધના માથામાં સચેત દૃષ્ટિની વેણી તો નથી ને ? તેમ હાથ પગ ફાઈ કાઢ્યા પાણીના સ્પર્શવાળા તો નથી ને ? આ જોવાની દષ્ટિએ સ્ત્રીની સામે નજર કરે એક જગ્યાએ કહ્યું છે કે, 'ગુણેર્હિ સાધુ, અગુણેર્હિ સાધુ'—ગુણોથી યુક્ત હોય તે સાધુ અને ગુણોથી યુક્ત હોય તે પણ સાધુ આના ખુલાસામાં ગુરુદેવ કહે છે કે સમ્યગ્જ્ઞાન દર્શન, આદિ ગુણોથી યુક્ત હોય તે સાધુ અને પાત્ર પ્રકારના કામગુણોથી યુક્ત હોય તે પણ સાધુ આમ ગુરુએ કહેલા વચનો માન્ય કરવા એ બીજી શિખામણ ત્યારપછી ઝાડ પર બેસીને તેણે કહ્યું, 'હે રાજા ! શાસ્ત્રવચન પ્રમાણ હોય, ગુરુગમ હોય, તેમાં પણ પોતાનો અનુભવ જો કહે તે સાચું માનવું આ મારી ત્રીજી શિખામણ છે' આટલું બોલી ખડ-

માઠી ખખખટ હતી પડી તારે રાખએ પૂછ્યું કે હસે છે તા મારે ?
 ખખખટીએ કહ્યું કે હે રાજન, તારા પળમાંથી હું આમાદ જમી
 અર્ધ મારા બે લમણમાં તોલા તોલાના તારા રાજ્યમાં પણ ન હોય તેવા
 કામથી હીરા હના જે તે અને મારી હોત તો તને એ મળી જત.
 આ સાંભળતાં જ રાજાએ બહુ-તાડી એટલે એણે કહ્યું કે સખર
 કર રાજા ! અત્યારે ને અત્યારે જ મારી કહેલી વાત ભૂલી ગયો ?
 અત્યાર સુધી હું તારા હાથમાં જ હતી તને શું મારું વળત
 બે તોલા જેટલું લાગ્યું ? હું તને ગમે તે કંઈ પણ તારા જનુભવ
 ને શું કહે છે ? રાજાને પોતાની મૂર્ખાવા સમજાઈ અને એ ચાલતો ગયો.

આ પછી આપણે પણ પલ્લે સાર મૂકવું કરવાનો છે સમ
 એ મોધનુ આધન છે સ્વર્ગુઓ એનું દોહન કરીને એમાંથી સારસ્વત
 કસ્તુરો આપણને જતાવે છે મદ્યન પુષ્પનો ઉદય હોય તો આ વાણી
 સાંભળવા મને તમારા પુષ્પે તમને સત્સમાજમ સુધી તો મૂકી દીધા
 હે દવ પુરુષાધ ઉપાડે પ્રમથ લણી પચસાં માંદિ હિ મનમેર જાગળ
 વા સાધનાની સિતાર છેડે તો સિલિનુ સંગીત તર ચૂંચસે.

મદ્ય જન મમ પ્રતિકૂળતાને પચ્છાવી નાખસે. આ માનવજન્મ
 અ આજ એવા સસારસમુદ્ર તરવા માટેની એક મદ્યન મમજ્ઞા
 રીમ છે એ દ્વારા તરીને પાર પહોંચાને.

‘પ્રવચન-પીયૂષ’ના બંને ભાગોના ગ્રાહકોની વધારાની નામાવલિ

—(૦)—

ગ્રાંગધ્રા

૩૫ શ્રી સ્થાનકવાસી જૈન મોટો
સધ, હસ્તે મગળજીભાઈ
જીવરાજ સધવી

૧૦ „ નરસીદાસ વખતચંદ સધવી

૫ „ નારણદાસ હરગોવંદદાસ
હક્કર

૩ „ મગળજી જીવરાજ સધવી

૨ „ મગનલાલ છગનલાલ વોરા

૨ „ પદમશી કાનજીભાઈ સધવી

૨ „ શાન્તિલાલ વૃજલાલ શાહ

૨ „ રસિકલાલ મણિલાલ ચુડગર

૧ „ નદલાલ માણેકચંદ શાહ

૧ „ મફતલાલ ધનજીભાઈ શાહ

૧ „ શકરચંદ મગનલાલ સધવી

૧ „ અભેચંદ વાઘજીભાઈ મહેતા

૧ „ ચીમનલાલ પરમોત્તમદાસ
સધવી

૧ „ દેવશી રાજપાલ શાહ

૧ „ નરસીદાસ શકરચંદ

ભાવસાર

૧ „ વૃજલાલ ઓઘડભાઈ શાહ

૧ „ લાલચંદ લખમીચંદ શાહ

૧ શ્રી જીવણુલાલ ઠાકરશી શાહ

૧ „ નરસીદાસ પોપટલાલ શાહ

૧ „ લાલચંદ પોપટલાલ શાહ

૧ „ જાદવજી અમરચંદ શાહ

૧ „ હરિલાલ મગળજી શાહ

૧ „ હરગોવંદ શકરચંદ સધવી

૧ „ ચંદુલાલ પ્રેમચંદ શાહ

૧ „ ભાઈચંદ કુગરશી શાહ

૧ „ કસ્તૂરચંદ નાગરભાઈ શાહ

૧ „ રઘુભાઈ ગાગળજીભાઈ શાહ

૧ „ રતિલાલ હીમચંદ શેઠ

૧ „ ચીમનલાલ વૃજલાલ સધવી

૧ „ હરખચંદ નાગરદાસ સધવી

૧ „ ચંપકલાલ મગનલાલ વોરા

૧ „ મગનલાલ મોહનલાલ શાહ

૧ „ લખમીચંદ કુવરજી શાહ

૧ „ હિમતલાલ હરજીવંદદાસ

ભાવસાર

૧ „ કસ્તૂરચંદ મોહનલાલ શાહ

૧ „ મોહનલાલ જોઠાભાઈ

ભાવસાર

૧ „ હરિલાલ દેવશીભાઈ શેઠ

૧ „ પ્રેમચંદ ગોખરભાઈ શાહ

- ૧ શ્રી તારાજી દ નાનજીભાઈ કોઠારી
 ૧ અમરસી રખતો સિપામન
 ૧ ન્યાલય દ ખુશાલદાસ શાહ
 ૧ " માલુમ્ય દ જનનસાલ વોરા
 ૧ સાલમ દ દરિયાઈ સખરી
 ૧ " મલિયાલ કુવરજી શાહ
 ૧ " અમૃતસાલ સોમજી દ સખરી
 ૧ કિમતસાલ દરિયાલ સખરી
 ૧ કાન્તિસાલ સખજીભાઈ શાહ
 મુજર્થ

૫ શ્રી અમૃતસાલ ઝોનરદાસ
 દેહીનાળા

૫ ભાઈજી દભાઈ ગુલામજી દ
 ગોધા

રાજકોટ

- ૩ શ્રી બાલુસાલ ભાઈજી દ દોસી
 ૧ ત્રિધરભાઈ માગરાજવાળા
 ૧ જ્ઞાપ્તસાલ મનોરદાસ વોરા
 ૧ શિવસાલ હંમજી દ મહેના

૧ શ્રી ત્રિધરભાઈ લક્ષ્મીજી દ
 સખરી

૧ " પ્રભાસ કર દેવગજી દ દોસી

૧ " રમણીજીસાલ રતિયાલ રૂપાણી

આદેસા

૧ શ્રી મલિયાલ પ્રેમજી દ સખરી

૧ જોડાસાલ પ્રેમજી દ "

૧ વળકસાલ પ્રેમજી દ

૧ " બાપુસાલ પ્રેમજી દ "

૧ " શામળજી પ્રેમજી દ

જૂનાગઢ

૧ શ્રી રજા. નેન સુખ લાલખેરી

૧ રમનાજી વજીરજી લખાણી

૧ " ગુણવતસાલ વનેજી દ રૂપાણી

૧ કરજીવનદાસ હિરાજી દ

મગિયા

૧ પ્રીમજી દ માલુમ્ય દિમ્યા

૧ " મોહનસાલભાઈ માપાણી

શુદ્ધિપત્ર

પાત્રું	પંક્તિ	અશુદ્ધ	[શુદ્ધ
- ૧૧	૧૪	સ રી	૦
૨૦	૬	કરે	કર
૨૨	૧૬	કરવું	કરવા કહેવું
૨૫	૧૮	સાધકને	શ્રાવકને
૩૫	૯	મરીને દેવ	મરીને મનુષ્ય
૩૬	૧૭	સાધારણ	પ્રત્યેક
૩૭	૫	તેમા	તેને નીચે પડતા
૫૮	૧૪	થાયે	સ્થાપે
૬૯	૧૯	માનો	મારે
૭૧	૨૧	પચેન્દ્રિયના	પાચે ઇન્દ્રિયના
૮૧	૨૦	ન શક્યો નહી	ન શક્યો
૮૫	૯	વિભાગમા	વિભાવમા
૯૩	૨૭	તો તો	તો તે
૯૮	૯	પડવા	પડતા
૧૦૦	૧	ગાડી આવવાનો	ગાડીના
		અવાજ સાભળીને	ધણુધણુટથી
૧૦૮	૨૦	વિભાવનું	વિકારનું
૧૨૫	૨૩	પરિપાપ	પરિતાપ
૧૨૬	૪	૨,૭૭,૭૭,૭૭,૭૭૭	૨૭૭૭૭૦૭૭૭૭૦
૧૬૦	૬	નિમાણું	નિયાણું
૧૬૦	૧૦	કિલ્ખિપ	કિલ્વીપા
૧૭૫	૧૯	વખને	વખને
૧૮૫	૫	ભાવ	ભાન
૨૦૧	૩	તપ	તપમા
૨૦૪	૨૧	ચ દત્તખાળાએ	ચ દત્તખાળાપે

૨૦૭	૨	ઝેકથે	ઝેકથે
૨૮	૮	સોનીની	સોનીની
૨૧૨	૧૩	પોતાવી	પોતાની
૨૫૪	૧૮	ઝેક	ઝે
૨૫૫	૧૪	ધર	ધરના
૨૬૨	૮	સમકિત	સમકિતી
૨૬૭	૧૬	નરી	નધી
૨૬૮	૭	પરાવર્ત' પાખા	પરાવર્ત'માં મેણ પાખા
૨૬૮	૧૧	પરાવર્ત'ન	પરાવર્ત'નમાં મેણ
૨૬૮		પામે છે	પામે છે
૨૭૩	૭	હમર	મમર
૨૮૨	૧૬	નારજીએ	નારજીએ
૨૮૬	૧	મગ	મગ
૨૮૭	૧	ભમર	ભરમ
૧	૨૩	ત	તપ
૩૩	૧૬	સિંહના	સિંહણના
૩૧૩	૨૨	ઘરીરની ધારણા	ઘરીરને ધારણ
૩૧	૧૮	બાઈશ'ન	હાઈન
૫	૨	મધે કર	મધે કર કૂચી
૩૧૧	૬	મધુવિધે	રાત્રે મધુવિધે
૩	૧૧	મતાવર્તા	મતાવર્તા
૧૭	૫	જીવનનો	જીવનો
	૧	ખતાવ ને ૨	જાણવળે ૨
	૧૨	ચોકે ન ૧	ચોકે ને ૧
	૨૨	હા. નાને	ઉદારતાને જાહે
		(અને કીમ વુ) મ. ૪	મની મધુ મળ
			સુખાખ્યે

શ્રી સૌરાષ્ટ્ર સ્થાનકવાસી જૈન સંઘનાં

પ્રકાશનો

આધ્યાત્મિક વ્યાખ્યાન-સંગ્રહ

મહાસતીજી શ્રી લીલાવતીબાઈનાં સંવત ૨૦૧૩ ના
અમદાવાદના ચાતુર્માસનાં વ્યાખ્યાનો
મૂલ્ય રૂ. ૧૥

સુમતિ પ્રવચન-સુધા

મહાસતીજી શ્રી સુમતિકુંવરજીના સંવત ૨૦૧૫ ના
અમદાવાદના ચાતુર્માસનાં વ્યાખ્યાનો
મૂલ્ય રૂ. ૧૥

પ્રવચન-પીયૂષ

બે ભાગ

મહાસતીજી શ્રી લીલાવતીબાઈનાં સંવત ૨૦૧૬ ના
અમદાવાદના ચાતુર્માસનાં વ્યાખ્યાનો
મૂલ્ય બેઉ ભાગના રૂ. ૪

પ્રાપ્તિસ્થાન

શ્રી સૌરાષ્ટ્ર સ્થાનકવાસી જૈન સંઘ
નગરશેઠનો વડો, ઘીકાંટા રોડ, અમદાવાદ.

